

Лбр. 176/1

БРАНИЧ

ПОВРЕМЕНИ ЧАСОПИС

ЗА СУДСКУ И АДМИНИСТРАТИВНУ ПРАКСУ

ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА

УРЕДНИЦИ :

ДОБРА С. ПЕТКОВИЋ
АДВОКАТ

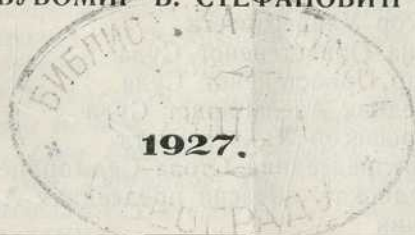
ЉУБОМИР В. СТЕФАНОВИЋ
АДВОКАТ

Dr. ДРАГУТИН ЈАНКОВИЋ
АДВОКАТ

ГЛАВНИ УРЕДНИК :

ЉУБОМИР В. СТЕФАНОВИЋ

Handwritten initials

1927.

„Бранич“ излази један пут месечно у обиму од 2 1/2 табака. Цена му је у претплати годишње: за чланове Удружења 80, за нечланове 100 динара; поједини број за чланове Удружења 10, за нечланове 12 дин. — Поруџбине примају издавачка књижара „ПОЛЕТ“

Београд, Скопљанска ул. 5. (Тек. рачун бр. 52117 код Поштанске Штедионице, Београд) и све књижаре. Уредништво се налази у ул. Кн. Михајла 17, I спрат, Београд. — Прештампавање градива из часописа допуштено само са тачним означањем извора. Рукописи се не враћају.

ИЗДАЊЕ ИЗДАВАЧКЕ КЊИЖАРЕ „ПОЛЕТ“, БЕОГРАД

БЕОГРАД, ШТАМПАРИЈА „ТУЦОВИЋ“, МАКЕНЗИЈЕВА 3. ТЕЛЕФОН 11 - 42 и 47 - 35.

WWW.UNILIB.RS

САРАДНИЦИ „БРАНИЧ“-А

У 1927. ГОДИНИ

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

- Авакумовић Јован Ђ., председник Министарског Савета у пензији, члан Краљевске Академије Науке
- Алкалај Сима Д., адвокат
- Аранђеловић Др. Драгољуб, професор Универзитета
- Аћимовић Др. Миодраг, професор Универзитета
- Бакотић Др. Лујо, изванредни Посланик и опуномоћени Министар
- Бадај Др. Александар, председник Стола Седморице
- Благојевић Др. Видан О., адвокат
- Благојевић Обрад С., адвокат, председник Адвокатског Удружења
- Бранковић Добривоје Д., судија Првостепеног Суда
- Вујанац Војислав М., адвокат
- Дабих Љубомир А., судски бригадни ђенерал, стални судија Великог Војног Суда
- Данић Др. Данило Ј., секретар Касационог Суда
- Девичерски Живојин С., шеф одељка Министарства Финансија
- Доленц Др. Метод, професор Универзитета
- Еропкин Аполон, публициста
- Живановић Др. Тома, професор Универзитета
- Јовановић Др. Драгослав, професор Универзитета
- Јовановић Др. Јанићије, начелник Министарства Правде у пензији
- Јовановић Михајло П., председник Касационог Суда у пензији
- Јовановић Слободан, професор Универзитета
- Јовичић Душан Ђ., судија Првостепеног Суда
- Judex (K)
- Константиновић Милан, адвокат
- Ковачевић Србислав, судија Касационог Суда
- Костић Др. Лазар М., секретар Државног Савета
- Крстић Витор Д., кмет правник Београдске Општине
- Крџић Милан Р., адвокат
- Лазаревић Васа М., начелник Министарства Унутрашњих Дела у пензији, уредник „Полиције“
- Марковић Славко А., адвокат
- Милер Др. Ернест, професор Универзитета
- Милојковић Бора А., судија Првостепеног Суда
- Мишић Душан П., секретар Првостепеног Суда
- Нинковић Михајло, председник Апелационог Суда
- Новаковић Др. Милета, професор Универзитета
- Огорелица Др. Никола, потпредседник Стола Седморице А. А.
- Петковић Добривоје С., адвокат, почасни председник Адвокатског Удружења
- Политео Др. Иван, одвјетник
- Politicus (D)
- Поповић Јован, адвокат
- Поповић Милорад Д., Касациони Судија, врш. дужности председника Касационог Суда
- Пововић Ненад М., адвокат
- Поповић Др. Реља З., професор Универзитета
- Пупић Ђорђе К., адвокат
- Рибар Др. Иван, адвокат, бивши председник Народне Скупштине
- Сова Славољуб, председник Банског Стола
- Симић Васа М., адвокат, бивши апелациони судија
- Солдатовић Драгић Н., судија Касационог Суда
- Стефановић Љубомир В., адвокат, први потпредседник Адвокатског Удружења
- Стефанчић Др. Јаков, адвокат
- Стојадиновић Михајло Л., адвокат, бивши касациони судија
- Ulriap Junior (S)
- Франк Др. Станко, професор Универзитета
- Чубински Др. Арсен М., адвокат
- Чубински Др. Михајло, професор Универзитета
- Шиловић Др. Јосип, професор Универзитета

САДРЖАЈ „БРАНИЧ“-А

У 1927. ГОДИНИ

Грађанско право.

Страна

- О праву опције у приватном праву од *Dr. Драгољуба Аранђеловића* 1
- Од кога дана почињу да теку обустављени рокови из грађанског законика (питање из области нашег законодавства о мораторијуму) од *Милана Констјанџиновића* 3, 26
- О правној важности и иностранству склопљеног брака и ком је једна страна српски поданик православне вере (свршетак), од *Славка А. Марковића* 8
- Да ли се постојање задруге може доказивати сведоцима? од *Славка А. Марковића* 45
- Неправа negotiorum gestio u rimskom i modernom pravu од *Dr. R. Z. Popovića* 81
- Novac kao predmet ostave од *Dr. Arseno M. Čubinskog* 88

Грађански парнични и ванпарнични поступак.

- Тешкоће око образовања изабраног Суда — случај из праксе код Управних власти од *Милана Констјанџиновића* 66

Кривично право.

- О суђењу криваца из доба турске владавине, од *Јов. М. Појовића* 6
- Kривично-правни појам pokretne stvari од *Dr. Tome Žtvanovića* 21
- Крађе и њене врсте по општем казненом законнику од *В. Крстића* 86, 108, 131, 155, 210
- Англосаксонско схваћање неодређене осуде од *Dr. Јосипа Шиловића* 161
- Socijalno - političke ideje iz inostranog kriminalno - pravnog zakonodavstva, од *Dr. Metoda Dolenca* 181

Кривични поступак.

- О помилovanju s obzirom na postupak kod pomilovanja од *B. A. Mitojkovića* 47
- Izvršenje smrtne kazne vešanjem од *Vojislava M. Vujanca* 65
- Anketa o smrtnoj kazni — mišljenja naših pravnika o nužnosti i o načinu izvršenja smrtne kazne. Pobude za anketu Lj. V. S Mišljenja: *Dr. Tome Žtvanovića, Mil. D. Popovića, Mih. L. Stojadnovića, Vase M. Simića, Dr. Metoda Dolenca, Dr. Miodraga Ačimovića, Vase M. Lazarevića, Jovana Dj. Avakumovića, Dr. Josipa Slovića, Dr. Aleksandra Badaja, Dr. Ernesta Mllera, Dr. Stanka Franka, Mihajla R. Jovanovića, Dr. Luja Bakotića, Dr. Nikole Ogoreltce, Slavoljuba Sove, Dr. Ive Politea, Dr. Mih. Čubrinskog, Ljub. A. Dabića, Mih. Ninkovića, Obrada B. Blagojevića, Ljubomira V. Stefanovića, Dr. Jakoba Stefančića, Slavka A. Markovića i Dušana P. Mišića.* 105,
106, 107, 107, 124, 125, 127, 143, 144, 145, 145 145—150, 165,
167, 168, 168, 168 187—192, 193, 194, 224, 225, 226, 227, 228.

Менично право.

- Критички поглед на предлоге меничног и чековног закона. — Мишљење Удружења Јавних Правозаступника упућено подсекцији приватно-правног одсека Сталног Законодавног Савета при Министарству Правде за израду трговинског законика 154, 174, 205
- Давањем менице за дуг не врши се пренов дуга од *Симе Алкалаја* 233

Стечајни поступак.

- Стечај или нагода? од *Ђорђа К. Пупића* 90
- Јемац у смислу §§ 828.—830. српског грађанског законика јемствује за дужника повериоцу ако је противу дужника спроведен поступак о ванстечајној принудној нагоди (равнању) од *Dr. Ивана Рибара* 103

Државно и Уставно право.

- Promena Ustava i zakonodavstvo од *Dr. Dragoslava B. Jovanovića* 41
- Optužba ministara i zaključenje Skupštine од *Slobodana Jovanovića* 61
- Odredbe o uredbama po vidovdanskom ustavu од *Dr. Danila J. Dantića* 87
- Наш парламентаризам од *Ненада М. Појовића* 129

О дводомном систему у вези са ревизијом Устава од <i>Politicus-a</i>	150
О изборном начелу и дводомном систему од <i>Politicus-a</i>	170
О организацији Горњег Дома с погледом на ревизију Устава од <i>Politicus-a</i>	194

Међународно право.

О плебисциту као међународном поступку за решање територијалних спорова од <i>Mih. Stojanovića</i>	5—27
О плебисциту — критика теорије плебисцита од <i>Mih. Stojanoviћа</i>	50—70
<i>Društvo naroda</i> као посредник од <i>Dr. Milete Novakovića</i>	101

Административно право и специјални закони.

Значење речи “Указ“ у Закону о Државном Савету од <i>Д-р Лаз. М. Косића</i>	24—52
О разумевању чл. 42. и 43. закона о Државном Савету и Управним Судовима од <i>Dr. Danila J. Danića</i>	43
Једна неправилна и незаконита пракса Главне Контроле од <i>Dr. Д. Данића</i>	107—127

Наше законодавство.

Питање изједначења наших закона од <i>Dr. Luja Bakotića</i> , (I. Organizacija sudova), (II. Administrativni zakoni), Ministarstvo Unutrašnjih Dela	121, 141, 184, 221
Омашке при вотирању закона од <i>Д-р Данила Ј. Данића</i>	199
Сиромашко право од <i>Вој. М. Вујанца</i>	230

Страно законодавство.

Сеоске скупштине и сеоски совјети — рецензија из совјетског јавно-правног законодавства од <i>Ајолона Еројкина</i>	232
--	-----

Економско-финансијски чланци.

Problem zaštite ulagača од <i>Dr. Vidana O. Blagojevića</i>	62, 152, 173, 201
Пореско олакшање по таксеном закону од <i>Жив. С. Девичерског</i>	68
Госплан од <i>Ајолона Еројкина</i>	207

Адвокатура, правосуђе и правништво.

Год. скупштина Удружења Јавних Правозаступника за Србију и Црну Гору	10—28
Правосуђе у опасности од <i>Ulpian-a Juntor-a</i>	22
О адвокатској професији од <i>Д-р Јанићија Јовановића</i>	93
Неколико критичких разматрања од <i>Драгића Н. Солдајовића</i>	171
Правни основ адвокатовог права на награду од <i>Вој. М. Вујанца</i>	196
Коментари одлуке Касационог Суда, од <i>Симе Алкалаја</i>	214
Критичка разматрања одлука Касационог Суда од <i>Д. Н. Солдајовића</i>	228

Судска и административна пракса.

Један интересантан случај кривике по чл. 29. зак. о таксама — <i>Dr. Јан. Јовановић</i>	15
Браниоцу се мора накнадно досудити награда у случају кад је то пропуштено да се учини у одлуци суда, а ова је постала извршна. — <i>Dr. Јан. Јовановић</i>	17
Притежатељу менице одговоран је издавалац менице и у случају кад није тражен менични протест због неисплате — <i>Dr. Јан. Јовановић</i>	18
Суд не може издавати меничне протесте нити доноситима какву одлуку по њима, пошто је то само једна констатација коју извршује само једно лице, означено у § 149. трг. зак. — <i>Dr. Јан. Јовановић</i>	18
Изјава тужене стране, коју је дата приликом вршења пописа њене покретности код полицијске власти, садржи њено признање и ако није питана о спорном дугу. — <i>Добривоје Д. Бранковић</i> , судија	35
Кад се из акта тражења забране види да тај акт носи млађи број од решења којим је дужнику отворен стечај, и кад се из одлуке на томе акту види, да је тек поводом тог тражења обезбеђења дужник саслушаван у смислу §§ 143. и 144. стец. пост. онда је тиме утврђено да у време тражења обезбеђења није било стечаја над дужниковом имовином, већ је то тражење изазвало отварање стечаја. Стога је Суд дужан да у таквом случају одобри обезбеђење, јер је у § 24. стец. пост. наведено, да тек од часа како је суд решио да се стечај отвори, нема места обезбеђењу — <i>Љуб. В. Стефановић</i> , адвокат	36
Есконтна листа није уговор, а није увек ни облигација. — <i>Бора А. Милојковић</i> , судија	37
Нема места примени § 185. грађ. суд. пост. кад тужена страна, признајући наводе	

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unibg.rs

- тужилачке стране, истиче за себе материјално праван акт, који по постању није једновремен и не стоји у вези са фактом који тужилачка страна истиче. — *Србислав Ковачевић* 54
- Оно што се призна у кривичном процесу, не треба доказивати и у грађанском спору, јер чињенице до којих се дошло кривичном истрагом представљају истинита материјална факта. — *Dr. Јанићије Јовановић* 55 ✓
- Зато што је менични дужник умро не може се тражити задржање осудног решења од извршења. — *Бор. А. Милојковић* 57
- Постојање деобе, као фактичко питање, може се према § 242. грађ. пост. доказивати сведоцима и ако је вредност спорног објекта већа од 200 динара. — *Dr. Јанићије Јовановић* 72
- У радњи оптуженог, што је регулишући свој дуговински однос са тужиоцем као повериоцем, овоме место новца издао меницу, сам је попунио и у место да се на њој потпише као акцептант и дужник, потписао је као издавалац а на полеђини извршио менични пренос, па ту меницу затим дао тужиоцу да је потпише као акцептант и о року дуг по тој меници није платио, — не стоји дело уговорне преваре из т. 1. § 253. крив. зак. — *Д. Д. Бранковић* 73
- Доказна снага есконтне листе с обзиром на трговачки закон и трговачко обичајно право. — *Бор. А. Милојковић* 75
- У радњи оптуженог, као железничког службеника, што је пошао са својим радницима на вагонету без претходне дозволе за путовање од железничке станице, па се на путу вагонет сударио са железничком машином која се са маневрисања враћала из суседне станице, и том приликом при судару погинула два лица, — стоји дело из § 302а крив. зак. — *Д. Д. Бранковић* 75
- Кад тужени подноси доказе да је меница, по којој је тужен за дуг, служила повериоцу — Банци — као остава и гаранција за евентуалну штету у заједничком послу, има места прегледу банчаних књига по захтеву дужника. — *Judex* 94
- У радњи оптуженог што је истим зрном из пушке, којим је убио једно лице, ранио своју снаху, која је била иза убијеног и која је од те повреде боловала сто један дан, — стоји дело нехатне повреде из одељка I § 180. крив. зак., без обзира на природу повреде учињене из нехата. — *Д. Д. Бранковић* 96
- Девојачко уживање, издржање, снабдевање и пристојно удомљење по постојећем обичају из § 397. грађ. зак. је стварно право као лична службеност и терет је на имању на коме постоји. — *Judex* 109
- Нова меница, дата повериоцу, по старој меници после рока плаћања од једног од дужника, није пренос дуга већ само гаранција за исплату дуга од стране тога лица. — *Д. Ј.* 113
- Кауција положена по закону о Државном Рачуноводству гаранција је не само за извршење уговора него и за накнаду штете. *Judex* 132
- Првостепени Суд је дужан потврдити сваку тапију којом се испуњава све оно што се тражи упутствима Министарства Правде, придодатим § 249. грађ. зак., која су донета по решењу законодавне власти од 18. априла 1850. год. — Уверење Општинског Суда може се узети као доказ о томе, да је лице, које се убаштињава или преноси непокретно имање на другога, наследник извесног лица. — (Начелна Одлука Опште Седнице К. С. од 10.—VI.—1925. бр. 5922). Једно интересантно одвојено мишљење. — *Dr. Јанићије Јовановић* 136
- Лице под стечајем има права да себи одређује пуномоћника за правне послове, ван послова који се предузимају у стечишном поступању. — Саопштио *Judex* 156
- Јемац за издаваоца у особеном писмену, кад је јемство условљено, док се услов не испуни, одговора не солидарно већ по § 828. и 829. трг. зак. — *Judex* 157
- Кад је по уваженој нагоди дужнику отворен стечај у стечајну масу улази и имовина која је била предмет расправе у нагоди по § 148. стец. пост. — *Judex* 157
- За постојање дела прављења и употребе лажне исправе у смислу од. I § 147. у вези т. 5. § 148. крив. зак. потребно је да као битни елеменат тог дела има противправне користи за учиниоца дела или којег другог лица, или пак да има оштећења извесног лица. — *Д. Д. Бранковић, судија* 158
- И наручитељ и предузимач као стручно лице солидарно су одговорни за штету, која је нанесена приликом зидања куће сопственику суседног добра за то, што предузимач није при зидању обрадио довољну пажњу, а наручитељ што није вршио контролу над градитељем. — *Judex* 175
- Кад је менични текст јасан, онда се изјашњења и обвезе потписника цене по том тексту, пошто текст отклања сваку сумњу за изјашњења потписника. — *Judex* 175
- Нема места стечају кад је само један поверилац стечајне масе. — *Judex* 178

Есконтна листа потпун је доказ по закону о висини уговореног интереса по меници. — Драгић Н. Солдајовић, судија Касационог Суда	178
Кад лекари даду мишљење о стању здравља тестватора далеко после смрти, може се тражити поновљање спора на основу нових сведока, који би утврдили противно стање. — <i>Judex</i>	216
Меница на којој поред потписа неписменог трасанта нема знака „крст“ није менична исправа и нема као таква вредност као пуноважна исправа по § 377. гр. с. п. <i>Judex</i>	217
Уговор којим је између брата и зета конституисано право становања сестре са зетом на братовом имању важи и после смрти зета уговорача кад се сестра преудала за друго лице. — <i>Judex</i>	217
Кад парничари нису у своме сопственом делу нема места главној заклетви. — <i>Мил. Р. Крчић</i> , адвокат	218
Појам злостављања састоји се не само у непосредном телесном поремећавању, наружавању или повреди телесној, већ и у посредном поремећавању телесног благостања, без телесног додира, у опште злостављање главу — § 160. крив. закона. <i>Мил. Р. Крчић</i> , адвокат	218
Противно садржини менице не може се главна заклетва нудити. — Драгић Н. Солдајовић	235
Код уговора о промени не може бити пречег права куповине. — Драгић Н. Солдајовић	236
Има места примени § 55. стец. пост. и повериоцу одредити рок за пријаву, ако није оглас у Службеним Новинама по § 22. стец. пост. оштампан три пут и то у размаку од по 8 дана између огласа. — <i>Judex</i>	237
Јавна је продаја неуредна ако у огласу о продаји непокретног имања није имање у огласу означено у границама и по именима — називима граничних гмања. — <i>Judex</i>	238
У случајевима презадужености масе умрлих лица, надлежан је неспорних дела судија да питање презадужености масе умрлих лица претходно сам са наслед. лицима и пријавним повериоцима расправи, па у случају презадужености упутити надлежном редовном суду. — <i>Д. Д. Б.</i>	238

Економско-финансиски чланци

Вњешторг у државном газдинству Совјет. Русије од <i>Ајолона Еројкина</i> , руског публицисте	97
--	----

Из страног законодавства

Новела закона о адвокатском реду у Чехословачкој од <i>Д. С. П.</i>	99
Нов закон о адвокатском реду у Румунији од <i>Д. С. П.</i>	114

Из адвокатуре

Адвокат Бербе и Наполеон III. — Саопштио <i>Д. Д. П.</i>	18
Беседништво адвоката. — <i>Љ. В. С.</i>	58
Анри Робер, члан Француске Академије. Адвокатски позив. С француског <i>Д. Д. Бранковић</i> , судија	76

Некролози

† Жив. С. Величковић, бив. адвокат, Министар Правде и народни посланик — <i>Љ. В. С.</i>	38
† Божидар—Божа М. Радојковић, адвокат — <i>Д. Д. Б.</i>	78
† Бора Миловановић, бив. адвокат и народни посланик. — <i>Љ. В. С.</i>	117
† Димитрије Војиновић, бив. адвокат, народни посланик и председник суда. — <i>Љ. В. С.</i>	117
† Милан С. Симић, бив. председник суда. — <i>Љ. В. С.</i>	118
† Спира Михајловић, адвокат. — <i>Љ. В. С.</i>	159
† Љубомир Јездић, адвокат. — <i>Љ. В. С.</i>	179

Оцене и прикази

Конструкција троебног система Кривичног Права, њени одједи у књижевности и законодавству и промена у целокупном деликтном моралу. — Конструкција једног новог правно-философског правца (правца двоврсне синтетичке правне философије). — Дуалитет кривичних санкција, казне и мере безбедности од <i>Др. Томе Живановића</i> , професора Београдског Универзитета. — <i>Љ. В. С.</i>	38
<i>Naknada</i> за неправедно одређени притвор и истражни затвор од <i>Др. Josipa Veseloga</i> . — <i>Lj. V. S.</i>	79
Закон о таксама са коментаром, од <i>Жив. С. Девечерског</i> . — <i>Љ. В. С.</i>	116
<i>Zeitschrift für Ostrecht</i> . — <i>Др. А. Чубински</i> , адвокат	116
Наша народна привреда и национални приход, од <i>Р. М. Ђуричића</i> , <i>М. Б. Тошића</i> , <i>А. Вегнера</i> , <i>П Рудченка</i> , <i>Др. М. Р. Ђорђевића</i> — <i>Др. Видан О. Благојевић</i> , адвокат	219
Судска пракса у 1926. год. од Србислава Ковачевића. — <i>Д. Д. Б.</i>	239
<i>Sa Braniteljske Govornice</i> од <i>Др. Ive Politea</i> . — <i>Lj. V. S.</i>	239
Адвокатски дневник за 1928. год.	239

Ковчежић судских грешака

Једна погрешна одлука Касационог Суда — <i>Ulrian Junior</i>	139
Једна незаконита пресуда. — <i>Др. Арсен М. Чубински</i> , адвокат	179

Правна Библиографија

Закон о таксама од <i>Жив. Св. Деверческог</i>	99
Moral i dobri običaji i zloraba prava u građanskom zakoniku od <i>Dr. Pavla Rastovčana</i>	99
О застарелости у грађанском праву од <i>Др. Арсена М. Чубинског</i>	99
Дигиева правна теорија од <i>Др. Чедо Марковића</i>	99
Наследно Обичајно Право у Црној Гори од <i>Божидара С. Томовића</i>	99
Локална Управа Србије у XIX и XX веку од <i>Федора Николића</i> ,	151
Zdravniška tajnost v kazenskem pravu од <i>Др. Метода Доленца</i>	159
Грађански Законик од <i>Гојка Никетића</i>	159
Општи Имовински Законик за Краљевину Црну Гору од <i>Гојка Никетића</i>	159
Historia pravopoludnievo slovanského од <i>Теодора Тарановског</i>	159
Pravo преће купње и отоманско-bosанском zakonodavstvu од <i>Др. Михајла Зобкова</i>	159
Увођење у финансије од <i>Рафаела Жорж Севиа</i>	159
Грађанско право од <i>Др. Лазе Марковића</i>	179
Закон о бирачким списковима и Закон о избору народних посланика за Народну Скупштину од <i>Божидара Пројића</i>	179
Полицијски речник од <i>Душана Ђ. Алимпића</i>	179
Crkveno pravo katoličke crkve s posebnim ozirom na razmere v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev од <i>Др. Раде Кушеја</i>	179
„Nicht Vergleichbare“ statistische Zahlen, Sonderabdruck aus Schmollers Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft im Deutschen Reiche од <i>Др. Франца Жижека</i> ,	179
Die Geistesverfassung der heutigen politischen Männer од <i>Ж. М. Перића</i>	239
О застарелости у грађанском праву од <i>Др. Арсена М. Чубинског</i>	239
Акцијско Право Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца од <i>Милорада Зебића</i>	239
О увреди и клевети од <i>Др. Томе Живановића</i>	239
Osnova prava o štampi од <i>Др. Станка Франка</i>	239
Sa Braniteljske Governice од <i>Др. Ive Politea</i>	239
Прва збирка правних расправа и политичких чланака од <i>Др. Јакова Челебоновића</i>	239

Мисли и афоризми

О судијама и о правосуђу — прикупио <i>Љ. В. С.</i>	79
О Правди. Прикупио <i>Ulrian Junior</i>	159
О правди у праву. — Прикупио <i>Љ. В. С.</i>	179
О савести и адвокатима. — <i>Љ. В. С.</i> — <i>Д. Д. Б.</i>	239

Белешке

— Рубрика уредника *Љ. В. С.* —

Конгрес Правника Краљевине С. Х. С. за 1927. год. у Сарајеву	19
Нова подела рада у Државном Савету за 1927. год.	20
Закон о адвокатима	20, 70, 220
Исправке	20
Позив на претплату „Бранич“-а	20
Нови чланови Друштва за Опште Кривично Законодавство у Паризу	39
Постављање и премештај јавних правозаступника	39
Пензионисање, оставке и одликовање судија	39
Наименовање председника судова	40
Кретање судских чиновника и чиновника Министарства Правде	40
Постављање судија	40
Исправке	40
Адвокатима и судијама	40, 60, 80, 140
Изједначење јавних правозаступника у свима покрајинама краљевине	59
Амандман у Финансијском Закону о судијским испитима	59
Нови судови	59
Укидање одељења Министарства Правде у Загребу	59
Распрострањање војних закона на све области краљевине	60
Постављање јавних правозаступника	60
Кретање јавних бележника	60
Наименовање и пензионисање виших судија	60
Укази у Министарству Правде	60

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

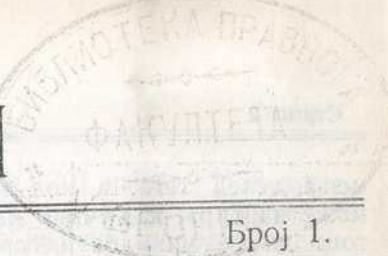
Постављења, премештаји, пензионисања и оставке судија	60
Међународни конгрес адвоката	79
Конгрес правника	79, 160
Претплатницима „Бранич“-а	80
Одговори Уредништва	80
Закон о адвокатима усвојен у Законодавном Одбору	99
Г. Слободан Јовановић, доктор права honoris causa	99
Закони о адвокатима у Чехословачкој и Румунији	100
Наименовања, премештаји и разрешења адвоката	100
Кретања судија	100
Пензионисање у Министарству Правде	100
Наименовање и кретање виших судија и председника судова	100
Пријем председништва Управе Адвокатског Удружења код Министра Правде	118
Представници Судијског Удружења код Министра Правде	118
Рад Сталног Законодавног Савета Министарства Правде	119
Привремени Одбор за сарадњу наших адвокатских организација	120
Прикази из судске праксе	120
Претплатницима	120
Оснивање Међународног Савеза Адвоката	140
Саучешће Адвокатског Удружења поводом смрти Румунског Краља	140
Постављења, премештаји и разрешења јавних правозаступника	140
Наименовања виших судија	149
Tekst rezolucije o osnivanju Medunarodnog Saveza Advokata	150
Постављења о разрешења јавних правозаступника	160
Наименовања виших судија	160
Судијски размештај	160
Apel sudovima i pravnicima naše zemlje	160
Избор председника одбора за правнички конгрес	180
Нови јавни правозаступници	180
Укази о судијама	180
Погреб Љубе Јездића	180
Од уредништва	180
Apel sudovima i pravnicima naše zemlje	180
Пријава за судијски испит	220
Кретање председника судова и судија	220
Наш адвокатски ред примљен у Међународни Савез Адвоката	240
Седиште Међународног Савеза Адвоката	240
Пројект адвокатског закона	240
Свечаности рестаурирања Палате Правде у Ренсу	240
Земаљски Савез Адвоката	240
Јавни правозаступници	240
Председници судова	240
Судије Духовног Суда	240
Кретање судија	240
Позив на претплату	240

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

БРАНИЧ

Година XII.

Београд, јануар 1927.

Број 1.

УРЕДНИШТВО : КЊЕГИЊЕ ЉУБИЦЕ БР. 11.

ИЗДАВАЧ : КЊИЖАРНИЦА „ПОЛЕТ“

О ПРАВУ ОПЦИЈЕ У ПРИВАТНОМ ПРАВУ

Др. ДРАГ. АРАНЂЕЛОВИЋ
ПРОФЕСОР УНИВЕРЗИТЕТА

1. Појам опције играо је у уговорима, којима је завршен светски рат од 1914—1918 године, значајну улогу. При додељивању територија, које су припадале државама побеђеним у рату, победничким државама, није се могло избећи да изванредно број држављана побеђених држава припадне, заједно са територијом на којој је настањен, победничкој држави и ако по народности њој не припадају. Њима је уговорима о миру дато *право опције*, т. ј. право да у извесном року од ступања на снагу уговора о миру могу изјавити да хоће да буду држављани државе, у којој су били завичајни пре него што је територија, на којој су настањени, пренесена уговором о миру на другу државу. В. н. пр. чл. 78 сенжерменског уговора о миру између савезника и Аустрије. Стара установа међународног права, заведена у међународној пракси још од Вестфалског Мира (1648),¹ нашла је примене и у последњим уговорима о миру, и наука о међународном праву вели о томе: кад једна држава изгуби један део своје територије, онда у том делу настањени држављани *губе* своје држављанство, али могу *изјавити* да хоће да остану и даље држављани државе, која уступа територију, и иселити се односећи своју покретну имовину.² ³)

2. Али о *праву опције* говори се не само у јавном него и у *приватном* праву, што ће бити предмет следећих излагања.

Пошто је правна природа опције спорна у приватном праву, биће потребно примерима показати како се она у саобраћају приказује. Најчешће се опција појављује у берзанским пословима ма да није ретка и у

грађанским: на пр. један конзорцијум преузима један део емитираних обвезница чврсто, одмах, а други с правом опције т. ј. да може једнострано изјавити да и онај остаток преузима по истом курсу.¹) Један фабрикант уговори за себе право опције да може изјавити да купује један терен, који ће му можда бити потребан за проширење фабрике; један закупац непокретности осигурава себи опцијом право на куповину исте за извесно време; трговац зградама обезбеђује средством опције себи право на куповину извесне куће за лице, које ће именовати у одређеном року; закупац једнога предузећа добије право опције на продужење уговора о закупу преко тачно утврђеног времена до завршног термина; купац извесне робе уговори право за себе да може куповати под истим условима још робе или продавац за себе право да може мање лиферовати по својој вољи и т. сл.

3. Каква је правна природа опције? Несумњиво је да се право опције ствара уговором, пријемом учињеног обећања или понуде (§ 531 грађ. зак.). Међу странкама се уговори да ће уговорач А. имати право да своме саговорачу Б. изјави на пр. у року од шест месеци од дана закључења уговора да на пр. купује дотични терен Х., који му је ради проширења фабрике потребан. Уговорач А. има дакле право да *бира* хоће ли изјавити да купује терен или неће изјавити. Кад изјави да хоће, онда је саговорач Б. везан за ту изјаву, т. ј. уговор о куповини дотичнога терена сматра се као закључен. Зато се поставља питање: да није уговарање права опције стварање *алтернативне обавезе*, при којој право избора има онај, у чију је корист право опције уговорено? Али постојање алтернативне обавезе не може се узети зато, што је код ње онај, који има право избора, истина овлашћен да изврши односно да тражи једну или другу чинидбу, али обавеза његовога саговорача се не

¹) Као последица начела *cujus regio ejus religio*.
²) Види: Wagner-Löffler, Das Optionsrecht, у Gerichtszeitung, бр. 3, 1926.
³) О праву опције у *међународном праву* види најновије, исцрпно и марљиво израђено дело: Soubbotitch Ivan, Effets de la dissolution de l'Autriche-Hongrie sur la nationalité de ses ressortissants, Paris 1926, нарочито стр. 190 и следеће, које нас у толико више мора интересовати што као једна од држава наследница Аустро-Угарске стојимо пред доношењем новог закона о држављанству.

¹) Ehrenzweig, System des österr. Allgem. Privatrechts, II 1, стр. 134.

мења услед тога, а код опције онај, који може да бира, кад учини избор, чини услед тога да се чинидба његовога саговорача мења. Ако је на пр. А. уговорио куповину три вагона пшенице од Б. по одређеној цени чврсто а три вагона са правом опције за шест месеци од дана закључења уговора, па А. изјави да тражи лиферовање и друга три вагона, онда се тиме мења чинидба саговорача Б.

4. Има мишљење да је опција једнострано обавезни *предуговор*. § 936 аустријског грађанског законика, који није унесен у наш грађ. законик, вели: „Договор о томе: како ће се тек уговор закључити, само је онда обавезан, ако је одређено како време закључења тако и битни делови уговора, и ако се међутим околности нису тако промениле да се тиме осујећава изречно изјашњени или по околностима одређени циљ или да је једна или друга страна изгубила поверење. У опште мора се извршење таквих обећања тражити најдаље за годину дана по уговореном року, у противном случају право престаје.“ Право опције било би дакле један предуговор, којим се за једну странку ствара право да тражи у будућности закључење другог, главног уговора. Али овде се умесно примећује¹⁾ да странке баш неће да у будућности закључе уговор, него се већ сада обвезују, и на опцију овлашћеном даје се право да будућном изјавом стави уговор у дејство. Код предуговора страпка има права да тужи свога саговорача да пристане на закључење главног уговора, а, код опције, овлашћени, пошто је изјавио да чини употребу од свога права опције, имао би права да тражи испуњење уговора, који је закључен био још у моменту кад је опција уговорена само под условом да на опцију овлашћени опцију изврши, т. ј. да изјаву да тражи испуњење уговора.

5. Постоји и мишљење да је опција *изречно орочена оферта (понуда)*.²⁾ § 861 аустриј. грађ. законика вели: „Ко се изјасни да хоће на некога да пренесе своје право то јест да хоће нешто да му допусти, даде, да хоће нешто за њега да чини или да нешто њега ради не чини, тај чини обећање, али ако тај други то обећање прими пуноважно онда сагласношћу воља обеју страна постаје уговор.“ Тако и § 531 нашег грађанског законика: „Уговор је закључен онда кад једна страна што обећа а друга то прими...“ Према томе узима се да је од стране онога,

према коме на опцију овлашћени има да учини изјаву, учињена понуда (оферта, обећање) да се уговор закључи, везана за рок, у коме на опцију овлашћени има да се изјасни и у току кога је рока понудилац дужан остати при тој понуди. Чим сада на опцију овлашћени изјави да врши опцију, онда је сагласност воља постигнута и уговор закључен. Ако А. на пр. купује од Б. три вагона пшенице одмах (чврсто) а два вагона са правом опције за шест месеци од дана закључења уговора, онда би се имало узети да је Б. учинио А-у понуду да купи још два вагона пшенице и да ће на изјаву А-а чекати шест месеца. Ако у овом року А. изјави да врши опцију, да купује та два вагона пшенице, уговор је закључен. Ако пак рок прође а он не учини изјаву, понуда Б-а се гаси и ако после тога А. изјави да купује, онда је *то нова понуда* коју А. чини Б-у, и од овога сада зависи хоће ли понуду да прими и да се уговор тиме закључи. Овом се мишљењу пак примећује да је право на опцију овлашћенога да да изјаву о примању понуде, и на тај начин учини да се уговор закључи, ипак „нешто више“ од претходне понуде, као што је и на страни противног саговорача нешто више од „остајања при речи“ (кад је пристао на опцију), пошто се често дуги рокови уговарају.¹⁾

6. Има писаца који *опцију* конструишу као уговором одређено право једне уговорне странке да створи дуговински однос *једностраном изјавом, коју је појребно доставио другој странци*.²⁾ Узмимо на пример право откупа (§§ 661 и сл. грађ. зак.). И по нашем и по аустријском законуку (§§ 1068 и сл.) могућно је уговорити да продавац задржава право откупити продату ствар у току одређенога рока или за време свога жпвета (§ 662 нашег, § 1070 аустр. грађ. законика) По сили ових законских прописа продавац дакле може својом једностраном изјавом, упућеном купцу, изјавити да откупљује ствар. Том једностраном изјавом закључен је уговор о куповини (откупу) дотичне ствари под условима — ако се другачије не уговори — који су прописани у § 661 грађ. зак. Наравно да ова једнострана изјава доводи до закључења уговора само зато што је онај, коме је она достављена, *раније пристао* на то. Зато је она довољна само онда, кад су раније већ између странака угврђени битни елементи уговора, који се једностраном изјавом има сматрати као закључен.

¹⁾ Аустријски Врховни Суд у одлуци од 24. IV. 1923. одбио је схватање опције као оферте. В. Wagner-Löffler под VI. при крају.

²⁾ Ehrenzweig, System II 1, стр. 134.

¹⁾ В. Wagner-Löffler, на нав. м. под V.

²⁾ Тако аустријски Врховни Суд у одлуци од 24. IV. 1923.

Према томе и овај други уговор, за чије је закључење довољна једнострана изјава лица на опцију овлашћенога, постаје *сјоразумом сјранака*, и зато није оправдана замерка да је бесмислено тврдити да једнострана изјава једне странке, достављена другој странци, ствара дуговински однос, пошто закон не зна за таква овлашћења. Јер, умесно примењује Wagner-Löffler (под VII), законик (аустријски) признаје уговором и законом зајемчено право да се један уговор у одређеном року може отказати, т. ј. раскинути једностраном изјавом која ће се доставити другој страни (на пр. §§ 1021 аустр., 623

нашег, 1116 аустр., 701 нашег, 1158 аустр., 716 у вези са 709 и 710 нашег грађанског законика). А то је баш супротно опцији: једна изјава ствара уговор (код опције) а друга укида уговор (код отказа). Према томе нема разлога узети да само један облик (отказ) може постојати него може постојати и други (опција); — навођење да оскудева за то законски пропис није убедљиво.

И ми се слажемо са мишљењем да је *право опције право једностраном изјавом воље, достављеном другом саговорачу, довести до закључења уговора*, право признато саговорачу једним уговором.

ОД КОГА ДАНА ПОЧИЊУ ДА ТЕКУ ОБУСТАВЉЕНИ РОКОВИ ИЗ ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА

ПИТАЊЕ ИЗ ОБЛАСТИ НАШЕГ ЗАКОНОДАВСТВА О МОРАТОРИЈУМУ

МИЛАН КОНСТАНТИНОВИЋ

АДВОКАТ

Прилике које су настале услед рата у који је била уведена Србија у лето 1914., изазвале су поремећај у економским односима, јер је једним добрим делом била застала сва привреда и трговина. Држава се због тога морала да побрине да се ти поремећени односи ублаже и да се заштите друштвене класе, које су нарочито ратом биле погођене као и они грађани који су морали да иду на војну дужност. Држава је имала намеру да побољша те прилике доношењем повољног законодавства и ради тога је хитно донет, 29. јула 1914., закон о обустави извршења и обезбеђења као и тока рокова. Трајање овога закона није било одређено у тачно ограниченом времену, као што је био случај са ранијим законом од 1. октобра 1912. о продужењу рокова плаћања, већ је време његовог трајања било условљено указом о демобилизацији војске, да ће ова обустава да важи за време од 12. јула 1914. па на шездесет дана закључно рачунајући од дана, када буде објављен указ о демобилизацији војске. Значи, да је сам законодавац веровао да ће закон морати да важи дуже времена и докле ратне прилике буду трајале и докле војска буде била на окупу, то обустављено стање рокова има да важи и тек са настанком редовног стања, престаће и важност овога закона о обустави рокова.

Законодавац је овим законом сасвим оправдано, предвиђао, да ће бити поремећаја услед ратних прилика у економским и правним одно-

сима и због тога није ни могао, доношењем закона о обустави, да у исто време донесе одредбе и да одреди начин и време како ће се имати да ликвидира мораторно стање које је завео, већ је то питање оставио отворено и чланом 9. прописао да „пре него што овај закон престане важити, уредиће се законодавним путем начин како ће се ликвидирати мораторно стање заведено овим законом.“ Ово је законодавац лепо предвидео сматрајући да се ликвидација мораторног стања има да ликвидира према економским и правним приликама које буду владале после свршеног рата, али кад је дошло време да се доношењем закона изврши ова ликвидација мораторног стања, то питање није добро расправљено и као последица тога појављују се излишни спорови и омета се правилна ликвидација мораторног стања.

У овоме чланку нас интересује питање, које је и предмет ове расправе, каквим је путем ово питање ликвидирано, које се односи на обуставу тока рокова из Грађанског Законика, а која је обустава уведена напред поменутиим законом од 29. јула 1914.

Указ о општој демобилизацији наше војске изашао је 24. марта 1920. Много пре тога времена, чим су крајем 1918. престале ратне операције и чим је наша војска ослободила отаџбину и непријатеља из наше земље истерала, осетила се потреба за што скоријом ликвидацијом мораторног стања. То су налагале нове прилике и то је захтевао еко-

уномски живот који је после рата почео нагло да се поправља и да оживљава из замрлости у коју су га били довели ратни догађаји. Изгледа да за време избеглиштва нису учињене потребне припреме за ликвидацију мораторног стања и кад се државна власт понова вратила на ранију државну територију, онда је ова ликвидација мораторног стања почела почесно да се расправља. Почето је са најхитнијим питањем о закупима и прво је донет закон од 17. априла 1919. о изменама и допунама чл. 2. у закону о обустави извршења и обезбеђења као и тока рокова од 29. јула 1914. и овом су изменом продужени рокови закупима као и висина закупнине које је питање решено на *законодаван начин*. Остала питања и рокови, који су били обустављени, остали су да чекају своје решење и, сигурно, указ о општој демобилизацији војске.

Кад је овај указ о општој демобилизацији изашао 24. марта 1920., онда према чл. 1. закона о обустави за шездесет дана од дана указа, имала је обустава рокова да престане и донет је 24. априла 1920. привремени закон о ликвидацији мораторног стања, који је имао задатак, да ликвидира мораторно стање, заведено у јулу 1914. године. Члан 54 овога привременог закона каже да „Рокови од којих зависи губитак, односно стицање каквих права по грађанском, трговачком или ком другом специјалном закону као и трајање права, скопчаних са тим и таквим роковима, продужавају се до 1. августа 1920. године, тако да се време од 12. јула 1914. године до 31. јула 1920. године закључно не рачуна.“

Овоме је привременоме закону битни недостатак био у томе, што је био донет само од *извршне власти* а није био донет *законодавним путем*, како је то био обећао чл. 9. закона о обустави, јер није био донет од оба законодавна чиниоца: Народне Скупштине и Владоца. Овоме привременоме закону недостајала је законска важност према чл. 35. Устава од 5. јуна 1903. и судови нису овај закон ни примењивали, нити је овај закон производио пуно и обавезно дејство према свима и свакоме, пошто није био донет онако како Устав налаже да се закони доносе. И ток рокова, који је обустављен законом о обустави од 29. јула 1914., а који је чланом 54. овога привременог закона требао понова да отпочне од 1. августа 1920., у самој ствари и није био обустављен, јер судови нису примењивали овај закон у целој његовој пројекцији, пошто није био донет на уставан начин који је прописан за доношење закона. Искуство показује да је све и даље носило обележје привремености и несталности; од

судова овај закон непримењиван због чега и сама интересирана лица очекивала су да се донесе закон који ће бити обавезан и за судове и за појединце. Обустава тока рокова из Грађанског Законика на основу закона од 29. јула 1914. и даље се продужавала и поред тога што је постојао овај привремени закон о ликвидацији.

У тако тешким приликама у којима ни судови ни појединци нису били начисто дали је овај привремени закон обавезан или није, законодавац је нашао за оправдано да уз решење уставнога питања, које је тада било на дневном реду, реши и питање ових привремених закона и уредаба, којих је поред овога закона о ликвидацији мораторног стања, било још много других, које је требало извести из те привремености и којима је требало дати обележје сталности и обавезне снаге. Члан 130 Устава од 28. јуна 1921. прописује да и овај привремени закон о ликвидацији мораторног стања *важи и даље као закон, док се не измени или укине* и да се он може да мења само *законодавним путем*, што значи, да је потребно да се за ту промену сагласе оба законодавна чиниоца: Народна Скупштина и Владалац.

Сада је питање на које треба дати одговор: од кога дана почињу да теку обустављени рокови из Грађанског Законика, дали од 1. августа 1920., како налаже чл. 54 привременог закона о ликвидацији мораторног стања, или од 28. јуна 1921., кога је дана чланом 130. Устава озаконен овај привремени закон о ликвидацији?

Да бисмо на ово постављено питање могли да одговоримо што правилније, потребно би било да се упознамо са побудама које су надлежне чиниоце навеле да доносећи чл. 130 Устава, озаконе овај привремени закон. Разлоге за одговор на ово питање можемо тражити на два места: у дебати у Уставном Одбору и у дебати у пленуму Уставотворне Скупштине, када су били на дневном реду на решавању *прелазна наређења* из одељка XIII. Устава од 28. јуна 1921. у коме се одељку налази и овај чл. 130 Устава. Уставни Одбор ово је питање расправљао на LXV. седници од 27. јуна 1921., када је састављен овај сада важећи текст чл. 130 Устава, а одбачени сви други предлози учињени за овај члан. Одмах можемо да кажемо да је највећи недостатак овога члана Устава, што су се овако важна питања решавала у журби и што су сви привремени закони и све привремене уредбе, па и овај привремени закон о ликвидацији мораторног стања, који је највише интересовао старе границе Србије, решавали

сумарно и једновремено са другим законима као што су Уредба о Ликвидацији Аграрних Односа у земљи, о Народној Банци и остали привремени закони и правилници. Због тога се пропустило да се овако важно питање, које дубоко засеца у правне односе у старим границама Србије, решило овако брзо и остало могућности за двојако тумачење и ре-

шавање појединих питања која су требала једном за свагда да буду пречишћена. Постојао је предлог у Уставном Одбору да се рокови по овоме привременом закону продуже за тридесет дана по ступању на снагу Устава али и поред тога, усвојена је ова садања редакција чл. 130 Устава.

(Свршиће се)

O PLEBISCITU, KAO MEĐUNARODNOM POSTUPKU ZA REŠENJE TERITORIJALNIH SPOROVA

МИХ. STOJANOVIĆ

ISP. ADVOKAT

Pravni osnov teorije plebiscita

Pravni postupak, po kome se daje mogućnost jednoj grupi stanovništva da odluči glasanjem, — da ili ne, — o jednom državnom pitanju, pokoravajući se opštim principima većine glasova. bilo da se tiče cele teritorije jedne države bilo samo jedne određene oblasti, ne javlja se kao nova koncepcija u nauci javnoga prava.

Kad jedna država ustupa jedan deo svoje teritorije drugoj državi, onda je to jedan međunarodni akt, koji se regulisava pravilima usvojenim sporazumno od civilizovanih država za rešenje njihovih uzajamnih relacija. Otuda i *plebiscit*, kao takav akt, spada u ona pravila koja regulišu međunarodne odnose. Ovakvo posmatran, plebiscit pripada međunarodnom pravu, i kao pravno pravilo funkcionisao je u međunarodnim odnosima. Plebiscitarni princip, primenjen na teritorijalna rešenja, ima, dakle, za cilj da pruži potištenim manjinama mogućnost da one manifestuju svoje mišljenje o režimu političke unije kojoj su podvlašćene, i da, u isto vreme, izražajem svojih želja, zadobiju slobodu, u vidu nezavisnosti ili novog državljanstva.

Tako definisan princip plebiscita, primenjen na rešenja teritorijalnog karaktera, opstaje ili pada sa uspehom ili porazom očekivanih rezultata.

Od modernih autora koji su dali definiciju plebiscita, citiraćemo naročito dvojicu: jednog Italijana i jednog Engleza.

Eduard Čimbali, u svome delu »I plebisciti: istituto fondamentale e dominatore de nuovo diritto internazionale« vidi u plebiscitu jedno pravo država — otadžbina, pravo mira i razoružanja. Po njemu plebiscit, neprijatelj osvajanja i osvajачkih ratova, sačinjava večnu i

universalnu osnovu novoga međunarodnog prava. Plebisciti, kaže on, neophodni su, da bi jednom narodi celoga sveta počeli da uživaju blagodet i humanost prava država — otadžbina. Jer, države — otadžbine, to su one države u kojima ni najmanja grupa ljudskih bića ne predstavlja primarni i potišteni deo celine naroda; to su države istinskog i večnog mira, mira koji zahteva Novo Međunarodno Pravo. Po Čimbali-u ne može biti pojma ni o formaciji istinski pravne države ni o njenim zakonitim transformacija, ako nema garantija za poštovanje svete i neprikosnovene volje naroda, pozvanog da državu stvara i da je transformiše. Dakle, plebiscit bi bio jedna prirodna i neizbežna posledica savršenog i zagarantovanog poštovanja volje narodne.

Samo plebisciti, dodaje Čimbali, moraju biti naučno ustanovljeni i praktično primenjivani sa najpotpunijim i najtrajnijim poštovanjem volje naroda koji ima pravo da se na njih poziva i da ih izvršuje. Pravo plebiscita, universalno priznato organizovano i strogo kontrolisano, treba po Čimbali-u da zameni dominirajući prestup osvajanja i osvajачkih ratova.

Engleski autor *Mtrej* definiše plebiscit kao »direktno glasanje svih birača jedne države, pozvanih da odluče o jednom pitanju od javnog interesa, na pr.: promeni Ustava, primanju ili odbijanju jednog zakonskog projekta, — drugim rečima, plebiscit je javna manifestacija želja i mišljenja zajednice, sa obaveznom silom ili bez nje«.

Tako definisan, plebiscit bi bio indetičan sa *referendumom*, koji je definisan od istog pisca kao »princip po kome se jedno izvesno pitanje podvrgava rešenju zajednice«.

Međutim, osnovna razlika koja postoji između plebiscita naših dana i referenduma sastoji se u tome, što je referendum jedna

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ustavna mera, namenjena donošenju izvesnih izmena u odnosu na jednu izvesnu državu (promena forme vladavine, mir ili rat, zakon i amandmani, otuđenje teritorije i t. d.), dok je plebiscit jedna mera međunarodnog reda, primenjena na slučajeve koji tangiraju dve države. Referendum je, u stvari, plebiscit u etnološkom i istoriskom smislu reči, jer totalitet birača, i kod referenduma, nije ništa drugo do plebiscit: glasanje celokupnog naroda.

Međunarodni plebiscit, ili ukratko plebiscit to je pak jedan međunarodni postupak usvojen, na ovaj ili onaj način, od dveju država u cilju odlučivanja suvereniteta nad jednim delom teritorije u pitanju.

Ma da referendum i plebiscit, sa formalne tačke gledišta, mogu imati isti cilj: teritorijalno ustupanje, ipak bitni karakter ovih dveju institucija različan je. I ove različitosti sastoje se u sledećem:

a) Pravna geneza referenduma sadrži se u Ustavu jedne države: izvor plebiscita u sporazumu dveju država.

b) Referendum je institucija javnog ili ustavnog prava: plebiscit je međunarodna institucija.

c) Referendum nije izložen, u pogledu rezultata, uticaju dveju raznih država: dok je to slučaj sa plebiscitom.

d) Referendum je proces narodnog glasanja cele jedne države; plebiscit je proces glasanja gotovo uvek samo jednog dela države.

U svojoj modernoj definiciji, *plebiscit je, dakle, jedan pravni postupak međunarodnog karaktera, pomoću kojeg dve zainteresovane države saglasno usvajaju, kao soluciju suvereniteta nad jednom teritorijom, rezultat glasanja stanovništva dotične teritorije,*

Međutim, postavlja se pitanje: kako se države saglašuju o izboru ovog procesa.

Ako se tiče aneksije, onda konsultacija stanovništva u opšte nije potrebna. Plebiscit se ne primenjuje na fait accompli.

Tiče se, dakle, jedne konvencije slobodne ili nametnute.

Plebiscit, ako se vodi računa o njegovom cilju: odlučivanje o suverenitetu, treba da bude primenjen samo na takve slučajeve gde za

obe zainteresovane strane postoji situacija koja stvarno dopušta plebiscitarni postupak. Drugim rečima, za primenu plebiscita traže se sledeći uslovi:

1. Da je isključenja mogućnost aneksije od strane jačega, u slučaju da plebiscit ispadne protivu njega.

2. Da se plebiscitom ne vrši samo ratifikacija jednog ugovora koji već sadrži klauzule o ustupanju dotične teritorije, gde je plebiscit predviđen samo forme radi.

3. Da rezultat plebiscita stvara bazu zaključenja jednog ugovora koji definitivno reguliše pitanje teritorije i suvereniteta između dve države.

4. Da je režim glasanja slobodan.

Ako ovi uslovi nisu ispunjeni, onda je u opšte neoportuno pristupiti plebiscitu, s jedne strane s toga, što se pravno njegova primena ne postavlja, s druge strane, što njegova primena postaje iluzorna, kako u pogledu rezultata, — pitanja suvereniteta. — tako i u pogledu posledica koje nastupaju za sudbinu dotičnog stanovništva u novoj državi.

Principijelno pitanje o tome da li je učešće svih članova države potrebno i u opšte korisno za promenu fundamentalnih zakona, tretirano je u toku vekova, kako u prirodnom pravu tako i u nauci javnoga prava. Jer, šta je prirodnije nego konsultovati stanovnike jedne zemlje, koja se ustupa, da li i oni pristaju na projektovano ustupanje? Šta je pametnije nego konsultovati ove o jednom projektu za koji su tesno vezani njihov mir i njihova sudbina?

U stvari, — prema koncepciji države, vodeći računa o njenim bitnim elementima, — svaka vlada, počev od republike pa do apsolutne monarhije, trebala bi da u svojoj egzistenciji zavisi od principa narodne volje. Lakoće ili teškoće sa kojima se jedan postojeći režim može promeniti proporcionalne su lakoćama i teškoćama načina na koji se manifestuje pristanak ili nepristanak naroda.

Institucija plebiscita ponikla je iz negodovanja narodnih masa, lišenih prava da odlučuju o svojoj sudbini, da biraju sebi kraljeve i režime kojima se one svojevолjno podvrgaju.

О СУЂЕЊУ КРИВАЦА ИЗ ДОБА ТУРСКЕ ВЛАДАВИНЕ

ЈОВ. М. ПОПОВИЋ

АДВОКАТ

Питање, да ли се може судити пређашњим турским поданицима за кривична дела извршена под владом турског законодавства, није у јавности расправљано, иако је оно то по

својој теориској и практичној важности заслуживало. Нарочито са своје практичне стране. Јер су се оваква питања могла јавити код судова у новоослобођеним крајевима, који су

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

били под турском управом. Из тога што се о овом питању није говорило у јавности, изилази као да оваквих случајева и није било код судова. Или било их је врло мало, те су прошли неопажени.

Нама је пак лично познат један такав случај; стога смо се нашли побуђени да о њему проговоримо реч две.

Ради јасноће ствари, напоменућемо само то, да је у питању разбојништво извршено 1911. године од стране турског поданика према турском поданику на територији турске државе.

Пре свега, да видимо да ли наш закон ово питање расправља или га је оставио непредвиђеним, те ако га није расправљено, како се има решити појављени случај.

Из текста § 5. Казн. Зак. види се да је наш законодавац узео за основу *шеријатски принцип*, који значи да се по њему имају судити сва кривична дела која су извршена на његовој територији. Не води се рачуна о томе: какво је дело извршено, ко га је извршио и према коме.

Овај територијални принцип допуњен још само *персоналним принципом*, који је предвиђен §§ 7. и 8. Казн. Законика. По овоме принципу има се судити нашем грађанину који у туђини изврши какво кривично дело према нашој земљи и њеним грађанима, или према странијој земљи и њеним грађанима.

Ни у овом нити пак у ком другом законском пропису нема ни речи о случају: када *страној држави* изврши какво кривично дело према *страној држави* или њеном поданику. Тако исто не предвиђа се ни случај: када *страној држави* изврши кривицу према нашем држављанину.

Први случај познат је под именом *универсалног принципа*, а други под именом *реалног принципа*. За ове принципе наш позитивни закон не зна нити их додирује, као што се то јасно види из његових прописа који би требало да их предвиђају. А да наш закон о њима ћути, доказ је и пројекат Казненог Законика, који у нарочитим одредбама говори и о једном и о другом.

Па када наш законик не говори ништа о универсалном принципу, под који потпада

појављени случај, поставља се питање: како га ваља расправити?

При оцени овога питања, по нашем мишљењу, треба поћи од општег правила *nulla crimen, nulla poena sine lege*. Према овом правилу, које је кодификовано у § 2., и кривично дело и казна морају имати извор у законнику. Ако то не стоји, онда се кривац има пустити на слободу, јер му се не може судити. Овако би се имало поступити и онда, када би евентуално оптужени био од стране пороте оглашен за крива, као што је било баш и у овом случају.

Предвиђамо да би се овом нашем гледишту могла супротставити примедба: да су, у појављеном случају, и приватни тужилац и оптужени наши држављани, те према томе испуњени сви захтеви да се оптуженом мора судити. Ми овакву примедбу, иако није без разлога, не бисмо могли усвојити. Без вредности је разлог, што су и оптужени и приватни тужилац постали наши држављани. Ствар се има посматрати са гледишта основног принципа кривичног права, да нико не може одговарати за дело које није законом забрањено казном. Иако је разбојништво само по себи угрозило казном, није законом предвиђено да се за таква дела може судити страним поданицима, ако би ови постали касније држављани наше државе. Дакле, закон би морао предвидети и универсални принцип, па да се у овом случају може судити оптуженом. Него, и у таквом случају, требало би да постоји још и одобрење министра правде да се може предузети кривични прогон противу оптуженога, као што изрично каже пројекат Казненог Законика.

Према свему овоме, наше је мишљење да се оптужени уопште није могао ни узети на кривичну одговорност за ово дело, а још мање му се могло судити, а то ли огласити кривим и осудити на казну.

Ми бисмо радо чули и супротно гледиште, ма да нас не би могло поколебати у уверењу да је само оваква солуција овога питања сагласна са позитивним правом. Па пошто је ово питање доста интересантно, не би требало да остане нерасправљено од позваних и компетентних личности. Јер одиста, није мала ствар ако један грађанин буде незаконито лишен најсветијег права личне слободе, које је и Уставом свакоме загарантовано.

O PRAVNOJ VAŽNOSTI U INOSTRANSTVU SKLOPLJENOG BRAKA

U KOME JE JEDNA BRAČNA STRANA SRPSKI PODANIK PRAVOSLAVNE VERE

SLAVKO A. MARKOVIĆ

ADVOKAT

(2)

Pri rasmatranju pitanja o važnosti pravnih poslova pravna nauka i pozitivno zakonodavstvo vodi računa i o izjavi volje pri sklapanju pravnih poslova. Volja stranaka je jedan esmenat u samom pojmu pravnog posla pošto je ona upravljena na to da proizvede izvesno pravno dejstvo. No često se dešava da i pored sve izjavljene volje stranaka posao, na koji je bila upravljena volja, ne bude zaključen iz drugih nekih razloga koji su sprečili da ovo njihovo izražavanje volje proizvede posledicu koja je željena, i pored toga što obe strane drže da je posao zaključen. Misli se i drži da nečega ima, čega u stvari nema. Ovakve slučajeve pravna nauka naziva putativnim pravnim poslovima. No da bi bilo putativnog pravnog posla vodi se računa i o tome da su strane bile bona fide, da se držale i mislile da svojim izjavama volje stvaraju pravni posao, dok u stvari taj posao nije sklopljen ne njihovom krivicom, nego zbog drugih okolnosti koje su bile od uticaja na samo postojanje pravnog posla, van sadejstva samih stranaka.

Ovakav jedan putativan pravni posao imamo i u našem primeru. Naš podanik, pravoslavne vere, u inostranstvu zaključuje brak na način napred izložen. Pretpostavivši da su obe strane bile bona fide one su, prilikom sklapanja braka, držale i mislile da je njihov brak zaista punovažno zaključen. Živeći bračnim životom u inostranstvu držali su, pa i posle povratka u zemlju oni i dalje drže da su punopravni bračni supruzi, njihova deca bračna deca, a svi njihovi odnosi, lične i materijalne prirode, među sobom, prema porodici, društvu i državi obeležavaju se, primaju, i od njih i mnogih drugih priznaju kao i kod svih drugih zakonitih supruža.

Mi smo već videli da je njihov položaj daleko od toga da bude ma i približno sličan stanju i društvenom položaju ostalih punovažnih i zakonitih supružnika. Njihov brak, videli smo, po samom zakonu ne postoji, on je jedno ništa, a čovek i žena, koji žive u ovakvoj vezi ni de iure, ni de facto nisu bračni muž i bračna žena, oni se po samom zakonu imaju snatrati vanbračno živećima.

Kada među njima nema braka uopšte onda je njihov položaj isti kao kod svih onih koji žive van braka. Ovakva žena nema pravo na ime svoga muža, ne prima njegovu narodnost

i državljanstvo, kao ni domicil. Isto tako ni muž, eventualni državni činovnik, nema pravo na dodatak za ženu, pošto mu ona po zakonu ni nije žena. Žena nema pravo na izdržavanje, a muž nema pravo na uživanje miraznih i paraferalnih dobara. Uopšte rečeno oni jedno prema drugome de iure nemaju nikakvih ni obaveza, oni su jedno drugom strani.

Isto tako i položaj dece, rođene u ovakvom braku, ravna se položaju vanbračne dece. A da se i ova deca imaju smatrati vanbračnom vidi se iz §. 128. Građ. Zak. koji smatra da je svako ono dete vanbračno koje je mati nevenčana začela i rodila. Roditelji ovakve dece, videli smo, po samom zakonu smatraju se nevenčanima pa se i deca rođena u ovom braku, a po propisu §. 128. G. Z. imaju smatrati nebračnim. Ova deca dakle dolaze u položaj sve nebračne dece, i prema njima se ima — zakonski — tako i postupati. Dužnost vaspitanja i izdržavanja deteta pada u prvom redu na mater (§. 129. Građ. Zak.), a uz nju i posle nje na oca i rodbinu (§. 131. G. Z.). U crkvene knjige ima se upisivati na materino ime, osim slučaja, razume se, kad otac odobri da se upiše na njegovo (§. 130. G. Z.). Ovakva deca nemaju pravo intestatskog nasleđa ni na očevom ni na materinom imanju, a svoje bi roditelje mogli naslediti samo ako su testamentom označeni za naslednika ili ako bi poznijim brakom roditelja bila pozakonjena (§. 409. G. Z.). A i detinje imanje, posle smrti, intestatski nasleduju hranitelji, a roditelji samo ako su hranitelji (§. 411. G. Z.).

Iz izloženoga je jasno da ovakvo stanje stvari, kako za ove supruge, tako i za njihovu decu, nije ni malo povoljno. U mnogo slučajeva ono će biti i kritično prema našim društvenim prilikama i shvatanjima, kao i prema društvenom položaju i stanju u kome se ovakva lica nalaze. Da bi regulisali svoj položaj, kao i položaj svoje dece, njima, po povratku u Srbiju, ne ostaje ništa drugo nego da saobrazno propisima našeg zakonodavstva svoj brak blagoslove po propisima i obredima pravoslavne crkve. Ovim venčanjem regulisaće svoj položaj u porodici, društvu i državi, regulisaće njihove međusobne lične i materijalne odnose, kao i položaj svoje dece, jer se docnijim brakom vanbračna deca u svemu izrav-

navaju sa bračnom (§. 134. G. Z.), čime dobivaju sva prava prema roditeljima i ostalima (§. 133. G. Z.).

Ostalo bi nam još jedno pitanje koje, strogo uzevši, i ne spada u našu temu, no mi ćemo ga ipak dodirnuti. To je pitanje o t. zv. razvodu ovih brakova. I kod ovih, u ostalom kao i kod svih drugih brakova supruzi dolaze neki put u takvu situaciju da im je zajedničko življenje dalje nemoguće. Tražeći izlaza iz ove situacije oni žele, kako se to u običnom životu kaže, da razvedu brak, a u ovom slučaju pravilnije rečeno da raskinu zajednički život.

Ovo pitanje ne pričinjava nikakve naročite teškoće. Videli smo da ovakvi brakovi spadaju u red onih pravnih poslova koje pravna nauka naziva nepostojećim pravnim poslovima, a koje i pozitivno zakonodavstvo ne smatra da postoje. Oni se smatraju da nikad nisu ni postojali, prema čemu da nisu ni proizveli nikakvo pravno dejstvo. Zbog toga nije ni potrebna kakva sudska radnja ili odluka, kojom bi se naročito trebalo konstatovati nepostojanje ovakvog pravnog posla. Ono što već ne postoji nije potrebno naročitim sudskom procedurom utvrđivati da ne postoji, ono po samom zakonu ne postoji. Ovo isto važi i za brakove koji ne postoje. Nije dakle potrebno voditi kod Duhovnog Suda naročitu parnicu za razvod ili uništenje ovog i ovakvog braka. Kada on po samom zakonu ne postoji onda se ne mora i ne može nikakvom sudskom procedurom i odlukom ni razvesti ni poništiti.

No iako nije potrebna nikakva sudska radnja ili odluka ipak, s obzirom na položaj u kome se ovakvi supruzi nalaze, držimo da će ipak trebati neka konstatacija u zvaničnoj formi o nepostojanju ovakvog jednog braka. Razume se da ova konstatacija neće i ne može biti posledica neke sudske procedure nego će ona biti jedan administrativan akt vlasti koja bi to u zvaničnoj formi utvrdila.

Ko bi bio za ovo nadležan?

Kako je kod nas brak crkvena ustanova to i sama pitanja u vezi sa brakom, kao pitanja o važnosti, postojanju, uništenju, razvodu i t. d. spadaju u nadležnost crkvenih vlasti. Za ovo imamo odredbu u §. 99. G. Z. po kome »sva dela sporna u smotrenju braka prinadleže sudu duhovnom, a tako i parnice poradi uništenja i razvida preduzimaće se, raspravljati i rešavati od suda duhovnog«. Iz ovog zakonskog propisa vidimo da je Duhovni Sud nadležan da raspravlja i rešava sva pitanja u pogledu braka koja su sporna, naročito parnice zbog uništenja i razvoda braka. Za pravoslavne nadležan je duhovni sud pravoslavne crkve, a za nepravoslavne građanski sudovi, po postupku za gra-

đanske parnice, s obzirom na materijalni zakon njihove crkve (Uredba od 7-XII-1861. V. No. 2444.). No ako je brak smešan pa je ma koja bračna strana pravoslavne vere, onda je u svakom slučaju za sve parnice u pitanju braka nadležan samo i jedino duhovni sud pravoslavne crkve (Zakonodavno rešenje od 9-IX-1853. god. V. No. 350.). §. 99. G. Z. je dakle propis za sva dela sporna u pitanju braka, za takva dela koja se izvesnom sudskom procedurom raspravljaju i sudskom odlukom rešavaju.

Za pitanje o nepostojanju jednog braka duhovni sud nije nadležan. On je nadležan da raspravlja i rešava sporna pitanja, a ovde nema ničega spornog. Ono što po samome zakonu ne postoji nije ni sporno. Biće prema tome dovoljno da crkvena vlast na traženje ma koga interesovanog lica a bez prethodnog mirenja supruga-analognog čl. 205. Zakona o crkvenim vlastima, donese svoje rešenje da takav brak ne postoji. Za donošenje ovih rešenja nadležan je samo arhijerej. Istina je da baš za naš slučaj nema izričnog zakonskog propisa, no mi držimo da se i na ovaj slučaj mora primeniti odluka Arhijerejskog Sabora od 8-X-1896. god. S. Br 70, po kojoj o razvodu braka, koji nije zaključen u hrišćanstvu, ne mogu suditi duhovni sudovi, koji su po zakonu nadležni samo za one brakove koji su zaključeni u pravoslavnoj crkvi, nego će po ovim predmetima donositi rešenje sam nadležni arhijerej. Iz ove odlike vidimo da duhovni sudovi nisu nadležni za raspravu pitanja o brakovima koji nisu zaključeni u hrišćanstvu. Brakovi zaključeni kod građanskih vlasti ne mogu se smatrati zaključenima u hrišćanstvu, jer niti su zaključeni u crkvi po propisima i obredima ove, niti je ovaj brak blagosloveno duhovno lice, nego su oni zaključeni u inostranstvu po propisima tuđih građanskih zakona i uz sadejstvo državnih činovnika. Prema ovome ovi brakovi nisu zaključeni u hrišćanstvu, pa zato za raspravu pitanja o ovim brakovima, u smislu gornje odluke Arhijerejskog Sabora, nije nadležan duhovni sud, već sam arhijerej. On je dakle to nadležno lice koje će, kao predstavnik duhovne vlasti, na traženje interesovanih lica svojim rešenjem konstatovati da ovaj i ovakav brak kod nas nema pravne važnosti, da on i ne postoji, i da se prema tome i lica u pitanju ne nalaze u braku.

Ovakvo rešenje ovog pitanja priznajemo da će mnoge dovesti u veoma nezgodan položaj. U većini slučajeva obe ovakve bračne strane su ušle u brak bona fide, računajući da jednom ma gde i ma kako bio zaključen brak ima da važi svugda. Da bi izbegli doista teške posledice koje ovakvo rešenje ovog pitanja sobom

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

donosi, ovakvim supruzima ne ostaje ništa drugo nego da odmah, po dolasku u Srbiju, blagoslove svoj brak u pravoslavnoj crkvi po propisima i obredima ove. Ovim kasnijim brakom, kako smo već napomenuli, bili bi regulisani kako njihovi međusobni odnosi lične i materijalne prirode, njihov položaj u društvu i državi tako isto i položaj njihove ranije rodene dece.

(Крај)

ГОДИШЊА СКУПШТИНА УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА ЗА СРБИЈУ И ЦРНУ ГОРУ

ОДРЖАНА 26. ДЕЦЕМБРА 1926. ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

Скупштину је отворио председник Удружења тачно у 10 часова пре подне избором оверача записника.

Отворивши скупштину председник је позвао секретара Удружења да прочита годишњи извештај Управног Одбора Удружења, што секретар чини.

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ

Управног Одбора Удружења Јавних Правозаступника за Србију и Црну Гору, поднет на Годишњој Скупштини одржаној у Београду на дан 26. децембра 1926. г. у просторијама Првостепеног Суда за Округ Београдски

Управа Удружења Јавних Правозаступника, која данас има част поднети Годишњој Скупштини извештај о своме раду, изабрана је на Годишњој Скупштини одржаној у Београду 6. септембра 1925. год.

У Управни Одбор Скупштина је једногласно изабрала чланове: *Обрада Б. Благојевића, Љубомира В. Стефановића, Др Драг. Јанковића, Др. Јак. Челебоновића, Др. Фридриха С. Пойса, Милана Драговића, Милушина Појовића, Воју Вујанца, Ацу Павловића, Стевана Јаношевића, Буру Караџића, из Лесковца; Драг. Ранковића, из Пожаревца; Михајла Јефшића, из Ваљева, Марка Дакловића, из Подгорице; Јов. Алишићармаковића, из Скопља.*

У Надзорни Одбор Скупштина је изабрала следеће чланове: *Сошира Аранђеловића, Шемаја Демаја, Драгослава Стојадиновића, Јована Здравковића и Теју Богатиновића.*

Одмах после избора чланова Управног и Надзорног Одбора извршено је конституисање тих одбора.

Одбори су се конституисали на заједничкој седници, одржаној на дан 14. септембра 1925. г.

Управни Одбор изабрао је из своје средине за председника г. *Обрада Б. Благојевића, за*

првог подпредседника г. *Љубомира В. Стефановића, за другог подпредседника г. Др. Драг. Јанковића, за благајника г. Милушина Појовића, за секретара г. Стевана Јаношевића.*

Надзорни Одбор изабрао је себи за председника г. *Сошира Аранђеловића, за подпредседника г. Шемаја Демаја, а за секретара г. Јована Здравковића.*

Тако конституисани одбори нису претрпели никакве измене и функционисали су до данашњег дана.

Управа Удружења са много добре воље и преданости приступила је раду да би постигла што већи резултат и оправдала ukazano јој поверење.

Управа Удружења је, водећи рачуна о раду претходне Управе на питањима која интересују адвокатски ред, чинила потребне напоре да постигне повољне резултате у тим питањима.

Први задатак новоизабране Управе, која данас полаже рачун о своме раду, био је да одмах приведи у дело све усвојене предлоге на прошлој Годишњој Скупштини, одржаној 6. септембра 1925. год.

Та скупштина, која је била релативно врло добро посећена, на првом месту позабавила се питањем мера, које треба без одлагања и стално енергично предузимати да се што је могуће пре донесе унифициран закон о адвокатима за целу Краљевину, да се, дотле, колико је више могуће, штите и заштите права адвокатског реда у погледу заступања и досуђивања трошкова код свих земаљских судова.

Прошла Годишња Скупштина позабавила је се и са тада врло актуелним питањем: првим Конгресом Правника у Београду који је одржан 19., 20. и 21. септембра 1925. г.

Скупштина је решила да све своје силе стави Удружењу Правника на располагање и у томе циљу извршила је мобилизацију свих својих снага, да што више припомогне и материјално и морално што боље обез-

беди успех те величанствене манифестације правника наше Отаџбине. Без претеривања се може рећи, да управа Удружења није ништа пролустила што је било потребно за остварење ове скупштинске одлуке.

Садашња Управа наследила је од претходне лепе резултате.

Прошла Управа успела је да обнови часопис „Бранич“, орган Удружења, који је данас крај великих тешкоћа успео да се одржи попуњујући једну осетну празнину у нашој повременој правној литератури, штитећи интересе адвокатског реда и пропагирајући циљеве Удружења, Управа је у доста знатној мери успела да заинтересује за рад Удружења и наше колеге у унутрашњости.

Садашња Управа улагала је огромне напоре да дотадање резултате рада претходне Управе одржи и умножи, да број чланова што више повећа и све адвокате заинтересује за Удружење, једину организацију кроз коју се могу остварити добри и корисни резултати за адвокате.

Управа са дубоким жаљењем мора на овом месту да констатује горку истину, да су многи наши другови одбијали да се упишу у чланство; било из неких личних разлога, било из апатије.

Многи су налазили разне изговоре. Било је чак и таквих случајева, да су поједини другови одбијали упис наводећи као разлог, да се у Удружењу ништа не ради.

Управа се уверила, да је највећи број тих замераца на тобожњи нерад Удружења баш онај, који никад не долази ни на једну седницу, скупштину или конференцију наше организације.

Најзад Управа констатује још један факат, да се млађи адвокати мало интересују за Удружење.

И поред те појаве и поред тога што од 280 београдских адвоката није ни петина у Удружењу, који испуњавају своје чланске дужности, Управа је савесно вршила своје дужности, имајући пред очима цео адвокатски ред, његов углед у културном свету и његове узвишене циљеве, које жели да оствари у нашем друштву.

Овај извештај о раду Управе Удружења дели се у главном на два дела и први део обухвата сав рад, изузев рад на закону о адвокатима као и оснивању земаљског савеза адвоката и међународног савеза адвоката.

1. ДЕО

Први Конгрес Правника у Београду

У смислу Загребачког Збора Правника Краљевине С. Х. С. у 1924. год., Први Кон-

грес Правника С. Х. С. одржан је у Београду 19., 20. и 21. септембра 1925. године.

Учешће на Конгресу било је импозантно. Резултат рада тога конгреса такође је био потпуно задовољавајући, док је конгрес и са националног гледишта дао и оставио драгоцене резултате.

Дружељубље, срдачност, солидарност правничког реда, искрено узајамно упознавање и интересовање за живот и обичаје сва три племена нашега троименог народа, манифестовала су се у највећој мери. Коначно и класично гостопримство српског народа отворило је своје братско срце својој браћи Хрватима и Словенцима и Пијемонт Јужних Словена — у срцу Шумадије, романтичном и историјском Јасеничком Срезу — дочекао је учеснике конгреса најчистијом братском љубављу и братским осећајем.

Такво је било расположење целог конгреса.

На конгресу су расправљана актуелна питања у виду реферата и кореферата.

Реферате као и кореферате држали су наши најпознатији и најбољи правници. Њихов рад је одштампан у засебној књизи и у „Браничу“.

Долазак г. Добреска, адвоката из Букурешта и председника савеза Румунских адвоката

У августу месецу 1925. год. Београд је доживео пријатељску посету једне групе румунских правника, која се враћала из Француске.

Београдски правници приредили су најсрдачнији дочек својим румунским колегама и при испраћају замолили их да пошаљу своје делегате на први Конгрес Правника у Београду.

Секретаријат Конгреса Правника упутио је доцније и писмен позив председнику Савеза румунских адвоката, г. Добреску, позивајући га да присуствује Конгресу као наш гост.

Управа нашег Удружења у споразуму са Управом Судијског Удружења и Удружења Правника постарала се да госта што боље дочека и приреди му што пријатнији боравак у нашој средини.

Г. Добреску је остао у Београду два дана. У његову част приређен је и свечан банкет којем је присуствовао и г. Еманди, посланик Краљевине Румуније на нашем Двору. Том приликом манифестована је солидарност и узајамност наших и румунских адвоката и у опште правника.

Другарска вечера приређена од стране београдских адвоката и адвокатског удружења: адвокатима, члановима владе, државним подсекретарима и народним посланицима

На дан 4. јануара 1926. год. приређена је вечера у част адвоката чланова Краљевске Владе у просторијама Клуба Београдских Адвоката.

Вечери је присуствовало 48 особа са гостима и приређивачима. Међу овима је било и шест министара: поч. Марко Ђуричић, бив. мин. правде, г. Др. В. И. Јовановић, министар пољопривреде и вода, г. Божа Максимовић, мин. унутрашњих дела, г. Милан Симоновић, мин. социјалне политике, г. Др. Б. Шуперина, мин. пошта и телеграфа и г. Др. Никола Никић, мин. шума и рудника.

Сем г. г. министара вечери су присуствовали и држ. подсекретари г. г. Бора Миловановић и Богољуб Кујунџић.

Здравицу добродошлицу одржао је председник Удружења г. Обрад Б. Благојевић. При вечери је пало неколико здравица од стране гостију, у којима је једногласно изражена жеља за што скорије доношење закона о адвокатима и том су приликом пок. Ђуричић и г. Др. В. Јовановић дали своја формална обећања, да ће се свесрдно заузети за брзо доношење закона о адвокатима, а пок. Ђуричић је још и нагласио, да унификацију адвокатског реда путем једног модерног закона сматра као корисну не само за адвокатски ред, већ и за опште интересе, т. ј. за правосуђе, јер су адвокати неопходно потребни као помоћници правосуђа.

Утисак обостран био је врло добар, а све време протекло је у најбољем расположењу.

Уговор са издавачким предузећем „Полет“ о издавању „Бранича“

Прошла Управа, коју је садашња заменила, забележила је један важан датум у животу Удружења. Она је оживела „Бранич“.

Са релативно скромним материјалним средствима претходна се је Управа борила стално само да „Бранич“ одржи и оснажи.

Ова Управа нашла је, да интереси Удружења захтевају да се нађе једно издавачко предузеће за даље издавање „Бранича“ и уступила је издавање нашег часописа издавачкој књижари „Полет“, са којом је фебруара месеца ове године закључила и формалан уговор.

Акција против пискарача

У последње време појавио се приличан број пискарача по кривичним и грађанским споровима.

Управа Удружења предузела је све мере да онемогући ту најезду нестручних лица, која својим незнањем и неодговорношћу за рад наносе огромне штете онима који њихову помоћ из незнања траже, а осим тога отежавају судовима правилан рад.

Управа је молила све престоничке судове да не дозволе рад по горњим предметима никоме сем јавним правозаступницима и може са задовољством констатовати, да је та њена акција за сузбијање пискарача нашла свуда најбољег разумевања и одзива. Сви председници судова у Београду издали су строге наредбе против пискарача и на нама сада лежи дужност да својом сложном, солидарном акцијом прогонимо пискараче без икаквих обзира и тако искоренимо ту штетну појаву бесправног, нестручног и често пута потпуно несавесног адвоцирања.

Овом приликом Управа је председницима Првостепаних Београдских Судова предала и списак свих декретованих београдских адвоката, набављен у Министарству Правде, и замолила да само њима дозвољавају приступ и рад у судовима.

Акција Управе за правилно одређивање бранилаца и старалаца у стечајевима

Управа је нашла за целисходно да покрене питање одређивања бранилаца и старалаца по стечишним масама и о правичном реду за избор истих.

Стизале су, на име Управи многе жалбе на неправилно одређивање бранилаца и старалаца: како се н. пр. по нека лица узимају истовремено, или у малом размаку времена, по неколико пута за браниоце и како се за стараоце по већим стечишним масама узимају лица, која немају довољно познавања ствари, у место да се и за та места узимају адвокати.

На неколико својих седница Управа се је позабавила тим питањем и коначно учинила потребне кораке код престоничких Првостепених Судова да то одређивање добије што правилнију и задовољавајућу примену.

До данас то питање није дефинитивно скинуто са дневног реда.

Акција Управе поводом закона о непосредној порези

Иницијативом члана Управе г. В. Вујанца, који је израдио један простудиран елаборат, Управа је прошлог лета, обратила нарочиту пажњу пројекту закона о непосредној порези и на више својих седница дискутовала о мерама против одредбе чл. 115. алинеја 7. и 8. тога пројекта, којом се установљавају финансиско-порески правозаступници.

Управа је поднела г. Министру Финансија

и Скупштинском Пореском Одбору опширно образложено представку, којом је тражила да се та одредба (која иде директно против интереса адвокатског реда и ствара незгодан преседан) не санкционише.

На надлежном месту обећано је изасланицима Управе да ће се о нашим формулисаним захтевима водити рачуна и доиста одбор је ту одредбу (после те интервенције Управе) донекле ублажио и првобитни текст изменио.

Закон о чеку и менични закон

Министарство Правде упутило је Управи крајем маја ове године два законска пројекта: закон о чеку и закон о меници, да их проучи и даде своје мишљење и примедбе.

Управа је овоме питању посветила највећу пажњу. Одредила је из своје средине г. Др. Јак. Челебоновића да изради елаборат по обадва предлога што је г. Др. Челебоновић и учинио.

Исцрпан и одличан елаборат г. Др. Челебоновића усвојен је од стране Управе као њено гледиште и као такав предат Министарству Правде.

Тарифа парничних трошкова

Управа је на неколико својих седница претресала питање досуђивања парничних трошкова код судова и дискутовала о мерама и корацима које треба предузети да се прилике у том погледу поправе.

Изабрала је један ужи одбор са задатком да изради једну тарифу, имајући у виду тарифе у осталим покрајинама наше Отаџбине у колико су изводљиве код наших судова.

Одбор је поверени посао свршио и пошто је и Управа израђену тарифу проучила и усвојила замољени су председници београдских судова да је приме, усвоје и у будуће примењује у судској пракси.

Тако израђену тарифу парничких трошкова (за све случајеве) Управа је послала и колегама у свима местима Србије и Црне Горе где постоје Првостепени Судови, с молбом да је предаду тамошњем председнику и колегијуму суда и замоле да је усвоје и примењују.

Управа очекује да ће ова њена акција имати успеха.

Смрт Марка Ђуричића, мин. правде

У Карловим Варима 3. августа 1926. год. преминуо је Марко Ст. Ђуричић, министар правде, дугогодишњи народни посланик, бив. судија Касационог Суда, председник Државног Савета и бив. министар Конституанте и Социјалне Политике.

Наше правништво дугује нарочито захвалност пок. Ђуричићу, који се је најискреније старао о њему. У низу многих земаљских закона, на којима је он сарађивао ваља поменути и законе о уређењу судова, о судијама и о јавним правозаступницима. Својим радом на изради законодавства он је себи подигао трајан споменик.

Пок. Ђуричић као министар правде био је искрен бранилац нашега питања.

Његовим заузимањем израђен је закон о адвокатима; његова је заслуга да је Министарски Савет усвојио тај предлог и да је упућен Народној Скупштини, у којој се пок. Ђуричић сав заложиио за његово спровођење.

Смрћу његовом адвокатски ред је много изгубио.

Управа Удружења се његовој сенци одужила испраћајем његових посмртних остатака до вечне куће, полагањем једног лепог венца на његов одар и уписујући га за свога члана добротвора.

На погребу г. Ђуричића у име Удружења опростио се са великим покојником једним дирљивим говором први подпредседник Удружења г. Љуб. В. Стефановић.

О избору пок. Ђуричића за члана добротвора извештена је и породица поч. Ђуричића.

Нека је слава и вечна хвала неуморном борцу за наше законодавство и за адвокатски ред, поч. Марку Ђуричићу.

У току трајања њенога мандата Управа је и то свагда Управни и Надзорни Одбор заједно одржала 18 седница на којима је расправљала питања на дневном реду и на којима се водио записник, а сем тога одржала је и 15 конференција. На тим конференцијама било је свагда говора само о нашем закону и о мерама и путевима које ваља предузети и предузимати да се његово усвајање у Скупштини убрза.

На својим редовним седницама поред изложенога рада, Управа је посветила пажњу и осталим питањима.

Било је неколико случајева и повреде адвокатских права, законом загарантованих.

Те случајеве доставили су наше колеге г. г. Др. Јанковић, Душан Маринковић, Воја Вујанац и Јов. Здравковић.

Управа се заинтересовала тим случајевима и учинила је потребне кораке да се те повреде више не дешавају.

Управи се обраћало много особа са тражењем било новчане помоћи, било неког места у којој адвокатској канцеларији.

У немогућности да даје материјалне помоћи, Управа је настојала колико је то њој

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

било у моћи, да молиоцима помогне у проналажењу места — службе.

Молби удове поч. Стеве Добривојевића, бив. адвоката, Управа је изашла у сусрет на тај начин, што је међу својим члановима прикупила извесну суму, која јој је као помоћ предата.

Управа се нашла побуђеном да пред наступајуће божићне празнике припомогне новчаним прилозима удове бивших адвоката и то г-ђу удову Стеве Добривојевића и г-ђу удову Боре Алексића, бившег адвоката, па им је дала свакој по дин. 1000.

II. ДЕО

Конференција адвоката Краљевине С. Х. С. у циљу оснивања Савеза адвоката

Иницијативом ове Управе, као представнице Удружења Јавних Правозаступника за Србију и Црну Гору, искоришћено је велико присуство адвоката на првом Конгресу Правника и на дан 20. септембра 1925. год. — за време рада самог Конгреса — одржана је у просторијама тек отвореног Клуба Београдских Адвоката, конференција адвоката С. Х. С. у циљу оснивања Савеза.

Конференција је била одлично посећена и на њој је учествовао велики број наших другова из свих покрајина наше Отаџбине.

Она је свој посао обавила са потпуним успехом.

Изабран је један Акциони Одбор са задатком да одлуке конференције о оснивању Савеза пропагира и спроведе у дело. Управа, која данас полаже рачуне о своме раду, добила је од конференције овлашћење да изврши све припреме и спреми пројекат Правила за Савез Адвоката у року од два месеца.

Тај задатак Управа је на време извршила. Правила су оштампана и у десетине примерака упућена свима Коморама и Адвокатским Удружењима у Краљевини С. Х. С. да и оне даду своје мишљење и евентуалне примедбе.

Управа је, а нарочито председник Управе г. Благојевић, водила огромну кореспонденцију са разним Адвокатским Коморама и Одборима (Удружењима) о коначној редакцији и стилизацији пројектованих правила и у више седница било је предмет дискусије питање тих правила и питање самога Савеза.

Од какве је огромне важности институција Савеза Адвоката и какав би значај и важност уживао тај Савез у нашем друштву јасно је свакоме.

Савез је адвокатском реду неопходно потребан. Он ће представљати велику моралну снагу и даваће најјачу заштиту угроженим правима адвокатског реда.

До дефинитивног остварења Савеза није још дошло, али се у томе правцу и даље ради. Управа је уверена да није далеко дан и његовог остварења.

Представници Адвокатских Комора у Београду

У Београду је 10. октобра тек. године одржана конференција делегата Адвокатских Комора и Удружења из Загреба, Сарајева, Љубљане и Осека ради учествовања на конференцији сазваној за проучавање предлога закона о адвокатима и осталих пројеката судског законодавства и оснивању земаљског Савеза Адвоката. Делегати су по проучењу предлога израдили и једногласно усвојили нацрт најважнијих и неопходних измена и допуна у закону о адвокатима. Конференцији су присуствовали у име нашег Удружења: г. г. Обрад Благојевић, Љубомир Стефановић, Аца Павловић Др. Риналдо Чулић; у име загребачког адвокатског удружења Др. Иво Политео, у име љубљанске адвокатске коморе г. Др. Јанко Жировник и г. Др. Владимир Кнафлић; у име сарајевске коморе г. Др. Срећко Перишић и у име осечког одбора адвоката г. Др. Јулије Кајзер и Др. Павле Фишер. У извршни одбор изабрани су: г. г. О. Благојевић, Љ. Стефановић, А. Павловић, Д. Мајерон, И. Политео, С. Перишић, А. Пинтеровић, С. Адамовић и П. Перат.

Делегати су после одржане конференције посетили председника Владе г. Н. Узуновића и министре г. г. М. Симоновића и В. Јовановића, да их умоле за што брже спровођење закона о адвокатима. Г. Узуновић и остали министри изјавили су да ће Влада према могућности, које пружају парламентарне прилике, учинити све да се израђени предлози што пре озаконе, јер све те законе сматра као неопходне за савремено уређење нашега правосуђа.

Конференција је детаљно проучила и питање о оснивању Савеза Адвоката наше земље, до којег још није дошло само зато што колеге из Босне нису приступили Савезу.

Управа Удружења без обзира на то наставила је даљи рад дубоко уверена да ће и колеге из Босне увидети сву оправданост и целисходност за што скорије остварење Савеза свих Адвоката Краљевине С. Х. С.

Рад на оснивању међународног Савеза Адвоката

1) *Учешће представника удружења г. Бора Л. Поповића на земаљском Конгресу Адвоката у Нанту — одржаног на дан 25., 26. и 27. маја 1926. године*

На позив Удружења Француских Адвоката, Управа Удружења делегирала је г. Бору Л. Поповића, да Удружење заступа на националном Конгресу Француских Адвоката у Нанту — одржаном од 25.—27. маја ове године.

Два важна питања са дневног реда тога конгреса била су:

Међународни Конгрес Адвоката и обезбеђење адвоката у Француској једном солуцијом, која може интересовати и адвокате осталих земаља.

Наш дегегат г. Бора Поповић узео је учешће у дискусији око та два питања. Он је био предмет опште пажње и симпатије француских колега. Изабран је за члана Акционог Одбора за оснивање међународног Савеза.

Од коликог је пак значаја тај покрет најбољи је доказ то, што је поменутом конгресу присуствовао велики број делегата разних европских и ваневропских држава.

Управа је од првог тренутка схватила тај значај и данас је на гледишту да будућа Управа треба да неизоставно учествује у томе покрету, који је достојан највеће пажње.

2) *Конгрес адвоката у Брислу*

Паралелно са радом конгреса француских адвоката у Нанту, развили су и белгиски адвокати живу акцију за сазив једног конгреса у Брислу, на коме би се такође расправљало питање о оснивању Међународног Савеза Адвоката.

Белгиски адвокати претендовали су на вођство тог покрета и истичући своју тезу тражили су присталице за исту.

Разлика између француског гледишта и белгијског је у томе што су белгијанци у

своме пројекту предвидели много теже услове за улазак појединих адвокатских удружења (организација) у Међународни Савез. Француска теза имала је и има много шире погледе у томе питању.

Управа је примила и званичан позив за наше учешће на бриселском конгресу и ако је претходно решила да остане при француској тези ипак је делегирала свога представника и за овај конгрес.

Одређени делегат спречен непредвиђеним тешкоћама није могао отићи на овај конгрес.

На оснивању Међународног Савеза Адвоката и даље се живо ради и наше Удружење у споразуму са осталим Коморама и Адвокатским Одборима наше Краљевине није према томе значајном покрету остало равнодушно. Управа је у сталном додиру са француским колегама, који воде акцију.

Управи је врло пријатно да истакне, да су г. г. Љуба В. Стефановић, први потпредседник Управе Удружења и Бора Л. Поповић, члан Удружења, својим личним везама са француским колегама врло много допринели да се наши француски другови више заинтересују за своје срп.-хрв.-слов. колеге, положај и прилике адвокатског реда у Краљевини С. Х. С.

Управа је мишљења да је Савез на прагу остварења и да је неопходно потребно и корисно како по интересе реда, тако и по опште интересе нашег народа да наше Удружење уђе у тај Међународни Савез.

Одазивајући се позиву Извршног Одбора за оснивање Међународног Савеза Адвоката да приступи бриселској међународној комисији, основаној у томе циљу на последњем конгресу адвоката, одржаном ове године у белгијској престоници. Управа нашег Удружења поднела је представку за пријем Удружења у ту комисију, чије је седиште за сада у Паризу.

На првом састанку те међународне комисије решаваће се о пријему нашег Удружења у њу, односно у Савез, који је у оснивању.

(Свршиће се).

СУДСКА И АДМИНИСТРАТИВНА ПРАКСА

Један интересантан случај таксене кривице по чл. 29. закона о таксама

У спору Љуб. Јелића, противу Јеврема и Ивана Јелића, због поништаја поравнања, поравњачи Јеврем и Иван, закључујући поравнање код Шабачког Прв. Суда, навели су да

је поравњач Јеврем продао поравњачу Ивану земље описане у поравњању за 50 хиљада динара. Пошто се из акта спора и поравњања видело да је овде у питању око 30 хектара земље, поред кућа и зграда Првостепени Суд је у смислу тач. 21. чл. 42. правилника за

извршење закона о таксама уз Т.Бр. 12. такс. тарифе, наредио да председник општине и један одборник изврше процену вредности продатог имања у моменту продаје. Поступајући по тражењу суда, председник и одборник известили су Првостепени Суд, да су продате земље вределе у моменту закључења поравнања 465.500 дин.

Позвани да даду реч зашто су у поравнању означили мању вредност, тужени Јеврем и Иван изјавили су, да нису знали да је вредност продатог имања већа од 50 хиљада дин., а продавац Јеврем нагласио је још и то да је имање морао дати за мању суму, пошто је на том имању остао и даље да живи, а раније су оба поравњача молили суд да поравнање Бр. 9516. не уважава, јер је куповина иначе условљена смрћу продавца Јеврема, и Иван за живота његова не би могао купљено имање да прими.

Поступајући по примедбама Опште Седнице Касационог Суда у погледу неналожности председника Првостепеног Суда за доношење решења по овом предмету, *Првостејени* је Суд пресудио био: да поравњачи — тужени Јеврем и Иван — плате на име редовне таксе на мање означену вредност имања продатог поравнањем Бр. 9516, солидарно 24.930 динара таксе, и на име казнене таксе 74.790 динара, што свега износи редовне и казнене таксе 99.720 дин. и 3160 дин. таксе за пресуду. Разлози, на којима је Првостепени Суд засновао овакву своју пресуду, у главном ови су:

Да по чл. 29. закона о таксама све власти, које потврђују разне уговоре и исправе кад посумњају у истинитост означених вредности у овим уговорима и исправама, дужне су после потврђења или пријема донети одлуку о процени предмета изложених у уговору или исправи, па ако се докаже да су уговорачи назначили мању вредност предмета означених у уговору, и та разлика изнесе више од 20% означене вредности, власт код које је тај уговор закључен, осудиће оба уговорача на плаћење, поред мање назначене редовне таксе, и на плаћење казнене таксе у износу три пута увећане редовне, као и на плаћање трошкова око процене.

Па како се из поравнања Бр. 9516. закљученог код овог суда види, да су поравњачи означили као куповну цену, целокупног продатог имања 50 хиљада динара, а из извештаја председника и одборника општинског, види да је ово имање вредило у моменту продаја 465.500 динара, — то се поравњачи Јеврем и Иван имају осудити да плате редовну таксу по 6% за пренос непокретног имања по Т.Бр. 12. на мање означену вред-

ност од 415.500 динара, која износи 24.930 динара таксе, на плаћање казнене таксе, као и на плаћање таксе за пресуду и 3160 дин. по Т.Бр. 229 таксене тарифе... Јер уговорачи су били дужни да, поред куповне цене, означе и *промејну* вредност предмета уговора, иначе се те две вредности сматрају једнаким, што је овде случај — чл. 42. тач. 18. и 20. такс. и пристојб. правилника. Даље суд налази да према пом. зак. прописима, уговор о куповини и продаји заузима специјалан положај и да се такса на мање означену вредност предмета уговора има наплатити *пре* потврде, јер овај специјални положај уговора у куповини и продаји дерогира противно тумачење чл. 29. закона о таксама. Таксу треба по потврде поравнања наплатити још и зато што потврђено и уважено поравнање има снагу извршне судске пресуде; оно омогућава купцу брзо и лако убаштићење на купљену земљу; па би наплата таксе после потврде била нелогична, јер ко ће одговарати за евентуалну штету држави кад странке које су одговорне за плаћање таксе, немају другог имања, сем предмета уговора, које купац отуђи и пренесе на треће лице? Затим, закон о таксама забрањује сваки рад властима кад такса није плаћена, — чл. 55. пом. закона. У противном случају предвиђене су строге казне. Што се тиче приговора поравњача да се поравнање Бр. 9516 не уважава, већ акта као свршена оставе у архив, то је тражење у погледу наплате таксе неумесно, јер су поравњачи то тражили 24. августа 1925. г., а суд је још на рочишту од 24. маја исте године приметио и посумњао у мање означену вредност предмета уговора куповине и продаје и већ на дан 27. јуна 1925. г. издао налог за процену спорног имања. Одустанак странака, поред тога што је дошао после налога за процену, а циљ му је избегавање наплате таксе, — иначе је без утицаја на питање о плаћању таксе, јер по 7. напом. уз Т.Бр. 12, такса се враћа само онда кад суд добије потврду поравнања, а суд то није учинио већ је, шта више, протестант упутио да води парницу о томе, коју је он и повео. Из поменуте напомене уз Т.Бр. 12. види се, да се такса не враћа странкама ни у случају нереализовања потврђеног уговора куповине и продаје, из чега се јасно види да вољом уговорача такса не може бити враћена. Овакво гледиште потпуно је у духу одредаба закона о таксама и заштите фискалних интереса државе; јер шта би било са тим интересима кад би били остављени вољи странака. Појединци би били увек готови да изиграју право државе на наплату таксе, јер би, ухваћени у покушају да праву вредност прикрију, оду-

стајали од закљученог правног посла. Најзад како се може одустати од закљученог правног посла кад је исправа већ потврђена? Осим тога ниједан закон није усвојио гледиште да од воље учиниоца кривичног дела, па ма то била и фискална кривица, — зависи да ли ће он бити кажњен... Странке могу и одустати само ако нису учиниле ничег недозвољеног. У питању је кривица, иако специјалне врсте, али се извиђа и суди по службеној дужности, па и због овога, одустанак странака без утицаја је по наплату таксе. Неумесна је одбрана уговорача Јеврема да је у закљученом поравнању Бр. 9516 означена мања вредност са разлога што је овим уговорач Јеврем остаје да живи до смрти на продатом имању. Неумесност овога приговора је очигледна, ако се обрати пажња на факта: да је уговорач Јеврем човек у годинама, између 70 и 80, приход од имања у величини преко 30 хектара увек је могао дати у толиком износу да би сопственик могао живети завидним животом.

Најзад, појављује се питање са кога су разлога уговорачи закључили сво поравнање, када га без мотивисаних разлога раскидају, ако то не чине у циљу да би избегли плаћање таксе. Овај навод је неуместан и због тога што је за наплату таксе код уговора о куповини и продаји меродавна *прометна* вредност добра, а не куповна цена истог — 1. нап. уз ТБр. 12. зак. о такс. Са ових разлога суд налази да таксу на овај уговор о куповини и продаји треба наплатити *пре* потврде поравнања и да одустанак странака и остали приговори немају утицаја на наплату таксе...

Но, по жалби оптужених, III. одељење Касационог Суда од 27.-III.-1926. г. Бр. 2672, поништило је горњу пресуду Првостепеног Суда са ових разлога:

У чл. 29. зак. о такс. предвиђа се да ће све власти које потврђују разне уговоре и исправе ако посумњају у истинитост у њима означене вредности, донети одлуку о процени предмета после потврђења. И у тач. 2. чл. 9. правилника од 6.-XI.-1923. г. стоји, да ће власт кад посумња да је означена вредност у исправи истинита наредити *после стављене потврде*, да се изврши процена и даље поступити по чл. 29. зак. о такс. Члан 50. одељ. IV. зак. о такс. предвиђа да се повишена такса неће наплатити, ако се одустане од тражења назначеног у писмену. По II. одељ. 7. нап. ТБр. 12. закон. о такс. ако важност уговора зависи од претходног одобрења неке државне или аутономне власти, па се то одобрење не добије, вратиће

се по молби интересованог лица плаћена такса за такав уговор. Поравнање о коме је реч, суд није ни потврдио у смислу § 145. гр. пост., шта више Љубомир Јелић актом од 1.-VI.-1923. г. уложио је протест против њега и решењем суда упућен је на парницу, и актом Бр. 3349 Љубомир је известио суд о поведеној парници. Осим тога и равначи Јеврем и Иван у акту свом Бр. 29975 одустили су од поравнања, молећи суд да поравнање не уважава.

Према овоме, а с погледом на горе наведене одредбе законске, суд је неосновано узео да овде стоји кривица оптужених из чл. 29. зак. о такс., када суд одлуку о процени предмета доноси *после потврђења исправе*, а не пре тога, као што је суд на против урадио. Међутим у овом случају поравнање суд није ни потврдио и од исхода парнице зависило је, да ли ће га потврдити или не. Правно дејство споразума странака који поравнање садржи *зависи дакле од одобрења суда* — државне власти и према духу закона о таксама не може се од таквог једног правног посла који није перфектан, *већ странке ишта више од њега одуштају*, наплаћивати повећана и казнена такса, као што је то суд у пресуди својој узео.

— Првостепени Суд није се сложио са овим гледиштем одељења Касационог Суда, већ је дао ове противразлоге за Општу Седницу Касационог Суда:

Познато је начело да доцнији закон укида ранији. Према томе позивање III. одељења Касационог Суда на чл. 50. ал. 4. закона о таксама прогивно је овом начелу. Доцнија диспозиција код Т.Бр. 12. напомена 7, прописује да се такса по закљученом поравнању враћа само онда, ако суд одбије уговораче од потврде поравнања — дакле јасно је да се такса не враћа уговорачима ни у случају нереализовања уговора.

Са ових разлога, као и осталих разлога изнетих у пресуди Бр. 6253 — које III. одељење Касационог Суда и не додирује у примедбама својим, Првостепени Суд у духу § 332. грађ. пост. моли Општу Седницу Касационог Суда да изволи усвојити разлоге из пресуде Бр. 6253.

Општа Седница Касационог Суда, одлуком својом од 1.-V 1926. г. Бр. 3952, *одржала је* у снази горње *примедбе* свога одељења а одбацила противразлоге Првостепеног Суда, препоручивши Првостепеном Суду да по поменутиим примедбама и закону даље поступи.

Др Јан. Јовановић

Браниоцу се мора накнадно досудити награда, у случају кад је пропуштено да

се то учини у одлуци суда, а ова је постала извршна

Примедбама свога одељења од 26.-I.-1926. бр. 613, Касациони Суд је поништио решење Велешког Првостепеног Суда од 30.-XII.-1925. г. Бр. 11735, са ових разлога:

Погрешно је Првостепени Суд узео, да жалилац нема права на бранилачку награду зато што је пресуда донета по овој кривци постала *извршном*, када му та награда по § 322. крив. пост. припада.

Што суд браниоцу није у пресуди одредио награду, и ако је овај исту тражио, то није његова кривица и зато он има право да своју награду тражи, да му се иста додели; ово тим пре, што и сам суд може ту награду накнадно одредити и када пресуда постане извршна с обзиром на § 322. крив. поступка.

Др. Јан. Јовановић

Притежатељу менице одговоран је издавалац менице и у случају кад није тражен менични протест због неисплате

Касациони је суд, примедбама свога одељења од 29.-I.-1926. г. Бр. 753, поништио решење Приштинског Првостепеног Суда од 27.-VIII.-1925. г. Бр. 10893, са ових разлога:

По пропису § 144. трг. зак. притежатељ менице коју није због неисплате протествовао у одређеном року предвиђеном у § 138. трг. зак., губи сва права па дакле и право исплате менице, само према преноситељима, док му *издавалац* исте одговара и без протеста исте, а он — издавалац менице — може се по § 146. трг. зак. обавезе ослободити само онда, ако докаже да је о року плаћања акцептанта снабдео новцем, покрићем менице; а све дотле док то не докаже, он стоји у обавези према притежаоцу, и овај може од њега тражити наплату или обезбеђење на његовим добрима, ради своје безбедности у смислу § 148. трг. зак.

Када се из менице коју је потражилац забране поднео у акту тражења исте, за доказ обавезе дужника Милутина, види, да

је дужник Милутин издавалац менице, онда је погрешно суд што је узео да потражилац забране није доказао обавезу Милутинову по тој меници само стога што није поднео менични протест због неисплате исте, па тражиоца од тражења одбио, јер је, према свему напред изложеном, дужник Милутин као издавалац менице обавезан потражиоцу забране као притежатељу менице и без тога протеста, те је суд његово тражење требао уважити и забрану одобрити.

Др. Јан. Јовановић

Суд не може издавати меничне протесте нити доносити ма какву одлуку по њима, пошто је то само једна констатација коју извршује само једно лице, означено у § 149. трг. зак.

Примедбама одељења Касационог Суда од 29.-I.-1926. г. Бр. 733, поништено је решење Јагодинског Првостепеног Суда од 28.-XII.-1925. г. Бр. 40637, са ових разлога:

По пропису § 149. трг. зак., протест менице због непријема или неисплате менице има се подићи по правилу за то прописаном код Првостепеног Суда, где овога нема код окружног, а где и овога нема код среске полицијне власти или код извршитеља судског.

У § 152. трг. зак. јасно је назначено да протест издаје само једно лице, а према наредби Г. Министра Правде од 8.-IV.-1866. г. Бр. 1434, протест у суду издаје пријавник судски, а код полицијске власти писар, кога старешина среза за то буде одредио.

Како ниједним прописом трговачког закона суд није био овлашћен да издаје меничне протесте и да доноси ма какву одлуку по меничним протестима, већ је то само једна *констатација*, коју, према напред наведеном, има да изврши *једно лице*, чиновник надлежности за протест означеног у § 149. трг. зак. који је за то одређен, — погрешно је суд што је по овом предмету протеста Јагодинске Банке решавао и одлуку доносио, пошто за то није био надлежан.

Др. Јан. Јовановић

ИЗ АДВОКАТУРЕ

Адвокат Берие и Наполеон III

Адвокатски ред у Француској има безброј примера, који јасно говоре о узвишености адвокатског позива. Адвокатски ред дао је тамо и велике људе и велика дела. Велики пак људи оличење су толерантности и по-

штовања свих правих политичких мишљења. Еклатантни пример је случај адвоката Берие и Наполеона III.

28. септембра 1840. деветнајест лица изведено је пред суд. Судио је дом перова. Међу оптуженима био је и Луј Наполеон Бона-

Упарта. Одговарали су због покушаја побуне у Булоњи. Луј Наполеон још није био Наполеон III.

Он је себи изабрао за браниоца адвоката Берие. И ако један од шефова тадање легитимистичке партије, Берие се примио одбране. Одбрана је била сјајна, достојна једног Берие. Ипак Луј Наполеон је осуђен. Пресуда му је донела вечити затвор.

Бранилац је од свога клијента добио писмо пуно захвалности:

„Не знам шта ми је судба доделила; не знам да ли ћу уопште бити у положају да вам покажем своју захвалност; не знам да ли ћете примити доказе о томе, али вам при-

знајем, да ми мој процес и не донесе друге резултате сем вашег задобијеног пријатељства, вероваћу ипак да сам огромно добио и нећу се тужити на своју судбину.“

28. маја 1846., Наполеон је побегао из тврђаве *Нант*, пресвучен у одело зидарског радника и после две године, са променом политичких прилика, изабран је за председника II Републике у Француској.

И тако је славни Берие дао доказа, да адвокат не сме заборавити на свој узвишени позив и да обављају тог завидног позива не сметају често ни најсупротнија политичка уверења.

Д. Д. Б.

БЕЛЕШКЕ

Конгрес правника Краљевине С. Х. С. за 1927. год. у Сарајеву

Стални Одбор Конгреса Правника одржао је 2. ов. м. у Загребу седницу под председништвом др. Лад. Полића, којој су присуствовали из Београда: Русомир Јанковић, судија Апелационог Суда, Стојан Јовановић, судија Округног Суда и Милан Драговић адвокат; из Загреба: Др. Душан Пелеш, министар на расположењу и адвокат, Др. Анте Верона, проф. универзитета и п.председник Стола Седморице у пензији и Др. Иво Политео, адвокат; из Љубљане: Др. Метод Доленц, проф. универзитета, Др. Рудолф Сајовиц, судија и Др. Јанко Жировник, адвокат.

На тој седници одлучено је: да се главна Скупштина Конгреса одржи у Сарајеву 16. и 17. септембра ове год. Теме о којима ће се на овом конгресу расправљати јесу:

1. Заштита улагача и одговорност органа акционарских друштава;
2. Извршење цивилних пресуда државних судова и пресуда изабраних судова како према држави, тако и према приватним лицима;
3. Основна начела нашег поморског права;
4. Колективни уговори (уговори између послодавца и радника);
5. Правни положај супруга у брачном, имовинском и наследном праву.

Референти и кореференти нису за сада одређени. Удружења Правника у Београду, Загребу и Љубљани моле своје чланове, који желе реферирати на Конгресу, да се пријаве за то најдаље до 10. фебруара своје удружењу.

Реферати односно кореферати штампаће се раније, те се с тога у пленуму конгреса неће ни читати, већ само мишљења референтата односно кореферентата, која неће смети

трајати дуже од 5 минута. Ово је предузето у циљу интензивнијег и плоднијег рада. Референти и кореференти имају предати своје изражене реферате сталном одбору најдаље до 1. Јуна ове године.

Питање излета у околину Сарајева и на море Стални Одбор узео је у разматрање, али је оставио приређивачком одбору у Сарајеву да то у детаљима разради и изведе.

На место г. Александра Андрејевића, судије Апелационог Суда у Скопљу, који је поднео оставку на чланство у Сталном Одбору, са разлога што ће се Конгрес ове године одржати у Сарајеву, а не у Скопљу, како се то мислило на Конгресу у Љубљани, Стални Одбор је за члана изабрао г. Др. Миљивоја Симића, председника Врховног Суда у Сарајеву.

Стални Одбор конституисао се овако: председник Др. Ладислав Полић, п.председник Русомир Јанковић, секретар Др. Иво Политео, заменици секретара Др. Рудолф Сајовиц и Стојан Јовановић, благајник Др. Миљивоје Симић и архивар и књижничар Др. Анте Верона.

Пријаве за конгрес са чланским улогом ваља слати или Приређивачком Одбору у Сарајеву непосредно или Др. Иви Политеу у Загребу; Др. Рудолфу Сајовицу у Љубљани и Стојану Јовановићу у Београду и то најдаље до 1. Јула ове год. јер се касније пријаве због тешкоће смештаја у Сарајеву неће примати.

Г. г. правници из Србије и Војводине могу се за сва ближа обавештења о Конгресу обраћати или г. Михаилу Златановићу, судији Првостепеног Суда за варош Београд или г. Стојану Јовановићу, судији Првостепеног Суда за Округ Београдски.

Нова подела рада у Државном Савету

У Државном Савету извршена је нова подела рада по одељењима за ову годину. Распоред државних саветника по одељењима извршен је коцком и то овако:

Прво одељење: председник г. д-р Михаило Полићевић, а чланови г. г. д-р Никола Ђурђевић, д-р Радоје Јовановић и Живојин Бабић. Заменици: г. г. д-р Мита Мушички и Петар Благојевић. Ово одељење радиће на царинским и трошаринским предметима (по закону о таксама), монополским кривицама, девизама и валутама и на предметима по закону о непосредној порези.

Друго одељење: председник г. д-р Тугомир Алауповић а чланови г. г. Ибрахим Дефтердаревић, д-р Мита Мушички, Михаило Радивојевић и Стеван Нешић. Заменици: г. г. Јанко Спасојевић и Св. Пауновић. Ово одељење радиће на предметима Министарства Саобраћаја, Министарства Грађевина, Министарства Пошта и Телеграфа и на пресудама управних судова у Загребу и у Цељу.

Треће одељење: председник г. Пера Петровић, чланови г. г. Илија Ђукановић, Јанко Спасојевић и Св. Пауновић. Заменици: г. г. Михаило Радивојевић и д-р Максим Рошић. Ово одељење радиће на административним споровима и на осталим предметима Министарства Финансија, који нису додељени у рад првове одељењу а затим по пресудама управног суда у Дубровнику, дисциплинске кривице и предмети Министарства Правде и Министарства Вера.

Четврто одељење: председник г. Велислав Вуловић, а чланови г. г. Димитрије Поповић, Живојин Аранђеловић, Иван Шкарија и др. Сава Вукановић. Заменици: г. г. Никола Ђурђевић и Живојин Бабић. Ово одељење радиће на предметима Министарства Војске и Морнарице, Министарства Шума и Рудника, Министарства Пољопривреде и Вода, Министарства Аграрне Реформе и Министарства за Изједначавање Закона као и на предметима по закону о пороти и на пресудама управних судова у Београду и Скопљу.

Пето одељење: председник г. Милисав Рачевић, а чланови г. г. Лазар Јанкуловић, д-р Максим Рошић и Петар Благојевић. Заменици: г. г. д-р Рудолф Сарделић и др. Доминико Маџи. Ово одељење радиће на предметима Председништва Министарског Савета, Министарства Спољних Послова и Министарства Унутрашњих Дела, на свима самоуправним стварима по закону о општинама, по закону о уређењу округа и срезова, по закону о обласним самоуправама и по законима о општинским, среским и окружним буџетима и на пресудама управног суда у Сара-

јеву, у питањима надлежности, најзад и предмете Министарства Трговине и Индустрије.

Шесто одељење: председник г. д-р Алекса Станишић, а чланови г. г. д-р Рудолф Сарделић, д-р Стеван Сагадин и д-р Доминико Маџи. Заменици: г. г. Лазар Јанкуловић и д-р Радоје Јовановић. Ово одељење радиће на предметима Министарства Просвете, Министарства Народнoг Здравља и Министарства Социјалне Политике.

Закон о адвокатима

Секција Законодавног Одбора Народне Скупштине усвојила је цео законски предлог закона о адвокатима са незнатним изменама и допунама у предлогу, који је Министарство Правде преко Министарског Савета спровело Скупштини. Има изгледа да ће се овај законски предлог дефинитивно усвојити за случај да Народна Скупштина буде на окупу и продужи законодавни рад.

Исправке

У 12. свесци „Бранич“-а за 1926. годину омашком коректора изостављен је из списка сарадника за ту годину г. **Др Милета С. Новаковић**, професор Београдског Универзитета.

На 2. и 4. стр. додатка тој свесци са годишњим садржајем, а испред имена г. **Др Пеље З. Поповића**, професора Универзитета, изостављена је случајно ознака докторске титуле.

На стр. 215. у 11. реду одозго погрешно је оштампано *йравнички рад* у место *йравнички ред*.

Молимо читаоце да ове исправке приме к знању.

Позив на претплату „Бранич“-а

Са највећим најорима и жртвама и крај свил досадашњих теешкоћа „Бранич“ улази и у шрећу годину свога излажења.

Одзив адвоката, судија и осталих йравника на йретйлашу овог часојиса, био је до сада врло слаб. Тешко је схвайтии шолуку равнодушности код наших другова и несхваћтање њихових сојстйвених инйтереса, када је у йиштану опстйтанак њиховог јединог органа, који је одлучно узео у одбрану њихова права.

Уйрава Удружења Јавних Правозасйупника и редакција „Бранич“-а обраћају се свима адвокатима, судијама и правницима, да се не само они йретйлаште, већ да се усрдно заузму за ширење часојиса.

Преййлашу за 1927. год. слати на издавачку књижару „Полей“. Издања за 1925. и 1926. год. могу се добити у истој књижари йо цени од 100 дин. комплей.

КРИВИЧНО-ПРАВНИ ПОЈАМ ПОКРЕТНЕ СТВАРИ¹⁾

Dr. TOMA ŽIVANOVIĆ

PROFESOR BEOGRADSKOG UNIVERZITETA

I. Samo *pokretne* stvari mogu biti (napadni) objekat krađe, razbojništva, utaje i neizdavanja nadene stvari, četiri imovinska delikta na stvari, protiv svojine. Svojina na nepokretnim stvarima zaštićena je kod drugih krivičnih dela.²⁾ Povreda stvari je jedino imovinsko krivično delo na stvari, gde objekat može biti kako pokretna tako i nepokretna stvar. Zato se u § 289 veli samo „stvari“, dok se u §§ 220, 230 i 237 k. z. naglašava svojstvo pokretnosti. Jedino se kod neizdavanja nadene stvari (§ 383 t. 3 k. z.) ne ističe svojstvo pokretnosti. Ima kaznenih zakonika, međutim, u kojima se ni kod krađe, razbojništva i utaje ne naglašava svojstvo pokretnosti stvari, kao po sebi razumljivo kod pomenutih krivičnih* dela (n. pr. francuski k. z.).

II. U privatnom pravu je s obzirom na potrebe, koje se tu ima pravno da zašтите, stvoren osoben pojam pokretnosti i nepokretnosti stvari, koji znatno, u koliko su u pitanju izvesne stvari, odstupa od realnosti, od fizičkog pojma stvari. Tako se u privatnom pravu razlikuju t. zv. stvari nepokretne *po nameni*, i ako su u stvari, fizički, i te stvari pokretne. To su stvari, koje su, veli se, pokretne po svojoj prirodi, ali se smatraju kao nepokretne zbog svoje akcesornosti (podređenosti) kakvoj nepokretnoj stvari, n. pr. stoka, koja se upotrebljava za zemljoradnju, alati u zanatskim i industrijskim radionicama. Sem toga čak i među stvarima, koje se u privatnom pravu smatraju kao nepokretne po svojoj „prirodi“ ima ih, kao što će se niže videti, koje su u stvari po svojoj prirodi, fizički, pokretne stvari.

Privatno-pravno shvatanje pokretnosti stvari, zasnovano na fikcijama, ne može biti primljeno u krivičnom pravu. Na ime ne samo ne postoji u ovoj pravnoj oblasti potreba za tim fikcijama, već bi primanje istih neopravdano suzilo obim krivično-pravne zaštite svojine, jer se pomenute

dve grupe privatno-pravno nepokretnih stvari ne razlikuju ni u koliko, sa gledišta pokretnosti u fizičkom smislu, od stvari, koje se i u privatnom pravu smatraju pokretnim. Krivično-pravni pojam pokretnosti stvari mora dakle biti *fizički, realistički*.³⁾

III. U *fizičkom*, prema tome krivično-pravnom smislu *pokretna* je prema nama ona stvar, koja se može kao takva, t. j. bez izmene svog sastava, bilo sopstvenom bilo tuđom snagom u celini pokrenuti, t. j. promeniti svoj položaj u prostoru. Pokretne su prema tome i one stvari, koje se u privatnom pravu smatraju nepokretnim po nameni, kao stoka, koja služi za upotrebu u zemljoradnji i t. d.; dalje materijal, iz kojega je sastavljena kakva zgrada (kao prozori, vrata, uzidana ogledala, daske od poda), rude u rudnicima, biljke i drveće, dakle stvari, koje se u privatnom pravu smatraju nepokretnim po prirodi; lađa, i ako bi se privatno-pravno smatrala nepokretnom.

1. Biljke, drveće, plodovi, neiskopane rude u rudnicima i druge podobne stvari, koje se u privatnom pravu smatraju *nepokretnim po prirodi*, i po istome tek onda postaju pokretne, kad su odvojene od svoje prirodne veze (kad su n. pr. jabuke otkinute), krivično-pravno su pokretne stvari, i pre no što su odvojene, pošto i pre toga ispunjuju sve uslove za postojanje karaktera pokretnosti.⁴⁾ Za razliku dakle od privatnog prava, kao što se primećuje umešno, ove stvari ne čini tek razdvajanje od njihove veze s celinom pokretnim stvarima, već „*sama mogućnost, koju ima izvršilac, da da stvari nezavisnu egzistenciju i podobnost za promenu mesta*“.⁵⁾ Otuda pokušaj krađe ovih stvari počinje već s početkom razdvajanja istih od njihove celine, dakle pre njihove mobilizacije.⁶⁾

³⁾ Up. Šilović § 127 I 1 b, Garçon art. 379, n. 223, Frank § 242 II 1, Giuriati 109, Meyer-Allfeld § 96 III, v. Liszt § 127 II 3, Schwartz § 242, 3, Herbst 388, Olshausen § 242, 4.

⁴⁾ Up. Šilović § 127 I 1 b, Meyer-Allfeld § 96 III, v. Liszt § 127 II 3, Frank § 242 II, Olshausen § 242, 4, Schwartz § 242, 3.

⁵⁾ Manzini 344.

⁶⁾ Up. Garçon Art. 379, n. 233, Giuriati 110, Manzini 344.

¹⁾ Nastavak²⁾ naših radova o opštoj teoriji stvari u krivičnom pravu.

²⁾ Drukčije je bilo u izvesnom pogledu u starijem rimskom pravu i u starom pravu. V. o tome Brunner Deutsche Rechtsgeschichte 2 638 pr. 7, Wächter 2 272.

Тako постојао би покушај краде већ онда, кад би се какво дрво počело одсекати, и ако дакле ово одсецање, које наравно мора бити управљено на присвајање дрвета,¹⁾ није довршено.²⁾

2. Ко би одвојио део каквог земљишта и однео га, извршио би, према горе утврђеном, краду. Међутим померање граничне меде није крада, јер се део земљишта у питању не чини тиме покретном стварју.³⁾

3. Извори, резервоари с водом, канали, бу-

нари непокретне су ствари. Али вода, која се у њима налази, с кривично-правног гледишта је покретна срвар. Према томе извршио би краду, ко би н. пр. из каквог приватног бунара или резервоара узео воде.⁴⁾ Исто то важи и за случај, кад би ко узео воде из водоводне цеви, н. пр. средством какве цеви, коју је ставио у везу с водоводном цеви више места (иначе преvara), где се налази апарат за мерење утрошене воде.⁵⁾

ПРАВОСУЂЕ У ОПАСНОСТИ

— ULRIAN JUNIOR —

IV

У дубокој заблуди је сваки, ко би се ма и за тренутак двоумио да наше правосуђе није пољуљано. То се увиђа. Свако то осећа. Званично се то полупризнаје, или се прећуткује са нама својственом покорношћу судбини. Брига за побољшањем тога стања потиснута је кризом парламентаризма и нашега политичкога живота и утонула је у њу. Носиоци одговорности за управу земљом још увек верују да ће наш судијски ред са самопрегоревањем носити узвишено заставу правосуђа са натписом *Правда држи земљу и градове*, а губе из вида да Правду не могу одржати данашње тешко стање судија, корупција и драстично изражено партизанство.

Законодавства, која Правду изражавају у позитивним законима, у толико су савршенија, у колико је с једне стране шире и обезбеђују за већи број људи, а с друге стране стварају праве и неумитне органе доброга правосуђа. Цивилизација на данашњем ступњу свога развића тежи да оствари по могућству савршену и идеалну Правду. Само је неоспорно да њу може зајемчити једино добро правосуђе, а добро се правосуђе не да ни замислити без добрих судија и судских органа.

Могло би се замерити што не предлагемо конкретне мере за поправљање таквога стања. И да та замерка не би изгледала основана и покрај наших разлагања у ранијим чланцима посвећеним овоме питању, ми ћемо их допунити овога пута неколиким новим опаскама.

Питање о материјалном обезбеђењу нашег судијског реда заслужује највећу пажњу. Изгледа, међутим, по свему, да и владе и На-

родне Скупштине, одлажући стално решење тога питања, полажу, можда чак и са неким правом, на дубоко укоренењу свест и родољубље наших судија као познаваоца и чувара закона и апелују на њих да својим стоицизмом предњаче и дају леп пример осталим чиновницима у сношењу данашње финансијске и привредне кризе. Али они треба да су свесни, да би свако даље продужавање тога апела на судије могло бити фатално по морал нашега правосуђа и да сваком искушењу мора бити краја. Једна таква концепција коси се директно са добро схваћеним државним интересима. Грчевити трзаји земље, достојни жаљења, које изазивају савремене политичке и парламентарне прилике, не могу пред историјом оправдати пропуштање ликвидирања тога и њему сличних других важних питања. Спровођење судских закона, а нарочито унификација целог нашег законодавства, капитална су, прешна и неодложна питања за унутрашње сређивање наше земље. *Своје велике одговорности за то, треба да је свесћан сваки наш државник.*

Што се тиче материјалног обезбеђења судија, мора се признати да глава VIII новог предлога зак. о судијама, која говори о њиховим платама, није потпуно одговорила оправданим жељама судијског реда и рационално решила то питање. Разлози који би ишли у прилог тог тврђења изнети су већ раније. Истина је, да основна плата судија није могла бити повећана с обзиром на њихов положај у чиновничкој хијерархији, али се с погледом на

ствари, предвидена као zasebna vrsta ovog krivičnog dela u § 395 t. 13 k. z. Tako to bi bio slučaj, kad bi ko iz pakosti odvodio vodu iz nečijeg vodeničkog jaza u rečno korito. To bi čak bio slučaj i onda, kad bi ko odvodio vodu iz tuđeg vodeničkog jaza u svoj vodenički jaz radi pojačanja istog, jer ovde objekat uzimanja nije voda, već vodena snaga. Up. o ovom slučaju Garçon art. 379, n. 259.

1) B. Živanović, Posebni Deo § 45 I 4.

2) Moguć je ovde idealan slučaj s povredom stvari. Up. Schwartz § 242, 3.

3) Up. Frank § 242 II, Olshausen § 242, 4.

4) Up. Garçon art. 379, n. 252, Giuriati 112/3.

5) No ako ovo odvođenje ne bi bilo upravljeno na prisvajanje vode, ne bi naravno postojala krađa, već povreda

изузетне државне разлоге, изложене у чланку II, нарочити специјалан додаток судија требао законом бар да изједначи са основном судијском платом. На тај начин то би се питање за сада релативно најбоље решило и постигле би се две користи: прво, тим побољшањем обезбедио би се судијама колико толико пристојан живот до новог могућег повећања њихових плата, када се буде побољшала и финансијска ситуација земље, а затим би се омогућио прилив спремних правника у судску струку и дала би се прилика да се изврши селекција судијског реда. Добро награђено енглеско правосуђе пружа нам за то најречитији пример.

Други момент од огромне важности за санирање нашега правосуђа је *појачавање одговорности судија за њихов службени рад и појачавање контроле над њима*. Ваља одмах истаћи да је то питање, у колико се тиче злочина и преступних дела из општег казненог законика, доста добро разрађено. Пожељна би била већа строгост у кажњавању специјалних судијских кривица и мало већа брзина у њиховом извињању и пресуђивању. Дисциплинарни поступак предвиђен у глави VII законског предлога, која се односи на одговорност судија, нормирао је све главне појединости у дисциплинарном поступању према судијама. Требало би га, по нашем мишљењу, само допунити једном новином: *да се као дисциплинска кривица сматра, и као такво казни, поноштавање већег броја одлука једнога судије у извесном одређеном периоду времена од стране виших судова*. Ratio legis позвао једној законској одредби био би овај. Познато је, на име, да поједине судије из незнања или неспреме, други из недовољне израђености, трећи из нехата и безбрижности према своме позиву, доносе погрешне, па често и монструозне одлуке, са оним стереотипним и у последње доба учесталим изговором: „пресудимо овако, па нека ствар иде вишим судовима“. Међутим од колике је штете понекад такво несавесно вршење судијске дужности није потребно нарочито истицати. Да то покаткад руинира интересе појединца, а у сваком случају руши углед правосуђу и подрива веру у њега, ван сваке је сумње. Често и најкраће, иначе непотребно развлачење спора може бити фатално за једног парничара, независно од тога што се може десити да један погрешно пресуђени спор остане случајно неисправљен и од вишега суда. С тога би такво схватање и вршење судијске дужности, које би потицало из неспособности за позив, или из нехата, требало подврћи дисциплинском кажњавању. Тако на пр. ако би једном судији била поништена у једној години петина од

укупног броја одлука које је донео, да се казни новчаном казном; за поништај четвртине од целокупног броја одлука, да се казни премештајем у други суд истога степена; код поништаја трећине одлука, да се казни премештајем у другу струку; најзад да поништај половине донетих одлука повлачи пензионисање дотичног судије. Поврат би се казнио строжије.

Оваква новина посредно би утицала на квалитативно побољшање судија. Једно с тога, што би се тим начином вршило одабирање бољих судија, уклањањем или иступањем неспособних и несавесних, а друго и зато, што би се судије тим путем и тако рећи принудно усавршавали у своме знању и развијали моћ у пресуђивању спорова. Не малу корист за нашу јуриспруденцију имало би чешће давање противразлога нижих, на одлуке виших судова. Тај двобој у расправи спорова био би благотворан за нашу јудикатуру.

Појачавање контроле имало би се завести честим инспекцијама судова, које би вршили нарочити инспектори, изасланици Министарства Правде.

Најделикатније и, за извођење, још и најтеже питање, било би одабирање представника нашега судства. По себи се разуме да би се то могло постићи само објективним и беспристрасним избором најспособнијих судија ван страначког и сваког другог утицаја. Један од главних разорних узрока који су изазвали садашње стање у нашем правосуђу, без сумње је политика. Начело Гизо-а, да *свој разум и пријатељство између Правде и политичке показује њихову струлеж, а сваки њихов додир кужан је и заразан*, није било поучно за наше политичке и управне кругове. Партизанство, па донекле и непотизам, још увек цветају у нашем правосуђу. Тим нерационалним схватањем и радом државне управе у питању избора и постављања судија и судскога особља, земља је осетно трпела и још увек трпи. Зато би темељна спрема, израђеност у послу и савесност, требало да буду искључиви и једини критеријум код избора и постављања судија. Наши надлежни чиниоци и државници код овог питања треба да се увек сећају речи славнога Дифора, да *судије, ма на коме степењу хијерархије били, нису ни људи какве личности, нији какве странке, већ су слуге закона и земље*. Само ће се тако у нашој Отаџбини загарантовати Правда, та потпуна и идеална сагласност између добро схваћених индивидуалних и народних интереса и општих интереса човечанства. *И само ће се тако наше правосуђе уздићи и задобити поштовање свих грађана наших*.

ЗНАЧЕЊЕ РЕЧИ „УКАЗ“ У ЗАКОНУ О ДРЖАВНОМ САВЕТУ

— Dr. ЛАЗ. М. КОСТИЋ —

СЕКРЕТАР ДРЖАВНЕ СТАТИСТИКЕ

Први став чл. 21. закона о Државном Савету и управним судовима од 17. маја 1922. има овакву одредбу „тужба на управни суд односно Државни Савет мора се поднети у року од тридесет дана после предаје решења управне власти. Тужба против указа подноси се Државном Савету у року од два месеца, рачунајући од дана кад је указ објављен у Службеним Новинама“.

Кад појединац или правно лице поведе пред надлежним судовима административни спор зато што мисли да му је актом управне власти „повређено какво право или какав непосредни лични интерес заснован на закону“ (чл. 15 зак. о Државном Савету), рок за подношење тужбе није увек исти. Ако је у питању решење ма кога управног органа, подразумевајући ту и министре, рок је мањи него кад је у питању указ. Поред тога, рок почиње да тече на други начин, боље речено почетак рока зависи од друге околности.

Код решења управне власти рок почиње да тече од дана кад су *заинтересоване стране* добиле то решење, код указа од дана његове објаве у службеном органу Државе, кад је дакле цела јавност могла да дозна садржину акта. Укази су према томе доступнији публици и против њих ће по правилу бити више тужаба. Њихову садржину може да дозна сваки без икаквих тешкоћа и тражења решења.

Кад је већ закон истакао при подношењу тужбе такву разлику између указа и решења управних власти, несумњиво је потребно уочити разлику и њихових појмова, другим речима утврдити им значење.

Под решењем управне власти разуме се сваки акт управне власти уопште, без обзира на његово име. Безначајно је да ли се тај акт зове решење, одлука, наредба и т. д. Главно је да је он по садржини и по форми акт управне власти. Уредбе излазе, дакле, из овог појма, јер, по садржини, оне нису акти управне власти. Буџети такође овде не спадају јер нису по форми управни акти.¹⁾

Под указом, међутим, разуме се сваки акт

власти, који долази од Краља. Кад Краљ врши своје законодавне функције, даје једном законском пројекту предсанкцију (овлашћење да се поднесе Скупштини на решавање) или закону санкцију одн. промулгацију, он то врши у форми указа. Он указом сазива Скупштину, отвара и закључује сазиве,²⁾ распушта је и расписује нове изборе. Своју уредбодавну власт Краљ такође врши у форми указа, судску исто тако. Он даје путем указа амнестије и помиловања, наређује аболације процеса у току, оптужује суду министре, озакоњује децу ванбрачно рођену (*legitimatio per rescriptum principis*). У домену управе такође, сваки акт управне власти, за чије је издавање надлежан Краљ, бива издат у форми указа. И ордени се указом додељују. Једном речју, сваки акт краљевске власти, без обзира на његову садржину, налази своје обележје у форми указа. Кадгод Краљ заповеда, он то чини путем указа. Кад чл. 54. Устава прописује, да „ниједан чин краљевске власти нема снаге нити се може извршити ако га није премапотписао надлежни министар“, излази да Краљ може своју власт вршити само писмено, а његова писмена наређења зову се укази.³⁾ Према томе, сваку своју функцију „додељену му Уставом или законима, Краљ врши кроз указе. То је битна разлика између указа и посланица или манифеста. Манифестом Краљ изјављује извесне личне жеље, које не обавезују никога сем њега самога, (обично морално, али понекад и правно, на пример кад абдицира на престо). Укази, напротив, производе увек извесне правне односе и обавезни су, док су на снази, за све грађане земље.

У другим народима и другим државама, акта шефа државе или шефа управне власти (у републикама) немају сва исти назив. У Француској, на пример, она носе час назив

²⁾ Код отварања и закључивања седница једног скупштинског сазива Краљ може место указа прочитати лично престону беседу, или изаслати посланицу (чл. 52 Устава). Кад чита престону беседу, указ је сувишан, јер његова садржина изражена је лично и усмено. Посланица пак, не би могла заменити указ, већ га само допунити. У њој се налази програм владиног рада, и он се чита пред Скупштином која је већ отпочела рад, дакле отворена. Акт отварања треба да претходи акту читања, ма да они могу бити садржани у истом писмену.

³⁾ Овде апстрахујемо од наредба издатих војски.

У
Н
И
В
Е
Т
И
С
К
А
В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

décrets, час décisions présidentielles, час lettres de grâce.¹⁾ У старој Аустрији Patente, Edikte, Erlasse, Allerhöchste Entschliessungen и т. д. Разликовање се врши, по правилу, према садржини наредбе (ма да то увек није меродавно). Lettres de grâce у Француској носе само акта помиловања или амнестије, décisions présidentielles акта пријема официра у сувоземну војску или морнарицу и т. д.

С друге стране, опет, акта ниједног другог органа сем Краља не називају се укази. Скупштинске одлуке носе назив решења или резолуција; судске: пресуда, решења и т. д., административне такође решења, наредба итд.

Реч указ је руског порекла и долази од глагола указиваћ, што значи наређивати. У обновљеној Србији се она почела употребљавати одмах у почетку њеног државног живота. Већ други број Српских Новина, у почетку њиховог излагања, има рубрику под насловом Укази Књаза Србског Милоша. Они носе датум 20. децембра 1833, и односе на постављење царинских чиновника, јер је баш тих дана примљен од Турака „ћумрук“ у Београду. Уз указ о постављењу одређена је, сваком појединачно, и надлежност. Интересантно је образложење објаве указа, које је саставни део текста: „будући да је нужно да прву част указа овог књажевског и сав народ србски а особито трговци наши, а и друга царства знају, то ју и саопштавамо читаатељима нашим. Част та указа овог гласи... и т. д.“²⁾

У доцнијим бројевима рубрика је задржана, али се укази саопштавају у кратком изводу, као данас. У једном од првих бројева реч указ је замењена са речју диплома („Његова Светлост благоизволела је дипломама својим наименовати“), али доцније се реч указ конзеквентно употребљава.

У Русији, одакле води порекло та реч, она се није употребљавала само за царске одлуке. Истина, сваки акт управне власти који је потицао од Цара и носио његов својеручни потпис, звао се именој указ, а ако није носио његов потпис, него кога нижег органа али је садржавао личне наредбе царева (усмено издане) звао се височајшеје повеленије. Али зато, реч указ се употребљава и за одлуке од које друге власти. До судске реформе у Русији, скоро сва решења судова називали су указима. Па и после реформе, извесни судови задржали су то право (трговачки судови, сиротињски судови пле-

мића и осталих грађана и судска одељења врховног суда, т. зв. Сената). Најзад и извесне административне установе, које је Катарина II основала, задржале су историско право да своје одлуке називају указима.³⁾

Док и код нас, као у Русији, укази представљају акте различите правне природе, код нас бар сви они потичу од исте личности, што у Русији није случај. Код нас је за разликовање указа од осталих власти меродавно који их је орган издао, а не што они садрже. Само то може бити један једини орган, чак и једина личност: Краљ.

Према томе сва Краљева акта заповедања носе форму указа, а ниједан акт ма ког другог државног органа не може имати ни ту форму ни тај назив.

Има најзад још једна карактеристика указа која их истиче према другим актима власти, могло би се рећи и изнад аката других органа. За разлику од ових, сви укази морају бити објављени. Мада у Уставу то није изрично предвиђено, не може се претпоставити да важи један указ који није обнародован. Укази увек имају принципиелни интерес и веће значење од других аката власти; они, ако и не стварају увек нове норме, задиру у јавни поредак. Постављањем једног чиновника не ствара се само нов однос између њега и државе, него и између њега и грађана земље, којима може заповедати, или између њега и других власти, према којима стоји у извесном односу потчињености, кординације или старешинства. Ми не споримо да сличне односе стварају и друге власти, али не *свим* својим актима, него само неким. Та акта треба да се обзнане, али Краљева сва. Закони морају бити обнародовани да би уопште важили. Исто тако и уредбе. Друга пак акт акраљевске власти, која би се могла назвати и укази у ужем смислу (јер носе и у тексту тај назив) садржавају увек наредбу извршења и одређују органе, који ће их извршивати (Наш Министар нека изврши овај указ“). Краљ само издаје наређење али их не извршује. Да би један државни орган (у овом случају увек министар) могао правоснажно вршити једну власт из надлежности Краљеве, треба да је за то опуномоћен. Та пуномоћ даје му се указом и за њу треба да знају сви они на које се односи, а то су, као што смо видели, сви грађани земље.

(Свршиће се)

¹⁾ H. Esmein, *Éléments de droit constitutionnel*, II, t. p. 64 et suiv.

²⁾ Србске Новине од 13. јануара 1834. Ортографију смо изменили.

³⁾ Вид. о томе поближе: Н. М. Лисовскиј, Указ, Енциклопедијски Словар, XXXIV а, том, 1902, стр. 627, одакле смо и узели ове податке.

ОД КОГА ДАНА ПОЧИЊУ ДА ТЕКУ ОБУСТАВЉЕНИ РОКОВИ ИЗ ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА

ПИТАЊЕ ИЗ ОБЛАСТИ НАШЕГ ЗАКОНОДАВСТВА О МОРАТОРИЈУМУ

МИЛАН КОНСТАНТИНОВИЋ

АДВОКАТ

— Свршетак —

Биле су приликом дебате у Уставном Одбору, пале оправдане примедбе на начин како се хоће да озаконе ове привремене уредбе и да учесници у дебати „расправљају о нечем што у ствари и сами не знају“ и да се не могу да сложе са тим да ови привремене закони и решења Министарског Савета постају „изгласавањем Устава, аутоматски законима, док не буду прегледани или измењени од стране Законодавног Одбора или законодавним путем.“ Ово лепо приказује како се све радило у журби и да се на овај начин, због овога сумарнога решавања и уважавања ових уредаба, и могле да десе овако крупне погрешке које остављају широко поље разноликим тумачењима.

Истог дана по подне 27. јуна 1921. вођена је у пленуму Уставотворне Скупштине дебата по овоме питању привремених закона и уредаба и записник са LXI. редовне седнице не пружа нам исто тако никакве ближе податке о томе, какве су побуде руководиле надлежне чиниоце да се на овај начин озаконују привремене уредбе и закони. Те су побуде сигурно биле због тога, што је свима овим привременим законима и уредбама недостајао законодаван начин њиховог доношења а због чега нису ни били у потпуности примењивани. На тој седници само је прочитан предложени одељак XIII. Устава о прелазним наређењима, али у тој дебати поводом овога, нису се чуле речи о побудама ни надлежног министра правде ни надлежног известиоца за овако важно питање. Из говора појединих посланика који су узели учешћа у дебати овога одељка XIII. Устава види се, да је највише расправљања било о начину решења аграрних односа у земљи а питање ликвидације мораторнога стања, које је питање највише заинтересирало старе границе Србије, није ни додиривано у дебати. За жаљење је што подносилац предлога *) у Уставном Одбору, да рокови треба да почну да теку после тридесет дана од дана ступања на снагу Устава, није у пленуму скупштинском своје мишљење образложио какве су га побуде навеле да у Устав-

био моменат да се тачно расправи питање поновног почетка тока рокова и да се онемогући његово двојако тумачење. У овој дебати чињене су опште примедбе да се све ово привремено законодавство не треба да озакони на овај начин и пре него што буде претходно свестрано и стручно прегледано. Та је примедба остала без резултата, цео одељак XIII. о прелазним наређењима, примљен је онако, како је из Уставног Одбора предложен и без објашњења надлежног министра и известиоца.

*

И ако је донет чл. 130. Устава и њиме казато да овај привремени закон важи и даље као закон док се не измени или укине, ипак није јасно од кога дана тачно почињу да теку рокови из Грађанског Законика, који су обустављени законом о обустави извршења и обезбеђења као и тока рокова од 29. јула 1914., није јасно да ови рокови почињу да теку 1. августа 1920. према чл. 54. привременог закона о ликвидацији мораторног стања, већ може сасвим оправдано да се тумачи да почетак тока ових рокова почиње од 28. јуна 1921., кога је дана озаконен и овај привремени закон чланом 130. Устава.

Овако тумачење заснива се на тој чињеници што је чл. 9. закона о обустави рокова изрично био наредио, да се на *законодаван начин* има да ликвидира мораторно стање заведено овим законом, да је законодаван начин према чл. 35. Устава од 5. јуна 1903., који је тада важио када је донет овај закон о обустави рокова, сагласност оба законодавна чиниоца: Народне Скупштине и Владоца, да привременом закону од 24. априла 1920. оскудева законодаван начин доношења, да он није могао да има вредности као закон све до 28. јуна 1921. и тек *од тога дана* важи као закон. Тиме што је у чл. 130. Устава казато да привремене закони и уредбе „важе и даље као закони, док се не измене или укину“ не може члану 54. привременог закона што се тиче рокова, да да важност од 1. августа 1920., пошто тај привремени закон до увођења у живот Устава и није био закон већ *наређење извршне власти које је само носило наслов закона* а који је био донет на начин противан уставном на-

*) Г. Пера Марковић, нар. посланик.

Одбору учини такав предлог. Тада је

чину доношења закона и што је закон о обустави изрично наредио да ће се *законодавним путем* ликвидирати мораторно стање. И судови и појединци, знајући да се закони доносе сарадњом оба законодавна чиниоца, да је чл. 9. закона о обустави изрично наредио да ће се законодавним путем ликвидирати мораторно стање, онда је сасвим природно да овоме привременоме закону није ни могла бити придавата законска важност, јер је није ни имао и поједини нису ни морали да се држе једнога наређења, које није представљало прави и обавезни закон. Накнадно признавање тога привременог закона као правог, није могло да буде на штету права појединих интересираних лица што се тиче почетка тока рокова и тај почетак тока мора да почне од доношења Устава а то је 28. јуна 1921. Поред овога овакво тумачење може да има свога оправдања још и у томе, што чл. 130. Устава није изрично казао да ови привремени закони уведени у живот Уставом, важе у целом свом пространству од дана њиховог доношења, већ је казато да важе и даље као закон. То важење не може да буде за раније време, за које их судови нису ни примењивали, и рокови који су падали у то време, немају важности, већ само може обавезно да важе *од дана, кад је чл. 130. Устава ступио на снагу* тај је дан 28. јуни 1921. од кога дана почињу да теку обустављени рокови из Грађанског Законика.

*

Ово питање почетка обустављеног тока рокова из Грађанског Законика игра врло велику улогу у приватно-правним односима и од огромног је значаја по правне интересе грађана из граница Србије од 1914. И законодавац у трећем одељку чл. 55. привременог закона о обустави мораторног стања, наредио је да се приликом обрачунавања рокова има у виду и време од тринаест дана,

као разлика у времену између старог и новог календара, јер је у почетку 1919. изједначено то време. Кад је законодавац тако осетљив за ову разлику у времену од тринаест дана, онда се још пре мора да води рачуна о разлици времена између 1. августа 1920. до 28. јуна 1921.

Законодавним путем није исцрпно решено ово питање и због тога мора, кад дође оцена почетка рока, да изазива разна тумачења и спорове. Да би се ова разноликост тумачења отклонила и да би се дошло до једнообразности у овоме важном питању, потребно је да се донесе *једно обавезно тумачење за све судове*; требало би да се издејствује *начелна одлука* опште седнице Касационог Суда по овоме питању. Ако се ово питање на овај начин не би решило и скинуло са дневног реда, значило би излагати штети грађане и остављати их и даље у недоумици и њих и лица којима је поверено решавање и тумачење овога питања, како треба да се разуме ово питање из законодавства о мораторијуму: кога тачно дана почињу да теку обустављени рокови из Грађанског Законика. У практичном животу често пута један дан је од пресудног значаја да ли је у законском року потражена каква заштита или није, а разлика у времену од готово пуних једанаест месеца, имаће још већег значаја. Кад ово питање ликвидације мораторног стања није решено на онај начин како је било предвиђено његово решење чланом 9. закона о обустави, онда са правом може да се тражи сада да се ово питање расправи и да се убудуће онемогући његово двојак тумачење.

Ако то буде урађено, што би по моме мишљењу било потребно, онда, сматрам, да сам припомогао да се једно тешко и интересно правно питање правилно протумачи и да питање више не буде под сумњом ни за кога.

O PLEBISCITU, KAO MEĐUNARODNOM POSTUPKU ZA REŠENJE TERITORIJALNIH SPOROVA

MIH. STOJANOVIĆ

ISP. ADVOKAT

(Svršetak)

Međutim, teoriju plebiscita, koja se primenjuje na jednu teritorijalnu promenu, ne treba pomešati s teorijom *opcije*, koja se tako isto primenjuje na jednu teritorijalnu promenu, ali čija primena utiče samo na pravni položaj dotičnog stanovništva u njihovom odnosu prema ovoj ili onoj državi. I ako se obe teorije primenjuju pri istom fakti međunarodnog reda,

ipak se one razlikuju jedna od druge u sledećim tačkama:

a) Plebiscitom se odlučuje celokupno stanovništvo o ustupanju teritorije, na kojoj ono živi. Opcijom stanovništvo odlučuje o promeni svoga državljanstva (podanstva).

b) Teorija plebiscita čini sastavni deo međunarodnog javnog prava.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Теорија опције садржи се пре у нормама међународног приватног права.

* * *

Пошто смо поставили проблем теорије плебисцита и одредили његову правну природу, треба сад да видимо како се у току историје дошло до триумфа ове теорије.

За дуго су, у току времена, победonosни кнежеви располагали територијама и народима према својим каприцима, угушујући сваки protest под својим сабљама. Историја је пунa таквих болних прича.

До француске револуције територијална уступања вршила су се вољом суверена и била су у сагласности с јавним правом старогa режима. Суверен је имао апсолутну власт над територијом државе, становник је био само поданик суверена који је имао легалну власт да располаже и становницима и земљом којом је управљао.

Међутим јавно модерно право препило је од 1789. г. знатну промену у овој таџи. Јавна свест почела се најзад бунити пред овим барбарским поступцима који нису знали ни за какве човечанске осећаје. Велика Народна Скупштина у Француској од 1791. г. прокламовала је у унутарњем домену државе принцип народног суверенитета и тако је довела до једнога међународног реда по коме су друштвене групе добиле право да се могу организовати по својој вољи. Иста скупштина поставила је пристанак народа као услов за законито задобивање једне територије у будућности. Француска Велика Народна Скупштина од 1791. г. прописала је први пут да се присаједињење страних територија Француској има у будуће вршити на бази народног гласања дојичне територије, што је представљало само једну потврду теорије Друштвеног Уговора о свемоћности воље народне у односу на битност државе и њене правне форме.

Поборници теорије плебисцита, одушевљени идејом

да се при промени државне територије мора водити рачуна о традицијама, карактеру и тенденцијама становништва дојичне територије, тврдили су да је у том случају потребан пристанак народа, изражен општим правом гласа. Изражајем народне воље требали су, дакле, бити ратификовани сви уговори закључени у циљу територијалних уступања, јер је то једини поступак (опште гласање) који садржи елементе правце и морала о интернационалним транзакцијама које имају за резултат промену територије ледне државе. Уздизана од јавних радника, разрађивана и развијана у круговима научних друштва, ова је теорија унела у политички свет велике наде.

Али пошто је једно време имала успеха и ушла чак и у клаузуле неких дипломатских аката па и била применјивана у неколико прилика, она је се мало по мало одстранјивала, док најзад није пала у заборав.

И заиста принцип плебисцита био је дуго ван употребе, и протекло је више деценија пре него што је он поново био прихваћен од научника и публициста, опийених идејом да народи сами собом располашу и жељни да од плебисцита учине једно правило међународног права, једну норму кроз коју би тримфовало народни суверенитет у свима одлукaма међународног реда.

Тек после свetskoga рата теорија плебисцита понова је угледала света и ушла у клаузуле уговора о миру као средство за регулисање судбине народа и постављање државних граница. То је бар био идеал председника Вилсона који је, признавајући народ као битни елемент државе у коме једино почива основ суверенитета, прокламовало већно право народа о њиховом самоопредељу, постављајући принцип плебисцита као *Conditio sine qua non* за закључење мира и дижући га у највиши принцип који би у будуће имао да служи за базу међународне правде и да формира најдуготрајнију гаранцију за мир и љубав међу народима.

ГОДИШЊА СКУПШТИНА УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА ЗА СРБИЈУ И ЦРНУ ГОРУ

ОДРЖАНА 26. ДЕЦЕМБРА 1926. ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

(Свршетак)

Позив за ступање у Међународни Савез Адвоката у Бечу

Управа је преко Удружења Одвјетника у Загребу добила обавештење, да и у Бечу постоји предратни Међународни Савез Адвоката и тражило је наше мишљење о томе. Управа је изјавила као одговор на ово сазнање, да се наша Управа одлучила за Међународни Савез Адвоката у Паризу.

Рад на доношењу закона о адвокатима. Кораци код Краљевске Владе и Народног Представништва.

Сматрајући за животно питање адвокатског реда доношење савременог закона о адвокатима, нова Управа је одмах по своме конституисању отпочела рад у томе правцу. Да би тај циљ, везан за добру вољу и повољно расположење Владе и Народне Скуп-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

штине, успешно остварила, она је предузела потребне кораке у Министарству Правде да се закон поднесе Министарском Савету на усвајање, како би за тим био упућен Народној Скупштини. Лични кораци и интервенције Управе и чланова његовог председништва код Министра Правде пок. Марка Ђуричића, који су иначе појачали његово добро расположење да се наш закон што пре спроведе, допринели су: прво, да се дефинитивна редакција неких мањих допуна и измена у израђеном предлогу што пре заврши, а, затим, да се дефинитивно израђени предлог одмах спроведе Министарском Савету, који га је, на заузимање пок. Ђуричића, усвојио и решио да се упути Народној Скупштини. Али се Управа није само на томе задржала. Њена је делатност била упућена затим на стварање расположења код чланова законодавног одбора, да се закон прими и на одлучивање Председништва Скупштине, да послати му предлог нашега закона убрзо спроведе Законодавном Одбору. Интензивна акција у томе правцу имала је позитивног успеха. Председник Скупштине спровео је предлог закона о адвокатима Законодавном Одбору уз пројекат кривичног закона, а пре осталих законских пројеката. Опет на заузимање Управе, а захваљујући предусретљивости и појимању важности нашега закона од стране председника Законодавног Одбора, предлог је предат секцији на претресање и усвајање. Можемо са радошћу констатовати да је секција Законодавног Одбора врло брзо усвојила израђени предлог учинивши у њему неке омање измене. Како је у том међувремену настала министарска криза, то је претресање пројекта у Одбору морало бити одложено до поновног почетка скупштинског рада, а по образовању нове владе. Према томе питање о доношењу нашега закона налази се у својој завршној фази и његово коначно усвајање зависиће у многоме од предстојећих парламентарних прилика. Управа ипак верује да су изгледи за то доста повољни. На такво уверење упућује је нарочито та околност, што се и у Краљевској Влади и у законодавном Одбору Народне Скупштине налази знатан број наших колега, који се искрено заузимају за доношење нашега закона.

Управа са особитим задовољством региструје и сматра за дужност да обавести Скупштину о значајној изјави, коју је Председник Краљевске Владе г. Ник. Узуновић дао делегацији адвоката из свих крајева наше земље, а коју је примио после конференције тих делегата, одржане у Београду 10. октобра ове год. Г. Узуновић је изјавио између осталог, да

сматра за своју дужност и одговарање својој савести да се заузме за што брже спровођење нашега закона, јер га сматра као неопходно потребним за наше правосуђе. Наглашујући да ће у томе духу поступити колико је у његовој моћи, он је апеловао и на адвокате, да се и они сами заузму где год треба, да би се тај циљ постигао. Та је изјава председника владе учинила најбољи утисак на све делегате. И остали министри, нарочито г. Д-р Васа Јовановић, дали су такође повољне изјаве по овој ствари и важном питању по наш ред.

Управа према свему изложеном мисли да је у овом погледу учинила све што је била дужна и у могућности да учини.

Управни Одбор константује једну истину, да највећа заслуга за рад на закону о адвокатима припада председнику нашег Удружења г. Благојевићу, који је највише и неуморно радио да пројекат закона о адвокатима дође пред Народну Скупштину.

Подносећи овај извештај Скупштини на оцену, Управа јој захваљује на поверењу, које јој је указала избором на прошлогодњој Скупштини и моли Скупштину да јој за досадашњи рад изда разрешницу.

Секретар, Председник,
Стев. Јаношевић *Обрад Б. Благојевић*

Потпредседници:
Љуб. В. Стефановић, Др. Драг. Јанковић
Благајник:
Мил. С. Појовић

Чланови:
Мил. П. Драговић, Др. Јак. К. Челебоновић, Аца Павловић, Вој. М. Бујанац, Др. Фридрих С. Појс, Мих. Р. Јевшић.

Пошто је примљен извештај Управног Одбора благајник Удружења чита следећи

ИЗВЕШТАЈ

о стању благајне Удружења Јавних Правозаступника

за време од 22. септембра 1925. год. до 23. децембра 1926. год.

I.

Благајна Удружења Јавних Правозаступника примила је за напред наведено време и то:

1. Од ранијег благајника Удружења примљено је на дан 22. септембра 1925. год. у књижицама и у готову новцу динара . . . 14.198.08
2. У току овог периода примљено је од чланова Удружења на име чланског улога; од претеклог

новца за дочек румунских правника; од субвенције за одлазак делегата овог Удружења на скупове адвоката у Француску и Белгију, укупно динара 45.690.00

Према томе благајна је имала прихода динара 59.888.08

3. Приход од друштвеног органа „Бранич“ за напред наведено време од 83 претплатника изнео је суму од динара 11.977.00

Укупан прилог од чланских улога „Бранича“ и осталог динара 71.865.08

II.

1. За исти период времена Удружење је имало расхода по 33 признанице на канцеларијски материјал, штампање разних пројеката и формулара и остале потребе, динара 11.249.50

2. За „Бранич“ је утрошено по 21. признанице: за штампање листа, за плату секретара, за поштарину и остале потребе, дин. 44.804.00

Чист мањак од „Бранича“ износи динара 32.824.00

III.

Чист приход Удружења износи 48.638.58

Кад се од ове суме одбије 32.824 дин. колико је од горње суме прихода исплаћено за мањак појављени у „Браничу“ остаје чистог прихода Удружењу динара 15.814.58 петнајест хиљада осам стотина четрнаест динара и 58/100 у готову.

Благајник, Председник
Мил. С. Појовић Управног Одбора,
О. Б. Благојевић

Најзад секретар Надзорног Одбора Удружења чита следећи

ИЗВЕШТАЈ

Надзорног Одбора Удружења Јавних Правозаступника

поднет Скупштини одржаној на дан 26. децембра 1926. год. у Београду.

Надзорни Одбор Удружења Јавних Правозаступника подноси свој извештај Скупштини на основу чл. 16. правила, изјављује:

Да потпуно одобрава Извештај Управног Одбора, који верно износи рад Управе по свима питањима поменутих у извештају, и стога га препоручује Скупштини да га у целини прими.

Надзорни Одбор је од своје стране пратио рад Управног Одбора у току целе године,

учествујући на свима седницама и конференцијама и са задовољством може констатовати, да је рад Управног Одбора био врло активан по свима питањима која су се односила на адвокатски ред, а нарочито око доношења новог савременог закона о адвокатима.

Управни Одбор се свестрано старао у свакој прилици да заштити права свих адвоката, били они чланови нашег Удружења или не, што јој служи на част; али не служи на част оним нашим колегама, који не сматрају за дужност да буду чланови свог професионалног удружења, које се за њихове интересе брине, и да својим присуством и саветом као и материјално помогну своју Управу, да што пре дође до нашег заједничког циља, а то је: до доношења једног новог и модерног закона о адвокатима и адвокатске коморе, која ће са много више власти и ауторитета штитити наше интересе.

Надзорни Одбор је извршио и преглед благајне и нашао је, да је извештај благајника тачан како у погледу прихода тако и у погледу расхода, и стога га Скупштини предлаже да се у целини прими.

Само, Надзорни Одбор и овом приликом констатује, да је прилог од чланских улога и сувише мали према броју адвоката у Србији и Црној Гори, а нарочито према броју адвоката у Београду. С тога Надзорни Одбор не може а да овом приликом оштро не осуди оне наше колеге, који су допуштали себи да благајника нашег Удружења, колегу г. Поповића одбијају и да му не положе члански улог, чак ни онда, када им је он и лично понудио чланску карту.

Тако рђаво вршење своје дужности у погледу плаћања чланског улога од стране великог броја наших колега, веома много отежава рад самом благајнику, а Управу доводи у незгодан положај, јер је лишава материјалних средстава, тако потребних за правилно вршење њене дужности и повраћаја позајмице оним колегама који су Управу материјално помогли у издавању часописа „Бранич“.

Надзорни Одбор жели да у будуће колеге више помажу своју Управу и да тачније плаћају члански улог, јер је то за сада једини извор прихода, из кога се наше Удружење издржава.

Председник
Секретар Надзорног Одбора,
Јов. М. Здравковић Сошир Аранђеловић
Потпредседник,
Шемајо С. Демајо
Чланови:
Т. Богашинчевић, Драг. Стојадиновић.

За овим председник је дао реч првом пот-председнику г. Љубомиру В. Стефановићу да прочита свој предлог о изменама и допунама у правилима Удружења.

По томе питању отворила се дискусија за све предложене измене и допуне а нарочито поводом одредбе, којом се омогућава рад на оснивању адвокатског савеза. О томе су питању износили своја супротна гледишта г. г. Чедо Костић, Мирослав Стојановић, Миливоје Петровић и др. Г. Љуб. Стефановић као извештач и референт, образлажујући предлог, износио је детаљно разлоге који налажу предложене измене и допуне многих одредаба досадашњих правила. У дискусији је учествовало више говорника, међу којима председник г. Обрад Благојевић, г. г. Милутин Поповић, Павле Тодоровић и други.

Збор најзад усваја предложене измене и допуне правила са неким малим преиначењима. Измењени су и допуњени: чл. 1., 2., 6. који постаје 7., 7. који постаје 8., 8 који постаје 9., 9. који постаје 10., 10. који постаје 11., 15., 18. који постаје 23., 19. који постаје 24., 20. који постаје 25., 21. који постаје 26., 24. који постаје 28., 25. који постаје 29., 23. који постаје 31., 26. који постаје 32. и 27. који постаје 33. Унето је и 7 нових одредаба, и то: чл. 4., 17, 18., 19., 20., 21. и 27. У својој редакцији су измењени: чл. 3., 6., 12. и 17. који постаје 22. Остали су неизмењени: чл. 4. који постаје чл. 5, чл. 12. који постаје чл. 13, чл. 13. који постаје чл. 14, чл. 16. и чл. 22. који постаје чл. 30.

Измењена и допуњена правила гласе:

ПРАВИЛА

УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА ЗА СРБИЈУ И ЦРНУ ГОРУ

Од 15. јуна 1909. год. са изменама и дојунама од 8. јула 1924. год. и 26. децембра 1926. год.

Задатак Удружења

Члан 1.

Удружењу је задатак:

1) да уздиже и чува углед и да штити интересе правозаступничког реда у Србији и Црној Гори, као и да ради на реформи закона о адвокатима;

2) да гаји и развија другарство и солидарност код јавних правозаступника;

3) да негује и усавршује правне науке, прати и потпомаже развитак законодавства;

4) да ступа у везу или заједницу са друштвима и установама у земљи и иностранству са истим или сличним циљевима, и

5) да се по могућству стара о материјалном помагању редовних чланова, на случај болести, и њихових породица, на случај смрти.

Члан 2.

Удружење свој задатак постиже и остварује:

1) издавањем свога органа „Бранич“-а, повременог часописа за правну науку, судску и административну праксу и издавањем правних књижевних радова;

2) конференцијама, јавним предавањима и дискусијама;

3) оснивањем читаонице и библиотеке;

4) одржавањем сталне везе и додира и дописивањем са сличним друштвима и установама у земљи и иностранству, као и учешћем на земаљским и међународним конгресима правника и њихових разних организација;

5) оснивањем фонда за потпомагање својих редовних чланова и њихових породица.

Седиште Удружења

Члан 3.

Управа Удружења је у Београду

Печат Удружења

Члан 4.

Удружење има свој печат у коме је исписан назив: „Удружење Јавних Правозаступника за Србију и Црну Гору“.

Чланови Удружења

Члан 5.

Чланови су Удружења: редовни, помагачи, утемељачи, добротвори, дописни и почасни.

Члан 6.

Редовни чланови су адвокати, наши држављани, који се обавезу да ће Удружењу редовно плаћати годишњи улог. Редовни чланови плаћају по 240 дин. на име годишњег улога.

Чланови помагачи су они, који годишње помажу Удружење са 600 дин.

Чланови утемељачи су они, који положи једном за свагда 1000 дин., а чланови добротвори су они, који Удружењу положи најмање 2000 дин. у виду поклона, легата и т. с.

Дописни и почасни чланови су они, које збор на предлог Управе за такве изабере. Они не плаћају никакав улог.

Члан 7.

Престаје бити члан:

- 1) онај који не испуњава према Удружењу своје обавезе предвиђене овим правилима;
- 2) онај који буде судски осуђен због злочинства, у опште, или преступа извршеног из користољубља и бешчасног.
- 3) смрћу.

Одлуку о губитку чланства по тач. 1. и 2. овог члана доносе Управни и Надзорни Одбор. Кад који од ових случајева наступи, Управа ће то обзнанити и извести о томе први наредни збор.

Права и дужности чланова Удружења

Члан 8.

Права редовних чланова су:

- 1) да решавају зборска питања — гласају на збору;
- 2) да бирају Управу и да могу бити бирани.
- 3) да предлажу збору и Управи све оно, што долази у задатак Удружења;
- 4) да лист, повремене списе и остала издања Удружења примају по нижој цени, коју Управа одреди;
- 5) да се користе бесплатно читаоницом и библиотеком Удружења.

Члан 9.

Дужности редовних чланова су да се старају за остварење циљева Удружења, на време плаћају своје улоге и посећују зборове и скупове Удружења.

Приходи Удружења

Члан 10.

Приходи Удружења су:

- 1) улози чланова;
- 2) приходи од издања Удружења;
- 3) добровољни прилози и легати појединих лица и установа;
- 4) приходи од књижевних вечери, јавних предавања, забава и т. п.
- 5) приходи од марака које ће Удружење, по дозволи надлежних власти, установити и продавати у корист своје благајне. Сваки редован члан Удружења обавезан је да такву марку употреби уз државну таксу на сваки акт, који изиђе из његове канцеларије. Санкција повреде ове дужности одређена је у тач. 1. чл. 7. ових правила.

Управа Удружења

Члан 11.

Управу састављају Управни Одбор и Надзорни Одбор, које бира збор из средине својих редовних чланова сваке године.

Управни Одбор састављају 18 чланова, и то 12 из Београда, а 6 из унутрашњости Србије и Црне Горе.

Надзорни Одбор састављају 5 чланова из Београда.

За Управни Одбор збор бира сваке године још и три заменика.

Члан 12.

Одбори пуноважно решавају већином гласова присутних чланова. Но Управни Одбор пуноважно решава и онда, ако је на седници само три члана, а остали, којима је позивом саопштен дневни ред за ту седницу, не дођу. У случају равне поделе гласова, решава глас председавајућег.

Члан 13.

Ако би у току године који од чланова Управног или Надзорног Одбора дао оставку, или би му се место упразнило, Управни Одбор ће сам његово место попунити и то од заменика по азбучном реду имена, па тек кад се листа заменика исцрпи, онда од оних, који су на годишњем збору највише гласова добили.

Члан 14.

Управни Одбор бира из своје средине председника, два потпредседника (првог и другог), два секретара и благајника.

Надзорни Одбор бира из своје средине председника, потпредседника и деловођу.

Члан 15.

Дужности Управног Одбора јесу:

- 1) да се стара свим средствима за остварење циљева Удружења предвиђених чл. 1. ових правила;
- 2) да рукује имовином Удружења;
- 3) да представља Удружење према свакоме;
- 4) да одређује награде уредницима и писцима посебних штампаних радова, ако средства Удружења то допуштају;
- 5) да спрема све што је за збор потребно и да га сазива;
- 6) да подноси извештај годишњем збору Удружења о своме раду.

Члан 16.

Дужност је Надзорног Одбора да прегледа извештаје и рачуне Управног Одбора о руковању друштвеном имовином и да о томе подноси свој извештај збору.

Члан 17.

Дужност и права председника Управног Одбора су:

1) да правно и званично представља Удружење у свима приликама;

2) да руководи одборским седницама и годишњим збором.

3) да оверава и наређује издатке из благајне Удружења према одлукама Управног Одбора;

4) да води надзор над унутрашњим радом у Удружењу и над оним пословима, који су стављени у дужност члановима Управног Одбора и повереницима (в. чл. 20.) и да се стара о извршењу Одборских одлука.

Члан 18.

Дужности и права потпредседника су иста као и председника, када га он заступа.

На случај одсуства или препреке председника, заступа га први потпредседник, а у одсуству овог, други; а ако је и овај спречен, онда га заступа најстарији члан по реду избора.

Члан 19.

Благајник је дужан да прибира приходе за Удружење предвиђене овим правилима, врши издатке по одлукама Управе и води благајничке књиге.

Члан 20.

Дужност секретара је да воде целокупну администрацију Удружења.

Повереници Удружења

Члан 21.

Удружење у свима важнијим местима у земљи има своје поверенике — представнике. Поверенике за сваку годину именује Управа Удружења од редовних чланова у дотичним местима. Они представљају Удружење и по упуствима Управе раде на остварењу његових задатака.

Зборови Удружења

Члан 22.

Збор ће се држати редовно сваке године у Београду.

Дан годишњег збора одређује Управа.

Збором руководи председник Управног Одбора.

На збору имају право гласа и говора редовни чланови, који су платили улог за текућу годину.

Члан 23.

На збору могу се донети пуноважне одлуке са онолико чланова, колико их буде дошло. Али се збор не може одржати са мање од 30 редовних чланова.

Члан 24.

Ванредни збор може Управа сазвати у особито важним случајевима, а мора га у сваком случају сазвати онда, кад за њега постоји писмени предлог бар од 30 редовних чланова.

Члан 25.

На годишњем збору Управа ће подносити свој годишњи извештај о раду Удружења. Сем тога расправљаће се предлози појединих чланова.

Члан 26.

Записник збора овераваће три члана, које збор изабере. Годишњи извештај Управе Удружења и записник годишњег збора објављују се у органу Удружења.

Члан 27.

Годишњи збор бира нову Управу Удружења, састављену по чл. 11. ових правила.

Орган Удружења

Члан 28.

Да би обезбедило издање „Бранич“-а (тач. 1. чл. 2. ових правила), Управа се може користити позајмицама од својих чланова. Те ће позајмице враћати чим то допусти стање прихода Удружења.

Члан 29.

Управни Одбор бира једног или више уредника „Бранич“-а, односно редакциони одбор, било из своје средине, било ван Удружења. Уредништво „Бранич“-а уређује часопис у духу тач. 1., 2. и 3. чл. 1. ових правила и у границама могућности и расположивих прихода од часописа награђује писце оштампаних радова.

Престанак Удружења

Члан 30.

Удружење престаје кад на збору пристану на то три четвртине присутних чланова. Одлука о томе пуноважна је, ако је на збору присуствовало најмање половина уписаних чланова.

Члан 31.

Ако би Удружење престало, његова ће се имовина у новцу предати на чување неком државном новчаном заводу до обновљења другог удружења са оваквим истим циљем. Сва остала његова имовина такође ће се уновчити и са тим ће се новцем исто тако поступити. Том новом Удружењу новчани завод предаће сав новац престалог Удружења. Ако се то не оствари у току десет година, новац ће се предати у својину Правном Факултету Београдског Универзитета.

Прелазна наређења

Члан 32.

Рачунска година почиње са календарском годином,

На предлог Управе Збор је једногласно изабрао следећу Управу: за Управни Одбор г. г. Обрада Б. Благојевића, Љубомира В. Стефановића, Др Драгутина Јанковића, Милутина С. Поповића, Др. Јакова К. Челебоновића, Др Ивана Рибара, Милана Драговића, Живојина Шушића, Ацу Павловића, Др Фридриха Попса и Милана Живадиновића, а из унутрашњости: Михајла Јевтића (Ваљева), Марка Даковића (Подгорица), Милана Марјановића (Пожаревац), Милована Николића (Крагујевац), Милана Константиновића (Смедерево) и Милана Николића (Крушевац); за Надзорни Одбор: г. г. Сотира Аранђеловића, Др. Ринарда Чулића, Бору Л. Поповића, Теју Богатинчевића и Стевана Јаношевића.

После овога добио је реч г. Павле Тодоровић који је изнео како се створило уверење код адвокатских приправника, да је пропуштено учинити шта треба да се озакопи смањени стаж од 3 године.

Г. Обрад Благојевић одговорио је да је Управа са своје стране учинила све што је до ње стајало да остане стаж од 3 године.

Г. М. Николић износи да је требало радити на томе да у закон о адвокатима уђе и једно прелазно наређење за садашње адвокатске приправнике. Он скреће пажњу и на извесне злоупотребе стажа. На име дешава се да се поједини адвокатски приправници воде као стажисте код неких адвоката, а стварно обављају друге послове, или се налазе на школовању у иностранству. Најзад он поставља и питање, да ли је Управа скинула са себе одговорност и љагу за рад коцкарнице у Београдском Адвокатском Клубу. На ову последњу примедбу потпредседник г. Љуб. Стефановић одговара да Адвокатско Удружење нема никакве везе са клубом Београдских Адвоката, као потпуно засебном и самосталном установом. Г. М. Поповић узима реч и одбија да је Београдски Клуб Адвоката био коцкарница.

На предлог г. Рад. Атанасијевића скупштина усваја да се нова Управа Удружења заузме код Министра Правде да жене адвокати добијају адвокатске декрете по испуњењу услова за стицање адвокатуре.

Г. Др. Херцог истиче аномалију, да се при Београдском Берзанском Суду забрањује заступање адвокатима и предлаже да се Управа

Члан 33.

Измене и допуне ових правила ступају у живот када се у смислу члана 37. зак. о јавним зборовима и удружењима обзнане.

заложи за правилно решење овог питања. Збор усваја предлог, чије остварење ставља у дужност новој Управи.

Г. Павловић адвокат овдашњи пита да ли је Управи познато да се у Бечу ради на оснивању Адвокатског Савеза, у који би ушло адвокатске организације са територије бив. аустро-угарске монархије.

Председник одговара да је Управа обавештена о томе покрету и да је објашњење о том питању ушло у годишњи извештај.

Г. П. Тодоровић понова се враћа на питање забране адвокатима да заступају пред Берзанским олд. Судом и предлаже да Управа предузме енергичне кораке код г. г. Министра Правде и Министра Трговине и Индустрије и збор тај предлог, као и све остале, једногласно усваја. Скупштина је текла у најбољем реду и рад збора завршен је тачно у 12 часова.

Оверачи записника

*Рад. Атанасијевић, Бор. М. Пејтровић,
Мих. Ст. Николић*

Председник

О. Б. Благојевић

Секретар

Стев. Јаношевић

На својој пленарној седници од 2. јануара о. г. нова Управа Удружења овако се конституисала: председник Управног Одбора г. Обрад Б. Благојевић, први потпредседник г. Љубомир В. Стефановић, други п.председник г. Др. Драгутин Јанковић, благајник г. Милутин С. Поповић, секретари: г. г. Војислав Вујанац и Милан Живадиновић. Чланови Управног Одбора: г. г. Др. Јаков Челебоновић, Др. Иван Рибар, Милан Драговић, Аца Павловић, Др. Фридрих Попс и Живојин Шушић, а из унутрашњости: г. г. Михајло Јевтић, из Ваљева, Марко Даковић, из Подгорице, Милован Николић; из Крагујевца, Милан Марјановић, из Пожаревца, Милан Николић, из Крушевца и Милан Константиновић, из Смедерева. У Надзорном Одбору изабрани су: за председника г. Сотир Аранђеловић, за потпредседника г. Теја Богатинчевић, за секретара г. Јован Здравковић. Чланови: г. г. Бора Л. Поповић, Др. Риналдо Чулић и Стеван Јаношевић.

СУДСКА И АДМИНИСТРАТИВНА ПРАКСА

Изјава тужене стране, коју је дала приликом вршења пописа њене покретности код полицијске власти, садржи њено признање и ако није питана о спорном дугу.

Фабрика Шећера, преко свога пуномоћника, актом бр. 15326. тражила је, да се стави забрана на покретност дужника фабричних М. и Л., описану у акту, ради обезбеде дуга у 5000 динара. За доказ свога потраживања поднео је у оригиналу признаницу дужника и у смислу § 400. грађ. суд. пост. положио на име јемства 20% од вредности тражбине.

Решењем својим бр. 15497 од 27. јуна 1923. год. Суд је одобрио забрану на покретност именованих дужника. Приликом правдања одобрене забране, одлуком бр. 17645 нашао је да нема места суђењу пократком поступку и тужбу пустио у редован ток.

Пресудом својом бр. 11785 од 22. маја 1924. год. Суд је нашао, да је признањем тужиоца М. у смислу § 180. грађ. суд. пост. и поднетим саслушањем пок. Л. у овереном препису под бр. 11922 — као јавном исправом у смислу § 187. грађ. суд. пост. доказано, да су се тужени М. и пок. Л. солидарно обавезали да фабрици плате дуг у 5000 динара. Неумесан је навод заступника пок. Л. да она не дугује ништа по поднетој признаници, јер исту као неписмена није могла потписати, пошто је поднетим протоколом саслушања пок. Л., у овереном препису потврђеном, као јавном исправом у смислу § 187. грађ. суд. пост. доказано, да је пок. Л. овај дуг признала. Пресуђено је, да М. и маса пок. Л. солидарно плате Фабрици Шећера 5000 динара дуга, као и таксу и трошкове.

По благовременом незадовољству бр. 18533 и 18693, Апелациони Суд пресудом својом бр. 6532/924 од 15. децембра 1925. преиначио је пресуду Трг. Суда са овог разлога:

По § 192. грађ. суд. пост. облигација важи као потпун доказ, само онда, ако је она од дужника написана и потписана, а ако од овог није написана и потписана, онда важи ако је од надлежне власти потврђена.

Како се из акта овог спора види, да тужена Л. није писмена и да је на облигацији, коју подноси пуномоћник Фабрике Шећера потписао као неписмену М. Р., а облигација од власти није потврђена, то је суд погрешио, што је у овом случају нашао, да је пок. Л. издала писмену обавезу и њиме себе обавезала, као и то, што је њену изјаву на про-

токолу бр. 11922/23 узео за признање, које не испуњава услове из § 180. грађ. суд. пост., јер она на том протоколу није ни питана о спорном дугу, нити је изјавила да га признаје.

Сем тога, признањем туженог М. (§ 180. грађ. суд. пост.) доказано је да је од тужилачке фабрике са Л. примио 5000 динара уз обавезу да засеје шећерном репом Л. ну њиву зв. „Пескуша“ од четири хектара и да шећерну репу, када стигне, уступи фабрици и из продајне цене ове репе наплати овај дуг, или да јој у том времену врати ових 5000 динара, ако јој репу не прода. Репу јој није предао те је наступила његова обавеза да јој врати примљену суму новаца — § 21. грађ. зак. заједно са интересом од дана тужбе па до наплате (§ 602. грађ. зак.).

По његовој изјави, овај би његов дуг заједнички био са туженом Л. те би за његову половину у смислу § 545. грађ. зак. био одговоран он, а за другу Л. Ценећи ову његову обавезу у том смислу, Суд налази, да је он по законодавном решењу од 7. октобра 1846. В. бр. 1312 (збор III стр. 140) одговоран за целокупну суму, пошто се, по том зак. пропису, за другу половину појављује као јемац и као такав ову другу половину дужан је платити, када је не може платити његов садужник.

Како је претходним излагањем утврђено, да обавезе Л-не као његовог саучесника нема, то је он обавезан да плати целокупну примљену суму од тужилачке фабрике заједно са интересом, као што је напред казано.

Његова одбрана, да он није дужан платити ову суму, пошто је био спречен да на уговореном имању засади репу, неумесна је, јер га то не ослобађа његове обавезе према тужилиној страни, већ му даје само право, да од одговорних лица тражи накнаду, а у та лица не долази тужилачка страна.

Код оваквог стања ствари тужени М. има се осудити на плаћање целокупне суме.

Са ових разлога Београдски Апелациони Суд преиначио је пресуду Првостепеног Суда и пресудио: да само тужени М. плати, а да се тужилачка страна одбије од тражења да јој означену суму плати солидарно маса пок. Л. са туженим М.

По по благовременој жалби заступника тужилачке стране бр. 5720 Касациони Суд приредбама свога II одељења од 10. маја 1920. г. бр. 3948 поништио је поменуту пресуду Београдског Апелационог Суда.

Апелациони Суд ценећи изјаву тужене Л. коју је она дала приликом вршења пописа њене покретности на протоколу код полицијске власти под бр. 11923, погрешно је нашао да ова њена изјава не садржи никакво признање, пошто није ни питана о спорном дугу.

Оваква оцена Апелационог Суда једнострана је зато, што та изјава тужене Л. није доведена у везу са ранијом садржином протокола из кога се види да је туженој Л. пре тога било достављено решење бр. 15497, којим јој је стављена забрана на покретност а за обезбеду тога истог дуга. Из овог решења тачно се види какав је дуг т. ј. природа и величина обавезе, као и ко је поверилац, и, да је тужена Л. тек по пријему тога решења дала горњу изјаву код полицијске власти, у којој изјави није ни порицала постојање тога дуга, но је изјавила да готових новаца нема да тај дуг исплати, те је Суд, с обзиром на све ово, требао да оцени поменуто изјаву тужене Л., па да своју одлуку донесе.

Београдски Апелациони Суд није усвојио ове примедбе и дао противразлоге бр. 3430.

Спорна признаница нити је написана, ни потписана, нити пак одостворена на належном влашћу. Према томе, она не испуњава ни један од услова предвиђених у поменутом законском пропису и као таква она не може да буде доказ обавезе тужене Л.

Изјава, пак, тужене Л., коју је она дала приликом вршења пописа њене покретности на протоколу код Начелника Среза Парћинског под бр. 11922 не може се узети да садржи чисто и јасно, нити пак прећутно признање спорног дуга, јер ово признање не одговара наређењу § 180. грађ. суд. пост. — по ком је пропису потребно да би се једно дело или наводи парничара сматрало да је признањем доказано, да је то признање учињено у парници и пред судом. Међутим поменута изјава нити је учињена у парници, нити пред судом, већ је учињена поводом предаје решења Првостепеног Суда бр. 15497, а на протоколу код полицијске власти под бр. 11922, те с тога овај протокол не може бити доказ о томе, да је тужена Л. признала дуг, већ само доказ о томе, да јој је поменуто решење предато.

Исто тако не може се узети, да је овом изјавом тужена Л. заснована облигација по § 192. грађ. суд. пост. јер, у њеној речи, датој на поменутом протоколу, нема ни то колики је дуг, нити коме се дугује, а нема ни то из чега дуг произилази, а кад овога нема, онда ту нема ни облигације — § 191. грађ. суд. пост. Најзад из старе признанице

види се да су парничари хтели да заснују један уговорни однос, али да га по закону нису сачинили.

Касациони Суд у својој Општој Седници од 16. августа 1926. год. бр. 6177 нашао је да стоје примедбе његовог II. одељења, а противразлоге је одбацио.

Стога је Београдски Апелациони Суд понова расмотрио сва акта спора и пресудом својом од 23. августа 1926. год. бр. 4954 одобрио пресуду Првостепеног Суда.

Д. Д. Бранковић, судија

Кад се из акта тражења забране види да тај акт носи млађи број од решења којим је дужнику отворен стечај, и кад се из одлуке на томе акту види, да је тек поводом тог тражења обезбеђења дужник саслушаван у смислу §§ 143. и 144. стец. пост., онда је тиме утврђено да у време тражења обезбеђења није било стечаја над дужниковом имовином, већ је то тражење изазвало отварање стечаја. С тога је Суд дужан да у таквом случају одобри обезбеђење, јер је у § 24. стец. пост. наведено, да, тек од часа како је Суд решио да се стечај отвори, нема места обезбеђењу.

Актом својим Бр. 21726 од 26. априла 1926. год. пуномоћник Х. Е. Б. тражио је да се одобри забрана на покретност дужника А. Е. за обезбеду 500.000 дин. меничног дуга са припадајућим интересом и трошковима. За доказ свога потраживања молилац је поднео меницу у потврђеном препису. Београдски Првостепени Трговачки Суд решењем својим од истог дана Бр. 21726 одбио тражење пуномоћника Х. Е. Б. са овом мотивацијом:

„Испуњењем захтева прописа §§ 377. и 378. грађ. суд. пост., а узимајући у обзир тач. 1. § 399. грађ. суд. пост., поверилац је доказао обавезност тражбине. Међутим, по гласу § 24. стец. пост. од онога часа, када је Суд решио да се отвори стечиште, презадуженом се одузима управљање добара, нити интабулацији или прибележју на његова добра, као ни залози, ни забрани, ни обустави, може бити места.

Па када се из извештаја писара стечајног одељења овога Суда на актима тражења забране Бр. 21726 види, да је над целокупном имовином презадуженога А. Е. отворен стечај 26. априла о. г. под Бр. 21726, Суд је нашао:

Да право залоге на покретност дужника поверилац стиче од онога дана кад је обезбеђење захтевао — § 381. грађ. суд. пост., док то право губи онога часа, када је

стечај отворен над имовином дужника — § 24. стец. пост.

Према томе у питању је да ли § 24. стец. пост. претпоставља час, као моменат отварања стечаја, или се под часом разуме са знање суда да је неко презадужен и да му се има стечај отворити, јер у пропису § 24. стец. пост. стоји „како је суд решио“, те је потребно тачно одредити моменат кад је судско решење пало. Позната је чињеница, да се у судским решењима никада не ставља час када су она донета, па је у толико теже применити § 24. стец. пост., нарочито с обзиром на то, да је доношење судскога решења о отварању стечаја интерна ствар суда, док обзнана и прокламовање има јавни карактер и чини, да је стечај у погледу свог јавног карактера ступио на снагу, па је према томе тек обзнана релевантна — §§ 21. и 22. стец. пост.

У овоме случају и тражење забране и отварање стечаја датирају истога дана, 22. априла 1926. год., па према томе суд налази да поверилац није захтевао залогу по § 381. грађ. суд. пост., нити по § 24. стец. пост., са ових разлога:

Грађански судски поступак датира од 1865. г., док је стечајни поступак од 1861. г. Дакле грађ. суд. пост., као млађи, има се примењивати у погледу тражења обезбеђења над имовином презадуженога, те је § 381. грађ. суд. пост. у неколико дерогирао § 24. стец. пост. И кад по § 381. грађ. суд. пост. поверилац не може стећи залогу, јер самим отварањем стечаја нема места одобравању забрана на дужникову покретност, онда се потражитац забране има одбити од свога тражења као неумесног.

Стец. поступак као млађи не може ни у колико мењати односе јавнога карактера, засноване на одредби да се у дан има урачунати 24 часа, те према томе истраживати моменат отварања стечаја.

Па не само да суд своје тврђење заснива на позитивним законским прописима, већ долази до убеђења, да кад би се стриктно без обзира на § 381. грађ. суд. пост. примењивао § 24. стец. пост., онда би истраживање момента отварања стечаја довело до абсурднога решења да је поверилац самим тим што је његово тражење обезбеђења заведено под старијом нумером у деловодном протоколу стекао залогу и ако је обезбеђење могуће тражио после отвореног стечаја, као и то, ако је тражено у времену од донетог решења па до обзнане.

Суд налази да је § 381. грађ. суд. пост. имао за циљ да исправи у неколико § 24. стец. пост. и све ове нелогичности, узимајући да забрани не може бити места, ако је она

тражена онога истога дана када је над имовином дужника отворен стечај“.

По опширно образложеној жалби Бр. 25380 потражиоца забране, Касациони Суд примедбама својим Бр. 7569 од 15. септембра 1926. г. *поништио је* ожалбено решење Београдског Трговачког Првостепеног Суда Бр. 21726 са ових разлога:

„Кад се из акта Бр. 21726, а са полеђине истог, види, да акт тражења обезбеђења носи млађи број од решења којим је дужнику отворен стечај, и кад се из одлуке на наведеном акту види да је тек поводом овог тражења забране дужник саслушаван у смислу § 143. и 144. стец. пост., онда је тиме утврђено да у време тражења забране није било стечаја над дужниковом имовином, већ је то тражење забране било повод доцнијем отварању стечаја и за то је суд погрешно што није одобрио тражену забрану, јер је у § 24. стец. пост. наведено, да тек од часа како је суд решио да се стечај отвори, нема места забрани“.

Исте овакве примедбе Касациони Суд учинио је и по другом једном тражењу обезбеђења по меничном потраживању у суми од 2,000.000 динара.

Касациони Суд овим правилним гледиштем прекинуо је једну доста дуго ујражњавану погрешну праксу.

Љуб. В. Стефановић, адвокат.

Есконтна листа није уговор, а није увек ни облигација

Уговарање већег интереса од законског интереса 6% јесте споредан менични уговор.

Погрешно се сматра сама есконтна листа за сам тај уговор и тако је третирају. У приватно-правним трансакцијама и пред судовима (као забранама, тужбама у редовном или кратком поступку) појава есконтне листе јесте потпун доказ за тај већи уговорени интерес, и тај већи интерес се у приватном животу исплаћује, а код судова досуђује.

Међутим сама есконтна листа као *писмено* није уговор. Но она није ни облигација како се обично јавља. Уговор (двострани, теретни) по § 192. грађ. суд. поступка није, јер није написана у онолико примерака, колико има уговарача, а није ни влашћу потврђен у случају да није полуњен руком сауговорача. Облигација није такође ако ју је потписник само потписао, а оставио друге да попуни шаблон — § 192. грађ. суд. поступка. Облигација биће само у оном случају, ако је потписати попунио шаблон, а из тога његовог попуњавања се увек до-

вољно јасно увиђа намера за обавезом плаћања већег законског интереса, те по томе ценећи са гледишта грађанског права није потребно да је облигацију од речи до речи попуни дужник.

Па шта је онда есконтна листа? — Есконтна листа по својој намени у приватном животу јесте *обећање* већег интереса од законског од 6%. У исто време она је *писмено*, и то је оно што нас овде интересује.

Као *писмена* исправа, она по правилу јесте доказ за постојање усменог уговора о већем уговореном интересу. Као доказ потпун је доказ за то против обавезаног, ако је и испу-

њена његовом руком, иначе је полудоказ (одн. почетак писменог доказа). Овако стоји са есконтном листом у погледу формалног права. Међутим у пракси ми видимо да се она сматра за потпун доказ противу свих лица која су само потписата на њој.

Одкуда је ово дошло? Обичајно право је имало толику снагу да извојује есконтној листи ону доказну снагу, коју оно формално никад не би имало. Брзина приватних трансакција, и потреба да се на суду меничне ствари брзо расправљају, збиља захтевају да се ова пракса изрично и озакони.

Бор. А. Милојковић, судија.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ

Dr. Тома Живановић, професор Београдског Универзитета:

Конструкција троеобног система Кривичног Права, њени одједи у књижевности и законодавству и промена у целокупном деликтном праву и деликтном моралу.

Конструкција једног новог правно-филозофског правца (правца двоврсне синтетичке правне философије).

Дуалитет кривичних санкција, казне и мере безбедности.

У *Гласу Српске Краљевске Академије*, CXVIII, други разред, 65., од 1926. године, објављена су ова три научна рада нашег признатог научника и криминалисте г. д-р Томе Живановића. Први и други рад приказани су на скупу Академије Филозофских и Друштвених Наука, одржаном 12. октобра 1925. год., а трећи је г. Живановићева приступна академска беседа, прочитана на свечаном скупу Академија Наука 16. маја 1926. г.

Светски научнички глас и ауторитет г. Живановићев препоручују најлепше ово академијино издање и налажу сваком правнику да га набави. Цена је издању 10 динара.

Љ. В. С.

Споменица II конгреса правника у Љубљани. — Ово корисно издање изашло је из штампе и правници из Србије и Црне Горе могу је добити код г. Стојана Јовановића, судије Београдског Округног Суда — у Београду. Цена је књизи 25, а са поштарином 26.50 динара.

О клевети и увреди од г. *Dr. Томе Живановића*, друго потпуно и знатно прерађено издање, изашло је из штампе. При изради ове књиге узети су у обзир закон о штампи од 1925. год., и пројекат кривичног законика. Сем тога у засебном §-у бачен је поглед и на остале кривичне законике који важе у нашој држави.

Цена је књизи 35 динара.

НЕКРОЛОГ

† Живојин С. Величковић

бив. адвокат, Министар Правде и народни посланик

У Скопљу је 20. фебруара о. г. преминуо Живојин С. Величковић, дугогодишњи адвокат, бивши Министар Правде и народни посланик.

Пок. Величковић рођен је у Београду 1854. год. Средњу школу и правни факултет свршио је у Београду. После успешних студија, ступио је у државну службу као судски чи-

новник и у томе својству, и као адвокат, провео је дуже времена у Зајечару. За све то време он је почео да се активно интересује и бави политиком. То његово интересовање и репутација коју је стекао, учинили су да је у Тимочком Округу први пут изабран за народног посланика. По ступању на престо Краља Александра Обреновића, пок. Величковић је постао веома блиска личност Двору и ускоро је именован за Министра Правде у кабинету Јована Авакумовића.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

После пропасти либералне странке, пок. Величковић се повлачи из политичког живота, а нарочито после рата он оставља сасвим политику, узима адвокатуру и као адвокат проводи све време у Скопљу.

Пок. Величковић важио је не само у Скопљу где је у последње време радио, него и у целој Србији као један од најјачих адвоката како за кривичне, тако и за грађанске спорове, а нарочито као један од најстаријих и најбољих криминалиста, тако да је био ангажован у свима већим криминалним процесима. У Скопљу је живео мирно и повучено, бавећи се само адвокатским пословима и уживао је велики углед и поштовање. Ње-

гова смрт изазвала је искрено и дубоко саучешће код његових пријатеља и познаника.

*

Пок. Величковић сахрањен је 22. фебруара о. г. у Београду, уз учешће родбине и многобројних његових пријатеља и поштовалаца. Већи број адвоката, својим присуством, указали су последњу почаст своје истакнутог другу. Пред црквом и у име адвоката и Адвокатског Удружења опростио се једним лепим говором г. Бора Л. Поповић, члан Управе Удружења.

Успомена на пок. Величковића живеће дуго међу адвокатима. Ј. В. С.

БЕЛЕШКЕ

Нови чланови Друштва за Опште Кривично Законодавство у Паризу

За чланове Друштва за Опште Кривично Законодавство и Казнене Заводе у Паризу изабрани су г. г. д-р Данило Ј. Данић, некадањи први секретар Државног Савета и д-р Живко Топаловић, јавни правозаступник из Београда. Од наших правника су још чланови овога друштва г. г. Живојин М. Перић и д-р Тома Живановић, професори Београдског Универзитета и д-р Душан М. Суботић, председник Касационог Суда.

Постављање и премештај јавних правозаступника

Г. Министар Правде *поставио је за јавне правозаступнике:*

При Првостепеном Суду за град Београд г. г. д-р Владимира Стакића, Милована Р. Милошевића и Аркадија Милетића;

При Београдском Првостепеном Трговачком Суду г. Обрена Чабрића;

При Скопљанском Првостепеном Суду г. г. Милорада Костића и Стевана Јанићијевића;

При Бупријском Првостепеном Суду г. Драгомира Ерића;

При Шабачком Првостепеном Суду г. Драгутина Поповића;

При Смедеревском Првостепеном Суду г. Милоша Вукадиновића;

При Јагодинском Првостепеном Суду г. Милана М. Трифуновића;

При Краљевачком Првостепеном Суду г. Момчила Д. Јовановића;

При Пећском Првостепеном Суду г. г. Николе Вучинића и Уроша Влаховића;

При Крагујевачком Првостепеном Суду г. Живојина Васовића;

При Кумановском Првостепеном Суду г. Животу Харизовића; и

При Кавадарском Првостепеном Суду г. Драгишу Раденковића.

Премештени су по молби за јавне правозаступнике:

При Скопљанском Првостепеном Суду г. Велимир Вучковић, јавни правозаступник из Ниша и г. Александар Симић, јавни правозаступник из Београда; и

При Првостепеном Суду Округа Београдског г. Милош Терзић, јавни правозаступник из Смедерева.

Пензионисање, оставке и одликовање судија

Указом Њег. Вел. Краља пензионисани су: г. г. Спасоје Мерло, председник Округног Суда у Дубровнику, Иван Келе, равнатељ земљишних књига истог суда и Јурај Ракаларић, чиновник Округног Суда у Шибенику. Истим указом одликован је орденом Св. Саве трећег реда г. Спасоје Мерло.

Пензионисани су такође: г. Александар Лазаревић, секретар Апелационог Суда у Скопљу; г. Тито Колеци, председник суда у Мостару; г. Др. Миливоје Кулић, судија Апелационог Суда у Новом Саду; г. Еуген Марковић, судски већник Судбеног Стола у Загребу; г. Драгутин М. Бабић, председник суда у Великом Градишту; г. Хенрик Лукшић, судски саветник у Сплиту; г. Чедомир Јевђенијевић, судија Струмичког Првостепеног Суда; г. Др. Јанићије Јовановић, начелник Министарства Правде; г. Светолик Радосављевић, председник Велешког Прво-

степеног Суда; г. Др. Илија Алексић-Кочички, секретар Министарства Правде и г. Ернест Турко, канцелист Првостепеног Окружног Суда у Сплиту.

Уважене су оставке на државну службу: г. Милошу Вукадиновићу, судији Горњо-Милановачког Првостепеног Суда и г. Драгиши Раденковићу, судији Кавадарског Првостепеног Суда.

Наименовање председника судова

Указом Њег. Вел. Краља постављени су: за председника Управног Суда у Сарајеву, г. Фердо Прења;

за председника Првостепеног Суда у Великом Градишту, г. Драгољуб Витић, судија Пожаревачког Првостепеног Суда;

за председника Смедеревског Првостепеног Суда г. Радован Јевтић, судија Првостепеног за град Београд;

за председника Врањског Првостепеног Суда г. Бранко Милићевић, судија Првостепеног Суда за град Београд; и

за председника Велешког Првостепеног Суда г. Бранко Јевремовић, судија Првостепеног Суда за град Београд.

Кретање судских чиновника и чиновника Министарства Правде

Указом Њег. Вел. Краља постављени су: За саветника В. Земаљског Суда у Љубљани г. Др. Владимир Гоља; за земаљског судског саветника у Љубљани г. Др. Рудолф Сајовић; за секретара Окружног Суда у Н. Саду г. Др. Тодор Петковић; за судију Окружног Суда у Марибору г. Др. Владимир Траглер; за државног тужиоца у Н. Саду г. Душан Дамњановић; за судског надсаветника при Окружном Суду у Мостару г. Хашим Бадњевић-Пашалић; за судију Среског Суда у Бачкој Тополи г. Коста Пакурор и при експозитури Сомборског Окружног Суда у Чаковцу г. Сава Ракин.

Исто тако постављени су у ресору Министарства Правде:

г. Тих. Рад. Пејић за инспектора Министарства Правде у Београду; г. Добривоје Милић за инспектора Министарства Правде у Скопљу и г. Др. Илија Кочички-Алексић за секретара Министарства Правде.

Постављање судија

Указом Њег. Вел. Краља постављени су: за судију Смедеревског Првостепеног Суда г. Милан Радосављевић; за судију Плевљанског Првостепеног Суда г. Сретен Ковачевић;

за судију Цетињског Првостепеног Суда г. Ђорђе Магинић; за судије Струмичког Првостепеног Суда г. г. Градимир Илић и Светислав Грујић; за судију неспорних дела Пећског Првостепеног Суда г. Бранко Милошевић и за судије истог суда г. г. Ђура Остојић и Миодраг Анђелковић; за судију Штипског Првостепеног Суда г. Јован В. Илић; за судију Горњо-Милановачког Првостепеног Суда г. Голуб Кујовић; за судију за неспорна дела Ужичког Првостепеног Суда г. г. Миливој Бумбић и Момчило Стојановић и за судије истог суда г. г. Божидар Гордић и Урош Ђорђевић; за судије Велешког Првостепеног Суда г. г. Таса Стојановић и Радисав Гагић; за судију за неспорна дела Нишког Првостепеног Суда г. Милорад Мирковић и за судију истог суда г. Стојан Југовић; за судију Београдског Управног Суда г. Петар Манојловић, секретар Државног Савета; за судију Крушевачког Првостепеног Суда г. Милутин Нагулић; за судију Краљевачког Првостепеног Суда г. Славољуб Дрндаревић; за судију Кавадарског Првостепеног Суда г. Стеван Веселиновић, за судију Тупријског Првостепеног Суда г. Живојин Милорадовић; за судију Чачанског Првостепеног Суда г. Миленко Јешић; за судију Зајечарског Првостепеног Суда г. Милан Чуружанин; за судију Петровачког Првостепеног Суда г. Живојин Милошевић и за судије Првостепеног Суда за град Београд г. г. Миодраг Зарић, Миливој Вељовић, Никола Н. Ракић и Милутин Мрваљевић, за судије Првостепеног Суда Округа Београдског г. г. Спасоје Нешковић, Јован Коштумица, и за судију Крагујевачког Првостепеног Суда г. Радослав Браловић.

Исправке

Омашком словослагача у овом броју поткрале су се извесне грешке од којих због недостатка простора за сада исправљамо ове: на стр. 29. у 36. реду 2. стубца, место Бујанац треба да стоји *Вујанац*; на стр. 33. у 22. реду, 2. стубца место речи издање треба да стоји *издавање*; на стр. 34. у 12. реду 1. стубца изостављено је име *Војислав М. Вујанац*.

Адвокатима и судијама

Редакција „Бранич“-а и Управа Адвокатског Удружења позивају г. г. адвокате и судије из Београда и унутрашњости да се што пре претплате на „Бранич“ и најусрдније заузму за његово ширење. Оне понављају овај апел у уверењу да ће они схватити своје сталешке интересе и претплатом омогућити остварење задатка, који је овај њихов часопис ставио себи у задатак.

PROMENA USTAVA I ZAKONODAVSTVO

Dr. DRAGOSLAV B. JOVANOVIĆ
PROFESOR BEOGRADSKOG UNIVERZITETA

Svaka promena ustava u celini povlači za sobom i promene u dotadanjem zakonodavstvu. Te promene su u toliko veće u koliko su korenitije reforme koje sadrži nov ustav. Najčešće promene bivaju kod organskih zakona, dakle onih koji se odnose na organizaciju državnih vlasti i nadležnosti i funkcije organa. Nekad je potrebno te zakone i iznova doneti. Ali znatnih promena može biti i u drugim zakonima. Ove promene su posledica raznih odnosa koji mogu postojati između ustava i zakona. U glavnome ovi odnosi mogu biti trojaki (1) odnos između ustava i zakona koji mu prethode; (2) između ustava i zakona koji jednovremeno s njime stupaju na snagu i (3) između ustava i docnijih zakona. Otuda se mogu razlikovati i razne grupe promena u zakonima, i mi ćemo ih ovde ukratko izložiti.

Promene u zakonima mogu nastupiti pre svega neposredno stoga što novi ustav sadrži propise protivne zakonskim propisima koji su važili do njegovog donošenja. U ustavu se obično kaže da s njegovim stupanjem u život prestaju važiti svi pravni propisi koji bi mu bili protivni. A i bez ovakvog izričnog ustavnog naredjenja bi ovakvi propisi prečutno prestali da važe, pošto bi ih ustav, kao docniji, ukinuo. Državni organi su dužni da prilikom primene kog zakona ispitaju da li je on u saglasnosti s novim ustavom, i da ga ne primene u koliko bi bio ustavu protivan, odnosno da u mesto zakona primene ustavni propis. Da bi se izbeglo razno tumačenje zakona i ustava, najbolje je da zakonodavac u što kraćem vremenu sam dovede ranije zakone u saglasnost s ustavom. Ovo se u toku vremena u većini slučajeva i desi, te je otuda odnos između ustava i ranijih protivnih mu zakona po pravilu privremen. Ali ma kako da je ovakvo postupanje korisno i za preporuku, ne može se reći da ono znači i jednu ustavnu dužnost za zakonodavca, sem onih slučajeva koji su u ustavu izrično pomenuti, i koje ovde ne uzimamo u obzir. Ako bi se desilo da zakonodavac pri ovome dovodjenju u saglasnost ustava i zakona ne iscrpe sve slučajeve i mogućnosti na koje

se novi ustavni propisi odnose, ipak će se i propušteni slučajevi smatrati kao ukinuti, odnosno zamenjeni ustavnim propisom, i neće se primenjivati. Nikako se dakle neće smatrati da sve što u jednom zakonu nije zakonodavac izmenio ili ukinuo, dovodeći ga u saglasnost s ustavom, važi i dalje i ako protivno ustavu zato što je to zakonodavac ostavio neizmenjeno. Ovde je zakonodavčeva uloga čisto deklarativna: ako on propusti da objavi da je ustav ukinuo neke propise, oni su ipak ukinuti. Tolika je snaga pravila da docniji zakonski odn. ustavni propis ukida raniji koji govori o istome predmetu.

Moguće je da zajedno s ustavom stupe na snagu izvesni zakoni na mesto dotadašnjih koji se ukidaju prilikom donošenja novog ustava. To se dešava u slučaju kada se vaspostavlja, ponovo vraća u život jedan ustav koji je već ranije važio pa bio ukinut odn. zamenjen drugim ustavom. S vaspostavljenim ustavom se po pravilu vraćaju u život i oni organski zakoni koji su doneti za vrame njegovog važenja. Ovde se može posmatrati uticaj i dejstvo vaspostavljenih zakona na ostale zakone kao i odnos ustava prema vaspostavljenim zakonima. Vaspostavljeni zakoni se izrično navode u ustavu pod datumom svog prvobitnog proglašavanja, i kod većine ih se kaže da važe sa svima svojim docnijim izmenama i dopunama. Svi drugi zakonski propisi koji bi bili protivni njima, odnosno tim njihovim izmenama i dopunama, prestali bi da važe. Tako se s ustavom vaspostavlja ne ono stanje koje je bilo u početku njegovog važenja, kada su mahom bili doneti ti zakoni, već stanje iz vremena njegovog ukinuća. Ali se dešava i da ustav ne kaže da zakon važi sa docnijim izmenama i dopunama. Tako je 1895. godine, prilikom vraćanja u važnost ustava od 1869., vraćen i skupštinski poslovnik od 1 oktobra 1870. bez svojih docnijih izmena i dopuna. Isto tako je ustavom od 1903. vraćen u važnost zakon o uredjenju Glavne Kontrole od 1 maja 1892., opet bez docnijih izmena i dopuna. Medjutim ovaj poslednji zakon je u praksi primenjivan sa svima svojim izme-

nama i dopunama. Pitanje je da li je ovakva praksa bila pravilna, kad je već ustav pravio razliku i kod jednih zakona kazao da ih vraća s izmenama i dopunama, a kod drugih to nije kazao, te se mora izvesti da ih je vaspоставio u njihovom prvobitnom obliku. Ustav može vaspоставiti jedan zakon ma s kojom sadržinom koju je taj zakon u toku svog važenja imao, i dopušteno je primenjivati samo onaj tekst koji je ustav vaspоставio. Od vaspоставljenih zakona ne bi važili samo oni propisi koji bi eventualno bili u protivnosti s ustavom, i to samo onda ako je to u ustavu izričito rečeno prilikom nabiranja tih zakona, kao što je to učinjeno u ustavu od 1903. I to bi bilo dejstvo ustava na vaspоставljene zakone koji su s njime zajedno stupili na snagu. Ovde ne bi bilo moguće prečutno ukidanje zakonskih propisa koji bi bili protivni ustavu, jer ovde oni ne prethode ustavu. Može se desiti da se ti zakoni ponovo proglase i obnaroduju pod datumom dočnijim od obnarodovanja ustava. U tome slučaju morali bi biti primenjivani svi njihovi propisi, dakle i oni koji bi bili protivni ustavu, čak i na suprot izričnoj ustavnoj odredbi da takvi propisi iz ustavom pomenutih vaspоставljenih zakona ne važe. Ovo zbog toga što je ponovo proglašen i obnarodovan zakon jedan nov akt zakonodavčev, u gornjem slučaju donet posle ustava, i to nije više onaj raniji zakon, pa makar bili svi propisi oba zakona istovetni.

Ustav može isto tako izričito produžiti važnost izvesnim zakonima koji su važili do njegovog donošenja i koji bi i posle važili i bez naročitog ustavnog naredjenja, u koliko nisu protivni ustavu. Ovo ustav čini kad ima kakvih osobenih razloga, na pr. kada poziva zakonodavca da te zakone zameni drugima u izvesnom određenom roku i na naročiti način, odnosno da u nove zakone unese izvesne određene propise, ali važenje starih zakona ne čini zavisnim od kakvih prethodnih izmena i dopuna. Tako je na pr. u čl. 136. vidovdanskog ustava propisano da do novog zakona o činovnicima „važe sadašnji zakoni o dužnostima i pravima činovnika“. Zatim ustavotvorac u istome članu upućuje zakonodavca da novi zakon o činovnicima donese „najdalje u roku od 2 godine od stupanja na snagu ustava“, i da u taj zakon unese „prelazna naredjenja u cilju revizije i rasporeda upravnog činovništva“.

Najzad, može ustav ponovno važenje jednog ranijeg zakona vezati za donošenje izmena i dopuna kojima se on ima dovesti u saglasnost s ustavom, i izvođenje ovoga posla rezervisati zakonodavcu. Razlika između prethodnog i ovog slučaja jeste u tome što bi tamo zakoni i dalje važili u koliko nisu protivni ustavu, baš da ih

ustavotvorac i nije izričito pomenuo, dok bi ovde zakoni koji su u pitanju imali da prestanu važiti sa stupanjem ustava na snagu, a ustav ih upravo vaspоставlja od momenta kada se zakonodavnim putem donesu njihove izmene i dopune koje ih s njime dovode u saglasnost ili i inače menjaju i dopunjuju. Na taj način u mesto ranijeg zakona dobijamo u stvari nov zakon dočniji od ustava. Ovakav slučaj je bio na pr. sa zakonom na osnovu koga su izvršeni izbori za Ustavotvornu Skupštinu na dan 28 novembra 1920., i na njemu ćemo se malo zadržati zbog njegove važnosti i posledica koje je njegova primena imala u praksi.

Taj zakon bio je donet isključivo radi izvršenja izbora za Ustavotvornu Skupštinu i s prestankom te skupštine imala je da prestane i njegova važnost. To je bio, uzet u celini, jedan individualni zakon, koji se imao primeniti samo na izbore za jednu određenu skupštinu, slično na pr. zakonu o izborima za Sv. Andrejsku skupštinu. Tako ga je shvatio i ustavotvorac koji svakako nije mislio da bi bez njegove intervencije on važio i posle donošenja ustava. Iz načina ustavotvorčevog izražavanja moglo bi se pre izvesti da taj zakon već nije važio u momentu donošenja ustava; on se sasvim drukčije izražava o zakonima za koje uzima da u tome momentu važe i da će važiti i posle donetog ustava. Ali ustavotvorac je hteo da tekst toga zakona posluži kao osnova i za prvo naše posleustavno izborno zakonodavstvo. Zbog toga je u čl. 141 ustava doneo ovaj propis: „Dok se na osnovu ovoga ustava ne donese nov zakon o izborima narodnih poslanika, važiće zakon na osnovu koga su izvršeni izbori na dan 28. novembra 1920 god...“ Ustavotvorac je ovim upravo vaspоставio jedan zakon koji bi inače sa stupanjem ustava na snagu prešao u istoriju. On je isto tako mogao vaspоставiti i srpski izborni zakon od 1903, ili uzeti francuski ili drugi koji izborni zakon ili predlog kakve komisije. Zadržavši se na izbornom zakonu za Ustavotvornu Skupštinu ustavotvorac je video da je taj zakon pod novim prilikama nemoguće primeniti bez naročitih izmena kojima bi se on doveo u saglasnost s ustavom, i u ustavnom odboru je rečeno da bi taj zakon bez prethodnih izmena bio neprimenjiv, a jedan neprimenjiv zakon ravan je ukinutom zakonu. Zbog toga je ustavotvorac u produženju navedenog propisa čl. 141. ustava rekao da će taj zakon važiti „s izmenama kojima će se dovesti u saglasnost s ovim ustavom“. Donošenje tih izmena ustavotvorac je rezervisao zakonodavcu, propisujući da se one imaju izvršiti po čl. 133. ustava, dakle po skraćenom zakonodavnom postupku. Dok ove izmene nisu bile donete, mi u stvari nismo imali izbornog zakona, kao što je tačno primećeno i u Na-

rodnoj Skupštini. Ustavotvorac je prema tome u celini vaspоставio zakon po kome su vršeni izbori 28 novembra 1920, ali je njegovo vaspоставljanje vezao za izmene, tako da je taj zakon imao da важи sa izmenama, što znači, mi bismo rekli, počev od izmena. Sadašnji izborni zakon je dakle, može se uzeti, jedan novi izborni zakon, različit od onoga po kome su vršeni izbori za Ustavotvornu Skupštinu i koji je prestao da важи sa donošenjem ustava. Prema tome, sve odredbe izbornog zakona koje su posle zakonodavčeve intervencije ostale neizmenjene, важе u svoj svojoj celini, i ne može se uzeti da je na njih ma od kakvog uticaja bila odredba čl. 142 ustava, po kojoj prestaju ваžити svi pravni propisi koji su ustavu protivni. Ova odredba može se odnositi samo na one propise koji su bili doneti pre ustava, ваžили u momentu njegovog stupanja na snagu, i čije dovodjenje u saglasnost s ustavom nije bilo rezervisano zakonodavcu. Na napred opisani način ostala je u ваžности na pr. i odredba čl. 85 izbornog zakona, koja sadrži propis po kome predsednici opština ne

могу бити народни посланици. Istina je da je ovaj propis protivan ustavu, i sasvim je moguće da je on, kao što je navodjeno u diskusiji koja je kod nas vodjena o ваžности čl. 85 izbornog zakona, ostao neizmenjen samo slučajnom pogreškom zakonodavca kome je bilo stavljeno u dužnost dovodjenje izbornog zakona u saglasnost s ustavom. Ali pošto današnji vaspоставljeni izborni zakon ne prethodi ustavu, i pošto se mora uzeti da je čl. 85 u izbornom zakonu ostao i nalazi se po volji zakonodavčevoj, to je propis čl. 85 da predsednici opština ne могу бити народни посланици, i ako protivan ustavu, obavezan za sve vlasti koje dolaze u priliku da ga primene. Otuda i Narodna Skupština pravilno postupа kad mu priznaje punu ваžност.

Iz navedenih primera najbolje se vidi od kolike je ваžности ovo pitanje odnosa između ustava i zakona i koliku pažnju treba na njega obraćati i prilikom promene ustava i docnije kada se menjaju zakonski propisi radi njihovog dovodjenja u saglasnost s ustavom.

O RAZUMEVANJU ČL. 42. I 43. ZAKONA O DRŽAVNOM SAVETU I UPRAVNIM SUDOVIMA

Dr. DANILO DANIĆ

SEKRETAR KASACIONOG SUDA

Prilikom izvođenja reforme upravnog sudstva kod nas, koje je do pojave Vidovdanskog Ustava bilo gotovo rudimentarno, zakonodavac se postarao da propiše i sankcije za efikasnost presuda Državnog Saveta i upravnih sudova. Te sankcije treba da se nalaze u čl. 42. i 43. zak. o Državnom Savetu i upravnim sudovima. Te odredbe glase: čl. 42. »presude Državnog Saveta i izvršne presude upravnih sudova obavezne su za upravne vlasti. Ove ne mogu protivu volje tužioca ništa učiniti što bi tim presudama bilo protivno«. Čl. 43. »u koliko presude Državnog Saveta i upravnih sudova, *zahtevaju izdavanje novog upravnog akta*, a upravna ga vlast ne donese u roku od tri meseca od kad joj je dostavljena presuda, ima onaj, u čiju je korist doneta presuda, pravo da se žali Državnom Savetu. Državni Savet doneće u tom slučaju rešenje kojim se potpuno zamenjuje upravni akt«.

Pitanje se postavlja, da li odredba iz čl. 42. pom. zakona, predstavlja potpunu sankciju, i kako ova odredba stoji prema čl. 43. istog zakona, drugim rečima, da li je u svakom slučaju potrebno da upravna vlast izda uvek

jedan upravni akt posle donete presude Državnog Saveta ili upravnog suda povodom jednog konkretnog slučaja. Prema odredbi čl. 43. u kome se kaže: »u koliko presude Državnog Saveta i upravnih sudova zahtevaju izdavanje novog upravnog akta«, izgleda da to nije potrebno. S pogledom na lakonizam našeg zakonodavstva može se reći, da je ovo pitanje veoma sporno, i da često puta u praksi izaziva kontroverze i lutanja. U praksi se celo ovo pitanje svodi na sledeće: šta će se uzeti za kriterijum, da li je po jednom izvesnom pojavljenom slučaju, potrebno izdati nov upravni akt na osnovi presude Državnog Saveta ili upravnog suda ili ne, t. j. u kojim će slučajevima upravni akt biti poništen samom presudom Državnog Saveta ili upravnog suda kao takvom, dakle *eo ipso* drugim rečima, u kojim će slučajevima sama presuda Državnog Saveta ili upravnog suda direktno raspraviti sporno pitanje među strankama, a u kojim će slučajevima tek na osnovu presude Državnog Saveta ili upravnog suda, upravna vlast biti dužna da donese nov upravni akt, koji će biti saobrazan presudi Državnog Saveta resp. uprav-

nog suda, i tek taj upravni akt kao takav izreći pravo među strankama, što je stvarna posledica ništenja ranijeg upravnog akta od strane upravnog suda.

U sistemu zakona o Državnom Savetu i upravnim sudovima, ne postavlja se nikakvo pravilo kao kriterijum za ocenu upravnih sudova o tome, u kojim će slučajevima biti potrebno izdavanje novog upravnog akta na osnovu jedne izvršne presude upravnog suda ili Državnog Saveta. Kad taj kriterijum nije zakonodavac postavio, ostaje da se on iznađe u praksi, ali je samo teškoća u tome što je taj kriterijum u praksi teško naći te ostaje da se to pitanje ceni kazuistički, od slučaja do slučaja. To je jedno rešenje koje bi se moglo dati i koje stvarno u praksi i postoji sa neznatnim izuzetcima. Prema njemu, svako ništenje upravnog akta presudom Upravnog Suda, ne daje povoda stvaranju novog upravnog akta, a u kojim će to slučajevima biti ostavlja se sudu na ocenu kao jedno faktičko pitanje.

Ali ovo pitanje može se posmatrati i sa jednog drugog gledišta, koje ćemo sad izložiti i koje nam izgleda tačnije s pogledom na jednu dublju interpretaciju čl. 42. zakona o Državnom Savetu i upravnim sudovima. Stvar je u ovome. Smisao čl. 42. pom. zak., koji smo član mi već citirali, uzimajući ga čisto po njegovom slovu, nije tako jasan i opredeljen, kako s pogledom na njegovu redakciju tako i s pogledom na njegovo shvatanje u praksi. Po njemu kao što znamo, presude Državnog Saveta i izvršne presude upravnih sudova, obavezne su za upravne vlasti, što znači, da upravna vlast mora po tim presudama i postupiti. Upravne vlasti međutim, postupajući po tim presudama ima da rade onako kako je to propisano za rad tih vlasti, t. j. one svoju akciju manifestuju rešenjima ili naredbama, što znači jednim svojim *pravim* aktom, a ne običnim materijalnim operacijama. Materijalna operacija može biti posledica samo upravnog akta, resp. *jednog pravnog akta upravne vlasti*. Da se do te materijalne operacije dođe, mora da se ostvari jedan pravni akt administracije (*l'acte juridique, Rechtschöpfertesches Akt*) same upravne vlasti, dok presuda upravnog suda kao takva, bez potrebne akcije upravne vlasti, ostaje mrtvo slovo na hartiji. Is toga izlazi, da se smisao čl. 42. pom. zak. može i tako shvatiti, da se obaveznost odluka upravnih sudova za upravne vlasti sastoji u izdavanju jednog novog upravnog akta. Ako bi se uzelo protivno shvatanje koje donekle u praksi preovlađuje, došlo bi se do toga, da presude Državnog Saveta i uprav-

nih sudova imaju snagu i dejstvo samog upravnog akta u svima onim slučajevima gde nije »potrebno izdavanje novog upravnog akta« u smislu čl. 43. zakona o Državnom Savetu i upravnim sudovima, te kao takve odmah se neposredno izvršuju od strane upravnih organa, kao da bi one same bile upravni akti.

Kad je u čl. 42. zakona o Državnom Savetu i upravnim sudovima propisano, da upravne vlasti *moraju postupiti po presudama upravnih sudova*, postavlja se odmah pitanje kako će to one učiniti? Nesumnjivo na taj način što će biti dužne doneti jedan nov upravni akt na mesto poništenog, jer poništen upravni akt smatra se *ab initio* da ne postoji. Pa kako upravne vlasti samo *upravnim aktima* odlučuju šta je pravno važno u jednom konkretnom slučaju, i pošto u slučaju poništaja jednog upravnog akta takav upravni akt više ne postoji, to će onda upravna vlast biti prinuđena da reši šta je pravno važno u pojavljenom slučaju samo na taj način, što će izdati jedan nov upravni akt, samo sada onakav koji će biti saobrazan presudi upravnog suda. Koliko je ovo tačno najbolje se vidi po tome, što kod nas postoji samo jedna vrsta administrativnih sporova a to su sporovi *poništaja upravnih akata (contentieux de l'annulation)*; tužba upravnom sudu može se podneti samo protivu jednog *upravnog akta* kao takvog, što se jasno vidi iz čl. 15. i 34. zakona o Državnom Savetu i upravnim sudovima. Kod nas ne postoje t. zv. *contentieux au fond* iz francuskog prava, da bi se posle presude upravnog suda imale da ostvare još samo/materijalne operacije od strane upravne vlasti bez intervencije novog upravnog akta.

Pa kad je prema samome duhu zakona o Državnom Savetu i upravnim sudovima, interpretacija čl. 42. istog zakona, moguća samo na ovaj način, onda se sa razlogom može postaviti pitanje, da li je redakcija čl. 43. istog zakona u saglasnosti sa celim sistemom koji je kroz zakon sproveden. Mi mislimo da nije, i odredba iz toga člana čini u stvari celo ovo pitanje spornim. Kad bi se bez rezerve usvojilo ono prvo gledište t. j. da postoje i takvi slučajevi gde nije potrebno izdavanje novog upravnog akta na mesto poništenog presudom upravnog suda, onda bi sankcija iz toga zakonskog člana propisana za efikasnost tih presuda postojala samo za one presude upravnih sudova, koje traže izdavanje novog upravnog akta, jedno načelo sprovedeno u pola, što zakonodavac bez sumnje nije hteo.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ДА ЛИ СЕ ПОСТОЈАЊЕ ЗАДРУГЕ МОЖЕ ДОКАЗИВАТИ СВЕДОЦИМА?

СЛАВКО А. МАРКОВИЋ

АДВОКАТ

Забрана употребе сведока као доказног средства у грађанским парницама изречена је у § 242. Г. С. П. речима: „Неће се моћи доказивати сведоцима никаква тражбина, које сума вредности прелази 200 дин., без обзира на основ, из ког тражбина произилази и на предмет који се тражи“. Тежиште овог законског прописа је на речи „тражбина“. У коме значењу је овде употребљена ова реч? По Андри Ђорђевићу све тражбине, које су предмет спорова, заснивају се на извесним фактима, који су у вези са правом и правним односима. Ова факта су или правна или материјална факта. Правна факта су она збића или околности која по природи својој производе правне последице, а које имају за циљ да створе, измене, пренесу, признају или пониште какво право или обавезу. Ова правна факта су или вољна, јер се састоје из вољних радња дотичних лица (н. пр. закључивање уговора), или су невољна правна факта, која не зависе од воље појединаца, а која се пре могу назвати случајним догађајима, но која су од утицаја на право и на правне односе (н. пр. рођење, смрт). Материјална факта су пак људске радње које непосредно нису управљене на то да утичу на какво право или обавезу, она по својој природи дају само материјалне резултате, но посредно имају везе са правом и са правним односима пошто својим материјалним резултатима могу да произведу правне последице (н. пр. засејавање и орање њиве, зидање грађевине, прибирање плодова).

Забрана доказивања сведоцима спорне тражбине, чија вредност прелази 200 динара, односи се на оне тражбине код којих се има да доказују правна факта, и то она правна факта која представљају вољна дела појединих странака, односно дотичног лица, а која су извршена баш у тој намери да имају утицаја на право и на правне односе, да дакле имају какву правну последицу било да стварају, мењају или укидају какво право или обавезу. Овакве тражбине обично произилазе из облигаторних уговора. Но њих има и у областима стварног (н. пр. конституисање службености, пренос својине), породичног (н. пр. усвојење, брачни уговори) и наследног права (н. пр. уговор о узајамном наслеђивању, уговор о одрицању права на наследство). Забрана из § 242. Г. С. П. односи се, дакле, на

све оне тражбине које потичу из вољних радња дотичних странака или лица, а које су управљене на то да утичу на право или обавезу каквог лица, дакле на све уговоре без разлике, били они *in dando*, *in faciendo*, *in non faciendo*. Невољна правна факта, материјална факта и природни догађаји (н. пр. пожар, поплава) у колико од њих зависи право или обавезе, могу се, као фактичка питања, доказивати сведоцима, пошто овде сведоци немају да сведоче ни о каквим вољним радњама које су, као код уговора, управљене на то да непосредно произведе измене, укину какво право или обавезу, него ипак посредно, без садејства људске радње и воље, утичу на права и обавезе.

Како сада стоји ствар са задругом? Дали се њено постојање или непостојање може доказивати сведоцима?

По §§ 57. и 507. Г. З. који су дали све елементе и дефиницију задруге, задруга је заједница живота, имања и рада између два или више мушких сродника, крвних или грађанских. Према овој дефиницији елементи потребни за постојање задруге су:

1. заједница два или више лица;
2. заједница између сродника, крвних или грађанских;
3. заједница живота;
4. заједница у имању; и
5. заједница рада.

Свих ових пет елемената потребни су да би било задруге. Битно је у појму задруге постојање заједнице. Но није довољно да између извесних лица постоји ма каква заједница. Потребно је да је та заједница баш онаква какву захтевају прописи у §§ 57. и 507. Г. З. да је дакле она заједница између мушких сродника крвних или грађанских, а да поред тога још постоји међу њима заједнички живот, заједничко имање, које заједнички раде. Ако ма који од ових елемената фали немамо задружног односа већ обичног смесничарства.

Задружни однос је један правни појам, те је и дефиниција задруге, како је она изложена у §§ 57. и 507. Г. З., потпуно схватљива само од стручњака, правника. Појам задруге и задружног односа, као правно-технички израз, не може бити познат лајцима, у најчешће случајева сељацима сведоцима. Они, као лајци, не могу запазити и

оценити да ли извесна заједница у питању има све елементе које закон захтева да се у даном случају може узети да постоји задруга, а не смесничарство. Ово тим пре што се веома често догађа да ни сами правници не могу одмах са позитивношћу да утврде да ли је у питању смеснички или задружни однос, да ли су скупљени сви елементи па да се може узети да једна заједница није смесништво него баш задруга. Због деликатности овог правног питања, због компликованости и потребне стручности, задружни однос, узевши као целину, као правни појам, тек после свестране и стручне оцене свих потребних елемената могу уочити и оценити само стручњаци — дакле суд, а никако лајци, сведоци, који ће скоро у свима случајевима бити сељаци. Зато суд не може у исказима сведока имати јемства да су они знали и имали у виду задружни однос баш онакав како то законски прописи означају. Из праксе знамо колико често и шта све сељаци не сматрају задругом, када баш ње ни у колико нема нити може бити. Зато суд исказе сведока о постојању задружног односа, дакле о постојању задруге као правног појма, не може примити као доказ, те се у овом случају сведоци не могу употребити као доказно средство у грађанској парници. (Овако и Касациони Суд у својим одлукама: опште седнице од 20.-IV 1921. Бр. 4954. и одлукама од 8.-II 1910. Бр. 1539. 27.-I 1910. Бр. 1020. 1.-XII 1910. Бр. 13541.).

Задруга може бити или „по природи основана и утврђена“ (§ 507. Г. З.), а може бити и уговорена (§ 494. Г. З.), када се јединство живота и имања између сродника појави као последица и као извршење правног посла. Извршење уговора о задрузи и постојање задруге засноване на оваквом једном уговору, спада већ у ред оних тражбина које су последице вољних радњи управљених на то да утичу на право и на правне односе, која дакле представљају вољна правна факта. Ова се, видели смо, у грађанском спору не могу доказивати сведоцима. Дакле и за доказ постојања задружног односа, засновањог на уговору, не могу се сведоци у грађанском спору употребити као доказно средство.

Но када појам задруге, законски дефинисан у §§ 57. и 507. Г. З. као правно - технички израз није доступан опажању, оцени и сведочењу сведока, и када се не може сведоцима доказивати постојање задруге засноване на уговору, ипак код свих задружних односа има нешто што сви сведоци, као свакодневни посматрачи живота на селу, могу запазити и пред судом ово своје запажање изложити. Сведоци могу запазити да између два или

више лица, која су сродници, постоји заједница живота, да живе у заједници, и да имају извесно заједничко имање, које заједнички и обрађују. Сведок овде запажа и износи пред суд не нека правна факта заснована на вољним радњама појединаца, него само извесна фактичка стања, дакле материјална факта, онакна каква јесу. Он не сведочи о некој тражбини заснованој на уговору, него сведочи о материјалним фактима које је свакодневно могао запазити. Може да запази и изнесе пред суд сва она фактична стања, која свако за себе представљају фактичке елементе једне задруге, наиме: заједницу два или више сродних лица, заједницу живота, заједницу имања и заједницу рада. Сваки поједини од ових елемената парничне стране могу утврђивати сведоцима, пошто су сведоци способни да ове, као фактичка стања запазе и изложе. Како рекосмо они овде не сведоче ни о каквим тражбинама појединих парничара, него само о својим фактичким опажањима, која уједно сачињавају елементе потребне за постојање задруге. Разуме се да суд тек онда може узети да у даном случају постоји задружни однос кад је несумњиво доказан сваки од ових посебних елемената, пошто они само сви заједно чине да је једна заједница задруга. (Одлуке Касационог Суда од 20.-IV 1911. Бр. 4954. 13.-XI 1925. Бр. 8949. 28.-X 1925. Бр. 9331. 17.-XI 1925. Бр. 5959.).

Дакле у грађанском спору парничне стране ће сведоцима моћи доказивати постојање појединих елемената задруге, па кад су доказали постојање свих ових суд ће, узевши у оцену сваки доказани елемент и скупивши их у целину, морати узети да су испуњени сви услови из §§ 57. и 507. Г. З. да је у даном случају доказано постојање задруге, јер сам закон претпоставља да тамо где је смеша заједничког живота, имања и рада, везана сродством, да тамо има задруге. Посредним путем, дакле, сведоцима се може доказивати постојање задруге, а ово се не противи пропису § 242. Г. С. П.

Да резимирамо. У грађанској парници не може се сведоцима доказивати задружни однос као целина и као правни појам дефинисан у закону, као ни задружни однос заснован на уговору интересованих лица, а могу се употребити као доказ фактичног постојања појединих елемената задруге, па тим посредним путем и за доказ постојања задруге.

У вези са горњим питањем споменућемо један случај који је доста чест у судској пракси. Наиме многа интересована лица приликом расправе питања о постојању или непостојању задруге подносе било неспорном

судији било суду у парници, уверење општинског суда о постојању или непостојању задруге у даном случају, са претензијом да оваква уверења, као јавне исправе, буду доказ спорног питања о задрузи. По § 188. Г. С. П. јавна исправа је само онда доказ када је издана у законом кругу надлежности власти која издаје уверење. Члан 97. тач. 4. закона о општинама прописао је која ће уверења општински суд надлежно издавати. По овом члану општински суд није надлежан да издаје уверења о постојању или непостојању задруге. Када је ово питање спорно оно се не може расправити само на основу општинског уверења, које би као јавна исправа имало

доказну снагу. Ово питање има да буде предмет судске оцене у редовном спору и суд ће према поднетим доказима у спору утврдити да ли постоје елементи задруге или не. А општинско уверење за ово не може послужити као доказ пошто није издано у кругу надлежности општинске власти. Оно би се могло узети само као сведочење сведока, која би се и ценила према напред изложеном и прописима грађанског поступка. Суд, дакле, у спору, а још мање неспорни судија ван спора сме овакво уверење употребити као базу за доношење своје одлуке у питању постојања или непостојања задруге.

О ПОМИЛОВАНЈУ

С ОБЗИРОМ НА ПОСТУПАК КОД ПОМИЛОВАНЈА

BORISLAV A. MILOJKOVIĆ

SUDIJA BEOGRADSKOG TRGOVAČKOG SUDA

Pravo pomilovanja je priznato kod sviju naroda i u svima zakonodavstvima bez obzira na oblik vladavine. Ono je svuda jedna od atribucija suvereniteta, najvidnija i najbitnija u isto vreme. Diskusija u pravnoj nauci u korist prava pomilovanja završena je, da je ne treba ponavljati. Ovo pravo vršeno s merom i bezpristrasnošću jeste »pomoć, neophodna dopuna Kaznenog Zakona. Daleko od toga da ga ruši, ono treba da mu učvrsti autoritet ublažavajući njegovu vrlo veliku strogost.«¹⁾ Ono se u suštini sastoji u tome: što se socijalna vlast u celini ili delimično odriče svoga prava bilo da goni krivca, bilo da traži izvršenje izrečene osude.

Pomilovanje kao pravna ustanova ima svoju praktičnu namenu u državi, jer:

1) Zadovoljava trajan zahtev pravice ispravljajući konkretan slučaj u korist osuđenog ili otklanjajući pogrešku ili zabludu sudije u oceni krivičnog dela ili krivične odgovornosti.

2) Zadovoljava trenutani interes države (politički, moralan, pa čak i materijalan interes), bez obzira na ličnost osuđenog i prirodu učinjenog krivičnog dela. —

Pomilovanje u praksi dakle jeste nužna dopuna u korist društvene pravice, dopuna ograničene zakonske pravde. Stroga zakonska pravda zasnovana na materijalnoj istini, koja je ipak u suštini samo relativna juristička istina, a ne ona apsolutna matematička izvesnost, ta zakonska pravda i pored najsavršenijih zakona

pati uvek dobrim svojim delom od formalizma. S toga pomilovanje dolazi da pomiri formalizam zakonske pravde sa idealnom pravicom iz aktuelne pravne svesti naroda. Na taj način pomilovanje dopunjava nesavršenstvo zakona. Garraud²⁾ povodom toga kaže: »neophodno je da jedna viša vlast može ispraviti i ono nepotpuno i nesavršeno u ljudskom suđenju... Pravda ljudska ne treba da učini neopozivom presudu«.

Pomilovanju se od nekih odriče karakter pravne ustanove, i usko smatra samo kao jedan akt izvršne vlasti vladaočeve.³⁾ Ovo se brani time što je vršenje pomilovanja ostavljeno isključivoj volji i nahodanju vladaoča, te se otuda pogrešno izvelo da ono nije vezano za zakon. Kod ovoga tvrđenja se predviđa da je i ustav zakon. U našem zakonodavstvu ustav u važnosti (čl. 50.) ustanovljava da: »Kralj ima pravo amnestije za političke i vojne krivice.... Kralj ima pravo pomilovanja. On može dosuđenu kaznu oprostiti, smanjiti, ublažiti«. Dakle jasno je, da je pravo pomilovanja ušlo u okvir osnovnih institucija obuhvaćenih ustavnim pravom, te je s toga ono mnogo širi pojam od napred pomenutoga.

Posmatrano sa gledišta javnog prava ovo je pravo nedeljivo od pojma moderne države toliko, da se faktički vrši i u onim državama gde ga ustav i ne pominje dovoljno određeno, pa ne samo to, nego u prošlosti imamo primera da je ono vršeno čak i u revolucio-

¹⁾ Dallor: Jurisprud. general. Sv. XXII. 1852.

²⁾ Droit penale. II. 1898. Str. 444—6.

³⁾ Ž. Topalović: „Krivično Pravo“. II. Str. 617.

Y narno doba u oskudici svakog ustava čak i od provizornih vlada, kao što je to bio slučaj u Francuskoj u 1848. godini. Znači da institucija pomilovanja tolikoulazi u obim suverene vlasti, kao njen nedeljiv atribut, da se ova bez prava pomilovanja ne da zamisliti. Upravo pomilovanje je jedan od načina na koji se ono vrši.

Pomilovanje je vrlo stara ustanova: u rimskom pravu ga je imao prvo sam narod i vršio ga je, bilo u vidu zakona, bilo u vidu plebiscita. Jedino na ovaj način na izgnanstvo osuđeni (aquae et ignis interdictio) mogao je se povratiti u svoja prava (restitutio in integrum). — Docnije su to pravo imali i imperator i senat. — U srednjovekovnoj državi to su pravo prigrabili i vršili doglavnici vladaočevi (le comtable, les marechaux de France, les gouverneurs de province), koji su inače imali pravo da sude. Nu i tada pomilovanje nije gubilo karakter prava i pravne institucije, i ako ga ordonansa Karla V. od 13.-V.-1359. tretira kao upravan akt. Ta ordonansa govori o zabrani izdavanja takvih pismena, a ne o zabrani vršenja ili suspendovanju prava pomilovanja. Docnija ordonansa od 1670. god. odredila je pravo vršenja pomilovanja i postavila je kao princip, da to pravo pripada samo kralju. Ova ordonansa razlikuje više vrsta pomilovanja: ukidanje istrage koje briše zločin i uništava proceduru (lettre d'abolition); povraćaj u pravo kod nehotičnog ubistva i nužne odbrane (lettre de remission); oproštaj kazne za zločine koji ne povlače smrt (lettre de pardon); smanjenje kazne; oproštaj izgnanstva, i kazne; povraćaj građanske časti i izgubljenih prava. Jedino oproštaj kazne morao je uvek proći kroz parlamenat. —

B U zabludu da se pomilovanju odriče karakter institucije došlo se usled toga što ne postoji specijalan postupak za pomilovanje t. j. postupak osnovan na detaljnim propisima specijalnog zakona. No ta oskudica postupka za pomilovanje ne može da promeni njegovu pravnu prirodu, osnovanu na opštim principima krivičnog prava, kojima je cilj da se kod pomilovanja vladocu ostave što slobodnije ruke u opredeljivanju i rešavanju. —

O Izblize posmatrano, pomilovanje je jedna čisto individualna mera i ima za predmet da parališe dejstvo kaznenog suđenja. Ono se daje jednom osuđenom, ili više osuđenih ne uzimajući ipak na sebe obeležje kakvog izuzetka ili samovolje. O izuzetku se ne može u opšte govoriti zato, što pomilovanje nosi na sebi karakter pravne institucije, te prema tome spada u redovne institucije. (Nemačko krivično pravo mu daje ime privilegije). —

A Naš ustav u svome čl. 50. predviđa: 1) pomilovanje u užem smislu t. j. pomilovanje izvesnog lica kod svih krivičnih dela, neograničeno ni-

kakvim postupkom. Ono se sastoji u oproštaju, smanjenju, ublaženju i preobraćanju dosuđene kazne. 2) Aboliciju samo za politička i vojna krivična dela, koja se sastoji u obustavljanju postupka, ili još i »pre početka krivičnog postupka« (čl. 50. ustava). 3) Amnestiju »opštu ili pojedinačnu« (čl. 50. ustava) samo za politička i vojna dela, kojom se osuđeni pomiluju od kazne, a aboliraju oni pod istragom (pa čak i oni »pre početka krivičnog postupka«). Za ovu i ovakvu amnestiju u širem smislu pomenuti izraz »opštu ili pojedinačnu« nije tačan, jer ako je amnestija »pojedinačna«, onda je ona u suštini pomilovanje u užem smislu. — Amnestija se ne daje određenom licu, već svima, ne imenujući ih za ove ili one krivice.

Postupak kod pomilovanja.

Pomilovanje spada u onu kategoriju pravnih institucija, koje još nisu u zakonima sistematizovane. Ovo važi naročito za proceduru. U osustvu zakonskih odredaba za sprovođenje ovoga prava vladaočeva stvorena je izvesna birokratsko-administrativna praksa, ili bolje rečeno jedan usus sui generis.

Da taj čisto administrativno-tehnički prosede oko pomilovanja što bolje odgovori svome cilju, želeći je da se emancipuje kako od sudske vlasti tako i političkih organa. — Nu ovde je pogrešno, što se u ponekim državama za ljubav administrativnih šablona obilaze opšti principi prava, kojima se pomilovanje opravdava kako sa gledišta državnog prava, tako i sa gledišta krivičnog prava. Ovo zato što se iz administrativne prakse uvek može zakloniti zloupotreba, kotertjaštvo i partizanstvo onih, na koje se vladalac može osloniti u praktičnom izvođenju ovoga svoga. prava Jedan od najtemeljnijih ideologa o modernoj državi, Monteskije, izjasnio je se o toj instituciji ovako plastično: »Pomilovanje je atribucija koja odlikuje monarhiju od republike za toliko što je u republikama ova atribucija, manje potrebna. — Pomilovanjem dobijaju vladaoći tako mnogo, jer je ono praćeno sa tako mnogo ljubavi, iz koga oni vuku slavu da je za njih skoro uvek sreća da imaju priliku da ga vrše, a to se može u našoj zemlji. — Nu reći će se, kad treba kazniti? Kad treba oprostiti? To je stvar, koja se daje bolje osetiti no propisati.«⁴⁾

To što akt o pomilovanju premapotpisuje ministar pravde jeste samo jedna izlišna formalnost, potrebna da volja vladaočeva dobije po ustavu sposobnost za realisanje, ili što bi se reklo zakonskim jezikom: da dobije potrebnu izvršnu snagu. No ovo ne znači: da bi se mi-

⁴⁾ Esprit des lois, Liv. 6. str. 5. i sledeće.

nistar izuzetno ovde mogao usprotiviti volji vladaoca, jer je pomilovanje čisto vladaočevo pravo. Drugim rečima mišljenje ministra je neobavezno za vladaoca, a u naknadu za to ministra ne može nikad doći do zakonske odgovornosti za dato pomilovanje. Jedino je u pitanju moralna odgovornost. Prema tome najbolje bi bilo da je ustavom ovaj akt vladaočev oslobođen premapotpisa ministrovog, što bi ovom suverenom aktu samo pridalo veću, važnost.

Nema nikakvog opravdanja, i može se čak šta više smatrati kao štetna ova praksa sadašnjega prava u našoj državi, koja se osniva jedino na starom uzusu iz 19-og veka, a koji je vladaočevo pravo vršenja pomilovanja činio stvarno zavisnim od mišljenja jednog čisto političkog faktora — ministra pravde.

Pošto je vršenje pomilovanja čisto dispozitivno pravo vladaočevo, bolje je preneti celokupnu administraciju i proceduru isključivo na vladaočevu kancelariju, kao jedan nepolitički permanentan organ. Na ovaj način ništa ne stoji na putu vladaocu, da uzme u vid i neku dotle sasvim novu olakšavnu ili ublažavnu okolnost i o njoj porotski odluči, premda neki stariji autori zastupaju mišljenje⁵⁾, da se ne mogu ispitivati ove okolnosti. Ovakav postupak kod pomilovanja, postupak nezavisan od ma kakve državne administracije i organa, najbolje odgovara pravnoj prirodi toga vladaočevog prava.

Ako se praktičko vršenje vladaočevog prava pomilovanja veže za mišljenje ministra, to je pogrešno. Ovo zato, što bi ministar, slobodan od građanske i krivične (jedino ne i moralne) odgovornosti, svojim mišljenjem mogao da utiče na vladaoca da mimo njega stvarno ne vrši ovo svoje subjektivno pravo onako kako bi to odgovaralo njegovoj idealnoj nameni po teoriji državnog i krivičnog prava. Na taj bi način faktički ispalo: da je pomilovanje čisto subjektivno pravo vladaočevo samo u onom slučaju kad mu se ministar ne protivi, a ovo je taman ono što ni ustav ni moderna teorija ne žele, i što se u osnovi protivi pravnoj prirodi pomilovanja.

Pri dosadanjoj praksi, ovo vladaočevo pravo, često puno delikatnih moralnih pobuda, čini se zavisnim od inače stvarno neobaveznog mišljenja, koje je po pravilu uvek politički inspirisano. Bez ikakvih skrupula, ministar može biti inspirisan motivima koje apsolutno treba odstraniti od vladalačke akcije na ovom polju kao: nemilosrdnim političkim računom, koterijaškom spletkom, intrigom interesovanih ličnosti.

Ideal je dakle da se ovo čisto vladaočevo pravo, inspirisano u osnovi višim državnim ra-

zlozima uzvise iznad uskih partiskih interesa. Ono je vrlo često puno delikatnih moralnih pobuda, te ne treba da bude ni najmanje vezano i ograničeno uslovom povoljnog mišljenja ministrovog ili ma kakvom u suštini samo proizvoljnom administracijom ministarstva. Državno i krivično pravo ne idu za tim da ovo vladaočevo pravo učine zavisnim od ministra pravde, koji je na kraju krajeva samo administrativni organ države a u isto vreme izvršilac volje političke partije koja ga tu trpi. —

Ako se htela ma kaka ograda i zavisnost, onda bi najbolje bilo samo amnestiju izdvojiti i učiniti je zavisnom od zakonodavnog tela, jer amnestija jeste u suštini ukidanje zakona za konkretni slučaj, a zakon se ukinuti može samo zakonom, dakle zakon može ukidati samo ono telo koje ga je i donelo.

Tako n. pr. niti bi bilo spravedljivo, niti bi imalo ma kakvog oslonca u zakonu ako bi n. pr. ministarstvo pravde zavelo praksu da za dela kažnjiva po privatnoj tužbi treba oproštaj od privatnih tužilaca pre no što ministar pravde da svoje mišljenje da osuđenog treba pomilovati. Apsolutno je protivno sa suverenitetom vladaoca da se njegovo pravo pomilovanja čini zavisnim od volje privatnih lica ma u kom vidu. Još manje kod dela u zvaničnoj dužnosti treba ovo pravo vladaočevo dovoditi u pitanje od pristanka činovnika koji je privatni (sporedni) tužilac.

Najidealnije je vršio ovo svoje pravo kralj Nikola u Crnoj Gori. On je za sve vreme svoje vladavine, kako neustavne tako i ustavne, na usmenu ili pismenu molbu, ili po svojoj inicijativi odlučivao o pomilovanju samostalno i nezavisno od ma kojih državnih organa. Pobuđen zabludom sudije, novim dokazom, javnim mnenjem, ličnim milosrdem, željom da ispravi presudu, on je bez ikakve stalne procedure pomilovanjem ispravljao i poništavao presuđenje. On se subjektivno upuštao u ocenu dokaza, olakšavnih i ublažavnih okolnosti. Otuda su njegova pomilovanja bila veoma cenjena i činila utisak velike pravde i prava vladalačke milosti. Sam je kralj Nikola priznavao da su njegovoj ogromnoj popularnosti pored bravura na bojnopolju najviše doprinela njegova pomilovanja. On je čak verovao da njegovim pomilovanjima vrši kontrolu sudstva, jer je zato on tu, da pomilovanjem spreči osvetu, mržnju ili partizanstvo sudije. Od vladalaca u Srbiji, knez Aleksandar se lično iz akta obaveštavao kad god je mogao, i tu je bivao autonoman. Inače svugde je bilo obavezno mišljenje ministra pravde, za obična pomilovanja i ministarskog saveta za politička dela koja su amnestirana.

⁵⁾ Binding: Grundriss... od 1907.: Odsek o pomilovanju.

О ПЛЕБИСЦИТУ

— КРИТИКА ТЕОРИЈЕ ПЛЕБИСЦИТА —

МИХ. СТОЈАНОВИЋ

СУДСКИ ТАЈНИК

Пошто смо изнели правну природу теорије плебисцита, остаје да видимо која је, у ствари, њена вредност са теоријске тачке гледишта, другим речима изложићемо мишљења разних аутора о критеријуму ове теорије са њиховим разлозима за и *против* принципа у питању.

Идеја да се да становништву право да одлучује о територијалним питањима подигло је велике контроверзе. Док се с једне стране пледирало за теорију плебисцита, дотле се с друге стране ударало на њу пасионираним нападима. Публицисти, који су се изјаснили противу примене плебисцита на територијалне промене, следећу различите путеве. Једни оспоравају сам правни основ теорије, други се задовољавају да укажу на злоупотребу и опасности њене примене. Противници плебисцита доказују да се судбина државе, као такве, налази тесно везана са судбином свакога појединца од њених становника и да појединац представља само један део целине; они тврде да сама могућност цепања колективне воље једне државе акцијом једног дела народа представља највећу потврду осећаја слободе грађана и њихових права. Признати становницима једнога дела државе право да се изјашњавају о модификацијама територије, значи усвојити један принцип кога одбацују непроменљиви закони правде и општи принципи међународног права. Гефкен, оспоравајући факт да је популација уступљене територије позвана да даје свој пристанак у форми плебисцита, овако вели: „Фактор чији је пристанак потребан, то је сила која у свом политичком и законодавном суверенитету врши уступање дотичне територије; тражити санкцију још и уступљеног територијалног дела, значило би захтевати у већини случајева да се побеђени извуче из најнеправичнијег рата, који је сам започео, без икаквог територијалног губитка“.

Противници плебисцита претендују, даље, да је схватање, по коме се народима располаже противу њихове воље, лажно. По њима то је само један блеф објективне афирмације, јер питање о томе: да ли једна држава може да задобије власт над извесном облашћу без пристанка свога становништва? трансформише се, фалсификовањем науке, у питање: да ли је допуштено подчинити један народ или један његов део противу његове воље?

У одбрану ове тачке гледишта противници плебисцита служе се следећим аргументом: Докле год индивидуа има право да слободно располаже сама собом т. ј. докле год има могућности да изађе из сфере туђе доминације слободом свога мишљења и докле год је иста слободна да изабере себи државу, — тако да приликом анексије не преостаје ништа друго до један го и безлични територијални елемент који се подвргава туђој власти, — дотле је недржавнички сматрати заузимање територије као какву насилну анексију и означавати овај поступак као противан међународном моралу.

Дакле, закључују они, ако би се негирала легитимност територијалног задобијања без пристанка становништва, онда би излазило да се све државе налазе лишене свога правног основа. Ако се овом парадоксу дода још и претпоставка да се овај пристанак ствара и манифестује у току времена путем подешавања, онда се јавља као лажна она теорија по којој јавна власт једног дела државне територије не може да буде отуђена без предходног пристанка становништва. Осећаји и интереси становника били би једном таквом променом повређени, у толико више што права о којима је реч не припадају њима, него целини државе којој и они сами припадају.

Вредност уговора које закључује једна држава, и њихове правне последице наспрам трећих лица, не може се ставити у зависност од воље појединца који учествују само својим интересима. Оно што компетентни органи државни чине и одлучују, представља чин и одлуку целе државе, и овим чињеницама појединац, у својству поданика, не може а да се не покори.

Кад народ, као државна целина, донесе једну одлуку преко својих компетентних органа, сагласно Уставу, он се онда истовремено обвезује да се сваки члан ове целине тој одлуци и подвргне. Ето у томе се, према овим ауторима, састоји право слободног располагања народа, јер противно не би било ништа друго до један вето против државе, дат мањини и управљен противу одлуке већине, одлуке која је диктована самом нуждом самоодржања.

Противно схватање одговарало би субординацији интереса целине жељама и инте-

ресима мањине. Бонфис се овим поводом овако изражава: „Кад се државне политичке власти, органи и представници нације споразуму о потреби и опортунитету територијалног уступања, онда нашта се своди право слободног располагања становника уступљене територије? Гласање Савоје и Венеције било је претекнуто свршеним чином и оно је у овим областима извршено само форме ради“.

Бонфис, дакле, негира плебискиту својство средства одређеног да ствара нове правне ситуације. Он га схвата као само начин ратификације једног већ свршеног факта, и оствареног. По њему, стварна и истинска гаранција свега онога што се односи на промену државне територије лежи у либерализму репрезентативног режима, у нужности да се од законодавних тела, којима је заједно са извршном влашћу делегирано још и извршење суверенитета, прибави ратификација сваког уговора којим се отуђује државна територија. Принцип плебисцита, — каже Бонфис, — ако би се једанпут усвојио, повукао би за собом тешке и опасне последице. Народно гласање дато народу у датом случају, као нужност, повукло би претензију једног дела државе да се потпуно одвоји од других делова, да приђе једној другој држави или да се конституише у независну државу.

Плебисцитарни систем, закључује Бонфис, додељује становницима једне земље право које они немају и власт која им правно не припада. Плебисцит потчињава већину мањини. Дакле, не може се усвојити чињеница да мањина располаже већином, крњи интересе и смета жеље ове последње. Једино правс које припада сваком становнику уступљене територије састоји се у томе, што он својевољно може постати поданик нове или остати поданик старе државе.

Други писци, као Хајлборн, мисле да инкорпација једне државе у другу и уступања територијална уопште, тангирају најефикасније односе људи. Овим процесима се присаједињује патримонијална територија туђој држави; цепа се насилно стара веза која је везивала становника за његову огаџбину. Како то бива? Са пристанком и сарадњом становништва инкорпорисане територије или без ових? Деле ли становници судбину своје земље или они имају право да се на ову не осврћу и располажу самим собом?

Помислило би се: Ако извесне међународне прерогативе, које се могу назвати правима, у опште припадају појединцу, онда је то баш у овом случају. Даље би се у овом смислу могло овако резонувати: Идеја, да се поданици једне државе могу подвластити

једној другој држави и да се могу овој продати као каква безправна маса, не водећи рачуна о њеној вољи, налази се у најфлагрантнијој опреци с осећајем људског достојанства правог човека. Међутим, не треба се дати завести таквим осећајима, нити из тога извучити какве закључке. *Нас се мало шиче шћа је право са субјективне шачке гледишћа, већ шћа је право у самом себи.*

Често се постављала ревандикација да становништво треба да одлучује о судбини своје земље, и да инкорпација једне државе у другу као и територијално уступање у опште може остати у сили само са пристанком или вољом већине становника. А да би се предахитрило насиље појединаца, прибегло се систему плебисцита. Отуда треба узети у обзир не само вољу већине него и вољу мањине.

Хајлборн поставља следећа питања: Зависи ли међународна вредност територијалног уступања од пристанка свих становника или њихове већине? Даље, имају ли становници право гласања при овим актима? Хајлборн одговара на ова питања са *не*. Противно схватање дало би фундаменталним законима разних држава карактер међународних извора, т. ј. свака држава имала би право да обичним уставним актима да или узме својим поданицима међународне прерогативе. По Хајлброну, дакле, међународно право не признаје индивидуи право да она може учествовати у одлуци о припадности територије на којој је настањена. По њему, човек је само један објекат у међународним односима.

Француски аутори, као Ривије, заступају гледиште да је идеја плебисцита једна лажна идеја, будући да она претпоставља да народ или један део народа није везан актима уставних држава. Она је такође у контрадикцији са самим појмом о држави, која претпоставља постојење колективне воље којој се појединци потчињавају. Идеја плебисцита је, дакле, опасна јер, уводећи у међународне односе врло спорна схватања о интерном праву, она прејудуцира усвајање принципа по коме мањине одлучују о судбини већине. Шта више, она у даним приликама допушта мањини становништва једне области да спречи остварење дефинитивног мира вољом целокупне нације.

По Ривије-у, плебисцит, примењен на територијална уступања, лишен је своје битне вредности са правног гледишта; он може имати само један политички значај, као средство којим једна држава која се територијално увећава осигурава себи, конзултовањем становника присаједињене територије, ону

силу која јој често недостаје при анексији. Тако, плебисцит може да прибави једну значајну потпору новом стању ствари, и да се

јави као политичко средство, али се никако не може узети као једно правно средство којим се регулише питање суверенитета.

(Наставиће се)

ЗНАЧЕЊЕ РЕЧИ „УКАЗ“ У ЗАКОНУ О ДРЖАВНОМ САВЕТУ

Dr. ЛАЗ. М. КОСТИЋ

СЕКРЕТАР ДРЖАВНЕ СТАТИСТИКЕ

(Свршетак)

Реч указ у цитираном тексту закона о Државном Савету односи се само на акта Краљева као шефа управне власти. То се види из другог одељка Закона о Државном Савету и из чл. 23., где је назначено шта све може или не може бити предмет административног спора. Најзад, то излази и из природе самог института административног судства. Законодавне функције Краља не подлеже контроли или уопште разматрању Државног Савета, тако исто ни његова судска власт.¹⁾ Право давања ордена је дискреционарно право Краљево одн. управне власти. Што се уредаба тиче, њих судови, па дакле и Државни Савет, подвргавају контроли с обзиром на њихову законитост, али само ако се на основу њих донесе једно решење које није засновано на закону, него на уредби која је изврстан закон погазила или изашла из круга законског овлашћења. Уредба као таква и даље важи, само јој извесне делове суд не признаје.²⁾ Остају дакле једино управни акти Краљеви, који могу бити предмет административног спора.

Који су ти акти управе за које је надлежан Краљ? На ово питање је немогуће дати одговор који би важио за увек. Чл. 117. Устава *in fine* наређује, на пример, да ће се „о давању рударских, индустријских или ма којих других повластица донети нарочити закон“. Тај закон би могао ставити у Краљево надлежност право давања таквих повластица.

Али сад, колико је нама познато, сва Краљева формална улога у управи своди се на примање у службу државних чиновника и официра, њихов размештај и отпуштање одн. пензионисање. Под чиновницима овде разу-

мемо и министре. Краљ, истина, закључује уговоре са страним државама.¹⁾ Али обавезност тих уговора зависи скоро увек и од пристанка Скупштине, а тече од дана ратификације. Ратификација уговора је, како је тачно приметитио г. Сл. Јовановић, идентична са санкцијом закона и на исти начин се објављује. Против ратификованог уговора нема правног средства. Посланици на страни постављају се указом, као сви други чиновници; претходно добивање агремана правно је индиферентно. Што се примања посланика других држава тиче, акредитованих код нас, оно такође излази из круга правне сфере наших грађана и званично се не нотификује. Оглашење или примање рата, ма колико важна и понекад судбоносна околност, појављује се врло ретко и не може се правним путем отклонити. Преношење Краљевске власти на престолонаследника или Министарски Савет, у случају Краљева осуства из земље (чл. 59. Устава), није чисто административна надлежност. Укратко, управна власт Краљева, уколико њена еманиција бива изражена и званично саопштена, уколико дакле добија форму указа и уколико може бити предмет административног спора, исцрпљује се засад у његовој власти над официрима и чиновницима (израз чиновници обухвата не само чиновнике у смислу закона о чиновницима већ и све друге, на пример саобраћајно особље, извесне духовне положаје, као епископе и т. д., официре, чланове извесних државних одбора, судије трговачког реда и т. д.).

Према томе, реч указ у чл. 21. закона о Државном Савету и управним судовима ваља узети, да се односи само на указе о постављењу, унапређењу, премештању, отпуштању и пензионисању чиновника, подразумевајући ту и министре и све напред наведене врсте службеника.

Али, док се сви официри и даље постав-

¹⁾ Државни Савет има право, као и у опште судови, да цени формалну исправност једног закона. Али сам указ којим се закон санкционише одн. промулгира, он не може да ништи. Све што може, то је да тај „закон“ не поштује.

²⁾ Г. Љуб. Радовановић мисли да је могућан спор и око важности уредбе као такве, без обзира је ли она примењивана, т. зв. објективан административни спор. Види одлуке Државног Савета, 1924., стр. 18 и даље.

¹⁾ Пближе о Краљевој управној власти видети Сл. Јовановић „Уставно Право“, стр. 348 и даље.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

љају указом, код чиновника није исти случај. До новог закона о чиновницима и осталим државним службеницима грађанског реда од 1923 г., у Србији су сви чиновници били постављани указом, једнако као и у Црној Гори, док је у крајевима бивше Аустро-Угарске само највише чиновништво било постављено Царевим одн. Краљевим декретом. Нови закон је изабрао једну средину и прописао да Краљевим указом бивају постављени само чиновници главних група свих категорија. То су истина виши чиновници, али не увек највиши. Не треба заборавити да чиновник прве групе треће категорије стоји по рангу испод чиновника осме групе прве категорије (чл. 118. чин. закона), и ако је то најмлађа група сталних чиновника прве категорије.

Према овоме би изгледало да само против постављења (отпуштања и т. д.) чиновника главних група рок за тужбу код Државног Савета износи два месеца од дана објаве у службеном државном органу, док за остале чиновнике тај рок тече од дана предаје решења и износи свега месец дана. Нама ипак изгледа да ово мишљење може и не бити тачно, и ми ћемо покушати да то докажемо.

Закон о Државном Савету и управним судовима претходио је закону о чиновницима. Закон о Државном Савету је потврђен и проглашен 17. маја 1922, обнародован 22. маја исте године; Закон о чиновницима је потврђен 31. јула 1923, обнародован 1. септембра 1923. Кад је доношен Закон о Државном Савету, правно стање је било овакво. У Србији, коју су једину имали пред очима редактори закона у врло много случајева, сви су чиновници бивали постављани указом. Поред тога, Устав од 1921 прописивао је у чл. 49 да „Краљ поставља државне чиновнике“. Истина, трећи став чл. 90. Устава наређује да „министри именују ниже државне чиновнике по одредбама Закона,“ а чл. 105. да ће се „законом прописати како се именују чиновници“. У три разна дела једног истог Устава, кратког иначе и концизног, налазе се три једнаке одредбе по врсти, разне по садржају. Да ли су оне контрадикторне? Могло би се тврдити и да јесу и да нису. Ми ћемо прихватити ово друго становиште, мада нисмо потпуно убеђени у његову тачност. Те одредбе не би биле контрадикторне зато, што је Устав у чл. 49 дао Краљу принципиелно право да поставља чиновнике, а чланом 90 ограничио то право на само више чиновнике; ниже ће постављати министри у име Краљево. Одредба чл. 105, пак, наређује да се начин постављења треба да пропише законом а не уредбом. Она, дакле, не улази

у питање ко поставља чиновнике, сматрајући да је то у претходним члановима решено, него одређује само орган који ће прописати начин постављења. Симптоматично је да се у сва три члана говори само о именовању или постављању државних чиновника, а не и о њиховом отпуштању одн. пензионисању. Ово друго је сувишно наводити, јер је опште правно начело да исти органи чиновнике постављају, премештају, отпуштају и пензионишу. *Nihil tam naturale, quam eo genere quid dissolvere, quo colligatum erat.*

Ипак, мора бити да су редактори закона о Државном Савету били превидели одредбу чл. 90. Устава, или су пак мислили да се она односи само на званичнике и служитеље. Јер појам чиновника још није био утврђен и он је, по Уставу, врло лако могао да обухвати и све врсте државних службеника. То је тим вероватније, што су раније у Србији практиканти и служитељи бивали постављани министарским решењем. (Уредба о практикантима од 1845.).

Затим, кад је закон о Државном Савету доношен, само су укази бивали обнародовани. Ради тога, почетак рока код указа тече, по чл. 21, од дана њихове објаве. Да су редактори закона о Државном Савету знали да ће и министарска решења о постављењу чиновника бити објављивана у Службеним Новинама, они би бар почетак рока и ту условили са даном објаве решења, ако већ не би прописали, у што смо уверени, исто трајање рока.

Најзад овакав закључак ми изводимо и из чл. 15. закона о Државном Савету, који даје право тужбе не само лицу чије је право повређено актом у питању, него коме је и лични интерес заснован на закону повређен. Како ће, код постављања чиновника, неко дознати да ли му је повређен лични интерес, кад решења о постављењу могу бити и бивају штампана у Службеним Новинама после истека рока за подношење жалбе. А врло често је интерес целе струке или чак читавог чиновничког staleжа да се не постављају за чиновнике лица која немају потребне квалификације. Главна Контрола је чланом 251 Финансиског закона за годину 1926-27, који прописује да се рок за тужбу рачуна од дана њене потврде рецеписа, обезбеђена донекле од рђавих последица краткоће рока. Али Главној Контроли могу често да измакну извесни momenti које чиновници исте струке имају у виду и о њима воде рачуна.

По члану 15. закона о Државном Савету требало је увести и објављивање решења о пријему у службу одн. о престанку службе

званичника и служитеља. Кад се већ то није учинило, онда треба бар тако тумачити закон, да макар решења која се објављују и, према томе, имају већи значај и шири круг интереса, могу бити нападнута од лица чији је интерес повређен. Јер министарским решењем о постављању или унапређењу чиновника може бити једнако повређен интерес заснован на закону, следствено и правни поредак, као и самим указом.

Решења управне власти обично се дају свим заинтересованим странкама (на пр. решења о давању концесије чак и онима који су одбивени од тражења тих концесија), тако да се могу благовремено жалити. Она се, по правилу, не објављују. Иако би више одговарало циљу чл. 15 Закона о Државном Савету кад би она била објављивана, у пракси је то тешко спровести. Сваки број Службених Новина износио би, у том случају, бар по сто страна.

Међутим, министарска решења о постављању чиновника не саопштавају се никоме

сем постављеном чиновнику и шефу надлежности, поред Главне Контроле. Она су изузета из ефикасне контроле јавности, и, ма да се објављују у Службеним Новинама, прогив њих је немогуће уложити правна средства од стране лица чији је интерес повређен, ако се остане на уском и чисто граматичком тумачењу чл. 21. закона о Државном Савету.

Ради тога, реч „указ“ у чл. 21. закона о Државном Савету треба протегнути и на министарска решења која имају за предмет постављење, унапређење, премештај, отпуштање или пензионисање чиновника и бивају објављивана у Службеним Новинама. Тим начином се појам указа неће теорисањем проширити на нешто што није указ, него ће му се дати домаћај и значење који је законодавац 1922 мислио да он има. И само у том циљу и код промене тога члана, реч указ ће имати шире значење, и то до момента кад Закон о Државном Савету и Чиновнички Закон буду доведени у сагласност.

СУДСКА И АДМИНИСТРАТИВНА ПРАКСА

Нема места примени § 185. грађ. суд. пост. кад тужена страна, признајући навод тужилачке стране, истиче за себе материјално праван факт, који по постању није једновремен и не стоји у вези са фактом који тужилачка страна истиче.

Даница жена М. О., у тужби противу Р. И., поднетој Пожаревачком Првостепеном Суду, представила је: да је тужени бесправно присвојио и држи 17—18 година један кућни плац њеног оца пок. М. П.

Као кћи и наследница свог оца пок. М. тужи Р. и тражи пресуду да јој тужени уступи ово имање. Доказ су сведоци.

Тужени Р. одговара: да је спорно имање било некад својина тужитељкиног оца, али га је од њега купио његов отац још 1905. г. од кога је исто и наследио. Њен отац је у своје време издао и тапију његовом оцу, која је за време ратова пропала. Тужитељка нема право на ово имање и по томе, што га тек после 19 година тражи, а досад га у државини није узнемиравала.

Првостепени Суд је нашао:

„Признањем тужене стране утврђено је, по § 180. грађ. суд. пост. да је спорно имање својина тужитељкиног оца пок. М. П.

Тужена страна није ничим доказала свој навод, да је спорно имање пренео на њенога

пок. оца или њу у смислу § 226. грађ. зак., нити је доказала правичност у смислу § 200. грађ. зак. своје осамнаестогодишње државине спорног имања, те јој је ова државина и са те стране мањива и не може јој служити као основ за прибављање својине. Није доказала ни свој навод, да јој је тапија од спорног имања за време рата уништена.

Како тужитељка као наследница свог оца у смислу § 394. грађ. зак. тражи да јој се спорно имање уступи у својину, то јој је тражење основано. Зато је пресудом од 10. фебруара 1926. г. Бр. 5209. досудио тужитељици спорно имање у својину.

Београдски Апелациони Суд у II. од. одобрио је пресуду Првостепеног Суда својом пресудом од 30. септембра 1926. г. Бр. 3032.

Касациони Суд у II. од. примедбама од 4. јануара 1927. г. Бр. 24. поништио је пресуду Апелационог Суда са разлога:

„Погрешно је Апелациони Суд што је овом својом пресудом одобрио пресуду Првостепеног Суда, која се заснива на признању туженог Р., јер је јасно, да је ово признање туженога, с обзиром на број, природу и садржину њоме признатих чињеница као и с обзиром на узрочну везу између истих, — квалификовано признање, те га Првостепени па ни Апелациони Суд није могао цепати, већ га је у смислу наређења § 185. грађ. суд.

пост. као доказ могао примити и ценити само као целину, односно с обзиром на све околности у њему садржане, а не само с обзиром на околност о ранијој својини тужитељкиног оца, пок. М., на спорном имању“.

Београдски Апелациони Суд није усвојио ове примедбе већ је 25. јануара 1927. год. Бр. 237. дао противразлоге:

„Тужба има за основ својину и тужитељка у тужби наводи, да јој је тужени бесправно заузео спорно имање и тиме јој нарушио право својине на истом.

Као сопственик спорног имања подигла је тужбу против туженог и њоме потражила судску заштиту у циљу, да се повреда њеног права отклони, одузето имање поврати и нарушено право васпостави — §§ 16. и 216. грађ. зак.

Тужени Р. у одговору на тужбу и на рочишним белешкама признаје, да је његов отац пок. С. купио од тужитељкиног оца пок. М. као сопственика 1905. год. спорно имање и да то имање од пре 19 година ужива и држи по том основу купопродаје, као наследник свога оца пок. С. а тај основ купопродаје ничим не утврђује, што би се по закону као доказано сматрати могло.

Овако датим признањем, тужени је признао околност о ранијој својини тужилачке стране на спорном имању као факат, који је ова као неопходну основу свога тражења навела.

Па ценећи то признање баш онако како је оно дато, а с обзиром на његову садржину, Апелациони Суд налази, да га је у потпуности ценити онако како наређује пропис § 185. грађ. суд. пост. Апелациони Суд сматра, да се овакво његово схватање не коси са начелом недељивости признања, јер тужена страна безусловно признаје, да је спорно имање било својина тужилачке стране, истичући при том *мајтеријално правни приговор* да исто имање држи на основу уговора о куповини и продаји још од 1905. год. Уговор о куповини и продаји на коме тужена страна заснива своје право, по начелу изреченом у § 178. грађ. суд. пост. дужна је и да утврди, *јер по постојању није једновремено*, а не стоји ни у посредној вези са фактом својине, који признаје тужилачкој страни, те да би било места примени начела из § 185. грађ. суд. пост.“

Касациони Суд у ошитој седници од 14.-III. 1927. год. Бр. 2027. усвојио је прошивразлоге Апелационог Суда, а одбадио примедбе свог II одељења.

Саопштио Србислав Ковачевић.

Оно што се призна у кривичном процесу, не треба доказивати и у грађанском спору,

јер чињенице до којих се дошло кривичном истрагом представљају истинита материјална факта

Спор Ристе К. противу Јонче Д., због својине, охридски прв. суд расправио је на овај начин: Како је куповину спорног имања, од Јефтима А., тужилац доказивао сведоцима, суд је нашао, да се сведоцима не може доказивати куповина имања, чија је вредност већа од 200 дин. § 242. грађ. пост. Поднети докази — искази сведока пред полицијом и испит туженог Јонче, без вредности су, јер су то испити по кривици пред иследном влашћу, на који исказ сведоци нису заклетити, нити су о томе пред судом питани — § 234. грађ. пост. — као што и признање Јончино код полиц. власти није дато и код суда — § 181. гр. пост., те ако би се тужилац хтео њиме да користи, мора га примити недељиво — § 185. гр. пост. т. ј. да је то Јонча добио у мираз уз жену од брата јој пок. Сотира. Тужени Јонча, и да је признао, то признање не може везати његове синове, јер он у моменту када је то изјавио, није био ни старац њихов ни њихов заступник; то је онда, све што је наведено до момента овлашћења судског за заступника својих синова, без вредности за њих, пошто је он те изјаве раније дао у своје име и за себе, дакле пре него што је судом одређен за заступника, те се онда ово судом одређено пуномоћство не може распрострајети и на поступке пре учињене, као што би то било могуће по § 88. грађ. пост. да је од својих синова добио пуномоћје, којим би усвојили и раније дате изјаве пре датог му овлашћења од њих. Па како тужилац куповину од Јефтима А., као и навод несавесне државине тужених није ничим доказао, а тужени изјављују да спорно имање држе на основу наслеђа од мајке им, а они то имање имају и данас у свом притежању и уживају га, то је суд нашао, да су тужени Никола, Ранђел и Динко јачи у праву од тужиоца Ристе јер имају државину истог — § 202. и 223. гр. пост, те се тужиоц има од овог тражења спорне њиве и накнаде штете одбити... Са изложеног пресуђује: да се тужиоц Риста одбије од свога тражења, да му се призна право својине горње њиве и тражене накнаде штете.

Апелациони Суд одобрио је ову пресуду првостепеног суда. Но Касациони Суд примедбама свога одељења од 1. јуна 1926. г. Бр. 4821 поништио је ову пресуду Апелат. Суда, са разлога: Када је тужени Јонча на своје испиту код начелника среског од 16 фебруара 1921. г. изјавио да је спорно имање, половину њиве за својину које га тужи ту-

жилац Риста, добио у мираз уз своју жену Васиљку од тужиоцевог брата Спира, онда је овај акт прибављања дужан тужени и да утврди, јер он има дужност да доказима поткрепи наводе за правни основ своје државине — § 178. грађ. пост. Навод првостепеног суда у разлозима пресуде, које је наводе усвојио и Апелац. Суд, одобравајући пресуду првост. суда, да напред поменута изјава туженога Јонче дата код полиц. власти, нема правне вредности, пошто није учињена код суда у овом спору, неумесан је у толико, што чињенице до којих се дошло кривичном истрагом представљају истинита материјална факта, која се и у формалном цивилном поступку не могу обеснажавати простим порицањем интересоване стране. Истина је, да је признање парничних страна, према § 185 грађ. пост., принципијелно недељиво и да га онај, ко хоће њиме да се користи, мора примити онако како је исказано у његовој целини, према чему не може околности које су му од користи, примити, а оне које су за њега штетне одбацити. Али, да би се признање парничних страна могло узети као недељиво, потребно је да се испуни и услов, да су сви делови признања у непосредној и недељивој вези један с другим, т. ј. споредна изјава у признању мора стајати у непосредној и нераздељивој вези са његовом главном изјавом, те је, према овоме, признање потпуно дељиво, кад год садржи изјаве о стварима — фактима, који немају непосредне међусобне везе. Па како је тужени Јонча на напредпоменутом испиту код начелника среског изјавио, да је спорно имање добио као мираз уз своју жену Васиљку од брата њеног Спира, овде и не стоји цепање признања, као што је Апелац. Суд. погрешно узео, и за утврђивање постојања овога уговора о миразу тужен је дужан да поднесе доказе, пошто исти уговор о миразу није у непосредној и недељивој вези са изјавом туженог, да је ово спорно имање било својина тужиоцевог брата Спира, а не тужиоцево, те да се те две изјаве не могу одвојити једна од друге. Ова изјава туженога Јонче од утицаја је по право и осталих парничара — његових синова Николе, Ванђета и Динка, који представљају тужену страну, јер они тврде да им је спорно имање остало у наслеђе од мајке Васиљке, а тужени Јонча наводи да му је то имање Васиљка донела у мираз. Зато и основаност навода Николе и осталих тужених — синове туженога Јонче зависи од тога, да ли је тужени Јонча доказао да је спорно имање добио у мираз уз своју жену Васиљку, мајку осталих тужених. Са ових разлога неумесни су наводи односно неваж-

ности речене изјаве туженога Јонче које је у кривичном спору дао за себе и као природни заступник својих тада малолетних синова, а државина тужених према оваквом стању ствари, докле се истакнута факта не утврде, нема правне основе, те их суд без тога није могао сматрати за јаче у праву и тужиоца на основу тога одбити од тражења, кад је спорно имање пре тужених он имао у државину.

Апелациони Суд није усвојио ове примедбе, већ је дао следеће противразлоге:

Према § 12. крив. пост. оно што се призна у кривичном процесу не треба доказивати и у грађанском спору, јер чињенице до којих се дошло кривичном истрагом представљају истинита материјална факта, а која се у формалном цивилном поступку не могу обеснажавати простим порицањем интересоване стране, па следствено томе, и признање туженога Јонче дато на протоколу саслушања код начелника среског 6—II—1921, у ваљаности је. Међутим, из акта се не види, да стоји признање туженога Јонче да је спорну њиву добио од туженога Ристе, већ стоји признање да је тужиоцев брат покојни Спира, половину спорне њиве дао на име мираза својој сестри, а жени туженог Јонче, Васиљки. Па када стоји овакво признање туженога Јонче, онда тужилац Риста, ако хоће да се користи овим признањем, мора га по § 185. гр. пост. у целини примити. Међутим, тужилац није чак ни један део овога примио, па према томе, ово му као доказ не може ни користити. А ово у толико пре што тужилац Риста за своје тражење никакве доказе не подноси нити се утврђује да је спорно имање било у државини тужиоца Ристе пре него што је дошло у државину тужених. У поменутом саслушању стоји, да је спорно имање тужени Јонча, односно његова жена Васиљка добила као мираз од свога брата пок. Спира, међутим тужилац тврди да га је он купио од неког трећег лица, Јефтима А., па стога Апелац. Суд сматра да ово признање, као доказ тужилачке стране треба одбацити. Тужилац Риста ничим не доказује, да право својине на спорну њиву доводи од свога брата пок. Спира, напротив, сведоцима доказује да је спорну њиву купио од трећег лица, пок. Јефтима, а сведочење сведока овде се не могу примити пошто је вредност спора већа од 200 дин. § 242. грађ. пост. Па како није могао своје тражење ничим доказати, а спорно имање је у државини туженога Јонче, односно његових синова, јер они тврде да им је спорно имање остало у наслеђе од мајке Васиљке, то је са свега изложенога Апелациони Суд мишљења да

тужиоца Ристу треба од свога тражења одбити, као од тражења недоказаног. Дакле не постоји признање туженога Јонче да је ово имање било у државини тужиоца Ристе, како то погрешно примедбе наводе, те да има места испиту признања туженога Јонче и да услед тога прелази терет доказивања на тужену страну. Ако би се узело да сведоџбе сведока дате код полиц. власти у кривич. процесу имају вредности, онда у прилог мишљења Апелац. Суда иде и та околност, што се из сведоџбе сведока Петријша Ј., дате на протоколу саслушања код начелника среза охридског 21.—II—1922. г. види, да се је баш тужилац Риста погодио са туженим Јончом да својој сестри, а жени туженога Јонче, Васиљки, даде половину спорне њиве, с тим, да јој се то рачуна као сав мираз, те према томе ова сведоџба нимало не поткрепљује наводе тужиоачеве, и ако се он на њу позива у своју корист, већ их чак обеснажава.

Општа Седница Касац. Суда, одлуком својом од 10. Новем. 1926. г. бр. 9763, усвојила је ове *прошивразлоге* Апелац. Суда, налазећи да су на закону основани, а одбацила поменуте примедбе свога оделења, и, прелазећи на главну ствар, нашла да је пресуда Апелационог Суда на закону основана, и зато је, на основу § 325. грађ. пост. за *снажну* прогласила, и на тај начин коначно је исправљен овај спор.

Саопштио Др. Јан. Јовановић

Зато што је менични дужник умро не може се тражити задржање осудног решења од извршења.

Менични уговор по трговачком праву јесте приватна исправа. Но ради брзине у окончању спорова везаних за меницу, у јавноправном интересу учињен је изузетак за менице, и у спору заснованом на меници као доказу, меница је изједначена са јавним исправама по § 451. гр. с. п. По овом законском пропису, у целом кратком поступку менице као доказ сматрају се као јавне исправе без изузетка и ма каквих ограничења.

Ово значи: да се задржање осудног решења по меници има тражити по § 455. грађ. суд. поступка, који важи за јавне исправе па и меницу, а не по § 458. истог закона, који важи само за приватне исправе, где по § 451. не спада меница по изузетку. И сад ако је менични дужник умро, било *пре* подизања тужбе по кратком поступку, било *после*, па његов правни представник тражи задржање осудног решења од извршења зато што је дужник умро, — то тражење има се одбити на основу § 455. грађ. суд. пост., у

коме смрт дужника није предвиђена као разлог за задржање. Овако правилно ту ствар треба схватити. Али овде врло често прави пометњу § 458. грађ. суд. пост., у коме су побројани сви случаји кад се може тражити задржање решења од извршења код приватних исправа.

Многи правници мисле да у случају кад је менични дужник умро, пошто је меница по својој правној природи приватна исправа, има места примени §-а 452. грађ. суд. пост., који забрањује кратак поступак кад је умро онај који је издао приватну исправу. Према томе пошто је у пропису § 458. грађ. суд. пост. изрично поменуто, да и случаји из § 432. гр. с. пост. јесу разлог за задржање од извршења осудног решења, то се и осудно решење — по њином мишљењу — донето по меници има задржати од извршења.

Ну ово није тачно како са поменутог разлога по коме се тражење задржања има ценити само по § 455. гр. с. п., а ни по ком другом законском пропису. Законодавац ни у ком случају није мислио да прописом §-а 452. грађ. суд. поступка суспендује пропис § 454. изложен одмах пред њим, јер ако би конзеквентно хтели да применимо у пракси § 452. грађ. суд. поступка, то би довело до овога апсурда да на повериоцу, који тражи осуду дужника по меници у кратком поступку, увек лежи дужност да докаже, да у време тужбе менични дужник није умро. Ово би значило, то да би уподобљавање менице јавној исправи у кратком поступку увек било условно, а тај услов требао би да је тај: да је менични дужник жив у времену тражења осуде по кратком поступку. Овај би услов стварно увек онемогућио кратко суђење, а то је баш оно што законодавац није желео.

Овде је главна ствар која прави забуну то, што се задржање тражи по § 452. грађ. суд. пост., по коме у опште нема места кратком суђењу ако је умро онај који је издао приватну писмену исправу, а не по § 455. истог закона, по коме се, као што образложисмо, за менице тражи задржање. Код тумачења законског прописа у § 456. гр. с. п. постоје два мишљења Касационога Суда. По једном тумачењу: кад је менични дужник умро, онда пошто је меница приватна исправа, ту не може бити кратког суђења, јер § 452. гр. суд. пост. изрично забрањује кратко суђење по приватним исправама кад је умро онај који је издао приватну исправу (Одлука Опште Седн. Кас. Суда 9. Септ. 1889. год. Бр. 3295). По другом тумачењу: кад је у § 451. гр. суд. пост. прописано, да се у кратком поступку меничне тражбине упоређују траж-

бинама по јавним исправама, онда суд не може противно овом законском пропису за меничну тражбину одређивати редовно суђење и потражиоца од тражења кратког суђења одбити, па и ако је дужник умро, јер

пропис § 452. грађ. суд. пост. важи за друге приватне исправе, а не и за менице (Одл. Оп. Седн. Кас. С. од 12. новембра 1887. г. Бр. 3939.)

Бор. А. Милојковић.

ИЗ АДВОКАТУРЕ

Беседништво адвоката.

Беседништво у опште, а нарочито беседништво адвоката, била су увек врло занимљив предмет за проучавање. Реч, то једино оруђе говорничке вештине, природан је дар свих људи. Само тај дар треба брижљиво обрађивати и развијати. Речитост је неоспорно вештина и то најтежа од свих.

Речит човек није онај који само јасно излаже један дужи низ чињеница и зна да их добро разврста и веже. То није ни онај, који те чињенице описује живописним и живим цртама, расветљује нејасности, уклања двосмислености и из једне мисли изводи закључке. То није најзад ни онај, који дели реченице хармоничним ритмом у делове пријатно изговорене, осваја уво, машту и срце. Прави је беседник онај, који све те особине и тај таленат има поред вештине описивања, сликања, убеђивања, допадања и узбуђивања.

Ако икоме, говорнички је дар без сумње потребан добре адвокату. Он треба да је беседник са свима тим особинама. Његова реч треба да је пламена, његова убедљивост до крајности развијена. То претпоставља систематско припремање, јер је беседништво веома сложена и тешка вештина. Дobar беседник мора познавати и филозофију, а и остале науке у њиховим главним обележјима. Дobar адвокатски беседник, мора бити јак логичар, диалектичар, јак правник и мора нада све остало, више но ма ко други, имати такта и присуства духа.

Почетнички беседник, као буквар треба да зна све језичне изворе и финесе; мора се трудити да богати свој речник, који ће му служити за неисцрпан извор речи и сликовитости у говору. Он се мора вежбати у брзом изражавању мисли и у брзини говора. То захтева извесно вежбање, али је оно за њега неопходно, ако он жели своје развијање у томе правцу. У својим разлагањима он треба да се навикне на памћење, брзо класирање аргумената и њихово вешто искоришћавање.

И Грци и Римљани, који су на беседништво гледали као на прву и најважнију ве-

штину, сматрали су да културни људи треба да га цене као своју главну и основну бригу и тежњу. Они су према говорнику били врло строги: од њега су увек врло много тражили. Млад Римљанин, тек што га је тако рећи дадиља оставила, ступао је на вежбу и учење код граматичара. У петнаестој години прелазео је на спремање за говорништво код каквог ретора, који је обично био какав Гал. Ту се он свестрано образовао, духовно развијао и ту се вежбао у беседништву. Изучавао је све што би га могло оспособити, како у писменом састављању, тако и у живој речи. Свакодневно се морао вежбати у говору по најстрожијим утврђеним правилима. Тих је правила било за све врсте говорништва: за пледирање, за реплике, за причање и разлагање факата, за дискусију, за аргументисање и побијање аргумената, за апеловање на масе и њихово задобијање.

Како је то припремање систематски извођено у старо доба, тако се оно изводи и у неким савременим земљама. Данас у иностранству школе беседништва представљају Unions на универзитетима у Енглеској, Vereine на универзитетима у Немачкој, школе у Уједињеним Северо-Америчким Државама, где се ђаци вежбају у speeches у свима погодним приликама за то. *С тога би врло корисно било, да се и на нашим универзитетима заведу катедре за беседништво, нарочито на правним факултетима.*

Беседништво за адвоката је *conditio sine qua* поп за његово уздизање на онај завидан ступањ славе и угледа, који му његово занимање зајемчава, ако га он схвата онако идеално, како треба и ако стално ради на своје усавршавању. Ни једна професија не претпоставља више и свестранијег знања, од правозаступничке. Велики судски процеси често су изазивали у свету огромно интересовање и ти су процеси увек прослављали адвокате, који су узимали учешћа у њима. Дивљење, које су ти велики правозаступници и беседници изазивали, доказало је да су Цицерон и Демостен и међу савременицима имали добре следбенике, и, несумњиво, сјајне живе примере.

Љ. В. С.

НОВА БИБЛИОГРАФИЈА

Жив. М. Перић, професор Београдског Универзитета: *Les travaux d'unification du droit civil en Yougoslavie*. Bruxelles. 1926.

Слободан М. Јовановић, професор Београдског Универзитета: *Влада Милана Обреновића*. Књига друга (1878—1889). Стр. 452. Цена 100 дин.

Др. Душан М. Суботић, председник Касационог Суда: *Сељак и његова пасивна менична способност*. С обзиром на грађанско-правну и кривично-правну одговорност. Стр. 47. Цена 10 дин.

Др. Тома Живановић, професор Београдског Универзитета: *О увреди и клевети*. Друго потпуно пређено и знатно попуњено издање. Стр. 125.

Лазар М. Урошевић, касациони судија: *Судски*

Требник. I Део. Друго попуњено издање. Стр. 983. Цена 120 дин.

Вој. М. Вујанац, адвокат: *Пошсејник браниоца и стараоца сџец. масе* (дужности и права). Стр. 17. Цена 6 дин.

Др. Арсен М. Чубински, адвокат: *О застарелости у грађанском праву*. Са предговором Жив. М. Перића, професора Универзитета. Стр. 158.

Др. Адам П. Лазаревић, секретар Апелационог Суда: *О државној интервенцији у породичним односима*.

Збирка конвенција Међународног Бироа Рада у Женеви. Стр. 69. Издање Централног Секретаријата Радничких Комора у Београду.

БЕЛЕШКЕ

Изједначење правозаступника у свима покрајинама краљевине.

Финансијским законом за 1927./28. годину, јавни правозаступници (адвокаати, одвешници) који су сџекли право на вршење правозаступничке, адвокатске и одвешничке службе у појединим правним подручјима наше краљевине, могу, од сџуђана на снагу финансијског закона, водити послове на целом државном подручју код свих судова и власти.

Амандман у финансијском закону о судијским испитима.

Према чл. 122. новог финансијског закона, судијски испити који су прописани за поједине територије у нашој земљи дају испитну квалификацију и за судије на осталим територијама. Ово важи и за оне правозаступничке (адвокатске, одвешничке) испите, који, према дипломним прописима, дају испитну квалификацију за судију. Постављање судија са судијским испитом са другог правног подручја вршиће се у будуће после саслушања председника Апелационог Суда оног правног подручја, где се судија поставља.

Рок припреме за полагање судијског испита, у целој краљевини, утврђује се на три године.

Нови судови.

Финансијским законом за текући буџетски период установљени су ови нови судови:

1) *Првосџејени Суд у Кичеву* за срезове кичевски и поречки и општину Тајмиште, Лазаропољашку и Тресаначку. Над овим судом стоји Апелациони Суд у Скопљу.

2) *Првосџејени Суд у Паланци* за срез

јасенички области Подунавске и општине среза орашког, и то: Марковачку, Ракиничку, Радовањску, Ново-Аџибеговачку, Старо-Аџибеговачку, Велико-Планску, Мало-Планску, Крњевску и Велико-Орашску. Над овим судом стоји Београдски Апелациони Суд.

3) *Првосџејени Суд у Аранђеловцу* за срез јасенички области Шумадијске и општине среза лепеничког области Шумадијске и то: Жабарску, Јунковачку, Клокачку, Наталиначку, Сарановачку, Сепачку, Сипићску, Трновачку и Шуме; затим за срез качерски области Шумадијске, општине и то: Рудничку, Јарменовачку, Трудељску, Драгољску, Босутску, Живковачку, Калањевачку, Белановачку, Шутачку и Ивановачку, и, најзад, за цео срез колубарски области Подунавске. Над овим судом стоји Апелациони Суд у Београду.

4) *Кошарски Суд у Грахову* (босанском) на подручју Врховног Суда у Сарајеву, односно Окружног Суда у Травнику и то: за општине које спадају у подручју испоставе ливањског котара у Грахову и за општине Црнилуг, као и за општине на подручју Окружног Суда у Бихаћу.

5) *Кошарски Суд у Великој Кладуши* на подручју Окружног Суда у Бихаћу и то за општине које припадају у подручје испоставе котара пазинског у Великој Кладуши.

Г. Министар Правде одредиће почетак рада ових судова.

Укидање Одељења Министарства Правде у Загребу

Чл. 124. новог финансијског закона овлашћује се Министар Правде да изради уредбу

о укидању Одељења Министарства Правде у Загребу. Том уредбом, која ће имати силу закона, послови тог одељења пренеће се на судске власти. Ликвидација овог одељења мора се довршити до краја марта 1928. год.

Распростирање војних закона на све области краљевине

Указ од 19. августа 1919. г. ФАОБр. 70968 о распростирању војних закона Краљевине Србије на све области Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, има снагу закона, у колико није дерогиран новим законом. За решавање сукоба надлежности између војних и грађанских иследних власти, између војних власти и војних судова с једне стране и грађанских и духовних судова с друге, о којима је реч у § 25. законика о поступку војних судова у кривичним делима, надлежан је искључиво Касациони Суд у Београду, док се не уреди један Касациони Суд за целу краљевину.

Постављења јавних правозаступника

Г. Министар Правде поставио је за јавне правозаступнике:

при *Првосвјетеном Суду за град Београд* г. Милутина К. Протића;

при *Краљевском Првосвјетеном Суду* г. Др. Илију Алексића-Кочичког;

при *Велико-Градешћанском Првосвјетеном Суду* г. Драгутина М. Протића, судију у оставци, и

при *Пожаревачком Првосвјетеном Суду* г. Александра Лазаревића, секретара Апелационог Суда у пензији.

Кретање јавних бележника

За јавног бележника Округног Суда у Новом Саду постављен је г. Војислав Кулунџић. Јавном бележнику код Округног Суда у Вел. Кикинди, г. Радомиру Вржипрашком, уважена је оставка на то звање.

Наименовање и пензионисање виших судија

Указом је постављен за Врховног Државног Одветника Банског Стола Седморице у Загребу г. Антун Злошило, досадашњи потпредседник Земаљског Суда у Сплиту. Стављени су у пензију: г. Михаило Гинић, председник Апелационог Суда у Скопљу и г. Др. Миливоје Кирић, судија Апелационог Суда у Н. Саду.

Укази у Министарству Правде

За начелнике Министарства Правде постављени су г. Владимир Ст. Петровић, до-

садашњи инспектор истог Министарства и г. Др. Јосип Ковчић, који је добио унапређење.

За секретара Министарства постављена је г-ца Јелка Гођевац.

Постављења, премештаји, пензионисања и оставке судија

Постављени су: за председника Округног Суда у Мостару г. Вукан Каблер, судски саветник истог суда; за судију Првостепеног Суда за град Београд г. Светолика Милутиновића, досадашњи секретар Апелационог Суда; за судију Првостепеног Струмичког Суда г. Богомир Стакић; за судског надсаветника код Округног Суда у Травнику г. Хашим Бадњевић-Пашалић, адвокат; за државног одвјетника у Сарајеву г. Иван Прељунић; за старешину Котарског Суда у Кањицу г. Риста Вазнић; за судског саветника код Округног Суда у Сарајеву г. Милош Гргић; за судског тајника код Округног Суда у Сарајеву г. Михајло Стојановић, пређашњи секретар Министарства Иностранних Дела; за судију Првостепеног Ужичког Суда г. Драгутин М. Протић; за државног одвјетника у Сплиту г. Др. Антун Бернарди; за судију Округног Суда у Новоу Саду г. Сава Радуловић; за судију Округног Суда у Травнику г. Теофил Марковић; за судију Округног Суда у Вел. Кикинди г. Младен Веселиновић; за судију Среског Суда у Сомбору г. Ника Иванишевић; за судију Среског Суда у Вршцу г. Миливој Подградски; за судију Среског Суда у Панчеву г. Добросав Пекота; за судију Среског Суда у Банатском Карловцу г. Сима Ранковић и за судију Котарског Суда у Омишу г. Јосип Висковић.

Премештени су за државног тужиоца у Вел. Бечкерек у г. Др. Стеван Радуловић и у Н. Сад г. Иван Хариман.

Стављени су у пензију: г. Тито Калецки, председник Округног Суда у Мостару и г. Јосип Фугошић, судски надсаветник у Бихаћу.

Уважена је оставка државном одвјетнику у Загребу г. Др. Решиду Куртагићу.

Адвокатима и судијама

Редакција „Бранич“-а и Управа Адвокатског Удружења позивају г. г. адвокате и судије из Београда и унутрашњости, да се пријеплаште на „Бранич“ и најусрдније се заузму за његово ширење. Редакција и Управа Удружења понављају овај апел у уверењу, да ће они потпуно схватити своје сталешке интересе и претеплаштом омогућити излажење часописа и остварење задатка, који је овај орган нашега Удружења ставио себи у задатак.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

БРАНИЧ

Година XII.

Београд, април 1927.

Број 4.

УРЕДНИШТВО : КЊЕГИЊЕ ЉУБИЦЕ БР. 11.

ИЗДАВАЧ : КЊИЖАРНИЦА „ПОЛЕТ“

ОПТУЖБА МИНИСТАРА I ЗАКЉУЧЕЊЕ СКУПШТИНЕ

SLOBODAN JOVANOVIĆ

PROFESOR BEOGRADSKOG UNIVERZITETA

17. aprila o. g. obrazovana je, na mesto Uzunovićeve vlade, vlada Vukićevićeva, koja je odmah zaključila skupštinu. Pred skupštinom se, međutim, nalazio predlog da se jedan od članova Uzunovićeve vlade optuži. Tim povodom postavilo se pitanje, u kakvom odnosu stoji Kraljevo pravo zaključivanja, odnosno raspuštanja skupštine prema skupštinskom pravu optuživanja ministara.

Optužba ministara nije jednostavan skupštinski akt, nego jedna procesna radnja, u kojoj se razlikuju ove faze: (1) rešavanje povodom poslaničkog predloga optužbe, da li ima mesta otvaranju isleđenja nad ministrom; (2) vođenje isleđenja preko jednoga skupštinskog odbora; (3) rešavanje povodom izveštaja tog odbora da li ima mesta optuživanju ministra. Tim poslednjim aktom svršava se postupak optuživanja u skupštini, i počinje postupak suđenja kod državnoga suda.

U ustavu nema propisa o tome, da skupština, dokle u njoj traje optužni postupak protivu ministra, ne može biti zaključena, odnosno raspuštena. Takvih propisa nema ni u zakonu o ministarskoj odgovornosti. Na protiv, član 20. toga zakona izrečno predviđa mogućnost zaključanja, odnosno raspuštanja skupštine za vreme optužnog postupka protiv ministra. Član 20. razlikuje dva slučaja. (1) Skupština je raspuštena pre nego je njen istražni odbor podneo izveštaj. U tome slučaju, nova skupština moraće da izabere nov istražni odbor, ali neće morati da donosi novo rešenje o otvaranju isleđenja nad ministrom: rešenje stare skupštine smatra se da je ostalo u važ-

nosti; (2) skupština je raspuštena ili zaključena posle podnetog odborskog izveštaja: u tom slučaju, nova skupština uzeće taj već podneli izveštaj odmah u rešavanje, — neće biti, dakle, potrebno da se bira nov istražni odbor.

Iz svega ovog izilazi da je zaključanje-raspuštanje skupštine dopušteno i za vreme optužnog postupka protivu ministara, ali da ono ne remeti sam postupak. Kralj može zaključiti-raspustiti skupštinu, ali ne može poništiti već svršene akte optužnog postupka. Oni ostaju i dalje u važnosti, i proizvode sve svoje pravne posledice.

Na taj način, naš zakonodavac mislio je dovesti u sklad Kraljevo pravo zaključanja-raspuštanja skupštine sa skupštinskim pravom optužbe ministara. Inače, ili bi Kraljevo pravo smetalo vršenju skupštinskog prava, ili bi skupštinsko pravo smetalo vršenju Kraljevog prava. Doista, ako bi, za vreme optužnog postupka, Kraljevo pravo zaključanja-raspuštanja bilo obustavljeno, skupština bi mogla uvek, pod izgovorom optužnog postupka, sprečiti svoje zaključanje-raspuštanje, — tako da ovi akti ne bi više zavisili od Kralja, nego od nje same. Obrnuto, ako bi zaključanje-raspuštanje imalo za nužnu posledicu poništaj svega dotadašnjeg optužnog postupka, Kralj bi, pod izgovorom zaključanja-raspuštanja, mogao da se meša u optužni postupak, i ako se u tome poslu ne traži saglasnost između njega i skupštine. Zato je naš zakonodavac ostavio Kralju neograničeno pravo zaključanja-raspuštanja, ali je tok optužnog postupka u skupštini učinio nezavisnim od Kraljeve upotrebe toga prava.

U zakonu o ministarskoj odgovornosti govori se samo o zaključenju-raspuštanju koje bi se desilo pošto je završena prva faza optužnog postupka, — t. j. doneta skupštinska odluka o otvaranju isleđenja nad ministrom. Ali šta onda, ako se zaključenje raspuštanje desi pre nego ova odluka bude doneta? Na pr. Vukićevićeva vlada zaključila je skupštinu na samome početku optužnog postupka, — tako reći, tek što je poslanički predlog optužbe bio podnet. Da li treba smatrati da je, sa zaključenjem saziva, predlog optužbe poništen, tako da bi ga, idućeg saziva, valjalo ponovo podneti... Ili treba smatrati, da taj predlog postoji i dalje, i da su samo prestali teći rokovi koji s njime stoje u vezi (na prvom mestu, onaj rok koji je ostavljen optuženom ministru za odgovor)... U nedostatku jasnog zakonskog teksta, pitanje može biti sporno. Nama se čini da bi pre valjalo usvojiti ono prvo mišljenje da je, usled

zaključenja saziva, predlog optužbe po ništen. Ako je zakonodavac smatrao za potrebno da izrečno pomene akte optužnog postupka koji ostaju u važnosti i posle zaključenja raspuštanja, to znači da oni akti koje nije izrečno pomenuo, ne ostaju u važnosti. Među tim aktima koje je zakonodavac izrečno pomenuo, nalazi se odluka o otvaranju isleđenja i podnošenje izveštaja istražnog odbora, ali ne nalazi se poslanički predlog optužbe. Prema tome, ovaj poslednji akt bio bi poništen usled zaključenja-raspuštanja skupštine. Zašto zakonodavac nije održao u važnosti predlog optužbe isto onako kao odluku o otvaranju isleđenja ili izveštaj istražnog odbora? Verovatno stoga što predlog optužbe nije još akt cele skupštine, nego samo pojedinih poslanika. Time se on razlikuje od onih akata koje je zakonodavac zadržao u važnosti, i koji potiču ili od same skupštine ili od jednoga nje nog odbora.

PROBLEM ZAŠTITE ULAGAČA¹⁾

Dr. VIDAN O. BLAGOJEVIĆ

ADVOKAT

Zaštita ulagača, kao akutno ekonomsko i opšte privredno pitanje, jeste problem aktuelan. On se postavlja i na pravnu osnovu, a javlja se onda kada je privredni polet u zastoju i

kada je privredna kriza na pomolu. Poznata je stvar da u vremenu velikog ekonomskog i opšte privrednog prosperiteta i najnesolidniji privrednici rade i najslabije banke pokazuju sjajne

1) Bankarstvo. 1924. Anketa o zaštiti ulagača kod naših novčanih zavoda. Mišljenja o anketi ili članci g. g. Dr. Juraja Vrbanića, S. D. Aleksandera Aloizija Tikača, Iva Švarca, Milana Bogadi (sveska za avgust); g. Josipa D. Galovca (sveska za septembar); g. g. Dr. Vidana O. Blagojevića, M. Dj. Jankovića, Ante Majnarića (sveska za oktobar); g. g. Uroša Dučića, Živojina Praštala, Mustafe Kapetanovića (sveska za novembar). — 1925. g. g. Konstantina Čutukovića, Ante Majnarića, Aladara Merklera (sveska za januar); g. g. Nikole Berkovića, Dr. Hermana Šterna, Milana Juzbašića, Jovana F. Grafa, Josifa Šefčika, Etbin Bežeka, Milorada J. Jelića, Ljudevita Sagadina i Petra Stivanijevića (sveska za april) — 1926. Vidana R. Schilizzi (sveska za septembar i oktobar). — 1927. Frančesko Lanzi (sveska za februar); Sv. M. Grebenac (sveska za april). Pored toga videti i članak g. Ljubomira St. Kosijera pod naslovom: Problem naših depozitnih kapitala u svesci za avgust 1924.

U anketi su postavljena tri pitanja:

1). Kakvo načelno stanovište pisac zauzima u pitanju ulagača: da li da se ono reši zakonskim putem, ili da se rešavanje tog pitanja ostavi i dalje inicijativi samo novčanih zavoda kao što je do sada činjeno.

2). U slučaju da se prihvati mišljenje o rešavanju ovog pitanja zakonskim putem, onda

a) da li da se primanje uloga dozvoli samo specijalnim ustanovama i kakve one garancije da pružaju publici i

b) u vezi sa gornjim da li bi država trebala da utiče u smislu koncentracije banaka ili za izvestan period vremena obustavi osnivanje novih banaka.

3). Koje bi bile najpotrebnije reforme u organizaciji i radu bankarskih institucija, kako da se otklone pojedine kritične i nezdrave pojave i kako da se poveća poverenje sviju građana u depozitne ustanove (sveska za avgust 1924.)

Pored toga, u svesci za april 1925. god. otvorena je anketa o tome: šta misle ulagači o sigurnosti i zaštiti štednih uloga.

Ekonomist. — 1924. Zakon za zaštitu ulagača u Čehoslovačkoj, st. 819.

Srpski Književni Glasnik 1924. Članak g. Nikole Stanarevića pod naslovom: Prinudna nagoda i ulagači. (Sveska od 1. novembra).

Pored toga videti razne članke i studije po istom pitanju u Novom Životu, Privrednom Pregledu

rezultate. Ceo svet zaradjuje, pa nije nikakvo čudo što i ulagači, sa uložnim novcem u nesolidnim bankama, dobijaju svoje visoke interese. Njima je glavno da im visoki interesi u vidu prihoda dolaze, a za ono, šta će biti docnije, niko se ne brine. I tako, dok ceo svet radi, ulagači su zadovoljni i problem njihove zaštite se i ne postavlja.

Sasvim je drukčija stvar kad prodje hučni ekonomski prosperitet, kad se poslovi stalože i počnu da opadaju i kad se pojavi ekonomska kriza. Tu više nije pitanje zaradjivanja u velikim razmerama, već je samo pitanje čuvanja onog što je se zaradilo. Ali, ma koliko se oprezno koračalo kroz krizu poslova, ipak sve ono što je trulo i nesolidno bilo u ekonomskom prosperitetu a nije se videlo usled huke poslova, sada se pojavljuje kao nesporno i nesposobno da izdrži teške udarce krize, i podleže. Usled toga, prisustvujemo velikim padovima firmi i banaka u vremenu kriza, čitamo svakog dana o otvaranju stečaja mnogim privrednicima i slušamo žalopojke ulagača, čije uštedjevine odilaze sa finansiskim krahovima banaka, kao da nisu nikada ni postojale.

Medjutim, ekonomske krize, ma koliko bile štetne po narodnu privredu govoreći u opšte, imaju nesumnjivo koristi u tome: što neumitno rasčišćavaju situaciju. Posle njih ko ostane, može nastaviti svoj privredni život, siguran da je za isri sposoban. Ko pak podleigne njima, taj nije bio u stanju održati se bilo usled toga, što je bio nesposoban i nedorastao da se bavi poslovima i onda kada oni ne idu, bilo što je bio nesolidan pa ga je ta nesolidnost, otkrivena u krizi, oterala u propast.

Problem zaštite ulagača tada se postavlja. Sa sviju strana traži se donošenje strogih i energičnih mera radi zaštite ulagača, koji nezaštićeni, nalaze se zaista u neobično teškom položaju. Njihova potraživanja, u stvari po vidjenju od banaka, teško se realizuju sudskim putem usled toga, što nije još utvrđena pravna priroda uložne knjižice. Prijoritno pravo ulagačima ni jedan zakon nije priznao, tako da u slučaju stečaja, a do stečaja dolazi neminovno kada više ulagača od nesolidne banke traže u

du, Trgovinskom Glasniku, Politici, Vremenu, Pravdi i dr. koje zbog kratkoće vremena nismo mogli pregledati i tačno se pozvati na članke odnosno studije koje se odnose na gornje pitanje.

Najzad, nalazimo, da nije moguće pisati u opšte kod nas o zaštiti ulagača bez konsultovanja dve odlične monografije po istom pitanju, na ime dela g. Stanislava Kukla pod naslovom: Problem zaštite ulagača (Zagreb 1924. st. 192) i dela g. Ljubomira St. Kosijera pod naslovom: Problem štednje i naš uložni kapital (Zagreb 1923. st. 206.). Mi smo se ovim dvama delima svestrano poslužili pri izradi ovog članka,

kratkom roku povraćaj svoje gotovine, obično najbolju bančinu gotovinu odnesu sudski i oglasni troškovi, nagrade službenika, poreske i opštinske dažbine, pravi ili fiktivni založni poverioci, a pre njih po gotovu branilac i staralac mase... I onda se desi, da od uložne knjižice, po kojoj je dat novac sa rokom po videnju, ne ostane ništa drugo, do uspomena na sretna vremena, kada su napisane cifre u njoj nešto predstavljale.

Zaštita ulagača u opšte govoreći, izgleda da nije nešto tako novo. Za nju je se i ranije znalo. Malo nam smelo izgleda tvrđenje, da su još rimski zakonodavci štitili publiku od eventualnih zloupotrebe tadašnjih bankarskih društava (argentarii), na taj način, što su određivali solidarnu odgovornost članova društvenih prema publici. Ali je nesumnjivo, da su već talijanski gradovi počeli štititi publiku od eventualnih zloupotreba bankara, kaucijom, zakletvom članova banke da će ispravno raditi, nadzorom nad bankama, zabranom rada izvesnih poslova i t. d. Pored toga, izvesna zakonodavstva, kao naše i austrisko, tursko i dr. vezivali su osnivanja banaka za dozvolu nadležnih vlasti i strog nadzor nad radom. Sve je to naravno rađeno da se zaštite poverioci, a na prvom mestu ulagači, od zloupotreba od nesavesnih bankara i banaka. ²⁾

Medutim, zakonska zaštita ulagača u užem smislu reči, može se smatrati novom institucijom. Tako, pominje se slučaj sa predlogom zakona o zaštiti ulagača u nemačkom Parlamentu 1909. god. posle nekoliko padova banaka. Ali je predlog ostao samo predlog, jer usled opozicije nemačke bankske buržoazije, koja naravno ne bi želela da joj se poslovi po ulozima podvrgnu strožijoj kontroli, nije nikada postao zakon. ³⁾ Isto tako, prema neproverenim obaveštenjima, saznajemo da je ovo pitanje nekada potrzano u Severo - Američkim Sjedinjenim Državama. Ono je naročito bilo predmetom detaljnog ispitivanja u Čeho - Slovačkoj gde je dobilo svoje rešenje u vidu jednog naročitog zakona. Mi ćemo se na ovaj zakon docnije vratiti; za sada da naglasimo samo, da je on neobično interesantan, ali izgleda da je usamljen pokušaj da se da ulagačima i zakonska zaštita za njihov ulog. — Nama bar sličan pokušaj nije poznat izvan Čeho - Slovačke.

Problem se zaštite ulagača može posmatrati sa dve tačke gledišta: *načelno* i *oportunistički*. *Načelno* se može biti za zaštitu ili protiv nje, prema tome ako se uzme, da su ulagači naročiti ili obični poverioci. *Oportunistički* se može biti privrznik zaštite ulagača, s pogledom na današnju privrednu situaciju u našoj zemlji,

²⁾ i ³⁾ v. bliže o ovom kod S. Kukle: op. cit. str. 11. i sl.

pa bilo da se oni smatraju običnim ili naročitim poveriocima, jer tu zaštitu traži pravičnost.

Mi ulagače pre svega ne smatramo naročitim poveriocima. Oni su po nama poverioci banaka sa tražbinama najčešće po viđenju ili sa kratkim rokom. Od ostalih poverilaca se razlikuju po tome, što svoje potraživanje osnivaju na naročitoj ispravi — uložnoj knjižici, čija pravna priroda nije definisana u našem zakonodavstvu. U toliko je naravno nesigurnost ovih poverilaca veća od nesigurnosti ostalih poverilaca. Ali, u solidnim bankarskim institucijama, obično se uložna knjižica, kao isprava o dugu po viđenju, isplaćuje po prezentaciji, jer svaka solidnija banka vodi računa o tome, da ovi najopasniji poverioci — po viđenju, budu zadovoljeni. Ne treba zaboraviti da je klijentela koja ulaže svoj novac po našim bankama, obično sitnija u odnosu na sume koje ulaže, da je veoma pažljiva prema svome ulogu i podložna raznim emocijama, prohtevima i zahtevima, koji kad se počnu ostvarivati mogu dovesti i solidniju banku do katastrofe. S toga je veoma opasno raditi sa ulagačima i potrebno poznavati njihovu psihologiju i preduprediti njihove iznenadne akcije.⁴⁾

Ali to što su ulagači plašljiviji i psihološki različiti od ostalih poverilaca, ne znači da je priroda njihovog potraživanja u odnosu na potraživanje ostalih poverilaca, drukčija. Prema tome, mi ne bi bili *načelno* za zaštitu ulagača, pošto ne priznajemo ulagačima naročita poverilačka svojstva.

Doktrinarno posmatrano, ovo pitanje zaštite ulagača pojavljuje se kao jedan način intervencije države u privredne odnose građana. Ta intervencija, posle mnogobrojnih lutanja, najzad je definitivno osuđena na propast. Nju su doktrinarno uništili predstavnici fiziokratske doktrine

⁴⁾ Priča se da je katastrofa jedne ovdašnje banke nastupila usled toga što je odbila da isplati jedan veći ulog po prezentaciji uložne knjižice. Ulagrač, ovako odbijen, potražio je zadovoljenje u javnosti, i posledica je bila, da je banka morala zatvoriti svoja vrata pred navalom ulagača. U svojoj dužoj istoriji Beogradska Zadruga je zabeležila više crnih momenata, kada je nesolidna konkurencija — bankarska ili politička -- vodeći besomučnu kampanju uspeła da dovede gotovo sve ulagače pred bančine kase. Samo je se Beogradska Zadruga, zahvaljujući svojim čvrstim temeljima i ljubavi svojih osnivača, svemu tome oduprla i svakom ulagaču isplatila ono što mu pripada. Jedna druga banka nedavno je slavila jednu milijardu uloga. Ovo slavje, i ako je ta banka neobično solidna i čvrsta, simptomatično je, pošto na ovaj način ona proklamuje da se ne boji nepredviđenog. Međutim, ništa lakše nego govevati protiv ove banke pomoću ulagača, čega svega ne bi bilo da je uloženi kapital u toj banci nesravnjeno manji. Biti dužnik po vođenju sume od jedne milijarde dinara, ne izgleda nam baš najsjajnije, naročito, kad se uzme u vid. da je većina ovih poverilaca mali ulagač, podložan svakom mogućem strahu i panici!

— *Tirgo* i ostali — i čuveni engleski ekonomist *Adam Smis*, neofiziokrat, koji su postavili doktrinu ekonomske slobode i objasnili je sa ona četiri francuska glagola: *laisser iaire*, *laisser passer*. Na taj način je protekcionistička doktrina, čij je tvorac i praktični sprovedilac bio *Kolber*, pretrpela potpun krah. Međutim, intervencija državna doktrinarno se pojavljuje u spisima utotističkih socijalista, *Babefa*, *Sen Stmona*, *Furijea*, *Prudona*, i dobija početak primene od druge republike u Francuskoj (maj 1848.) do Napoleonovog državnog udara (decembar 1851.) Jasnije i bliže stvarnosti, ova etatistička doktrina izbija ponova sa velikom silinom prilikom pojave naučnog socijalizma, po čijem se ideologu *Marksu* i njegovom glavnom delu *Kapitalu*, naziva marksizmom. Ova doktrina, veoma osporavana od liberalnih ekonomista naročito, dobija svoju primenu u Rusiji (oktobarska revolucija 1917. god.) i sa nešto akomodiranja ruskim prilikama i priličnog odstupanja od integralne *Marksove* doktrine vlada i danas u Rusiji.

I jedna i druga doktrina izrađene su i imaju se integralno primeniti samo u *normalnm* prilikama, t. j, u prilikama u kojima se funkcija ekonomskih i socijalnih zakona pravilno vrši. Prema tome, ako se bude prihvatila koja od ovih dvaju doktrina, prihatiće se ili osuditi *načelno* intervencija države u privredne odnose građana, pa i u pitanje zaštite ulagača. I kako smo mi protiv etatizacije državne, protiv državne administracije i mešanja državnog i onde gde tome nema mesta, jer su sami građani sposobni da u tom domenu svoje i državne delatnosti, vrše najpovoljnije po sebe i po državu razne funkcije, to *načelno ne odobravamo* mešanje države u privredne odnose, a po gotovu u pitanje zaštite ulagača. U normalnim privrednim prilikama ovo mešanje može biti štetnije nego korisnije, jer na taj način država, pored toga što nema svojstva potrebna za tako nešto (lična inicijativa konkurencija, tačna kalkulacija, trgovački duh i dr.) ona zanemaruje i one dužnosti koje joj kao državi nesumnjivo pripadaju i svojstvene su joj. Otuda dve štete.

Međutim, kad se posmatra posle rata stvoreno stanje u opšte-privrednom, ekonomskom i finansiskom pogledu, pa se ono uporedi sa stanjem kako je bilo pre rata ili kakvo su stanje doktrinari i ideolozi državne intervencije ili neintervencije u privredne odnose građana zamišljali, dolazi se do zaključka, da ovo posle ratno stanje nije normalno, da mu mnogo nedostaje od najbitnijih sastojaka pa da postane normalnim i da se pojavljuje potreba, da u izvesnim momentima i po izvesnim pitanjima država interveniše. Tako, posmatrano sa ove tačke gledišta, s pogledom na stanje stvoreno

ratom i poratnim prilikama, pitanje zaštite ulagača se postavlja i traži baš svoje rešenje u intervenciji državnoj.

Tako, nalazimo, da država *treba i mora*, i to možda u što skorijem roku, da interveniše u ovom pitanju baš s toga, što živimo u neredovnim vremenima, i da bi iz tih neredovnih vremena izašli. Drugim rečima, država treba da interveniše ovde, da bi stvorila baš ono stanje, kad potreba za njenom intervencijom prestaje. I s toga, ovakva državna intervencija se pojavljuje kao oportunistički opravdana, pošto privremena, a nikako kao negacija načelnog stava

koji smo u ovom pitanju zauzeli o neintervenciji državnoj, pošto ovakve vrste, državna intervencija samo potvrđuje napred postavljeno pravilo, po onoj klasičnoj: da izuzetci potvrđuju pravila. Prema tome, mi nalazimo, da naša država treba što pre da reši problem zaštite ulagača, intervenišući energično u korist ulagača, da bi se vratila što pre na raniji stav posmatrača, koji u ovom pitanju i danas zauzima. A pre svega treba jasno reći, da državna intervencija u ovom domenu ima da bude *privremena* i tačno *određena*.

(Nastaviće se)

IZVRŠENJE SMRTNE KAZNE VEŠANJEM

VOJ. M. VUJANAC

ADVOKAT

Pre skoro dve hiljade godina najveći pobornik ljudske slobode, jednakosti, bratstva i milosrđa pružio je čovečanstvu najbolje i najhumanije zakone i večne istine, a među ovima i onaj najdragoceniji koji kaže »ne ubi«.

Na putu k slobodi, jednakosti, bratstvu i milosrđu, ljudsko društvo nije prevalilo mnogo i njegovi su zakoni u ovom pravcu dosta oskudni. Na suprot onom božanskom, ljudski zakon *dopušta* u nekim slučajevima i ubistvo bližnjega. Organizovane ljudske zajednice — države — prisvojile su sebi vlast, pa stvorile sebi i pravo da čoveka *kazne* smrću. Mnogo se tome pravu prigovaralo. Razlaganja, potkrepljivana najjačim argumentima ljudskog razuma, da je smrtna kazna nepravedna, da je nepopravljiva, da država nema pravo da čoveka *kaznom* liši života, ostala su u mnogim državama bezuspešna.

Ali, ako se u negiranju ovog prava države nije uspelo, tendencija je uvek bila, i uspelo se: da se ono što više ograniči, svede na krajnje mogući minimum primene, pa i ublaži, te da i u tim krajnjim slučajevima njegove primene sam način izvršenja ove svireposti bude što humaniji. Jer, dok su stara ljudska društva smrtnu kaznu izvršivala sa *izvesnom svećanošću*, čak sa *izvesnim sadizmom* na pr. razapinjanjem na krstu, rastrzanjem o konjske repove, paljenjem na lomači, raskidanjem na točku i t. d. novi su vekovi unosili postepeno u to izvršenje i humanost, čovečnost. I tako se danas smrtna kazna izvršuje na pr. u Americi pomoću električne snage, u Francuskoj i Nemačkoj odsecanjem odnosno odrublivanjem glave, u Austriji, Madžarskoj, Engleskoj i Rusiji vešanjem, u Srbiji pucanjem iz pušaka. Želja je da se smrtna kazna, kad se već mora primeniti, *izvši brzo, bez mučenja, što čovečnije*.

Vođeni takvim mislima, tvorci našeg Projekta Kaznenog Zakona stvorili su propis — § 34 — po kome se smrtna kazna ima izvršivati u našoj zemlji *vešanjem*, a vele, da nauka smatra taj način danas kao najhumaniji.

Ne mislimo tvrditi da nema i svirepijih sredstava za usmrćenje ljudskog bića, ali ne delimo mišljenje da je vešanje baš najpogodnije sredstvo, a naročito ako se uporedi sa nekim drugim sredstvima koja se nama čine prigodnija, humanija.

Po Dr. Milovanoviću piscu »Sudske Medicine«, vešanje je »stezanje vrata zamkom koju zateže težina vlastitog tela«. Iz ovoga se vidi da vešanje nije radnja *brza*, (a reč »brza« ovde treba da znači gotovo što i reč »trenutna«), već da je to radnja *trajna*. Sam mehanizam vešanja ima dve faze, koje često puta ne nastupaju odmah jedna za drugom. Prva je »stezanje vrata zamkom«, usled čega nastupa onesvešćenost, praćena grčevima lica i trzajima udova; druga je nastupanje smrti. Onesvešćenost nastupa odmah, trenutno, čim se zamka zategne. Ali od tog trenutka pa do smrti može proteći dosta vremena, jer smrt ima da nastupi usled izvesnih anatomskih promena na telu, koje su više ili manje intenzivne. Ona nastupa ili za to što usled stezanja krvnih sudova nastupi anemija mozga, ili za to, što se organi za disanje zatvore te prestane disanje, ili što nastupi lomljenje vratnih pršljenova, ili druge promene. Za te anatomske promene treba izvesnog vremena.

Medecinski stručnjaci (na pr. Viber) ispiti vanjem mase slučajeva utvrdili su »da smrt nastupa retko kad odmah, već obično u toku 5—10 minuta.« Pet do deset minuta nije malo kad je reč o umiranju! Deset minuta očajne

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

борбе između života и смрти, па ма то било и у станју онесвећености, муčenje је.

Тako је, дакле, у нормалним случајевима.

Али нам приповедају да је било доста прилика, где је та очајна борба između живота и смрти трајала много дуже.

Тako нам се поминје случај кад је смрт наступила тек после 45 минута!

Један други јадник видио је о ужету 25 минута, а кад је скинут срце му је кучало још пунa 3 сата!

Велики је тек несрећник био онај осуђеник, кога су скинули са вежала после 12 минута, а који је умро тек после 24 сата и то од плућне инфекције! То је било услед тога, што су крупне вратне жлезде спречиле потпуно стежање крвних судова.

Пред оваквим грозотaма губи се идеја о humanости.

Како из ових не ретких случајева, тако и из оних »normalних«, види се да смрт вешањем *није брза, није без муčenja*, па дакле *није humana*. Медecинска наука није у станју да оправда позивање наших законотвораца.

Нама се чини да смрт пучањем из ватреног оруђа наступа брже. Ту се у много случајева избегавa онај непредвиђено дуги интервал из-

међу онесвећености и смрти. Још се брже и сигурније човек може усмртити електричном снагом, помоћу наелектрисане столице. Ту је свакако довољно само неколико тренутака.

Поред изнетих разлога, изгледа нам, да се увођењу ове новине код нас противи и опште народно осећање према овом чину. Србину је, ма био и злочинац, лакше погинути од куршума него од конопца. Кроз векове и у разним приликама служило се »пушком и лјутим јатаганом«, врло ретко конопцем.

Сama слика вешања одвратна је, а у сваком случају одвратнија од стрелјања. При стрелјању ми кривца жалимо, кад-кад се и лјутимо на њега. Вешање нам изазива одвратност.

И све је то тако кад се претпостави да свака радња у овом чину има да теће највећом брзином. Али шта да рећемо ако у том извршењу смртне казне буде неумећности, или нехата, па, ко зна, можда некад и нерасположења?

Све те мисли утврђују нас у уверењу да се, кад је реч о извршењу смртне казне, могао изабрати начин блађији, човећнији. Јер, признати ваља да осуђеник, изгубивши право на живот, има данас право, да у начину којим му се тај живот одузима тражи *милосрђе*, које би једино могао понети већном судији.

ТЕШКОЋЕ ОКО ОБРАЗОВАЊА ИЗБРАНОГ СУДА

СЛУЧАЈ ИЗ ПРАКСЕ КОД УПРАВНИХ ВЛАСТИ И УПРАВНИХ СУДОВА

МИЛАН КОНСТАНТИНОВИЋ

АДВОКАТ

Дужност је свакога доброга судства да обезбеди тачну примену законских прописа као и то, да та примена буде што бржа, јер спора расправа штетна је готово исто толико као и рђава. Крајњи је циљ законодавства да омогући грађанима да са што мање материјалних издатака и губитака у времену, дођу до разрешења свога спорног тражења.

Спорни случај који излажемо, а који је био на расправи код наших управних власти и управних судова, није задовољио ни први ни други услов. Излажући га имам намеру да укажем на учињене грешке од стране власти, које су својим радом припогле да се успори расправа ове хитне ствари. Случај је у овоме.

На основу изршног решења првостепеног суда које је донето по Уредби о убрзању рада код судских и изследних власти, Л. К. тражио је код надлежног средског поглавару да се образује избрани суд и изврши деоба оних предмета који су изложени у судскоме решењу, а за које је суд нашао да их тим путем треба поделити. Деобничари су код власти изабрали судије и заменике

али за председника избраног суда нису могли да се сложе. На позив средске власти изабране судије изабрале су председника и заменика и њихов избор пао је на оне личности, које су сами деобничари у првоме избраноме суду били предложили за судије, а који нису учествовали у првоме суђењу. (За деобу истих предмета судио је избрани суд, али је та пресуда поништена). По овоме средска је власт решењем образвала избрани суд, који је отпочео рад на деоби.

По писменој представи једнога деобничара велики жулан Подунавске Области упутио је писмо средскоме поглавару 19. маја 1926. Бр. 4337, којим је поништио решење о образовању избраног суда и обуставио даљи рад суда на деоби. Као главне разлоге за ово навео је:

1) Што је полициска власт требала да постави председника избраноме суду и заменика, а не да их бирају изабране судије;

2) Што се избрани судија незадовољног деобничара није хтео да прими дужности, а његов заменик није био надлежан да врши овај посао око избора;

3) Што у диспозитиву решења није стављено шта има да се дели, већ је казато да је предмет деобе оно што је изложено у реферату решења; и

4) Да је поглавар требао решење о образовању суда да саопшти деобничарима,

Да се ова ствар не би одуговлачила и да би припомогао што бржу расправу, потражилац деобе обратио се

срескоме поглавару писменом преставком, тражио је формално решење и навео је да велики жупан није требао да ништи решење и да је све противно закону што је навео у своје писму. Председника и заменика изабраноме суду по другом одељку § 437 грађ. суд. пост. и последњој реченици чл. 29 Уредбе о убрзању рада, бирају изабране судије када се деобничари у избору судија не могу да сложе, а не поставља их полициска власт, како каже велики жупан, да је заменик судије за то да сврши посао који би требао да учини судија, да су изабрани председник и заменик личности на које су већ пристали деобничари, те није било потребе њихова имена саопштавати и напослетку да се у диспозитиву сваки пут ставља да се нешто досуђује или одбија што се у реферату излаже.

На добивено формално решење срескога поглавара којим га је одбио са мотивацијом да по наређењу великог жупана мора да поступи, Л. је изјавио жалбу и велики жупан одобрио је решење поглаварево.

Противу овога решења Л. је подигао тужбу код Управнога Суда који је донео решење 19. октобра 1926. Бр. 10813 и одбацио је тужбу као неосновану у главном са тога разлога, што по тач. 4, чл. 24. закона о Државном Савету и управним судовима није повређено никакво законско право или интерес тужиоца и да је срески поглавар био дужан да донесе ново решење по примедбама великог жупана. које су за поглавара обавезне.

По жалби на ово решење, Државни Савет решењем свога IV. одељења од 7. фебруара 1927 Бр. 42786 основао је решење Управног Суда још и са овом допуном разлога: „Управни Суд је правилно поступио што се није упустио у мериторну оцену примедба великог жупана одржаних у решењу истога жупана од 19. маја 1926. Вр. 4337, које је жалиоцу саопштено 2. јуна 1921. год., јер противу тога решења није поднета тужба Управном Суду“.

И ако је овај предмет био код оба управна суда и готово годину дана био на расправи код управних власти, ипак је остало као неразјашњено најглавније питање: да ли су примедбе великог жупана законите или нису? То је међутим било главно да се утврди, јар ако оно што је казао велики жупан, није било законито, па следствено томе да није ни могао ни требао да ништи решење и обуставља већ започети рад изабраног суда, онда није требало допустити да то незаконито решење управне власти остане у важности. Ако је незаконито, а остане у важности, онда се постављам рђава основа за састав изабраног суда и припрема се могућност да се доцније ништи оно што суд буде урадио због рђаво образованог суда.

У случају да је жупаново решење на закону основано, управни судови требали су да кажу да више нико не би могао у то да сумња.

По моме схватању учињене су ове погрешке приликом ове расправе.

Велики Жупан није могао ни требао да на просту представку, не саслушавши противну страну, ништи решење о образовању изабраног суда и обуставља започету деобу, већ је само могао да донесе *формално решење* којим би преиначио решење поглава-

рево и да тим начином да могућности другој страни, да се код више власти испита да ли је законито и правилно оно што је изнео велики жупан. У овоме случају крупно је правно питање, које је Управни Суд требао да расправи: да ли председника и заменика поставља власт, кад се деобничари не могу да сложе у њиховоме избору, или их у томе случају бирају изабране судије? Велики жупан каже да их поставља власт, а међутим у другоме одељку § 437. грађ. суд. пост. и по последњој реченици чл. 29. Уредбе о убрзању рада стоји као наређење да ће власт „на захтевање заинтересованог изабрати судије за противну страну, ако се парничари у избору судија не сложе, а ови (изабране судије, јер се ова заменица на њих односи) бирају већином себи председника“.

Исто тако требало је испитати да ли је правилно што је велики жупан *поништио* решење због тога, што је у диспозитиву казано да се има да дели што је ушло у реферат решења и што је изложено и у извршном решењу првостепеног суда, или је то све требало поновити у диспозитиву решења. До сада је била пракса да судови који своје одлуке доносе на основу одредаба закона о грађ. суд. пост., на основу кога је донето и ово решење, у диспозитиву кажу да нешто досуђују или одбијају, што је у реферату изложено.

Требало је испитати да ли је велики жупан требао да ништи решење и обуставља рад суда због тога што то решење није саопштено деобничарима или је требао само да врати да се саопшти и кад би се узело, да је то саопштење било потребно с обзиром да су предложене за председника и заменика личности, на које су се раније сами деобничари били сложили.

Управни Суд је требао да се упусти у оцену законитости примедба, јер је дато формално решење по коме обе управне власти, и поглавар и велики жупан, налазе, да је законито оно што је велики жупан казао кад је поништио решење о образовању изабраног суда и обуставио његов рад. Та су решења обухватила и те примедбе због чега је Управни Суд био позван да испита законитост примедба, јер су оне и изазвале овај административни спор, а њима је повређен лични интерес деобничара, а нарочито жалиоца Л. који је деобу и тражио.

По моме схватању одлука Државног Савета са допуном учинила је само пометњу. Управни Суд каже да није повређен тужиоцев интерес заснован на закону, а Државни Савет то одобрава и вели да је Управни Суд добро урадио што се није упустио у

„мериторну“ оцену примедба великога жупана од 19. маја 1926. Бр. 4337, које Савет назива *решењем*, јер противу тога решења није поднета тужба Управном Суду. Управни Суд каже да се по тим примедбама жупановим треба да поступи, па тек да се изјави жалба, а по том подигне тужба, а Државни Савет вели, да је противу тих примедба требало поднети тужбу Управном Суду, једно и друго не може стајати упоредо, јер ако стоји ова допуна као тачна, онда је Савет требао да поништи решење Управнога Суда и да му нареди да донесе друго по томе, што противу тих примедба великог жупана тужилац Л. није поднео тужбу Управном Суду.

Али овој допуни Државног Савета не може се дати за право да је законита и по томе, што одлука великог жупана од 19. маја 1926. Бр. 4337 није у таквој *законској форми*, противу које би се могла да подигне тужба. По чл. 21. закона о Државном Савету и управним судовима тужба се подноси у одређеном року *„после предаје решења у управне власти“*, што значи, да мора да претходи *формално решење*, па тек је такво решење способно за тужбу, која се не може подносити противу *свакога акта у управне власти*, већ тај акт мора да буде у законској форми и то у *форми решења*.

Ова је допуна незаконита и по томе, што примедбе великог жупана Државни Савет назива произвољно *„решењем“* и замера што противу тога решења Л. није подигао

тужбу, а међутим по чл. 18. поменутог закона о Државном Савету треба да претходе *два решења* управне власти, па тек онда може да се подигне тужба управноме суду, из чега излази да тужилац Л. и није могао да подигне тужбу Управноме Суду, како га саветује Државни Савет, пошто пре тога није имао два неповољна решења противу себе. Та је два решења добио тек онда, када је поглавар казао да по наређењу мора да поступи без обзира да ли је наређење законито или није, а то решење потом одобрио велики жупан. Државни Савет, усвајајући гледиште Управног Суда, налази да противу овога формалног решења великог жупана није могла да се подигне тужба, а одмах у допуни разлога одобрава да се тужба може да подигне и противу *писма* великог жупана и замера тужиоцу што противу тога писма није подигао тужбу!

Закон о управноме судству код нас је скорашњег постанка. На сваки начин мора да се ради са више пажње, јер, као што сам казао у почетку овога чланка, поред правилне примене закона, судство мора да буде и брзо и не буде ли задовољено и једно и друго, онда је такво судство штетно. Изнети случај, мислим, да је довољно оправдан да се учини ова замерка и да се укаже кроз казне се све тешкоће мора да прође па да заинтересовани дође до свога права и да изврши једну извршну судску одлуку којом је признато право на образовање избраног суда и на деобу тачно означених предмета у тој извршној одлуци.

ПОРЕСКО ОЛАКШАЊЕ ПО ТАКСЕНОМ ЗАКОНУ

ЖИВ. С. ДЕВЕЧЕРСКИ

ШЕФ ОДСЕКА ГЕНЕРАЛНЕ ДИРЕКЦИЈЕ ПОРЕЗА

На пореске терете жале се у целом свету, те није никако чудо што се на њих жали и наш свет и ако, у поређењу са другим, већим народима, наш народни доходак није толико оптерећен као код многих чак и напреднијих држава. Ипак, мимо свега, има много разлога што се ти терети код нас јаче осећају и теже подносе, и протести који су се чули са разних страна у интервалима времена, не само да нису били увек без основа, него су то често пута били последњи трзаји исцрпених привредних организама који су се у сувише великој економској кризи још једино окретали држави. Разуме се, да за пропаст тих и таквих привредних организама и организација нису криви порески терети, већ

нерационално газдовање или рђава коњура, али сви ти болесници најмучније су подносили државне терете не зато што су они били најтежи, већ што се верује да се међу свима повериоцима држава може најлакше одрећи својих потражњавања.

Такво веровање најаче се ширило у последње време и у појединим крајевима почело се постепено формирати у убеђење; да је то једини пут да се помогне крупном привреднику, који је у огромним пословима изгубио равнотежу оног момента кад је престала инфлација, и новчаном заводу који је своје нормалне послове подредио најсмелијим спекулацијама, и ситном посленику који живи од туђих великих послова и сељаку кога

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

сопствена суперпродукција полагаано разо-
чарава. Међутим, оно је из основа погрешно.
Државни терети могу бити неравномерно
распоређени услед неједнаких закона у по-
јединим покрајинама, чијем се унифицирању
искрено тежи, али они нису нити за сада
могу бити узрок осиромашења ни поједи-
наца, ни народа као целине.

Ипак, ти су терети знатни, то признају и
надлежни фактори, и подносе се тешко, не
што су велики и одвећ несразмерни, већ
услед опште привредне кризе која послед-
њих месеца удара у врхунце и немилосрдно
обара све слабије привредне јединке.

У тим тешких тренутцима достојни су оз-
биљне пажње одважни напори Г. Министра
Финансија да учини извесна пореска олак-
шања чак и по цену знатних фискалних
жртава. Ти напори, те тежње да се учини
извесно фискално растерећење, спроведене
су кроз извесне прописе финансијског за-
кона за 1927/28 годину, које ћемо легитимично
додирнути.

Одредбе у којима долазе до изражаја ова
олакшања нису многобројне. То је и разум-
љиво. Један нов порески или таксени закон
не може бити предмет прописа једногодиш-
њег фин. закона, а није се могло ударати
ни у саме основе пореских и таксених закона
из разумљиве обазривости да се не доведе
у питање цео фискални систем на коме ба-
зира годишњи државни прорачун, који се
морао осигурати. Учињено је, дакле, што се
могло.

У области непосредних пореза учињене
су олакшице у плаћању дужног пореза а
код посредних пореза та олакшања пред-
стављају један значајан гест, чија ће се ре-
перкусија несумњиво осетити широм целе
земље.

Ја ћу се овде задржати само на пропи-
сима који се односе на таксе, пошто су у
тој области и учињена највећа растерећења.

Као доскорашњем шефу највеће државне
кредитне институције у земљи, Г. Министру
Финансија није било тешко уочити главне
узроке данашње привредне кризе и сасвим
логично дошао је до утврђене истине: да
је за један нормалан привредни живот од
првокласне важности егариране капитале
уући у што живљу циркулацију и осигу-
рати што обилније и јефтине кредите љу-
дима од посла. Да би се то постигло, ва-
љало је олакшати егзистенцију домаћим
кредитним установама и охрабрити их на
живљи рад, а с друге стране, привући што
више и страног капитала у земљу.

И Г. Марковић прилази овоме послу фис-
калним одредбама кроз најновији фин. закон.

Он смелим гестом, кроз члан 89. фин. за-
кона, смањује таксене ставове на акције и
удеонице акц. друштва, банака и новчаних
завода од 2% на 1.5% и од 4% на 3%, а
уз то ослобођава од ових такса и све виш-
кове преко номиналног износа акције или
удеонице уплаћене приликом уписа. Страна
пак, друштва, односно стране капитале који
се унесу у земљу *пошћуно ослобађа од ових
такса.*

Исто тако, да би се олакшавала цирку-
лација робе и добара, смањени су таксени
ставови за купопродаје из тарифног броја
12. т. тарифе од 2% на 1% за покретности
и од 6% на 4% на промет непокретности.

У доба када потребе државног фиска дик-
тују најрационалније искоришћавање свих
постојећих пореских извора и чак пронала-
жење нових, ова намера мора бити запа-
жена и цењена, без обзира на то, да ли ће
она у мањој или већој мери постићи жељене
резултате. Одричући се знатног дела сигур-
них прихода, држава прво даје леп пример
којим путем ваља поћи, ако се и у круго-
вима кредитних институција као и у широ-
ким народним слојевима жели искрено олак-
шање привредне кризе.

Сем ових случајева, таксени ставови сма-
њени су и код тар. броја 81. (приликом
јавних продаја) у истој сразмери као и код
купопродаја, а *годишња* такса на сваку те-
стеру код стружница замењена је једном
далеко мањом таксом која се плаћа једном
за свагда. Исто тако ослобођена су од таксе
на забаве инвалидска удружења, школска
омладина, и т. д.

Али се на овоме није стало.

Исто онако као непосредни порески терети,
па чак и више него они, ометају слободно при-
вредничково делање многи казнени прописи
несразмерни према учињеној кривици. Наш
таксени закон у томе се нарочито одликује,
па га зато у интелегентнијим слојевима на-
шег народа и зову иронизирано „закон о
казнама“ уместо „закон о таксама.“ Истине
ради треба признати да ови оштри казнени
прописи нису заведени да сметају привред-
ном делању, већ да осигурају што бржи
прилив у државну касу знатног дела прихода
ове врсте, али се лојално мора признати да
се у томе претерало. При прописивању ових
казнених одредаба није се имало одређеног
критериума, па се нису повукле разумљиве
границе између *кривица* и *неуредности*, услед
чега се дешавало да се за најневинију неур-
редност кажњавало као за најопаснију пор-
реску дефраудацију.

То се нарочито опајало код т. зв. „вре-
менских такса“ које се плаћају повремено,

као што су: преносна допунска такса из Тбр. 12, паушална за рачуне по кафанама итд. из Тбр. 34, такса за право точења пића из Тбр. 62, такса за држање билијара из Тбр. 98, такса за употребу подвозних средстава из Тбр. 100 таксене тарифе итд.

Све сопственике ових објеката и радња финансиске власти држе у евиденцији и искључено је да би (за уредно пријављене објекте) могло да се деси да се нека од ових повремених такса на време не плати а да за то незна надзорна финансијска власт. Према томе, кад један сопственик уредно пријави своју радњу или таксени објекат, нема физичке могућности да ову таксу не плати, а да не буде запажен или, другим речима, он није у могућности да учини пореску дефраудацију већ само обичну неуредност у погледу рокова уплате. Међутим, и за такве неуредности по ранијим прописима биле су предвиђене драконске казне. Ове казне у појединим случајевима биле су толике, да су озбиљно угрожавале опстанак радње или таксеног објекта. Тако на пр. у току прошле године за неплаћену на време паушалну таксу за рачуне у кафанама и сличним радњама изрицане су казне у педесетоструком износу, које су се пењале врло често до 50.000 па и 60.000 динара.

Разумљиво је да су овакве казне претиле да угуше овакве радње и да ометају нормалан привредни живот, поред тога, што се јасно осећало да су оне одвише и неправичне, јер су се тицале не *кривице*, већ обичних *неуредности*, које је државна власт могла лако и брзо и у свако доба да парира најобичнијим актом својих извршних органа.

Схвативши овај проблем сасвим правилно Г. Министар Финансија је изменама одгова-

рајућих законских прописа у таксеном закону онемогућио у будуће ову законску аномалију и прописао да се, почев од 1. априла ове године, неуредности ове врсте ликвидирају на тај начин: што ће у сваком случају закашњеног плаћања ових такса, финансиске власти саме, по својој иницијативи, исте наплаћивати езекутивним путем. Осем тога, све до сада учињене кривице ове врсте опроштене су, у колико изречене казне нису већ извршене.

Поред овога, на надлежном месту запазило се још одавно да наши сиромашни виноградари из Далмације, који живе искључиво од свога вина, тешко уновчавају свој производ и да их осетно погађају точаринске таксе. Немајући могућности за извоз незнатних количина вина, а притиснути точаринским прописима, они су своју мршаву зараду смањивали још и на тај начин што што су морали плаћати (и ако најмање) точаринске таксе, ако су, ради боље зараде, хтели источити своје вино на ситно.

С обзиром на њихов тежак положај, новим законским прописима одобрено им је да вино сопственог производа и са сопственог земљишта могу сваке године истакати бесплатно по 20 дана; а уз то су им опроштене све досадашње кривице у колико казне нису биле већ извршене.

Из досад изложеног, јасно нам се оцртавају две ствари: да смо овим законским изменама добили модерније законске прописе и да ја кроз њих учињено једно велико олакшање у нашем привредном животу. Обе оне могле би послужити и као пример самоодрицања државе за спас опште ствари и као путоказ на беспућу кроз пуну привредну кризу. Очекивати је да и приватна иницијатива у том погледу учини своје.

О ПЛЕБИСЦИТУ

— КРИТИКА ТЕОРИЈЕ ПЛЕБИСЦИТА —

МИХ. СТОЈАНОВИЋ

СУДСКИ ТАЈНИК

Међу модерним ауторима, специјално међу америчким писцима поменућемо *Јохана Мајшерна*, који изражавајући своју бојазан о начину примене плебисцита, заступа гледиште да, и ако се одстрани од плебисцита елемент насиља и корупције, остаје ипак могућност опасности његове примене због игноранције маса у политичким питањима.

Без сумње већина народа, овде-онде, била је стављена пред проблем изгласавања за-

кона, уредаба и амандемана, претходно објашњеним од добрих и лојалних правника. Али с друге стране одлучивати о томе: да ли треба постати независан или примити туђе поданство, није тако проста ствар. То је, може се рећи пре један рад који изискује вишак од нормалне интелигенције људи и жена.

Ако за један извештај случај територијалне промене усвојимо поступак народног гласања, ван свакога мешања војске и полиције и ван

У сваке корупције, онда нам се чини да би крајњи резултат гласања био исти као да се добио репрезентативним путем у једној скупштини, изабраној да одлучи о истом питању или пак у једној скупштини чија би одлука била ратификована општим гласањем. Ту би се само имало водити рачуна о томе да ли би требало применити директно гласање једног ограниченог изборног закона или пак гласање једног изборног тела, изабраног на бази ограничене балотаже. Неопортуност теорије плебисцита излази најјаснија при испитивању комплекса идеја на њеном пољу примене. Јер, или је конзултирање народа излишно будући да анексија одговара тренутним националним аспирацијама и жељама државе победнице, или је, у обрнутом случају, оно опасно, будући да ставља победиоца и побеђенога у исти положај, дајући првом могућност да предузима мере које се не допуштају другом. Другим речима, док надмоћношћу оружја победилац може да себи обезбеди успех избором акција и мера, дотле је побеђени сведен на ћутање и пасивност. Дакле, у томе се састоји велика опасност за појединца, коју слепо пренебрегавају (поричу) присталице ове теорије. Мисао о плебисциту, незаштићујући патриоту од последица освајања, убија тотално сва права којима се он може послужити, као обезоружани грађанин, према општим правилима међународног права. Јер се на овај начин губи свако место даљем протестовању.

Бофис и Ривије у Француској, Штерк и Улман у Немачкој, при свем том што не признају принцип плебисцита за практично средство у савлађивању тешкоћа у односу на територијална уступања, виде у пракси решење овог питања само у принципу опције који даје становницима уступљене територије слободу да приме нови суверенитет или да остану под старим поданством.

*

До сад смо видели разлоге којима су се противници теорије плебисцита служили како у порицању правног основа плебисцита тако и у његовој примени. Сада ћемо да изложимо аргументе којима присталице система плебисцита теже да га уздигну у тријумф и од њега учине принцип којим народи манифестују најизразитије своју вољу о својој судбини.

Присталице теорије плебисцита наводе аргументат, по коме се не може негирати право народу да сам одреди услове своје егзистенције. У једном случају где једна провинција мора, после једног дипломатског аран-

жемана или каквог несрећног рата, бити пласирана под туђу доминацију, треба консултовати становништво дотичне земље за његово мишљење о једном таквом важном питању. Тако се чини, веле они, крај каприцима једног суверена.

Ако уопште усвојимо гледиште да се отаџбина не намеће индивидуи, онда се не може допустити распарчавање једне државе без пристанка главно заинтересованих. Зар једна таква солуција неби била нелогична и свирепа? Боље је, дакле, предпоставити власт грађана произвољним решењима каквог конгреса него захтевима диктованим од освајача.

Од модерних аутора цитираћемо Ђимбали-а, по коме је плебисцит потребан као средство за вечиту и универсалну одбрану независних народа и у исто време противу ропства и потиштености народа. Систем плебисцита треба да се наметне као света и неприкосновена догма новог међународног права: откуп подјармљених и потиштенних народа.

Ђимбали не оспорава да плебисцити као и свака друга људска институција представљају извесне незгоде; али то не би никада био довољан аргуменат да потисне плебисцит са правног поља и истисне га из међународне праксе. Ма колико незгода да има принцип плебисцита, он ипак остаје једно свето право народа и једино средство којим се најјасније манифестује воља народа. Свако зна да врло често, у брачном акту, пристанак лица која брак склапају, садржава вициозне елементе, који би се могли употребити за његово уништење. Зна се исто тако и за све велике грешке које се чине приликом политичких и административних избора. Па да ли је због тога и један цивилиста дошао на мисао да предложи уништење пристанка у брачном акту, или да ли је икоји уставотворац дошао на идеју да предложи укидање изборног система?

Далеко, од тога да се плебисцит одбаци, он треба да представља једну институцију међународног права, јер, ма какав био начин схватања народности и ма каква била форма плебисцита, плебисцитарни систем увек вреди више него апсолутна негација његове основаности.

Најзад Матерн налази да плебисцит може да учини позитивних услуга само кад се странке у питању, изван сваке силе и насила, сложе да фиксирају једну извесну пропорцију потребне већине за доношење одлуке, и када се плебисцит употреби само у циљу констатовања ове већине.

Матерн и његови следбеници одбацујући примедбе противу теорије плебисцита, по-

стављају просто питање: Да ли завојевање треба да буде неправедно и свирепо или пак да се изврши на један правиан и човечан начин? На овако постављено питање они одговарају: Треба усвојити начело да

сваки уговор којим се врши промена територије, пошто је закључен од дотичних влада, има да се подвргне ратификацији становништва.

(Крај).

СУДСКА И АДМИНИСТРАТИВНА ПРАКСА

Постојање деобе, као фактичко стање, може се, према § 242. грађ. пост., доказивати сведоцима и ако је вредност спорног објекта већа од 200 динара.

Тужиоци Милан и Милутин представили су суду, да је њихов отац Никола умро 6. априла 1921. г., а оставио њих двојицу, од којих Милутина као правно неспособног заступа његов син Милосав, а сем њих двојице имао је и сина Стојана, који је за собом оставио сина Јована и удову Милинку, а умро пре оца им пок. Николе. Даље су навели да их је отац изделио још пре 25 год. и свакоме дао свој део, како њима, тако и њиховом брату пок. Стојану, односно његовим наследницима; а себи је пок. Никола задржао један незнатан део за уживање. Али чим им је отац умро, удова Милинка, њихова снаха, затражи образовање масе целокупне заоставштине пок. Николе и суд општински, приликом пописа упише у очеву заоставштину и њихово имање; па су молили да суд пресуди да је то имање, које тужиоци држе и уживају, њихова својина. Првостепени је суд усвојио захтеве тужилаца, али да се допуно зауну на околност „да спорне парцеле нису биле од времена њихове прве деобе са оцем им пок. Николом, никада у државини пок. Николе, већ да су те спорне парцеле на деоби, која је била пре 25 год., њима у део припале и да их они од тада имају у својој државини...“ Но Апелациони Суд је поништио ову пресуду, са разлога: „Кад се у протоколу вештачења тврди да спорно имање вреди више од 200 дин., онда по § 242. грађ. пост. не може се доказивати сведоцима деоба овог имања, пошто Апелациони Суд налази да деоба није материјална чињеница, већ правни посао, и како тужилачка страна за доказ својих навода употребљава само исказ сведока, то налази да по § 178. грађ. пост. тужилачка страна није своје право доказала. Решење неспор. дела судије и Апелационог Суда Бр. 593/22 тужилачкој страни не могу користити за доказ њених навода, јер је тим решењем тужилачка страна оглашена за

слабију у праву од тужене стране, на ова решења иду у прилог туженој страни.

Али Касациони Суд у своме оделењу, поништио је ову пресуду Апелационог Суда са разлога, што је Апелациони Суд у разлозима своје пресуде погрешно нашао, да се сведоцима деоба не може доказивати јер она није материјална чињеница, већ правни посао, те на основу такве поставке тужиоце одбио од тражења као неумесног и недоказаног. У конкретном случају оспорен је факат постојање деобе — дакле фактичко стање, а никакав правни посао о извршеној деоби пре 25 год., и оно се према § 242. грађ. пост. може сведоцима доказивати и ако је предност спорног објекта већа од 200 дин. — Осим тога, суд је пропустио да цени и навод тужилачке стране, да право својине на спорно имање полаже и на основу државине истог преко 25 година, као своје и у своје име, које јој је отац био оделио, коју државину, као и деобу, хоће да утврђује сведоцима сведока именованих и тужби, а којима се у смислу § 242. грађ. пост. државина као факат — фактичко стање може доказивати сведоцима.

— Београдски Апелациони Суд није усвојио ове примедбе Касационог Суда, већ је у смислу § 332. грађ. пост. дао ове своје противразлоге: Разлози којима се Апелациони Суд руководи при своме нахођењу да може остати при својој првашњој пресуди Бр. 8490, у колико се на исту односи I. део примедба Касационог Суда Бр. 7074, у коме је реч о доказу по правном послу деобе, су следећи: По овом спору тужилачка страна тражи спорно имање, по својинском основу, истичући да је право својине на исто стекла правним послом деобе. Тај правни посао деобе, као основ за прибављање својине, један је акт воље, о коме се може сачинити исправа исто тако као и у сваком другом правном послу, за прибављање својине предвиђеном у грађ. зак. и § 242. грађ. пост., као на пр. о куповини и продаји, зајму и т. д. — У погледу пак свих тих вољних аката, којима се стварају правно релевантне чињенице, ако је вредност истих

већа од 200 дин., забрањена је употреба сведока, као доказа о постојању њихову по наведеном пропису грађ. пост. — Навод у пресуди овога суда Бр. 8490 „да деоба није материјална чињеница већ правни посао...“ наведен је у том само смислу: да је та деоба, како је истакла тужилачка страна, не само материјалне чињенице, већ, уз то, и један правни посао којим се преиначују имовно правни односи уговорача — деобничара — о коме се правном послу, као основу новозаснованих односа, може прибавити исправа као доказ, услед чега се мора на исти да односи законска забрана предвиђена у § 242. грађ. пост. — И баш стога што је, по овом спору, тужена страна оспорила од тужилачке стране истакнути факат постојања деобе, као једног правног посла на основу кога тужилачка страна заснива спорно право својине, није правно могуће дозволити тужиоцима да ту своју тезу доказују једино доказом по сведоцима, како је то тужилачка страна тражила. — Овде би се сведоцима могао доказивати само факат државине у извесном времену, као један голи факат, али основ по коме се та државина остварује, не може се доказивати сведоцима кад се тај основ, (овде деоба), представља као један правни посао о коме је, у своје време, било могуће сачинити исправу.

Касациони Суд, у својој Општој Седници од 13. октобра 1926. г. Бр. 8627, већином гласова усвојио је напред изнешене примедбе Одељења, а одбацио речене противразлоге Апелационог Суда и вратио му цео предмет да поступи даље по закону.

Др. Јанићије Јовановић.

У радњи оптуженог што је, регулишући свој дуговински однос са тужиоцем као повериоцем, овоме место новца издао меницу, сам је попунио и у место да се на њој потпише као акцептант и дужник, потписао је као издавалац а на полеђини извршио менични пренос, па ту меницу затим дао тужиоцу да је потпише као акцептант и о року дуг по тој меници повериоцу није платио, — не стоји дело уговорне преваре из т. 1. § 253. Крив. Зак.

Пресудом Првостепеног Суда Бр: 22967. кажњен је био са једном годином затвора В. Н., због дела уговорне преваре предвиђене у т. 1. § 253. Крив. Зак., а казниме по § 252. Крив. Зак., зато: „што је на дан 19. маја 1925. год. регулишући свој дуговински однос са тужиоцем Д. Н. као повериоцем, овоме место новца у суми од 50.000 дин., по претходном споразуму, издао ме-

ницу датiranу 19. маја 1925. год. на 50.000 дин. са роком од дана издања за шест месеци, па ту меницу сам попунио и у место да се на њој потпише као акцептант и дужник, потписао је као издавалац а на полеђини извршио менични пренос, па је ту меницу затим дао тужиоцу да је потпише као акцептант и о року дуг по тој меници није платио, већ се менично покриће у 50.000 дин. код њега налази и том се сумом служи ма да је рок плаћања био још 19. новембра 1925. год., а таквим поступком је тужиоцу причинио штету у смислу § 823. Грађ. Зак.“.

По благовремено изјављеним незадовољствима Апелациони Суд решењем Бр.: 3949., за представљено дело уговорне преваре, пустио је опт. В. испод суђења због постојања инкриминисаног дела а са разлога:

„Погрешно је нахођење Првостепеног Суда да у радњи опт. В. што је 1925. год. као дужник издао меницу прив. тужиоцу Д. на суму од 50.000 динара са роком од шест месеци у намери да Д. превари и оштети наговором, да ту меницу потпише и више потписа да стави реч „примам“, па је услед тога Д. место повериоца испао дужник, па кад је о року поверилац Д. тражио од опт. В. исплату, да је опт. В. одбио исплату шиканирајући прив. тужиоца Д. и т. д. — да стоји представљено дело уговорне преваре из § 251. к. зак. На против, по нахођењу Апелационог Суда ничим није утврђено постојање представљеног дела преваре, јер нити има каквог лукавства, као битног елемента за дело преваре, нити пак има какве намере да се штета учини, а то Апелациони Суд изводи из следећег:

Кад је ислеђењем утврђено да је и раније приватни тужилац Д. обратио опт. В. да му изда другу меницу, пошто је прву меницу поцепао и упропастио, овај му је без оклевања издао нову меницу, те је на тај начин потпуније декларирао своју меничну обавезу у основу, а није се хтео користити својим правом да ту повериоца одбије од издања другог примерка и да га упућује суду да по пропису § 204. грађ. суд. пост. изиште амортизационо решење и одуговлачи исплату. Кад се ова чињеница доведе у везу са чињеницом која је такође ислеђењем утврђена, да је и по овој инкриминисаној меници дужник В. о року ипак исплатио 20.000 динара главног меничног дуга, интерес и издао нову уредну меницу од 30.000 динара повериоцу Д., онда се из ових чињеница не може извести закључак да је опт. В. средством лукавства извршио ма какво дело уговорне преваре, нити пак да је намерно какву штету причинио прив. тужиоцу, јер он — опт. В.

постојање меничног дуга у основу није порекао. Према томе у представљеној радњи опт. В. нема ни представљеног дела уговорне преваре из § 251. Крив. Зак., па кад нема дела, нема ни кривичне одговорности и оптужени В. се за представљено дело има решењем пустити — § 250,а крив. суд. пост.“.

Но по благовремено изјављеној жалби државног тужиоца, Касациони Суд примедбама свога I. одељења поништио је решење Београдског Апелационог Суда Бр.: 3949., којим је преиначена пресуда Првостепеног Суда Бр.: 22967, са следећих разлога:

„Кад је Апелациони Суд нашао да је ислеђењем утврђена чињеница: да је оптужени В. о року ипак исплатио 20.000 дин. меничног дуга и интерес, и издао нову уредну меницу од 30.000 дин. повериоцу Д., све услед инкриминисања менице, онда треба да Апелациони Суд ближе наведе под нумером акта из којих би се видело да је опт. В. ово учинио, а на основу којих је аката Апелациони Суд овај свој закључак извео, пошто Апелациони Суд ово није учинио.“

У случају да Апелациони Суд не буде могао наћи акта на основу којих је имао да дође до својих закључака, биће потребно да у смислу §§ 5. и 51. крив. суд. пост. понова узме у оцену цео доказни материјал ове кривице у вези осудног решења донесеног о дугу опт. В., о коме се решењу говори у жалби Бр.: 24785, а које није здружено са осталим актима кривице, те га зато треба претходно здружити, па тек потом да суд донесе своју одлуку“.

Усвајајући примедбе, Апелациони Суд вратио је Првостепеном Суду сва акта ове кривице, — да се здруже акта забране и осудног решења Бр. 4125 донесеног по дугу опт. В. и потом врате акта, пошто се претходно узме реч од заинтересованих.

Пошто је Првостепени Суд поступио и акта вратио, Београдски Апелациони Суд, рассмотрив понова све акте овога предмета, решењем Бр. 6099 од 21. септембра 1926. год., опт. В., због дела уговорне преваре из § 253. крив. зак. пустио испод суђења са ових разлога: „Апелациони Суд је претходно нашао: да је чињеним дослеђењем стање ствари у толико измењено што се из одвојених акта забране Бр. 1419 и осудног решења Бр. 4125 по § 242. крив. суд. пост. утврђује, да је по основи инкриминисане менице у вези протокола саслушана код управе вароши Бр. 308 на коме је оптужени дуг по меници признао, решењем Бр. 1419 одобрена забрана и за исти дуг такође изречено и осудно решење Бр. 4125. против оптуженог — дужника В.“

Прелазећи на главну ствар, Београдски Апелациони Суд је нашао: да ова пресуда не одговара закону са ових разлога:

„Погрешно је првостепени суд у разлозима своје пресуде нашао, да у радњи опт. В., што је 1925. год. као дужник издао меницу приватном тужиоцу Д. на суму од 50.000 динара са роком од шест месеци у намери да Д. превари и оштети и њега Д. наговорио да исту потпише као акцептант, па је услед тога Д. у место повериоца испао дужник, па кад је о року поверилац Д. тражио да опт. В. плати меницу, да је опт. В. одбио исплату шиканирајући право тужиоца Д. — да у таквој радњи оптуженог стоји дело из § 253. т. 1. крив. зак. Ово је суд погрешно зато, *што је за постојање овога дела потребно да једна страна уговор само као средство за превару са другом страном закључи и ову у имању заиста оштети*. Међутим, у овом случају ничим није утврђено постојање такве преваре; јер нити има доказа о томе да је оптужени лукавством, изопачавањем и лажним представљањем навео тужиоца да се на меницу потпише као акцептант, нити је пак ислеђењем утврђена намера оптуженог да се штета учини. А да је то тако, Апелациони Суд изводи из следећих чињеница утврђених ислеђењем:

1) Што је ислеђењем утврђено (види протокол саслушања тужиоца Д. под бр. 2686), да се прив. тужиоц обратио оптуженом да му изда другу меницу, пошто је прву меницу упропастио (убрљао и поцепао) на што му је оптужени без оклевања издао нову меницу, па је на тај начин јасно показао своју меничну обавезу у основу и није упутио повериоца да судским путем тражи уништај издане нове менице по § 204. грађ. суд. пост.

2) Што је исказима сведока под заклетвом Д. М. и С. М. — протокол претреса бр. 20919 — по § 229. крив. суд. пост. утврђено: да је оптужени о року кад му је брат прив. тужиоца Л. В. тражио исплату поменутог дуга овоме нудио одмах 20.000 дин., а за ресто меничног дуга нову меницу.

3) Што је одвојеним актима одобрене забране и донетог осудног решења бр. 4125 утврђено, да је оптужени код полициске власти признао постојање меничне обавезе, да на решење о одобреној забрани бр. 1419 као и на изречено осудно решење бр. 4125 није изјавио жалбу односно задржања од извршења.

4) Што се оригинална меница налази у рукама прив. тужиоца, а то се из исте види да се и сам оптужени на полеђини исте потписао бланко, што значи да је и као жирант

примио на себе меничну обавезу — § 108. трг. зак.

Кад се све ове утврђене околности доведу једна с другом у везу онда Апелациони Суд налази да нема доказа о томе, да је опт. В. средством лукавства и у намери да повериоца оштети извршио дело из § 253. т. 1. крив. зак. Позивање прв. суда и на сведоке Ј. С., А. И. и М. Ш. којима је оптужени причао да је овакву меницу издао прив. тужиоцу само зато, да би рок могао продужавати, без утицаја је остао, што сви ови сведоци тврде да се том приликом оптужени није одрекао меничног дуга, на против, да је пред њима признао да дугује по меници прив. тужиоцу 50.000 динара само да моментално није у могућности да дуг плати (протокол претреса бр. 20919. § 224. крив. суд. пост.), а прив. тужиоцу су и онда стајала закона средства да своје потраживање обезбеди и исплату издејствује; као што је то доцније судским путем и тражио, којом приликом дужник — оптужени — свој дуг није порекао већ га је на против признао, а Касациони Суд, у Одељењу, решењем својим бр. 9197 оснажио је ово решење Београдског Апелационог Суда бр. 6099.

Д. Д. Бранковић

Доказна снага есконтне листе, с обзиром на трговачки закон и трговачко обичајно право*)

Есконтна листа ни с формалне, ни с материјалне стране није дотакнута у нашем законодавству. Она је чисто творевина трговачког обичајног права, и тај трговачки обичај у свему је судска пракса признала и примила.

У „Бранич“-у за фебруар тек. год. објаснили смо, да есконтна листа није ни уговор, зашто се обично сматра, а није увек ни облигација. Она је писмени доказ за постојање усменог уговора о меничном интересу. Трговачко обичајно право је узело да сопственост меничног писмена и есконтне листе, која прати менично писмено јесу довољан доказ, да је имацац оба писмена једна уговорна страна, а потписници на листи да су друга уговорна страна. За оволико је актуелан трговачки обичај тачан у колико сматра за обавезана само ова лица, — али овде има нешто, што се узима и преко овога, а то је оно што нема свога правног оправдања. Трговачки обичај узима, да и преко лица ангажованих у поменутом уговору есконтна листа има ту снагу да обавезе апсолутно сва лица која фунгирају на меници, а то није тачно само за толико, што у ову обавезу могу доћи

само правни последници тих повлашћених лица из меница, а никако и они пред њима, који за есконтну листу могу и не знати, а све ово по ономе простом правилу, да нико на меници нема већих права од оних, која је од свог претходника добио.

У допуну поменутог ранијег свог чланка о доказној снази есконтне листе, више ради опредељивања правне природе њега непомињемо, да она по својој спољашњој форми највише личи на признати трговачки рачун. Ево зашто: и ако се у већини случајева извод трговачке књиге шаље дужнику на евиденцију и признање у исто време, ипак тај рачун не мора увек бити дословце веран извод из трговачке књиге. Тај и такав рачун који се шаље ради евиденције може бити текстуално скраћен извод из трговачких књига и може садржавати само означање дуга и узете робе, или чак само означање дуга. Сад на дужнику је, да ли ће се задовољити таквим рачуном, или ће тражити опширније извешће (а најбоље сам извод из трговачке књиге). Ако дужник призна тај рачун, онда је он потпун доказ и без обзира на његову форму. Овде се потпуно може рећи да је трговачки обичај стварно један користан шаблон, који није противан закону и увео га у судску праксу. Дакле, есконтна листа, и ако није извод из трговачких књига, тим фактом што је потписана од дужника, по доказној снази равна је признатом трговачком рачуну. Као и код обичног рачуна који се шаље на признање, тако и овде, није потребно да есконтну листу потписује и поверилац кад иначе није сумња, да је исправа у корист повериоца, који је држи и у чијој је својини.*)

Бор. А. Милојковић

У радњи оптуженог, као жељезничког службеника, што је пошао са својим радницима на вагонету без претходне дозволе за путовање од жељезничке станице, па се на путу вагонет сударио са жељезничком машином која се са маневрисања враћала из суседне станице, и том приликом при судару погинула два лица, — стоји дело из § 302.а Крив. Зак.

Првостепени Суд пресудом својом бр. 24147. нашао је да у радњи оптуженог Ст. Н., десетара 21. дружине Дирекције Државних Жељезница, што је на дан 3. новембра 1925. год. око 6 часова у вече пошао са својим радницима на вагонету ка караули бр. 90. не добивши у смислу чл. 174. тач. 457. Правилника о саобраћајној служби

*) Уредништво оставља писцу одговорност за тачност гледишта изнетог у овом напису.

*) За оволико допуњавамо пом. ранији свој напис, па га делимично и испрљавамо.

УН
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

одобрење од дежурног саобраћајног чиновника жељезничке станице за кретање вагонета, па се са својим вагонетом, који му је дат на руковање, на жељезничком мосту, на реци Морави сударио са машином маневарском, која се са маневре враћала из суседне станице. и том приликом при судару погинула два лица, — стоји дело из § 302.а Крив. Закона.

За ово дело олуђени Ст. поменутом пресудом првостепеног суда кажњен је са две године робије и оглашен као неспособан за жељезничку службу.

Београдски Апелациони Суд Пресудом бр. 4635. оснажио је пресуду првостепеног суда. А Касациони Суд, решењем бр. 3654. оснажио је пресуду Апелационог Суда.

Д. Д. Бранковић,

ИЗ АДВОКАТСКОГ ЖИВОТА

Анри Робер

члан Француске Академије

АДВОКАТСКИ ПОЗИВ

— продужење раније објављених чланака у „Браничу“ —

Али, рећи ће се, како адвокат може свој таленат да ставља у службу бедника, чији злочин изазива гнушање.

Како може своју речитост да употреби за спасавање злочинаца од праведне казне коју су заслужили?

Тако мисле они који нису видели кривце ближе! Треба посматрати живот са чисто теориског гледишта, и делити људска бића, од прилике, на часне, достојне поштовања и симпатичне људе, и на олош, људе за презирање и недостојне сажалења.

Човечанство, међутим, није тако просто.

Врло је ретка ствар да један злочинац, коме треба поротни суд да суди, није никако, ма са које стране, или бар у погледу карактера, достојан пажње, милосрђа, обзира или чак и симпатија. Врло је чест случај да се међу поштеним људима, којима не суди порота, али који су у извесној мери морално одговорни за злочин, налазе људи бескрајно више за презирање од самог злочинца.

Довољно је каткад направити такво поређење да би се утицало на пороту и ова изјаснила за ослобођење.

Али, чак изван ове претпоставке, има хиљаду других где адвокат пред поротом може да одговори своме позиву, сасвим мирне душе, и да не добије утисак да своју оданост ставља у службу злочина, имајући у виду само истинску правду која се никако не може замислити без милосрђа и опроштаја.

Не говорим о случајевима где има сумње о материјалној одговорности оптуженога. Ти случајеви многобројнији су него што то публика мисли, јер судске претресе познаје

само према новинарским извештајима. Ови пак имају ту рђаву страну, да готово увек представе, у погледу кривичног ислеђења, као извесно и доказано оно, што је сумњиво и основано на претпоставци.

Претпоставимо, пак, злочин јапан, признат, неоспоран, где нема ни трунке сумње.

Е лепо! Чак и у овом случају, адвокат се може заложити за ослобођење свога клијента.

Он може да жели ово ослобођење, са социјалног гледишта јер се каткад налази у самој кривичној радњи разлог већег значаја од тежње да се угуши злочин, разлог који говори у корист његовог некажњавања.

Најзад, има једна ствар коју врло радо заборављају они који не усвајају милосрђе за злочинце, да они готово никад нису сами у питању. Постоји њихова породица. Састав је друштва такав да оно, кажњавајући злочинца, још теже погађа све невинне који га окружавају.

Адвокат, према неким злочинцима, по мало је као лекар према извесним болесницима.

Социјално, он је на чисто да би боље било да их нестане. Они су опасност за друштво и не може се никако желети њихово побољшање или лечење.

Међутим то је породица која не жели да види стварност и која преклиње да се спасе несрећник.

Ах! може се остати неосетљив и немилосрдан, ако се не зна шта је дирљиво слепило љубави!

Обично мати, сестра, жена или кћи, каткад вереница или стари родитељ утучен од бола и срамоте, долази да тражи адвокатску помоћ, да би се спасао онај кога воле у пркос, и против свију, кога чак још више воле него раније, од како је оскрнавио ту њихову љубав!

Њихову посету адвокат најпре прима. Њихове сузе; њихове молбе, њихов огроман

бол узбуђују његово милосрђе и одлучују га да ствар прими, ма да није ни видео кривца који је у затвору. Злочин пак назире кроз сва оправдања која га пропраћају у његовим очима.

„Онај сироти малишан, није рђав у ствари, већ само „слабић“ који има сувише добро срце и допустио је да упадне у погрешку! Тај болесник није потпуно крив! То је несрећник кога је беда до тога довела! Тај сироти човек носи терет страшног наслеђа!

„Треба га сачувати од казне: вратити га нежности његових, који ће у будуће боље бдити над њим. Осуда би била по њега фатална и помогла би да оде на рђав пут!...

Шта ти ја знам? Наклоност проналази све аргументе да се извини злочин, ма да се по изгледу најмање могу извинити.

Код иследног судије. — Треба видети први сурет злочинца са својима да би се могло разумети превелико и уско сродство бола и човечанске љубави у исто време постицане, погоршане, позлеђене, оживљене једна другом!

Нема дана да мрачни ходници иследног судије нису место сличних призора.

У горњим спратовима суда налазе се уређане, нумерисане све собе иследних судија. Једним двоструким ходником одржавају везу. Спољни ходник, одређен за пролаз публике, осветљен је бледом и нејасном светлошћу високих прозора; унутрашњи ходник, одвојен од првог једном преградом, готово сасвим мрачном, окренут је баш према собама судија где су доведени притвореници са лицима на рукама, праћени стражарима, нарочитим степеницама.

Док се оптужени налази ту, између својих стражара, на клупи у сенци унутрашњег ходника, очекујући да га иследни судија позове на испит, његова породица, на неколико метара од њега, одвојена преградом, преклиње адвоката да измоли одмах само неколико тренутака виђења, по изласку од иследног судије.

Треба видети ове сироте жене, изломљене од бола, бледе од несанице, упалих образа, набораних од суза, црвених очију од дугог плакања, мучених нестрпљењем и често у борби са страховитим материјалним недаћама како очекују сатима, крај испитивања, ради ове незнатне минуте кад ће им бити можда дозвољено да загрле онога који је предмет свих њихових мисли и у исто време узрок свих узбуђења и недаћа, кога воле више него икад и трпе ради њега ово мучење са свих страна!

Кад се најзад врата отворе и кад судија одобри тражени састанак, треба видети дир-

љиво усхићење ових двају бића једног према другом, ово тихо и страсно грљење где се љубав и поруга, бол и опроштај стапају у једно, прекидани само јецајем и риданјем, док стражари, удаљени од ово двоје, посматрају равнодушно ову дирљиву слику.

И затим кад је време одобреног састанка већ прошло, долази раздвајање ових бића које срце пара, јер чувари поново узимају к себи оног заробљеника и воде га у правцу мрачних степеница где заједно нестају, док ојађена жена угушује последњи јецај својом марамом, пре него што ће изићи на светлост.

Ах! без сумње, има неопростивих злочина, кажњавање је са друштвеног гледишта потребно, али они који се нису никако приближили злочинцима не могу сумњати још и у све оно што код њих има од болне човечности и чисто жеље за откупом, које су одиста достојне да изазову дубоко, искрено милосрђе и тежњу за спасавању код оних⁰ у које полажу своју последњу наду!

У осталом, зашто се срдити на социјалну мисију адвоката, кад је сам закон њу предвидео и њено постојање уредио?

Јер, најзад, исти је законик предвидео кажњавање, који је такође прописао и учинио адвокатску помоћ обавезном.

Законодавац је дакле сматрао да је једна нераздвајана од друге и да је, социјално преко потребно, да се оптужби противстави одбрана.

Баш из њиховог сукоба, заиста, баш из њихове двојне акције упућене у супротном смислу мора да изиђе правда. Једна и друга потребне су да би се успоставила равнотежа на теразијама Гнемизиним*).

Адвокат, дакле, ту сарађује у границама својих атрибуција, у истој мери као и државни тужилац.

Било би исто тако узалудно бунити се противу тежње каткад до крајности репресивне првога, као и противу тежње каткад сувише благе овог другог.

Они су, и један и други, у својој улози, развијајући тезе дијаметрално различите, за које би грдња била такође незгодна као и похвала.

Немају они тај задатак да суде злочин, већ само да туже и бране злочинца. Зашто им пребацивати што ту дужност врше врло савесно? И ако се, случајно, деси да поротна одлука није никако онаква каква треба да буде, да ли је правично нападати оне који нису одређени да суде?

Може се десити, међутим, да адвокат, у

*) Богиња правде.

својој дужности наиђе на случај врло незгодан по његову савест.

Случај савести. — То је хипотеза коју Г. Брије излаже у свом последњем делу. Он је умео отуда да извуче драмске ефекте са њему својственом вештином тако људском, а уједно племенитом, широком и узвишеном.

То је хипотеза кад је клијенат признао адвокату своју кривичну одговорност и кад, међутим, околности саме ствари нагоне браниоца да пледира невиност.

Кад се нађе тако између савести и свог професионалног позива, шта може да ради? Треба ли, из пажње према истини, да одбије и не пледира невиност? Али то би значило, једним индиректним начином, издати професионалну тајну?

Треба ли само да врши своју дужност браниоца и доказује да његов клијенат није крив? Међутим то би било од његове стране директно изневеравање истине.

Кажимо одмах, срећом по адвоката, ова драмска и незгодна хипотеза појављује се сасвим ретко.

Кривац који чува своју тајну, чува је готово увек, чак и према своме адвокату.

Овај пак, кад се брине за своје достојанство, брижљиво се чува од сваке фамилијарности која ће натерати његовог клијента на незгодне исповести. Он је бранилац и није му стало да изгледа саучесник.

Његово понашање намеће клијенту поштовање и чини да се сачува извесна даљина. Он осећа да ће код свог адвоката наћи

тражену одану помоћ, али никако услужност.

У осталом, чему то признање? Ако је решен већ да ћути, да ништа не каже иследном судији, зашто поверовати адвокату? Не предосећа ли да ће то шкодити убедљивој способности овога, кад га доводи у положај да пледира противно ономе што одговара правом стању ствари?

Онај, који хоће одиста да сачува тајну, зна добро да се баш тиме слаби отпорна моћ, кад се коме поверава.

Баш од првог признања најлакше је уздржати се. Кад једном пак преко усана пређе тајна, дотле љубоморно чувана, изгледа да је изгубила од своје вредности: сигурно је да неће дуго остати једина.

Има дакле изгледа да признање учињено адвокату буде одмах спонтано праћено и признањем иследном судији и тиме се питање савести не поставља више.

Међутим све бива: и код претпоставке да се постави, шта може адвокат да ради?

Може рећи да не осећа више потребну душевну слободу да прими на себе, са свима својим способностима, одбрану која му је поверена и може се повући.

Тако, неогрешивши се о своју дужност, чува дужно поштовање истини и отклања немир своје савести.

Оптужени изабраће другог адвоката и, поучен искуством, неће поновити овом своје бескорисне исповести.

С француског

Д. Д. Бранковић, судија

НЕКРОЛОГ

† Божидар-Божа М. Радојковић

адвокат из Ћуприје

Почетком прошлог месеца адвокатски ред имао је још један осетан губитак: изненада и брзо изгубио је једног од својих млађих и виђенијих чланова. Данас када су адвокатском реду преко потребни људи, који се са љубављу предају позиву и њиме одушевљавају, нестало је овог нашег младог и пуног идеала друга баш кад се његова делатност почела осећати.

Покојни Божидар рођен је у Ћуприји 1896. год. у кући угледне породице Милосава Ђ. Радојковића, трговца и дугогодишњег б. на-

родног посланика. Правни факултет завршио је у Паризу.

Покојни Радојковић, још у почетку свога рада, схватио је сву тежину и узвишеност адвокатског позива и истински му се предавао. Такав је остао до последњег часа, уносећи поред солидности и стручне спреме и сву карактерност лепо васпитаног и образованог младог човека. Зато је његова смрт искрено ожаљена од свих друштвених редова у Ћуприји. Сахрањен је 6. пр. мес. уз велико учешће грађанства. У име пријатеља и другова са њим се опростио г. Ерић, адвокат.

Трајан му помен међу нама.

Д. Д. Б.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ

Naknada za nepravедно одређени притвор и истражни затвор од Dr. Josipa Veselog, advokatskog koncipienta, iz Sarajeva. Sa predgovorom Dr. Josipa Šilovića, profesora Zagrebačkog Univerziteta, oštampан je u zasebnom малом изданју овај кореферат за II конгрес правника наше земље, одржан у Лjubljани у септембру прошле године. Чист приход од овог

изданја намењен је сироћаци чланова »Удружења Судија за Босну и Херцеговину«. По својој лепој и концизној обради овај рад г. Veselog заслужује пажњу наших правника. Цена је књижици 5 динара и може се добити код књиžаре Бухвалд, у Сарајеву, и у осталим сарајевским књиžарима.

Lj. V. S.

МИСЛИ И АФОРИЗМИ

О судијама и о правосуђу

Најлепши рад човечанства је делење правде.
Волтер.

Правосуђе је светиња, којој је недовољна свака пошта.
Дипен.

Девиза је правосуђа: Рад, част и поштење.
Анри Робер.

Обезбедити владавину закона и мир грађана; остати хладан у судару страсти и покрету странака; наређивати, забрањивати и кажњавати у име закона и правде: како је велики задатак судија! Колико је диван тај

задатак по својој величини! Колико је он страхан по врлинама које захтева и одговорности коју намеће!
Дипен.

Судија који није јунак, није честит човек.
Д' Agreo.

Код рђавих судија закони су слични паковим мрежама, које задржавају само мушице, док их веће муве и зујаре по правилу цепају.
Бартелеми.

У судији незналицу
Поздрављају само тогу.

Ла Фонтен.
Прикупио Љ. В. С.

БЕЛЕШКЕ

Међународни Конгрес Адвоката

У Тунису је од 17. до 19. пр. мес. одржан међународни конгрес адвоката. По питањима која су претресана, овај је конгрес био од нарочитог значаја за адвокате. У једном од идућих бројева Уредништво ће објавити извештај са конгреса.

Закон о адвокатима

Пошто је усвојен у секцији Законодавног Одбора Народне Скупштине, предлог закона о адвокатима спроведен је Законодавном Одбору. Одмах по свршетку претреса закона о кривичном судском поступку, који је у току, Одбор ће узети у претрес предлог закона о адвокатима.

Конгрес правника

На дан 8. априла о. г. одржана је у Сарајеву конференција тамошњих правника, ради

споразума о припремама за овогодишњи Конгрес Правника. Конференцији је председавао г. Др. Миливоје Симић, Председник Врховног Суда у Сарајеву и члан Сталног Одбора Конгреса Правника. Од чланова Сталног Одбора из Београда били су присутни г. Русомир Јанковић, судија Апелационог Суда и г. Стојан Јовановић, судија Окружног Суда.

Г. Русомир Јанковић изложио је значај Конгреса за науку и међусобно упознавање и зближавање наших правника, а г. Ст. Јовановић изнео је техничку страну извођења Конгреса Правника. По том су изабрани чланови председништва Одбора за припрему Конгреса, као и чланови Генералног Секретаријата, секције за дочек и смештај учасника, финансијске секције, техничке и секције за штампање Споменнице. Одлучено је да све секције отпочну интензиван рад на припремању Конгреса.

10. овог мца. одржана је седница Сталног

Одбора Конгреса Правника у Загребу, којој су присуствовали: из Загреба г. Др. Ладислав Полић и Др. Иво Политео, из Београда г. Русомир Јанковић, из Љубљане г. Др. Јанко Бабник, Др. Метод Доленц, г. Др. Рудолф Сајовиц и г. Др. Јанко Жировник.

На тој седници дефинитивно је утврђено, да на Конгресу реферишу:

I. — О положају жене у имовинском, брачном и наследном праву: Г. Михаило Јовановић, председник Касационог Суда у пензији као референт, а г. г. Др. Иво Милић, професор факултета у Суботици, Др. Станко Лапајне, професор универзитета у Љубљани и Хафис Абдулах Бушатлић, судија шеријатског суда из Сарајева, као кореференти.

II. — О извршењу судских одлука: Г. Живојин Перић, професор Универзитета у Београду, као референт а г. Виљем Крејчи, адвокат из Љубљане, као кореферент и још један кореферент, кога буду одредили чланови сталног Одбора из Загреба.

III. — О поморском праву: Г. Др. Анте Верона, председник Стола Седморице у Загребу, као референт, а г. г. Др. Лудвиг Бен, директор Трговачке Академије у Љубљани, Др. Славко Стојковић, секретар Мин. Иностр. Дела и г. Др. Јулије Моган, доцент универзитета у Загребу као кореференти.

IV. — О заштити улагача: Г. Др. Милан Шкерљ, професор универзитета у Љубљани и г. Др. Велимир Бајкић, професор универзитета у оставци из Београда као референти, а г. г. Др. Милорад Недељковић, директор Поштанске Штедионице и г. Др. Валдеман Луначек, секретар Обртничке Коморе у Загребу, као кореференти.

V. — О колективним уговорима: Г. Др. Драг. Јанковић, професор Универзитета у Београду, као референт а г. г. Др. Жожа Бохињец, директор Округног Уреда у Љубљани, Др. Иво Политео, адвокат из Загреба и Др. Живко Топаловић, секретар Међународног Бироа Рада у Женеви, као кореференти.

Даље је одлучено, да се први део Споменеце, у коме ће бити реферати и кореферати, оштампа у Загребу и разашље свима учесницима Конгреса благовремено пре Конгреса.

Датум Конгреса још није дефинитивно утврђен, но вероватно је да ће Конгрес бити између 8. и 20. септембра ове године.

За све учеснике Конгреса одобрена је повластица у четврт цене за возњу жељезницом. Како ће се узимати карте објавиће се доцније.

Предузети су кораци да се по свршетку Конгреса учини излет до приморја и у том

циљу овлашћен је г. Др. Иво Политео, секретар Конгреса, да ступи у везу са колегама из Мостара, Дубровника, Котора и Сплита, као и са пловидбеним друштвима у Дубровнику и на Сушаку.

Судећи како по одушевљењу колега из Сарајева и тамошњег грађанства, тако и по свима осталим околностима овогодишњи Конгрес Правника биће једна видна манифестација нашег правништва.

Скреће се пажња свима правницима да се што пре пријаве за Конгрес, јер ће се пријављивање можда закључити и пре 1. јула. Уз члански улог ваља слати и 20 дин. за I део Споменеце. Чланови који су већ послали улог, дужни су накнадно послати још 20 дин. за Споменицу, јер без тога не могу добити легитимацију за Конгрес.

Чланови који до данас нису купили Споменицу са II Љубљанског Конгреса могу је добити код г. г. Михаила Златановића, судије варошког Суда и Стојана Јовановића, судије Округног Суда, који дају и сва обавештења о III Сарајевском Конгресу Правника.

Адвокатима и судијама

Уредништво „Бранич“-а и Управа Адвокатског Удружења позивају г. г. адвокате из Београда и унутрашњости, да се претплаће на „Бранич“ и најусрдније се заузму за његово ширење. Управа Удружења и Редакција понављају овај свој апел у уверењу, да ће г. г. адвокати и судије потпуно схватити своје сталешке интересе и претплатом омогућити излажење часописа и остварење задатка, који је „Бранич“, као орган Удружења, ставио себи у задатак.

Претплатницима „Бранич“-а

Проверавањем рекламација недостављених бројева нашег часописа, Уредништво је утврдило да је већи део тих рекламација проузрокован нејављањем промене адресе од стране претплатника. Да би се часопис могао у будуће уредно слати, моле се г. г. претплатници да сваку промену у њиховој адреси најтачније и благовремено достављају издвачкој књижарници „Полет“.

Одговори Уредништва

Г. Владети М. Милетићу, адвокату, Ужице. — На постављено правно питање које је изазвало контроверзу између вас и г. г. колега и судија из нашег места, уредништво вам је доставило своје мишљење. Оно ће се радо одазвати вашој жељи и пустити ваш напис о томе питању, као што ће са задовољством објављивати и сваки интересантнији случај из судске и административне праксе.

БРАНИЧ

Година XII.

Београд, мај 1927.

Број 5.

УРЕДНИШТВО: КЊЕГИЊЕ ЉУБИЦЕ БР. 11.

ИЗДАВАЧ: КЊИЖАРНИЦА „ПОЛЕТ“

NEPRAVA NEGOTIORUM GESTIO

U RIMSKOM I MODERNOM PRAVU

DR. RELJA Z. POPOVIĆ

PROFESOR BEOGRADSKOG UNIVERZITETA

U kategoriji Justinijanovih quasi-contractus-a bez sumnje najviše se ističe i najtipičnija je negotiorum gestio, vršenje tuđih poslova bez naloga. Pre svega, tu nam odmah pada u oči zakoračenje u sferu tuđih subjektivnih prava koje negotiorum gestio neminovno iziskuje, tako da se bez tog bitnog elementa ovde ne može ni zasnovati obligacioni odnos. Ali ovo odstupanje od opšteg principa biva upravo radi zaštite interesa onog pravnog subjekta u čiju sferu subjektivnih prava negotiorum gestor ma i nezvan i neovlašćen ulazi i svojom voljom utiče na tok njegovih poslova — sve to naravno pod naročitim okolnostima, a pre svega u odsutnosti lica čiji su interesi ugroženi, te zato ovo zakoračenje ne može se ni smatrati kao protivpravno. I tako ovaj izuzetak od opšteg pravnog principa nalazi, u krajnjoj tački, svoje opravdanje u solidarnosti koja mora postojati među članovima svakog ljudskog društva. Justinijanova komisija, gledajući na tipične kontrakte kao glavne izvore obligacija, nije mogla drukče objasniti postojanje obaveza u ovom slučaju, već je nezvano vršenje tuđih poslova stavila u red t. zv. quasi-contractus-a. Mnogo je umesnije shvatanje klasične rimske jurisprudencije, očuvano u pasusu kod Gaja Dig. 44, 7, 1 pr., koje stavlja negotiorum gestio u variae causarum figurae — razne oblike pravnih poslova.

No ovde nas sve to manje zanima. Želimo jedino da bacimo pogled na jedan naročiti vid negotiorum gestio, na t. zv. nepravu negotiorum gestio.

I

Sve slučaje koji se mogu shvatiti kao negotiorum gestio možemo svesti u glavnom u tri grupe.¹⁾

1) Neg. gestor vrši posao za drugog, t. j. u interesu toga drugog i čuvajući njegov interes. To je tipičan i glavan primer, koji se zove prava neg. gestio.

¹⁾ Cf. Enneccerus-Kipp-Wolff, Lehrbuch des bürgerlichen Rechts Bd. II. 1912 S. 462.

2) Neg. gestor vrši tuđ posao ne u nameri da zaštiti tuđe interese, već zato što u izvinljivoj zabludi misli da je to njegov vlastiti posao. Ma da neg. gestor postupa ovde bona fide, poslovi ipak ostaju objektivno tuđi. Na primer, on bona fide vrši poslove nasleđa, misleći da nasleđe njemu pripada.

3) Neg. gestor vrši tuđe poslove znajući da su tuđi, ali isključivo u svom vlastitom interesu, u nameri da se lično koristi. On postupa kao u prvom, normalnom slučaju, ali ne radi u zaštiti tuđih interesa, već iskorišćuje situaciju za sebe lično, ma da zna da su po sredi tuđi poslovi, postupa dakle mala fide, za razliku od savesnog neg. gestor-a pod 2. Na primer, on proda tuđu stvar u nameri da zadrži cenu za sebe, ili on vrši poslove nasleđa u svoju korist iako zna da nije naslednik. Postupa li on pri tome ne isključivo u svoju korist, već i u tuđu korist, onda pri tačnoj interpretaciji takav slučaj ide pre u vrstu slučajeva pod 1.

Nećemo zasebno izdvajati slučajeve gde neg. gestor vrši tuđe poslove polazeći od pogrešne pretpostavke da time vrši neko svoje pravo ili dužnost. Na primer, on misli da je mandator ili tutor. Ovi se slučajevi izdvajaju od slučaja pod 2 i 3 i približuju se grupi pod 1, jer se tu ipak vrše tuđi poslovi za nekog drugog, pa ih rimski pravnici tako i tretiraju, cf. Dig. 3, 5, 5 pr., 3 § 10 i 18 § 2.

Slučaje pod 2 i 3 uzećemo kao tipične za t. zv. nepravu negotiorum gestio, i ako pravni pisci to ime daju najčešće samo slučaju pod 3. Slučaj pod 1, koji predstavlja normalan tip za negot. gestio, neće nas više zanimati.

II

Pored t. zv. animus obligandi, t. j. namere da se tim vršenjem tuđih poslova bez naloga obaveže druga strana²⁾, Justinijanovo pravo i pandektarna doktrina pretpostavljaju kao essen-

²⁾ Zbog čega nije neg. gestio i ne zasniva se obaveza ako se to čini animo donandi, u cilju poklona, na pr. bogati ujak plati dugove svog sestrica, ili ako se čini radi ispunjenja neke obaveze.

tiale negotii još i t. zv. animus negotii alieni gerendi³⁾, t. j. svesnu volju o tome da se tako bez naloga vrši tuđ posao, a ne svoj. Po pandektarnoj doktrini, tuđ je posao onaj koji zađire u sferu tuđih imovinskih interesa, u imovinu lica za čiji se račun vodi iako bez njegova naloga.⁴⁾

Ako se ovo shvatanje dosledno primeni, onda nemamo neg. gestio kod onog koji bona fide vrši tuđe poslove kao svoje, misleći da su njegovi, jer to lice pre svega ne može imati animus negotia aliena gerendi. Još bi teže bilo gledati kao na neg. gestor-a na onoga koji mala fide, dakle svesno i namerno, radi dobiti vrši tuđe poslove za sebe i radi sebe. Ne može se uzeti da takav nesavestan i zlonameran vršilac tuđih poslova ima animus negotia aliena gerendi. Još M. A. Labeon je to lepo opazio i tačno okarakterisao taj odnos, istakavši da takav gestor vrši pre svoje nego li tuđe poslove.⁵⁾ Međutim Corpus Juris Civilis i pandektarna doktrina odricali su savesnom vršiocu tuđih poslova kao svojih principiјelno položaj neg. gestor-a, a priznavali su to onom drugom, nesavesnom vršiocu tuđih poslova za svoj račun, koji na osnovu actio neg. gestorum directa odgovara u punoj meri, a sa a^o. neg. gest. contraria čini dominus-a negotii odgovornim za svoje izdatke samo do iznosa tako postignutog obogaćenja.⁶⁾ Sva odstupanja u tekstovima rimskih pravnika od ovako utvrđenih principa tumačili su pandektisti obično kao izuzetke učinjene pod naročitim okolnostima samo za individualno obeležene slućaje, pa tako i čuvenu odluku Afrikanovu Dig. 3, 5, 48, a naročito još čuveniju odluku Papinijanovu, očuvanu u Dig. 5, 3, 50 § 1, gde Papinijan savesnom držaocu nasleđa, koji je radi ispunjenja u testamentu oznaćenog uslova podigao testatoru spomenik, daje, posle gubitka nasleđa, actio neg. gest. contraria protiv pravog naslednika na naknadu troškova učinjenih oko podizanja spomenika.⁷⁾ Analogon u klasičnom pravu za ovako rešenje Papinijanovo jeste actio funeraria za naknadu potrebnih troškova, koju

Paulus i Ulpijan daju, nasuprot Trebaciju i Prokulu, i onome koji je sebe držao za naslednika.

Međutim bolje poznavanje rimskog klasičnog prava dovelo nas je do drukčijih rezultata. Danas smo više skloni da verujemo da je cela teorija o animus negotia aliena gerendi tvorevina vizantiskih kompilatora, što bi potpuno odgovaralo njihovu shvatanju negotiorum gestio kao obligacionog odnosa iz quasi-contractus-a. Ne sprećava dakle principiјelno ni u koliko klasičnu actio neg. gestorum, ako gerent dela samo u vlastitom interesu i ne postigne ništa u tuđem interesu, bilo kao tobožnji naslednik bona fide, bilo u nekoj drugoj situaciji t. zv. nepravde negot. gestio koja odgovara našoj šemi pod 3. Realistićko shvatanje rimskih klasićnih pravnika polaže više na objektivni momenti zadovoljava se time ako je vođeni posao objektivno tuđ.⁸⁾

III

Nemaćki građanski zakonik — citiran ovde skraćeno BGB. — očuvao je gotovo u svemu dogmatiku pandektarnog prava. Naroćito njegova druga knjiga, koja sadrži kodifikovano obligaciono pravo, nije gotovo ništa drugo već taj deo iz velikih sistema pandektarnog prava, pre svega iz Windscheid-ovog sistema, formulisan u paragrafe kao zakonik. To se vidi jasno i u onim §§ gde se govori o vršenju tuđih poslova bez naloga, §§ 677—687, i to o pravoj negot. gestio sa animus negotia aliena gerendi §§ 677—686, a o nepravoj neg. gestio u § 687.

U prvom stavu tog § 687 tretira se položaj onog koji bona fide vrši tuđe poslove, t. j. misleći da su njegovi. Za takvo vršenje tuđih poslova ne vađe propisi BGB. §§ 677—686, kako se izrećno veli u tome stavu. Tu postoji kod obeju strana obaveza najviše na naknadu obogaćenja iz takvog odnosa.

U drugom stavu istog § 686 govori se o onom koji mala fide vrši tuđe poslove u svom vlastitom interesu. U glavnom njega zakonik obavezuje kao i redovnog neg. gestor-a, a daje mu pravo da eventualno i on sa svoje strane, sa actio neg. gest. contraria, potražuje od gospodara posla ali samo do iznosa obogaćenja koje on ima iz takvog vršenja poslova i koje se smatra za bespravno, po propisima BGB § 812 i t. d. No poslodavac ima prava na a^o contraria samo ako gospodar posla potražuje ono na šta mu zakonik daje pravo. Po sebi se razume da taj nesavesni neg. gestor može

³⁾ Obično se naziva animus negotia aliena gerendi. Ovde naravno nećemo govoriti o zahtevu da negotium treba da bude utiliter gestum, t. j. korisno vođeno.

⁴⁾ Cf. Dernburg, System d. röm. Rechts II S. 806; Ferrini, Pandette p. 715.

⁵⁾ Kod Ulp. Dig. 3, 5, 5 § 5: Sed et si quis negotia mea gessit non mei contemplatione, sed sui lucris causa, Labeo scripsit suum eum potius quam meum negotium gessisse.

⁶⁾ Cf. napred citirani pasus od Ulpijana Dig. 3, 5, 5 § 5

⁷⁾ Cf. Dernburg, System d. röm. Rechts S. 811, Windscheid, Lehrb. d. Pandectenrechts Bd. II § 431 S. 931. [9. Aufl. 1906]. Moderno tumaćenje ovog pasusa sa gledišta klasićnog prava kod E. Costa, Papiniano vol. IV (1899) p. 160, G. Segrè, Miscellanea esegetica, Palermo 1910, p. 16—23.

⁸⁾ Tako Rabel u Enzyklopädie d. Rechtswissenschaft von Holtzendorff-Kohler Bd. I 1915 S. 467 i Arangio-Ruiz, Istituzioni di dir. rom. I 1921 p. 251. Tako isto i M. San-Nicolò u poslednjem izdanju Czychlarz-evog Lehrb. d. Institutione 1924 S. 253. — Ovu teoriju je prvo postavio J. Partsch.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

istovremeno odgovarati i po BGB. § 823, 1 za naknadu pričinjene štete, ako se njegov postupak obeleži kao nedopuštena radnja kojom se protivpravno nanosi šteta nekom zaštićenom dobru kaogod, u ostalom, i u prvom slučaju, kod nezvanog delovodstva vršenog bona fide.⁹⁾

Izgleda nam da je francuski Code civil bliži klasičnom rimskom pravu nego li nemački BGB. Njegov prvi članak o delovodstvu bez naloga, art. 1372, počinje rečima: »kad se dragovoljno vrši tuđ posao, bilo da je to vlasniku poznato, bilo da nije...«¹⁰⁾ i prema tome, ovde se ne pravi pitanje o tome da li gestor ima animus negotia aliena gerendi ili ne. Taj animus ne pominje se ni u ostalim članovima Cod. civ. art. 1373—1375 gde se bliže reguliše delovodstvo bez naloga. Kao i klasična rimska jurisprudencija, i Code civil zadovoljava se samo time da je posao tuđ u objektivnom smislu.¹¹⁾

Kao francuski zakonik, izražava se doslovno verno i njegova kopija italijanski Codice civile art. 1141—1144.

Švajcarski zakonik o obavezama (Obligationenrecht) od 30 marta 1911 samo se jednim članom, Art. 423, obazire na nepravu negot. gestio. Prema tome članu, za obe vrste delovodstva bez naloga, za savesno kao i za nesavesno, važe isti propisi, jer zakonik obuhvata oba slučaja rečima: »ako se delovodstvo bez naloga ne vrši s obzirom na interese gospodara posla...« Gospodaru posla priznaje se pravo da prisvoji sebi sve koristi koje proističu iz ovakvog vršenja njegovih poslova, koji je sa svoje strane prema gestoru u obavezi jedino da mu nadoknadi koliko je time obogaćen. Dakle samo dotle ide actio neg. gest. contraria po švajcarskom pravu. Ovako prosto i kratko regulisanje jednog odnosa sasvim je u duhu švajcarskog građanskog zakonika i ostavlja daleko za sobom apstraktnu kazuistiku nemačkog BGB., koji je i suviše potčinjen apstrakcijama nemačke pandektistike u poslednjem stadijumu njenoga razvitka.

IV

Pre no što pređemo na naš građanski zakonik, potrebno je da bacimo pogled na austriskopravo.¹²⁾

⁹⁾ Vidi Enneccerus-Kipp-Wolff, op. cit. S. 469—470; Matthiass, Lehrb. d. bürgerl. Rechts. 5 Aufl. 1910. S. 394.

¹⁰⁾ Lorsque volontairement on gère l'affaire d'autrui, soit que le propriétaire connaisse la gestion, soit qu'il l'ignore....

¹¹⁾ U tom smislu i Colin-Capitant, Cours élémentaire du droit civil français, 2-ème éd 1920, tome II p. 720, gde se navode i takve odluke francuskih sudova.

¹²⁾ Pored komentara grad. zakonika od Schey-a, 21. Aufl. 1926 i sistema austriskog grad. prava od Krasnopolskog (Österr. Obligationenrecht 1910, S. 350—366) i Krainz-Ehrenzweig-a, (5. Aufl. Bd. II, 1, 1915, S. 506—514),

O poslovodstvu bez naloga govori austriski građanski zakonik, citiran dalje kao ABGB, u §§ 1035—1040. Odmah nam pada u oči zakonsko formulisanje u §§ 1036 i 1037. Prvi član kaže: »ko, i ako nepozvan, svrši tuđ posao da bi otklonio štetu koja predstoji...«, a drugi član: »Ko hoće da preduzme tuđe poslove samo na korist drugoga...« Jasno je, prema tome, da ABGB. dopušta poslovodstvo samo u ta dva slučaja i da je animus negotia aliena gerendi bitan elemenat takvog pravnog posla. Dakle, ABGB. ne poznaje t. zv. nepravu neg. gestio, bilo da poslovođa postupa pri tome bona fide ili mala fide. U tome pogledu ABG. još je isključiviji nego li Corpus Juris i pandentarna doktrina, koji bar takvom poslovođi bez naloga, koji mala fide vrši tuđe poslove za sebe, daju actio neg. gest. contraria do iznosa obogaćenja gospodara posla, a gospodaru posla actio neg. gest. directa bez ograničenja. Ni judikatura austriskih sudova nije ni u koliko ublažila ovo isključivo i striktno gledište ABGB., koji u § 1035 odmah utvrđuje kao opšti princip, da se niko nezvan ne sme mešati u tuđe poslove, inače ima odgovarati za sve posledice.¹³⁾ Prema tome, s formalne tačke gledišta, nije konsekventan zakonodavac ako, govoreći o naknadi troškova kod nesavesnog držaoca u §§ 336 i 418 upućuje na propise o poslovodstvu bez naloga. Dakle nesavesni držalac koji svesno vrši tuđe poslove za sebe, u svome interesu, tretira se ipak, bar u pogledu naknade takvih izdataka na stvar, kao nezvani poslovođa, dok se za savesnog držaoca propisuju naročiti propisi u §§ 331 i 332. polazeći svakako sa gledišta da on ne stoji u obligacionom odnosu prema vlasniku. Ali manje je nedosledno ako ABGB. § 1097, govoreći o zakupcu koji za zakupljenu stvar učini izdatke koji spadaju u dužnost zakupodavčevu, upućuje na odredbe o poslovodstvu bez naloga iz §§ 1036 i 1037, jer zakupac čini te izdatke i u korist zakupodavčevu, iako pre svega n svoju korist. Dakle, i zakupac se ovde tretira sasvim umesno kao neg. gestor. Analogo se i u § 517, odnosno usufruktuaara koji radi poboljšanja stvari čini izdatke, upućuje na propise o poslovodstvu bez naloga.

najvažnija je sada rasprava o poslovodstvu bez naloga od prof. Schey-a, Die rechtliche Natur der Geschäftsführung ohne Auftrag nach d. Österreichischen ABGB. S. 1—33. y Festschrift für Ernst Zitelmann 1913.

¹³⁾ Judikatura austrisku citira Krasnopolski, op. cit. S. 361. Kao izuzetak u austriskom pravu nav di Schey u svom komentaru ABGB. kod § 1035 slučaj iz § 38 austr. grad. sud. postupka, po kome se, radi preduzimanja pojedinih hitnih procesualnih radnji, prima zastupnik i bez dokazivanja punomoćstva. Vredno je pomenut, u vezi s time, da po najnovijim istraživanjima i neg. gestio u rimskom pravu ima svoj početak u preduzimanju važnih procesualnih radnji. Cf. Sohm-Mitteis, Institutionen, 17. Aufl. 1923. S. 444 Anm. 8; Jörs, Röm. Recht 1927. S. 171.

Naš građanski zakonik (= SGZ.) govori o poslovođstvu bez naloga u §§ 628 i 629, koji daju skraćene prevode, donekle i prerade ABGB. §§ 1036 i 1037. Ostali članovi ABGB. §§ 1035, 1037, 1038, 1039 i 1040 koji se odnose na poslovođstvo bez naloga prosto su izostavljeni, tako da su u tom pogledu praksa i nauka upućeni na opštu teoriju. Čl. 630 našeg zakonika odgovara ABGB § 1042 koji se odnosi ne na poslovođstvo bez naloga, već na jedan slučaj versio in rem.

Čl. 628 našeg građ. zakonika odnosi se na poslovođstvo bez naloga u nuždi radi otklanjanja štete i priznaje takvom poslovođi pravo svih nužnih učinjenih troškova. Čl. 629 priznaje to pravo i onom nezvanom poslovođi koji se primi tuđih poslova na korist gospodara tih poslova, ako gospodar posla ima faktičke koristi od takvog vršenja poslova. Kao što se vidi, i naš GZ. u svemu usvaja teoriju ABGB., odnosno teoriju pandektarne doktrine, o animus negotia aliena gerendi kao bitnom elementu svakog poslovođstva bez naloga. Prema tome, t. zv. neprava negotiorum gestio ne postoji za

naš GZ., bilo da neg. gestor postupa pri tome bona ili mala fide, t. j. što ne zna da je po sredi tuđ posao, ili uz prkos tome što mu je to poznato.

Ali nameće se pitanje, kako bi onda trebalo rešiti po našem GZ. takve slučaje neprave neg. gestio? Ako je takav poslovođa postao savestan ili nesavestan držalac, onda imaju se primeniti pre svega propisi čl. 204 i 205 zakona. I sam naš GZ., po ugledu na austrijski, upućuje u čl. 205, gde govori o nesavesnom držaocu, na odredbe o poslovođstvu bez naloga i punomoćstva, odnosno naknade »troška za dobro stvari učinjenog.« Za ostale slučaje moramo se obratiti, pored specialnih odredaba čl. 255, 256, 257, jedino na opšte odredbe čl. 902, ako samo faktički momenti dotičnog slučaja daju oslonac za primenu tih propisa. Da mogu eventualno doći u obzir i propisi čl. 800 o naknadi štete, nije potrebnu naročito istaći.

Inače, de lege ferenda, pri izradi novog građanskog zakonika imalo bi se preporučiti da se u projekt unesu odredbe iz švajcarskog zakonika o obligacijama Art. 423, kao najprostije i najpodesnije.

ODREDBE O UREDBAMA PO VIDOVDANSKOM USTAVU

DR. DANILO J. DANIĆ

SEKRETAR KASACIONOG SUDA

Po čl. 94. ustava, postoje dve vrste uredaba: uredbе koje upravna vlast izdaje „radi primene zakona“ i uredbе „sa zakonskom snagom“ na osnovu zakonskog ovlašćenja, koje se daje posebno za svaki slučaj. Ovaj ustavni propis ovlašćuje upravnu vlast na jedan opšti način da može izdavati uredbе, što znači, da je ustav na ovaj način izrekom priznao upravnoj vlasti uredbodavnu moć. Ovaj ustavni propis je interesantan prvo sa jednog naročitog gledišta, a to je što je on kod nas jedna novina, pošto se jedan takav propis nije nalazio u starom srpskom ustavu. Po starom srpskom ustavu razumelo se samo od sebe, da upravna vlast ima uredbodavnu moć, te se to nije moralo naročito ustavom regulisati; dovoljno je to, što je zakon u svakom posebnom slučaju ovlašćivao upravnu vlast da može donositi uredbе. Za vlade toga ustava pitanje o uredbama nije se naročito postavljalo, u praksi međutim, uredbе su donošene većinom kao zakonske dopune (pravne uredbе), na osnovi zakonskog ovlašćenja a što se tiče administrativnih uredaba, upravna vlast ih je donosila po svome nahodjenju, pod jednom opštom ustavnom rezervom, da uredbе ne smeju protivrečiti zakonima (čl. 116 i 117 ustava). Po sadašnjem ustavu, upravnoj vlasti daje se iz-

rekom uredbodavna moć, i pominju se, kao što smo gore videli, dve vrste uredaba.

Odmah se postavlja pitanje, zašto je ustavotvorac na ovaj način, podelio uredbе u dve kategorije? Da li je mislio na onu, u nauci već sada tradicionalnu podelu uredaba, na pravne i administrativne uredbе, ili je na protiv hteo time nešto drugo? Drugim rečima, da li je onu prvu vrstu uredaba „potrebnih radi primene zakona,“ hteo ostaviti upravnoj vlasti da ih ona slobodno sama izdaje bez naročitog zakonskog ovlašćenja, pošto se te uredbе već izdaju radi primene zakona što se samo po sebi pretpostavlja, da te uredbе moraju biti u granicama zakona, pa im nije ni potrebno specijalno zakonsko ovlašćenje, pa bilo da su one upravne ili pravne, dok je međutim one druge uredbе, „kojima se uređuju odnosi“ nezavisno od postojećih zakona, hteo na jedan isvestan način staviti pod kontrolu parlamenta odn. zakonodavne vlasti, tražeći za njih naročito zakonsko ovlašćenje u svakom posebnom slučaju? To je jedno. Drugo se pitanje opet postavlja i to sa razlogom, da li je ustavotvorac kod ovih drugih uredaba „sa zakonskom snagom na osnovi zakonskog ovlašćenja,“ a kojima se mogu uređivati odnosi, mislio na to, da se tim ured-

bama mogu regulisati i oni odnosi odn. i ona materija, koja je ustavom zadržana u nadležnosti zakonodavne vlasti t.j. samo na onu materiju koja se po ustavu može regulisati samo zakonom. To se pitanje kao interesantno prvenstveno postavlja s toga, što su u praksi upravnoj vlasti data i takva zakonska ovlašćenja, da može putem uredaba regulisati i zakonodovnu materiju, a što se poslednji put i dogodilo ovlašćenima iz finansiskog zakona za 1927/28 god.¹⁾

Što se tiče one prve kategorije uredaba, uredaba „radi primene zakona“, sporno je u teoriji da li su te uredbe samo administrativnog karaktera, ili te uredbe mogu biti i pravne, te kao takva vezuje i pojedince. Mi smo od uvek stajali na strani one grupe pisaca, koja je uzimala da uredbe ove vrste mogu biti i pravne i administrativne prema tome radi primene koga zakona se izdaju. Sasvim je moguće, da se takva jedna uredba izdaje radi primene kakvog zakona o admin. organizaciji ili kakvog drugog zakona, koji se ne odnosi direktno na podanike, a takva jedna uredba kojom se zakoni ove vrste dopunjuju biće čisto upravna. Isto tako ove uredbe mogu se izdavati i radi primene zakona kojima se tangiraju lična i statusna prava pojedinaca, imovna prava itd. recimo izvesne odredbe građanskog ili krivičnog zakona t. j., takva jedna uredba bila bi pravna uredba. Iz svega ovoga po našem mišljenju treba zaključiti, da uredbe radi primene zakona mogu biti i pravne i upravne, pošto je i sam pojam „primene zakona“ tako širok, da se ni u kome slučaju ta primena ne bi mogla primeniti samo na izdavanje upravnih uredaba. Isto ovo rezonovanje mora se primeniti i na tumačenje teksta prvog stava čl. 94. ustava. Po tome ustavnom propisu, kao što je ranije pokazano, upravna se vlast ovlašćuje da izdaje uredbe potrebne radi primene zakona. Ustav nije specijalizirao već je rekao na jedan opšti način „radi primene zakona“, što može značiti samo to, da se sve uredbe mogu izdati radi primene *svakog zakona*.

U našoj pravnoj literaturi izneto je jedno drugo mišljenje, na ime, da ova kategorija uredaba „radi primene zakona“ daje kroz ustav pojam i definiciju administrativnih uredaba. Argumentacija ovog drugog gledišta sastoji se u ovome: u teoriji je sporno pitanje, da li su uredbe o primeni zakona istovetne sa administrativnim uredbama. Ima pisaca koji tvrde, da te uredbe mogu biti isto tako administrativnog kao i pravnog karaktera, isto tako te uredbe mogu biti upućene podanicima kao i organima vlasti. Po našem ustavu izgleda nije tako. Uredbe

za primenu zakona i uredbe koje sa zakonskom snagom uređuju odnose suproćivaju se kao dva različna tipa uredaba. Sledstveno, uredbe za primenu zakona, koje se obeležavaju kao njihova suprotnost, moraju biti administrativne uredbe.

Da postoji suprotnost izmedju ovih dveju vrsta uredaba iz čl. 94. ustava, to niko ne može sporiti. Jasno je da je ustav postavio dve kategorije uredaba, one „radi primene zakona“ i one „radi uređivanja odnosa na osnovi zakonskog ovlašćenja.“ Pitanje je samo, šta je uzeto kao kriterijum za njihovo razlikovanje. Po našem mišljenju pravilnije je uzeti, da je čl. 94. ustava hteo da povuče ovu razliku izmedju tih dveju kategorija uredaba. (1) Uredbe radi primene zakona, mogu se izdavati radi primene *svakog zakona*, što znači da su ove uredbe, koje se izdaju u tome cilju, već *unapred uokvirane prostojećim zakonima*. U njima samima već leži jedna garantija da će se osnivati na zakonima, pošto one treba da budu njihova primena. One dolaze kao neka vrsta zakonskih dopuna ili imaju za zadatak da detaljišu zakonske odredbe. Donete radi primene svih mogućih zakona, te uredbe mogu u tome cilju sadržavati i takve odredbe koje tangiraju neposredne interese pojedinaca, a takve uredbe bile bi nesumnjivo probne uredbe, kao što bi one druge bile administrativne, koje bi, izdate u cilju primene zakona imali za zadatak da donesu bliže propise o postupku i organizaciji kakve državne ustanove ili nešto tome slično, a što nema neposredne veze sa podanicima. Te uredbe mogu biti i pravne i administrativne, kao što je gore rečeno prema tome kakvu materiju one regulišu. U svakom slučaju, one ostaju uredbe radi primene zakona, i kao takve mogu prema prilikama doći i u red okvirov zakonodavstva.

(2) Uredbe na osnovi zakonskog ovlašćenja, jesu po našem mišljenju, one uredbe kojima u *prvom redu* ima da bude regulisana jedna materija o kojoj ne postoji nikakav zakon, pod rezervom da ta materija nije ustavno zadržana u zakonodavnoj nadležnosti. To izvodimo iz stava čl. 94. ustava koji glasi: „kojima se uređuju odnosi“ t. j. odnosi koji do donošenja uredbe nisu nikako regulisani. Prema tome, ova druga kategorija uredaba, uredbe „sa zakonskom snagom“ na osnovi zakonskog ovlašćenja, jesu takvi pravni propisi, kojima se *nezavisno od postojećih zakona*, mogu regulisati svi oni odnosi odn. sva ona materija, koja nije zakonom regulisana. Ovom vrstom uredaba, htela se kako izgleda, dati sloboda upravnoj vlasti u pogledu same sadržine materije, koja se takvom jednom uredbom reguliše. *Prema tome, u kategoriju ovih uredaba, ne bi se mogle*

¹⁾ V. o tome naš rad u Arh. za Pravne i Društvene Nauke, knj. XIV sv. 5. „Zakonodavna ovlašćenja iz finansiskih zakona.“

ubrajati t one uredbe, koje su donete na osnovi odredaba jednog već postojećeg zakona, koji bi one imale da razrade n pojedinostima. Kriterijum, koji je ustav postavio za razlikovanje ovih vrsta uređaba jeste poglavito u tome, da li jedna uredba *samostalno* reguliše kakvu materiju ili ona samo *ostvaruje* i *olakšava primenu* već postojećih zakona.

U praksi se ovo pravilno shvatilo. Takav je pored ostalih slučaj sa uredbom o poslovnom radu u Državnom Savetu i upravnim sudovima. Niko ne može sporiti da je to jedna uredba „radi primene zakona“ i ako ima specij. zak. ovlašćenje. Čl. 47. Zak. o Držav. Savetu i upravnim sudovima propisuje „da će se bliže odredbe o postupku i organizaciji tih sudova urediti uredbom“ to nije ništa drugo nego primena gornjega zakona u detaljima. Isto tako niko ne može sporiti, da ova uredba dolazi u red administrativnih uređaba. Kao što se vidi iz ovoga slučaja, u praksi se pokazalo, da i uredbе na osnovi zakonskog ovlašćenja mogu biti ne samo pravne već i upravne, i da se protivnost

„uredaba za primenu zakona“ i „onih na osnovi zakonskog ovlašćenja“ ne sastoji samo u tome, da su one prve administrativnog a ove druge pravnog karaktera, na kraju krajeva zavisi od toga, kakva se pravna materija tim uredbama reguliše.

Prema svemu ovome kako izgleda, Ustavom se nije htela obeležiti razlika između onih prvih i ovih drugih uređaba, kao da bi one prve bile upravne a ove druge pravne, već se ta razlika htela samo obeležiti s obzirom na to, *da li se jednom uredbom „regulišu odnosi“* t. j. da li se uredbom samostalno stvara jedan pravni propis, ili se na protiv uredba izdaje radi primene jednog već postojećeg zakona. Zato se za ove prve uredbе, kojima se samostalno regulišu odnosi *traži još i naročito zakonsko ovlašćenje*, dok se za one druge to ne traži, ali pod jedinom opštom rezervom u samom Ustavu izloženom, da Uredbe ne smeju protivrečiti postojećim zakonima. Kao pravni propisi sa manjom pravnom snagom, uredbе moraju stajati uvek pod zakonom.

КРАЂА И ЊЕНЕ ВРСТЕ ПО ОПШТЕМ КАЗНЕНОМ ЗАКОНИКУ

ВИТОР Д. КРСТИЋ

КМЕТ-ПРАВНИК БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНЕ

I.

Крађа, по својој правној природи, деликат је против имовине и имовног поретка. Римљанима припада заслуга, што су дали правни појам крађе. Римско право правило је разлику између „furtum manifestum u furtum nec manifestum“. Под „furtum manifestum“ сматрана је крађа, у којој је крадљивац ухаћен на делу и њу је закон од XII таблица кажњавао смрћу. Иначе, у старом римском праву крађа је сматрана као приватан деликат. За време преторства крађа се кажњавала новчано, а за време царства неке су врсте крађе кажњаване као „crimina extraordinaria“. За време Јустинијаново зависило је од тужиоца хоће ли подићи тужбу за крађу или не.

Римско схватање да је крађа приватан деликат јавља се и у осталих народа. То исто видимо и код Срба. Сва кривична дела, која се данас сматрају као кажњива, Срби су у прво време сматрали као грађанску свар, као „delicta privata“. Није се тада сматрало, да су извршењем кривичнога дела угрожени, поред приватнога интереса, и интереси јавни, државни. У то време, као што видимо, и код Срба није се знало за јавну природу

кривичнога права. Из споменика се види да је злочин у то прво време сматран као приватна ствар. У најраније време, док су Срби били још у својој старој постојбини, а и доцније у новој, док је српска држава била слаба, она се није интересовала извршењем кривичних дела. У то су се време повређени или његова родбина обично разрачунавали са учиниоцем кривичнога дела осветом (остатака освете има код нас још код Црногораца и Арнауца). Доцније, јачањем, држава се интересује извршеним злочиним, али, опет, злочин сматра као ствар приватну, као ствар повређеног и окривљеног. Једино, што је држава за себе задржавала право новчане казне, која је, како изгледа, донесена у фискалном интересу. Ни за време краљева није се још знало за јавну природу кривичнога права. То се види из тога, што је најтеже кривично дело убиство сматрано као ствар родбине убијеног и убице, а држава је примењивала, узгред, казну новчану, глобу, која се плаћала краљу или држави а звала се „вражда“. „Вражда“ је износила 500 перпера. Убиство је овако схватано и за време краља Милутина. Крађа је и у ово време приватан деликат.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

За време Душаново, схватање кривичног права је другојачије; нека кривична дела не сматрају се више као ствар повређеног и окривљеног, већ као дела којима се вређа и руши јавни интерес и ред, које је држава позвана да штити. Ово се најбоље види из Душановог законика који многа кривична дела угрожава јавном казном. Тако на пр.: оцеубиство и детоубиство кажњава се смрћу спаљивањем; обично хотично убиство кажњава се одсецањем обе руке, а нехотично новчаном глобом од 500 перпера; разбојништво се кажњавало вешањем, а за крађу крадљивац је кажњаван ослељењем. Заштита имовине, дакле, већ добија у ово време јаван карактер, јер је држава штити и, деликат против ње, крађу, кажњава тешком казном. Али су, ипак, и поред Душановог законика, многа кривична дела остала као „delicta privata“, као ствар повређеног и окривљенога.

Да се дође до увиђања јавне природе кривичног права од значаја су били туђински утицаји. Утицај са запада, из Италије, долазио је преко Дубровника. Са југа је долазио из Византије. Овај се утицај види по томе што и Душанов законик садржи исте казне, које се налазе у „Еклоги“, која предвиђа казне: одсецање руку, спаљивање, одсецање главе и т. д., које се налазе у Душановом законнику. Утицаја је имала и Синтама Матије Властара. И у њој је прописана за оцеубиство и детоубиство казна спаљивањем, која се налази и у Душановом законнику.

Пропашћу српске државе пропада и њено законодавство. На место српскога законодавства дошло је турско. Са пропашћу српске државе престало је да важи кривично право Душановог законика. По ослобођењу, први казнени законик саставио је Прота Матија Ненадовић, и он садржава „четрнаест, петнаест ли пунктова“, како вели прота Матија и одобрен је од Скупштине. У „пункту“ 3. стоји: „ко украде јагње, прасе, коња тај да плати двоје и да се каштигује штаповима.“ Године 1807. издао је Карађорђе „Криминални Законик“, који има 38 параграфа, од којих први 13 нису сачувани. У чл. 26. овога закона говори се о крађи и он гласи: „Ко би украо вола или коња да плати добро пошто газда хоће и да прими у два јутра по 50 штапа; ко украде овцу или јагње, за једно двоје даде и 25 штапа (прими)“. И законик проте Матеје и Карађорђево крађи дају најуже границе. Предмети су крађе: во, коњ, овца, прасе, јагње. Крађу других ствари не предвиђају зато, што се у то време, вероватно, на другим предметима крађе и нису вршиле.

Као што видимо у првим данима ослобођења и стварања наше државе кривично право добија одређеније и јасније јавну природу, да, на послетку, у садањем казненом законику кривично право добије сасвим јасно и одређено јавну природу.

Дефиниција крађе

Дефиницију крађе наш казнени законик дао је у § 220. који гласи! „Крадљивац је онај, који туђу покретну ствар из туђег притежања узме у намери да је противзаконо себи присвоји“. Према томе, елементи су крађе:

а. Телесна ствар. Опште је мишљење да нас у науци да предмет крађе могу бити само покретне телесне ствари, које се јављају у саобраћају ма у ком облику. Према томе, тражбена права не могу бити предмет крађе, али исправе којима се констатују тражбена права претмет су крађе. Може ли бити предмет крађе електрична струја? До 1902. год. у нашој јурисдикцији мишљења о крађи електричне струје, као објекта крађе, нису била једнака. Поводом конкретних случајева општа седница Касационог Суда донела је одлуку, да је и крађа струје крађа и ако електрична струја није телесна ствар. Превладало је мишљење, да под речју ствар не треба разумети ствар у њеном техничком смислу и да су само ствари престојно ограничени делови неслободне природе, већ да је ствар све оно што није човек или није лице а на потребу човекову служи, какву дефиницију ствари даје § 182. грађ. закона. И тако је допуном од 13. маја 1902. године законодавац огласио као ствар и елемент крађе и електричну струју (§ 221. Б. каз. зак.)

У законодавству казног права и у науци није пречишћено питање о природи електричне струје, да ли је она покретна, телесна ствар и због тога ни пројекат нашег казног законика и од 1910. и 1921/22. године није донео нарочиту одредбу о крађи струје. Пројекат од 1910. године у § 259. каже: „Под покретном ствари, у смислу овог законика, разуме се и електрична струја, парна као и свака друга сила (енергија)“. Пројекат од 1921/22. године у § 307. код речи „електрична“ није употребио „струја“ него сила (енергија); иначе је текст исти са текстом у § 259. пројекта од 1910. године. Ми мислимо да је требало у оба пројекта унети нарочиту одредбу о крађи струје као што је то учинио садањи законик, пошто је и електрична струја по § 182. грађ. зак. ствар, чија је дефиниција најмеродавнија о појму ствари.

Човек не може бити предмет крађе, јер није ствар, али могу бити предмети крађе одвојени природни делови тела, на пр. коса и т. д. Тако исто предмет су крађе и вештачки делови тела, ако нису везани за тело. Вода, гасови, пара и друге течности када су у туђој државини могу бити предмет крађе.

б. Покретна ствар. Ствар украђена мора бити, у опште, покретна. Она може бити и непокретна, али је крађивац у циљу крађе мора учинити покретном. Да би било крађе тражи се, да ствар може променити место. Према томе, када се плод или непосечено дрвеће учини покретним, оно је предмет крађе.

в. Туђа ствар — према својој ствари не може се извршити крађа. Ствар мора бити туђа па да будџ крађа. Према томе, ствари које нису ничије или које сопственик напусти, не могу бити предмет крађе, јер нису ни у чијем притежању. Исто тако дивље зверје шумско, рој који се не гони за 24 часа и припитомљене животиње, како побегну испод наше власти и како природу дивљачине на себе узму, нису ничије и не могу бити предмет крађе. Рибе у води нису ничије, сем у случају када је дато право риболова неком на одређеном простору, те и на њима не може бити крађе. Али на дивљим животињама у зоолошким баштама и рибама у рибњацима постоји крађа, јер су оне тада у туђем притежању. На стварима које су изван саобраћаја, као и на стварима које по својој природи служе општој употреби свију и свакога „res communes omnia“ и које се не дају ставити под искључиву власт појединаца, не може бити крађе.

г. Туђе притежање. Шта се мисли под речју притежањем? Несумњиво не само сво-

јина или државина другога. Јер, ако би се под речју притежање схватила само својина или државина другога, онако како се државина схвата у законом смислу, онда би појам крађе био доведен у најуже границе. Ако би се за постојање дела крађе тражила државина онаква, какву јој дефиницију даје грађански законик т. ј. да је државина онда, када постоји „corpus et animus domini“, онда код детенције где нема „animus domini-a“, јер држалац држи ствар у туђе име, не би било крађе, што би било врло опасно по јавни ред и заштиту имовине. Ако би се речи притежање дао смисао својине или државине онда не би могло бити крађе над стварима другога које се налазе код детета испод седам година или над ствари која се налази на пр. у Битољу. А, међутим, има крађе и уједном и у другом случају. У првом случају дете испод седам година, неспособно да заснује ма какав правни однос према ствари другога, има над ствари моћ располагања у ширем смислу, а у другом случају непостојање фактичкога односа према ствари не повлачи губитак стварног господарства — властине — над ствари. Према томе, под речју *притежање* *разуме се моћ располагања у проширеном смислу, ујавно чистио стварно господарство.*

д. Противзаконно је присвајање када се врши без правног основа, нарочито без пристанка сопственика или притежатеља. Узимањем туђе ствари из туђег притежања, вређа се туђе право и ова се повреда чини против воље притежаоца. Крађивац узимајући ствар, хоће да је има као своју и ако зна да је оно туђа и да му сопственик односно држалац није дозволио да је узме.

(Наставиће се).

NOVAC KAO PREDMET OSTAVE

DR. ARSEN M. ČUBINSKI

ADVOKAT

Usled današnje privredne krize, kada ni najsolidnije građanske obaveze ne pružaju apsolutno sigurne garancije ispunjenja, s jedne strane, a s druge strane, po nekad, i da bi se prikrila prekomerna ugovorena korist — sve se češće i češće pojavljuju u praksi slučajevi, kada se ugovor o zajmu zaključuje u formi ugovora o ostavi, što povlači za zajmoprimca (u takvoj formi) u slučaju neisplate o roku ne samo građansku, već i krivičnu odgovornost po § 229. Kazn. Zakonika.

Prema tome od bitne je i praktične i teo-

rijske vrednosti da prema našem pozitivnom zakonodavstvu rasmotrimo pitanje o tome, da li novac kao takav može služiti kao predmet ostave.

Na prvi pogled ovo pitanje čak je i nepojmljivo: zar ja, napr., ne mogu da ostavim mome prijatelju na čuvanje recimo 10.000.— dinara? — naravno da mogu, to je prvi, instinktivni odgovor; mi ćemo se potruditi da u daljem izlaganju pokažemo, da takav odgovor ipak nije tačan.

Evo naših razloga :

Po § 569. Град. Zak. »Ostava ili amanet jeste takav ugovor, kojim ko tuđu stvar primi tako, da je čuva i nevredimo natrag vrati,« a po odluci Kas. Suda od 6. IX. 1914. godine ostavoprimalac je dužan stvar na čuvanje primljenu vratiti u onom stanju u kakvom je primio; zamena kakvim ekvivalentom može biti samo po pristanku ostavodavca ili cnoga kome ostava pripada. Iz ovoga se jasno vidi, da je naša praksa stala na sasvim pravilno gledište, da čuvaj mora vratiti baš onu in specie stvar koju je na čuvanje primio. U ostalom, ovo gledište zastupa i celokupna pravna teorija i ni jedno suprotno mišljenje ni u našoj domaćoj, ni u stranoj pravnoj literaturi ne postoji.

Prema tome, jedan od karakternih znakova ugovora o ostavi jeste određenost predate u amanet stvari — jer u protivnom nije moguće utvrditi objekat ovoga ugovora, nije moguće konkretizirati dužnost čuvarevu da baš onu stvar *nevredimo* natrag vrati, koju je primio.

Ako mi sada primenimo ovaj kriterijum na novac, onda moramo odmah kazati, da on nije kao takav podoban da bude predmet ostave. I doista, samo onda je u ovom slučaju moguće o amanetu govoriti, kada su tačno označene *same novčanice* ili novci, koji se na čuvanje predaju, bilo da je to učinjeno označenjem u ugovoru brojeva dotičnih novčanica, ili drugim kojim zgodnim znakom, bilo da se te novčanice predadu po brojenju u zapečaćenom paketu. Inače, kod miliona nalazećih se u opticaju istovetnih novčanica, ni u kojem slučaju ne može biti precizirana dužnost čuvareva na vraćanje *istih* a ne *istovetnih* stvari, koja dužnost, kao što rekosmo, jeste jedan od karakternih znakova ugovora o ostavi tako, da bez te dužnosti i sam ugovor mora da promeni svoju prirodu i da automatski pređe u koji drugi srodan ugovor.

Ako su pak, na čuvanje predata novčanice i individualno označene, onda ugovor prestaje biti *ostavom novca, kao takvog* i pretvara se u *ostavu određenih novčanica* — što, u ostalom, potpuno odgovara i zakonu i gore iznetim teorijskim načelima jer u takvoj formi dotična novčana suma jeste nesumnjivo i jedna in concreto određena pokretna stvar, a to je jedino što se od objekta ostave zahteva.

U ovom našem mišljenju potkrepljava nas i prvi stav § 571. Град. Zak. koji predviđa drugu čuvarevu dužnost a to je da čuvaj nesme poverenu mu stvar ni upotrebljavati ni uživati.

Ako predmet ostave nije konkretiziran, to ni ova čuvareva dužnost ne može da se pravovaljano utvrdi, jer gde ne može biti po samoj prirodi stvari dokazana eventualna povreda ove dužnosti, a i da se dokaže to ne povlači nikakve odgovornosti, tamo upravo se može reći

da i sama dužnost ne postoji; jedan primer će nam najbolje to pokazati. Pretpostavimo da je lice A ostavilo svome prijatelju B na čuvanje 10.000'— din. Lice B ode u radnju i kupi skupocen nakit koji plati baš sa ovih 10.000'— dinara, a kad mu lice A ostavljenu na čuvanje sumu natrag zaište, on mu je vrati u istoj moneti, kao što je bio i primio. Ugovor o ostavi u ovom je slučaju povređen, ali to se ničim dokazati ne može, jer se ostavljene novčanice ni po čemu ne odlikuju od onih koje su vraćene. Pretpostavimo sada, da je lice B primljenu na čuvanje sumu vratio, ali u sasvim drugoj moneti; ovde je povreda dužnosti čuvanja flagrantna, ali lice A ne može ni na šta da pretenduje, jer *nema nikakve štete*, pa čak se i ne može tvrditi, da je zamene (odnosno povrede dužnosti) bilo, jer je ostavljeno na čuvanje 10.000'— din. i isto je vraćeno, a 10.000'— *dtn. uvek su apsolutno identični sa svatk drugih 10.000'— dtn. bez obzira na novčanice koje su za izdavanje te sume upotrebljene*. Dakle, u ovom slučaju ne samo što je zabrana upotrebe na čuvanje poverene stvari potpuno iluzorna, već naprotiv, po samoj prirodi te stvari čuvaj ima pravo da je na svoju korist upotrebi, čim on može bez povrede ugovora na mesto primljene stvari vratiti drugu istovetnu, t. j. promeniti materijalni objekat ugovora o ostavi.

Ovaj primer nam u isti mah jasno pokazuje, da u slučaju ostave izvesne sume novca dužnost čuvanja ostavoprimalca svodi se na dužnost, da datu mu sumu ostavljaču vrati, — a to, prema svemu gore rečenome, nije dovoljno, da bi moglo potpasti pod pojam ostave, no spada već pod pojam zajma, jer je ta dužnost karakteristična za ovaj drugi, a ne prvi, ugovor (§ 593. Град. Zak. kaže: »...no u svoje vreme dužan bude rečene stvari u istom rodu i vrednosti natrag vratiti«).

U prilog ovom našem mišljenju ide i drugi stav § 571. Град. Zak., po kojem u slučaju, kada ostavitelj sam dozvoli upotrebu ostavljene na čuvanje stvari, to amanet prelazi u naruč, najam ili zajam, *po razlici stvari ili upotrebljenja*, jer kod ostave novca, kada je ovaj samo po sumi opredeljen, upotreba se i ne može dokazati, te prema tome u ovom slučaju dužnost neupotrebljavanja ne postoji, odnosno dužnost vraćanja species-a pretvara se u dužnost vraćanja genus-a.

Prema tome kod ostave novca ne može imati primene ni § 229. Kazn. Zak., t. j. ostavoprimalac novčane ostave, ako on tu ostavu ne vraća, ne može se smatrati kao utajivač, već samo kao dužnik.

Po § 229. Kazn. Zak. kao utajivač smatra se onaj, »koji tuđu pokretnu stvar« primljenu na čuvanje ne vrati; međutim, mi smo već vi-

deli, da je ostava novčane sume principijelno nemoguća, prema tome i u ovom slučaju ne može biti govora o utaji i o krivičnoj odgovornosti ostavoprimca.

Za ovo naše gledište ima i jedan desizivan razlog.

I § 569 Град. Zak. kao objekt ostave, i § 229. Kazn. Zak. kao objekt utaje, predviđaju prvi tuđu stvar u opšte, drugi tuđu pokretnu stvar.

Međutim, *novac kao takav nije stvar u opšte*. Do duše, naš Градanski Законик u § 182. definiše stvar kao »sve ono, što nije čovek, ili nije lice, i na upotrebu služi,« ali ova je definicija i nepotpuna i netačna. Pravna je nauka sa time potpuno načisto. »Stvar može biti samo jedan deo prirode, koji se nalazi u takvom stanju, da ga čovek može potčiniti svojoj vlasti i upotrebi; dakle jedan materijalan predmet, koji ima ekonomske vrednosti« — tako o ovom govori i g. D-r Ninko Perić, prof. Univ. (Osnovi Градanskog Prava, Општи deo, str. 117), a ovo mišljenje dele i svi ostali naši pravni autoriteti, pa i u stranoj je ono pravnoj literaturi opšte usvojeno. Na ovom gledištu (t. j. da je stvar samo materijalan predmet) stoje i najnoviji градanski zakоници (napr, vid. § 90. Град. Zak. za Nemačku Carevinu). Pojam »bestelesne stvari«, koji se u našem Граданском Законiku nalazi (§ 184.) potiče otuda, što je наш zakonodavac (pre 80 godina) pomešao pojam stvari sa pojmom pravnog dobra, a »bestelesne stvari« i ako jesu pravna dobra, ipak za to još nisu stvari u tehničkom smislu reči, jer pojam »bestelesne stvari« sadrži t. zv. *contradictio in adjectio*.

Ako sa ovoga gledišta podemo i upitamo se, šta je upravo novac kao takav, to ne može biti sumnje, da on pod pojam stvari ne spada. Novac jeste uobičajeno u današnjem društvu rilo vrednosti a sretstvo za olakšanje razmene dobara, pa prema tome i neka suma novca sve dotle nije u pravnom smislu reči stvar, dokle se materijalno ne izvoji u obliku gotovine. Sve dotle, dokle se dotična suma ne pojavljuje kao in concreto određena gotovina, ona, t. j. ta suma nije u svojoj suštini stvar, već pravo na izvesnu vrednost, koju ona predstavlja. Imati izvesnu sumu novaca — znači materijalno posedovati određenu količinu novčanica, koje tu sumu predstavljaju, a ako se

te novčanice u naturi ne nalaze kod sopstvenika, on nema *stvar*, već samo *pravo* tražiti, da mu se na dotičnom mestu ta vrednost izda.

Pa ako suma novca dokle god se u novčanicama ne individualizira nije, prema nama, u pravnom smislu stvar, to i novčana ostava u opšte, ni utaja takve ostave napose, nije moguća, jer je i za jedno i za drugo potrebno, da se kao objekat ugovora a u slučaju utaje ostave, kao objekat krivičnog dela, pojavi stvar, t. j. materijalan predmet od ekonomske vrednosti.

Sa izloženoga mi smo mišljenja, da novac kao takav ne može biti predmet ostave, već jedino konkretno određene novčanice ili novce, te dosledno tome, svaka novčana dostava, koja ovom uslovu ne odgovara, nije *ostava*, već *zajam*.

Naravno, prednje naše mišljenje odnosi se samo na slučajeve ugovorne, t. zv. voljne ostave, dok kod ostave prinudne, t. zv. *depositum miserabile*, utaja i samo po sumi određene novčane ostave potpuno je moguća. Razlog tome leži u specijalnom karakteru prinudne ostave: ova vrsta ostave pre je jedno faktičko stanje, no što ugovor i ovde nemoguće je od sranaka zahtevati ispunjenje formalnog uslova — konkretiziranja objekta ostave: sa druge strane i u ovom slučaju faktički se kao objekt ostave pojavljuje ipak konkretne novčanice ili novci, samo što zbog *nevoljnog* karaktera takve ostave ostavljač je oslobođen dužnosti dokazivanja toga konkretnog oblika objekta njegove ostave, što se daje po analogiji zaključiti iz propisa § 245a tač. b. Град. Суд Post.

Mutatis mutandis, ovo se sve ima naravno primeniti i na hartije od vrednosti glasače na donosioca.

Ja sam napred uzgredno napomenuo, da su nevolje današnjeg privrednog života izazvale pojavu većeg broja fiktivnih ugovora o ostavi, koji de fakto prikrivaju ugovore o zajmu. Ova pojava podstakla me je i na ovaj članak. U mojoj praksi ja sam imao prilike da opazim kako se vrše zloupotrebe sa krivičnom odgovornošću ostavo-zajmoprimca, da se tako izrazim; pišući ovaj članak ja sam bio željan da doprinesem principijelnom prečišćavanju pojmova u pitanju tako opasnih t. zv. novčanih ostava i želeo bi da verujem, da ovaj moj rad neće ostati potpuno besplodan.

СТЕЧАЈ ИЛИ НАГОДА? *1)

БОРЂЕ К. ПУПИЋ, АДВОКАТ

У доба опште новчане кризе, стагнација на свима пољима делатности, у ери отварања стечаја — печатења радњи, фабрика, банака,

понова се покреће питање увођења нагоде (принудног равнања ван стечаја).

Недавно, када је на тражење извесних на-

*1) У циљу отварања шире дискусије о овом актуелном питању, Уредништво објављује овај чланак не улазећи у оцену тачности пишчевог гледишта.

ших привредних кругова једним чланом Финансијског Закона укинута нагода, свакако живело се у уверењу, да се питање нагоде никада неће потрзати. У оваквом уверењу могли су живети само они, који су у нагоди оличавали све зло, заједно са онда меродавним факторима, који их укидањем нагода у томе и помогоше. Савремени догађаји, мислим, да су довољан доказ њиховог погрешног закључка.

*

Напредак народне привреде у зависности је од кредита. Кредит је њено мерило. Сигурност коју кредит ужива у друштву, регулише његов развој, тј. у коликој је мери зајмодавац у ту сигурност уверен, у толико ће се, реципрочно, кредит развијати. Отуда, и са сличних разлога, законодавци су предвидели читав низ мера ради осигурања кредита. Крајња од тих мера јесте: *стечај*.

Позната је чињеница, да се са стечајним дужницима од вајкада поступало врло строго. Претпостављало се да: *failliti sunt fraudatores; deoctor ergo fraudator*.

С тога је и разумљиво, што је у почетку стечишна процедура била уперена против личности дужникове. Казне су биле сувише строге. Па и Црква, за време своје моћи, стигла је да се и овим питањем позабави. Посланица папе Пија V. од 3. новембра 1570. год. предвиђала је смртну казну за лажне банкроте.

Временом, објект стечишне процедуре постаје дужникова имовина. Но одмах се увидело, да и кад је у питању имовина, а не више личност дужникова, ипак треба чинити извесну разлику. И онда, као и данас, постојали су поштени али малерозни, и непоштени дужници. За ове друге, строгост стечишне процедуре остаје као неопходно потребни; за прве тражи се извесно олакшање. У тој целии уводи се, поред осталог, институција *litterae quinquinales*, путем којих је владалац поштеном и савесном дужнику продавао рок плаћања за пет година. За овим, а слично поменутој институцији, уводи се *lettres de répit*, а нешто касније институција одлагања плаћања (*le sursis de payement*).

Доцније, под утицајем нових прилика, на ублажавању последица стечаја ишло се даље. Дошло се на идеју, да се у току самог стечаја покуша равнање, изведено на принципу: *maior pars trahit ad se minorem*. Но и на овоме, гредећи жељеном циљу, није се смело стати. Један од главних разлога је тај, што је поравнање у стечају претпостављало отворен стечај, а то је опет значило сручавање на дужника свих моралних и материјалних

тегоба, што се коси у основи са циљем коме се тежило. С друге стране ова институција практично је готово неизводљива, јер је тешко било испунити све услове, које закон тражи за правну важност таквог принудног равнања.

Дуго је тражен погодан начин за остварење постављеног циља. Док се најзад није дошло на идеју: дати могућност савесном и поштеном дужнику — а тиме јавно учинити разлику између таквог и несавесног и непоштеног дужника — да са својим повериоцима покуша равнање у осутству стечаја. Та идеја, тај начин отстрањивања стечаја и регулисања положаја несретних дужника, позната нам је под именом *нагода* или *принудно равнање ван стечаја*.

Појава идеје о нагоди означава један моменат од капиталне важности у реформи Стедишног Законодавства.¹ Омогућити поштеном, савесном али малерозном дужнику, да се ван стечаја са својим повериоцима изравна, — одговара духу времена, правди и правници.

Настаје доба реформе стечишног законодавства. Готово свуда уводи се нагода. Дана, изузев неколико земаља, институција принудног равнања ван стечаја позната је свима законодавцима. У основи сама идеја обрађена је свуда на исти начин. У појединостима, има извесних нијанси, по којима и постоје *четири* система ванстечајне нагоде.

*

Једним чланом Финансијског Закона проширен је закон о принудном равнању на целу нашу Краљевину, важећи и примењиван раније само на једном делу исте. Хрватско законодавство, одакле је нагода и проширена, добила је ту институцију из аусријског, одн. угарског законодавства у времену пада Карловачке Штедионице.

У првој примени проширеног закона, писац ових редака, учествовао је као члан стечишног одбора Београдског Трговачког Суда. Том приликом осетиле су се многе мане и празнине овога закона. Које је била само у стању да привремено ублажи и прикрије сама идеја остварена кроз нови закон. И док се Суд готово са напрезањем трудио да у пот-

¹) Интересантно је забележити, да је идеју о ванстечајном равнању *први* кроз закон спровео наш законодавац половином минулог столећа у закону о судском поступку у грађанским парницама од 1853. год. Овај детаљ остао је готово незапажен од наших правних аутора, те се није ни чудити, што сви страни правни аутори величају белгиског законодавца што је, веле, први узаконио идеју о ванстечајном равнању законом од 1883. год. — дакле пуних тридесет година *после* нашег законодавца

пуности разуме закон у циљу што правилније примене, код једног дела наших привредника јавила се nelaгодност противу нагоде, која се доцније претворила у читаву буну. Та nelaгодност према нагоди имала је више разлога. Од вајкада постоји обичај код нас, да се све нове ствари прихватају са резервом. Друго, закон се није могао разумети код већине, јер је био проткан хрватско-судском терминологијом, нама дотле непознатом. Том неразумевању кад и кад и сам Суд је подлегао. Тако, *сама идеја* о нагоди стављала је у дужност надгодном судији (судији који води нагодни поступак), да по тражењу дужниковом, а пре но што предузме поступак, *ex offio* испита и увери се: да ли је дужник запао у презадужено стање стицајем прилика по све независних од његове моћи и делатности, у коме случају таквог дужника има сматрари савесним и тражени поступак отворити, — или, да таквим тражењем дужник иде директно на то да своје повериоце изигра, после чега би судија имао одмах дужнику стечај отворити. Међутим, суд о томе није водио рачуна. Отварао је ванстечајни поступак свима, који поднесу пријаву и по закону потребне прилоге, без претходног упознавања и решења питања савесности одн. несавесност дужника. Све је ово утицало да се од појединих наших привредника у нагоди оличи даља немогућност опстанка наше привреде, губљење кредита, па чак и убијање угледа држави и т. д.

Интересантно је, да су у овој борби против нагоде предњачили београдски трговци, — што и данас чине. Сазивали су конференције, писали у јавности и причали увек против нагоде, а кад у својству повериоца дођу на рочиште код Суда, гледао сам их како као по команди један за другим гласају за нагоду. У томе моменту они заборавају своје речи „да се нагодом користе непоштени дужници“ и прихватајући понуду дужникову овога и ако „непоштеног“ потпомажу. Таквим својим поступком они нам намећу питање: ко је поштенији, тај по њима непоштени дужник, или онај, који га као таквог штити и потпомаже?

*

Са укиањем нагоде понова је зацарио стечајни поступак.

Из искуства се зна, да стечај представља: цивилну смрт под стечај палог правног субјекта, а махом пропалу наду његових поверилаца. Сам тај факат довољан је да свакога застраши, дужника да обезглави. Страх од стечаја гони и савесног, поштеног, али

малерозног дужника, да прибегава разним и многобројним средствима, е да би избегао катастрофу. Под таквим приликама, које данас имамо у земљи, све дужникове операције постају узалудне и саме по себи убрзавају крах. Он је неминован. Ако га дужник избегава, околности које се мимо његове воље склапају, стварају могућност повериоцу одн. суду, да се стечај отвори. И опет сви покшаји пропали, опет крах!...

Изнурен, упропашћен у тој борби физички, морално и материјално, дужник сам или по наредби суда, најзад предаје кључеве. У радњи мало робе. У каси неколико динара. А у рубрици поднетог биланса под „пасива“ често седмоцифрени број.

Скрхан и упропашћен, од самог законодавца назван *пројалица*, погружен, са пуно срамоте и бола, дужник се лаћа ма каквог посла, јер треба одржати себе и породицу. Чистачка метла или пандурски штап од тада постају за њега једини извор прихода. Тако јадник животари од данас до сутра, да би ускоро и његово име попунило једну рубрику у већ препуном списку општинске сиротиње; име сина му у списку криминалних типова; а име његове јединице кћери на листи жена проститутки...

Многобројни повериоци и даље у рукама држе обавезе свога дужника питајући се: шта би? На то њихово кратко питање, следеће још краћи одговор: *стечај!*

Ето, то је резултат стечаја. Они који су тражили укидање нагоде и једино примену стечаја мислим да су погрешили пут, којим треба ићи, да би постигли свој циљ: да одрже привреду, да очувају кредит и углед државе.

После овог сумарног разлагања зар је потребно још увек оставити отворено питање *стечај* или *нагоду*? Мислимо ли и даље куцати на врата стечаја, да би кроз иста изишли у намери да избегнемо данашњу кризу, и државу спасли од економске кризе? Па зар стечајем да обезбедимо себи кредит, да развијемо привреду, очувамо углед државе?

Свакако — *не!*

Да би све ово постигли, да би изишли из данашње тешке економске ситуације, неминовно је потребно, поред осталог, у нашем законодавству имати и закон о нагоди. Тај нови закон морао би бити много обилнији у својим наређењима, но што је то био случај са ранијим — укинутим законом.

Напред сам напоменуо да широм културног света постоји закон ове врсте, па је врло мако и могуће из тих закона поцрпсти све добре идеје и створити један добар закон о нагоди. Као полазна тачка у ства-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

рању тога закона могао би нам у првом реду послужити француски закон о нагоди (la liquidation judiciaire).¹⁾

Но поред самога закона о нагоди потребно је омогућити његову примену. То би се постигло, између осталог, увођењем закона који би одговарао већ постојећем у Хрватској и познатом под именом „Закон о побијању правних дјела гледе имовине инсолвентна дужника“, јер без овога и њему сличних закона и наређења нагода „била би још једном компромивована недостатком добре организације судова, судског поступка и закона пратилаца овакве институције“.²⁾

¹⁾ О принципима новог закона позабавићу се детаљније у једном од наредних бројева „Бранича“, бладарећи предуретљивости Уредништва.

²⁾ Политика 1927 у чланку „Стечаји... стечаји“ — А. Павловић, адв.

Тражећи увођење нагоде, ја не тражим пређутно дефинитивно укидање закона о стечишном поступку. Не! Стечај и даље има остати, јер се свакоме нагода неће одобравати; биће кандидата и за стечај. Шта више, правилна примена закона о нагоди изискује постојање закона стечају. Јер, стечај према нагоди и дужницима који би нагоду тражили, заједно са законима који би пропраћали ову посве модерну правну институцију, био би најмоћнији фактор на сузбијању просперирања несавесних дужника, онемогућавајући им да се нагодом на штету својих поверилаца богате и користе. Тек тада, кад будемо имали нагоду, са пуно права за стечишног дужника можемо и даље задржати име, које му наш законодавац даје: *ipso facto* и поновити речи: *failliti sunt fraudatores; decoctor ergo fraudator*.

О АДВОКАТСКОЈ ПРОФЕСИЈИ¹⁾

DR. ЈАНИЋИЈЕ ЈОВАНОВИЋ

НАЧЕЛНИК МИНИСТАРСТВА ПРАВДЕ У ПЕНЗИЈИ.

И хтело би се, у присуству Правде која мора рећи своју последњу реч о кад-кад тако свирепим дебатама, да адвокат може да заборави сузе које је видео да се проливају, или непомирљиве оптужбе које су одјекивале у судској дворани; хтело би се да као надри-уметник на представи издекламује своју улогу научену на памет и да репродукује интонације забележене од неколико речи на досије-у као на либрету! Требало је зар да адвокат остане спокојан и онда кад се све око њега узбуђује и дрхти!

У часу борбе, не треба од адвоката очекивати ни стварање компромиса нити да има многих обзира! Ако он верује да у своме досије-у, у актима истраге, има доказа о недостатности свога противника, допустите му да његово узбуђење свом силином избаци, па ма оно кога и озледило! Јер та озледа може бити праведна и потребна, те не тражите од њега да ћути, ако је у питању казати пред Правдом оно што Правда има дужност да чује. Кад она има права да о свему суди, онда она има права да о свему и сазна!

Међутим, овде треба ипак нагласити, да у колико више адвокат буде имао осећај слободе у пледирању, што му закон ставља на расположење, у толико више треба он себи да постави као правило, да буде што умеренији у употреби њеној, трудећи се на-

рочато да избегава вређања, која, у осталом, могу бити од штете за саму ствар, која се пред судом заступа и брани. Јер кад је закон стварао Адвокатски Ред, он је нагласио: ја стављам своје поверење у вас адвокате. Уздигните се у своме раду изнад свију ниских страсти и порока, који обилују у нашем друштву! Бдите у сваком часу над вашим поштењем! И упркос дугих и тешких искушења које сте можда претрпели за време вашег почетничког адвокатског рада, ви не смете подлећи лакомим жељама за велике зараде. Ви треба да будете увек љубазни и помирљиви; да имате искрено срце, да браните истину, ви ћете јавно пред публиком рећи само оно што верујете да је *истинитио* и да Правду волите изнад свега, као и да увек будете у своме раду надахнути одашошћу и савесношћу.

Истина, у последње време, и у адвокатској професији није све у своме реду. Јер, у борби за опстанак, и адвокати, као и све друге професије, приморани су да, понекад, у своме раду пређу олако преко извесних скрупула о којима се пре рата најсавесније морало водити рачуна. Пређе се није смела ни примити у рад нека очевидна неправилна ствар, која дакле нема никаквог изгледа да код суда дође до повољног резултата. Онда се није ни помишљало да се један адвокат бави неким пословима који су неподударни са његовом професијом, који су дакле у дирекној противности са достојанством ње-

¹⁾ Види ранији чланак објављен у 4. и 5. бр. „Бранича“ за април и мај 1926. г.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

говим као адвоката. Ми, за сада, у интересу угледа адвокатске професије, не мислимо се упуштати у детаљно излагање појединих незгодних радњи неких адвоката, које очигледно хује угледу целог адвокатског реда, у пуној нади, да ће се доношењем новог закона о адвокатима, који се сада налази пред Законодавним Одбором Народне Скупштине, све ове немиле појаве отстранити, а нарочито оснивањем Адвокатске Коморе, што, надамо се неће дуго трајати.

Нарочито треба инсистирати код колега Народних Посланика, да они овога пута покажу мало више интересовања за своју адвокатску професију, него што су они то да сада показивали.

Напоследку, сматрамо за потребно напоменути, да успешно вршење професије адвоката захтева усрдно сарадњу својих колега, као и одржавање пријатељских веза са судијама; из ове потребе произлази међу адвокатима *другарство*, а према судијама куртоазија и поштовање. Другарство конституише једну од дражи и лепоте адвокатске професије. Оно олакшава солуцију процеса узајамним поверењем; оно отклања препирке и раздражљиве дискусије, које само могу судију да омету у проналажењу Истине и Правде. О овом другарству се адвокат Лијувил овако изражава: Другарство је рођено међу нама, из организације, а и из потребе наше професије. Исте канцеларије и установе су нас

припремиле, иста школа нас је формирала, један исти дух нас одушевљава, и скупљени у једном храму, на једном истом олтару ми приносимо жртве, па и ако изгледа да смо подељени супротним жељама које ми упућујемо Правди. Ми неби ни могли да пледирамо у грађанским парницама без учешћа кога нашег друга који се данас бори против нас, али који ће сутра бити наш савезник, наш сарадник; јер међусобно саветовање и одбрана често нас сједињују под једном истом заставом; и кад буду наше заставе као противничке, ипак још нас се тичу, а тиче се и наших клијената: да ми останемо братски сједињени, почем је једна од наших првих дужности да покушамо *поравнање* и измирење пре но што би отпочели борбу. Но, ово другарство, некад тако хваљено и уважавано, изгледа, да је сада претрпело дубоку и жаљевна достојну промену. Јер, поред осталог, и борбе политичких странака, у којима се налази умешан и велики број адвоката, створили су међусобну личну нетрпљивост, чији се жалостан утицај понекад огледа чак и пред самим Светилиштем Правде, разуме се, на велику штету како професионалног достојанства, тако и на штету рада око проналажења истине и задовољења Правде. Стога је желети, да се, по могућству, од стране извесне јавне функције од адвокатске и судске професије, као неподударне и штетне по углед нашег Правосуђа.

СУДСКА И АДМИНИСТРАТИВНА ПРАКСА

Кад тужени подноси доказе да је меница, по којој је тужен за дуг, служила повериоцу — Банци — као остава и гаранција за евентуалну штету у заједничком послу, има места прегледу банчиних књига по захтеву дужника.

Решењем ваљевског првостепеног суда од 8. новембра 1925. г. Бр. 26892. осуђена су по кратком поступку С. В., В. А. и М. Ђ. да плате ваљевској штедионици 24.000 дин. дуга по меници са 6% кам. и да плате таксу и трошкове.

Тужени су тражили задржање осудног решења од извршења наводећи, да по тој меници ништа не дугују. Навели су, да су се у 1922 г. споразумели са штедионицом, да им отвори кредит за куповину сувих шљива, којом ће куповином руководити чиновник штедионице и да постигну добит по одбитку режијских трошкова деле. Том при-

ликом по одлуци управног одбора, они су дали штедионици меницу од 100.000 динара као гаранцију за евентуалну штету, која је меница доцније смањена на 25.000 динара.

За доказ својих навода поднели су три обрачуна о послу, које је обрачуна дала штедионица; писмо штедионице из кога се види, да су са њом обављали ортаклук како је представљен; писмо председника управног одбора, по коме им је обећаван преглед рачуна, који им је штедионица давала а с којим се нису сложили, и писмо штедионице, којим им се тражи 25.000 дин., а не 24.000 дин. за коју су суму тужени.

Тражили су преглед штедионичних књига. По овоме је суд решењем од 1. априла 1925. Бр. 1646. задржао осудно решење од извршења.

На рочишту је тужилачка страна изнела, да тужени за своје паводе нису поднели никакве доказе, нити се поднели рачуни и

писма односе на поднету меницу, јер су рачуни ранијег датума од спорне менице.

Тужени истичу, да се из рачуна види, да постоје менице као остава за покриће евентуалне штете између њих и штедионице у ортачком послу. Ова меница није есконтвана, и тим се објашњава, зашто штедионица тражећи интерес није поднела есконтну листу. Тражили су преглед књига и записник управног одбора. Тромесечно су мењали менице, те је отуд испало да је утужена меница доцнија од поднетих рачуна. За доказ поднели су седам ранијих меница.

У сваком случају у допуну својих навода и доказа положиће и допуњавајућу заклетву.

Првостепени Суд је нашао:

Да нема места прегледу књига, позивајући се за ово на § 18. трг. зак. јер не стоји ни један од случајева из тог прописа,

Поднетом меницом доказана је обавеза тужених.

Неумесан је приговор тужених, да је меница служила као покриће за неку евентуалну штету, која би наступила у заједничком послу, јер исти није доказан. Меница је строго формална исправа и обвеза по истој је самостална и независна од односа друге врсте, који између парничара постоје, а потраживања њихова нису чисто и јасно утврђена, те нема места ни допуној заклетви коју су тужени понудили, да је меница служила као гаранција за покриће евентуалне штете у поменутом послу.

Позивање тужених на рачуне неумесна је, јер би то могло бити предмет особеног спора а никако доказ о некој обавези тужилачке штедионице према туженима и као доказ о основу из кога менични дуг проистиче, кад се самом меницом противно тврди.

За то је пресудом од 17. септембра 1925. г. Бр. 25.303. осудио тужене на плаћање дуга по меници.

Београдски Апелациони Суд у I. од. одобрио је ову пресуду својом пресудом од 29. марта 1926. г. Бр. 8152.

Касациони Суд у II. од. примедбама од 17. септембра 1926. Бр. 7258. поништио је ову пресуду са разлога:

„Апелациони Суд је одобрио првостепену пресуду, којом је нађено, да нема места прегледу књига са разлога, да је суд цо § 19. трг. зак. овлашћен да прегледа књиге само оних лица, која се на своје књиге као доказ у спору позивају, а и противна страна тај преглед тражи. Овај разлог не стоји, јер се на против из § 19. трг. зак. види, да суд и по званичној дужности може наредити да се књиге прегледају, а из § 21. трг. зак. види се, да се у случају који тај пропис

предвиђа, преглед књига може одредити и само по захтеву противне стране, те је суд имао по званичној дужности да оцени, да ли у овом случају треба одредити преглед књига тужилачке стране.“

Београдски Апелациони Суд усвојио је ове примедбе и својим примедбама поништио пресуду Првостепеног Суда.

Првостепени Суд је по том нашао:

„Тражећи, да се осудно решење овога суда задржи од извршења, тужени су се бранили, да по меници, по којој је осуда изречена не дугују ништа штедионици са наведених разлога, на рочишту изнетих.

Да је тај заједнички посао у тој години између њих и обављен, то се не пориче ни од саме штедионице, а то се утврђује и обрачунама штедионице од 21. јануара, 8. марта и 30. априла 1923 г., писмом штедионице од 13. септембра 1922 г. упућеним туженима а у којем се они извештавају да су извесну количину сувих шљива продали и писмом председника управног одбора од 11. септембра 1924 г. којим се туженом В. обећава преглед рачуна §§ 181. 187 и 189. гр. с. п.

Питање које после овога има да се цени јесте у томе, да ли је спорна меница, по којој је осуда изречена служила као актива код штедионице или као гаранција за евентуалну штету у заједничком послу, како се они ту бране. Руководећи се оним, што је речено у примедбама Касационог Суда Бр. 7258., суд налази, да су тужени своје тврђење до велике вероватноће довели, јер у рачуну штедионице помињу се менице и шљиве као остава.

Штедионица није могла поднети есконтну листу по којој је спорна меница код ње есконтвана.

Штедионица писмом својим од 8. октобра 1924. г. тражи од дужника дугујућу суму од 25.000 дин. а по истој доцније тужи за 24000 дин. Из обрачуна штедионице од 29. јануара 1923. г. који је дат туженима, штедионица је на дан 1. октобра 1922 г. показала суму од 11.400 дин. у своју корист, а по другом свом рачуну од 8. марта 1923. г. она је под истим даном 1. октобра 1922. г. задужили тужене више сумом од 23040 динара.

Све ово пак утврђује, да потраживање штедионице није чисто, те је суд руководећи се прописом § 19. трг. зак. и поменутих примедбама Касационог Суда, имао оправданог разлога да прихвати тражење тужених и нареди преглед књига штедионице, па да се тим прегледом овај спор правилно извиди.

Штедионица није хтела на позив суда показати књиге на преглед нити у опште преглед одобрити изјављујући да томе по закону нема места. Неиспуњење ове дужности

Упоплачи за тужилачку страну последице прописане у § 21. трг. зак., и по том пропису суд је овлашћен да устезање тужиочево односно показивања књига протумачи као претплатно признање навода тужене стране, која је тражила преглед књига. За то се има досудити туженима допуњавајућа заклетва, да по спорној меници ништа не дугују штедионици, па од положене или не положене заклетве зависиће право једне или друге стране.

Тражење тужилачке стране, да се изабрати вештачи испитају као сведоци о томе, да се из дневника не може видети оно што тужени траже, неумесно је и без утицаја на исход спора; а баш кад би вештачи то и утврдили, опет би ти наводи били без вредности, јер се право стање по нахођењу Суда може утврдити само прегледом књига штедионице, међу које књиге не спада само дневник.

Тражење тужилачке стране да тужени покажу своје књиге без вредности је, кад они по својој изјави исте нису водили, него је књиге о заједничком послу водила штедионица, а ово је утврђено и обрачунима, те је према овоме дужност на штедионици као тужилачкој страни да књиге покаже и одобри преглед истих.

Са наведених разлога, пресудом од 23. децембра 1926 Бр. 54245. досудио је туженима допуњавајућу заклетву, да они по меници од 26. Јуна за 26. Септембар 1924. године која гласи на 25.000 дин. ништа не дугују штедионици, и ако се заједно, да се штедионица одбије од тражења, а ако се не заједно да плате штедионици солидарно 24.000 дин. са 6% интересом, да накнаде таксу и плате трошкове.

Београдски Апелациони Суд одобрио је ову пресуду пресудом својом од 28. марта 1927. Бр. 1990.

Касациони Суд у II. одељењу оснажио је пресуду Апелационог Суда решењем од 18. маја 1927. Бр. 4995.

Саопштио Judex.

У радњи оптуженог што је истим зрном из пушке, којим је убио једно лице, ранио своју снаху, која је била иза убијеног и која је од те повреде боловала сто један дан, — стоји дело нехатне повреде из одељка I § 180. крив. зак. без обзира на природу повреде учињене из нехата.

Пресудом првостепеног суда бр. 9691. од 24. марта 1927 г. кажњен је са 18 година робије Раденко Н. и то:

1. Што је на дан 5. маја 1926 год. у свађи из пушке убио Миленка Н., на месту званом „Познановица“, на сеоском путу када се оптужени Миленко са Даницом волујским колима враћао са рада из планине, коју је Даницу пок. Миленко био узео себи за жену на дан 4. маја 1926. год. односно на један дан пре извршеног убиства, — чиме је створио дело хотимичног убиства без предумишљаја казнимо по одељку I § 156. каз. зак.

Суд је у својим разлозима нашао, да је неумесно тврђење заступника тужилачке стране, да у радњи оптуженог Раденка стоји дело хотимичног убиства с предумишљајем, пошто ничим није утврђена код опт. Раденка намера и смишљен план, да се ово дело изврши односно ничим није утврђено претходно размишљање код опт. Раденка, да ли да се изврши ово кривично дело. Нарочито пак не може бити речи о предумишљају у времену извршења дела, пошто је исказима сведока: Станимира и Богољуба Н. утврђено да је опт. Раденко и на месту извршења дела своју снаху Даницу позвао да иде њиховој кући, али да пок. Миленко није пристајао изговарајући се да је Даница његова жена, и после ових речи, према исказу сведока, пок. Миленко рукама раширио свој гуњ, после чега је опт. Раденко испалио своју пушку и из исте убио пок. Миленка, а Даницу, своју снаху повредио. Из овога се дају види само умишљај. Изрази пак „гледаћи да ту фамилију покорим, па макар ставио главу на пругу,“ и „ако ми не дате погрешите“ изрази су само тренутног душевног стања човека, коме се снаха од стране рођака одводи, а никако манифестација већ смишљене намере и утврђеног плана да се дело изврши. Исто тако предумишљај се не може изводити из распитивања опт. Раденка, око четири часа по подне о пок. Миленку и Даници, јер је то распитивање дошло око по подне баш оног дана када је пок. Миленко по налогу председника општине дукате требао да донесе па исте није донео нити је долазио. Ничим пак није обеснажена одбрана опт. Раденка да је тога дана своју ливаду чистио, на којој је по својем казивању и пушку нашао.

2. Што је на дан 5. маја 1926. год., када је из пушке убио Миленка, истим зрном ранио своју снаху Даницу, која је била иза погинулог Миленка, и која је од те повреде боловала сто један дан, — чиме је опт. Раденко створио дело нехатне повреде из одељка I. § 180. крив. зак. По оцени суда опт. Раденко у погледу на последицу није био свестан своје радње, да би исти метак могао повредити — ранити и тужилу Даницу,

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

али је код опт. Раденка могла постојати могућност свести о узрочном односу између његове радње и последице, да би исти метак могао ранити, због саме близине, и Даницу, која је била иза погинулог Миленка стојећи иза његових леђа. По овоме делу, дакле, код опт. Раденка је „недостатак свести о узрочној вези између радње и последице, и ако је он ту свест могао имати“. Без утицаја је сама природа повреде учињене из нехата.

По незадовољству приватног и државног тужиоца и самог оптуженог Београдски Апелациони Суд пресудом својом бр. 2310. од 8. априла 1927. год., нашао је да је пресуда Прво-

степоног суда правилна и на закону основана у погледу утврђивања постојања дела и дате оцене о квалификацији истих и пресуду Првостепеног Суда преиначио само у толико, што суд оптуженоме није узео у обзир приликом одмеравања казне и отежицу из тачке 5. § 65. Крив. Зак., јер је опт. Раденко раније био осуђиван. Стога је Апелациони Суд опт. Раденка за дело хотимичног убиства без предумишљаја и за дело из одељка I. § 180. Крив. Зак. казнио са двадесет година робије.

На пресуду Београдског Апелационог Суда није било жалбе.

Саопштио
Д. Д. Бранковић

ЕКОНОМСКО-ФИНАНСИЈСКИ ЧЛАНЦИ

„ВЊЕШТОРГ“

У државном газдинству Совјетске Русије
од АПОЛОНА ЕРОПКИНА, руског публицисте

По скраћеној терминологији совјетске владе „Вњешторг“ означава државни монопол спољне трговине.

Совјетска влада, шаљући своје делегате на међународну економску конференцију у Женеву у мају ове год., оставила им је довољно одрешене руке у наступајућим преговорима, али им је поставила само један услов: ни пошто не додиривати „Вњешторг“, јер је он најглавнија и једина основа совјетског газдинства.

За сваку наступајућу годину совјетска влада саставља план државног газдинства („Госплан“), који обухвата све совјетске области; прорачунава будући принос усева, пребројава потребе живља, како у потребним предметима, тако и у роби и у индустријским израдама; и како се прерада налази у рукама државним, — као монопол, — то се у исто време израчунава могућност добитка у свима фабрикама и заводима у унутрашњости државе. Количина робе, која се у самој држави не може израдити, преноси се, по томе плану, на увоз из иностранства. За исплату увезене робе и изједначење трговачког биланса урачунава се и извоз за границу.

На тај начин, закључним моментом целог овог сложеног процеса састављања плана државног газдинства и постаје управо прорачун извоза и увоза робе, што је посао „Вњешторга“: ниједан пуд зрна и ниједан пуд друге робе не може прећи границу, без дозволе „Вњешторга“, који усредсређује

сав спољашњи промет у једне руке. Не може се одступити од плана, јер би свако одступање од плана неминовно порушило цео систем одређеног државног газдинства, нарушило би трговачки биланс, повукло би исплату увезене робе правим златом и потресло би новчани промет у унутрашњости земље, смањило би златну подлогу Народне Банке, изазвало би падање цене папирног новцу и повећало би цене роби и потребних предмета, једном речи преврнуло би се и потресло цело народно газдинство.

Главна црта совјетског газдинства, која је сасвим различита од газдинства других држава, као што видимо, састоји се у томе што је совјетска власт заменила сама собом сву појединачну приватну иницијативу и узела на себе сву бригу о држању трговачког биланса земље, усредредила у своје руке, — у руке своје бирократије, — све гране народног газдинства и индустрију и трговину, и међународни промет робе, и отправљање целог извоза са одговарајућим билансирањем увоза.

Совјетска бирократија носи рекорд над бирократијом целог света. Она је прва по количини, јер она замењује собом сву појединачну радњу у свима областима народног газдинства, осем једне и то најглавније: *земљорадње* и сеоског газдинства. У тој области сељак-земљодељац сачувао је сав свој појединачни управни позив живота. Он оре, сеје и жње како хоће и кад хоће, по своме нахођењу. Он носи своје производе

на своје гумно, врше га и вози на пијацу; али од тога момента, на пијаци, његова иницијатива пада и његово зрно не иде појединоме трговцу, већ државном одкупнику за државни амбар и магацине по државном одређеној цени. Овда је, већ, прерогатива државног монопола „Вњешторга“.

Исто тако тај сељак-земљодељац — не налази на пијаци за своју потребу и куповину слободну робу. Та роба је такође државног монопола, јер се она или прерађује у државним фабрикама и заводима, или је увезена из иностранства државним трошком и продаје се по цени, коју је држава одредила и без сваке конкуренције.

Таква је општа схема народног и државног газдинства у Совјетској Русији, која јасно опредељава улогу и значај „Вњешторга“.

Од времена до времена совјетска власт одступа од те основне схеме допуштајући под утицајем потребе живота појединачну иницијативу нарочито у трговини и индустрији на ситно. Али ово одступање потиче још од времена свога творца и творца целе ове системе — Лењина. То је такозвана нова економска политика или по совјетској терминологији „Неп“.

Из недостатка ове или оне робе, или ако је трговачки апарат совјетске кооперативе, неисправан, непотпун, или напоследку ако је израда експортне робе рђава, совјетска власт одобрава приватну појединачну трговину у одређеним границама. Обично оваква трговина врло брзо осваја пијацу и постаје опасан конкурент државној трговини. Тада применом „Непа“ се забрани и понова ступа на снагу државни монопол „Вњешторга“ са свима својим правима, и врло често конфискује сва добра појединих лица, којима је трговина била дозвољена.

У савјезу са предратном Русијом, како спољна трговина, тако све уопште газдинство совјетске власти знатно је заостало. По статистичким податцима саме совјетске владе израђеним за женевску економску конференцију од трговачко-индустриског савеза у Паризу (Association Financière Industrielle et Commerciale Russe à Paris) напредак и кретање спољне трговине у Совјетској Русији на европској граници показује се у следећим цифрама (совјетски почетак године је 1. октобар):

Година	мил. руб.	импорт	мил. руб.	експорт
1909.—1913.	1104	100%	1423	100%
1920.—1921.	201	20%	10	0.6%
1921.—1922.	276	27.5%	61	4.3%
1922.—1923.	148	14.7%	133	9.4%
1923.—1924.	201	20%	340	23.9%
1924.—1925.	361	36%	320	22.4%
1925.—1926.	455	41.3%	415.6	29.2%

Треба имати на уму, да су цифре овде изнешене по предратним ценама и да се индекс цена у садашње доба силно повисио; тако, узимајући цене из 1913. год. за 100% добијамо цене за 1922.—1923. год. — 122%; 1923.—1924. год. — 160%; 1924.—1925. год. — 179%; 1925.—1926. год. — 186%.

Без ове поправке прави биланс спољне трговине Совјетске Русије излази:

Година	м и л и о н а р у б а љ а		
	импорт	експорт	салдо
1923.—1924.	387	480	+93
1924.—1925.	644	508	-136
1925.—1926.	674	589	-85

Народно газдинство Русије под совјетском владом остало је искључиво земљорадничко, па је и извоз већином са сеоско-газдинским производима.

Ове цифре потпуно и јасно показују зашто совјетска влада тако чува свој монопол спољне трговине: њена сопствена индустрија није у стању, да задовољи потребе унутрашње пијаце. Међутим увоз индустријске робе из иностранства прети да преиначи цео систем њеног државног газдинства. Главни услов тога газдинства јесте потреба, да извоз превазиђе увоз; управо тиме се и објашњава, зашто „Вњешторг“ извози руске цереалије по ништавној цени само да би покрила вредност увоза робе. Апарат спремања робе за извоз ради сасвим на штету, врло је скуп, и превазилази предратне расходе по самим совјетским податцима.

Па ипак је „Вњешторг“ неопходно нужан и не сме се у њега дирати, јер је с њим везана цео систем совјетског газдинства: да би се повећали фабрички — заводски производи и да би се смањила цена фабричке робе, да би се смањили издатци око товарења робе и пошиљања робе — неопходно је потребно допустити приватну појединачну иницијативу. Њу су и допуштали. То је систем „Непа“. Али допуштена је у ограниченим размерама, као допуна, као помоћ комунистичкој системи. Но совјетско газдинство не може прећи потпуно к таквој економској политици, т. ј. к приватној појединачној иницијативи. Тиме би оно само себе уништило.

Ето зашто су совјетски представници у Женеви добили од своје управе заповест: говорити о свему, само ни у ком случају не додиривати „Вњешторг“.

„Вњешторг“ је основа — темељ целог совјетског газдинства и покренути „Вњешторг“, значи покренути — потрести — цело здање комунистичке зграде Совјетске Русије.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ИЗ СТРАНОГ ЗАКОНОДАВСТВА

Новела закону о адвокатском реду у Чехословачкој

Јануара ове године објављен је пројект закона о изменама и допунама чехословачког закона о адвокатима од 31. јануара 1922. Новела садржи, у главном, измене и допуне које се тичу образовања и припреме адвокатских кандидата. Закон од 1922. год. увео је за адвокатске кандидате *петогодишњу* припремну праксу искључиво код адвоката, а укинуо је праксу у суду. С обзиром на многострукост законодавства последњих година и на потребу интензивнијег образовања адвокатског подмлатка, новела од јануара 1927. предвиђа *шестогодишњу* припремну праксу у правничкој служби: *пет* година код адвоката, *шест* месеци у суду,

а осталих *шест* месеци или у суду, или код државног заступништва или код какве државне управне власти. Од петогодишње праксе код адвоката, две морају бити после положенога адвокатског испита. Практика у суду, као што се види, опет је облигаторно уведена, и она мора претходити адвокатском испиту. За пуштање на адвокатски испит потребне су две погодбе: докторат из правних наука и припремна пракса од две године и шест месеци. Овлашћење да адвокатски кандидати могу бити супститути адвоката код којих су у пракси, учињено је зависним од полагања адвокатског испита. — Све те измене и допуне, као што се види, имају за циљ да се подмладак што боље образује и што тељељније припреми за тежак адвокатски позив.

Д. С. П.

ПРАВНА БИБЛИОГРАФИЈА

Закон о таксама са свима правилницима и свима њиховим изменама и допунама и објашњењима Генералне Дирекције Посредних Пореза, Државног Савета, Касационог Суда и другим, од *Жив. Ст. Девичерског*. Београд, 1927. стр. 585. Цена 130 дина. Издање књижаре Геце Кона.

Приказ ове корисне књиге изостао је за идући број због нагомиланости материјала.

Moral i dobri obiçaji i zloporaba prava u građanskom zakoniku. Studije iz korporativnog

civilnog prava, od Dr. Pavla Rastovçana. Zagreb, 1927. str. 94.

О застарелости у грађанском праву, са предговором професора Живојина М. Перића, од Dr. Арсена М. Чубинског. Београд, 1927. стр. 158.

Дигиева правна теорија од Dr. Чедо Марковића, Београд, 1926. (прештампано из Књижевног Севера).

Наследно Обичајно Право у Црној Гори од Божицара С. Томовића. Београд, 1926. стр. 118. U. J.

БЕЛЕШКЕ

Закон о адвокатима усвојен у Законодавном Одбору.

Уредништво „Бранич“ -а и Управа Адвокатског Удружења извештавају адвокату, да је предлог закона о адвокатима усвојен у Законодавном Одбору, пошто га је претходно усвојила секција тог одбора, као што је већ раније објављено у Бранич“-у. Првобитни предлог незнатно је измењен. Коначно усвајање овог законског предлога зависиће од тога када ће Народна Скупштина продужити рад, односно од становишта новог Народног Представништва према том предлогу, за случај да дође до нових избора.

Г. Слободан Јовановић, доктор права *honoris causa*.

Загребачки Универзитет, ценећи дугого-

дишњи плодан научни рад нашег еминентног професора права, г. Слободана Јовановића, изабрао га је за доктора права *honoris causa*. Ово заслужено одликовање г. Јовановића, који не представља само један велики правнички ауторитет у нашој Отаџбини, већ и једно име свейскога гласа, примљено је у целој нашој земљи са дубоким и искреним симпатијама. Тиме се одало заслужено признање његовом истрајном и бесприсрасном научном раду.

Промоција г. Јовановића извршена је на свечан начин на Загребачком Универзитету 20. маја о. г. у присуству представника науке, државних власти и великог броја грађанства. Академију Наука и Београдски Универзитет представљао је декан овдашњег правног факултета г. Dr. Тома Живановић.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Професори београдског правног факултета упутили су г. Јовановићу врло срдачну честитицу, а Загребачком Универзитету су изјавили шолу захвалности телеграмом, истичући у њему да се тим одликовањем не одаје само признање г. Јовановићу, већ се у исто време даје и сјајан доказ браћске солидарности између Београдског и Загребачког Универзитета у оцени и одликовању заслужних радника у науци.

Уваженом професору и високо цењеном своме сараднику г. Јовановићу, уредништво „Бранич“-а најсрдачније честита ово одликовање.

Закони о адвокатима у Чехословачкој и Румунији.

Скрећемо пажњу наших читалаца, на врло интересантна саопштења о овим законима, која доносимо у овом и наредном броју. Оба ова модерна закона скренула су пажњу правничких кругова у иностранству својим савременим схватањима о важности правозаступничког рада и улоге адвоката у правосућу.

Наименовања, премештаји и разрешења адвоката.

Г. Министар Правде поставио је за јавне правозаступнике при: *Београдском Трговачком Суду* г-ђу Босиљку Христић-Ивковић; *Првосудском Суду за град Београд*: г. г. Бранислава Тодоровића, Др. Болеслава Бољу и Др. Винка Зореца; *Првосудском Београдском Окружном Суду*: г. Др. Јакова Стефанчића; *Првосудском Скопљанском Суду*: г. г. Сретена Вукашинца и Февзију Хаџи-Амзића; *Нишком Првосудском Суду*: г. Љубомира Т. Милосављевића; *Шабачком Првосудском Суду* г. Јанка Јанковића; *Приштинском Првосудском Суду*: г. Николу Дрмончића; *Призренском Првосудском Суду*: г. Др. Драгутина Јакића; *Пријепољском Првосудском Суду*: г. Јакшу Богдановића и *Штићском Првосудском Суду*: г. Јована Илића.

Премештен је по молби из Врање у Зајечар адвокат г. Милан Стевановић.

Поднели су оставку на адвокатуру г. г. Михајло Димитријевић, адв. из Београда, Илија Ковачевић и Чеда Станковић, адв. из Шапца.

Привремено је удаљен од правозаступничке дужности г. Др. Јован Капора, адв. из Скопља.

Кретање судија

Указом Н. В. Краља постављени су: за судију Ужичког Првостепеног Суда г. Стеван Веселиновић, судија Кавадарског Првостепеног Суда; за судију Лозничког Првостепеног Суда г. Милован Кокић, судија

Призренског Првостепеног Суда; за судију Смедеревског Првостепеног Суда г. Божидар Петровић, судија Краљевског Првостепеног Суда; за судију Ђупријског Првостепеног Суда г. Живојин Николић; за судију Окружног Суда на Цетињу г. Вељко Поповић, судија Окружног Суда у Подгорици и за судију Шабачког Првостепеног Суда г. Душан Петровић, срески поглавар.

Уважене су оставке г. Светиславу Стевановићу, судији Ђупријског Првостепеног Суда и г. Драгутину Јокићу, судији Шабачког Првостепеног Суда.

Постављени су за судије: Окружног Суда у Великој Кикинди, г. Младен Веселиновић; Котарског Суда у Вргин-Мосту г. Ђуру Хергингера; Котарског Суда у Делницама г. Драгутина Дремпетића; Котарског Суда у Жупани г. Александра Поврзановића; Котарског Суда у Осиеку г. Др. Антуна Хакера и г. Марка Бекла; Котарског Суда у Писаровини г. Др. Јураја Рачића; Котарског Суда у Доњем Лапцу г. Радослава Хубера; Котарског Суда у Врбовском г. Др. Драгутина Халера и Котарског Суда у Бјеловцу г. Владимира Стопића.

Наименовани су за државне тужиоце: у Суботици г. Славко Радосављевић, бележник Окружног Суда у Белој Цркви и у Сомбору г. Др. Стеван Радулић, државни тужилац из Вел. Бечкереча.

Премештен је за судију Судбеног Стола у Славонској Пожези г. Антун Рукавица, судија Котарског Суда.

Уважене су оставке: г. Др. Радмилу Ђвратићу, секретару Управног Суда у Београду, и г. Др. Николи Бјеловућићу, заменику државног одвјетника у Шибенику.

Пензионисање у Министарству Правде

Г. Милан Петровић, начелник Министарства Правде, стављен је у пензију по молби.

Наименовања и кретања виших судија и председника судова

За председника Апелационог Суда у Скопљу постављен је г. Младен Трајановић, судија истог суда.

За секретара Касационог Суда постављен је г. Милан П. Радмиловић, инспектор Министарства Правде у пензији.

За председника Првостепеног Суда у Пећи постављен је г. Будимир Ђорђевић, судија Чачанског Првостепеног Суда.

Г. Радован Јевтић, председник Смедеревског Првостепеног Суда, стављен је на расположење по закону о народним посланицима.

У. Ј.

ПРЕТПЛАЋУЈТЕ СЕ НА „БРАНИЧ“

DRUŠTVO NARODA KAO POSREDNIK

Dr. MILETA S. NOVAKOVIĆ

PROFESOR BEOGRADSKOG UNIVERSITETA

Naš nedavni prekid odnosa sa Albanijom je opet stavio na dnevni red posredničku ulogu Društva Naroda: Albanija je, kao što je poznato, tražila posredništvo Društva po pravu koje joj daje Društveni Pakt. Ali do tog posredništva nije došlo. Ne znam po koji put već za ovih sedam godina, učesće Društva Naroda se otklanja u važnijim političkim pitanjima. Time se doduše mir nije narušio, ali se politički ugled Društva nesumnjivo smanjio.

Društveni Pakt je međutim dodelio Društvu važnu posredničku ulogu u sporovima između država. Osnovna je ideja svakako da se ni u jednom sporu ne propusti pokušaj mirnoga rešenja. Dok su sve do osnivanja Društva Naroda države uvek bile slobodne da bez ikakvog prethodnog mirenja odmah pribegnu oružju, one su se, stupanjem u Društvo, te slobode odrekle, i obavezale da će uvek, u svakom slučaju, pribеći mirnom rešavanju spora. Birati mogu jedino između posredovanja i izbornog sudjenja, ali jedno od toga dvoga moraju izabrati (čl. 12.).

Čl. 13 i 14 Pakta govore o sudjenju, čl. 15. o posredovanju. Za sudjenje državama stoje na raspoloženju razne ustanove: Medjunarodni Stalni Sud (koji je Društvo Naroda po čl. 14. stvorilo), Haški Izborni Sud, naročito izabrani sudovi. Kao posrednike, međutim, Pakt ističe jedino organe Društva Naroda: Savet i izuzetno Skupštinu. Dok je predje, i po običajima i po haškoj konvenciji, svaka država imala i pravo i dužnost da posreduje, Pakt usredsređuje tu posredničku ulogu u Savetu društvenom. Jedino u slučaju da se članovi Saveta ne slože među sobom, šta će se predložiti kao rešenje, ostavljaju se određene ruke pojedinim državama za dalje držanje. Jedino u tome slučaju i u slučaju (nevidjenom za poslednjih 130 godina) da jedna država ne htedne izvršiti izbornu presudu, Pakt ostavlja neotklonjenu mogućnost rata.

Poverivši posredničku dužnost Savetu, Pakt je dosta opširno predvideo i postupak. Po čl. 15., a u slučaju da iskrсне spor koji može dovesti do prekida odnosa (u slučaju s Albanijom je nastupio i prekid) a koji nije podložan su-

djenju, dovoljno je da jedna od država, između kojih je spor izvesti glavnoga društvenog sekretara pa da Društvo dejstvuje kao posrednik.¹⁾ Glavni Sekretar je dužan da naredi odmah istragu i iscrpno ispitivanje spora. Obe države između kojih je spor moraju što pre podneti sekretaru svoje gledište na spor sa svima dokazima i podacima. Savet se trudi da spor izravna i ako uspe, to jest ako obe zavadjene strane pristanu na rešenje koje savet jednoglasno predlaže, spor je, razume se, okončan.

Ali se može desiti da se ne postigne sporazum odnosno rešenja spora. Šta biva onda? Član 15. predviđa dve mogućnosti neslaganja: Prva je da su članovi Saveta jednoglasno usvojili jedno rešenje, ali da na to rešenje ne pristaje jedna od država među kojima je spor. Ta država, koja neće da pristane na rešenje sa kojim su svi ostali saglasni, izlaže se opasnosti da protiv sebe ima sve ostale države ako pribegne oružju. U svakom slučaju na nju pada sva odgovornost što ne može spor da bude likvidiran. Druga je mogućnost da se ni članovi Saveta ne mogu među sobom svi da slože, šta da predlože kao rešenje. Tada je posredništvo Saveta propalo i sve eventualnosti postaju moguće. Pa ipak, ako se Pakt tačno primenjuje, ni u tom slučaju nije posredovanje bilo bez koristi, zato što su po čl. 12. države obavezne da ni u kom slučaju ne pribegnu oružju dokle ne protekne tri meseca od donošenja Savetske odluke, pa bilo da je ta odluka doneta jednoglasno, bilo da je doneta većinom glasova. A taj razmak vremena sam sobom može biti dovoljan da se zaoštrenost ublaži, da same zavadjene države hladnokrvnije posmatraju spor i da opasnost od oružanog sukoba iščezne. Može se reći da je Pakt, i ako ne isključuje potpuno mogućnost oružanog sukoba, sveo opasnost na najmanju meru.

Iz ovoga već što je izloženo vidi se da Pakt nije primenjen na poslednji naš spor s Albani-

¹⁾ Po čl. 11., i treće nezainteresovane države mogu upozoriti Društvo na opasnost za mir usled poremećenih odnosa između dveju država.

jom. I ako je spor bio upućen Društvu tako reći pred samo junsko zasedanje Saveta, Savet ga nije pretresao. Savetu je oduzeta njegova uloga. U mesto da se spor pretresa na sednicama Saveta, pretresan je „iza kulisa“ u posebnim razgovorima predstavnika velikih država, u mesto da Savet posreduje, posredništvo su na sebe uzele nekoliko velike države. Pošto je spor ipak i tim putem upućen svome rešenju, rezultat je isti sa gledišta učvršćenja mira, ali nije isti sa gledišta Društva Naroda, kome su pojedini njegovi članovi oduzeli jedan posao da ga sami svrše, a čija je uloga time umanjena.

Društvo Naroda je medjutim kao posrednik u većini dosadašnjih slučajeva uspelo. Kao neuspeh može zabeležiti u svom radu jedino spor poljsko-litvanski oko Vilne i spor oko Karelije. Spor oko Karelije, u ostalom, i ne potpada pod čl. 15, pošto je jedna od država koje su u sporu, Rusija, još uvek izvan Društva. Spor poljsko-litvanski nije se mogao raspraviti zbog retke upornosti i jedne i druge strane. Pa ipak je posredništvo u pitanju Vilne imalo jedan nesumnjiv rezultat: nije došlo do rata, i ako je zaoštrenost bila velika, i može se dočati da bi došlo do rata gotovo sigurno da se Društvo Naroda nije umešalo. Nasuprot tim neuspesima mogu se zabeležiti kao uspešni rešenje pitanja Alandskih Ostrva između Švedske i Finske, rešenje pitanja Gornje Šlezije između Poljske i Nemačke, rešenje pograničnog pitanja poljsko-čehoslovačkog (Javorina), rešenje položaja Memela, rasprava krupnog pograničnog incidenta grčko-bugarskog, rasprava englesko-turskog spora oko Iraka (Mezopotamija). U svim tim pitanjima je Društvo Naroda sretno izvelo svoju posredničku misiju, i ako su poneka pitanja bila vrlo delikatna i zapletena, kao pitanje Šlezije i pitanje Iraka. U grčko-bugarskom incidentu je jedino brza i energična akcija Društva Naroda presekla u korenu dalji balkanski zaplet. To je jedna od najsajnijih strana istorije Društva Naroda.

Društvo Naroda ima veliko preimućstvo nad izolisanim posrednicima u tome što raspolaže jednom odličnom organizacijom koja mu stvara mogućnost da bude potpuno obavešteno i uvek snabdeveno dovoljnom dokumentacijom. Dobra obaveštajna služba, skup stručnjaka koji su u dosadašnjem radu u stručnim komisijama stekli objektivnan mentalitet, jedan naročiti „medjunarodni“ duh koji nadahnjuje ženevsku atmosferu, sve to skupa čini da Društvo Naroda može mnogo brže i sigurnije da pogodi najpravičnije i najpravičnije rešenje nego ma ko drugi. A takvo rešenje i ima najviše verovatnoće da bude primljeno od parničara. Eto zašto je Društvo

Naroda u više od tri četvrtine slučajeva uspelo sa svojim posredovanjem, dok su pre poslednjeg rata na protiv mnogo češći bili neuspesi nego uspesi raznih posrednika.

Za žaljenje je zaista da izvesne države ipak odstranjuju Društvo Naroda od političkih pitanja. Karakteristično je da je jednovremeno sa Društvom Naroda stvorena jedna nepredviđena ustanova: konferencija ambasadora ili vrhovni savet glavnih savezničkih sila. I ako su ugovori o miru od 1919. god. poverili Društvu Naroda medju mnogim drugim ulogama i ulogu vrhovnog nadzora nad tačnom primenom ugovora o miru, ta je uloga oduzeta i data konferenciji ambasadora, koju medjutim ugovor o miru i ne predviđa. Naši ratni saveznici su bez sumnje hteli da glavni politička pitanja rešavaju sami, „u porodičnom krugu“, a u Društvu Naroda razume se ne bili sami. Politički je to bilo možda i potrebno, ali je time jako poralisana politička akcija Društva Naroda, ona akcija po kojoj široki krugovi cene opšti rad Društva. Medju tim državama se istakla Italija kad je 1922., posle u istva italijanskih članova pogranične albansko-grčke komisije sama sebi htela da osigura satisfakciju, preduzimajući nasilne mere prema Grčkoj, bez obzira na Pakt i na svoje obaveze koje ima kao član Društva Naroda. Čime se može opravdati to izbegavanje Društva Naroda? Apsolutno se ne vidi nikakvo opravdanje. Ako je bojazan da se Društvo Naroda ne istakne kao super-država, ta je bojazan za sada neosnovana. Da je primenjen Ženevski Protokol o bezbednosti, arbitraži i razoružanju od 1924. god., pitanje bi se moglo još i postaviti, ali u Paktu nema ništa što bi istaklo Društvo Naroda kao državu nad državama. Suverenost država je još netaknuta. Ostvarenje razoružanja je teško izvesti a da se očuva potpuna suverenost država. Ili će razoružanje biti iluzorno, ili se mora uvesti kontrola koja bi suverenost vredjala. Države ulaze svojevoljno u Društvo i izlaze iz njega. Prinudnih mera nema izuzev slučajeva iz čl. 16. kada se sama država stavi „van zakona“ svojim gaženjem međunarodnih obaveza. Pa i primena tih prinudnih mera iz čl. 16. pretpostavlja prethodno uređenje koje još nije ostvareno. Sve dotle se čl. 16. teško može primeniti. Nema opravdanja, dakle, nepoverenju prema Društvu Naroda, i želeći je da se taktika izvesnih država u tom pogledu izmeni, da bi i u svojim političkim funkcijama Društvo Naroda razvilo onu istu plodnu akciju, koja je na drugim poljima za ovih sedam godina dala tako lepe rezultate.

ЈЕМАЦ У СМИСЛУ §§ 828.—830. СРПСКОГ ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА ЈЕМСТВУЈЕ ЗА ДУЖНИКА ПОВЕРИОЦУ АКО ЈЕ ПРОТИВ ДУЖНИКА СПРОВЕДЕН ПОСТУПАК О ВАНСТЕЧАЈНОЈ ПРИНУДНОЈ НАГОДИ (РАВНАЊУ)*

Dr. ИВО РИБАР

АДВОКАТ, БИВ. ПРЕДСЕДНИК НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

Чланом 13. закона о буџетским дванајести-нама за јануар и фебруар 1922. од 31. XII 1921., обнародованим у бр. 294. Службених Новина; проширен је на целу Краљевину закон од 28. IV 1916 год. о принудној нагоди ван стечаја, заједно са наредбом бана Краљевине Хрватске, Славоније и Далмације од 1. IX 1916 бр. 17500, који су до тада вредели на територији Хрватске и Славоније.

Овим чланом финансијскога закона хтело се оно исто да постигне, за целу државу, што и банском наредбом за Хрватску и Славонију.

Ванстечајну принудну нагоду пожуривали су у Хрватској и Славонији трговачки кругови. Истицало се нарочито, да су стечајеви прекомерно скупи и дуготрајни, па да би могли угрозити кредит, и да повериоци воле да се нагоде вансудно уз несразмерно велике губитке, него да дође до стечаја.

У Хрватској и Славонији изишла је банска наредба године 1916. Њој је претходила слична наредба у Аустрији и Угарској. Још године 1914. уведена је принудна нагода у Аустрији, а год. 1915 у Угарској.

Пошто су се добро окушали у пракси у Аустрији и Угарској, то су трговачки кругови захтевали и за Хрватску и Славонију. И тако је дошло до закона од 28. IV 1916. створеног у Хрватском сабору, којим се овлашћује бан, да наредбу уведе и уреди поступак о принудној нагоди ван стечаја и да преиначи наређења, која су садржана у Хрватској стечајном закону од 28. III 1897. и у Хрватском закону о побијању правних дела гледе имовине инсолвентног дужника од 24. III 1897.

На темељу оваквог овласбеног закона издао је бан своју наредбу од 1. IX 1916. бр. 17.500. која је чланом 13. горе цитираног финансијског закона проширена на целу Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца.

По овој банској наредби имало се провести без стечаја оно, што је већ уређено и дозвољено у случају дозвољеног стечаја, пошто је принудна нагода предвиђена не само у

стечајном закону, који вреди за Хрватску, него и у стечајном закону, који вреди за Србију.

Према томе није овом банском наредбом уведена никаква нарочита новотарија, јер је и праву бивше Краљевине Србије познато начело, да у поступку, што се провађа у сврху уређења приватних права, поверилац треба да нешто од својег потраживања жртвује у заједничком интересу свих поверилаца, ако то закључи већина и одобри Суд. Дакле спрам мањине пресумција, да би поверилац и без те нагоде изгубио барем толико од свога потраживања, колико губи по нагоди. Ну ако и није овом банском наредбом уведена нека нарочита новотарија, то је она ипак преинака наређења Хрватског стечајног закона, а тиме што је банска наредба проширена финансијским законом и на целу Краљевину, дакле и на подручје законодавства бивше Краљевне Србије, то је банска наредба била и преинака неких наређења српског стечајног закона, који и данас вреди на територији бивше Краљевине Србије.

И пошто су законодавним путем уследиле ове преинаке српског стечајног закона, то је само по себи разумљиво, да су норме о поступку нагоде ван стечаја, док су биле на снази на подручју бивше Краљевине Србије, постале и биле саставни део и српског стечајног закона. И ове норме могу, да се тумаче само у савезу са нормама стечајног закона. Норме стечајног закона треба да се примењују и у нагодбеном поступку ван стечаја ако нема нарочито противних наређења у банској наредби. То је нарочито унешен у § 32. ал. 2. банске наредбе која каже, да се имаду, није ли у овој наредби што друго одређено у погледу права појединих поверилаца, сходно примењивати наређења стечајног закона.

Из свега наведеног следи, да законодавцу код стварања закона о принудној нагоди није била намера, да прикрађује и оштеђује повериоце у њиховим приватноправним интересима. Није му била намера, да ствара нешто посебног и одвојеног од постојећег стечајног закона. У погледу права појединих поверилаца имаду да важе наређења стечај-

*) Овај чланак написан поводом знатног броја конкретних случајева, који се данас налазе на решавању код судова.

ног закона, каже банска наредба, ако није у наредби што друго одређено.

Законодавцу није било при донашању закона о принудној нагоди ван стечаја ништа друго пред очима, већ да ван стечаја сврши нагодом брже и јевфтиније оно, што је предвиђено нагодом у стечају.

И зато су правни учинци (правна дејства) нагоде ван стечаја исти као и нагоде у стечају обзиром на интересе поверилаца.

Према § 18. банске наредбе не може се од отворења нагодбеног поступка нити дозволити, нити провести никаква оврха (извршење) на ствари и права, која припадају имовини дужника.

То значи, да поверилац не може против дужника, који је под нагодом ван стечаја, да изврши пресуду, ма да је извршена, баш тако како то не може, ако је тај дужник под стечајем. И кад је тому тако, онда је не само логично и правно консеквентно, већ је и законито да такав поверилац који је имао дужника под нагодом ван стечаја, не може и несмије бити оштећен у својем приватно-правном интересу у свим оним случајевима под којим не би био оштећен ни у случају стецишног поступка против истог дужника.

А то и тим више, што према § 20, банске наредбе док нагодни поступак траје, не може се против дужника ни на предлог повериоца отворити стечај.

И ова установа § 20. банске наредбе само потврђује оно, што смо напред казали, да је, на име, интерес поверилаца и у нагодбеном поступку исто тако заштићен, као и у стецишном поступку, па да нема потребе, да поверилац може да отвара стечај дужнику, који је већ под ванстечајном нагодом.

У овом конкретном питању које третирамо ради се дакле о томе, да ли може поверилац у смислу §§ 828., 829. и 830, српског грађанског закона утужити своје ненамирено потраживање против јемца свога дужника, против којег је проведен нагодбени поступак у смислу банске наредбе.

Према нашем разлагању, поверилац може да утужи таквог јемца, ма да §§ 826.—830. српског грађ. закона говори о дужнику који потпадне под стециште.

Ми смо доказали, да је нагода ван стечаја по свом дејству једнака самом стечају, нарочито нагоди у стечају. Доказали смо нарочито, да поверилац не може против дужника, који је у нагоди ван стечаја, да тражи отворење стечаја; доказали смо, да

закон о принудној нагоди ван стечаја не може и не смије прикраћивати и оштећивати повериоце у њиховим правима, а доказали смо коначно, да се у нагодбеном поступку у погледу права појединих поверилаца имаду сходно примењивати наређења стечајног закона.

Законодавац није требао, да нарочитим законом надопуњује установу § 830. српског грађанског закона. Довољне су зато норме банске наредбе.

Установе озакоњене банске наредбе изједначају, обзиром на правне учинке (дејство), а нарочито обзиром на приватно правни интерес поверилаца, нагодбени поступак ван стечаја си самим стецишним поступком. И можемо да кажемо обзиром на цитиране установе банске наредбе, да се под дужником у § 830. српског грађ. зак., који подпадне под стециште, разуме и дужник, против којег је поведен нагодбени поступак ван стечаја.

У подрепу ове наше тврдње прецизна је и еклатантна установа § 60. банске наредбе, која говори о правним учинцима (дејству) нагоде.

У алинеји другој те установе каже се, да се дужник решава и обавезе спрам јемца, док обавезе јемца спрам веровника (поверилаца) остају нетакнуте. Овом установом утврђено је јасно, да обавеза јемца спрам повериоца, обзиром на дужника, који је у у нагодбеном поступку, једнака је обвези јемца обзиром на дужника, који је пао под стечај.

А да је та установа § 60. банске наредбе, као и цела банска наредба о принудној нагоди ван стечаја била, док је била на снази, закон и за подручје, на којем је у снази данас српски стецишни закони и српски грађански закон, то смо одмах на почетку нашег разлагања доказали.

Према томе је „*Expressis verbis*“ путем једног специјалног закона надопуњена или протумачена била установа § 830. српског грађанског закона, т. ј. да се под речима „и кад дужник подпадне под стециште“ имаде разумети и дужник који потпадне под нагодбени поступак у смислу закона о принудној нагоди ван стечаја од 28, IV. 1916. дотично банске наредбе од 1. IX. 1916. г. број 17.500, који су за Србију озакоњени чланом 13. закона о буџетским дванестинама за јануар и фебруар 1922. од 31. XII. 1921. године.

ANKETA O SMRTHOJ KAZNI*)

— MIŠLJENJA NAŠIH PRAVNIKA O NUŽNOSTI I O NAČINU IZVRŠENJA SMRTNE KAZNE —

U nauci mnogo raspravljano pitanje o smrtnoj kazni dobilo je svoj naročiti i isuzetan značaj kod nas povodom pretresanja predloga kaznenog zakonika. Taj predlog, koji je prošao kroz sekciju i plenum Zakonodavnog Odbora Narodne Skupštine, a zatim vraćen Ministarstvu Pravde, izazvao je veliko interesovanje solucijama njime sankcionisanim za mnoga pitanja iz oblasti toga zakonika. Jedno od njih je i pitanje smrtne kazne, čije je rešenje, sasvim pojmljivo, doktrinarно podelilo naše pravništvo. Oštra kritika kojom je znatan broj naših boljih pravnika propratio usvajanje predložene smrtne kazne, i u pogledu obima njene primene i samog načina njenog izvršenja, pobudila je Uredništvo „Branic“-a da svoje stupce otvori jednoj objektivnoj i široj anketi, u kojoj bi uzeli učesća pravnički autoriteti naše zemlje, pravnici od iskustva i stručnjaci. U tome cilju Uredništvo

se obratilo mnogim uglednim pravnicima iz svih krajeva naše otadžbine (profesorima univerziteta, višim sudćama, advokatima i kriminalističkim stručnjacima) sa pitanjem: 1) da li su u načelu za smrtnu kaznu, i, ako jesu, za koja krivična dela da se ona predvidi i u kojem obimu da se primenjuje, i 2) za koji su način izvršenja smrtne kazne i sa kojih razloga. Mnogi su se već ljubazno odazvali dostavili svoja mišljenja, koja će Uredništvo počev od ovog broja, objavljivati u časopisu, po redu prijema. Ono će svoje gostoprinstvo ukazati i mišljenjima ostalih pravnika, koje ovo pitanje interesuje, a kojima se ono nije posebno obraćalo. Na ovaj će se način, a s obzirom na iskustvo kod nas i naše naučno shvatanje, baciti više svetlosti na ovo važno socijalno-političko pitanje, koje je više decenija, u prošlom i ovom stoleću, živo interesovalo naučnike i zakonodavce. Lj. V. S.

I

Pitanje o potrebi smrtne kazne imaće se uvek da rešava samo s obzirom na ciljeve kazne, utvrđene na osnovu postojećih društvenih kulturnih, osobeno moralnih prilika, a ne posmatrajući ovu kaznu samu za sebe ili s gledišta ovih ili onih racionalnih principa.

Posmatrana s pomenutog gledišta, smrtna se kazna i danas pojavljuje kao potreba u izvesnom obimu. S jedne strane instinkt odmazde je još jako ukorenjen, i on se mora po mogućstvu zadovoljavati primenom smrtne kazne u izvesnim najtežim slučajevima, da bi se izbegli novi zločini iz osвете. S druge strane još je smrtna kazna u pogledu izvesnih najtežih zločina jedina mera, kojom se može dejstvovati zastrašavajući.

Nekada su instikat odmazde i društveno shvatanje o sredstvima zastrašivanja zahtevali smrtnu kaznu kod dela, za koja ona odavno ne postoji (n. pr. teže krađe i bogohuljenje), ili koja odavno nisu više krivična dela (n. pr. jeres). Ovakvu evoluciju, u pravcu progressa, pokazuje i srp. Krivični Zakonik od 1860. Tako je n. pr. u § 223. bila propisana smrtna kazna za izvesne opasne krađe, pa je zakonom od od 1902. ta kazna ukinuta ovde kao i u još nekim slučajevima.

Mišljenja sam, da je smrtna kazna danas s pomenutih gledišta nužna samo za najopasnije vrste ubica, za izdajničko podržavanje neprijateljske ratne sile, osobito iz koristoljublja, i

za izvesne teške vojne zločine izvršene u ratno doba, osobito na bojištu.

Izvršenje smrtne kazne podleži u svome razviću istim zakonima, te pokazuje istu evoluciju, u pravcu progressa, kao i ona sama. Od nekadašnjih kyalificiranih smrtnih kazni, skopčanih s najužasnijim mučenjima osuđenika, radi zadovoljenja instinkta odmazde i zastrašivanja, došlo se je u 19. veku do prostih smrtnih kazni, streljanjem, vešanjem, odsecanjem glave i t. d. Pri kraju istoga veka otpočeta su čak sudsko-medicinska istraživanja u cilju, da se pronade način izvršenja smrtne kazne, kojim se najbrže i s najmanje bola oduzima život. No u tome se još nije došlo do saglasnosti.

По mome mišljenju je ipak bolje izvršivati smrtnu kaznu streljanjem ili odsecanjem glave (giljotniranjem), no vešanjem. U svakom slučaju držim, da bi pre izvršenja ove kazne, ma na koji bilo način (ali u zatvorenom prostoru), trebalo staviti osuđenika u stanje besvesnosti, jer ispaštanje, koje se je od uvek htelo, na više ili manje surov način, da postigne izvršenjem iste u svesnom stanju sa saopštenjem unapred, ne odgovara stanju današnje duševne kulture, a sem toga je bez ikakve kriminalno-političke koristi za društvo.

Dr. Toma Živanović,
profesor krivičnog prava Beogradskog Univerziteta.

II

Odazivajući se zahtevu Vašem u jučerašnjem

*) Rukopise za ovu anketu slati na adresu urednika časopisa g. Ljubomira V. Stefanovića, Dragačevska ul. 35., Beograd.

pismu, čast mi je poslati Vam sledeće mišljenje, na postavljena pitanja o smrtnoj kazni.

Iz humanitarnih i religioznih osećaja i principa, koji propisuju „ne ubi“ i ne oduzimaj nikome ono, što mu ne možeš dati ni povratiti, a naročito sa razloga, što se posledice smrtne kazne ne mogu popraviti, kao što je to moguće kod drugih vrsta kazni, i što nije isključena mogućnost sudske pogreške i osude i nevinih lica, usled lažnih dokaza i nesretnog sticaja okolnosti i prilika, — u načelu sam protiv smrtne kazne.

No sa druge strane, kako je utvrđeno da ima i t. zv. nepopravimih i rođenih zločinaca, koji su neprestano opasnost za društvo i od čijih napadaja društvo ima nesumnjivo pravo da se brani svima mogućim sredstvima, a naročito sa pogledom na naše prilike, gde još nije mogla potpuno da se osigura lična i imovna bezbednost, osobito u zabačenim krajevima, gde vlada hajdučija, — čovek je prinuđen u nekoliko ostupiti od napred pom. principa i po nuždi dozvoliti smrtnu kaznu, ali samo u najužem obimu i samo za najteža krivična dela (ubistvo sa predumišljajem i razbojništvo sa mučenjem).

Ovo treba dozvoliti i sa tog razloga, što ni sama doživotna robija nebi mogla potpuno obezbediti društvo od napred pom. teških zločinaca, jer i pored najveće obazrivosti nebi bila isključena mogućnost begstva njihovog iz kaznenih zavoda, a sem toga i ti zavodi bili bi prepunjeni takvim opasnim osuđenima i skupo bi stajali društvo. Pored toga humanije je da ih društvo za vreme celog života njihovog ne lišava uživanja slobode, bez nade na ma kadanje oslobođenje, no da ih se, bez bola i mučenja, momentano oslobodi. *ti ubije.*

Što se tiče načina izvršenja smrtne kazne, treba izabrati onaj, za koji stručnjaci tvrde da je najlakši i da bez mučenja i bolova trenutno osuđenoga lišava života. I ako naš narod oseća odvratnost prema vešanju i pretpostavlja streljanje, stručnjaci tvrde da se vešanjem brže i sa manje bolova postiže cilj.

No ima i još celishodnijih sredstava n. pr. trovanje kakvim jakim otrovom, koje s mesta utiče na srce i mozak i trenutno, bez bolova, proizvodi smrt.

Za jedno od takvih sredstava smatrala se i jaka električna struja, ali se u poslednje vreme tvrdi, da se i kod takvog načina izvršenja smrtne kazne, u po nekim slučajevima, ne može da izbegne duže mučenje i bol osuđenoga.

U svakom slučaju ovu kaznu ne bi trebalo izvršivati javno, no u prostoru nepristupačnom publici, naravno sa garancijom, da će se ta kazna pravilno i humano izvršiti.

Jedini razlog za protivno gledište bila bi po-

treba zastrašenja publike, ali se taj cilj postiže i samom predviđenom kaznom za dotična krivična dela, te nije potrebno i nehumano je vršiti ga i pri samom izvršenju pomenute kazne.

Mil. D. Popović,
kasacioni sudija, zastupnik predsednika Kasacionog Suda.

III

Povodom projekta našeg kaznenog zakonika, a u pogledu načina izvršenja smrtne kazne vešanjem, g. V. Vujanac, u 4. broju ovog časopisa, dao je svoje mišljenje.

On je, kako sam ja bar njegov članak shvatio, protiv ustanove smrtne kazne. I da bi to svoje mišljenje potkrepio on navodi kako je skoro pre dve hiljade godina najveći pobornik ljudske slobode, jednakosti, bratstva i milosrđa, pružio čovečanstvu najbolje i najhumanije zakone i večne istine, a među ovima i onaj najdragocenniji, koji kaže: „*Ne ubi*“.

Nema spora, da je reč „ne ubi“ najdragocenija. Samo ja mislim da tu reč g. Vujanac pogrešno tumači i shvaća. Jer se ne može zamisliti, da se ta reč najvećeg pobornika slobode može primeniti i na ustanovu smrtne kazne, već da se ta reč ima shvatiti: da niko nikoga ne ubija. To je svakako čovečanski i razumljivo, kad čovek ne može mimo prirode čoveka ni stvoriti, ni u život povratiti.

Poznat je iz novina čuveni zlikovac Laudri; poznat je i onaj što je po izvršenju silovanja dveju devojčica bacio njihove leševe u Dunav; poznat je i onaj zločinac iz Moravskog okruga, što je po izvršenju ubistva iz koristoljublja pio krv žrtvi, kao što su poznati i mnogi drugi jezoviti zločini iz anala svetske kriminalistike. Pa zar kod takvih grozota može neko da bude hladnokrvan i da prema njima ima obzira milosrđa i humanosti?

Imajući ovo u vidu, ja mislim, da je mali broj protivnika ustanove smrtne kazne. Pa i sam g. Vujanac mislim da bi glasao ne samo za uvođenje smrtne kazne, nego da se ista izvrši bilo vešanjem, ili kojim drugim načinom, kad bi kakav njegov bliski srodnik, bez uzroka, bio lišen života. Sasvim prirodno.

On zamera načinu izvršenja kazne vešanjem. Tvrdi, kako je lakše Srbinu, ma ovaj i zločinac bio, poginuti od puške. Nije se setio da ima i lakših načina za izvršenje smrtnih kazni, kao npr. umorsto morfijumom.

Ja mislim, da prema zločincima, ako oni nisu slučajni zločinci, već su to svesno, treba imati sažaljenja, milosrđa i čovečnosti samo toliko, koliko su oni imali prema svojim žrtvama, sa punim pravom i slobodom, da mogu apelovati kod Večnog Sudije. Prema tome treba zadržati

смртну казну и у новом казненом законик у предвиђени начин њеног извршења.

Mih. L. Stojadinović,
advokat, biv. sudija Kasacionog Suda.

IV

Смртна казна, по моме мишљењу, требало би да буде укинута. Јер поред осталих других разлога, постоји и тај, што смртна казна, и ако на први поглед, изгледа, да је највећа и најстрожија казна, у ствари то није. На смрт осуђени има само да пропати и испашта једно сразмерно врло кратко време, управо само до извршења ове казне. А по том је све свршено.

Према томе казна већите или дугорочне робље, држим, да је много јача и строжија. Но она је то опет само тада, ако се имају модерни и савршени казни заводи. Иначе не.

Кад ми још н' близу немамо таквих завода, онда се код нас мора још задржати смртна казна, бар за извесно време.

Једино што налазим за потребно да нарочито

истакнем јесте то, да се ова казна примењује врло штедљиво и смотрено, јер је непоправљива, што је такође један принципјелан разлог за њено укидање.

А што се тиће извршења смртне казне, ја сам за то, да се усвоји један од најhumanijih начина, т.ј. да се не врши никакво мрцварење ни мучење. већ да смрт наступи тренутно. I према томе, треба ову казну извршити каквим најјачим отровом, који тренутно доноси смрт.

Против извршења ове казне путем вешања, одлучно сам противан, ма да се доказује, да је то једна од најлакших, па чак и „најпријатнијих“ смрти. Опет би пре био за досадашњи начин код нас, т.ј. стрелјање из пушке.

Тakoђе сам противан јавности извршења смртне казне. Извршењу треба да присуствују само званична лица и они, којима је потребна студија тих помената по њиховим професијама, али само за претходном дозволом надлежне власти.

(Наставиће се)

Vasa M. Simić,
advokat, biv. sudija Apelacionog Suda.

ЈЕДНА НЕПРАВИЛНА И НЕЗАКОНИТА ПРАКСА ГЛАВНЕ КОНТРОЛЕ

Dr. ДАНИЛО Ј. ДАНИЋ

СЕКРЕТАР КАСАЦИОНОГ СУДА

Послератне прилике учиниле су, да се све више губи вера у сигурност правног поретка. Пре рата, бар што се тиче Краљевине Србије, правни саобраћај је текао нормалним током; јудикатура Касационог Суда и Државног Савета била је у извесном смислу једно објективно мерило и за судове и за све остале државне власти, које су имале за задатак примену позитивног права. Отуда велика вера појединаца у судове и у остале државне власти да ће им се ствари решити по закону. Законодавство предратне Краљевине Србије истина није било обилно, али какво такво, оно је што је могуће више примењивано правилно и скрупулозно. У очи Светског Рата, прилике у овом погледу тако су добро стајале, да је се тада с правом говорило да је ондашње судство стајало на висини европског схватања. Један познати државник српски, који је умро баш у предвечерје Светског Рата, и чији је углед био велики не само у Србији већ и на страни, рекао је једном приликом у парламенту поводом буџетске дебате ово: „Србија је успела да доведе у ред три ствари, које представљају основу сваке солидне државе, а то су, финансије, војска и правосуђе.“ Речи овога државника предратне Краљевине Србије нај-

боље илуструју стање у коме се Србија затекла у очи 1914. год. пред Светским Ратом.

После свршеног рата ненормални односи, који су захватили целу Европу, имали су сасвим природно одјека и у нашој земљи, и то још у толико више што је наша држава била опустошена непријатељем, а ни привредно, ни културно, ни социјално није ипак била на оној висини, на којој су се налазиле европске државе. Поремећаји били су доиста такви, да је свакога часа постојала опасност од опште социјалне конфлaрације. У таквом једном стању затекло нас је уједињење крајем 1918 године. Од тога момента па све до појаве Видовданског Устава, може се рећи да је законитости погупно нестало. И поред присуства једног привременог парламента, влада је управљала уредбама у тежњи да на што бржи и лакши начин реши разна хитна питања и проблеме који су тада очекивали своје решење. Аграрна реформа, валутно питање, чиновничке награде, додатци на скупоћу, инвалидско питање, исхрана и обнова земље, све је то тада било на дневном реду и чекало на хитно решење. Али и поред једног парламента макар и привременог, који је створен у нашој новој држави, решења свима овим важним и горућим питањима,

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

није давало законодавно тело као што је се томе надало, већ влада путем уредаба, наредаба и расписа и то на тако један незгодан начин, да су по једној истој ствари уредбе и правила доношена готово сваког петог дана укидајући једно друго и замењујући све новим и новим, услед чега су биле наступиле такве пометње, да је правни саобраћај усред таквог и иначе несређеног стања, постајао готово немогућ. То законодавство, названо „уредбеним“ законодавством владало је три до четири године, и сав хаос који је био наступио у целокупној државној управи. био је поред иначе тешког привредног и социјалног стања, поглавито његова заслуга. То уредбено законодавство било је одиста такво да је више кочило ток државног живота но што га је развијало. Честе промене тих уредаба, правила и расписа, њихово укидање, њихове измене и допуне, начинило је правни саобраћај немогућим и несигурним тако, да се убрзо показало, да је овакво „управно“ законодавство, стварано на брзу куру, без ширих погледа и без озбиљније замисли, створило готово код целог света уверење о правној несигурности и безначајности таквог једног законодавства.

На срећу, време овог уредбеног законодавства је прошло, али је његов штетан утицај ипак остао и после промулгације Видовданског Устава, који је већ сам по себи имао да раскрсти са дотадањим стањем ствари и да донесе повратак законитости. Навике су г тале тако чврсте, да су се оне наставиле

и после појаве Видовданског Устава. Јер на место овог уредбеног законодавства, дошло је сумарно законодавство путем финансијских закона, које не само да није ослабило већ на против хвата све чвршћег корена. Финансијски закони за последњих пет до шест година, пуни су разних одредаба и прописа у циљу реформе по свима гранама администрације. Исти прекори и приговори, који су упућивани оном уредбеном законодавству могу се применити и на ово законодавство путем финансијских закона после Устава. Зато се у последње време осећа велико негодовање противу оваквог начина стварања нових закона, услед чега је поново створена доста велика правна несигурност и губитак вере у постојећи правни поредак. На пр. закон о Државном Савету и Управним Судовима, закон о Главној Контроли, закон о чиновницима и још многи други, да споменемо само најважније, у сваком финансијском закону, претрпели су било измене и допуне, било укидање извесних одредаба, било тумачење постојећих одредаба и т. д., тако да у последње време нико није сигуран какав је управо његов положај по закону, јер ако је једне године регулисан на један начин, друге године биће регулисан на други и т. д. Управна власт је сигурна, да све законске одредбе које јој нису у вољи ма их каквих разлога, може изменити или просто укинути једним кратким путем, а то је путем финансијских закона.

(Свршиће се).

КРАЂА И ЊЕНЕ ВРСТЕ ПО ОПШТЕМ КАЗНЕНОМ ЗАКОНИКУ

ВИТОР Д. КРСТИЋ

КМЕТ-ПРАВНИК БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНЕ

II.

Законодавац је поделио крађе на: просте, опасне и иступне. Средину између простих и опасних крађа чине квалификоване крађе. Оне су у ствари просте крађе, али су учињене под околностима, које их отежавају, али их не чине опасним. Такве су крађе које су учињене у зградама које су за службу божију опредељене; које су учињене за време забуне или из јавних збирки, или када су покрађени предмети које људи, уздајући се у јавну сигурност, у пољу без чувара држе или када је крађа учињена на јавним путевима итд. Ову поделу на просте, опасне и иступне крађе, законодавац је извршио с обзиром на вредност украдене ствари; с об-

зиром на вредност коју ствар има за свога сопственика, на време и место када је и где је крађа извршена, под околностима у којима је извршена и с погледом на самога учиниоца крађе.

Просте крађе.

Просте су крађе оне крађе чија вредност износи преко две стотине динара, изузимајући крађу стоке и земљоделскога алата, ако нису учињене под околностима које се траже за опасне и квалификоване крађе. У науди се напада одређивање вредности за поделу крађа. Тако се наводи да крадљивац може не знати објективну вредност ствари или може мислити да ствар има мању вред-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ност. У пракси одређивање вредности може чинити тешкоће, нарочито када се вредност украђених ствари које се вештацима не могу показати што их је крадљивац отуђио, одређује описивањем и, при најбољој савести вештаца, немајући украђену ствар пред собом, могу јој одредити погрешну вредност. А несавесношћу у одређивању вредности украђене ствари могу се чинити злоупотребе на штету правосудја и правде. Јер од оцене вештака, да ли ће украђена ствар вредети 200 динара или мање од те суме, (Уредбом о убрзању рада код судских и полицијских власти од 1921. год. порески и чаршијски грошеви претворени су у динаре, и то порески грош у два а чаршијски у један динар). Према томе, код свих оних кривичних дела, чија квалификација зависи од вредности, где треба грошевску вредност замењивати динарском, зависи хоће ли крадљивац одговорати за преступну или иступну кривицу, што није свеједно за крадљивца по правним последицама које повлачи преступна крађа, јер она је много тежа по кривца од иступне. Проста крађа повлачи и споредну казну губитка грађанске части, а иступна крађа не, и код просте крађе казни се и покушај, а код иступне не.

Законодавац предвиђа просте крађе у §§ 221, 221а и 221б. § 221. гласи: „просте крађе у вредности преко 200 динара (до измене 200 гроша чаршијских), изузимајући крађу стоке и земљоделскога алата, па било само једна крађа, или да више крађа у скупу ову вредност износе; а при поврату просте крађе, које износе вредност мању од 200 динара (раније 200 гроша) али више од 10,— динара (раније 10 гроша чаршијских), да се казне затвором од једнога месеца до пет година поред губитка грађанске части. И покушај се овде казни.“ Исто тако као што законодавац казни једну просту крађу, чим је вредност украђене ствари већа од 200 динара, као преступну, исто тако казни и више крађа испод 200 динара, само ако би оне у скупу износиле преко 200,— динара. Законодавац гледа у неколико мањих крађа — иступних — јаку поквареност учиниочеву и сматра да је његова поквареност и противправна воља равна покварености и противправној вољи онога који је извршио једну

крађу, чија вредност износи преко 200,— динара. Иначе би се могло десити, да крадљивац изврши један низ иступних крађа а да у најгорем случају буде кажњен највише са 30 дана, па ни у поврату не би могао бити више кажњен од 30 дана према § 324. каз. зак., под предпоставком да у поврату вредност крађе не прелази 10,— динара (раније 10 гроћи чаршијских). За поврат законодавац тражи много мању вредност украђене ствари, јер се у поврату манифестује јача поквареност и против правна воља кривчева, та га за то законодавац и казни строже.

§ 221а гласи: „Крађа стоке и земљоделскога алата, па било да само једна крађа или више крађа у скупу износе вредност већу од сто динара (раније сто гроша) а мање од 200 динара (раније 200 гроша чаршијских) као и при поврату, које износе вредност мању од 100,— динара (раније 100 гроша) а већу од 10,— динара (раније 10 гроша чаршијских), да се као проста казни затвором од 6 месеци до 5 година. Покушај да се и овде казни.“ Из упоређења § 221а и 221 види се да је законодавац јаче заштитио крађу стоке и земљоделскога алата од других ствари, јер за вредност украђене стоке и земљоделскога алата тражи више од сто динара а мање од 200, ако није случај поврата, па да буде проста крађа, док за крађу других ствари тражи више од 200,— динара, ако није случај поврата, па да буде преступна крађа. Осим тога и минимална казна код крађе стоке и земљоделскога алата већа је од минимума крађе осталих ствари. То је законодавац учинио зато, што наш сеоски свет живи од стоке и од свога алата, и што му их је било тешко, у случају крађе, понова набавити.

§ 221б гласи: „Као крађа се сматра и то, кад ко туђу електричну струју одводи из туђега притежања, у намери да је противзакон себи присвоји, и кривац ће се ако је вредност украдене струје онолика колика се за крађе из § 221 предвиђа казнити затвором до две године.“ Овај је параграф додат законом о изменама и допунама од 13. маја 1902. године. Тада је преовладало мишљење да је и електрична струја ствар по § 182. грађ. зак., и да она као покретна ствар може бити предмет крађе.

СУДСКА И АДМИНИСТРАТИВНА ПРАКСА

Девојачко уживање, издржање, снабдевање и пристojно удомљење по постојећем обичају из § 397, грађ. зак. је стварно право

као лична службеност и терет је на имању на коме постоји.

Надежда и Јелка, у тужби поднетој Не-

готинском Првостепеном Суду, представиле су, да је њихов брат Жарко продао једну кућу с плацем Јовану. Како је Жарко извршним решењем Судије неспорних дела оглашен за јединог наследника имовине њиховог оца пок. Тодора под њиховим теретом издржања, спреме и удомлења, тужиле су брата Жарка, као продавца и Јована, као купца и тражиле пресуду, да ова продаја нема никакве важности и да купац Јован њима уступи кућу.

Алиментарна обвеза туженог Жарка по расправном решењу о наслеђу изрично је је везана за продато имање, а не и за његову личност.

Тужени Жарко сматра, да је као наследник имао права да изврши продају имања. То исто наводи и тужени Јован.

Првостепени Суд је нашао: „да је неумесно тражење тужилачке стране, да се поминути уговор огласи неважним, јер саме уговорне стране признају купопродајни уговор и као такав не траже његов уништај. Без обзира на то, што тужиље, као сестре имају у смислу § 397. гр. зак. право уживања, издржања, спреме и удомлења из заоставшег имања свог покојног оца, према брату туженом Жарку, као наследнику — њихово је тражење неумесно, јер је уговор о продају према њима *res inter alios acta*, — те би оне наспрам купца Јована имале оно исто стварно право, које и наспрам продавца. И кад уговорне стране у својим одговорима на тужбу и на рочиштима то не траже, а тужиље своје право могу по § 397. гр. зак. да остваре и без обзира на овај уговор, онда се оне имају одбити од тражења.“

Пресудом од 3. априла 1922. год. Бр. 6959 одбио је тужиље од тражења.

Београдски Апелациони Суд одобрио је ову пресуду у II одељењу пресудом од 1. Јуна 1293 г. Бр. 3297.

Касациони Суд у свом II одељењу примедбама од 24. октобра 1923 г. Бр. 8697. поништио је пресуду Апелац. Суда са разлогом.

„Према § 397. грађ. зак. женској деци, када њихова браћа наследе родитељско имање, припада уживање, издржање, снабдевање и присвојно удомлење по постојећем обичају. То право женске деце везано је за заоставштину умрлих родитеља и ограничава право наследника тако, да њихов део мора остати неокрњен и наследнику од заоставштине припада оно, што по испуњењу обавезе према женској деци чисто остане и све, док траје право сестриног уживања из § 397 гр. зак. брат није властан наслеђено имање отуђити без одобрења женске деце, јер би у противном право женске деце могло бити осује-

ћено, и она би тог права, које им закн даје, била лишена.

Кад се из расправног решења о наслеђу, које су тужиље поднеле у тужби за доказ види, да на имању које је њихов брат продао туженом Јовану, да постоји терет њиховог издржања и удомлења из § 397. гр. зак. а из акта спора даље се види, да је њихов брат Жарко то имање на коме тај терет постоји продао без одобрења тужитељаца, његових сестара, онда су Првостепени и Апелациони Суд погрешили, што су тужитељице одбили од тражења, да се поништи уговор о куповини и продаји куће с плацем закључен између њиховог брата Жарка сједне и Јована с друге стране, јер је њихово право по § 115. и 117. грађ. зак. у вези с § 397. грађ. зак. везано за то имање као заоставштину њиховог оца, а коју је њихов брат наследио од оца под овим теретом и коју он није могао отуђити све док њихово право траје, или док се оне истог не одрекну — § 24. грађ. зак.“

Апелациони Суд није усвојио ове примедбе, већ је 30. новембра 1923. год. Бр. 7532. дао ове противразлоге.

„По § 397. грађ. зак. мушка деца наслеђују родитељско имање, а женској деци у овом случају припада уживање, издржавање, снабдевање и пристојно удомлење по постојећем обичају. Упуштајући се у суштину природе овог права, поставља се питање: да ли је ово право женске деце стварно право, или тражбено, те према томе, да ли му је дејство апсолутно или релативно. Према реченим примедбама II одељење Касационог Суда стоји на гледишту, да је право женске деце на издржање и удомлење, које им је зајемчено у § 397. грађ. зак. стварао право, које као такво ограничава наследнике да наслеђено имање могу отуђити све докле, докле тај терет на имању постоји, што значи, да овако конституисано право женске деце није ништа друго до стварно право личне службености § 371. грађ. зак. истоветно удовичном уживању §§ 412.—414. грађ. зак. појачано још особитим институтом ограничене својине, на име забраном отуђења наслеђене имовине.

Да ово право женске деце није стварно право личне службености, те да се према томе не може уподобити праву удовичког уживања, Београдск Апелациони Суд налази са следећих разлога:

Ако се упореде прописи о удовичком уживању из § 412.—415. грађ. зак. са одредбама о праву на издржање и удомлење женске деце из § 397, грађ. зак. види се да је законодавац у § 413. грађ. зак. употребио само реч уживање, док је у § 397. грађ. зак. употребио реч

„уживање, издржавање, снабдевање и удомљење“. Кад је по § 384. у вези § 376. грађ. зак. уживаоцу зајамчио уживање без сваког ограничења *salva rerum substantia* с тим, да му припадају и сви приходи, онда ако законодавац није хтео да начини никакву разлику између права женске деце из § 397. грађ. зак. и права удовице на уживање, поставља се питање, зашто му је требало да у § 397. набраја сва права женске деце, док је за удовице употребио само реч уживање. Апелациони Суд налази, да је ово законодавац нарочито учинио, јер да је хтео дати женској деци по смрти родитеља иста права као и удовици, несумњиво би употребио само „уживање“, које је дефинисано у § 374.-376. грађ. зак., допуњујући га, да оно престаје удајом, а удајом нестаје обвезе пристојног удомљења, а не би као што је у § 397. грађ. зак. учинио, ужитак појачавао са издржањем и снабдењем, што несумњиво, једно друго искључује. Ужитак као лична службеност, друкчије је природе од права на издржање и снабдевање. Уживање је везано за једну одређену ствар, оно је право на туђој ствари, док је право издржања правни однос између два лица, од којих једно има права на издржање, а друго обвезу да издржава. А да законодавац употребљујући реч „уживање“ у § 397. грађ. зак. није употребио као правни институт у техничком смислу већ чисто ради јаснијег обележја издржања и снабдења доказ је и то, што законодавац у § 100. грађ. зак. говорећи о ужитку невољној страни у брачним парницама под ужитком подразумева издржавање. Најзад један од битних елемената правног положаја уживаоца јесте тај, да уживалац има права на државину ствари. Да ли је икад судска пракса, која се у призрење узети мора. § 11. грађ. зак. досуђивала женској деци после смрти родитеља право на уживање, као што је случај са удовичким уживањем. — Судови водећи рачуна о предмету спора, досуђивали су удовици право уживања на туђој ствари, дакле досуђују јој право на ствар, док женској деци не досуђују право на ствар већ само издржање. С тога Апелациони Суд налази да право женске деце из § 397. грађ. зак. није ужитак.

Што се пак тиче гледишта II одељења Касационог Суда, да брат није властан наслеђено имање отуђити без одобрења женске деце, његових сестара, јер би у противном право женске деце могло бити осујећено, Апелациони Суд налази, да и кад би се узело, да је право женске деце из § 397. грађ. зак. стварно право, ипак оно не би било кадرو да забрани отуђење имовине, јер оваквим

институтом ни једно стварно право није ограничено, осим својине јавно правним прописом § 471. грађ. с. пост. Сопственик по закону није ограничен забраном отуђења своје имовине па ни онда, кад на његовом добру постоје терети било у виду ужитка или хипотеке, јер власнику стоји на вољи у том случају и своју голу својину отуђити — § 22., 24. и 29. грађ. зак. То пак, што би у противном, право женске деце било осујећено не може значити, да су судови позвани да закон исправљају, већ само то, да су дужни да закон примењују онакав какав је. те да према томе нису власни да извесна права осигуравају и таквим наређењима, које сам законодававац ни за сличне случајеве није прописао, а ово тим пре, што би, и кад би се усвојило гледиште II одељења Касационог Суда, наследици под теретом издржања и пристојног удомљења сестара били од оних наследника, чија би имовина била под теретом удовичког уживања, у горем положају, јер овим наследницима ни један законски пропис не стаје на пут да своје имање, на коме постоји терет удовичког уживања путем отуђења пренесу на друго лице под истим теретом, само ако нађу купце, без обзира на одобрење удовице.

Упуштајући се даље у оцену, да ли је ово право женске деце из § 397. грађ. зак. zaloжио право, Апелациони Суд налази, да није, јер свака залога претпоставља дуг по § 306. грађ. зак. а обвеза наследника на издржавање жонске деце претвара се у дуг тек судском пресудом која утврђује суму издржавања. Још мање се може рећи, да је ово право женске деце обезбеђено законом залогом, кад је у закону јасно наређено која су права законом залогом обезбеђена. § 414. и § 776. грађ. зак. и чл. 102. зак. о непоср. порези.

На против, Апелациони Суд налази, да је смисао наређења уз § 397. грађ. зак. тај, да родитељско имање наслеђују мушка деца, а да женској деци као накнаду за наследно право, које им је одузето у корист мушке деце, остаје право на издржавање и пристојно удомљење. Као што је по § 115. грађ. зак. родитељ дужан да се стара и издржава своју децу, која дужност траје по § 117. грађ. зак. до пунолства односно до удаје, законодавац је хтео и у § 397. грађ. зак. наредно, да у случају очеве смрти, мушка деца, баш за то што имовину очеву наслеђују, приме на себе обвезу издржања и удомљења својих сестара. Смрћу родитеља настаје правни однос између браће и сестара; сестре имају право на издржање, а браћа дужност и обвезу да издржавају. Право женске деце из

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

тог правног односа управљено је на мушку децу, оно је релативно и нема за предмет једну одређену ствар. То право женске деце ийти је важно за заоставштину умрлих родитеља у стварно правном смислу, нити у том смислу ограничити право наследника на заоставштину, већ заоставштину коју мушка деца наслеђују има да се узме као мирило за одређивање величине издржавања, а никако и то, да заоставштину служи за издржавања. Наследник пак примајући се наслеђа прима на себе обвезу да своје сестре издржава. § 24. грађ. зак. у вези §§ 485. и 486. грађ. зак., а сестре стичу противу њега једно чисто тражбено право, за чије испуњење наследник одговара како наслеђеном, тако и својом личном имовином.“

Касациони Суд у општој Седници од 27. децембра 1923. год. Бр. 10541: усвојио је примедбе свог II одељења а противразлоге Београдског Апелационог Суда одбацио.

Апелациони Суд усвојивши одлуку Ојшће Седнице Касационог Суда, преиначио је првостепену пресуду и својом пресудом од 7. марта 1927. год. бр. 565. пресудио, да се уговор поништи.

Али Касациони Суд у II одељењу примедбама од 13. јануара 1925. год. Бр. 170 поништио је и шу другу пресуду Апелационог Суда за разлога:

„Кад су Надежда и Јелка као тужилачка страна тражили да се уговор о продаји имања извршеног од стране његовог брата и наследника Жарка огласи за ненажећи у погледу њиховог права које је везано за то имање т смислу §§ 115. и 117. грађ. зак. у вези § 397. грађ. зак., пошто то њихово право као стварно право важи све до њихове удаје или смрти, или док се тога права не одрекну. § 24. грађ. зак. у вези § 13. грађ. зак., онда је Апелациони Суд погрешно, кад је усвајајући иначе горње разлоге, уговор о продаји поменутог имања у целости поништио, што тужилачка страна није својом тужбом ни тражила, већ је требао у смислу тужбе да поменути уговор о продаји имања огласи за неважећи само у односу премс тужитељкама у погледу њиховог права, које им по закону припада а која права из тога продатог имања и проистичу, јер га се нису ни одрекли ни на продају дали пристанак. Исто тако, погрешно је суд осудио на плаћање трошкова изазваних вођењем овог спова, купца Јована, пошто он није крив за зођење овог спора, нити је исти изазивач, но је овај спор изазвао тужени Жарко као продавац имања, јер је овом продајом био отуђио оно, што по закону према тужилачкој страни није могао

учинити, те он треба те трошкове и да сноси.“

Апелациони Суд усвојио је ове примедбе и понова је преиначио првостепену пресуду и пресудом од 5. фебруара 1925. год. Бр. 562 пресудио: да се уговор о куповини и продаји закључен између Жарка и Јована огласи за неважан само у односу према тужилачкој страни — Надежди и Јелки у погледу њихових права на уживање, издржање, снабдење и пристојно удомљење која им права проистичу из продатог имања, а да тужени Жарко плати парничне трошкове“.

Касациони Суд у II одељењу примедбама од 4. јуна 1925. год. Бр. 4801 поништио је и ову пресуду Апелационог Суда са разлога:

„Пошто је тужба у свом петитуму обухватила, да се продата кућа и уступљена купцу одузме од истога и уступи на уживање тужилачкој страни, онда је суд поступио противно тач. 4. § 304. и тач. 9. § 305. грађ. суд. поступка што и о томе тражењу уступљењу куће није донео никакву одлуку.“

Апелациони Суд усвојио је и ове примедбе и пресудом од 20. јуна 1925. год. Бр. 4333, преиначио првост. пресуду, али је и њу Касациони Суд примедбама од 28. септембра 1925. год. Бр. 7723 поништио са разлога:

„Апелациони Суд доноси одлуку и по тражењу тужилачке стране, да јој се спорно имање уступи на уживање, погрешно је кад је нашао, да томе тражењу има места, јер је при оцени тога изгубио из вида, да пропис § 397. грађ. зак. односно издржања и удомљења кћери покојникових не даје право поменутиим кћерима на уживање заоставштине покојникове у натури, како је то предвиђено у §§ 412.—414. грађ. зак. за удову покојникову.“

Па кад такво право тужитељке нису имале према продавцу туженом Жарку, онда је Апелациони Суд требао да да разлога, зашто такво право признаје тужитељкама према купцу поменутог имања туженоме Јовану, према коме оне не могу имати никакво друкчије ни веће право, но што су га имале према продавцу као наследнику поменутог имања“.

Апелациони Суд усвојио је ове примедбе, па је нашао: да првостепена пресуда не одговара закону са разлога:

„Према § 397. грађ. зак. женској деци, када њихова браћа наследе родитељско имање припада уживање, издржавања, снабдење и пристојно удомљење по постојећем обичају. Ово право важило је за заоставштину умрлог родитеља и ограничава право наследника тако, да њихов део мора остати

неокрњен и наследнику од заоставштине припада оно, што по испуњењу обавезе према женској деци чисто остине, а све док траје право сестриног уживања из § 397. грађ. зак. брат није властан наслеђено имање отуђити без одобрења женске деце, јер би у противном право женске деце могло бити осујећено и она тог права, које им закон даје лишена.

Кад се из расправног решења судије неспор. дела поднетог у тужби види, да на имању које је њихов брат продао, постоји терет њиховог издржања и удомлења, и кад се из овога спора види да је њихов брат спорно имање, на коме тај терет стоји продао без одобрења тужитељица, онда је првостепени суд погрешно, што је тужитељице одбио од тражења, да се уговор о продаји имања огласи за неважећи у погледу њиховог права. А ово је првостепени суд погрешно за то, што је то њихово право по §§ 115. и 117. у вези 397. грађ. зак. везано за то имање, као заоставштину њиховог оца тако, да као стварно право важи све до њихове удаје или смрти, или док се тога права не одрекну — § 24. у вези § 13. грађ. зак.

С тога Апелациони Суд налази да је тражење тужилачке стране у колико се односи „да се уговор о продаји имања извршен од стране њиховог брата, туженог Жарка, огласи за неважећи у погледу њиховог права на уживање, издржање, снабдевање и пристојно удомлење“ на закону основана и умесна — § 178. грађ. пост., па се према томе поменути уговор о продаји и куповини, закључен између туженог Жарка и туженог Јована, има огласити за неважећи у односу према тужатељкама у погледу њиховог права.

Што се пак тиче осталног тражења тужилачке стране, наиме, да им тужени Јован спорну кућу уступи на уживање, Апелациони Суд налази, да пропис § 397. грађ. зак. не даје права кћерима на уживање заоставштину покојникову у природи како је то предвиђено у §§ 412.—415. грађ. зак. за удову покојникову. Па кад тужиље ово право немају ни према наследнику продаваоцу наслеђеног имања, онда га још мање могу имати према купцу, туженом Јовану, према коме не могу имати друкчије и веће право, но што би га имале према продавцу као наследнику спорног имања.“

За то је пресудом од 15. октобра 1925. год. пресудио „оглашава се уговор о продаји и куповини спорног непокреног имања закључен између тужених Жарка и Јована за неважећи само у односу према тужатељкама Надежди и Јелки у погледу њиховог права на уживање издржање, снабдење и

пристојно удомлење, која им права пристичу из продатог имања.

Од тражења тужилачке стране, да им тужени Јован уступи на уживање ово спорно имање, одбијају се као од тражења неумесног.

Ову је пресуду оснажио Касациони Суд решењем од 2. Јуна 1926. год. Бр. 4872.

Саопштио Judex.

Нова меница, дата повериоцу по старој меници после рока плаћања од једног од дужника, није пренов дуга, већ само гаранција за исплату дуга од стране тога лица.

Ф. Ј., адв. из Б., правдајући забрану бр. 291, тужбом бр. 292 од 4.-I.-1927. молио је Суд, да по кратком поступку осуди Ђ. М., Х. А. и Р. М. да његовом властодавцу солидарно плате 13.000 дин. меничног дуга са 12% интереса и накнаде таксу и трошкове.

За доказ потраживања поднео је оригиналну меницу, издату 26.-IX.-1926. с роком плаћања од 26.-XII.-1926. год.

Управа Града Б., актом бр. 472 извештава Суд, да попис покретности није вршила зато, што је дужник дао нову меницу и поверилац изјавио да не жели да се попис врши.

Пуномоћник Ф. Ј., саслушан према одлуци Суда бр. 6912, да ли је његов властодавац примио нову меницу од дужника на име исплате дуга по овој тужби, — на протоколу бр. 7298 изјавио је: да је меницу примио само као супергаранцију од Р. М.; и да зато одустаје од тужбе према њему, а тражи осуду за остале дужнике по тужби бр. 292.

Б. Прв. Суд решењем бр. 7298 одбио је тужилачку страну од предњег тражења са ових разлога: „Како се из саслушања пуномоћника тужилачка Банке на протоколу бр. 7298 код овога суда види, да и сам поверилац признаје да је од меничног дужника Реџепа Хаџи Мемета добио нову меницу, чиме је извршен пренов старог дуга, што ће рећи, да је створена нова обавеза, дуг, а да је стари угашен §§ 849. и 850. грађ. зак., и како је овај пренов извршен по истеклом року, те су сви менични дужници солидарно одговорни — обавезни. Стога приговор тужиоцев да је нову меницу добио као супергаранцију без вредности је, јер је исплатом старог дуга ма од кога меничног обвезника по истеку рока, дуг стари угашен.

„Према томе тужилачка се страна од свог тражења, наведеног у тужби бр. 292 од 4. јануара 1927. год. има одбити као од тражења неумесног и недоказаног“.

По жалби пуномоћника Ф. Ј. под бр.

10492, Касациони Суд, примедбама свог III одељења од 30.-V.-1927. год. бр. 5804 поништио је горње решење са ових разлога: „Суд је, одбијајући повериоца од тражења осуде по тужби, погрешно нашао, да је тиме, што је поверилац примио од једнога од меничних дужника жиранта Реџепа нову меницу, извршен пренов дуга, и тиме стара тражбина, по меници по којој је осуда тражена, угашена. За појам пренова дуга, по прописима §§ 849. и 850. грађ. зак., потребно је да се нов облигациони однос између повериоца и дужника разликује било по основу, било по предмету, што овде није случај, те по томе ни давање нове менице

за стару, не може се сматрати као пренов дуга, а ово у толико пре, што у овом случају меница дужника Реџепа служи само као гаранција. Тај факат што је поверилац примио поменути меницу од једног од меничних обвезника, има само у толико значаја, што је поверилац прибавио према том дужнику једно обезбеђење у случају да се њему за наплату обрати, а нема никаквог значаја према осталим меничним обвезницима, који остају и даље и у солидарној одговорности, пошто је по основном начелу меничног права обавеза сваког дужника на меници, потпуно одвојена и самостална.“

Саопштио Д. Ј.

ИЗ СТРАНОГ ЗАКОНОДАВСТВА

Нов закон о адвокатском реду у Румунији*

Један од првих унификационих закона, који су, по уједињењу старе румунске Краљевине са осталим новоприсаједињеним областима вођирани, јесте и закон о организацији адвокатскога реда од 21. фебруара 1923. године.

Да поменемо његове главније одредбе:

1.) Организација реда

Да би ко био примљен у адвокатски ред и да може вршити адвокатску професију, мора испунити ове законске погодбе: да је румунски држављанин (без разлике пола); да има најмање 24 године; да има докторат из правних наука једног од румунских правних факултета, или да је државне испите на једноме од њих положио; да је био у трогодишњој ефективної пракси код кога од адвоката; и најзад, да је положио адвокатски испит.

Као *недостојни* да врше адвокатуру, сматрају се они над чијом је имовином отворен стечај, затим лица, која су осуђена због злочина, саучешћа или помагања у злочину, као и они *који су осуђени због недоуштите ног адвоцирања* (Winkelschreiberei).

Не слаже се са вршењем адвокатуре: обављање трговачкога позива, било непосредно, било посредно, обављање макаквог другог занимања, које вређа достојанство или независност адвоката, припадање активном војном реду, нотаријату, свештеничком реду, вршење наставничког позива у макаквој јавној школи, осим наставе из правних

и економских наука у средњим и вишим школама и најзад, вршење ма које плаћене функције од стране Државе, Округа или Општине изузимајући јавне избором добијене мандате.

Жени је допуштено вршење адвокатуре, и може захтевати упис у листу адвоката, ако је удата, и без пристанка и одобрења свога супруга.

Трогодишња припремна пракса апсолвира се код кога од адвоката, који за то време носи титулу „*Advocat stagiar*“. Адвокатски кандидати обавезни су једном годишње, на скуповима бароа држати предавања о предметима, које им председник Коморе означи, даље, да студирају акта у процесима сиротних (Armenrechtsprozessen), да о томе Коморн реферишу, и, најзад, *да интервенирају и њледирају у процесима, које им Коморско Одељење за сиромашне додели ради заступања*. Те процесе адвокатски кандидати воде као самостални адвокати под руковођењем и надзором угледних адвоката, који управљају Коморским Одељењем за помоћ сиротима.

По апсолвирању трогодишње припремне праксе, пушта се кандидат на адвокатски испит, који се полаже пред испитним одбором. Тај одбор састављају: један делегат правног факултета, двојица судија дотичног Апелационог Суда и два адвоката, које делегира дотична Комора.

Испит је усмен и писмен. Он може бити само три пута понављан.

Судије, које су вршиле три године судијску службу, ослобођени су за прелаз у адвокатуру трогодишње припремне праксе. Положени испит судијски ослобођава их од полагања адвокатскога испита.

* По реферату из Internationales Anwaltsblatt, Wien, April 1927.

Ако су формалне претпоставке за упис у адвокатску листу задовољене, молбу кандидата за упис у листу коју морају потпомоћи два адвоката, објављује Комора. У исти мах, прибирају се подаци о моралним особинама кандидата, као и о томе да ли је достојан поверења. За време од десет дана може сваки противу уписа писмено означујући основе, истаћи приговор, о коме Комора одлучује. Ако није никакав приговор истакнут или је одбијен, врши се упис у листу адвоката. Противу одбијања уписа у листу кандидат има право апелати нарочитој Апелационој Комисији. Ако га и ова одбије, има право жалбе Савету „Општег Савеза Адвокатског Реда у Румунији“.

По упису у листу адвоката, полагае адвокат заклетву пред пленумом Апелационог Суда или Округног Суда, у чијем је подручју своје седиште изабрао. да ће свој позив вршити савесно и верно Краљу, Уставу и земаљским законима, пазећи и на дужности свога реда.

2.) Права и дужности адвоката

Узвишен лични положај адвоката карактерише се већ тиме, што су адвокати и адвокатски кандидати овлашћени да сваки судски акт разматрају и студирају. Докле друге особе могу да разматрају само тада акта, ако су странке или пуномоћници странака, адвокати могу, дакле, без разлике, сваки акт да разматрају.

Пуномоћје, које се издаје адвокату, није више, као раније, потребно да се потврди; шта више, довољно је, ако адвокат сам потврди потпис своје странке на пуномоћју.

Ако је адвокат какав акти сам саставио, може он и индиректно личност странака, које акти издају као сведок потврдити, без икаквог другог сведока. Ту је поводом парламентарне дебате о овоме закону, усвојена одредба, да је чак и код тестамената, где се иначе по Грађанском Законику израже два сведока, довољан један једини сведок, ако је тај сведок адвокат.

За све судске процесе уведено је сад у Краљевини *принудно заступање*.

Питање хонорара адвоката и обезбеђење хонорара, који му припада уређено је сад у корист адвоката. Пре свега, утврђује се, да, ако се странка не сложи са адвокатом у погледу висине хонорара, који има да му се плати за састав каквога акта, странка је овлашћена да умоли председника Коморе и Коморски Одбор, да одреди хонорар за дотични акт.

Комора одређује тада једнога *ex-offo* адвоката, који је дужан да преузме заступање

и да се задовољи хонораром, који је Комора одредила.

Адвокат може тражити код суда, при коме му је седиште, да му се досуди хонорар, који је углавио са клијентом или, у оскудици погодбе, хонорар, који му припада по тарифи. Такве тужбе узимају се у поступак као *хийне* и расправљају у неспорном поступку, по саслушању туженога. За правна средства противу тих одлука остављени су веома кратки рокови.

Адвокат има за хонорар, који му припада, *првенствено законско заложно право* на све износе или покретне ствари, које су делатношћу адвоката дужниковом имању одржане или прибављене, ако је потраживање његовога хонорара утврђено писмено. *То првенствено заложно право долази непосредно после првенственога заложнога права Државе, али пре сваког другог ња и онда ако је ово иначе привилегисано.*

Адвокат и његов клијент могу своју писмену погодбу о хонорару да ставе до знања председнику онога Суда, пред којим се спорна ствар води, и да исправу о погодби депонују. Тиме стиче та писмена погодба карактер једнога аутентичног акта, способног да се по њему предузме езекуција; уз то заснива се и првенствено законско заложно право на све оне имовинске вредности, које су делатношћу адвоката клијенту одржане или прибављене.

Бесправно адвоцирање (*Winkelschreiberei*) гони се и кажњава веома строго.

Посредовање и довођење клијената адвокату за награду казни се затвором од *три месеца до године дана*. Као професионални посредник, који потпада под строгост овога закона, сматра се већ онај, који, и ако није адвокат, узима парнична пуномоћја за заступање пред судом.

Адвокат који за добијање клијената прими услуге плаћенога посредника или за то награду обећава, бива, први пут, кажњен суспендирањем од вршења професије за једну годину дана, а у поновљеним случајевима брисањем из листе.

Веома је интересантан, као средство за борбу противу неправног адвоцирања, чл. 46 зак. о адвокатском реду. Он даје право Коморском Одбору, да свакој особи, која је Коморском Одбору позната као „посредник у процесима и заступањима“, забрани приступ како у судске зграде, тако и на места која непосредно окружују судске зграде.

Свако давање правних савета, састављање аката, тужби или других молби властима од стране особа које нису адвокати, за награ-

ду, забрањено је, и казни се строгим затвором од шест месеци до године дана.

Сваки адвокат, који ипак приватни биро води или му помаже, сусједује се од вршења професије за годину дана а у поновљеном случају брише се из листе адвоката.

Пошто се правосудништво у Румунији сматра као орган равноправан Суду, адвокат се изједначаје, за време вршења дужности и у судским локалима, са јавним чиновником како у погледу поштовања, које му припада, тако и у погледу кривичних санкција, које настицају за сваку повреду његове особе.

Дисциплински поступак према адвокату може се отворити како због повреде професионалних дужности, тако и због понашања, које се не слаже са угледом адвоката, било у вршењу професије, било изван њеног вршења, у колико такво понашање може компромитовати част или предстиж самога адвоката и адвокатскога реда.

Дисциплинарни сенати Адвокатских Комора овлашћени су, да позивају и саслушавају сведоке, под санкцијама предвиђеним у Грађанском Судском Поступку, и да од њих чак и заклетву узимају.

Апелата противу пресуде Дисциплинарнога

Савета изјављује се Апелационом Дисциплинарном Сенату, који састављају седам чланова: пет адвоката дотичног коморског подручја и два председника Комора других округа, из подручја Апелационог Суда. Апелациони Одбор заседава у седишту Апелационог Суда.

Противу одлука овога Апелационог Сената допушта се још жалба „Удружењу Адвоката“ у Букурешту, при коме је успио новљен највиши Дисциплински Савет, састављен од четвори касационе судије, које бира коцком председник Касационог Суда и три адвоката, које бира коцком председник Удружења Адвоката.

Краљева амнестија нема никаквог утицаја на дисциплинске пресуде.

Адвокат, који је осуђен због нечаснога поступка, не може бити више уписан у листу адвоката, па ни онда, ако је после амнестиран.

Правна помоћ у стварима сиротних пренесена је на Адвокатске Коморе. При свакој Комори постоји Одељење за правну помоћ у стварима сиротних, којим управља извесан број адвоката и један секретар. Управник тога одељења одлучује о давању права да ли ко може бити заступан као сиромаш.

Д. С. П.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ

Закон о таксама са коментаром од Жив. Ст. Довечерског. Издање издавачке књижевнице Геце Кона, Београд, 1927. Стр. 585. Цена књизи у меком повезу 80, у тврдом 120 дина.

Ишло је из штампе најновије издање овог закона са коментаром, уз који су штампани сви правилници са свима досадашњим њиховим изменама и допунама, поређаним уз текст закона и његову тарифу. Ово најновије издање обухватило је и сва објашњења Генералне Дирекције Посредних Пореза, Државног Савета и Касационог Суда, по спорним таксеним предметима који су разматрани и решавани пред тим вишим инстанцијама редовног и управног правосудја. Логичким редом и лепо сређен материјал овог издања врло је прегледан. Г. Довечерски има ту несумњиву заслугу да је овај закон, као један од најпотребнијих и у најчешћој употреби, учинио приступачним свима којима је потребан: како државним и самоуправним чиновницима, тако и приватним лицима. Јер поред свих многобројних измена овај важан закон, онако како га је он средно, толико

је јасан, да се свако може врло лако њиме користити.

Ово је издање намењено новим крајевима наше домовине и штампано је латиницом. За Србију и Црну Гору штампа се ћирилицом друго издање. Ваља напоменути да је ово издање закона о таксама прво од свих до сада објављених, које је званично препоручило Министарство Финансија.

Топло препоручујемо свима ову добру и корисну књигу. Л. В. С.

„Zeitschrift für Ostrecht.“ — Под горњим насловом излази у Берлину у месечним свескама часопис, који заслужује да се на њега скрене пажња наше правне јавности.

Овај је часопис посвећен проучавању упоредног права источно-европских држава, у које он убраја Русију, Пољску, Чехословачку, Мађарску, Краљевину С. Х. С., Румунију, Бугарску и др.

Већ сам делокруг овога часописа показује од колике он користи може бити за сваког правника, — јер само се путем темељног проучавања упоредног права долази до знања о најновијим теко-

винама правне мисли, оличене у законодавном и теоријском раду светског правништва.

Овом се је задатку у погледу источно-европског права посветио и познати Источно-Европски Институт у Бреслави, који и издаје поменути часопис, као свој службени орган.

За нас је то важно још и с тога, што се управо може рећи, да је тај часопис за девет десетина посвећен праву словенских земаља, познавање којег у време, када се код нас напорно ради на стварању једног јединог законодавства за целу државу, од нарочитог је и интереса и значаја.

У погледу садржаја часописа, његове стручности и дубоког правног интереса биће довољна препорука, ако напоменемо, да је, на пример, наша земља заступљена у списку сталних сарадника са таквим именима, као што су професори Универзитета г. г. Живојин Перић, из Београда и Др. Метод Доленц, из Љубљане.

Поред лепих критичко-теоријских студија најразноврснијих правних питања и новог законодавства, часопис доноси у скраћеним преводима на немачком језику и саме законе, т. ј. пружа својим читаоцима и непосредне правне изворе. Тако напр. у свесци за април 1827. год. налазимо: студију Чехословачке нове о држављанству од г. Др. Егона Швелба, Праг, и сам Закон о Држављанству од 1. VII. 1926. год.; студију Латвијског валутног

права с погледом на правне послове у страниј валути од г. Бернхарта Берента, адвоката из Риге, и све валутне законе, и т. д.

Велику важњу поклања часопис и законодавству Совјетске Русије, што с обзиром на то да овде сарађују совјетски правници, представља драгоцен извор за критичке студије овога тако мало у иностранству познатог права.

Даље, часопис износи и важније одлуке виших судова разних земаља и оцене и приказе најнових правних дела.

Најзад, треба да напоменемо, да Источно-Европски Институт има и једну веома интересантну библиотеку, коју стално попуњава, и списак нових набављених дела публикује у горњем часопису. Од наших правних расправа ми овде видимо расправе г. г. професора Универзитета Д-ра Д. Аранђеловића, Ж. Перића, Д-ра М. Чубинског и др., а са нарочитим задовољством напомињемо, да је та библиотека претплатник и нашега „Бранича.“

Дакле у овом је часопису заступљена и правна теорија у њеној практичној примени, и правна пракса, у облику најважнијих судских одлука; у њему се износе непосредни правни извори и правна књижевност.

Мислимо, да је овај и овакав часопис за сваку похвалу и да је он од велике користи, и теоријске и практичне, те га као такав најтоплије препоручујемо.

Др. Арсен М. Чубински, адвокат

НЕКРОЛОГ

† Бора Миловановић

бив. адвокат и народни посланик

Почетком овог месеца, после дуге и тешке болести преминуо је у Грацу Бора Миловановић, бив. адвокат из Скопља и народни посланик. Његови посмртни остаци пренети су у Скопље, где су 7. јуна о. г. погребени уз импозантно учешће тамошњег грађанства и представника власти.

Пок. Бора Миловановић по свршеној основној школи и гимназији, уписао се на правни факултет Универзитета у Београду, где је завршио своје образовање. Као свршени правник одао се националном пољу рада. Додељен Скопљанској Митрополији за секретара, он је, као помоћник пок. митрополита Вићентија, узео живог учешћа у националној просветној пропаганди у Јужној Србији. Од тада још, па све до своје смрти, он је учествовао и видно се истакао у свима манифестацијама јавнога живота и културнога рада у Јужној Србији. Његов рад и резул-

тати његове успешне политичке активности у тим крајевима, заслужили су му опште признање и љубав тамошњег становништва.

Обдарен јаким карактером, пок. Бора је показивао све лепе особине културног човека, коме је истинско човекољубље било увек идеал. Дobar правник, он се у Народној Скупштини, нарочито у Законодавном Одбору, истакао својим критичким духом, а као адвокат стекао је глас доброг и честитог правозаступника. Зато је био необично омиљен и зато је његова смрт истински и дубоко ожаљена.

Адвокатски ред губи у њему искреног и доброг друга и верног пријатеља.

Трајан му помен међу нама. Љ. В. С.

† Димитрије Војиновић

бив. адвокат, народни посланик и председник суда

Недавно је у Београду преминуо и сахрањен овај познати представник адвокатског рела. Пок. Војиновић по свршеним правним наукама на Великој Школи у Београду про-

вео је дуго време у државној служби. Био је судија и председник суда. После Великог Рата тражио је пензију и одао се адвокатури у Београду, где је као јавну правозаступник провео све до своје смрти.

На свима позицијама и у свима звањима која је имао, пок. Војиновић доказао је да је један од врло спремних наших правника. Он је своје знање стално проширивао праћењем развоја правних наука. У сваки свој рад уносио је необичну марљивост и савесност. Његова је нарочита одлика била у исцрпној оцени и разради питања која су пред њега, као судију или адвоката, излазила. Он се знао свагда узвисити изнад личних осећаја и расположења и остати прави поборник правде.

Пре рата био је и народни посланик од 1908. до 1912. год. и својом спремном, објективношћу и тактом, стекао је нарочити углед у Народном Представништву.

У ратовима је учествовао као резервни официр.

Смрћу пок. Д. Војиноваћа, адвокатски ред претрпео је осетан губитак. Мир пепелу његовом!

Љ. В. С.

† Милан С. Симић

бив. председник Прилепског Првостепеног Суда

После дужег боловања 2. јуна о. г. преминуо је у Крушевцу и тамо сахрањен Ми-

лан С. Симић, бив. председник прилепског првостепеног суда.

Пок. Милан рођен је у Крушевцу 1869 г. Права је свршио на Великој Школи у Београду.

Пошто је провео извесно време у полицијској, прешао је у судску струку, у којој је служио све до своје смрти.

Пок. Милан је био редак човек, како у јавном, тако и у приватном животу. Необично спреман и начитан, вредан, савестан и честит, он се сав био одао судијском звању. До крајности скрупулозан и добар старешина, он се у току целе своје дугогодишње каријере истакао као примеран судија и стекао је дубоко поштовање свих, који су га упознали и са њиме дошли у додир. У приватном животу био је скроман и повучен. Као дугогодишњи председник суда у Прилепу оставио је најлепше успомене. Прилепчани и грађани прилепског краја у њему су гледали истинскога поборника правде и оличење савесности. Својим радом и држањем учинио је много за консолидовање наше државе и стварање и подизање њенога угледа у очима тамошњег становништва. Погребу је присуствовало и нарочито изасланство града Прилепа, које је положило венце на одар покојников.

Са пок. Симићем нестало је још један од оних судијских ветерана, који су чинили част нашем правосудју.

Љ. В. С.

БЕЛЕШКЕ

Пријем председништва Управе Адвокатског Удружења код Министра Правде.

Председништво Управе Адвокатског Удружења за Србију и Црну Гору, представљено од председника, првог потпредседника и другог секретара Управе, примљено је од Министра Правде г. Д-р Душана Суботића. Посета је имала за циљ да умоли новог Министра Правде, да се предлог закона о адвокатима што пре спроведе, пошто се недостатак једног савременог закона за адвокатски ред у нашој земљи јако осећа и штетно утиче на правилно и добро функционисање судова. Г. Министар је, са слушавањем разлоге представника нашег Удружења, изјавио да потпуно схвата изложене му мотиве и да је и он сам увек био мишљења, да се један модеран закон о адвокатима треба што пре да донесе. Он ће са своје стране, за случај да после избора новог Народног Представништва остане на садашњем положају, настати, да нова Скуп-

штина усвоји све законе, па према томе и закон о адвокатима, чији су пројекти прошли кроз секцију и Законодавни Одбор, јер он сматра да се ти предлози не морају враћати у секцију и пленум Одбора. Представници Удружења покренули су и питање о привременом проширењу једног од закона о адвокатима, који је у важности у нашој земљи, на целу територију наше државе, што је г. Министар радо прихватио, остављајући Управи Удружења да у том смислу учини конкретан предлог.

Љ. В. С.

Представници Судијског Удружења код Министра Правде.

Нови Министар Правде г. Д-р Душан Суботић примио је, убрзо по своме наименовању, представнике Судијског Удружења, који су га у име судија наше земље умолили, да се одмах по састанку новоизабране Народне Скупштине донесе закон о судијама, а да се, до доношења тога закона, изврши ревизија закона о чиновницима и

уредбе о разврставању. Они су, истовремено, молили г. Министра, да се том приликом све судије, судски секретари и писари помакну за једну групу. Г. Министар, схватајући важност овог питања по животне интересе и саме државе, прихватио је са пуно наклоности ове жеље и обећао је представницима Судијског Удружења, да ће настати, у границама буџетских могућности, да се и пре састанка Народне Скупштине поправи тешко материјално стање судија и судског чиновништва.

Љ. В. С.

Рад Сталног Законодавног Савета Министарства Правде

Систематизарање нашега законодавства и његова унификација спроводи се поступно, и ако не без извесних тешкоћа техничке природе, које су у непосредној вези са поратним приликама у нашој земљи. Тај је рад знатно коракнуо у последње време. Тако одсеци Сталног Законодавног Савета Министарства Правде, кривично-правни и приватно-правни, израдили су дефинитиван текст ових законских предлога, који су већ поднети Народној Скупштини:

1 — 1.) Предлог закона о извршавању казне лишењем слободе, — достављен Народној Скупштини 13-VII-1923 под Бр. 33269.

2.) Предлог закона о проширењу наредбе од 30-X-1883. о устројству и делокругу шеријатских судова у Босни и Херцеговини на територију целе Краљевине, — достављен Народној Скупштини 5-I-1924. под Бр. 47.

3.) Предлог закона о сузбијању корупције, — достављен Народној Скупштини 5-X-1924. под Бр. 65391.

4.) Предлог закона о допуни у закону о Државном Савету и Управним Судовима, — достављен Народној Скупштини 15-IV-1923. под Бр. 32935.

5.) Предлог закона о судијама редовних судова, — достављен Народној Скупштини 27-VI-1925. под Бр. 27511. Повучен актом Г. Министра Правде Бр. 33606 од 27-V-1927 и преко Председништва Народне Скупштине враћен.

6.) Предлог Казненог Законика за Краљевину С. Х. С., — достављен Народној Скупштини 18-II-1926. под Бр. 10877, примљен је у пленуму Законодавног Одбора Народне Скупштине.

7.) Предлог закона о кривичном судском поступку, — достављен Народној Скупштини 18-II-1926. под Бр. 11284, примљен је у пленуму Законодавног Одбора Нар. Скупштине.

8.) Предлог закона о иступима за Краљевину С. Х. С., — достављен Народној Скупштини 10-VI-1926. под Бр. 38564, примљен

је у пленуму Законодавног Одбора Народне Скупштине.

9.) Предлог закона о уређењу редовних судова за Краљевину С. Х. С., — достављен Народној Скупштини 22-VI-1926. под Бр. 40002., повучен је актом Г. Министра Правде Бр. 33608 од 27-V-1927.

10.) Предлог закона о државном тужиоштву за Краљевину С. Х. С., — достављен Народној Скупштини 22-VI-1926. под Бр. 40001., повучен је актом Г. Министра Правде Бр. 33607, од 27-V-1927.

11.) Предлог закона о адвокатима за Краљевину С. Х. С., — достављен Народној Скупштини 10-VI-1926. год. под Бр. 38563, примљен у пленуму Законодавног Одбора Народне Скупштине.

II — Приватно-правни одсек Сталног Законодавног Савета Министарства Правде у новембру 1926. год. узео је у претрес примедбе, које су биле достављене од стране привредних кругова и виших судова на предлог закона о меници и чеку, и после њиховог претресања утврдио је дефинитивни текст предлога ових закона.

Као дефинитивни, ови предлози биће достављени Народној Скупштини на озаконење.

III — Приватно-правни одсек претресао је и предлог закона о грађанском судском поступку и у дугом читању утврдио његов текст.

Сада је овај предлог достављен на проучавање и примедбе вишим судовима, правним факултетима, адвокатским и јавнобележничким коморама и судијским удружењима.

Више примедба Министарство је већ добило, и кад ове примедбе буду сређене, приступиће се утврђивању дефинитивног текста предлога закона о грађанском судском поступку.

IV — Нацрти закона, који су израђени, а до чијих претреса још није дошло, ови су:

а.) нацрт закона о шеријетским судовима и судијама израђен је од стране референта, али још није претресан;

б.) нацрт поморског закона о приватно-поморском праву израђен је, али због одржавања бриселских конференција за поморско право није још претресан;

в.) нацрт закона о овршном поступку и о поступку осигуравања (закон о извршењу и обезбеђењу) израђен је од стране референта и достављен актом Бр. 43923 од 30-VI-1926. год. члановима подсекције ради проучавања.

На седници од 1. маја до 10. јуна о. г. претресан је у првome читању §§ 1.—198. нацрта;

г.) Нацрт Трговачког Законика за Краљевину С. Х. С.

Израђене су само партије о „трговинским пословима“, о „трговачким књигама“, о „тр-

говачким друштвима“ и „тајним друштвима“ и о „трговачким помоћницима“.

Ове партије у подсекцији приватно-правног одсека још нису претресане.

Остале партије нацрта налазе се на раду код референата подсекције за трговачко и поморско право.

V — Приватно-правни одсек Сталног Законодавног Савета Министарства Правде ради и на предлогу Грађанског Законика за Краљевину С. Х. С.

До сада је одсек претресао и у другој читаву утврдио текст ових партија предлога Грађанског Законика:

а.) о обавезностима (општи и посебни део облигација);

б.) партије о накнади штете учињене употребом аутомобила;

в.) партије о застарелости;

г.) партије о доселости (одржају);

д.) партије о праву на стварима и о заједничком праву на стварима; и

е.) партије о праву наследства, о изјави последње воље и о тестаментима, о ограничењу и укидању последње воље, о законском наслеђивању, о нужном делу и о узимању наследства у посед.

Остале партије предлога Грађ. Законика подељене су између чланова одсека, и то:

а.) Увод у Грађ. Законик уопште, о оглашавању несталих за умрле и поступак за то; као и међународно-приватно право има да изради г. Д-р Крек, професор Љубљанског Универзитета. Он има да изради и партију о грађанским књигама;

б.) Партију о наследству; задружно право; о законском реду наслеђивања има да изради г. Жив. Перић, професор Београдског Универзитета;

в.) Партију о брачном праву и правима између родитеља и деце и о грађанском браку по нужди има да изради г. Д-р Чedomил Митровић.

VI — Најзад, образоване су комисије за израду нацрта закона: 1.) о поништавању исправа, које гласе на доносиоца како приватних тако и државних папира за Краљевину С. Х. С.; 2.) нацрт закона о стечају за Краљевину С. Х. С.; 3.) нацрт закона о принудној нагодби ван стечаја израђен је већ и достављен у априлу ове године Министарству Трговине и Индустије ради умножавања и достављања привредним круговима на проучавање и примедбе.

Чланови комисије за израду нацрта стечајног закона поделили су рад међусобно. Нацрт овога закона још није израђен, као ни закон о поништавању исправа које гласе на доносиоца.

Овај сумаран преглед рада Сталног Законодавног Савета Министарства Правде јасно утврђује факат, да се унификацији нашег законодавства искрено тежи и на њеном извођењу озбиљно ради. Наше донекле још несређено парламентарно стање и стварно тешке поратне прилике у земљи, знатно су биле успориле њено спровођење. Али ако се одговорни чиноци буду озбиљно позабавили овим питањем, унифицирање законодавства неће више бити сан правништва наше земље, већ једно остварено велико дело.

Љ. В. С.

Привремени Одбор за сарадњу наших адвокатских организација.

Управа Адвокатског Удружења за Србију и Црну Гору ступила је у везу са Удружењем Адвоката у Хрватској и Словеначком Адвокатском Комором у циљу оснивања једног Одбора за сарадњу адвокатских организација наше земље, како у питањима унутрашњег, тако и у питањима спољнег значаја. Делокруг рада и иницијатива овог Одбора протегла би се до оснивања пројектованог Савеза Адвоката у нашој Краљевини. Удружење Адвоката у Хрватској прихватило је одмах овај предлог и нагласило је своју готовост за другарску сарадњу са нашим адвокатима.

Љ. В. С.

Прикази из судске праксе

Један од циљева нашег часописа је критичко праћење судске и административне праксе. За постизање те важне и корисне сврхе, уредништво „Бранича“ -а је установило две рубрике: *Судска и административна пракса* и *Ковчезић грубих судских грешака*.

Многи наши другови из престонице и унутрашњости жале нам се на погрешне и често потпуно незаконите одлуке судова, молећи нас да се региструју, али у много прилика не износе на један прегледан и документован начин те случајеве.

Уредништво моли све другове да напише те врсте, под својим потписима, објективно и концизно састављају и да их достављају Уредништву. Обилна и објективна критика биће неоспорно од благотворног утицаја на правилан рад нашег правосуђа у будуће.

Рукописе слати уреднику г. Љубомиру В. Стефановићу, Драгачевска ул. бр. 35., Београд.

Претплатницима

Моле се претплатници „Бранича“ -а, којима је претплатња за прво полгође истекла, да обнове претплатњу за друго полгође, како им издавачка књижара не би обуставила слање часописа.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ПИТАЊЕ ИЗЈЕДНАЧЕЊА НАШИХ ЗАКОНА

Dr. LUJO BAKOTIĆ

IZVANREDNI POSLANIK I OPUNOMOĆENI MINISTAR

I. Organizacija sudova.

Mi preživljujemo devetu godinu našeg ujedinjenja. Medjutim mi u ujedinjenoj i slobodnoj našoj državi imamo još uvek šest raznih upravnih sistema, tačno obeleženih granicama koje su označavale ranije pripadanje odnosnih područja Austriji, Mađarskoj, Hrvatskoj i Slavoniji, Bosni i Hercegovini, Srbiji i Crnoj Gori.

Osećaj potrebe da se naša država snaži živ je u svim krajevima naše zemlje; osećaj duhovnog jedinstva isto je tako živ; ali je živo i osećanje da se ne sme dugo ostati u prilikama koje se samim svojim postojanjem protive najosnovnijim zahtevima jedne dobro organizovane zemlje.

Pitanje izjednačenja državnih zakona od prvoklasne je važnosti za našu zemlju i mi moramo da ga u najkraćem roku rešavamo. Mi moramo da ga rešavamo ne samo teoriski, donošenjem teoriski dobro izradjenih zakonskih projekata, nego i praktički, to jest donošenjem takvih zakonskih projekata, koje ćemo mi moći i da primenjujemo.

Nije dosta da su projekti novih zakona dobri sa tehničko-naučne strane njihove, nego treba da su izvodljivi i s obzirom na finansijsku snagu naše zemlje.

Da počnemo sa organizacijom sudova.

Poznato je da je pitanje organizacije sudova u tesnoj nerazdvojnoj vezi sa zakonima koji određuju kompetenciju pojedinih sudova, sa zakonima o sudskom postupku u građanskim i krivičnim parnicama i sa zakonima o nesporном postupku.

Projekti koji su kod nas već izradjeni to su: krivični zakon, zakon o postupku u krivičnim parnicama i zakon o postupku u građanskim parnicama. Projekt krivičnog zakona naše je originalno delo. Ono je izradjeno još pre rata i služi na čast srpskim pravnicima. Projekti zakona o postupku u krivičnim parnicama i o postupku u građanskim parnicama, predstavljaju recipiranje austriskih zakona o postupku u krivičnim i u građanskim parnicama. To su vrlo dobri zakoni, ali oni uslovljavaju jednu sudsku organizaciju koju mi nismo u stanju da

ustopavimo i da održavamo u ispravnom stanju funkcionisanja. Naročito to važi za zakon o postupku u građanskim parnicama.

Stanje sudova u našoj zemlji je sad ovo:

U Srbiji ima danas: jedan kasacioni sud, dva apelaciona i na 50 kolegijalnih sudova.

U Crnoj Gori: jedan veliki sud i šest okružnih kolegijalnih sudova.

U Bačkoj, Banatu i Baranji: jedan kasacioni sud, jedan apelacioni sud, sedam okružnih i dvadeset i šest sreskih sudova.

U Bosni i Hercegovini: jedan vrhovni sud, jedan apelacioni sud i pedeset i pet kotarskih sudova.

U Hrvatskoj, Slavoniji i Medjumurju: jedan stol sedmorice (odeljenje A i odeljenje B), jedan banski stol, devet sudbenih stolova i 78 kotarskih sudova.

V Slovenačkoj: jedan apelacioni sud, četiri okružnih suda i četrdeset i četiri kotarska suda.

U Dalmaciji: jedan apelacioni sud, četiri okružna suda i trideset i dva kotarska suda.

Ako se usvoji projekt zakona o postupku u građanskim parnicama koji je kod nas već izradjen, onda bi se u Srbiji i u Crnoj Gori, u kojima danas nema niti jednog sreskog (kotarskog) suda, trebalo osnovati, po proporciji koja važi za ostale krajeve naše države, na stotinu i pedeset sreskih sudova.

To znači da za otvaranje tog broja sreskih sudova Ministarstvu Pravde treba staviti na raspoloženje jedan tako veliki kredit, kako ga finansijska snaga naše zemlje ne može podneti. Sem toga otvaranje tolikog broja sreskih sudova zahteva i vrlo veliki broj sudija: dakle znatno povećanje državnih činovnika. Medjutim se kod nas periodičnom tačnošću izradjivanja svih državnih budžeta opetuje poznati refren o potrebi reduciranja broja državnih činovnika. Tek na ime utehe najavljuje se mogućnost boljeg nagradjivanja činovničkog osoblja, kad se njegov broj bude smanjio prema realnim potrebama državne administracije.

Ali u ovom slučaju, u slučaju naime organizovanja naših sudova prema zakonskim projektima koji su kod nas već izradjeni, ne može

biti ni govora o smanjivanju broja sudijskih činovnika, nego, na protiv, ta organizacija ne može ni da se zamišlja bez znatnog povećanja njihovog broja.

Vodeći računa o ovim činjenicama i o gore navedenim prilikama, ja sam na jednoj sednici beogradskog pravničkog društva, održanoj 15. Januara 1926. godine izneo bio jedan predlog organizacije naših sudova koji bi omogućio izjednačenje sudskih zakona u celoj zemlji bez naročitih finansijskih poteškoća.

Ja sam tada predlagao da se cela prvostepena jurisdikcija u građanskim parnicama i cela vanparnička jurisdikcija poveri sreskim sudovima. Kad bi se to usvojilo, onda bi celu prvostepenu građansko-pravnu jurisdikciju vodili inokosni sudije. — To želim odmah da naglasim, baš za to što će to da izazove najveće protivljenje naročito u Srbiji, gde je od davna odomaćeno uverenje, da se najbolja garantija dobrog i pravnog sudjenja nalazi u kolegijalnim sudovima, u kojima u prvoj instanciji sude po tri sudije, u drugoj po pet, a u trećoj po sedam, eventualno i više.

Ja ću dalje da navedem razloge s kojih sam došao do uverenja da bi poveravanje prvostepene jurisdikcije inokosnim sudijama predstavljalo jednu korisnu reformu naše sudske organizacije. Medjutim ću sad da iskonstruišem ceo plan sudske organizacije koji bi mogao da se izvede polazeći sa već postavljene pretpostavke poveravanja sreskim sudovima celokupne građansko-pravne jurisdikcije.

U tom slučaju bi u glavnim linijama imali ovu organizaciju:

I. Sreski sudovi bi bili kompetentni:

a) za celokupnu građansko-pravnu jurisdikciju u prvoj instanciji;

b) za vođenje izvida u svim krivičnim poslovima i za sudjenje u krivičnim istupnim i prestupnim parnicama;

v) za izvršenje pravomoćnih presuda.

II. Okružni sudovi bili bi kompetentni:

a) za sudjenje u prvoj instanciji u krivičnim parnicama za zločine (crimina);

b) za vođene istrage i izvida po krivičnim delima zločina, u koliko se ti izvidi ne poveravaju sreskim sudovima;

v) za sudjenje u drugoj instanciji u građanskim predmetima u kojima prvostepena jurisdikcija spada u nadležnost sreskih sudova iz područja odnosnog okružnog suda;

g) za sudjenje u drugoj instanciji u krivičnim istupnim i prestupnim parnicama u kojima prvostepena jurisdikcija spada u nadležnost sreskih sudova iz područja odnosnog okružnog suda.

III. Vrhovni i Kasacioni Sud bio bi nadležan:

a) za sudjenje u trećoj instanciji u svim građanskim predmetima;

b) za sudjenje u drugoj i poslednoj instanciji u svim krivičnim parnicama koje u prvoj instanciji spadaju u nadležnost okružnih sudova.

Kad bi se ovaj projekt usvojio ukinulo bi se dosta veliki broj okružnih sudova u Srbiji (koja ima na 15 prvostepeni kolegijalnih sudova više nego svi ostali krajevi naše države skupa uzeti); i ukinulo bi se šest današnjih apelacionih sudova i pet kasacionih sudova. Ušteda koja bi otud nastala mogla bi da pokrije dobar deo troškova za ustanovljavanje potrebnog broja sreskih sudova u Srbiji i u Crnoj Gori, i time bi bilo olakšano rešenje finansijske strane uvodjenja u delo nove sudske organizacije za celu zemlju.

Pošto sam tako skicirao plan ovog mog projekta, pri kome mogu biti sporne samo osnovne ideje, dočim se ispušteni detalji daju vrlo lako zamisliti, — hoću sad da ga opravdam i sa meritornog gledišta.

Prema projektu zakona o postupku u građanskim parnicama koji ima uskoro da se podnese skupštinskom zakonodavnom odboru, a koji je izradjen po austriskom zakonu o postupku u građanskim parnicama, prvostepena jurisdikcija u građanskim parnicama poverena je: a) sreskim (kotarskim) sudovima i b) okružnim sudovima. Kotarski sudovi su nadležni za parnice do neke određene novčane vrednosti, a okružni sudovi za parnice od neke određene vrednosti. Sem toga neke su parnice bez obzira na vrednost poverene kotarskim sudovima, a neke isto tako bez obzira na vrednost poverene su nadležnosti okružnih sudova. U kotarskim sudovima sude uvek inokosni sudije, a u okružnim sudovima do neke novčane vrednosti inokosne sudije, a inače kolegijumi. Parnice koje su bez obzira na vrednost rezervisane okružnim sudovima vode isključivo kolegijumi.

Iz ovoga se vidi da deoba kompetencije između te dve vrste prvostepeni sudova nije izvedena po jednom jasnom i ubedljivom principu. Ta deoba nije razumljiva no samo slepim poštovanjem *legis latae*.

Ali mi govorimo *de lege ferenda*.

Da vrednost predmeta parnice ne treba da bude merilo za određivanje kompetencije jedne vrste sudova za manje iznose, i jedne druge vrste sudova za veće iznose primetio je već Jeremija Bentam u svom poznatom delu o sudskoj organizaciji. On kaže: „Meriti važnost jedne parnice njenom nominalnom vrednošću znači upadati u jednu opasnu zabludu. Važnost jedne novčane sume u odnosu prema jednom određenom licu meri se po relaciji te sume sa njegovim prihodima. Ako ja imam dvesta funti prihoda a drugi 200.000, jasno je da jedna funta vredi za mene isto kao dve hiljade za njega. Šta kažem? Ono što je za njega

један izlišan suvišak može meni da služi kao jedno obezbedjenje, ali ono što je za mene neophodno nije kadro da mi pruži nikakvo obezbedjenje. Neka mi se digne polovina od onoga što imam, i ja sam propao.“

Ja mislim da ovo Bentamovo mišljenje, izraženo pre sto godina nije do danas izgubilo ništa od svoje ubedljivosti.

Šta dakle da određuje nadležnost između one dve vrste prvostepenih sudova? Da li teškoća pravnog pitanja koje ima da se u nekoj parnici rešava? Teža pravna pitanja da se upute nadležnosti savršenijih sudova, a to su po mišljenju naših zakonodavaca kolegijalni sudovi, a lakša pravna pitanja nadležnosti manje savršenih sudova, dakle inokosnim sudovima? — Ali je svakome praktičnome pravniku poznato da takva deoba nije nikako izvodljiva. Svaka vrsta spora može da izazove potrebu rešenja nekog težeg pravnog pitanja.

Deoba kompetencije prvostepenog sudjenja između kolegijalnih i inokosnih sudova potpuno je neracionalna i nelogična. To je ostatak srednjovekovne organizacije sudova, kada je svaka jača kasta imala svoje sudove, pa se pokazala potreba ustanovljavanja i nekih jeftinijih sudova za siromašni svet. Prvi su sudovi bili kolegijalni, pri poslednjim sudili su inokosni sudije. Klasno poštovanje prema prvim obratilo se je, opadanjem klasnih granica, u poštovanje prema novcu, predmet je zamenio lica i nastala je deoba kompetencije po vrednosti predmeta spora.

Ali od dve vrste prvostepenih sudova, kolegijalnih i inokosnih, koja ispunjava bolje svoju dužnost? Jesu li kolegijalni sudovi perfektniji od inokosnih, i moraju li oni u sudskoj organizaciji da daju bolje rezultate?

Moje je mišljenje da su inokosni sudovi jedna bolja ustanova.

Jedan sudija, koji nosi svu odgovornost za svoja rešenja i za svoje presude i pred publikom i pred višim sudovima i pred zakonom, stavljen je u položaj da mora uvek da pazi šta radi, i on je u takvom položaju sam sebi najbolji čuvar i svog glasa, kao pravnik, i svoje reputacije kao sudije. Danas važi načelo odgovornog publiciteta izricanja pravde i ono se najbolje čuva kad pravdu izriče jedan sam sudija. Više sudija znači depersonifikaciju sudije, znači kolektivnu odgovornost, koju ni jedan član kolegijuma ne nosi svu na sebi, nego ona pada na kolegijum, koji je kao takav uvek impersonalan.

Kolegijum sudija predstavljao je jednu garanciju pravilnijeg sudjenja kad su, kao u srednjem veku, sudovi sudili tajno, jer je pluralitet sudija sam po sebi kvario apsolutnost tajnosti i unosio jedan, i ako mali, deo publiciteta, i služio tako kao brana i zapreka prema eventualno

nesavesnim članovima kolegijuma. Ali dandanas, kad se pretresi vode javno, kolegijalni sudovi postali su potpuno nesavremeni.

To mišljenje takodje ističe Bentam, koji kaže: „Combien faut-il de juges dans une cour de justice? Dans le système d'une entière publicité, un seul suffit: voilà ma réponse; mais je vais plus loin, un seul est toujours préférable à plusieurs.“

Prirodna je posledica toga da se u slučaju uproščavanja sudske organizacije poveravanjem celokupne prvostepene jurisdikcije inokosnim sudijama imaju usavršavati odredbe koje normiraju tok parnice i u prvoj i u drugoj instanci i stvoriti mogućnost pravilnijeg i potpunijeg vođenja građanskih parnica.

O tome ću da govorim u drugom članku. Sad dajem samo kostur mog projekta i glavne razloge koji ga opravdavaju.

Dovde su razlozi opšte prirode koji plediraju za moju tezu. Ali ja razloge zbog kojih držim da je moj predlog dobar hoću sad da vadim iz samog zakona po čijem je uzoru urađen naš projekt zakona o postupku u građanskim parnicama.

Po § 77. austrijskog zakona o sudskoj nadležnosti sve parnice za deobu zaostavština spadaju u nadležnost sudova pred kojima se vodi, ili se je već završila tako zvana zaostavinska ventilacija. Bez obzira na vrednost predmeta parnice, tu su u glavnom nadležni kotarski sudovi.

I onda imamo ovu inkonkvenciju. Za parnicu za deobu jedne zajedničke kuće od neke vrednosti koja determiniše nadležnost jednog kolegijalnog suda nadležan je taj kolegijalni sud; za deobu nekoliko palata u najskupljoj varoši, fabrika, akcija industrijskih poduzeća, bašta, zemalja, i t. d. koji predmeti sačinjavaju zaostavštinu nekog milijardera i pri čijoj deobi trebaju da se primenjuju mnogobrojne odredbe i građanskog i trgovačkog, eventualno i pomorskog zakonika, nadležan je inokosni sudija.

Zašto da se tom inokosnom sudiji ne poverava i parnica za deobu one jedine kuće koja po čudi jednog nelogičnog zakona određuje kompetenciju jednog kolegijalnog suda?

Po § 60. (posled. alineji) istog zakona, vrednost koju tražitelj označuje u svojoj tražbi obavezna je za određivanje nadležnosti suda, koliko za sud, toliko i za protivnu stranu, sem u slučaju ako se ta vrednost ne prikazuje odviše visoka i nije navedena u nameri zasnivanja kompetencije jednog kolegijalnog suda. — To znači drugim rečima ovo: ako ja u svojoj tužbi tražim za sebe sve kuće koje su s jedne i druge strane Knez Mihajlove ulice u Beogradu, a u tužbi navedem da je vrednost svih tih kuća 1000 dinara, za odnosnu parnicu biće nadležan inokosni sudija. Neko drugi podnese tužbu kojom traži

WWW.UNILIBRARY.BELGRADE

WWW.UNILIB.RS

kuću u kojoj je smešten hotel Balkan i navede u tužbi da je vrednost te kuće od 3 miliona dinara; a u tom slučaju za tu parnicu biće nadležan kolegijalni sud.

Kad se dakle po samom slovu zakona i najkomplikovanije i najskuplje parnice (kao što to mogu da budu parnice za deobu zaostavština) poveravaju inokosnim sudijama; i kad se s druge strane nadležnost kolegijalnih sudova može izigrati jednom prostom izjavom o vred-

nosti izraženom u tužbi, a koju *po zakonu* niko nema prava da osporava — zašto da se u mesto toga ne ustanovi prosto, jasno i pošteno nadležnost svih građanskih parnica u korist kotarskih sudova?

Drukčije stoji stvar sa kriminalnim parnicama i sa sudjenjima kod viših (drugostepenih i kacionih) sudova, koje treba da se vode pred kolegijumima sudija. Ali ću o ovome govoriti u drugom članku.

ANKETA O SMRTNOJ KAZNI*)

— MIŠLIENJA NAŠIH PRAVNIKA O NUŽNOSTI I O NAČINU IZVRŠENJA SMRTNE KAZNE —

U nauci mnogo raspravljano pitanje o smrtnoj kazni dobilo je svoj naročiti i izuzetan značaj kod nas povodom pretresanja predloga kaznenog zakonika. Taj predlog, koji je prošao kroz sekciju i plenum Zakonodavnog Odbora Narodne Skupštine, a zatim vraćen Ministarstvu Pravde, izazvao je veliko interesovanje solucijama nltme sankcionisanim za mnoga pitanja iz oblasti toga zakonika. Jedno od njih je i pitanje smrtne kazne, čije je rešenje, sasvim vojmljivo, doktrinarno podelilo naše pravništvo. Oštra kritika kojim je znatan broj naših boljih pravnika propratio usvajanje predložene smrtne kazne, i u pogledu obima njene primene i samog načina njenog izvršenja, pobudila je Uredništvo „Branic“a da svoje stupce otvori jednoj objektivnoj i široj anketi, u kojoj bi uzeli učešća pravnički autoriteti naše zemlje, pravnici od iskustva i stručnjaci. U tome cilju Uredništvo

se obratilo mnogim uglednim pravnicima iz svih krajeva naše otadžbine (profesorima univerziteta, višim sudjama, advokatkma i kriminalističkim stručnjacima) sa pitanjem: 1) da li su u načelu za smrtnu kaznu, i, ako jesu, za koja krivična dela da se ona predvidi i u kojem obimu da se primenjuje, i 2) za koji su način izvršenja smrtne kazne i sa kojih razloga. Mnogi su se već ljubazno odazvali i dostavili svoja mišljenja, koja će Uredništvo objavljivati u časopisu, po redu prijema. Ono će svoje gostoprinstvo ukazati i mišljenjima ostalih pravnika, koje ovo pitanje interesuje, a kojima se ono nije posebno obraćalo. Na ovaj će se način, s obzirom na iskustvo kod nas i naše naučno shvatanje, baciti više svetlosti na ovo važno socijalno-političko pitanje, koje je više decenija, u prošlom i ovom stoleću, živo interesovalo naučnike i zakonodavce.

Lj. V. S.

V.

Na vaša pitanja čast mi je odgovoriti ovako:
I. *Pro ili contra smrtne kazne, eventualni obim?*

Bio sam vazda načelni protivnik smrtne kazne, a to iz razloga, koji ne mogu biti drukčiji nego oni, koji su bili izneseni od Beccarie do danas... Ipak, glasao sam iz razloga nekakvog oportuniteta u kazneno-pravnoj sekciji stalnog zakonodavnog saveta Ministarstva Pravde u godini 1921. za privremeno pridržanje smrtne kazne. *Danas ne bih glasao više pro, već contra smrtne kazne.*

Prateći razvoj krivičnog prava kod nas i u tudjini, a naročito i naše socialne prilike, došao sam do čvrstog uverenja, da baš jedini pravi raison d'être smrtne kazne, a to je generalna prevencija, ni kod nas više ne postoji. S toga vidika trebalo bi priznati opravdanost smrtne kazne tek onda, kad bi znali tačno, da norma zabrane neke radnje pod sankcijom smrtne kazne zaista smanjuje broj takvih zločina.

Statistike tudjih država pokazuju, da takvog smanjivanja nema. Treba voditi računa i o tome, da se tiče prevencija najviše ljudi, koji su već od prvog početka po svojoj čudi pokvarena ili brutalna lica, na koja zakonske pretnje smrtnom kaznom neće imati više uticaja, nego pretnja većitog lišenja slobode.

Mogla bi se onda tražiti smrtna kazna samo kao zahtev teško povredjenog pravnog čula naroda, koji se još uvek osniva na principu talion. Ali moderna država ne sme podupirati takav princip, koji vodi do upotrebljivanja absolutno nepodesnog kaznenog sredstva: smrtna kazna je etično suviše grubo i surovo sredstvo, osim toga nedeljivo i ne dopušta ni mogućnosti da se pokajan grešnik popravi, niti da se nepravedna, ipak smrtnom kaznom izvršena presuda, na ma kakav način popravi.

Poznat mi je dobro onaj neprestani refren, da naše državne prilike ne dopuštaju ukidanje smrtne kazne. Ali to je samo priznanje vlastite nemoći,

*) Rukopise za ovu anketu slati na adresu urednika časopisa g. Ljubomira V. Stefanovića, Dragačevska ul. 35, Beograd. Odgovori treba da su što koncizniji.

da mi sami ne možemo ustanoviti jaku policiju, žandarmeriju, dobre kaznionice, koje pružaju malone absolutnu sigurnost, da se zločinci uhvate i da ne mogu pobeći. Uveren sam, da bi naša država energičnom voljom postigla da sve to dobro uradi, a troškovi bi bili naplaćeni sa višom sigurnošću lične slobode i imovine gradjanina, koja je pravo merilo za civilizaciju naroda. Na tom treba da radimo sa punom parom, a trule kompromise zbog toga otklanjamo. Ovako su radili u Austriji, gde smrtna kazna po ustavu nije bilo, i u Cehoslovačkoj, koja je u poslednjem projektu (1926.) smrtnu kaznu svuda, i tamo gde ju je još u pretposlednjem projektu imala, energično odbacila. Znam, da je Nemačka, smrtnu kaznu u projektu iz g. 1927. zadržala, a čvrsto sam uveren, da će biti to jedan od onih razloga, zbog kojih neke stranke neće prihvatiti taj projekat, a, čini mi se, ni dopustiti da izadje kao zakon.

Da se smrtna kazna može zadržati u ratnom pravosuđu, eventualno i u prekom sudu, to je stvar koja se mogeg načelnog gledišta ne tiče.

Ako će političari ipak smrtnu kaznu primiti za naš jedinstveni kazneni zakonik, onda treba obim zločinstava njome ugroženih smanjiti na što manji broj. U sadašnjem predlogu sigurno je upotreba smrtna kazna preterana.

II. Način izvršavanja smrtna kazne.

Kaznenome sredstvu smrti treba, ako bude za redovni kazneni postupak primljen, što ne želim, oduzeti značaj brutalnosti time: a) da njezino izvršavanje ne bude javno, već intermuralno; b) da bude što humanije.

S tog razloga nipošto ne mogu pretpostaviti da se zločnac ubije iz pušaka, već sam za upotrebu jake električne struje ili vešanja.. Prvo će biti kod nas teško izvodljivo, drugo je skopčano sa mnogo manjim troškovima, i kako nas uče najbolji sudski medicinari, kao Hoffmann, Kratter i dr., to je način, kojim se takoreći momentano ukida svest obešenog čoveka, premda fizički živi još oko 10 minuta dalje. To potvrđuju i svakdanja iskustva. Ima mnogo slučajeva, kad su se pokušali ljudi samo za šalu obesiti i držali u ruci konopac, da bi se odmah mogli sami rešiti, a to im nije uspelo, jer u momentu, kad je bio nervus vagus pritisnut, svest im je iščeznula.

Dr. Metod Dolenc,
profesor Ljubljanskog Univerziteta.

VI.

Polazeći u pitanju dopuštenosti smrtna kazna sa, često, ali bez većeg uspeha u teoriji osporavanog stanovišta, da država, čijoj zaštiti podleže sva individualna i zajednička pravna dobra, ima prava, da čoveka pod vidom odmazde

za učinjeno krivično delo liši njegovog prirodnog prava na život i, da je to u njenom društvenom interesu u svakom slučaju, kad su krivičnim delom povredjena individualna ili zajednička prava ekvivalentna pravu na život, *u principu se izjašnjavam za smrtnu kaznu i njeno zadržavanje i u našem novom kaznenom zakoniku.*

To činim :

a) Pre svega iz poznatih razloga apsolutne tačnosti i pravičnosti smrtna kazne, u koliko se ona predviđa za ubijstva pod najtežim okolnostima, i ako ovi razlozi često za zakonodavce, pa i za tvorce projekta novog kaznenog zakonika u pitanju smrtna kazna, nisu odlučujući, jer nalazim, da se striktnom pravičnošću kazne za dela ove vrste, ipak najbolje služi javnom interesu ; i

b) Iz pretežnih razloga društvene korisnosti, koji su, kad je u pitanju opravdanost primene smrtna kazna, specijalno u našem društvu, odlučujući. Naše društvo je, kao što je poznato, još mlado i nerazvijeno. Pored vekovnog robovanja i vrlo teške i burne prošlosti, koja je na njegovoj duši ostavila duboke i trajne tragove, ono u stvari i danas još živi nezavidnim životom patrijarhalnog društva, dobrim delom potpuno nepismeno, neprosvećeno, neupućeno u najosnovanija životna pitanja, nesposobno da pravi punu razliku između dobra i zla, dopuštenog i nedopuštenog i u svojim ickušenjima podržavano isključivo svojim labilnim i neotpornim patrijarhalnim moralom. U takvoj sredini sa dosta rdjavih osobina neoblagorodjenog egoizma, atavističke sklonosti se lako bude, iskušanjima se teško odoleva i čovek često iz neznatnih povoda postaje zver sposobna, da izvrši i najkrvoločnije krivično delo. Time se poglavito i objašnjavaju u našem društvu, čak i u najsredjenijim prilikama, neobično velike razmere teškog kriminaliteta, koji bi nesumnjivo uzeo i većih razmera, kada bi se smrtna kazna potpuno ukinula.

Zbog rdjavih strana smrtna kazna kao i iz razloga humanosti, o kojima se ipak u svakom društvu mora voditi računa, *za ograničenje sam njene samo za najteža krivična dela nepolitičke prirode*, te sam i u tom pogledu potpuno saglasan sa projektom.

U pitanju izvršenja smrtna kazna glavno je izbeći dugo i nečovečno telesno i psihičko mrcvarenje osudjenika, a to se, čini mi se, za sada kod nas, najlakše daje postići *vešanjem*. Ovim načinom izvršenja sa žandarmerije se skida, jedna za nju po kad što teška i neprijatna dužnost i prenosi na profesionalnog djelata, te bi i sa tog gledišta bila za preporuku.

Dr. Miodrag M. Aćimović,
profesor Subotičkog Univerziteta

VII

Uredništvo „Branič-a“ obratilo se za moje mišljenje o smrtnoj kazni. Čini mi čast i zadovoljstvo, da se tome pozivu odazovem i da sledeći svoj napis objavim u ovome tako uglednom pravnom časopisu.

Odmah, u početku, činim napomenu, da u raspravu pitanja o smrtnoj kazni neću da ulazim sa čisto teorijskog gledišta prava. Neću to da činim iz razloga, što su oba suprotna pravna gledišta u teoriji dovoljno raspravljena, a razlozi pro i contra odveć su poznati. Mesto da se upuštam u ta i suviše poznata teorijska raspravljanja, smatram da je od mnogo većega interesa, da ovom prilikom izložim u najkraćim potezima gledište o ovome značajnom problemu sa svoga posebnog stanovišta jednoga kriminaliste. Ovo moje gledište izradjivano je i stvoreno koliko teoriskim proučavanjem pitanja o smrtnoj kazni, toliko — upravo mnogo više — mojim ličnim opažanjima i svekolikim dosadašnjim iskustvom. Moje iskustvo stečeno je kroz skoro tri decenije neprekidne službe u kriminalnoj struci, i ja na osnovu njega hoću da se izjasnim: da li i šta smatram da je smrtna kazna potrebna. Kao što će se videti iz samoga izlaganja, u raspravu toga pitanja ušao sam poglavito posmatrajući prilike i potrebe naše zemlje.

Da li sam za smrtnu kaznu? Odgovaram jasno i odlučno: jesam!

Jesam za smrtnu kaznu na suprot mnogim pravnim piscima i na suprot svima onima koji u raspravu pitanja o smrtnoj kazni ulaze sa čisto humanitarnoga gledišta. Istina je, da bih i sam bio više nego zadovoljan, kada bih se mogao pridružiti onima koji su protiv smrtno kazne, jer nalaze da je ili neosnovana na pravu, ili nepotrebna i nehumana. Ali sam služeći u pomogao liciji neprekidno skoro 30 godina, imao dovoljno prilike da se uverim o tome, kakvih sve kriminalnih tipova ima i kakvim je užasnim zločinim delima izloženo naše društvo. Uverio sam se na tolikim primerima iz stvarnog života da je za suzbijanje kriminaliteta u našoj zemlji smrtna kazna još uvek i preko nužna i dovoljno korisna. To će, na žalost, tako trajati i dalje. Upravo, sve dotle, dok naše društvo ne bude uredjeno tako, da se protiv kriminaliteta bori ne samo zakonskim kaznama, već i svima drugim srestvima koja stoje na raspoloženju za tu borbu. A to bi imalo da nastupi onda, kada se celokupni pravi i kulturni nivo našega društva uzdigne na dostojnu visinu, i kad se prosveta i nauka upotrebe s uspehom na oblagorodjavanje i na jačanje pravne svesti naših građana — odnosno onda, kad se i kod nas bude dovoljno jasno shvatilo: da se u borbi za dobro i spo-

kojstvo društva treba da bori odlučno i svima srestvima, kao što su drski, bezobzirni i svirepi izvršioi zločinih dela. Dok pak budu vladale sadašnje prilike i sadašnji prosečni mentalitet našega sveta, smrtna kazna ostaje i dalje jedno nužno zlo, nametnuto samim tim prilikama a u interesu društva kao celine.

Da se, i pored pomenutih prilika, osigura puna javna i imovna bezbednost i održi pun pravni poredak, potrebno je, da se u tome cilju prinesu i izvesne ljudske žrtve. Srećom to treba da budu baš oni zločinci, za koje se stvarno dokaže, da su rođeni ili su postali okoreli narušioi bezbednosti i poretka. Njihov broj je, na sreću, tako mali, da ove žrtve u ljudskim životima ostaju za celinu skoro neprimetne. U ostalom, i samo zakonodavstvo i svi Sudovi treba da imaju za cilj i trude se, da smrtnu kaznu primenjuju u što manjem broju slučajeva, upravo samo tamo gde je ona neminovna. Gubitak tog neznatnog broja života oseća se u toliko manje, u koliko se prizna, da je primerno dejstvo smrtno kazne stvarno i znatno kod samih izvršioica kriminalnih dela, kao i kod lica sklonih kriminalitetu.

Koliko naše posebne prilike zahtevaju održanje smrtno kazne, vidi se i po tome, što se suprotno mišljenje isticalo do sad kod nas samo od strane teoretičara. Vrlo je karakteristično i značajno, da se do sad nisu čuli protesti za ukidanje smrtno kazne, koji bi dolazili iz redova samoga naroda.

Što se pak tiče samih osudjenika na smrtnu kaznu, ja sam zapazio jednu takodje vrlo karakterističnu pojavu. Zapazio sam da je u nizu proteklih godina polovina, ili nešto više od polovine, osudjenih na smrt priznavala opravdanost izrečene kazne. Ta su priznanja činjena većinom nad samom takom a pred izvršenjem presude; u njima je isticano, da je ovakav svršetak života sasvim prirodan i neizbežna posledica učnjjenih dela. Sasvim razumljiva priznanja, kad se ima u vidu, da su većina lica nad kojima je izrečena i izvršena smrtna kazna nosili na duši po nekoliko svirepih zločina.

Ja sam dalje zapazio isto tako, da su ti veliki zločinci, a naročito oglašeni hajduci uživali veliki ugled i veliku popularnost kod sveta naklonjenog kriminalitetu. Znam za nekoliko slučajeva, u kojima su takve ličnosti u policijskom zatvoru tretirane od strane ostalih zatvorenika sa najvećom pažnjom i poštovanjem, upravo kao neka viša bića. Zato zaključujem, da bi bilo vrlo štetno i opasno ostaviti u životu te najgore zločince, jer bi to davalo drugima maha i podstreka za vršenje sličnih zločinih dela.

Pored svega što je naglašeno, ja ponavljam svoje uverenje: da se krivična dela vrše kod nas pod takvim uslovima i u takvoj sredini,

да се за suzbijanje kriminaliteta moraju upotrebljavati najjača srestva. Razume se da се као takvo srestvo ima smatrati i smртna kazna, за коју dakле nalazim да је не треба ukinuti.

Што се тиче samoga načina izvršenja smртne kazne, i u том pogledu nalazim да треба остати при sadašnjim načinima. На томе становишту stojim s obzirom на konzervativizam нашега sveta, који се odavno pomirio са tim i potpuno се навикао на postojeći начин izvršenja kazne. Ако се ipak надје, да се i u овоме pogledu треба да sprovede јединство u целој Državi, neka то буде. Само је несумњиво, да ће то iziskivati izvesne потресе u shvatanjima masa. Ма да је на пример вешање donekle humanije од smртne kazne streljanjem, ipak ће вешање u оним крајевима где је до сад postojala smртна kazna streljanjem бити shvaćeno u маси као izvesna veća неправда i нечовеčnost, те ће несумњиво naići на unutrašnji revolt код tog sveta.

Nalazeći dakле да треба да се остане при sadašnjem stanju u pogledu načina izvršenja smртne

kazne, imam на крају овoga написа да učinim još једну primedbu. Та primedba односи се на јавност izvršenja smртних казни код нас. Postoji пракса да се smртне казне izvršuju пред великим бројем sveta. Čак има гледишта, по којима овako јавно izvršenje дејствује врло корисно. Али ја nalazim, да се имају да odbace takva гледишта. Јер права сврха smртне казне није у томе, да се она јавно izvrši, већ једино у томе, да се из друштва ukloni svaki okoreli нарушилац јавног мира i безбедности. Само izvršenje smртне казне пред масама може donekle имати доброга дејства али може исто тако, — i то много више — да дејствује i врло nepovoljno, razvijajući, između ostaloga, i све rdjave instinkte njihove. Зато stojim на гледишту, да не би требало да се u будуће smртне казне izvršuju u пуној јавности а пред масом гледилаца.

Vasa M. Lazarević,
načelnik Ministarstva Unutrašnjih Dela u penziji; urednik „Policije“.

ЈЕДНА НЕПРАВИЛНА И НЕЗАКОНИТА ПРАКСА ГЛАВНЕ КОНТРОЛЕ

Dr. ДАНИЛО Ј. ДАНИЋ
СЕКРЕТАР КАСАЦИОНОГ СУДА

(Свршетак).

Али и поред овог сумарног законодавства, законодавства путем финансијских закона, влада је у последње време опет почела да се у неколико враћа старим навикама: владању уредбама.¹⁾ Тумачећи широко чл. 94 Устава, влада почиње мање више о свима предметима да доноси уредбе. Чак ни т. зв. законодавна материја није од тога поштеђена; чл. 235. и 236. финансијског закона за 1927—28. г. за ово су врло карактеристични, о чему смо раније ми већ писали у доле наведеном чланку. Овај начин постепеног нестанка законитости, који се овако спроводи од стране управне власти, поред осталих последица који он има на стабилност правног поретка и сигурност правног саобраћаја, има једну тешку последицу која је од утицаја и на сам рад нижих управних власти, као и на сама схватања Државног Савета и Главне Контроле, а која се састоји у томе, да су и ове власти, због оваквог начина рада у законодавству дошле до уверења о арбитарном карактеру оваквог су-

марног законодавства, и почињу да га примењују веома несигурно, и што је још најгоре у целој овој ствари, и сама примена закона донетих редовним путем, по редовној законодавној процедури, није поштеђена од оваквих схватања. Ако се упитамо, шта је овоме један од главних разлога, мораћемо утврдити, да је то једно наслеђено психолошко расположење које је укорено нарочито код управних власти још од 1918. год., које и данас траје ма да су прилике у неколико измењене. То је у осталом један од најбољих доказа, колико онај ранији начин рада помоћу *уредбеног законодавства* има штетних утицаја и на данашње прилике.

Овога пута у смислу ових разматрања, мислимо нарочито на једну праксу Главне Контроле као тужилачког органа пред Државним Саветом у циљу заштите законитости и државних интереса, која је карактеристична за ово што смо напред изнели. Ево дакле у чему је ствар. По чл. 21. Закона о Државном Савету и Управним Судовима, постоји начело, да се у циљу заштите законитости и јавног интереса, могу као тужиоци пред управним судовима и Државним Саветом јављати нарочито одређени органи државне власти, и то противу одлука нижих

¹⁾ В. о томе наш рад у *Архиву за правне и друштвене науке*. књ. XIV, св. 5. „Законодавна овлашћења из финансијских закона,“ и наш рад у *Браничу* „Одредбе о уредбама по Видовданском Уставу, год. XII, бр. 5.

управних власти (мањих од Министра) тужба се подноси територијално надлежним управним судовима, а противу министарских решења и указа тужба се подноси Државном Савету. Пред Државним Саветом као тужилац у име државе јарља се Главна Контрола. Ову одредбу закона о Државном Савету и Управним Судовима, Главна Контрола је схватила тако ригоризно, да се пред Државним Саветом појављују и такве њене тужбе, којима се директно иде на то, да се осујете или потпуно униште субјективна права појединаца. Право тужбе у смислу чл. 21. напред поменутог закона дато је Главној Контроли противу указа и министарских решења. Оно што Главна Контрола може да напада пред Саветом, јесте сам тај указ, или само то решење као такво. У пракси, међутим, Главна Контрола напада пред Државним Саветом и *саме пресуде Државног Савета* и то на један интересантан начин. У случају да је Државни Савет по тужби једног појединца поништио решење Министрово и овај по пресуди Државног Савета донео друго решење, али не поступи потпуно у смислу те пресуде, већ донесе решење мање више самостално и том приликом повреди закон у корист појединаца, онда је сасвим разумљиво, да у томе случају постоје сви објективни услови за напад таквог решења у смислу чл. 21. Закона о Државном Савету и Управним Судовима. Министар је поступио по пресуди Државног Савета, али је у исто време учинио нешто више што није смео по закону учинити. Нико не може спорити, да је у оваквим случајевима тужба Главне Контроле оправдана и потпуно на своме месту. Таква би се пракса у осталом могла само пожелити, пошто би она ишла у прилог заштите и учвршћивања законитости.

Али Главна Контрола има у овоме погледу и једну другу праксу, која је сасвим противна овој напред поменутој, једна пракса која не само што је чудновата, већ и без икаквих законских и правних основа. Та пракса коју ћемо ниже изложити, састоји се у овоме. Схватајући чл. 21. Закона о Државном Савету и Управним Судовима тако, да она може поднети тужбу противу сваког министарског решења, Главна Контрола сматра, да има право тужбе и противу оних решења, која су потпуно заснована на пресуди Државног Савета. Главна Контрола у тим случајевима аргументише овако. Ако је пресуда Државног Савета противна закону, и решење које ту пресуду извршује јесте самим тим незаконито, према томе, противу једног незаконитог решења тужба се *може и мора* изјавити у смислу горе поменутог законског прописа. У једној од

оваквих својих интересантних тужби, Главна Контрола је изречно навела . . . „*да разложи у пресуди Државног Савета, на којој је и решење засновано, немогу ојштити . . .*“ Из овога посредним путем изилази, да Главна Контрола стоји као виши арбитражум и над самим Државним Саветом, и као даља козенквенца опет би било то, да ниједна пресуда Државног Савета не би била коначна нити би се могла извршити, док не би имала *визу* Главне контроле! Мислимо да је јасно за свакога и да то не би требало нарочито доказивати, да оваква пракса Главне Контроле не само да није законита, већ да је напротив штетна и убитачна по сигурност правног поретка и правног саобраћаја.

На овај начин Главна Контрола као највиши рачунски суд, позвана да штити законитост у администрацији с једне стране и јаван интерес с друге стране, чини тужбама овакве врсте један утисак по коме изгледа, да Главна Контрола иде баш противу законитости чији она треба да буде чувар. Оваквим тужбама Главна Контрола узима у осталом на себе једну улогу која јој не припада ни по једном законском пропису. На против, и Главна Контрола, као и све друге управне и остале државне власти, дужна је поштовати извршност одлука управних судова и Државног Савета као и свих других судова у земљи.

Закон о Државном Савету и Управним Судовима дошао је као последица начела изнетог у Видовданском Уставу, да се административно судство не само стави на модерна основу, већ да му се да и законска санкција, коју оно раније није имало по старом српском Уставу. Приликом извођења реформе управног судства кол нас, које је до појаве Видовданског Устава било готово рудиментарно, законодавац се постарао да пропише и санкције за ефикасност пресуда Државног Савета и Управних Судова. Тежња законодавца састоји се у томе, да се акта управне власти ставе под судску контролу те да се на тај начин изведе законитост у управи. Чл. 42. и 43. Закона о Државном Савету и Управним Судовима прописују санкције за одлуке Управних Судова одн. Државног Савета, и пресудама Државног Савета као врховног Управног Суда закон даје извршну моћ, т. ј. даје им ауторитет пресуђене ствари, исто онако као и решењима Касационог Суда. Ту правну снагу имају пресуде Државног Савета и Управних Судова не само према појединцима, већ и према свима државним властима, па и према Главној Контроли. Једна извршна пресуда Државног Савета или Управног Суда, то је један

правно снажан акт у сваком погледу као и једна извршна пресуда редовнога суда. Шта би у опште остало од судства, када би њихове одлуке извршне по свима законима, подлежале још некаквој накнадној контроли друге власти. Шта би онда управо било са правима појединаца и са целокупним правним поретком? Да би се стало на пут свакој правној несигурности, створен је у свима државама па и у нашој држави један правни институт познат под именом *auctoritas rei iudicatae* који се огледа у правној снази извршних судских одлука и осталих државних власти. Сасвим је могуће, да те одлуке у неким случајевима буду погрешне и незаконите, али и ако такве оне уживају правну моћ ради стабилности правних односа у друштву. Како би се могла имати законска сигурност у друштвеним односима, ако би такве одлуке могле бити сваки час контекстиране. Незаконите са гледишта објективне оцене позитивнога права, оне су законите са гледишта решења конкретного случаја, т. ј. законито је све оно, што надлежан суд у конкретном случају нађе да је у сагласности са законом.

Према свему овоме Главна Контрола не

може тужбом нападати једно решење управне власти, које је донето у потпуној сагласности са пресудом Управног Суда или Државног Савета који га је раније поништио, јер је оно донето по одлуци једног државног органа, одн. једне државне власти, која је по надлежности својој била једино позвана да каже шта је у конкретном случају основано на закону. Све што Главна Контрола том приликом може да уради јесте, да садржину решења у питању сравни са извршном одлуком Управног Суда или Државног Савета на основи које је оно донето, па ако нађе да је то решење потпуно засновано на одлуци Управног Суда или Државног Савета има да му призна потпуну важност без обзира још и на то, да ли је пресуда Управног Суда или Државног Савета на закону основана. Ова пракса Главне Контроле, коју смо сад изложили, није толико последица неразумевања законских прописа нити начела на којима почива управно судство по нашем позитивном праву, колико је она последица једног менталитета створеног за владе „уредбеног законодавства“, који се поред свих промена које су од тада до сада извршене, још и данас у пракси одржава.

НАШ ПАРЛАМЕНТАРИЗАМ

— КРАТАК ПОГЛЕД НА РАЗВОЈ И ЕГЗИСТЕНЦИЈУ НАШЕГ ПАРЛАМЕНТАРИЗМА —

НЕНАД М. ПОПОВИЋ

ИСП. СУДИЈА

У свима европским државама, које имају парламентарни систем владавине, данас су мање више парламентарна начела утврђена, и о њима се у јавном животу тих држава сада врло ретко дискутује. Тако на пр. у Енглеској, најстаријој парламентарној држави парламентарна правила и обичаји примењују се у пракси до детаља, и никада ни једном фактору у тој држави није пало на ум да се томе противи, и да силом своје власти спречава ток парламентарног живота. Једна држава, којој је много стало до тога, да буде парламентарна, мора исто као разумна домаћица што у домаћинству ради по рецепту, да се придржава тачно закона који гарантују парламентарно уређење. Иначе би се десило то, да се у тој држави не зна шта ко ради.

Нема већег хаоса, него у једној држави, која је привидно парламентарна, а у ствари се у њој влада самовласно. Ту су честе унутрашње кризе, рђав међународни положај, а долази често и до непромишљених ратова. Много је боље и корисније за једну државу

да се појављује онаква каква је, а не иза парламентарне форме, да крије једно непарламентарно уређење.

И баш због таквих концепција у појединим називи парламентарним државама, парламентарни систем, који се нарочито после Великог Рата почео нагло развијати, и узимати све више маха код просвећених народа, постао је данас општа мета, коју теже да погоде државе са аутократским уређењем.

Међутим та борба и пропаганда непарламентарних држава противу парламентаризма, немоћна је, да у већини парламентарних држава измени или уништи освештана и утврђена правила парламентарног реда.

Ова се немоћ илустровала баш у најскоријој политичкој историји Енглеске. На име, једна непарламентарна држава налетела је потајно, путем пропаганде, на Енглеску, у циљу слома њеног данашњег државног поретка. Али је тај налет био осујећен енглеском унутрашњом парламентарном политиком.

Међутим, и ако је тешко, готово немогуће,

старе парламентарне државе спољним утицајем бацити на тло непарламентарности, ипак, то не важи за млађе парламентарне државе, које су у своје време парламентаризам рђаво себи накалемиле, и дале му живота, под нарочитим социјалним и економским условима.

У ред ових држава, чији би се парламентаризам могао лако уништити утицајем са стране, спада и наша држава.

Колико ми имамо претензија на парламентаризам, а колико смо парламентарни у ствари?

Ми мислимо, да није довољна ознака парламентаризма, то, што пише у нашем Уставу да имамо уставну парламентарну државу. Потребно је видети колико се и под каквим условима то уставно правило огледа у нашој пракси. С тога, да нам се не би пребацила недокументованост тврђења осврнућемо се на догађаје из нашег политичког живота, који најбоље илуструју наш парламентаризам.

Нама је познато, да постоје у главном два типа парламентаризма: енглески и француски. Тако исто знамо, да се енглески парламентаризам одликује тиме, што у њему кабинет има водећу улогу, а француски пак тиме, што ту улогу има парламенат,

Из тих чињеница као логичан закључак следује то, да енглеска влада ретко пада у парламенту, а да француска влада готово увек пада у парламенту.

Сада се поставља питање, коме, од ова два поменута типа, припада наш парламентаризам.

Наш парламентаризам истина има сличности са енглеским, јер и у њему влада има претежнији положај над парламентом; и у њему владе не падају у парламенту. Али, за разлику од енглеског парламентаризма, оне не падају ни на т. зв. „слободним изборима.“

Наше владе ма какве биле не падају у парламенту, зато што код нас у пракси не постоји политичка одговорност министара. Наше владе не падају ни на изборима, јер располажући материјалним средствима и влашћу оне себи у много случајева на недозвољен начин осигуравају већину.

У место, да наши министри за своја акта одговарају пред парламентом они одговарају у ствари пред својом странком, која сачињава већину у Парламенту. Ова владина већина која нема баш увек добре моралне квалификације, на тај начин спасава министре од одговорности, па ма како они оштетили државне материјалне и моралне интересе. Владина већина је хтела увек да гледа у интерпелацијама и питањима опозиције, један маневар који је уперен против њених

министара. Према томе у нашем Парламенту код такве владине већине илузорно је било захтевати и тражити законитост и исправност од појединих министара.

Колико високо стоје наше владине већине најбоље ће да покаже овај случај. Једна наша владина странка, док је била компактна, није хтела у Парламенту да гласа да се извесни министри који су били оптужени у то време за корупцију издаду суду, и ако је опозиција била тада поднела доказе, који су дотичне министре теретили. Међутим, кад се доцније та иста странка фракционисала искрсло је то, да су две фракције те странке уставале противу рада тих истих министара.

Према таквом стању изгледа да оно што би се у најгорем случају могло догодити неком нашем министру који је оптужен Парламенту јесте то, да не буде за извесно време министар.

Међутим баш у тој индолентности нашег парламента према свему ономе што баца ружну слику на наше функционере, лежи разлика између нашег парламентаризма и осталих парламентаризама у Европи.

Код нас се у пракси не допушта одговорност министара, она права одговорност и политичка и законска, коју захтевају интереси парламентарне државе.

ОвOME су узрок наше парламентарне већине, које за разлику од осталих парламентарних већина у другим државама, не чисте из својих редова неисправне чланове; оне не отказују љубав својим члановима какви они били, из бојазни да се не створи расуло у њиховој странци.

И баш та чињеница, што ниједан од наших министара, ма колико се указивало на њихов противзаконит и штетан рад нису имали прилике да бране своју част пред судом, убија код народа веру у наш парламентаризам.

Међутим наведене мане нашег парламента не да нису рђаве стране парламентаризма у опште, као што се то код нас мисли, већ нису никакви елементи парламентаризма. Код нас се у опште узима погрешно и појам парламентарне већине, јер се мисли, да је та већина свемоћна и то у најширем смислу речи, т. ј. да она може чинити чак и оно, што не би било целисходно са гледишта државне политике, али што би било корисно за њену странку и за њене чланове појединачно.

Придавање таквог значаја владиној већини, не значи ништа друго, него је сматрати неком олигархијом, која је свемоћна и непогрешима.

Раније смо навели, због чега наш парламентаризам не личи енглеском. Сада нам остаје, да видимо да ли је наш парламентаризам сличан француском.

По овоме питању можемо дати сигуран одговор, да наш парламентаризам нема никакве сличности са француским и то са ових разлога.

У Француској владе падају у Парламенту и то врло често. Код нас међутим то није случај, јер до сада готово ни једна наша Влада у критичној ситуацији није хтела тражити поверење Парламента, већ би једноставно издејствовала указ о распуштању или одлагању Парламента, и на тај начин омогућила себи живот без контроле Парламента до нових избора. То је једна пракса којом се без мало све наше владе служе. Колико је та пракса парламентарна види се најбоље из тога факта: што је влада увек у стању распустити Скупштину, кад год би у место тога требало да јој полаже рачуна о управи

земљом. Истина у Француској су врло честе кризе влада, а исто тако и код нас. Али француске владе падају у Парламенту због крупних питања, као што су доношење једног новог закона, повећање порезе, усвајање буџета и т. д. Међутим наше кризе у влади наступају махом због ситних личних мотива; најчешће због тога, што, ако су две коалиране странке на влади траже једна од друге уступке у министарским положајима или нечему сличном, па се не споразуму и дође до разилажења између њих.

У суштини криза једне Владе има исте последице: застој у државним пословима. Само је разлика у томе, што се једна криза владе у првом случају може правдати државном нуждом, а у другом случају не може се правдати ничим.

Овакав, какав је, наш парламентаризам, поред тога што нас скупо кошта, не даје никакве позитивне резултате у државној управи.

КРАЂА И ЊЕНЕ ВРСТЕ ПО ОПШТЕМ КАЗНЕНОМ ЗАКОНИКУ

ВИТОР Д. КРСТИЋ

КМЕТ-ПРАВНИК БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНЕ

И пројекат казненог законика од 1921/22, као и пројекат од 1910. године, напустио је поделу крађа вредности, задржавајућа се само код крађе стоке за мерило веће кањивости. Крађу стоке предвидео је овај пројекат у последњој алинеји § 310, ако је вредност крађе већа од 3.000 динара. А ако је мања ова ће се крађа казнити по § 308. истога пројекта. Пројекат од 1910. године узео је као просечну вредност: код теже врсте крађе стоке 50 динара која је у оно време представљала знитну вредност, а пројекат од 1921/22., с обзиром на сада увећану вредност објеката за тежу врсту крађе стоке узима просечну вредност већу од 8.000 дин.

Пројекат од 1921/22. у § 308. говори о лакшим врстама крађе, а у § 310. о тешким врстама. Упоредијући текстове пројекта из 1910. и 1921/22. који говоре о крађама, види се да је пројекат од 1910. године послужио као основица пројекту од 1921/22. године, у колико овај пројекат од 1921/22. није учинио одступања. Тако: пројекат од 1921/22. за крађе лакше врсте предвиђа као главну казну строг затвор, а пројекат од 1910. обичан затвор; пројекат 1921/22. у § 310. казни као крађу теже врсте, ако је при вршењу крађе учинио имао при себи какво

опасно оруђе ради напада или одбране; пројекат од 1910. не предвиђа казну за овај случај. Пројекат 1921/22. казни и покушај лакше врсте крађе, а пројекат од 1910. не казни покушај лакше врсте крађе и т. д.

И пројекат од 1921/22. не даје ону заштиту земљоделским алатима, коју им дају §§ 221. а., 223. б. и 223 в. садањег законика. Узроци су са којих то чини, несумњиво, исти који су руководили и пројекат од 1910. год.

Опасне крађе

Ове крађе постоје онда када су извршене под нарочитим околности, без обзира на вредност украђеног предмета. Те су околности: начин на који је извршена крађа, време када је извршена; место на коме је извршена; с обзиром на слободу онога према коме је извршена, с погледом на особине учиниоца и предмет према коме је учиниена. Садањи законик говори о опасним крађама у §§ 223., 223. а, 223. б. и 223. в.

Параграф 223. гласи: као опасна крађа без призрења на величину украденог предмета, да се казни робијом до десет година у следећим случајевима: 1.) кад крадљивац обијањем или проваљивањем или отварањем кућа, дућана и других зграда у којима људи

живе или у онима принадлежеће зграде и затворене просторе и авлије уђе, и крађу учини; 2.) кад крадљивац ноћу у таква здања, куће, дућане и овима принадлежеће зграде и затворене просторе уђе, ускочи или отвори, или се још за дана у таковима за цел крађе прикрије и затвори и крађу учини; 3.) кад ко обије и поара цркве, манастире и јавне збирке, за науку, художество и уметност; 4.) када је крадљивац носио при себи оружје или друга опасна оруђа (која не служе као средство за крађу); осим ако се докаже, да крадљивац није исто за цел одбране или нападања са собом понео. Но ако буде олакшавних околности казна се може спустити до на шест месеци затвора. Онај, који је учинио три или више опосних крађа, или поред две или више простих и две опасне, да се казни робијом до двадесет година (до закона о изменама и допунама од 13. маја 1902. године казна је била смрт).

Овако исто да се казни и онај који учини опасну крађу, почем је пре тога два пут за просте крађе, или један пут за опасну осуђен био „(до закона о изменама и допунама од 13. маја 1902. године кажњава се учинилац смртном казном).“ Са последњим и претпоследњим одељком овога прописа у вези је § 223 г. каз. зак. По њему, ако би крађа

стоке и земљоделскога алата била учињена у стицају, поврату и у опште на начин како предвиђају претпоследњи и последњи одељак § 223. кривац се казни до 15. година.

Ми смо, дајући дефиницију опасне крађе казали, да крађу чине опасном извесне околности у којима је она учињена. Те околности налазе се у § 223. На пр. у тачки првој пом. прописа предвиђен је начин извршења крађе: обијање, ускакање, проваљивање и т. д. У тачки другој предвиђена је околност времена, и главно обележје ове крађе јесте увлачење и прикривање да се крађа изврши ноћу па макар се крадљивац увукао у кућу, дућан и т. д. и на отворена врата. Оваква се крађа може учинити само од страног лица; а не и од онога који се у кући налази по каквом правном основу, јер би у овом другом случају имали крађу из § 222. тач. 5. каз. закона. Речи: уђе, отвори, ускочи непотребно су понављане, јер ако неко уђе, ускочи или отвори затворен простор, врши опасну крађу без обзира да ли ју је учинио дању или ноћу. Под речју ноћ треба разумети оно време које уобичајено употребљавати за ноћни одмор и спавање, а не мрак, помрчину. С обзиром на место на коме је крађа учињена, поред осталог, тражи се да је крађа учињена у зградама у којима људи живе, као што се вели у тачки првој. (Наставиће се).

СУДСКА И АДМИНИСТРАТИВНА ПРАКСА

Кауција положена по Закону о Државном Рачуноводству је гаранција не само за извршење уговора него и за накнаду штете.

Управа Државних Монопола тужбом од 25. јуна 1924. год. Т.Бр. 2255 заведеном код суда 15. августа 1924. под бр. 33410 тужила је Првостепеном Суду Ј. С. износећи да је овај уговорима узео под закуп искључиво право великопродаје дуванских израђевина и цигар-папира за реоне Лашко и Цеље, а за време од 1. јануара 1924. год. до закључно 31. децембра 1925. год. Провизија је уговорена за реон Лашко 1.79% на потвршњу 8,000.000 дин., а за реон Цеље 1.49% на потрошњу од 21,000.000.— дин. по чл. 15. и 223 поменутих уговора.

Даље је навела, да је тужени 1. јануара 1924. год. место да приступи извршењу уговора, актом својим од 4. јануара 1924. исте отказао, због чега је на основу чл. 98. зак. о држ. рачуновод. одлуком од 12. јануара 1924. М.Бр. 493 наредила да се прикупе директне понуде за реоне Лашко и Цеље и

закуп уступи ономе чија понуда буде најповољнија. Од прикупљених директних понуда најповољније су биле за реон Лашко — понуда К. Е. са провизијом 2.95%, а за реон Цеље понуда В. Ф. са провизијом 2.80%, те је њима великопродаја дата у закуп одлуком Управног Одбора Самосталне Монополске Управе од 12. јануара 1924. год. М.Бр. 493.

Овим одустанком од уговора тужени је проузроковао управи штету за реон Лашко 1.60%, што на уговором предвиђену продају од 8,000 000.— дин. износи 92.800 дин. а за Цеље 1.31%, што на потрошњу од 21,000.000.— износи 275.100.— дин. и у укупној суми 367.900.— па је овом суду као надлежном на основу § 34. Г. С. П. а и чл. 35. уговорних услова тужила именованог С. и тражи да га суд осуди на основу § 800. Г. З. и чл. 98. Зак. о Државном Рачуноводству на накнаду штете Управи у износу 367.900 дин. — са законским интересом од дана подизања тужбе до наплате, да плати 10.000 дин. парничких трошкова и судску таксу. Тужби је приложена за доказ навода, у

овереним преписима: о великопродаји дувана прерађевина и цигар-папира за реоне Лашко и Цеље, услове под којима је Управа дала под закуп ове великопродаје дувана, писмо о отказу закупа од 1. јануара 1924. и оверен препис одлуке Управног Одбора Управе Монопола од 14. јануара 1934. год. Бр. 286 са два акта одељена продаја Управе Монопола у овереном препису.

Тужени у своме одговору на тужбу од 26. августа 1924. год. под Бр. 3751 навео је, да је тражење Управе Државних Монопола неумесно и недоказано, јер је самим уговором између њега и Управе предвиђено, да ће му кауција у 145.000.— дин. пропасти ако га не изврши. Уговор није могао извршити с тога, што су у закупљеним местима закупи дувана картелисани од там. људи и што му није било могуће наћи потребних локала, а Управа му у овоме није хтела помоћи. Због овога је одрекао извршење уговора и пристао да му уложена кауција пропадне, што је једина санкција за неизвршење уговора. Молио је суд да Управа Држ. Монопола одбије од тражења, а осуди је на плаћање његових дангуба и трошкова у износу 2.000.— дин.

На рочишту 3. октобра т. г. заступник тужилачке стране остао је при тужби и поднетим доказима истичући, да су наводи туженог у одговору на тужбу без вредности и без доказа, приговорио је заст. тужења да су докази на рочишту поднети такође без доказне вредности, као и то, да се величина штете не може рачунати по понуди лица која нису у закљученом уговору учествовала, већ се штета има израчунати према разлици која се показала између уговорне цене са туженим и цене на накнадној лицитацији понуђене и од стране Упр. Монопола усвојене услед одустанка од уговора по § 800. Грађ. Закона чл. 98. Зак. о Држ. Рачуновод. и ст. 7. чл. 58. правилника за извршење закона о држ. рачуновод. Тужени је одговоран за штету не само уложеном кауцијом, већ и осталом својом имовином. Тражио је осуду туженог на накнаду штете по тужби, плаћања таксе и парничних трошкова по оцени суда.

Заступник туженога остаје при одговору на тужбу свога властодавца с тим, да тужилац ничим није доказао да му је радњом његовог властодавца учињена ма каква штета, те према томе и нема права на штету коју је тужбом тражио.

У даљој речи навео је, да је Управа Монопола одржала две лицитације за давање под закуп продаје дувана за реоне Цеље и Лашко у времену од 1-1-1924 до 1-1-1926 год. Прва

лицитација није одржана због недовољног броја лицитаната, а на другој одржаној 3. XI-1927, његов властодавац као најповољнији понуђач узео је под закуп продају дувана за реон Лашко 1.79% а за реон Цеље 1.49%. После овога најјефтинији је био за Лашко са 3%, а за Цеље са 2.85% најамничког процента.

После ове друге лицитације која је одобрена, закључен је уговор између његовог властодавца и Управа Монопола, што се доказује приложеним, од стране тужиоца, уговорима. Према условима уговора закуп — његов властодавац положио је кауцију у износу 145.000 дин. 2¹/₂% ратне штете. Како су му при извршењу уговора у крајевима где га је имао извршити чињене огромне сметње, обратио се је писмом Упр. Монопола 22 децембра 1923 год. којим је тражио да се премести главна продаја дувана за реон Лашко у Трбовље или му се дозволи привремено слагалиште за реоне Лашко, Цеље и Коњице у Цељу. Како му Упр. Монопола није изашла у сусрет, а локале у Лашком и Цељу није могао наћи, при том му је и банка у последњем моменту кредит одрекла, то је био приморан одустати и од уговора, о чему је известио Упр. Монопола писмом 3/1924. Уговор је с тога, имао престати важити с тим, да кауција падне у корист Упр. Монопола. Она међутим тражи некнаду штете и ако је то противно чл. 16. склопљеног уговора. Шта више штету не може доказати, јер је на овој ужој лицитацији Упр. Монополе дала под закуп продају дувана за реоне, Лашко К. Е., а за Цеље за по 0.05% јефтиније, него што је то морала дати истима на лицитацији од 3. новембра 1923. год. да није било његовог властодавца. Штету је претрпео његов властодавац губитком кауције, а не Управа Монопола пошто је даљим закупцима дала све оно што је његов властодавац молио актом од 23. XII-1923. а она одбила.

Приговорио је заступнику тужиоца да нема места примени Зак. о Држ. Рачуноводству, већ се спор има расправити по склопљеном уговору.

По разматрању спорног предмета, Првостепени Суд пресудио је да се тужилац Монопол. Управа одбије од тражења накнаде штете, са ових разлога:

1. Управа Монопола закључујући уговор о великопродаји дувана за реоне Лашко и Цеље са туженим обезбедила је извршење истог кауцијом коју је закупач положио у напред. Ова кауција предвиђена чл. 16. уговора има карактер капаре, те по § 550. Г. З. страна која не испуни уговорене обавезе

има изгубити капару, односно је противна страна може за себе задржати.

Уговором између парничних страна нису предвиђена никаква друга средства која би снашла одуставну од уговора страну сем губитка кауције — чл. 16. уговора, те задржавање ове као капаре једина је накнада Управи Државних Монопола, као закуподавцу, за извршење уговора од стране закупца.

2. Нема места примени закона о Држ. Рачуноводству, већ се спор има расправити по уговору. Ово с тога, што је закон о Држ. Рачуноводству општег карактера и не може имати примене онде где постоји специјалан уговор, који је за уговараче Закон — § 13. Грађ. З. (уговор за уговараче има силу закона и по § 547. г. зак. Ово све важи и за правилник о извршењу Закона о Држ. Рачуноводству).

Приговор тужилачке стране, да се штета има накнадити по § 800. Г. З. неуместан је, јер је задржавањем капаре (кауције) њено право на другу накнаду угашено. То је смисао сваког уговора коме се при закључивању у знак тврђе сигурности извршења, да капара.

Са истих разлога неуместан је приговор, да је тужени одговоран и осталим својим имањем за штету произишлу из неизвршења уговора, као и онај, који се односи на одмеравање величине штете.

По изјављеном незадовољству С. Мон. Упр. Београдски Апелациони Суд у свом I одељењу 19. марта 1926. под. Бр. 1448 одобрио је пресуду Првостепеног Суда. Али, на изјављени жалбу тужилачке стране Касациони Суд ништи пресуду Апелационог Суда мотивишући поништај овако.

Погрешно је Апелациони Суд што је одобрио пресуду првостепеног суда који је стао на гледиште, да кауција предвиђена спорним уговором има смисао капаре из § 550. Г. З. Гледиште Првост. Суда је погрешно, јер та кауција има само смисао и карактер залог за обезбеђење извршења уговора а не смисао капаре. Да је то тако јасно се види како из напред наведеног уговора тако исто из чл. 88. Зак. о Држ. Рачуноводству, чија примена ни иначе није искључена спорним уговором, као што се то опет види из чл. 2. пом. уговора али у осталом, баш када би се и узело, да кауција има смисао капаре уговорна страна је и у том случају по § 550 Г. З. овлашћена да тражи накнаду штете проистекле услед неизвршења уговора. Сем тога у чл. 16 уговора на коме је првостепени суд и засновао своју пресуду, није искључено право уговарача, које имају по прописима грађанског законика да за штету

створену услед неизвршења уговора, ако је она већа од положене кауције, могу да траже накнаду путем особеног спора онако исто, као што и код случајева саме капаре уговарач може да тражи накнаду штете ако одустане од тражења капаре, а у овом случају то се баш и тражи.

Београдски Апелациони Суд у I одељењу 20. маја 1926. г. Бр. 3399. дао је ове противразлоге:

„Полазећи од поставке, да је кривицом туженога настао раскид уговора, имају сада да се одреде последице тога раскида, односно да се извиди и утврди, да ли за противну страну постоји услед тога каква штета, колика је и на који се начин та штета има да утврди.

Обзиром на тужбено тражење, које садржи захтев осуде туженога на плаћање диференције између уговорене провизије с туженим и провизије уговорене новим уговарачима без обзира на задржану кауцију туженога, појављује се питање, да ли је тужилац у опште претрпео штету и да ли ова износи онолико, колика је представљена у тужби.

Основ за накнаду штете услед раскида уговора претпоставља да невина страна услед наступелих промена у коњукурама, није у могућности да новим уговором у оној мери обезбеди, односно прибави економске користи, до којих би иначе у даном моменту дошла, да је уговорач својим обећањем за извршење примљених обавеза није у томе омео. Ово је нарочито код уговора о лифровању, изради грађевина, извршења извесних радова, изради предмета и томе слично; — код којих услед раскида уговора а у међувремену од момента раскида па до закључења новог уговора, може доћи до скакања цене роби и других услуга, те услед тога и немогућности да невина страна под онако повољним условима, који су владали у времену закључења раскинутог уговора, закључи сада такође повољан уговор. Несумњиво, да би у овим случајевима онај вишак вредности, који би невина страна при закључењу овог другог уговора морала жртвовати тај издатак вишка у вредности за њу, представља штету на чију би накнаду имала право од криве стране.

Да ли се ово резонување може у потпуности применити код уговора, као што је спорни уговор о уступању искључивог права продаје дувана. Да ли би и код таквих уговора имало да се узме у обзир само разлика у ценама између прве лицитације која је остала на туженоме и друге лицитације, по којој је тужилац другим лицима уступио великопродају дувана, — претпо-

стављајући разуме се, да је та разлика у ценама ишла не у корист већ на штету тужиоца, — и да се само према томе цени, да ли има за тужиоца штете.

Питање је сад, да ли би та разлика у ценама представљала за тужиоца фактичку штету или само привидну; т. ј. да ли би тужилац, да се тужени није јављао са својом понудом, могао у времену расписане лицитације закључити тако повољан уговор о великопродаји дувана, и за тим, да ли је тужилац закључујући накнадно са другим лицима уговор то учинио под тежим условима у погледу цене, но што би га уопште могао закључити приликом прве лицитације, да на њој није учествовао са својом понудом и тужени.

Из тужбе се види, да је продаја дувана уступљена на накнадној лицитацији, односно директно прикупљеним понудама за реон Ц. са процентом 2.95 а за реон Л. са провизијом од 2.80 дин., док су понуде при првој лицитацији изузимајући понуду туженога биле као најповољније и то за Ц. 3% а за Л. 2.90% (као што се то види из уверења на роч. белешци) дакле, неповољније теже понуде, но оне доцније по којима је тужилац накнадно закључио уговор.

Питање је сада, у чему је у опште оштећена тужилачка страна, када се из изложеног види, да тужилац у времену прве лицитације на коју се јавио и тужени, но би ни могао постићи повољнију понуду, но што му је то пошло за руком при накнадној лицитацији одржаној по раскиду уговора са туженим. Када би се и могло сматрати; да диференција у процентима означеним у спорном уговору и у накнадно закљученом уговору представља штету за тужиоца, — питање је да ли та штета износи онолико колико је тужбом представљена.

Из спорног уговора се види, да су проценти уговорени на потрошњу дувана која је у чл. 23. уговора предвиђена укупно и по једном и по другом уговору на 29,000.000 дин. Да би се сада тужбом представљена штета могла сматрати за фактичку, стварна претпоставка је, да би тужени фактички и препродао количину дувана у предвиђеној вредности од 29,000.000 дин., те да би се могло говорити о тачној суми разлике у процентима, коју тужилац представља за себе као причињену му штету. Међутим о тој фактички утрошеној количини дувана, према којој би имала да се израчуна укупна сума процента ради срачунавања разлике у процентима — нема доказа.

Осим тога Апелациони Суд даље налази, да када тужени раскида уговор због тога,

што му није било могуће отворати стоваришта у местима означеним у уговору, а на његов предложен аранжман по том питању тужилачка страна није пристала већ прихватила раскид уговора, онда је за право тужиочево на накнаду штете потребан и доказ да је и при закључењу накнадног уговора остао исти услов у погледу отварања стоваришта, као што је било предвиђено и у првом спорном уговору. Јер, ако се при другој лицитацији одустало од тих услова, и лицитантима пружена повољнија могућност у томе погледу, као што то тужени истиче, онда се туженоме не може приписати кривица за раскид уговора због неиспуњења тога услова, ако је тужилац принуђен стварним приликама учинио одступање од тога услова и признао олакшице, које раније није хтео учинити туженоме, који их је захтевао пре но што је дошло до раскида уговора.

Из тужбе се не види, а нема ни доказа, да је тај услов остао немодификован и при накнадној лицитацији, а Апелациони Суд натази, да је тај доказ потребан кад се тражење накнаде штете заснива на раскиду уговора због неизвршења баш тога услова.

Са свију ових разлога Апелациони Суд налази, да за тужилачку страну у овом случају нема фактичке штете и да она није доказана а нарочито у величини која је представљена у тужби.

Но и када би се узело да за тужилачку страну услед оваквог раскида уговора има какве штете Апелациони Суд налази, да у погледу утврђивања величине штете, која би могла произаћи услед раскида уговора за једну страну постоје два начина, или да се величина штете утврди у току спора или да је уговорач при самом закључењу уговора предвидео и на тај начин ослободе невину страну како за доказивање претрпљене штете тако и њене величине, а у исто време ослободе одговорности криву страну од накнаде веће штете но што је уговором предвиђено.

У овом спору између парничара предвиђено је уговором, да тужени положи извесну кауцију која ће служити према чл. 8. услова и чл. 16. уговора не само за наплату казне и осталих накнада и трошкова за које би тужени био одговоран по том уговору и закону о монополу дувана већ и за сигурност извршења овог уговора. Као што се види ова кауција носи не само један услов као што Касациони Суд у својим примедбама налази, већ више услова и то: да послужи као залога из које ће се наплаћивати казна и разни трошкови предвиђени уговором и као гаранција за извршење уговора, а то

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

значи, за накнаду штете услед неизвршења уговора.

Уговором су предвиђени случајеви неизвршења уговора по утврђеним условима и као последица тога раскид уговора, чл. 7. и 16. уговора и чл. 20. и 23. услова, а услед раскида уговора предвиђено је у поменутим члановима, да положена кауција од стране туженог пропадне у корист тужилачке стране.

Овако предвиђене правне последице у погледу положене кауције у случају раскида уговора кривицом туженога могу представљати само у напред предвиђену висину накнаде швете услед раскида уговора, јер се иначе пропадању кауције у корист тужиоца не може дати друкчији правни основ без кога тужилац не би имао овлашћења да је задржи.

Тужилачка страна као невина имала је овлашћење по самом уговору, да у случају раскида задржи за себе дату кауцију. Ово би право и да није изрично у самом уговору предвиђено, тужилачка страна имала и по овлашћењу § 550. гр. з. Ако се са кауцијом не би користила у овом смислу, онда је невиној страни по овом зак. пропису остајало право, да не задржавајући капару захтева извршење уговора, односно, ако то не би могло бити, да тражи накнаду штете због неизвршења уговора. Овај законски пропис не даје право невиној страни и да задржи капару, коју је ради сигурности извршења уговора примили, и да тражи извршење уговора односно накнаду штете због неизвршења уговора.

Задржавањем капаре односно кауције од стране тужиоца, као што се то види из прилога у тужби, дат је пристанак за одустанак од уговора, за раскид уговора, то је у осталом самим спорним уговором јасно и изрично предвиђено, јер су уговором предвиђени случајеви раскида уговора и као санкцију тога, пропаст кауције и корист тужиоца.

Пристајући на раскид уговора, као што се то из саме тужбе види, а задржавајући при томе примљену кауцију, тужилачка страна нема законског овлашћења да тражи и особу накнаду штете, којој у осталом, као што ја раније изложено нема места, ни у основу нити пак у количини представљеној у тужби.

Уговором су предвиђени тачно услови под којима тужени има да врши продају дувана и у исто време предвиђене су и последице за сваки неиспуњен услов од стране туженога.

Услед неиспуњења извесног услова предвиђен је раскид уговора и као последица тога пропаст дате кауције у корист тужиоца.

На овај начин уговорачи су јасно изразили

своју вољу у погледу санкција које имају да наступе у случају да дође до раскида уговора и под тим сазнањем тужени је имао, да се при извршењу уговора управља, имајући у виду изрично предвиђен само губитак кауције, ако дође до раскида уговора — § 546. Гр. Зак.

„Са ових разлога Апелациони Суд налази, да тужилац сем задржане кауције нема права на другу накнаду штете која као што је већ изложено није ни доказана, — и да је првост. суд правилно пресудом одбио тужилачку страну од тражења.“

Општа Седница Касационог Суда од 16. августа 1926. г. Бр. 6055. усвојила је примедбе свог II одељења а противразлог Београдског Апелационог Суда одбацила.

По овоме је Београдски Апелациони Суд пресудом од 23. августа 1926. г. Бр. 4953. осудио туженог да плати тужилачкој страни 367.900 дин. са интересом 6% од дана дате тужбе на име накнаде штете.

Касациони Суд у II одељењу 20. маја 1927 г. Бр. 5297 оснажио је пресуду Београдског Апелационог Суда. Саопштио JUDEX

Првостепени је суд дужан потврдити сваку тапију којом се испуњава све оно што се тражи упутствима Министарства Правде, придоданим § 292. Грађ. Зак., која су донета по решењу законодавне власти од 18.-IV и 15.-VI 1850 год. — Уверење Општинског Суда може се узети као доказ о томе да је лице које се убаштињава или преноси непокретно имање на другога, наследник извесног лица. — (Начелна одлука Опште седнице К. С. од 10.-VI-1925. бр. 5922.) Једно интересантно одвојено мишљење.

Г. Министар Правде актом својим од 3. априла т. г. Бр. 15757. доставио је Касационом Суду представку једног првостепеног суда о томе како су у два Одељења Касационог Суда донесене две разнолике. једна другој противне, одлуке у два случаја о убаштињењу и преносу непокретности. Тако, једно одељење узима да је уверење Општинског Суда, којим се тврди да неко има извесно непокретно добро као наследник извеснога лица, доказ о томе при његовом тражењу убаштињења на то добро; друго, пак, Одељење узима да такво уверење не може служити као доказ о томе, јер општинска власт није законом овлашћена за тврђења о наслеђу. Достављајући ово, Г. Министар Правде обратио се Касационом Суду да, на основу тач. 1. § 16. Зак. о своме Устројству, оцени да ли има разлога доношењу Начелне Одлуке по истакнутом питању.

Касациони Суд у својој Општој Седници

WWW.UNILIB.RS
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

нашао је, да постоји заиста неједнако решавање овога питања у два одељења Касационог Суда и да је, због тога, потребна једна начелна одлука према тач. 1. § 16. Зак. о Устрој. Касационог Суда.

Узевши ствар у разматрање, Касациони Суд налази ово што следује:

Законодавним решењем од 18. априла 1850, као и оним од 15. јуна исте године, протумачен је § 292 грађ. зак. тако, да, до завођења баштинских књига, судска потврђена тапија има исту правну вредност коју има и увођење у баштинске књиге. Тим истим законодавним решењем изречно се каже, да се хоће да се сваки на тај начин убаштини на своје непокретно добро и, да би се што више у народу распространила безбедност која се добија таким убаштињењем, препоручује се управнј власти да отпусти упутство да „сваки Србин ускори добровољно своје непокретно добро које притежава у баштинске књиге увести и о њима обезбедљивим писмом надлежне власти, т. ј. уредном тапијом, снабдети“.

Следујући овој препоруци законодавне власти, Министарство Правде, као таква надлежна управна власт, дала је то упутство расписом својим од 11. јуна 1849. год. „да ниједна продаја земље у будуће неће бити судом потврђена, докле надлежни кметови на лицу места, призвавши тамо дотична лица продавца и купца, и суседе продане земље, не изведу и увере се, да продавац само сопствену земљу своју продаје, и да он, означивши границе продане земље у тапији овима — границама — туђу земљу не захвата, и напослетку да земља, коју продаје, у процесу с ким не стоји, које све извидивши кметови, да тапију најпре својим у томе смислу потврђењем оснаже, па тек онда да окружни суд по надлежности тапију потврди“. А расписом од 2. новембра 1862 год. да се још има „пазити и захтевати да надлежна полицијска власт одостовери потпис примирителног (општинског) суда“.

Да судови после тога такву тапију, којом је све напред изложено испуњено, потврђују, била је скоро увек практика Судова, тако да се противно поступање јављало само изузетно.

Наравно да је за расправу наслеђа и оглашавање за наследника надлежан Судија за неспорна дела, а, на случај спора, редован суд, али судија за неспорна дела предузима ту своју акцију само на захтев интересованог лица, јер по § 394. грађ. зак., наследником се постаје у тренутку смрти онога који се наслеђује и самом том смрћу, а по § 486. и 487. Грађ. Зак. Суд без захтева пре-

живелог супруга или кога од наследника или татора и других лица којих се тиче, у попис заосталих добара не упушта се, нити предузима расправу наслеђа „осим случаја где деца малолетна без оца и матере и без сваког старешине остану.“

Дакле, кад би расправа наслеђа морала претходити свакој потврди тапија коју наследник тражи, радило би се противно како овим законским прописима тако и противно изречно израженој тежњи Законодавства, да се у народу што више одомаћи добровољно вађење тапија на добра која се имају по наслеђу, јер расправа наслеђа захтева доста времена и доста кошта. Суд ће, према овоме, сваку тапију која садржи у себи све што је за њу потребно према горњем упутству и коју је утврдила надлежна општинска власт у свему како је напред изложено, а државна полицијска власт оверила њене потписе, имати да потврди и преда ономе који ју је тражио. Наравно да може бити случај да се доцније покаже да је неко други наследник а не онај који се као такав убаштинио, али о томе треба највише овај да води рачуна, јер од тога зависи колико ће му вредети ово убаштињење. У осталом, то исто може да буде случај и кад се предузме баш расправа наслеђа од стране судије за неспорна дела. И ту може још увек да се доцније појави неко други са више права на наслеђе од оглашеног наследника. Најпосле имајући у виду законског наследника и за то потребан доказ о сродничком одношају, општинска власт је та која по чл. 97. тач. 4. зак. о општинама и чл. 26. Правила о поступку у неспорним делима, даје сведочанства о том: да је дотично лице најближи сродник и да нема другог лица које би као наследник, или ма како друкче, полагало права на имање које је предмет убаштињења.

Према свему изложеном, Касациони Суд, на основу тач. I § 16. Зак. о своме Устројству доноси ову своју начелну одлуку:

Суд је дужан потврдити сваку тапију којом се испуњава све оно што се тражи ушћивима Министарства Правде од 11. јуна 1849. год. и 2. новембра 1862. год., придоданим § 292. Грађ. Зак., даним по решењу Законодавне власти од 18. априла 1850, као и оним од 15. јуна исте године.

Ова је одлука обавезна за све судове и власти.

Иако је ова одлука, као начелна, обавезна за судове и власти, све докле док се, по § 16. Зак. о Устројству Касационог Суда, не замени другом одлуком, ипак од интереса је изнети и супротно гледиште, које је заступала мањина, а које се у главном, састоји у овоме:

Не може се уверење општинског суда узети као доказ о томе, да је лице, које се убаштињава или преноси непокретно имање на другога, наследник извеснога лица. Разлози су:

а) Лице које се убаштињава као наследник извесног лица мора имати доказ о томе да је заиста наследник. То што по § 394, Грађ. Зак. имовина умрлога прелази директно на наследника и што се не образује маса умрлога у сваком случају не значи да је наследник у сваком случају ослобођен да својство наследника докаже уредном исправом по закону. Такав доказ може бити само по правилу, решење судије за неспорна дела, а, изузетно, и друга судска одлука. Уверење општинског суда не може бити такав доказ, јер би то значило да питање о наслеђивању расправља у ствари општински суд, који зато није овлашћен ниједном законском одредбом, па ни чланом 97. тач. 4. Зак. о општинама ни чл. 26. правила о поступ. у неспорним делима.

б) Уверења општинског суда заснована на сведоци грађана, свесу несигурнија ствар у колико се више градови и села развијају. Данас има и села која броје по више хиљада становника. Ту грађани често тешко могу сигурно да знају прилике једнога лица чији сродници могу бити и у разним местима па и деловима света. Грађани, бива случајева, дају сведоштво без довољно обавештења и на брзу руку, и не схватајући важност тога посла. Напротив, када судија за неспорна дела доноси решење о наслеђу, тада је рад његов, општ. Суда и интересованих лица више ноторан и судија боље проверава ствар. Ту би, свакако, било мање злоупотреба. Првостепени Суд за Округ Београдски наводи пример како је власт за експроприацију земљишта за железницу и др. једном лицу исплатила откупну цену сматрајући да је оно својство наследника довољно доказало општинским уверењем а доцније се показало да је то лице, син и најближи рођак умрлога, осуђено за убиство свога оца, осуду издржало и на основу тога доцније и лишено наслеђа. Злоупотреба може нпр. бити и у томе, што би наследници, рецимо деца умрлога, знајући да је умрли оставио тестамент или уговор о наслеђу који се њима не свиди, похитали да, само на основу уверења општинског суда, отуђе имање што пре док се за тестамент не би сазнало, а не може се, особито у већем месту, ослонити на грађане и општинску власт да знају да ли је умрло лице оставило тестамент.

в) Убаштињење као један веома озбиљан правни посао, треба да има сигурнији темељ но што је уверење општинског суда. Нетачно

уверење, и када би то било доказ о праву наслеђа, може да изазове велики поремећај и заплете у правним односима, и да буде и на штету кредита. Међутим, треба нагињати да се има што више вере у тапију, која по закону замењује баштинске књиге.

г) Пракса да се за доказ о праву наслеђа примају и општинског уверења стара је, али то још не значи да она мора бити добра, а нарочито да она мора бити вечита. Ми имамо и судску праксу која није добра и која је потекла из довољно неразумевања закона, као нпр. што су судови у стечајној процедури стварали праксу која нагиње више редовном — грађанском поступку, који су боље познавали но стечајни. Осем тога, народ се лако буну против формалности код судских послова, па и где су ове потпуно оправдане, и гледа штогод може на бржи начин да сврши посао, не бринући се много да ли ће то бити добро, па се тако полако ствара и укоренење и пракса код судова која није умесна. Не треба губити из вида да је пракса код питања о коме је реч давнашња и да су се у току дугога времена прилике у земљи и правни односи много изменили и да смо у култури знатно напредовали. За духом времена мора се ићи, и не држати се чврсто старе праксе која је могла понићи у време када се на многе ствари могло друкчије гледати. Са развојем правних односа у друштву ствара се и ново право, а са овим и нова судска пракса. Баш код ових питања виде се у судској пракси појаве које кидају са старом праксом. Тако Првостепени Суд за гр. Београд, који има највише случајева убаштињења, ниуком случају не одобрава убаштињење без решења судије за неспорна дела о наслеђу, или друге одлуке суда којем се несумњиво декларије да је лице које се убаштињава заиста наследник. То је постављено као апсолутно правило, правно без изузетка. Та је пракса нашла одјека и код II одељ. Првостепеног Суда за Округ Београдски., па и код III одељ. Касационог Суда, и мислимо да је она оправдана и да одговара духу и потребама данашњег времена. — Овде је згодно навести и то, да се и ван суда тешко примају уверења општинског суда када се неко њима жели да документује као наследник. Осигуравајућег Друштва таква уверења не примају већ траже решења судије за спор, дела о наслеђу или решење судијино којим овлашћује стараоце масе или друго лице да прими осигурану суму. Са таквим уверењем не свршавају се послови ни код многих новчаних завода. Има лица која се нису могла да користе таквим уверењима ни код судова за ратну штету. — Треба тежити сређивању правних односа у

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Држави и избегавати праксу која томе не одговара, која не одговара уређењу, савременој држави и која не треба да остане. Треба уопште тежити томе да се што више доносе решења о наслеђу, јер је овако решење добродошло наследнику не само код убаштињења већ и код других разних правних послова.

д) Не стоји разлог који се обично наводи да би ова нова пракса отежавала циркулацију добара и излагала грађане трошковима. Ако су у питању малолетна лица, маса умрлога мора се по закону образовати и наслеђе распорити.

Где су лица пунолетна, а особито где умрли има само пунолетне деце, ту се решење о наслеђу доноси брзо. Ту и нема праве масе; и, ако су сва интересована лице сложна, то судија може решење брзо донети и одмах га огласити за извршно по чл. 11. правила о поступ. у неспор. делима. Ни процедура није скупа, јер судија све ради по службеној дужности и интересоване са слушава протоколарно и даје им потребна обавештења. Па и ако је код убаштињења ово спорији посао но прибављање уверења код општинског суда, не треба губити из вида све оне користи које се од судске расправе наслеђа имају.

ђ) Напоследку, у прилог овог мишљења иде и то, да данас наследство не прелази на наследника тако без знања и сарадње власти као некад, јер данас и најближи сродници — деца умрлога, — морају да плате таксу на наслеђе. (ТБр. 23. зак. о так.) По чл. 26. зак. о так., свештеник извештава општински суд о смрти свакога лица. Он, по

том, извештава у року од 8 дана, судију неспор. дела и Пореско Одељење о смрти свакога лица које после себе оставља наслеђе и имена најближих сродника. Судија наређује образовање масе где томе по закону има места, у противном случају извештава о томе Пореско Одељење. Дакле, закон ставља у дужност судији да води рачуна о томе да се наследна такса наплати у сваком случају, образовала се маса или не. Према оваквим одредбама законским, суд и поред уверења општ. суда о томе да је неко наследник неће свакако то лице убаштинити на наслеђено имање док не плати наследну таксу, јер ако би наследника и без тога убаштинио, то би могло бити од штетних последица. А када наплата наследне таксе већ покреће, у неколико, питање о наслеђу једнога лица, уз учешће судије неспор. дела и може у знатној мери да отежа циркулацију непокретних добара, онда је и корисно за грађане, и они не губе много у времену ако судија том приликом донесе и решење о наслеђу, и зато је боље приликом убаштињења наследника тражити такво решење него да судије, у неком случају може бити и на своју одговорност, примају за доказ уверења општинског суда, што не иде на учвршћивању доброг правног поретка, која ће пракса једног дана свакојако престати.

Износећи ова два супротна гледишта, налазимо, да је ово друго гледиште (мањине) правилније, јер, очевидно, даје више гаранције, да се, приликом убаштињења и преноса непокретног имања, неће моћи учинити каква злоупотреба или неправилност.

Саопштио Д-р Јанићије Јовановић

КОВЧЕЖИЋ СУДСКИХ ГРЕШАКА

Једна погрешна одлука Касационог Суда

За наплату свога интабулисаног потраживања, Ј. М. тражила је да се интабулисана парцеле непокретног имања дужника Љ. С. изложе јавној продаји. Хипотековане парцеле тог имања на јавној продаји показале су се као недовољна залога за покриће дуга, чији је рок, по поравнању закљученом код Првостепеног Суда за Округ Београдски, био 25. јуна 1925. год.

Поверитељка Ј. М., не желећи да се користи недовољношћу првобитне залоге, тражила је по основу поравнања и протеклости рока обавезе судску интабулацију. Првостепени Суд решењем својим Бр. 13938/927. одобри интабулацију на целокупно дужничково имање.

Али Касациони Суд на жалбу заинтересоване стране решењем својим Бр. 7147/27. поништио је решење Првостепеног Суда са овим примедбама: „Погрешно је суд када је одобрио тражену интабулацију на имање дужника у К. М. улици бр. 3. Јер када се из поравнања види, да су се парничари сложили да за обезбеду овога дуга служи стављена интабулација на имање

дужника на „Б. Б.“ у Београду, онда је суд био дужан, решавајући о тражењу у акту Бр. 13938, да се креће у оквиру тога поравнања, те није могао да одобри тражену интабулацију на то друго имање, када поверилац у смислу § 316. грађ. зак. није поднео доказа о томе, да је првобитна залога недовољна за обезбеду и наплату његовог потраживања.“

Првостепени Суд усвојио је примедбе Касационог Суда као обавезне и решењем Бр. 24478/27. одобри је тражење обезбеђења на целокупно дужничково имање.

Ово решење Касационог Суда противно је закону и ако се оно и даје одржи у снази може осетно пореметити јавни кредит у земљи.

По § 306. грађ. зак. у вези чл. IV уредбе о интабулацији постоје три врсте интабулације: законска, судска и вољна.

По тачи 3. чл. IV уредбе о интабулацији основ за стицање судске интабулације је извршна пресуда и судско поравнање. Како по § 146. грађ. суд. пост. по-

равнање закључено пред судом има снагу извршне судске пресуде, то на основу судског поравнања поверилац има право на судску интабулацију. Судска интабулација је генерална. Она се распростире на сва дужникова непокретна добра. Од воље дужникове не зависи да ли ће дозволити судску интабулацију, или не. Њу суд дозвољава на просто тражење повериоца. На тај начин поверилац не само да се обезбеђује да дужник продајом имања не осујети измирење тражбине, већ постаје и заложни поверилац наплате, пре обичних повериоца.

У овом конкретном случају постојало је тражење судске интабулације. Како дужник није одговорио својој обавези примљеној у поравнању и није о року, који је падао 25. јуна 1925. год., измирио свој дуг, то је поверитељка била власна да пусти у извршење судско поравнање, које по § 146. грађ. суд. пост. има силу извршне судске пресуде. Од њене воље зависи, да ли ће тражити продају само интабулисаног имања, или ће претходно тражити да своје право наплате обезбеди помоћу судске интабулације и над осталом дужниковом непокретном имовином — § 306. грађ. зак. Од њене воље, дакле, зависи, којим ће се правом она

користити — § 22. грађ. зак. То тим пре, што се она у поравнању није одрекла права да после рока не тражи и друго обезбеђење сем оног, које јој је дужник пружио вољном интабулацијом. Она није могла тражити судску интабулацију пре рока исплате дуга, тј. пре 25. јуна 1925. год., осим да је био наступно који од случајева из тач. 3., 4. и 5. § 394. грађ. суд. пост. Међутим после рока она је стекла право на судску интабулацију.

Примени § 316. грађ. зак. има места оокле само код вољне интабулације, а не и код судске, као што је Касациони Суд поменути својим примедбама погрешно статуроа.

Није само у питању овај случај, којим се извршење једне обавезе — а оно већ траје више од две године — овим погрешним гледиштем Касационог Суда продужује у корист дужника, који чини све да не одговори својој обавези, већ је у питању и важно је истаћи то, да санкционисање овог погрешног гледишта може имати штетног утицаја и код домаћих и код страних повериоца на њихову веру, да су извршења у нашој земљи брза и сигурна.

Ulp. Jun.

БЕЛЕШКЕ

Оснивање Међународног Савеза Адвоката

Француски часопис „Судски живот“ доноси извештај, да је Међународни Савез Адвоката добио званичну потврду и дефинитивно остварен на конгресу Федерације Белгијских Адвоката, одржаном 8. и 9. јула о. г. у Шарлеруа. Том конгресу присуствовали су као овлашћени делегати: батоније париских адвоката г. Гиомен и председник Француског Националног Удружења Адвоката г. Аплтон у име француских адвоката; г. г. Брасер и Тон у име адвокатског реда Великог Војводства Луксенбуршког и г. г. Хенебик и Антуан Франк у име белгијских адвоката. Донета је резолуција о оснивању Савеза, коју ћемо донети у идућем броју „Бранич-а.“

Саучешће Адвокатског Удружења поводом смрти Румунског Краља

Поводом смрти Румунског Краља Фердинанда Управа Адвокатског Удружења на одржаном помену у Саборној Цркви изјавила је саучешће Румунској Краљевској Породици и румунској Влади преко овдашњег румунског посланика. Први подпредседник Удружења г. Љ. Стефановић сем тога упутио је оvd. посланству у име Управе и целог адвокатског реда топло телеграфско саучешће. Овдашњи румунски посланик, г. Еманди, изјавио је захвалност на саучешћу.

Постављења, премештаји и разрешења јавних правозаступника

Постављени су за јавне правозаступнике:
При Београдском Трговачком Суду: г. г. Др. Мане Кнежевић, Сава Живановић, Александар Хаџи-Ристић, Никола Стојановић, Милош Вукићевић;
При Првосијеценом Суду за град Београд: г. г. Веса Марковић, Андрија Поповић и Љубомир Максимовић;
При Првосијеценом Суду у Смедеревској Паланци: г. г. Милан Цолић, Тихомир Петровић;
При Првосијеценом Суду у Аранђеловцу: г. г. Милан Чобановић, Љубиша Димитријевић, Љубомир Тодоровић, Сретен Вукашиновић;

При Окружном Суду у Никшићу: г. Јевта Тодић;
При Првосијеценом Суду у Косовској Митровици: г. Драгослав Милојевић.

Престало је право на правозаступништво г. Љубисаву Грковићу, адвокату из Чачка.

Наименовање виших судија

Указом Њ. В. Краља наменовани су:
За председника Апелационог Суда у Новом Саду г. Др. Никола Игњатовић, касациони судија. За касационог судију у Одељењу Б. Новосадског Касационог Суда г. Станко П. Аранички, апелациони судија.

За судију у Апелационом Суду у Скопљу, г. Аврам Русо, секретар истог суда.

Кретање судија

Наименовани су за судије: У Врањском Првостепеном Суду г. Никола Раденковић; у Крушевачком Првостепеном Суду г. Душан Цветковић; у Сомборском Првостепеном Суду г. г. Јован Маринковић и Миодраг Спасић; у Ђупријском Првостепеном Суду г. Добривоје Милић; у Првостепеном Суду за град Београд г. Војислав Суботић; у Аранђеловачком Првостепеном Суду г. г. Радомир Михајловић, Милутин Мрваљевић и Тодор Петковић; у Тетовском Првостепеном Суду г. Зоран Бранковић; у Новосадском Окружном Суду г. Василије Даниљевић; у Кичевачком Првостепеном Суду г. Велимир Катић.

Адвокатима и судијама

Редакција „Бранич-а“ и Управа Адвокатског Удружења позивају г. г. адвокате и судије из Београда и унутрашњости, да се претплате на „Бранич“ и најсрдније се заузму за његово ширење. Редакција и Управа Удружења понављају овај апел у уверењу, да ће они потпуно схватити своје сталешке интересе и претплатом омогућити излажење часописа и остварење задатка, који је овај орган Удружења ставио себи у задатак и доследно изводи.

ПИТАЊЕ IZJEDNAČENJA NAŠIH ZAKONA

Dr. LUJO BAKOTIĆ

IZVANREDNI POSLANIK I OPUNOMOĆENI MINISTAR

I. Organizacija sudova

(Свршетак).

Ali kad bi se ovaj moj projekt usvojio, trebalo bi ustanoviti i garantije za pravilnije vođenje parnica i kod prvostepenih i kod viših sudova.

U tom cilju trebalo bi pre svega da se zakon o postupku u građanskim parnicama modifikuje u jednoj od njegovih glavnih karakteristika.

Apsolutno načelo usmenosti, koje sačinjava glavni karakter austrijskog procesualnog zakona jeste po mom mišljenju jedna očevitna preteranost. Apsolutna usmenost uvedena je u Austriji iz potpuno shvatljive antipatije prema apsolutnoj „pismenosti“, po kojoj su do novih zakona vodjene građanske parnice, koje su toliko dugo trajale, da se govorilo da ih advokati ocevi ostavljaju u nasledje advokatima sinovima. U Austriji je i pre novih zakona postojala do duše neka vrsta usmenog postupka, ali je ta „usmenost“ bila samo nominalna. Sve se svršavalo pismenim putem. Advokati su donosili u sud svoje elaborate, i tu bi se na njima udario datum i napisalo pred kojim je sudijom i pred kojim zapisničarom održano odnosno ročište, na kome je dotični advokat tobož usmeno naveo sadržinu elaborata koji je figurirao kao zapisnik ročišta. Ti elaborati imali su svaki svoje ime: odgovor, replika, duplika, zaključnica, protuzaključnica. No obično su advokati umeli da i dalje produže parnice, i tako je nastala bila nova nomenklatura podnesaka: „izvedenja, protuizvedenja, dalja izvedenja, dalja protuizvedenja, konačna izvedenja, konačna protuizvedenja.“ Jedan duhoviti advokat, koji u odbrani jednog svog bogatog klijenta beše već iscrpio celu i propisanu i uobičajenu nomenklaturu parničnih podnesaka, ne hoteći ipak još da zaključi parnicu, podnese i još jedan elaborat, i ne znajući kako drukče da ga nazove, napisao mu na čelu: „poslednja miropomazanja.“

E, iz antipatije prema takvoj „pismenosti“, austrijski zakonodavac abolirao je iz postupka svaku „pismenost“. I to je išlo toliko daleko da se čak i tužba i odgovor na tužbu, koji je inače propisan za parnice koje se vode pred kolegijalnim sudovima, smatraju ne kao defini-

tivni podnesci, koji imaju svoju individualnu egzistenciju, nego kao „pripravni spisi.“ Za to, ako iz zapisnika usmene rasprave ne proističe da su stranke na ročištu usmeno ponovile zahteve i navode tužbe ili podnešenog odgovora, ti zahtevi i navodi smatraju se kao da nisu nikako ni podnošeni. — U parnicama koje se vode pred kotarskim (sreskim) sudovima nije u opšte predviđen jedan pismeni odgovor na tužbu. Jedino je pismenost tolerirana u drugoj instanciji, u slučaju ako se obe stranke odreknu usmene rasprave, a propisana je samo u postupku pred trećom instancijom.

Medjutim ljudi opšte među sobom i usmeno i pismeno, i kad tužitelj podnese svoju tužbu u formi pismenog sastavka, i tuženik svoj odgovor na tužbu, koji je takodje jedan pismeni sastavak, kakva je potreba da se u dan usmene rasprave usmeno ponovi sve ono što je u tim podnescima navedeno? Zašto na raspravi prosto da se ne produži i samo razvije diskusija po predmetu tužbe i odgovora, smatrajući te podneske integralnim i punovažnim parničnim spisima a ne samo kao neku vrstu programa rada čije tačke otpadaju ako nisu izvedene na usmenoj raspravi? — U dan u koji se drži usmena rasprava i stranke i sudija već su pročitali sva pismena akta koja su podnešena u odnosnoj parnici, i nemaju da urade ništa drugo nego da od te tačke idu dalje u razvijanju parničnog materijala. Stranke, ako imaju da učine kakve dalje predloge, učiniće ih na usmenoj raspravi i sudija, kad uvidi da ima toliko materijala da na njemu može da bazira svoj sud o temeljitosti ili netemeljitosti tužbe, zaključiće dokazni postupak i pozvaće stranke i njihove zastupnike da stave svoje konačne meritorne predloge.

Dakle: nešto više „pismenosti“ no što je ona koja je tek tolerirana u austrijskom zakonu. — Ja bih tu pismenost predlagao kao obaveznu i za parnice koje se vode pred kotarskim sudovima, time što bih predložio da se i u tim parnicama, sem bagaterarnih, propisuje podnošenje pismenog odgovora na tužbu.

U opšte govoreći ja držim da se imaju izbe

gavati krajnosti apsolutne „usmenosti“ i apsolutne „pismenosti“, i da je najprobitačnija srednja linija „mešovitog postupka“, kao što su na pr. reglmani procedure ustanovljeni za međunarodne arbitralne sudove osnovane po ugovorima o miru. Po tim reglmanima postupak se deli u dve faze: pismenu i usmenu. Parnica počinje podnošenjem tužbe, na koju tuženik odgovara pismenim odgovorom u roku koji mu sud propisuje. Na odgovor tužitelj daje svoju pismenu repliku, i na repliku tuženik svoju dupliku, uvek u rokovima koje odredi sud, a čiji je maksimum utvrđen od samog reglmana. Posle duplike sud određuje usmenu raspravu i sve se obavlja usmenim putem.

Takav postupak pruža više garantije pravilnog vođenja parnice nego apsolutno „pismeni“ ili „apsolutno“ usmeni postupak. I kad bi se usvojio predlog poveravanja celokupne prvostepene jurisdikcije kotarskim sudovima — trebalo bi propisati da se sem tužbe bar odgovor pismeno podnese. Na taj način sudija koji ima da vodi spor bio bi već na prvom usmenom ročištu na čistu sa tim šta obe strane navode i kako se brane od traženja svoga parca.

Kao dalju garantiju uveo bih odredbu da stranke u parnicama od neke određene vrednosti imaju biti zastupane od advokata. Dalje, u svim parnicama za koje je propisano da stranke imaju biti zastupane od jednog advokata, nalazim da bi trebalo izrečno propisati da i u toku usmenog raspravljanja advokati imaju da predaju i pismeno sve dokazne predloge koje oni stavljaju na odbranu svojih klijenata. Ti predlozi, formulisani pismeno, priložili bi se zapisniku rasprave. Time bi se dobilo i u vremenu i u tačnosti, a sem toga sva odgovornost za tačnost formulisanja tih predloga ostala bi na stranci koja ih podnosi. To isto bi trebalo propisati i u pogledu eventualnih modifikovanja meritornih predloga, koja bi tokom rasprave učinila jedna ili druga stranka. Jedan prost prepis (bez taksene marke) tih predloga svaka stranka trebala bi da preda i protivnoj stranci, a primerak koji se predaje da bude priložen zapisniku trebao bi snabdeti taksenom markom propisanom za priloge. Dodirnuo sam se ovde pitanja taksiranja, o kome ću govoriti u zasebnom članku, za to što ono, na žalost, igra i suviše veliku ulogu u našim procesualnim zakonima.

Uvodjenjem umerene pismenosti stvorila bi se po mom mišljenju jedna očigledna garantija za pravilnije i lakše vođenje parnica.

Dalja jedna garantija mogla bi se ustanoviti ukidanjem dokaza putem ispita stranaka kao svedoka i putem zakletve jedne stranke.

Nije potrebno da se naročito istakne da stranke koje vode jednu parnicu imaju sav interes da je dobiju. Pretvaranje njihovo od stranke u

svedoke nešto je sasvim izveštačeno. Navodi stranaka po austrijskom građansko-procesualnom zakonu mogu se deliti u dve faze. Dok sudija ne odredi da ih ispita kao svedoke, one nisu dužne da kažu istinu; čim se sudija reši da ih ispita kao svedoke one moraju da kažu istinu. — To, po mome mišljenju, nije ni malo ni moralno, ni pravnički opravdano. Svaka parnica predstavlja jedan pravni posao koji ima nečega iskvarenog u sebi, zbog čega se i iznosi pred sud. — Pred sudom stranke mogu i treba da budu ovlaštene da se služe svim sredstvima predviđenim u zakonu da brane svaka svoj način posmatranja predmeta spora; ali one ne bi smele da se služe i lažima. Njihove laži u tom slučaju imaju očevidnu nameru da škode protivnoj strani i da obmanjuju sudiju. To delo treba da se kažnjava, a ne da mu se stvori mogućnost da se uzdigne do stepena jednog definitivnog dokaza.

Naročito pak svršavanje parnica u prvoj instanciji ispitom i zakletvom jedne stranke vrlo je opasna ustanova. Opasna pre svega za to, što je iz prakse poznato da manje sposobne sudije rado pribegavaju tom načinu svršavanja sporova, koji ne angažuje baš mnogo njihovu intelektualnu spremu, — a opasna i za to, što posle zakletve jedne stranke parnica se može smatrati konačno svršenom u korist stranke koja je položila zakletvu. Tu ne pomaže više ni apelacioni ni Kasacioni Sud.

Za to, kad dokazni materijal ne daje dovoljno gradje za osnivanje jednog opravdanog meritornog mišljenja o tome koji je od dva parničara u pravu, mnogo je bolje prihvatiti se načela *actore non probante reus absolutur*, nego na veštački način stvoriti jedan izvor dokazivanja crpeći ga iz jednog nesigurnog a više puta i sumnjivog izvora. Ko je u vođenju svojih poslova toliko aljkav i nemaran da nije u stanju da u sudu dokazuje kako je njegov lični posao tekao, neka krivi samog sebe ako izgubi parnicu, ali sud da ne bude ovlašćen da na veštački način napravi svetlost koja u mnogo slučajeva nije ni prava ni istinita.

Kao treću garantiju za pravilnije vođenje parnica ja bih predložio da se Apelacionom Sudu da neograničena vlast da po svom nahođenju obnovi ceo postupak ako mu se čini da je u prvoj instanciji nepravilno vođen.

U kriminalnim parnicama i na pretresima pred višim sudovima sudovi treba da su organizovani kolegijalno.

Krivični sudovi za teža krivična dela moraju biti kolegijalni, ako ne drugo a ono zbog toga što odmeravanje kazne zahteva jedno glasanje od više lica, koje pruža garantiju veće pravdnosti nego kad bi kaznu odmeravao samo jedan sudija.

Viši sudovi moraju biti kolegijalni za to, što imaju da proveravaju rad nižih sudova. Pred

шећем Бр. 937. од 10. фебруара 1926. год. опт. Драгутина пустио испод суђења због непостојања дела. Касациони Суд решењем

својим од 21. маја 1927. оснажио је то решење Београдског Апелационог Суда.

Саопштио Д. Д. Бранковић, судија.

НЕКРОЛОГ

† Спира Михајловић

адвокат

У Београду је недавно преминуо после дугог и тежег боловања Спира Михајловић, адвокат овдашњи.

Пок. Спира уживао је глас доброг и савесног јавног правозаступника и био је необично омиљен међу својим друговима и познаницима.

Рођен 1881. год. у селу Виландрици, у срезу и округу нишком, он је завршио гимназију у Нишу, и по положеном испиту зрелости, са оним дивним идеализмом ранијих генерација наших омладинаца, одао се просвети као учитељ у своме родном крају. Год. 1904. ступио је на права, а 1908. свршио је правни фа-

култет на Београдском Универзитету. Још као правник ступио је у адвокатску канцеларију пок. Милутина Таћића, познатог престоничког адвоката, коју је по смрти свога шефа преузео и све до скоро водио.

Својим лепим личним особинама, карактером, савесношћу, дружељубљем, пок. Спира стекао је мноштво пријатеља. Велико учешће на његовом погребу овдашњег грађанства и другова манифестовало је широке симпатије, које је он уживао.

Његова прерана смрт осетан је губитак за адвокатски ред, јер је он знао схватити важност и узвишеност адвокатског позива, коме се истински и са љубављу посветио.

Бог да му души прости!

Љ. В. С.

ПРАВНА БИБЛИОТЕКА

Локална управа Србије у XIX и XX веку (област — округ — срез) од *Др. Федора Николића*, ванред. професора универзитета. Стр. 384., цена 80 дин., издање књижаре Геце Кона.

Zdravniška tajnost v kazenskem pravu од *Др. Мешода Доленца*, професора Љубљавског Унверзитета. Љубљана. 1927. Стр. 42.

Kmečko dedno nasledstvo za časa veljavnosti gorskih bukev, од *Др. Мешода Доленца*, професора Љубљанског Универзитета, Марибор. 1927. Стр. 45.

Грађански Законик Краљевине Србије *Св. 1. Збирке Закона* протумачених и објашњених судском и адми-

нистративном праксом. Стр. 379. Цена 50 дин. Издаје Гојко Никетић.

Општи имовински Законик за Краљевину Црну Гору (Богишићев имовински законик. *Св. 2. Збирке Закона*. Стр. 312. Цена 40 дин. Издаје Гојко Никетић.

Historja prawopoludniowo — slowianskiego од *Теодора Тарановског*, професора Универзитета. Издао у Лавову, 1927. Стр. 88.

Pravo preče kupnje u otomansko-bosans'om zakonodavstvu, од *Др. Михајла Зобкова*, Сарајево Стр. 47. Издање књижаре Студничка и Друга.

Увођење у финансије од Рабага Жорж Левиа, члана Института. Превео Драг. Стефановић. Београд. 1927. Издање књижаре „Напредак“.

МИСЛИ И АФОРИЗМИ

— О правди —

Правда, више но и милосрђе, основа је сваког друштва.

Правда је истина у дејству.

Правда је хлеб народа: никада он њиме није засићен.

Правда је наука других врлина.

Где правда влада, оружје је непотребно.

Кад правде нестане, ништа више нема што би дало вредности људском животу.

Шатобријан.

Маркус Аурелијус.

Амно.

Кант.

Одмазда је правда неправедних.

Неправда учињана једноме, опасност је припремљена свима.

Правичан није онај који никоме не чини зла, већ онај који, у могућности да га чини, угушује вољу за зло.

Мач доноси победе; разум обезбеђује политичке власти; правда, једина, морално осваја.

Прикупио Ulpian Junior.

Сент-Огистен.

Монтескје.

Питагор.

Симеон Лус.

БЕЛЕШКЕ

Текст резолуције о оснивању Међународног Савеза Адвоката

Комисија за проучавања, изабрана на Кон-

гресу Савеза Белгијских адвоката одржаном 10. јула 1926. год. у Брислу у циљу оснивања Удружења или Међународног Савеза Адвоката, а коју састављају:

Žorž Gijomen, batonje pariskih advokata, zamenik Obepena, batonjea kome je isteklo zvanje, i Žan Aplton, predsednik Nacionalnog Udruženja Advokata upisanih u Francuskoj i Kolonijama, — za Francusku;

Braser i Ton, bivši batonjei luksenburških advokata, — za Veliko-Vojvodstvo Luksenburga; Henebik, batonje briselskog advokatskog reda i Antuan Frank, advokat is Anversa, koji je samentu Luja Franka, — za Belgiju;

Luj Saran, advokat iz Pariza i Šarl Šed, advokat iz Brisla, sekretari

Sastala se danas 8. jula, u Šarlrua, pod predsedništvom g. Gijomena i donosi sledeće odluke:

I Međunarodno Udruženje Advokata konačno se osniva i nosiće naziv:

Međunarodni Savez Advokata.

II Savez ima za cilj, sa mogućnošću docnijih izmena:

a) Da doprinese zasnivanju jednog međunarodnog pravnog poretka prvenstveno zajedničkim proučavanjem zakonodavstava i jurisprudencija pogodnih za prilagodavanje tih zakonodavstava i jurisprudencija potrebama međunarodnoga života;

b) Da održava između članova biroa svih zemalja odnose i stalne izmene misli, koji bi bili takve prirode da potpomogne razvitak duha Pravde i ideje o Pravu.

v) Da obznanjuje, u oblasti Prava, radove Društva Naroda i da se pridruži njegovom delu uzajamnog razumevanja duhova;

III Savez se osniva pod pokroviteljstvom Društva Naroda a preko Međunarodnog Instituta za Intelektualnu Saradnju;

IV On obuhvata samo baroe i organizovana udruženja advokata;

V Komisija se pretvara u Privremenu Upravu Međunarodnog Saveza Advokata.

VI Stavlja na proučavauje predlag statuta koji joj je podnet i zadržava pravo da se popuni prijemom novih članova.

Uzima u rasmatranje molbe za prijem u Savez koje su podneli advokatski redovi: Bugarske, Mađarske i Rumunije.

VII Komisija ovlašćuje svoje sekretare da je sazivaju kada ustreba, bilo njihovom inicijativom, bilo na traženje jednog ili više njenih članova.

II Šarlrua, 8. jula 1927. god. Sleđuju potpisi.

Конгрес правника

На седници Сталног Одбора за приређивање Конгреса од 21. овог месеца у Загребу одлучено је: *Да се Конгрес Правника ове године одржи у Сарајеву на дан 23. 24. и 25. септембра, а не како је раније јављено, због тога, што су избори народних посланика 11. септембра, а избори општинских часника у Хрватској, Славонији и Словенацкој на дан 2. октобра. Предвиђен је и одлазак Конгреса до Дубровника.*

Учесници уживају повластицу у подвозу на свима железничким пругама у четврт цене.

Накнадне пријаве за конгрес и чланске улоге треба слати г. Стојану Јовановићу, судији Окружног Суда, који ће и сва потребна обавештења давати.

Новац за споменицу у 20 динара треба такође одмах послати, јер у противном неће се добити легитиманије.

Постављења и разрешења јавних правозаступника

Декретом Министра Правде постављени су за јавне правозаступнике при Тупријском Првостепеном Суду г. Живојин Николић, судија у оставци; при Приштинском Првостепеном Суду г. Душан Бајић, судија у оставци; при Кичевском Првостепеном Суду г. Петар Милосављевић, адвокат из Тетова; при Нишском Првостепеном Суду г. Добривоје Милошевић, адвокатски приправник.

Г. Браниславу Тодоровићу, адвокату, по молби престало је криво на адвокатуру.

Наименовања виших судија

За председника Окружног Суда у Великом Бечкереку постављен је Краљевим указом г. Иван Бунић, а за вишег земаљског судског саветника г. Ђорђе Кнежевић, земаљски судија у Шибенику. За вишег земаљског судског саветника у Шибенику постављен је г. Данко Палајић, котарски судија.

Судијски размештај

Краљевим указом постављени су за судије: у Пиротском Првостепеном Суду г. Александар Младеновић; у Крагујевачком Првостепеном Суду г. Тодор Петковић; у Кичевском Првостепеном Суду г. Зоран Бранковић; у Паланачком Првостепеном Суду г. г. Милан Радосављевић, Божидар Петровић, Јован Смиљанић и Душан Јовичић; у Чачанском Првостепеном Суду г. Ђурђе Маринковић; у Сомборском Среском Суду г. Милорад Спасић; у Среском Суду у Кули г. Страхинја Суботић; у Среском Суду у Бачкој Паланци г. Андреја Царић; у Среском Суду у Тополи г. Инокентије Дамаскин; у Пећском Првостепеном Суду г. Драгољуб Милосављевић; у Косовско-Митровичком Првостепеном Суду г. Мило Медић; у Првостепеном Петровачком Суду г. Гвозден Митровић; у Аранђеловачком Првостепеном Суду г. Живадин Томић; у Вршачком Среском Суду г. Љубомир Годомиров; у Сремском Котарском Суду г. Д-р Никола Ивановић; у Метковошком Котарском Суду г. Јосип Лујак; у Шибеничком Земаљском Суду г. г. Емил Бушберг и Анте Ватавук; у Котарском Суду у Преку г. Фрањо Перичић и у Котарском Суду у Обреновцу г. Душан Луковић.

Апел судовима и правницима наше земље

Одзив на претплату на „Бранић“ ни после три године од његовог поновног покретања није такав, да му обезбеђује опстанак и онакав развитак, какав својим uređивањем несумњиво заслужује. Интерес нашег правништва налаже му већу љубав према часописима ове врсте.

Уредништво са жалjenjem мора да констатује болан факт, да и судови, поред многих и топлих raspisa Г. Министра Правде, показују непојаман нехат у претплати на наш часопис. Илустрације ради моћемо да напоменемо, да док је од свих судова у нашој земљи (виших судова, окружних и првостепених судова свих покрајина, котарских и среских судова) претплаћено свега 19, докле је на „Бранић“ претплаћено преко 70 општина, у којима, често, и нема правника!

Зато редакција топло апелује на све судове и правнике да се свесрдно заузму за шirenje „Бранић“-а, а и сами се што пре на њега претплате.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

БРАНИЧ

Година XII.

Београд, септембар 1927.

Број 9.

УРЕДНИШТВО: КЊЕГИЊЕ ЉУБИЦЕ БР. 11.

ИЗДАВАЧ: КЊИЖАРНИЦА „ПОЛЕТ“

АНГЛОСАКСОНСКО СХВАЋАЊЕ НЕОДРЕЂЕНЕ ОСУДЕ*1)

Др. ЈОСИП ШИЛОВИЋ

ПРОФЕСОР ЗАГРЕБАЧКОГ УНИВЕРЗИТЕТА

Како је мисао неодређене осуде никла у англосаксонској раси, важно је за све нас њихово схваћање ове установе. На међународном казнионичком конгресу у Лондону држао је предавање о тој теми *lord Chancellor Viscount Cave*, у коме је развио ове мисли:

Узевши предметом овог чланка неодређену осуду, изабрао сам питање, које сматрам занимљивим у двоструком правцу. Ово је питање и важно и препорно, па заслужује, да о њему расправљају стручњаци на пољу казнионичком. Ја сам знао, да су у овом питању мишљења јако подијељена, и да заступници двеју великих држава, Француске и Сједињених Држава Америке, нијесу посвема истога мишљења у овом предмету, али сам се надао, да ће бити могуће у разборитој и помирљивој атмосфери наше земље наћи основ споразума.

Неодређена осуда нашла је мјесто у програму питања, која су на дневном реду овога конгреса; али како је ово питање постављено на расправу, ограничено је само на једну његову страну, и та страна није најважнија. Треће питање прве секције гласи: Да ли је могуће, и у којим границама, управити начело неодређене осуде у борби против злочинаца у поврату, не само што се тиче тешких деликата, него и у свакој другој материји? Ја признајем важност питања овако постављенога, али желим у овом чланку дати му шири опсег и расправити га са опћенитијег стајалишта.

Почнимо најприје с тиме, да јасно дефинишемо за нас саме природу и сврху предлога, који је опћенито познат под именом „неодређене осуде“. Природа јој није тамна, јер ју означаје већ име, које јој је дано. Она значи, кад судица осуди једно лице, коме је доказана кривња, да је овлаштен судити га, мјесто на казну затвора на одређено вријеме, на казну затвора, чије трајање није одређено. Ја нећу да кажем тиме, да ће та казна бити неодређена с обзиром на трајање, јер — ако изузмемо неке писце

екстремно логичне — природа људска противи се томе, да се редовно досуђује човјеку казна, која нема друге границе, него конач живота његовог, и она тражи, да у сваком случају закон постави максимум трајања. Ја хоћу само да кажем, када се изрече неодређена осуда, да у пресуди није одређено дефинитивно њено трајање, већ је то одређење препуштено у границама законитог максимума другој власти.

Сврха је овога предлога двострука, и ја мислим, да је произведена извјесна нејасноћ у души публике за то, што се није инсистирало на ова два разна гледишта, у извјесној мјери противна, са којих се истражује неодређена осуда. У очима једне школе једина сврха, за којом се има да иде, јесте превенција. Она се састоји у том, да се осигура јавна безбедност против нападања извјесног непоправљивог зликовца тиме, да се он држи у затвору кроз дуже вријеме. Према схваћању друге школе сврха, за којом се иде, чисто је поправна. Она се састоји у томе, да се, давши зликовцу наду на довршење његовог затвора властитом заслугом, произведе таква промјена у његовом карактеру и у његовим склоностима, да не буде више диспонуван, да падне у злочиноство. Прва школа нашла је свога изражаја у Норвешкој (казнени закон, чл. 65) и у Великој Британији, у II. дијелу закона званог „Prevention of Crime Act“ од године 1908. (Detention of Habitual Criminals). Доктрине друге школе упорављене су у највећој мјери у законима извјесних држава Сјеверне Америке; али их налазимо и у I. дијелу британског закона (Reformation of Young Offenders).

Није потребно дуго се задржавати на превентивној упораби неодређене осуде. Имаде случајева, када извјесна природна морална дефектуозност или дуго вршење зликовачких навика тако покварише онога, који је некада био човјек, да је постао неосјетљив спрам свакога увјеравања и бунтовно спрам свакога поправка тако, да се друштво

*1) По изричној жељи уваженог професора објављујемо његов чланак ћирилицом. Усвајамо са задовољством његов родољубиви разлог, да се у интересу народног јединства чланци хрватских и словеначких правних писаца у „Браничу“ у штампају ћирилицом, а наших писаца, латиницом.

Уредништво.

не може против њега да заштити иначе, него да му физички онемогући повратак злочинству. Али ја сам увјерен, да су ријетки случајеви, у којима се праведно може да упорави ово ужасно средство доживотне робије. Према енглеском закону, који сам цитирао, зликовац од наваде, који је био осуђен на „Penal Servitude“ (детенција преко три године, што је већ дуга казна), може да буде уз то осуђен на „Preventive Detention“ за вријеме од најмање пет, а највише десет година. За вријеме од године 1923./24. бијаше осуђено 466 индивидуа (већином злочинаца у поврату) на Penal Servitude, а од ових само 27 на „Preventive Detention“. Из извјештаја казнионичких комисара за ову годину произлази, да од 377 индивидуа отпуштених из Camp Hill (мјесто „Preventive Detention“), од када је овај сустав на снази, двије трећине нису одговориле очекивању, и да су морали бити с нова осуђене или с нова затворене. Према томе морам да констатујем за своју земљу, да је каткада нужно осудити окорјелог зликовца на неодређену казну, али да није доказала упорава овога система, да су се поправили индивидуи, на које је упорављен.

У осталом утјешљивији поглед на неодређену осуду јесте, када се проматра упорава овога система у сврху промјене казне затвора у оруђе поправка. Казна одређеног трајања, каже се, врло мало или ништа не уплива на карактер осуђенога. Затвореник зна за крајњу границу свога затвора. Ако је трајање кратко, он је сноси и концентрише своје мисли на планове, које ће му омогућити, да се у будућности преда својим вагонима пљачке са више разбора. Ако је трајање затвора дуго, затвореник ће можда настојати, показујући добро владање, да постигне што прије слободу; али средство, које он употребљава, да то получи, јесте да буде миран и послушан и да изгледа ваљан, а не да се боље спреми за поштenu животну борбу. Његов план састоји у томе, да направи добар утисак на казнионичко особље, а не да се усавршује. У другу руку, када је зликовац осуђен на казну затвора, која нема друге границе до законске, превише удаљене, а да би се могла стрпљиво чекати, али увјерен, да је његова судбина у његовој властитој руци, — ако хоће употребити прилику, која му се пружа, да се поправи, да се тјелесно и душевно спреми за ваљан живот, да ће бити ослобођен, — његова мисао и његове жеље добијају нову побуду, он се прилагођује задацима, које му се дају и настоји вршити их ваљано да стече слободу и нову егзистенцију. Неодређена осуда, вели *Brockway* (коме

овај систем много дугује), рађа у затворенику осјећај неугодности ситуације, жељу да тој неугодности учини крај, и храбост да то учини властитом снагом. Затвор, који је вазда неугодан, овде је неугодан без одушка, јер му је трајање неизвјесно. Дужност и одговорност, да се ова неугодност скрати и докрајчи пада на самог затвореника, те рађа у њему енергично настојање, да ту сврху получи. Природно је, да га ове околности силе, да свраћа позорност на многа питања свог дневног владања, како би што прије стекао живо жуђену слободу. Ова константна пажња прелази у навику, која је противна криминалној склоности. Према схваћању *M. Lindseya* (*Journal of Criminal Law and Criminology*, мај 1925.) теорија неодређене осуде обухвата три битна елемента, то јест: 1. неодређену казну с обзиром на њено трајање, јер осуђени има остати у затвору док се не поправи; 2. прилику дану заточенику, да се тјелесно и душевно регенирише и постане способан за поштени живот на слободи; 3. отпуштење на слободу на ријеч или увјетно, коме је сврха, да се докаже је ли је у затвору постигнут поправак и да се онда у јасном случају увјетно отпуштање претвори у безувјетно. Важно је свратити позорност на неодређену казну овако нормисану и provedену.

Овај је систем тако стар као и депортација у колоније, настала у осамнаестом вијеку, која бијаше ублажена са привременим ослобођењем и коначно потпуним опростом. Могуће је али, да је његов прави извор у ирском суставу прогресивне квалификације *Str Walter Crofton-a*, по коме је затворенику дана најприје дјеломична слобода, а онда истом, након увјетнога времена, потпуна. У мојој домовини проведена је мисао суђења на дугу казну слободе са употребом узгојних средстава и у случају поправка са отпуштањем као основна мисао у нашим институцијама званим „Reformatory and Industrial Schools“, у којему се овај систем упоравља на младе људе до навршене 18. године. У заводима, познатим под именом институција „Borstal“, у *Borstal-y*, *Feltham-y*, *Portland-y*, *Aylesbury* у Енглеској и у *Palmont-y* и другђе у Шкотској проводи се дуготрајно и озбиљно систем, који имаде многе карактерне црте неодређене осуде. У ове заводе долазе млади осуђеници од 16. до 21. године, који имаду у њему да остану од 1—3 године. У овим заводима налази се поуздано чиновништво, своје узвишеном позиву посве предано, које их вјежба физички, умно и морално, те могу већ након шест мјесеци (женске већ након три мјесеца), што се врло ријетко догађа, бити отпуштени, ако су

комисари увјерени, да постоје оправдани разлози, да ће се мали деликвенат у будуће чувати зла и живити животом радним и корисним. Ја мислим, да су искусне судије опћенито мишљења, да казна од године дана имаде мало вриједности за то, да установе Борстал успију у своме настојању, док казна слободе од три године, коју затвореник властитим напором може да скрати, пружа им много већу вриједност, да ће им поћи за руком претворити младог неваљалца у корисног члана друштва. Говорећи о овој најважнијој значајки нашег казног система не могу а да не споменем надзор над отпуштенима из установе Борстал, који проводи управо на диван начин *удружење Борстала*. Управо са задовољством спомињем извјешће, које нам каже, да ће комбинацију успјеха дисциплине установе Борстал са надом удружења Борстал получити, да ће, три четвртине младих људи (од којих су многи млади добом, а стари неваљалци) бити спашене од злочиначког живота.

Али установа Борстал ограничена је на младе људе до навршене 21 године, а може се протегнути према једној наредби државног секретара до навршене 23. године. Некоје државе сјеверне Америке кушају да проведу начело неодређене осуде и на старије индивидуе. Године 1876. препоручио је секретар казнионичког удружења у Нев-Јорку *Dr. Wines*, да се у овој држави уведе неодређена осуда. Године 1870. додао је конгрес у Синцинати-у овим начелним изјавама предлог, да се одређене казне замјене са казнама неодређеног трајања; казне, које немају друге границе до оне полученог доказа поправка, морају да дођу на мјесто казна, чије је једино мјерило трајање кроз извјесно вријеме. Године 1877. добио је овај систем конкретну форму у корекционом заводу Елмира у држави Њу-Јорк и у закону званом „New-York Act“ од исте године. Члан 2. овога закона гласи овако:

„Сваку казну слободе у корекционом заводу индивидуа, који буде од сада осуђен ради „felony“ (тешко злочинство) или ради другог деликта, мора да буде опћенита казна слободе у корекционом заводу државе Њу-Јорк у Елмири, и државни судови, који ће судити на такву казну, неће смјети ни фиксирати ни ограничити њено трајање. Равнатељи корекционог завода овлашћени су на основу овога закона, да учине крај оваквом затвору сваког индивидуа, који је на овај начин осуђен. Трајање оваквог затвора не смије прећи максимум, одређен у закону за деликат, ради којег је тај индивидуум осуђен.“

Сада долазе чланови, који нормирају систем вјере услијед доброг владања и провизорног отпуштања на ријеч, и једна одредба, која каже: „Када равнатељи дођу до уверења, да имаде озбиљних и оправданих разлога, да ће извјесни затвореник од сада живити и остати на слободи, а да не вријеђа законе, и да његово отпуштање на слободу није у протимби са доброти друштва, подијелити ће наведени директори такву затворенику апсолутно отпуштање из затвора и саопћити ову чињеницу и њене разлоге, гувернеру, нашто ће гувернер прама својој дискреционалној власти моћи вратити овом затворенику његова права грађана.“ Овај закон куша први да проведе сустав неодређене осуде на деликвенте сваке доби. Према томе, како сам обавјештен, упоравља се он на индивидуе до навршене 35. године живота.

За овим примјером, који је дала прва држава Њу-Јорк, најприје се је повела држава Massachusetts, онда Pennsylvania, а онда друге државе тако, да се он данас проводи у 37 држава Уније. Ово начело бијаше предметом расправе на шестом казнионичком конгресу у Брислу године 1900., али је забачено. Имало је бољу судбину на конгресу у Вашингтону године 1920. у хомогенијој атмосфери, гђе је прихваћена од већине присутних чланова. Од онда, изузевши сједињене државе, напредак му је лаган, а у већини држава Европе прихваћено је увјетно отпуштање на ријеч. Међутим амерички уплив и примјер и америчка пропаганда раде непрестано, те овај сустав све више интересује она лица, која се баве казнионичком управом.

Што се мене тиче, ја се за сада сматрам само учеником овога система. Он се налази у својој периоди покушаја, те није с ове стране Атлантика још стекао опћенитог признања. Шкодио му је поступак са злочинцима у неким америчким казним заводима, који се је многоме од нас чинио претјерано благим: концерт, новине, јело по карти. Код нас се још увијек не сматра зликовац несретним болесником, кога ваља подврћи посебном лијечењу, већ човјеком, који је повреди јавно добро, и у нашој земљи није застарјела мисао, да је казна саставни дио казног закона. У осталом тешко је добити статистике, које нам показују резултате америчког система, а све статистике, које имадемо, нису особито повољне. У овим приликама ја не могу него да умолим наше пријатеље из Америке, да нам саопће образложене резултате свога властитога искуства, а међутим хоћу да вам поставим питања за која држим, да траже одговор:

1. Да ли би ваљало ограничити неодре-

ђену осуду на злочинце у поврату или на учионице тешких деликата, или би је ваљало упоравити и на деликвенте у поврату код мањих деликата? Ја мислим, да је прва алтернатива боља и да учиниоци мањих деликата не би смјели бити подвргнути продуженој казни, ако њихово владање не докажује, да су дегенерисани.

2. До које доби би судови имали да буду овлашћени изрицати неодређене казни? Мени се чини, да је доба од 35 година, коју су узеле неке америчке државе, превисоко узета (најпаче за први пут) и да би ова казна имала бити ограничена на лица до 25. године или највише до 30. године. Овај је систем неподесан за старе зликовце, који су прошли доб, у којој човјек може да оздрави.

3. Узевши, да закон фиксира максимум казне слободе, да ли би требало да закон или осуда постави и минимум? Ја нагињем негативном одговору на ово питање. Минимум казне завађа нас на мишљење, да се ради о реалној и ефективној казни тако, да се све оно што прелази минимум приказује као неправедни вишак, те се на тај начин извршавамо погибелји, да изгубимо све предности овога система.

4. Власт, која ће бити овлашћена да дозволи отпуштање на слободу, мора бити тачно наведена. Хоће ли то бити казнионички одбор, равнатељ завода или друга која власт неовдвисна од њих, и у овом случају, каква има да јој буде природа? Ја мислим, да би најбоља власт за то била мали одбор искусних људи, који би били именовани за цијелу земљу и који би посветили овом послу све своје вријеме, јер се само од овак-

вога одбора могу очекивати искусне и једноличне методе.

Закључујући, желим свом енергијом нагласити важност начина поступка, да се кажњеник придигне умно, морално и физички. У својој књизи „Punishment and Reformation“ поставља *Dr. Wines* снажно ово питање:

„Неодређена казна, каже он, ставља у руке преданога и компетентнога директора полугу, која му је потребна, да сруши криминалност осуђенога, у колико се та криминалност срушити даде. То је само оруђе. Ово је оруђе без вриједности, ако се не раби, или ако долази у руке човјека, који незна с њиме баратати. Ово оруђе само по себи нема никакве реформаторске снаге; оно је непомична ствар. Реална моћ екзистује у реформаторским силама, које су пробуђене: рад, узгој и вјера. Ове силе, ако се ваљано упораве, произведиће исти успјех код одређене и код неодређене казне; разлика јесте у томе, што се у другом случају затвореник не опире њиховој упорави, дапаче може се довести до тога, да их он сам на себи упоравља.“

Ако је могуће на ова питања наћи повољан одговор, ја држим, да је дошао момент, у коме би се могло послужити са искуством полученим у овој земљи са упоравом система Борстал, потакнувши нови покрет на истим основама да бисмо могли наставити нашу борбу против злочинства не више искључиво са казном одређеног трајања, већ и с новим напором, да поправимо и реформишемо кривца у духу, који је надахњивао људе, прожете врућом скрби за човјечанство, штоно су прихватили и провели начело неодређене осуде.

ANKETA O SMRTNOJ KAZNI*)

— MIŠLJENJA NAŠIH PRAVNIKA O NUŽNOSTI I O NAČINU IZVRŠENJA SMRTNE KAZNE —

У науци много расправљано питање о смртној казни добило је свој нарочити и изузетан значај код нас поводом претресања предлога казненог законика. Тај предлог, који је прошао кроз секцију и пленум Законодавног Одбора Народне Скупштине, а затим враћен Министарству Правде, изазвао је велико интересовање са њиме повезаним питањима из области тога законика. Једно од њих је и питање смртне казне, чије је решење, сасвим појмљиво, доктринарно поделило наше правништво. Остра критика којом је знатан број наших болјих правника пропратио усвајање предложене смртне казне, и у погледу обима њене примене и са-

мог начина њеног извршења, побудила је Уредништво „Бранич“-а да своје ступце отвори једној објективној и широј анкети, у којој би узели учешћа правнички ауторитети наше земље, правници од искуства и стручњаци. У томе циљу Уредништво се обратило многим угледним правницима из свих крајева наше отадзбине (професорима универзитета, вишим судљима, адвокатима и криминалистичким стручњацима) са питањем: 1) да ли су у начелу за смртну казну, и, ако јесу, за која кривична дела да се она предвиди и у којем обиму да се применjuje, и 2) за којим су начин извршења смртне казне и са којих разлога. Многи су се већ љубазно одазвали и доставили своја

*) Рукописе за ову анкету слати на адресу главног уредника часописа г. Љубомира В. Стефановића, Драгаћевска ул. 35., Београд. Одговори треба да су што концизнији.

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
мишljenja, koja će Uredništvo objavljivati u časopisu, po redu prijema. Ono će svoje gostoprinstvo ukazati i mišljenjima ostalih pravnika, koje ovo pitanje interesuje, a kojima se ono nije posebno obraćalo. Na ovaj će se način, s

XIII.

Posle dužeg bavljenja u inostranstvu, vrativši se ovih dana kući, zatekao sam Vaše pismo od 3. jula o. g.

Pretpostavljajući da još može ne biti dockan, ja evo hitam da Vam, gospodine uredniče, dam svoje mišljenje i odgovor na stavljena mi pitanja.

Pitanje smrtne kazne, posmatrano sa tačke gledišta čisto filozofskog ili apstraktno teorijskog, nezavisno od svih promena u razvitku i od svih razlika u civilizaciji naroda, vodi zaključku, biti protiv smrtne kazne, zahtevati njeno ukidanje. Tako posmatrajući, može se rezonovati da je život čoveku dan samom prirodnom nužnošću i da samo takom nužnošću ima i da prestane. Zato nije dopušteno samoubistvo. Zato treba kazniti kako onoga koji drugoga ubije po pristanku ili na navajivanje njegovo, kao i onoga ko pomaže samoubici u samoubistvu. Zato se kazne za ubistvo i roditelji koji ubiju svoje rodjeno dete, ma da je ono njihovo i od njih proizašlo. Prema tome niko, pa ni država u vidu kazne, ne bi imala prava oduzeti život čoveku. Život čovekov je najviše pravno dobro čovekovo. On je ne samo pravo nego i dužnost svakoga čoveka.

Ali život jednoga naroda i njegovo uređenje zakonodavstvom ne upravlja se po takim apstrakcijama, nezavisnim od svih promenljivosti prilika jedne zemlje i civilizacije naroda koji tu živi i razvija se, nego se saobražava tim prilikama kao potrebama života.

Kazna uopšte, pa onda i smrtna kazna, ima da zadovolji dve pogodbe: da je pravedna i, još, da je nužna. Pravedna će biti, ako ju je onaj koji je učinio zločin zaslužio po težini toga zločina i po meri krivice svoje u tom zločinu. Nužna će biti, ako se samo time, jedino tom kaznom, mogu suzbiti ti zločini i na taj način garantovati socijalna bezbednost od takih zločinaca.

Onaj koji je ubio drugoga mučki i hladno, a pošto je prethodno razmislio o krivici koju čini, pa se za to i priprema, zaslužio smrtnu kaznu i ona prema njemu ne prelazi granice pravednosti, jer je srazmerna težini delikta i krivici učinioca.

Ipak samo to što će kazna smrti u danom slučaju biti ovako pravedna i zaslužena nije još dovoljno da ona bude zadržana u Kaznenome

obzirom na iskustvo kod nas i naše naučno shvaćanje, baciti više svetlosti na ovo važno socijalno-političko pitanje, koje je više decenija, u prošlom i ovom stoleću, živo interesovalo naučnike i zakonodavce.

Lj. V. S.

Zakoniku. Treba još da bude i nužna zaštita garantija ili odbrana socijalna.

Pitanje o zadržanju i ukidanju smrtne kazne mora se rešiti sa obzirom na svu raznovrsnost prilika u kojima se nalazi život narodni, na njihovu promenljivost u svakoj zemlji, što nam do očiglednosti pokazuje istorija, naročito u prelazima iz jedne epohe u drugu, iz jedne civilizacije u drugu. Mora se imati u vidu naročiti karakter naroda. Kad se ističe pitanje ukidanja smrtne kazne, treba zaista znati da li je i u koliko je ona nužna prema tim konkretnim prilikama života i prema karakteru narodnom.

Ako bi jedino kazna smrti bila ta koju učinilac zaslužio kao pravednu odmazdu za učinjeno krivično delo, i ako je samo ona u stanju da odvrati i uzdrži od takih dela i drugoga koji bi u sebi mogao stvarati umišljaj da ih čini — bilo bi zaista nepametno izbaciti je iz Zakonika, jer u takim prilikama ona je i pravedna i nužna.

Pita se: da li društvo ima prava da izreče krivicu kaznu smrti? Naravno da ima, ako tu kaznu smatra kao neminovnu da očuva celinu u redu. Ovo čuvanje društvenoga poretka jeste jedno najvažnije pravo i u isto vreme prva dužnost društva. Ako ni u tom slučaju društvo ne bi imalo prava da krivicu izreče zasluženu kaznu smrti, ono ne bi imalo prava ni u kojem slučaju i ni na kakvu kriminalnu kaznu uopšte.

Život čovekov je, van svake sumnje, jedno pravno dobro svakoga čoveka, koje mora biti zaštićeno i učinjeno nepovrednim više nego ma koje drugo pravno dobro njegovo, ali to ne znači da se ni u kojem slučaju ne može izreći smrt ni kao kazna. Svako čovekovo pravo, ma koliko bilo nepovredno, ima svojih granica u takom istom pravu i svakog drugog. Ako zbog napada na život čestita čoveka treba dati pogubiti zlikovca koji je to zaslužio, a da bi to moglo biti opomena i primer drugima, zar će se i tada tvrditi kako život zlikovčev mora ostati nepovredan. S pravom veli R. Garraud (Précis de droit criminel, 1909, page 253): »Pravo individue na život ne može biti iznad prava društva da zaštiti svoje članove«.

Kazneni Zakonici daju prava svakom i pravnom licu, da se, u slučaju pravedne nužne odbrane svoga pravnog dobra, može odbraniti i ubistvom napadača, ako drugog sredstva

ne bi bilo za odbranu. Kako da *država* nema prava oduzeti život zlikovcu za učinjeno teško krivično delo u vidu kazne i kao pravednu odmazdu, ako je to nužna zaštita pravnoga reda koji se mora čuvati.

Moderno Kazneno Pravo evoluiralo je ukidanjem telesne kazne, izuzimajući smrtnu kaznu, ali i preobražavajući ovu. Tako, očistilo ju je od svih ranijih surovosti i saželo je na vrlo mali broj slučajeva. Pa i pored ove sažetosti ili svodjenja na tako mali broj krivičnih dela, sudu daje vlast da kaznu smrti, baš i tamo gde je zakon izriče, može odbaciti i ne izreći samim priznavanjem olakšavnih okolnosti i, još, šefu države dalo je vlast da, po pravu davanja milosti, ne dopusti izvršenje smrtnе kazne baš i onda kad ju je sud izrekao.

Na taj način, po modernom Kaznenom Pravu, sve se svodi na to: smrtna kazna stoji u Zakoniku više kao jedna pretnja, kao jedno od onog oružja koje se redovno i po pravilu neće ni upotrebljavati nego koje ima da posluži samo u slučaju prave opasnosti kao nužna zaštita društva kod zločina veoma teškog i kod slučaja najveće krivičnosti učiniočeve.

Protiv smrtnе kazne navodi se mogućnost sudske zablude ili pogreška u sudjenju usled koje bi i neko nevin mogao biti osuđen na smrt i život izgubiti, i onda da je to jedno zlo koje se ne može više popraviti. Ali prema sad pomenutoj sažetosti smrtnе kazne na onako mali broj slučajeva i mogućnosti da se ona i tada ne primeni, jedva da će biti koji slučaj da nad nevinim bude izrečena i izvršena kazna smrti. Povodom ove zamerke nije bez interesa napomenuti ovde, da je za suzbijanje ove zamerke rečeno još i ovo: Neka se pomisli samo kako su česte pogreške hirurga i lekara usled kojih umire bolesnik. Pogrešaka ima u svima ljudskim ustanovama, ali one ne mogu biti razlog za ukidanje tih ustanova, pa ne mogu biti ni za ukidanje smrtnе kazne, gde su takve pogreške jedva moguće. Smrtnoj se kazni zameralo još što je bez stupnjeva, nema t. zv. maksimuma i minimuma, što je, kaže se, apsolutna, te ne može biti odmeravanje kazne prema stepenu krivičnosti učiniočeve, kao kod drugih kazni. Ali zar može opstati ta zamerka kad se tiče krivice koja za pravednu odmazdu može imati samo i jedino život zločinčev, kad je jedino kazna smrti ta koja ima pravedno da postigne krivce?

Moje je mišljenje:

Da kaznu smrti treba zadržati u našem Kaznenom Zakoniku, a naravno da je treba ograničiti na najteže zločine, tako da se o zločincima na smrt osuđenima mora reći da su tu kaznu zaslužili po težini učinjenog dela i veličini krivice njihove, da je kazna pra-

vedna u danom slučaju. Prema prilikama u kojima se nalazi bezbednost u našoj zemlji, smrtna kazna u ovakim slučajevima sve jednako je i nužna, jer bi se ukidanjem smrtnе kazne nesumnjivo povećao već i bez toga dosta veliki kriminalitet ove vrste. Smrtna je kazna kod nas doista i pretnja koje mnoge odvraća i uzdržava da čine kakvo može biti već zamišljeno delo ove vrste. Otud to da se ovaki nevaljalci trude, da za izvršenje ovakoga dela upotrebe kakvog mladoletnika, znajući da ovaj ne može biti osuđen na smrt, ili kakvu ženu, verujući da ona, kao žena, neće biti osuđena na smrt, ili da će biti pomilovana. Pri tom, mora se uvek imati pred očima koliko je još sve jednako nedovoljna pravna bezbednost u našoj državi, tako da su često najveća pravna dobra čestitih ljudi, i sam život njihov, ostavljeni bez pouzdane zaštite državnih organa. Bez ove zaštite, država je prinudjena da oglašava za hajduke one koji se, odmetnuvši se od vlasti da na svoju ruku žive, odaju stalno razbojničkim napadima na mirno stanovništvo, i da daje pravo svakom privatnom licu ubiti takog odmetnika. Pod takim prilikama ne dati pravo državi da nekog zlikovca može kazniti smrću, bilo bi bezumlje.

Na tom gledištu stajalo se i pri izradi projekta Kaznenog Zakonika od 1910. god. u Srbiji, kao i pri izradi naknadnog projekta od 1922. u ujedinjenoj nam Otadžbini. Ovim projektom hoće se, da se krivac može kazniti smrću: za ubistvo ili pokušaj ubistva Kralja ili Naslednika Prestola (§ 86); za ubistvo posle zrelog razmišljanja, ili u povratu, otrovom, na svirep način ili načinom koji dovodi u opasnost život više ljudi, i to smrću ili većitom robijom (§ 165); dalje, za paljevinu, kojom se dovodi u opasnost život mnogih ljudi, opet smrću, većitom robijom ili robijom najmanje 10 godina (§ 187); i još za oglašeno odmetnika koji je, kao takav, učinio koje od najtežih krivičnih dela (§ 327).

Treba dobro promisliti, zbog onih naših naročitih prilika i zbog vrlo slabo izvedene organizacije javne bezbednosti, da li sažimanje kazne smrti, koje se izvodi projektom, nije u stvari ukidanje njeno, koje bi bilo samo od štetnih posledica po miran narodni život.

Kad se pitam za način izvršenja smrtnе kazne, odmah ću reći, da mi se čini dosta primitivnim, pa, prema tome, utoliko i surovim, izvršenje smrtnе kazne odsecanjem glave u ma kojem obliku i ubijanjem iz pušaka, Mislim da se treba zadržati na izvršenju ili električnom strujom ili vešanjem. Ovaj poslednji način izabran je u pomenutim projektima našim i, kako mi se čini, sa razlogom.

Smrt vešanjem daje gledaocu jedan užasan, gnusan i grozan prizor. Ali ona, izgleda, nije takva za obešenoga u poslednjim časovima njegova života. U kod nas dovoljno znanj Sudskoj Medicini Dr. Eduarda Hofmana (izdanje Dr. Haberde i Vagnera-Jaurega od 1919. god., I deo, str. 450) kaže se: »Česta samoubistva vešanjem i davljenjem u vodi objašnjavaju se time što za ove vrste samoubistva nisu potrebna naročita pripremanja ni koja spomoćna sredstva, lako se izvršuju, *smrt biva sigurna i još bez bolova.*“ Vešanjem namah proizvedena sprečenost pridolaska krvi u mozak proizvodi nestanak svesnosti kod obešenoga. Otud ovo neosećanje bolova pri svim groznim trzajima obešenoga kao i nesvesnost njegova da bi ostao u životu samo da se uspravio na noge koje je, nisko obesivši se, bio podavio podase, ili samo da je glavu koju je, vešajući se dok je u postelji ležao, bio samo izmahnuo izvan postelje, vratio ponovo u postelju.

Zbog ove lakosti kojom smrt nastupa vešanjem, treba i smrtnu kaznu izvršivati vešanjem, ali naravno ne praviti od toga spektakl, ne izvršivati je javno nego u prisustvu samo onih, koji su tu potrebni i koji imaju da kontrolišu i utvrde izvršenje.

Mihajlo P. Jovanović,
predsednik Kasacionog Suda u penziji.

XIV.

Ne slažem se ni sa kojom krivično-pravnom teorijom koja posmatra prirodu i dejstvo kazni sa nekog tobož višeg filozofskog gledišta, — i mislim da su sve te teorije po malo ban-krotirale.

Po mom shvaćanju, u svakom čoveku, i prema tome i u celom čovečanstvu uvek ratuju instinkti prirode sa prohtevima socijalnog uređenja društva. Pri tome ne treba smetnuti s uma da se u tim sukobima bore ne samo simetrijsko-moralni zahtevi društvenoga reda sa brutalnim i divljim instinktima razularenih individua, nego takođe i zdravi i vrlo često i viteški zahtevi urođenih osećanja sa podmuklim, neiskrenim i izveštačenim zahtevima utvrđenog društvenog reda. Ali, kako mu drago, društveni red treba ipak da se održi i ko ga naruši treba da se kazni, a kaznu ima pravo da izreče i da primenjuje jedino ona vlast, kojoj je društvo tu ulogu dalo.

Medjutim u svim krivičnim zakonicima predviđen je i slučaj da i pojedini član društva može sam da suzbije napadaj koji se protiv njega vrši. To suzbijanje može da ide čak do oduzimanja napadačevog života. To je tako zvana pravedna odbrana. Ali svi krivični zakoni određuju da se pri upotrebi takve sa-

moodbrane ne smeju prelaziti izvesne granice, koje se određuju u glavnom prema prirodi i snazi samog napadaja. Preko tih granica samoodbrana prestaje biti pravedna.

I u pravednoj odbrani ubistvo napadača smatra se kao zločin. Samo se ono ne kažnjava u slučaju kad bi bez njega napadnuto lice palo bilo žrtvom svog napadača.

I sad, ako se za pojedinog člana društva postavljaju granice pojednoj odbrani, te granice moraju da važe i za kolektivitet predstavljen društvenom celinom. *Za to razumem smrtnu kaznu u vreme bune i u vreme rata, ali je ne razumem u vreme mira.*

Teorija odmazde varvarska je i zastarela. Ako hoćemo da opravdamo pravo kažnjavanja, mi takvog opravdanja možemo da nadjemo isključivo u pravu samoodbrane društva i u pravu društva da prinudnim sredstvima natera rušioce društvenoga reda da plodom svoga rada poprave zlo koje su učinili svojim kažnjivim delima. Izvršenjem smrtno kazne prekoračuju se granice pravedne samoodbrane i onemogućava se prinudno popravlanje zla počinjenog od zločinca nad kojim se ta kazna izvršuje. I onda postaje jasno da izvršenjem smrtno kazne društvo počinje samo i beskorisno jedan zločin i to baš najteži zločin predviđen od krivičnog zakonika.

Turgenjev, koji je oko sedamdesetih godina prošlog veka u društvu sa nekim svojim prijateljima prisustvovao izvršenju smrtno kazne nad čuvenim pariškim zločincem Tropmanom, pisao je, da ni jedan od onih koji su prisustvovali tom izvršenju nije imao osećaj da je tom prilikom izvršeno jedno delo pravde.

Ovom mom razlaganju može se prigovoriti da kad su društvene prilike takve, da je za iskorenjivanje, ili barem za što veće ograničavanje kriminaliteta potrebno oštrije postupanje protiv zločinaca, i smrtnu kaznu treba opravdati kao sredstvo samoodbrane društva za održanje društvenog reda. Taj prigovor može imati osnova samo ako se dokaže da se bez smrtno kazne taj cilj ne može da postigne. Ali ja ne verujem u tu nemogućnost.

Na žalost cela krivično-pravna nauka nije još uspela da ide dalje od dželata i od zidanja više ili manje modernih kaznenih zavoda, između čijih zidova se beskorisno hrane ljudi zdravi i jaki, čija bi se snaga mogla korisno upotrebiti, i trebala bi da se upotrebi. Zašto da se rušioци društvenog reda koji se sad ili ubijaju, ili zatvaraju, ne upotrebe za radove od opšte koristi, naročito za radove saniranja močvarnih krajeva? — Jedno dobro organizovano društvo može da rešava i taj problem koji nije nerešljiv i svakako raspolaže efikasnim sredstvima nadziranja zločinaca i kad se

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

nalaze na radu. — S druge strane pak treba u ovom nizu razlaganja uzeti u obzir i pozitivnu činjenicu da tako zvani okoreli zločinci koji po zagovorateljima smrtne kazne treba da se lišavaju života, jesu obično ljudi koji ne vole da rade, i za njih perspektiva prinudnog teškog rada predstavlja bez sumnje jedno zastrašavajuće dejstvo mnogo efikasnije od smrtne kazne koja se ne izvršava uvek pošto se izrekne.

Primoravanje na rad trebalo bi da bude efikasno. Humano ali strogo. A štrajkovanje gladju? — Zločinca koji se lati tog sredstva prosto zatvoriti davati mu običnu hranu — ali ne pustiti iz ćelije dok ne izjavi da se pokorava zahtevu da radi. Ako ustraje u gladovanju, pustiti ga nek umre. Njegova je to volja. Ja verujem da bi na taj način štrajkovanje gladu išlo iz mode.

Prema svemu ovome što sam do sad kazao nalazim da ne treba biti sentimentalna za glasanje protiv smrtne kazne.

Što se tiče načina izvršenja smrtne kazne tu se ustežem od glasovanja. Treba li to smatrati kao pitanje higijene umirućih?

Dr. Lujo Bakotić,

izvanredni poslanik i opunomoćeni ministar.

XV.

Osobita mi je čast, da ste i mene ubrojili u niz onih pravnika, od kojih tražite mišljenja o smrtnoj kazni. Vrlo rado se odazivam Vašem traženju, dajući odgovor na upućena mi dva pitanja i ograničavajući se pri tome samo na područje *gradjanskog* krivičnog prava.

1. *Načelno* sam *protivnik* smrtne kazne. Protiv nje izneto je u nauci toliko osnovanih razloga, da se ne da gotovo ništa više novoga reći. I sâm sam po svojoj službi nekoliko puta morao prisustvovati justifikaciji. No moram iskreno priznati, da je akat izvršenja — i ako je zahvatao vrlo opasne zločince i gadna njihova dela — u mojoj duši izazvao odvratnost. I nema sumnje da ću, ako poživim, protiv smrtne kazne dići svoj glas, kad za to dodje pravi čas.

Za sada još izjašnjavam se, da smrtnu kaznu treba zadržati u novom kaznenom zakonu. Ne činim to, što bi bio pristalica teorije odmazde ili generalne prevencije i zastrašivanja, nego *radi nužne zaštite društva.* Samo zaštitu društva smatram pravim ciljem i opravdanjem kazne opšte. Teoriju odmazde odbacujem najodlučnije, jer je odmazda izdanak »krvne osvete« primitivnog društva, koju današnja socijalna evolucija kulturnih naroda mora da prelazi, ostavljajući je nauci samo kao istorijsku uspomenu. A prema iskustvu od gotovo četiri decenije — kao državni tužilac, upravnik i vrhovni nadzornik kaznenih zavoda i

kao sudija — smem mirne duše reći, da kazna u opšte, a pogotovo smrtna kazna ne odvrća od zločinstva niti ne zastrašuje, bar ne trajno. Rekao bih što više da smrtna kazna, ako se *javno izvršuje, kvart l dražt* na zločinstvo. Pouzdan dokaz za moje shvatanje o neosnovanosti teorije zastrašivanja i generalne prevencije daje nam u najnovije vreme primer družine Čaruga I i II, da se ni ne pozivam na mnoge druge primere, ni na kriminalnu statistiku povrata.

Sve te teorije, kao i teorija popravke pate od suviše velikog jednostranog doktrinarizma, koji me kao praktika — i ako se bavim teorijom — ne može zagrejati.

Zato se pitanje zadržanja primene smrtne kazne ni ne sme rešavati sa stajališta tih teorija, jer to pitanje nije toliko teorijsko, koliko socijalno-političko. Još bolje rečeno, to je pitanje, *kulturno pitanje*, čije rešenje zavisi od civilizacije naroda, za koji se kazneni zakon donosi, a naročito od osnovnog etičkog shvatanja društva, koje sačinjava taj narod.

Dokle god se u gotovo svim krajevima naše države zapaža u dosta znatnoj meri jaka podivjalost, okrutnost i surovost, koja se ispoljava u jezovitim krvoločnim i nesmišljenim slučajevima ubistava, zakonodavac, rešavajući pitanje smrtne kazne, ne sme zatvoriti oči pred tim činjenicama, a naročito i pred tom činjenicom, da se na sve strane pojavljuju i anarhistički pokreti, koji prete i nama. Vodeći računa o tim prilikama, on mora pribegnuti i *krajnjem* sredstvu (ultima refugis) — sredstvu smrtne kazne — da zaštiti društvo, čineći tako na brz način opasne elemente za uvek neškodljivima.

Sa pravnog i socijalno-političkog gledišta mnogo je mudrije i celishodnije za neodredjeno vreme uzakoniti smrtnu kaznu pa je redje izvršivati i u zgodno vreme je istisnuti, nego li je sada u najnezgodniji čas ukidati pa je može biti morati za kratko vreme ponovo uzakonjavati, kao što su to u najnovije vreme morale učiniti neke i od nas kulturnije države.

Zadržavajući pak smrtnu kaznu treba je kao *apsolutnu* kaznu ograničiti samo za *najteže slučajeve zrelo smišljenog ubistva*, a naročito za povratnika i za ubice pod osobito opštem opasnim okolnostima, i samo je svakako isključiti za lica maloljetna i za lica sa smanjenom uračunljivošću.

No vodeći računa o tome, da se i pored najsvavršenijeg zakona o krivičnom sudskom postupku ne daje apsolutno isključiti zabluda pravde, treba u tom zakonu kao osobito jemstvo zadržati u njemu predvidjeno naredjenje, da je za izrečenje smrtne kazne potrebna jednoglasnost sudija onoga veća, koje sudi. A i u samom kaznenom zakonu treba da je pred-

vidjena mogućnost supstitucije kazne slobode u mesto kazne smrti kad se ispolje osobito važni uslovi za to.

2. S odgovorom na drugo pitanje mogu biti vrlo kratak. Dok se ne iznadje bolji i savršeniji način justifikacije, *vešanje* je po mom mišljenju najpodjedniji, da ne kažem najhumaniji način izvršenja smrtno kazne. Ovo je i prema mišljenju specijalnih stručnjaka, a i prema stečenom iskustvu skopčano s najmanjim mukama, budući da osudjenik gubi svest već u času, čim mu se prebaci konopac oko vrata. Nipošto nisam za izvršavanje streljanjem, jer nije oportuno da državni organi, koji imaju posve drugi zadatak, vrše nezavidnu ulogu dželata; a samo streljanje je suviše brutalno i jezovit način pogubljenja, daleko nehumaniji od vešanja.

Odlučno sam *protivan javnom izvršenju smrtno kazne*. Pogubljenje treba da se vrši intra muros, kako je to predvideo i projekat novog zakona o sudskom krivičnom postupku.

Dr. Nikola Ogorelica,
potpredsednik Stola Sedmorice A. A.

XVI.

Vrativši se s odmora, našao sam Vaše vrlo cijenjeno pismo, pa se rado odazivljem vašem pozivu.

Ja sam u načelu protivnik smrtno kazne s razloga, koji su u pravničkoj literaturi na široko pretresani i koje neću, da ovde opetujem, jer su općenito poznati.

Naš ustav u čl. 9. ima doduše samo negativno naredjenje, iz kojega se ipak razabire, da će postojati smrtna kazna. S obzirom na to, čini mi se da načelna borba protiv smrtno kazne neće imati uspjeha i da bi trebalo nastojati, da se barem ograniči broj delikata, kašnjenjivih smrću.

Po mom nazoru imala bi se smrtna kazna ograničiti na promišljeno umorstvo i na sva djela, kojima se ugrožava opstanak države i ličnost vladaoca.

Izvolite, gospodine glavni uredniče, primiti izraz osobitoga mojega poštovanja.

Slavoljub Sova,
predsednik Banskoga Stola.

XVII.

U načelu sam protivnik smrtno kazne. I to ne samo kao teoretičar i iz brojnih razloga, koje je teorija našla, a od kojih su gotovo već svi navedeni u dosadanjoj anketi »Braniča«, već i kao praktičar. Ta praksa nije doduše brojna, ali je — bar po utiscima — intenzivna. Pribivajući izvršenju smrtno kazne čovjeka, kojega sam upoznao ne samo kao subjekt zločina, nego i inače, osjetio sam svjesno, koliki zločin počinja društvo sankcio-

niranjem smrtno kazne. To je bar **moj** pravni osjećaj i ne dopuštam, da je manje opravdan zato što eventualno protivi njemu stoji pravni osjećaj milijona i milijona, ili t. zv. pravni osjećaj naroda. Ukinimo kulturu, inteligenciju, civilizaciju, teoriju i nauku, ako nam moraju biti mjerodavnim instinkti masa i sve ono što misle i osjećaju oni, koji — ne zamjeram im, jer to nije njihova krivnja — stoje na najnižem stepenu kulture. U vrijeme kad prodire tendencija da se *rat* smatra zločinom, da se dakle smatra zločinom ubijanje ljudi, koje se dosad opravdavalno *interesom države*, ne možemo više opravdavati *kaznu ubijanja interesom općentosti*. Dolazim u napast, da u jednom jedinom slučaju popustim od načela: to je slučaj kad zločinac očituje zločinom *skrajnju nepopravljivu bestialnost*, kad ukine potpuno razliku između čovjeka i bestije, kad čak nadmaši i bestiju, ili točnije, kad sidje ispod nje. U meni n. pr. uzavrije krv i mahom odstupam od načelnog protivljenja smrtnoj kazni, kad čitam u novinama, kako u glavnjači ili gdje drugdje sadistički muče uapšenike. Uopće zloupotreba vlasti dane pojedincu u interesu zajednice, a zloupotreba baš protiv interesa te zajednice, zaslužila bi najtežu kaznu.

Ne mogu se otresti jedne misli, ma kako se činila apsurdnom: okrutno je, ma i u ime kazni, oduzeti čovjeku život; ali okrutno je takodjer oduzeti čovjeku u ime kazni slobodu. Ako je kazna tek *sankcija za društvenu odbranu*, čemu da se društvo brani suvišnom okrutnošću? Ili, drugim riječima, da budem jasniji: ne bi li u najtežim slučajevima postavili alternativnu kaznu i osudjeniku prepuštiti izbor između smrtno kazni i one slobode? Jer nije svrha kazni da bude okrutna, a kad bi to i bila svrha, ne da bude suvišno okrutna, preko one mjere, koju iziskuje svrha društvene obrane.

Pogotovu bi taj izbor trebalo uzakoniti obzirom na način izvršenja smrtno kazni (ako je već ona sama za sada neizbježno uzakonjena). Ako se osudjeniku ide prije pogubljenja toliko u susret da mu se daje n. pr. po volji jesti, piti i pušiti, zašto mu se ne bi prepuštilo da izabere jedan od točno u zakonu navedenih načina: n. pr. vješala, streljanje, električni stolac, ili jaki brzo djelujući otrov? Društva se tiče to da je delinkvent uopće iz njega smrću uklonjen, a ne *kako* je uklonjen. Kod načina imao bi još pravo da on govori.

Mnogi će načelni pristaša smrtno kazni priznati, da je osnova našeg kaznenog zakona preširoko obilježila krug zločina, koji se kašnjavaju smrću. Istina, slušajući Ustav, izuzela

U je političke delikte od kazni smrti, ali je sâm politički delikt preusko označila. Označila ga je po *objektu*, a ne po *mottvu*, kako je to n. pr. učinila českoslovačka osnova. Smatram

potonju definiciju ispravnijom, a pogotovu, smije li se reći, plemenitijom i socijalnijom.

Dr. Ivo Politeo,
odvjetnik iz Zagreba.

O IZBORNOM NAČELU U DVODOMNOM SISTEMU

— POLITICUS —

Pišući o dvodomnom sistemu s pogledom na reviziju ustava, mi smo se izrazili za potrebu takog jednog sistema. Taj sistem po našem mišljenju ne samo da je teorijski opravdan, već i sa gledišta praktičnog političkog života ima preimućstvo nad jednodomnim sistemom. Koristi od takvog jednog sistema su u ostalom neosporne.

Gornji Dom, da to iznesemo još jedanput, ima dvostruku funkciju, jednu čisto političku, drugu zakonodavnu. Njegova politička funkcija je u ostalom i dala povoda državicima i političarima na kontinentu da se izjasne za dvodomni sistem. Istina, povike i kritike na Gornji Dom, dolazile su u glavnom od radikalne škole, koja je propovedala manje-više neposrednu demokratiju, jedan princip koji se nije mogao nikako razviti u modernoj državi. Drugi ozbiljni razlozi protivu ovoga sistema nisu navodjeni. Ono što bi ozbiljno moglo doći u pitanje jeste, da li takav jedan sistem odgovara običajima narodnim i njegovoj istorijskoj prošlosti s pogledom na jednu odredjenu državu, dakle jedno pitanje čisto praktične politike. Inače, razlozi koji se bilo u teoriji, bilo u političkom smislu navode protivu ovog sistema su takvi, da ne mogu izdržati ozbiljnu kritiku. Ako se ostave na stranu čisto teorijski razlozi, koje je u glavnom iznosila samo radikalna škola sa svojim osnivačem Ruso-om i njegovim sledbenicima, politički razlozi se u glavnom svode na ovo. Gornji Dom je jedna takva ustanova, koja većinom ne proizlazi iz neposrednih narodnih izbora, i već po tome samo, on je takva jedna ustanova koja je daleko od prave demokratije. To je zatim i jedna skupa ustanova; mnogo se plaća, a ne daje ni korisne rezultate koje od njega očekuju njegove pristalice. Osim toga, Gornji Dom je i izlišan, jer ne samo usporava rad Narodnog Predstavništva, koje i inače u današnjoj državi i pod današnjim prilikama, radi dosta tromo i polako. Ustanovom Gornjeg Doma taj bi se rad još više usporio, a to bi bilo samo na odmet a nikako na korist zakonodavnog rada.

K I pored ove kritike ustanove Gornjeg Doma, razlozi koji se iznose u prilog njegov, a koji smo mi već pomenuli, jasno govore po našem mišljenju da je ova ustanova opravdana i

politički i s obzirom na kvalitet zakonodavnog rada. Ti su razlozi u glavnom i teorijski i praktični. U cilju što potpunijeg izlaganja, mi čeno još jedanput i sumarno da navedemo ove razloge. Pre svega Gornji Dom postoji u većini država, samo u jednom malom broju država on ne postoji. Zato što on postoji u velikoj većini država, to već samo sobom ukazuje da se on može smatrati kao jedna ustanova pre korisna nego štetna. On podjednako postoji kako u republikama tako i u monarhijama, a u praksi je gotovo jednodušno utvrđeno, da države sa ovakvom jednom ustanovom dolaze do jednog zakonodavstva mnogo boljeg kvaliteta nego one u kojima on ne postoji. Ali kad se i ovo ostavi na stranu, Gornji Dom ima još jednu mnogo važniju ulogu nego što je ona čisto zakonodavna, a to je njegova uloga čisto političkog arbitra u slučaju sukoba političkih partija ili njihove jače zaoštrenosti u parlamentu. U mesto što bi tu uloga vršio monarh ili šef države, to se ostavlja Gornjem Domu, koji u današnjoj državi opet na kraju krajeva proizlazi iz narodnih izbora, te je kao takav u jednom izvesnom smislu bliži kako shvatanju političke situacije u danom momentu, tako i narodnom raspoloženju u opšte.

Osim ovih razloga koji se navode u korist Gornjeg Doma, navode se obično još i ovi: (1) Zakonodavna vlast treba da bude na neki način ograničena, da ne bi bila svemoćna. To se postiže podelom na domove, te se tako ona ograničava sama sobom; (2) Gornji Dom je jedno vrlo dobro i podesno sredstvo, da šef države ostane van svake partijske borbe i u opšte borbe društvenih grupa tako, da tek u momentima jakih zaoštrenosti medju društvenim grupama, može da tu borbu reguliše na jedan nepristrasan i objektivni način. Inače, ako nema Gornjeg Doma, ulogu ograničavanja i zaustavljanja morao bi da vrši sam šef države, što je svakako nezgodno za njegov visok položaj koji zauzima u državi; (3) Najzad kao treći razlog navodi se i njegova zakonodavna uloga. Zakonski projekti će izaći bolje i temeljnije shvaćeni i pretreseni, ako se oni pretresaju sa što više kritike i dogovora, a ta mogućnost u mnogo većoj meri postoji u onim državama koje su usvojile dvodomni sistem.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Kao što se vidi, institucija dvodomnog sistema, prema svemu ovome, potpuno odgovara koncepciji moderne države, i zato njegovo zavedenje kod nas ne bi trebalo da bude sporno. Ono ne bi trebalo da bude sporno, pored ovde iznetih razloga, još i zbog posebnih naših prilika, o čemu smo mi već u ranijem članku pisali.¹⁾ Ali nije samo pitanje u tome, treba li ustanoviti dvodomni sistem, već ujedno postoji i pitanje na koji ga način treba organizovati, i kakav sistem treba izabrati za njegov izbor. Pitanje njegove organizacije i njegovog izbora već nije tako lako, i ono se po našem mišljenju mora rešavati s pogledom na svaku pojedinu određenu državu. Istoriski uzev, Gornji Dom je bio jedna aristokratska ustanova i njegovi članovi su dolazili u glavnom po svome visokom socijalnom i ekonomskom položaju koji su u društvu zauzimali. Engleski i ugarski parlamenti su u ostalom najbolji dokaz o ovome, kao i francuski senat za vreme restauracije. Zato je način biranja ovih domova bio u osnovi klasni i povladjivao je samo više društvene redove: aristokraciju i krupnu buržoaziju. Ali u toku vremena pod pritiskom širenja demokracije, Gornji Dom je postepeno izgubio sasvim ovu oznaku i svoj prvobitni aristokratski karakter. Danas po gotovu Gornji Dom, kao i skupštine, počiva potpuno na izbornom načelu i proizilazi u glavnom iz narodnih izbora. Samo u jednom neznatnom broju monarhija postoji jedan kombinovani sistem, koji još ne odgovara modernim shvatanjima. Ostaje dakle to, da je i za Gornji Dom usvojeno izborno načelo, ma da ima razlike u načinu izbora između Gornjeg Doma i Skupštine iz razloga koji se u

ostalom sam sobom nameće, a to je s pogledom na ulogu koju on ima u modernoj državi. Taj sistem biranja jeste u glavnom biranje preko poverenika, t. zv. dvostepeno biranje. Ako se engleski sistem za sada ostavi na stranu, koji je tradicionalan, tipični primer ovoga sistema predstavlja sistem francuski. Taj se sistem sastoji u ovome. Članovi Gornjeg Doma biraju se po izbornim okruzima (svaki adm. okrug predstavlja jednu izbornu jedinicu) i po listama, ali se članovi Gornjeg Doma ne biraju neposredno već posredno preko poverenika, birani zasebno za svaki izborni okrug. Poverenike čine narodni poslanici za dotični izborni okrug, okružni i sreski poslanici, i predstavnici opštinskih odbora. Ovi poverenici biraju senatore za dotični izborni okrug, a izborni okruzi se poklapaju sa administrativnim departmanima. I za izbore senatora kao i za izbore poslanika za narodnu skupštinu važi opšte pravo glasa. Članovi Gornjeg Doma biraju se na devet godina, dakle za jedan duži period nego poslanici za narodnu skupštinu. Gornji Dom se obnavlja svake tri godine za jednu trećinu senatora.

Kao što se iz ovoga vidi, Gornji Dom u Francuskoj je izgubio sasvim plemićki karakter; to nije jedna aristokratska skupština, već očit jedna skupština, koja proizilazi iz narodnih izbora. Ali i ako takva, ona ipak zato pruža mogućnost, da u Gornji Dom udju ljudi boljeg kvaliteta, i više spreme i sposobnosti i sa više političke rutine i razumevanja državnih poslova. I on u Francuskoj zaista predstavlja jedno telo od velikog uticaja na saniranje i regulisanje zaoštrenih političkih odnosa partija i raznih društvenih grupa, kao i na tehniku i kvalitet zakonodavnog rada. U jednome od idućih brojeva progovorićemo o organizaciji Gornjeg Doma i o sistemu koji bi trebalo kod nas usvojiti.

¹⁾ V. naš rad u Braniču, Br. 8, 1927, O dvodomnom sistemu u vezi sa revizijom ustava.

НЕКОЛИКО КРИТИЧКИХ РАСМАТРАЊА

ДРАГИЋ Н. СОЛДАТОВИЋ

СУДИЈА КАСАЦИОНОГ СУДА

„Бранич“ у своје 8. броју од ове године, донео је, по саопштењу Јудех-а, одлуку Касационог Суда, по којој стечајни дужник може имати у маси свог личног пуномоћника.

Поводом те одлуке сматрам за потребно да учиним неколико кратких напомена о овом питању, специјално на које би се правне послове стечајног дужника могло применити усвојено становиште.

Послови стечајне масе у погледу на стечајног дужника и његову способност за отправање истих, могли би се, како ми изгледа, поделити на три категорије.

У прву категорију дошли би послови,

што их стечајни дужник не може да врши, јер му то закон изриком забрањује; то су послови, за које је он неспособан да их врши, као што су н. пр. управа и располагање покретном и непокретном имовином стец. масе — §§ 24., 25., 44., 57. и др. Стец. Пост. За такве послове очевидно, стечајни дужник не може никог овластити да га заступа, јер он не може уступити другоме нека права, што их и сам нема.

У другу категорију дошли би послови стечајне масе они, што их је стечајни дужник дужан лично вршити, јер су везани за његову личност, н. пр. да покаже сву

имовину и дугове што их има; да о свакој сумњивој тражбини поверилачкој даје браниоцу масе и суду обавештења; да положи откривајућу заклетву да друге имовине осем показане нема — §§ 4., 41. и 52. Стец. Пост. Ни за послове ове врсте стечајни дужник не може другог овластити да их врши, нити потребне изјаве у место њега даје, јер су сви послови само лично њему познати и од њега се лично тражи да их покаже онако као што у истини постоје. Његове личне изјаве могу често имати за последицу, кривицу административне природе (§ 143. Стец. Пост.), било кажљиву по општем Крив. Законику (§§ 261. 262. Крив. Зак.).

У трећу категорију могли би уврстити све остале послове, што нису ушли у предње две категорије, а што су допуштени стечајном дужнику да их врши, ако хоће, на пр. прикупљање имовине у масу, после отвореног стечаја, изјављивање жалбе на отварање стечаја, или против пресуде изабраног суда изречене између дужника и неког трећег, а на штету дужника односно његове стец. масе. За све те послове, што иду у корист масе и што их дужник може сам обављати, ако хоће, може у место себе и заступника одредити.

Г. Др. Велизар Митровић професор Трг. и Стец. Права на нашем Универзитету у свом делу „Стечајно Право“ на стр. 137. опширно је изложио изузетна права стечајног дужника и претставио је, како је то питање расправљено и у другим законодавствима.

Према наведеноме, као што и Касациони Суд у горњим примедбама налази, стечајном дужнику не може се начелно одобрити заступник за све послове у опште, нити му се начелно може забранити за све послове без разлике, као што је Првостепени Суд учинио. Све зависи од природе посла, што се има да уради. Ако је то посао, што се може допустити стец. дужнику да га обави, а није искључиво везан за његову личност, онда се може допустити да за такве послове може имати свог нарочитог пуномоћника, иначе не.

Бранилац и старалац стечајне масе не искључују у многим пословима и личног пуномоћника дужниковог, јер су дужности стараоца и браниоца тачно опредељене у закону — §§ 47., 49., 52. и др. Стец. Пост. и они сви троје могу остати за многе послове један поред другог и радити у хармонији у корист стечајне масе, јер где је више руку на једном послу, ту је обично и бољих резултата.

*

Овај број „Бранич“ а доноси по мом са-

општењу и две одлуке Касационог Суда, према којима је есконтна листа по закону потпун доказ о висини уговореног интереса по меници.

Обе су одлуке донете у Касационом Суду једногласно. А има их доста и новијег датума у овом смислу, те се може узети да је пракса по овом питању стална.

Заиста на самом тексту менице не може се уговарати интерес, према судској пракси и нашим теоретичарима ма да такве забране у нашем Трговачком Законику нигде изречно нема. А ако се баш на самој меници и стави обвеза о плаћању интереса, сматра се као и да не постоји. Има закона, који узимају у том случају да меница чак никако и не вреди. Пок. Мил. Туцаковић у своме делу „Менично Право“ на стр. 57. правда забрану уговора о интересу у тексту менице тиме, што би меница са уговореном стопом интереса била неопредељена, а меница треба да је увек чиста и јасна.

За то се код нас у обичном саобраћају интерес по меницама наплаћује унапред или урачунава у саму меничну суму.

Међутим одвојено, од самог меничног текста, интерес се код нас може уговорити и по самој меници, само такав је уговор грађанске, а не меничне природе. У приватном саобраћају то уговарање врши се обичним писменом у коме се акцептант или жиранти обвезују сопственику на плаћање интереса, ако се о року главница не исплати, а код новчаних завода интерес се уговара у есконтној листи по закону о повластицама датим новчаним заводима.

Познато је, да је законом од 24. септембра 1871. год. (Збор XXIV. стр. 6.) дато више повластица Београдском Кредитном Заводу, Смедеревској Кредитној Банци и Пожаревачкој Банци. На крају тога закона овлашћен је министар „да може ове исте повластице распрострти и на друге већ основане, или који се буду оснивали, овим подобне новчане заводе.“

Законом од 10. јануара 1879. год. (Збор. 34. Стр. 112) повишен је број ових повластица јер „закону од 24. септембра 1871. год. додаје се у корист Београд. Кредит. Завода и Смедеревске Банке још и ова повластица:

„За менице, које су есконтниране код Београдског Кредитног Завода и Смедеревске Кредитне Банке, али се не плате на време, судови ће на захтев ових завода, досуђивати онај интерес, који буде означен за те менице на есконтној листи, а заводи ће ову листу увек подносити суду у препису, коју ће они сами оверити.“

Услед ова два закона, што и данас пуну вредност имају, надлежан министар, пређе

Финансија, данас Трговине и Индустије, потврђујући правила новчаних завода даје им наведене повластице, међу којима је и повластица да се есконтном листом, коју сами овере, утврђује стопа уговореног интереса. Разуме се по себи, интерес се и овде може уговорити до висине законом допуштене (§ 601. Грађ. Зак.) и судови су дужни тај интерес досуђивати новчаним заводима, ако је та повластица ушла у њихова правила.

Дакле није само трговачки обичај, већ по-

стоји и позитиван закон, по коме је есконтна листа новчаних завода, потпун доказ о висини уговореног интереса.

Нов пројекат Меничног Закона одобрава да се интерес може уговорити и у самом тексту менице (чл. 5. пројекта нов. мен. Зак.). Очевидно та клаузула на самој меници неће ни мало сметати меници, да буде ипак добровољно опредељена и јасна, а и данашњи трговачки и новчани саобраћај ту меру захтева.

PROBLEM ZAŠTITE ULAGAČA

Dr. VIDAN O. BLAGOJEVIĆ

ADVOKAT

Svaka, ma i najnepotpunija statistika, jeste korisna, jer daje mogućnosti, da se iz nje izvuku zaključci, koji kao potekli iz tačnih cifara, imaju prezumpciju quasi istine. U pitanju koje nas ovde interesuje, statistički podatci su osnov na kome se jedino može sigurno dalje zidati. Mi ćemo prvo pokušati da predstavimo šta svaka pojedinačno od gornjih tabela pokazuje interesantnog, pa ćemo onda pokušati da pronadjemo zajedničke crte u obe tabele i iz njih izvučemo potrebne zaključke.

Iz *prve* tabele izvlačimo sledeće zaključke:

a) Da je broj prijavljenih banaka iz Beograda od 48 iz 1921. god. porastao na 64 u 1923. god. da bi spao 1925. god. na 60. Izgleda da ovaj poslednji broj odgovara broju banaka koje imaju svoje glavno sedište u Beogradu, te prema tome mogu se gornji statistički podatci, u koliko se na beogradske banke odnose, smatrati tačnima.

b) Da je količina uloga, posle rapidnog porasta od 1921. do 1923. god. u 62,572.893 din. što se objašnjava inflacionom politikom i prosperitetom naše privrede, spala u 1923. god. za 24,741.187 din. u odnosu na stanje uloga iz 1922. god. dok je još uvek u porastu za 37,831.706 din. u odnosu na stanje uloga iz 1921. god. U 1924. god. stanje uloga pokazuje neznatan porast — 4,014.503 din. — prema stanju uloga iz 1923. god. da bi u 1925. god. dostiglo sumu od 408,307.710 din. t. j. pokazala porast u 89 miliona 184.382 din. u odnosu na stanje uloga iz prethodne godine.

Opadanje uloga u 1923. i 1924. god. u odnosu na stanje uloga iz 1922. god. pravda se novom deflacionističkom politikom inaugurisanom decembra meseca 1922. god., opadanjem poverenja kod ulagača u banke i željom da se novac plasira privatnim licima — u eri rapidnog zidanja u Beogradu, — pod visoke kamate i zeleniška osiguranja. Novac je ovaj počeo rapidno da se vraća bankama tek počev od 1925. god. kad je se već osetila blagodet ukidanja

vanstečajne prinudne nagode, kad je se usled učestalih stečajeva počela da rasčišćava zagušljiva atmosfera naše privrede, stvorena nenormalnim prilikama nastalim odmah posle rata i kad su ulagači stekli uverenje, pošto su svoje iskustvo skupo platili, da je sigurnije novac dati u banke, ma i pod manju kamatu, nego li ga davati privatnima, ma i sa prividno većim osiguranjima i kamatama.

c) Da je iznos najvećeg uloga pripadao uvek jednoj banci — Jadranskoj, docnije Jadransko-Podunavskoj Banci — koji je 1922. god. dostigao ogromnu sumu od 78,128.809 din. da se spusti 1925. god. na sumu od 62,624.971 din. Mi smo ranije rekti šta mislimo o visokim ulozima kod banaka. Slučaj Jadranske Banke mislimo da nam je dao potpuno za pravo.

d) Da je iznos najmanjeg uloga bio relativno zadovoljavajući — 63.391 din. u 1924. god. kod Rusko-Slovenske Banke, ako zaneemarimo neobičnu sumu od 600 din. kod Izvozne Banke u 1923. god.

e) Da je na jednu banku prosečno dolazilo uloga od 4,923.575.39, — iz 1923. god. kao najmanji iznos, — do 6,805.128.50 din. iz 1925. god. kao najveći iznos. Mi smatramo da je gornji iznos uloga u punom smišlu zadovoljavajući.

Iz *druge* tabele izvlačimo sledeće zaključke:

a) Da je broj prijavljenih banaka, kojima je sedište izvan Beograda u Srbiji, porastao od 100 iz 1921. god. na 207 u 1925. god. Međutim, ma koliko ovaj poslednji broj bio visok, ipak on ne predstavlja sveukupan broj banaka iz Srbije, već njegov najveći deo. Prema tome gornji podatci bi bili približno tačni.

b) Da je količina uloga u stalnom porastu, što se objašnjava na isti način, kao i kod istog slučaja kod banaka kojima je glavno sedište u Beogradu. Predstavljen u ciframa, ovaj porast izgleda od prilike ovako: 1922. god. porast je bio za 51,643.010 din. u odnosu na stanje uloga iz 1921. god. 1922. god. bio je porast u odnosu

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

na raniju godinu za 46,458.343 din. 1924. god. za 35,323.791 din. a 1925. god. za 205,086.061 din. u odnosu na ranije godine. Ovaj porast objašnjava se naravno prosperitetom ekonomskim naših privrednika i poverenjem klijentele iz unutrašnjosti u banke.

c) Da je iznos najvećeg uloga pripadao gotovo jednoj banci Požarevačkoj Trgovačkoj, sa izuzetkom sa 1923. god. kad je pripao Požarevačkoj Okružnoj Banci. Iznos je najvećeg uloga prešao od 5,036.209 din. iz 1921. god. na 15,279.070 din. u 1925. god.

d) Da je najmanji iznos uloga bio relativno zadovoljavajući. Tako je njegov iznos bio u 1925. god. 50.589 din. dakle veoma blizu iznosa najmanjeg uloga kod banaka kojima je sedište u Beogradu u istoj godini — 73.006 din.

e) Da je na jednu banku prosečno dolazilo uloga i to: od 945.629·93 din. u 1921. god. do 2,092.145·88 din. u 1925. god. pošto se iznos svake godine postepeno penjaao.

Posmatranje uporedo gornje tabele pokazuju neke *zajedničke* crte.

a) Opšte povećanje uloga u 1922. god.

b) Opadanje količine uloga u 1923. i 1924. god. To opadanje i cifarski utvrđuje kod beogradskih banaka, dok bi se iz cifarskog iznosa banaka iz unutrašnjosti dalo zaključiti, da je iznos uloga u tim bankama u porastu. Medjutim, ovaj iznos je samo relativno govoreći veći od iznosa u ranijim godinama, pošto sve veći broj prijavljenih banaka, od kojih je nekoliko bilo sa krupnijim iznosom uloga, čini, da cifra sveukupnog iznosa uloga raste. Medjutim, u 1925. god. da se konstatovati, po obema tabelama, da je iznos uloga postigao ogromne cifre i da na ovaj iznos nije uticao broj prijavljenih banaka, koliko iznos njihovih uloga, koji su u neprestanom porastu.

Iz gornjih bi se tabela moglo izvesti još dosta zaključaka, ali se mi ograničavamo samo na njih.

(Svršice se).

КРИТИЧКИ ПОГЛЕД НА ПРЕДЛОГЕ МЕНИЧНОГ И ЧЕКОВНОГ ЗАКОНА

— МИШЉЕЊЕ УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА УПУЋЕНО ПОДСЕКЦИЈИ ПРИВАТНО-ПРАВНОГ ОДСЕКА СТАЛНОГ ЗАКОНОДАВНОГ САВЕТА ПРИ МИНИСТАРСТВУ ПРАВДЕ ЗА ИЗРАДУ ТРГОВИНСКОГ ЗАКОНИКА*¹⁾ —

§ 12. После речи „на“ додати реч „полеђини“. Гласиће овако: „Индосамент треба да се потпише на полеђини менице“ и т. д.

§ 14. Прва реченица да гласи: „Сваки индосант одговара за акцепт и исплату, осим ако није друкчије напоменуто, свима имаоцима менице, сем акцептанту, трасанту и индосантима, који њему предходе.“

§ 15. У првој тачци § 15. реченицу „макар да је последњи индосамент бланко“ треба заменити реченицом: „макар да су сви или неки индосаменти бланко“. Даље реченицу: „Пребрисани индосаменти сматрају се, да не постоје“ треба заменити реченицом: „Пребрисани бланко индосаменти сматрају се да не постоје“.

§ 17. На крају овог § 17. додати реч: „за наплату“.

§ 27. На крају овог § додати: „Акцептант по пријему менице не може ни једном имаоцу, па ни трасанту, истаћи приговор, да није примио од трасанта меничну вредност за свој акцепт. Али акцептанту остаје право, да особеним путем може тражити од трасанта накнаду до величине меничне суме за свој пријем, ако докаже да није од њега примио меничну вредност, јер се иначе

сматра као законска претпоставка, да је акцептант примио од трасанта меничну вредност до меничног рока“.

§ 34. На крају првог одељка додати речи: „Због непријема“.

§ 39. Последња тачка да се измени и да гласи:

„Он је дужан да испита, да ли је имаоц легитимисан правилном везом индосамената као сопственик; али не и истинитост потписа индосаната“.

§ 40. При крају додати: „сем случаја, кад је назначен новац земље места издања“.

§ 42. Из овог § под 2.) изоставити од речи: „или ако овај обустави плаћања“ па до краја.

§ 43. На крају додати речи: „или судско уверење о отвореном стецишту трасанту“.

§ 44. У трећем реду речи „за четири радна дана“ заменити са речима: „најдаље за десет радних дана“.

У другом одељку „два дана“ заменити са „два радна дана“.

§ 46. На крају трећег одељка додати: „према предњим потписницима“.

§ 47. На крају става под 3.) додати: „Ови се трошкови доказују рачунима претходних имаоца до последњег имаоца протестиране менице“.

*¹⁾ Ово је мишљење израдио члан Управе Удружења Г. Д-р Јаков Челебоновић.

§ 52. У десетом реду после речи „изузимајући акцептанта“ додати „и то“.

После тога треба да се изнесу последице за сваки од наведена три случаја по на особ. Код овог §-а пројектант је изнео само последице за први, а није изнео за остала два наведена случаја.

§ 63. У трећем одељку треба да се прва реченица измени и да гласи: „Сваки ималац менице може захтевати од издаваоца да му се“ и т.д.

§ 71. Приликом издавања протеста тражи се, да чиновник потражи акцептанта лично и презентира меницу.

Меница је исправа, која се мора о року поднети дужнику на исплату, док по свима другим обавезама дужник има обавезу да потражи свог повериоца и да му нуди испуњење своје обавезе, дотле код меница поверилац има дужност да потражи свог дужника и да му поднесе исправу на исплату. Тако је по науци и закону. Види §§ 137. и 150. срп. трг. зак., чл. 759. и 762. швајцарског облигационог права; чл. 40. и 41. аустриског меничног закона. Али се код нас тако не ради, већ трговачки суд издаје све протесте без поднашања менице акцептанту на исплату. Данас је у трговачком реду већ уобичајено начело „dies interpellat pro domineu“, па акцептант тражи сам своју меницу на исплату, по новчаним заводима о року плаћања. С тога би поступак при издавању протеста требао да се измени тако, да бележник при издавању протеста извести препорученим писмом акцептанта о поднетој меници на протест са означањем износа, рока и имена издаваоца и имаоца.

Овај писмени поступак у сваком случају треба да се уведе код меница до 500 дин.

§ 72. Према одлуци о протесту изменити

овај §. Свакако на крају тачке 1. додати: „или његовог пуномоћника“.

§ 75. Последња тачка да гласи: „Накнада протестних трошкова у овом случају може се тражити и на основу самог протеста.“

§ 76. После првог става додати други став који да гласи: „Протестни чиновник није дужан тражити, да се подносилац легитимише као сопственик менице; једино у случају обелодањене крађе или факсификата чиновник је дужан ово обележити на протесту и о томе извести надлежни суд. Али је чиновник дужан вратити подносиоцу меницу и протест.“

§ 81. На крају изоставити реченицу: „али никад изнад њихове номиналне вредности.“

§ 88. Код овог §-а треба учинити измену у смислу измена учињених у § 71.

§ 89. Други став да гласи: „Ради тога молилац ће уз своју молбу поднети препис менице или ће изнети главну садржину нестале менице и знаке распознавања као датум издања и рока, имена потписника и на кога меница гласи. преноси и т. д. Молилац ће такође поднети доказе о притежању или ово вероватним учинити, да је на основу ње имао да оствари неко право. Најпосле молилац ће описати како му је меница нестала.“

Ако суд нађе да су поднети докази или поднети поменути подаци довољни, издаће оглас.

§ 90. У другом одељку на крају прве реченице а после § 41. додати реченицу: „Ако положи суму 20% од меничне вредности на име јемства за евентуалну штету на случај, да молилац не докаже своје право на спорну меницу. Ово положено јемство молилац губи у корист туженог ако не докаже своје право на спорну амортизовану меницу.“

СУДСКА И АДМИНИСТРАТИВНА ПРАКСА

И наручитељ и предузимач као стручно лице солидарно су одговорни за штету, која је нанесена приликом зидања куће сопственику суседног добра за то, што предузимач није при зидању обратио довољну пажњу, а наручитељ што није вршио контролу над градитељем.

Тужилац у тужби представља, да је Л. К. подижући своју нову зграду поткопао темеље на његовој суседној згради, да би поставио темеље својој згради, услед чега је крило његове зграде која се пружа поред зграде туженога, јако попустило, те су и попречни и уздужни зидови попустили. Услед

овога оштећења куће, проузрокованог радом туженога при подизању његове куће, нанета му је штета чије би отклањање стало 50.000 динара.

Тужени Л. К. одговара, да он није одговоран за штету јер је узео за зидање своје куће стручна лица предузимаче у лицу инжињера Х. И. и С. И. па се на њих позвао у заштиту.

Тужилац је проширио тужбу и на именоване предузимаче, који су одговорили, да нису одговорни тужиоцу за штету, јер су они предузели све потребне мере, које су дужни били предузети као предузимачи.

Првостепени Суд је нашао:

„Обостраним вештачењем утврђено је, да је тужиочева кућа оштећена на тај начин, што приликом грађења нове куће туженог Л. тужени С. и И. као стручњаци предузимачи нису довољно обезбедили темеље суседне оштећене куће, те су због тога темељи тужиочеве куће попустили, што је изазвало пуцање и стварање пукотина на зидовима исте куће и на тај начин оштетили тужиоца.

За накнаду штете одговорни су солидарно и тужени Л. К. као и предузимачи С. и И. и то:

Тужени Л. што је његова дужност била, да се стара да се не повреди суседни однос између њега и тужиоца, а која му је дужност наложена у § 806. гр. з. Поверавањем зидање куће стручним лицима он са себе није скинуо законску обавезу, да њихов рад подвргне својој контроли, који је као добар домаћин морао вршити, да би по § 806. гр. з. остао у границама свога права. Па како он ову контролу није вршио, одговоран је за накнаду штете по §§ 800. и 806. гр. з.

Тужени С. и И. одговорни су за то, што је оштећење наступило нехатним и недовољно стручним радом њиховим, па како су они пристали да снесе одговорност ако би се утврдило неправилности учињене приликом подизање зграде К., то су они по својој вољи — 313. гр. з. заједно са туженим К. солидарно одговорни за штету.

Приговор туженога Л. да је признањем тужене фирме С. и И. утврђено, да је она примила на себе да сазида његову кућу за наушално утврђену цену, да је она градитељ и лице, које носи одговорност за све последице овога грађења, а да је тужени К. имао само једну дужност да плати уговорену цену, кад му се кућа сазида и преда, да би он био одговоран само у случају, да је поверио зидање куће каквом нестручном лицу, и да по томе ни по ком основу није одговоран за рад стручних инжињера, пошто нису у његовој служби, већ су они повлашћено и протоколисано грађевинско предузеће, и као такво примило се да за утврђену цену сазида кућу на његовом плацу, те да су по § 802. гр. з. они одговорни за штету, — Суд одбацује, јер је дужност туженог К. била да се стара о томе, да не повреди суседни однос између њега и тужиоца, коју му дужност налаже § 806. гр. з.; а тиме, што је зидање своје куће поверио стручним лицима није скинуо са себе обвезу да контролише рад ових лица, коју је као добар домаћин морао вршити, да би према § 806. гр. з. остао у границама свога права. Како он ову контролу

по свом признању није вршио и на тај начин пропустио да испуни своју обвезу он је по §§ 800. и 806. гр. з. одговоран за накнаду штете тужиоцу причињене нехатним радом градилаца — тужених С. и И.

Пресудом од 31. марта 1926. г. Бр. 15642. Прв. Суд Вар. Београда осудио је туженог Л. К. и градиоце С. и И. на солидарно плаћање штете.

Београдски Апелац. Суд 29. јануара о. г. Бр. 513 одобрио је ову пресуду; а Касац. Суд у П. одељењу 18. маја о. г. Бр. 4901: оснажио је пресуду Апелац Суда.

Мањина у Касац. Суду налази да је погрешна оцена Судова о одговорности туженог Л. К., јер кад је утврђено, да је штета проузрокована радом тужених предузимача као стручних лица, онда су судови погрешили, кад одговорност предузимача нису засновали на § 802. гр. з. као самосталну, већ су солидарну одговорност туженог Л. засновали на § 806. гр. з. а солидарну одговорност градитеља на њиховом пристанку — § 13. гр. з. На против, судови су били дужни да цене по § 802. гр. з., да ли су тужени градитељи као стручна лица пренебрегли довољну пажњу при изради грађевине туженом Л. К. и тужиоцу штету проузроковали, па према томе, да оцене да ли су они и одговорни за штету по овом пропису. При оцени овога, судови су били дужни да цене, да ли би по §§ 810. и 811. гр. з. тужени Л. могао одговарати за штету, кад је за израду куће узео у најам стручна лица по њиховој професији.

Саопштио *Judex*.

Кад је менични текст јасан онда се изјашњења и обвезе потписника цене по том тексту, пошто текст отклања сваку сумњу за изјашњења потписника.

Женевска Есконтна Банка поднела је Београдском Трговачком Суду меницу издату у Женеви као сопствену по којој јој Д. Ј. апотекар дугује као акцептант 5837.80 швајц. франака, па је тражила забрану на његову покретност.

Меница у српском преводу гласи: по наредби Де Беја платићу и т. д. испод текста стоји потпис „Де Беј-а“ испод њега примам добар Д. Ј.; на полеђини стоји потпис „Де Беј“, а испод њега пренос на Женевску Есконтну Банку“.

Првостепени Суд је нашао: да поднета меница као сопствена не одговара § 825. швајцар. грађ. зак., јер по овом пропису код сопствене менице постоје само два лица, издавалац и ремитент. Сва друга лица на

таквој меници нису непосредни менични обвезници већ могу бити авалисти за издаваоца или жиранта.

Из меничног текста види се, да је исту издала фирма Де Беј, која је ову меницу испод текста и потписала а по наредби исте фирме и Есконтне Банке. На тој меници испод фирме Де Беј која је издавалац менице и као таква менични обвезник налази се изјава Д. Ј. „примам, добар 5837.80“. Према овоме Д. Ј. није на овој меници издавалац нити непосредни менични обвезник, пошто на сопственој меници главни менични обвезник може бити само издавалац. На сопственој меници нема акцептанта, и свака изјава или потпис поред или испод издаваоца, може бити само менично јемство — авал. Због тога на овој меници је менични дужник фирма Де Беј, која је ову сопствену меницу издала и као издавалац потписала, а потпис Д. Ј. може важити као јемство за издаваоца према § 118. трг. зак. Па како тужилац није поднео менични протест, из кога би се видело, да је поверилац ову сопствену меницу поднео издаваоцу о року на плаћање и да је о року изискао менични протест за доказ неисплате, како се ово тражи по §§ 136., 144. и 165. трг. зак. то је поверилац изгубио право регреса од меничнога јемца Д. Ј., како по § 131. тако и по §§ 136. 144. и 165. трг. зак.

Пошто потражилац није доказао обвезу Д. Ј. решењем од 21. јануара о. г. Бр. 2193. одбио је молиоца од тражења.

Касациони Суд у II одељењу решењем од 27. априла 1927. год. Бр. 4020 поништио је ово решење са рзлога:

Погрешно је резоноване суда што је, наставши, да је меница, по којој је тражена забрана, по форми сопствена меница, па то изведе из тога, што је на истој потписан Де Беј као издавалац и једини обвезан ремитенту, да је Д. Ј. авалиста за издаваоцу. Такво погрешно резоноване несумњиво је резултат изјашњења потписника на истој, које је и руководило суд, да овако протумачи значај обвезе Д. Ј.

Међутим као што се из саме поднете менице види, менични је текст јасан и као такав потпуно отклања сваку сумњу у менична изјашњења и обвезе дужника које изгледају нејасне. Менични текст јасно опредељује, да је ова меница сопствена и да у свему одговара како условима § 825. швајц. трг. зак. тако и пропису § 162. срп. трг. зак. Тако меница у самом тексту садржи означење да је меница; опредељен је износ меничне суме која се има платити 5837.80 шв. фр.; име онога по чијој се наредби меница има платити, или по швајц. тексту (§ 825.), којој

или на чији налог потписник обећава да ће платити, а на овој меници је тај налогодавац Де Беј; означено је време када се меница има платити а то је „концем новембра идућег“, потпис издавања — овде Д. Ј.; место, дан, месец и годину издања менице — „27. августа 1919. г.“ — и најпосле вредност применљену „у роби“; а што је најглавније у самом меничном тексту стоји „*платићу* за ову итд“ из чега се најјасније види да је ова меница сопствена.

Према томе из меничних изјашњења не може се закључити друкчија обвеза и положај потписника на истој него онај који се самим законом њему одређује. Према томе а по § 161. срп. трг. зак., онај који је меницу потписао сам је њен издатељ и њоме се обвезао, да ће означену меничну суму исплатити или ономе по чијој је наредби издана или њеном ремитанту.

Према овоме, кад је меница издана по наредби Де Беја, а тад је иста фирма извршила пренос менице на данашњег притежаоца потражиоца забране Женевску Есконтну Банку — онда фирма Де Беј као *наредбодавац* ни у ком случају не може се сматрати као издавалац, пошто се код ове сопствене менице где је казано „по наредби Де Беја“, а не „по наредби мојој сопственој“, име или фирма наредбодавца мора је разликовати од имена издаваоца менице из чега излази, да је потпис Де Беја и Комп. као издаваоца испод текста менице излишан и нема никаквог значаја, пошто је у односу на саму наредбу у меничном тексту фунгирао као ремитент стављајући као такав менични бланко пренос на притежаоца менице, и по томе потпису има се и ценити његова менична обвеза и потпис који потпуно одговара наведеним законским прописима.

Аналишући изјашњење и потпис меничног дужника Д. Ј. првост. суд је према до сад изнетом погрешно, кад је исто узео као авално јемство за издаваоца менице Де Беја, кад се види, као што је напред наведено, да се та фирма на овој сопственој меници, ни у ком случају не може узети као издавалац — *трансант*, већ као ремитент, онда отпада свака могућност да је Д. Ј. авалиста за ту фирму, чији је потпис испод текста потпуно излишан и нема значаја. На против из изјашњења Д. Ј. пред његовим потписом „*признајем, добар*“ итд. види се јасно, да је с обзиром на то, што је дао ово изјашњење и испод истог се на меници потписао, његова намера била, да се по овој меници обвезе као њен издавалац и да је на тај начин обећао, да ће о року платити меницу било наредбодавцу било доцнијем ремитенту, дакле његово се изјашњење има сматрати као из-

јава издатеља сопствене менице. Зато је суд дужан, да обвезу Д. Ј. овако и цени, па да по § 377. гр. с. п. у в. §§ 162. и 169. трг. зак. по тражењу повериоцем своју одлуку донесе по закону.“ Саопштио *Judex*.

Нема места стечају кад је само један поверилац стечајне масе.

Ж. Р. који је под стечајем код Краљевског првост. суда изјавио је на протоколу, да је по његовом стечају рок за пријаву био 10. марта 1927. г. а рочиште за равнање 11. марта 1927. г. да су се до рока пријавили са својим тражбинама повериоца А. Н. са потраживањем од 13469 дин. и Ст. В. са 5000 дин. Његов отац изморио је повериоца Ст. В. а осим тога он је својим именом гарантовао да плати трошкове око стечаја и браниоцу награду.

На рочишту дужник је тражио да се са његове имовине скине стечај, пошто је остао само један поверилац, а по закону се стечај не може отворити кад има само један поверилац.

Првост. суд је нашао:

„Како дужникова актива износи 4296 дин. а дужник према својој изјави и пријави повериоца А. Н. ове дуге је 13469. дин., па како се дужник Ж. налази у презадуженом стању, те за то нема места тражењу дужника, да се стечај са његове имовине скине за то што је остао само један повериоц.“

За то га је решењем од 11. марта 1927. Бр. 7372. одбио од тражења.

Касац. Суд у II одељењу примедбама од 13. маја о. г. Бр. 5230. поништио је ово решење са разлога:

„Када се на рочиште за равнање пријавило свега два повериоца, од којих је један измирен у потраживању према стец. маси, и то од стране оца стец. дужника, који је то учинио за свој рачун без права на регрес од стец. масе о чему сведочи приложена поништена меница, услед чега је тај повериоц стец. масе као такав отпао, те на тај начин остао свега један повериоц, онда независно од околности, што је његово потраживање веће од активе стец. масе, суд је требао да размисли и оцени да ли стечајном поступању даље има места, кад се према § 1. стец. пост. тражи да таквом поступању има места само онда кад постоји стечај повериоца т.ј. када је више њих.“

Мањина снажи решење, јер у време отварања стечаја било је више поверилаца, а измирење једног повериоца после стечаја не може утицати на стечај, кад сви у стечај пријављени повериоци нису измирени, јер се стечај отвара у интересу свих поверилаца и пописата у стечај имовина општа је за-

лога свих повериоца из које они сви има да се измире на начин предвиђен у стедишном поступку.

Саопштио *Judex*.

Есконтна листа потпун је доказ по закону о висини уговореног интереса по меници.

Једна београдска банка тужила је једног олд. индустријалца Београдском Трговачком Суду и молила је Суд, да га осуди по кратком поступку да јој плати 130.000 дин. главног дуга са 12% интереса од протеклог рока до наплате и накнади таксу и остале трошкове. За доказ потраживања банка је поднела меницу дужникову и есконтну листу коју је потписао дужник по којој је уговорено 12% интереса.

Београдски Трговачки Суд осуди дужника на плаћање главног дуга са 6% интереса од прошлог рока до наплате и на плаћање осталих трошкова, али одбије банку од тражења већег интереса, зато што нема доказа, да је већи интерес уговорен.

Пуномоћник банке у својој благовременој жалби, претстави, да је 12% интереса уговорено у есконтној листи, а по правилима банке, есконтна је листа доказ о стопи уговореног интереса.

Услед ове жалбе Касациони Суд примедбама свог II одељења, примедбама својим под. Бр. 11.470 поништи ово решење са ових разлога:

Кад тужилачка страна тврди, да је уговорено 12% интереса, и када за доказ томе подноси есконтну листу и позива се на члан 92. тач. 7. поднетих банчаних правила, по коме ће судови, на захтев банке, досуђивати онај интерес, који за месеце буде означен на есконтној листи, онда је суд био дужан да цени и ове доказе и даде разлоге зашто досуђује мањи интерес — §§ 303.—306. Грађ. суд. Пост.

—
Да изнесемо још један пример :

По тражењу једне банке одобрена је прибелешка на имање њеног дужника за 5000 динара главног дуга и 12% интереса, наводећи да се по меници прибелешка није могла одобравати и за обезбеду интереса у опште, јер се по меницама интерес не може уговарати. А ако би се интерес одобрио, онда само његова стопа може бити 6%, као мораторна, а никако већа, јер есконтна листа, вели жалилац, није ни по каквом закону доказ за обвезу траженог интереса.

По оваквој жалби Касациони Суд оснажио је горње решење Првостепеног Суда као на закону основано.

Саопштио Драгић Н. Солдатовић,
судија Касационог Суда.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

КОВЧЕЖИЋ СУДСКИХ ГРЕШАКА

Једна незаконита пресуда

Актом од 31. маја тек. год. молио сам Зајечарски Првостепени Суд, да за обезбеду меничног потраживања мога властодавца, фирме Браћа А. В. из Београда, одобри забрану на покретну имовину и прибелешку на непокретно имање дужника М. Ј., као акцијџанџа, и на законом дозвољени део плате дужника А. И. као издашља менице. За доказ приложио сам оверен препис менице.

По овоме моме тражењу Зајечарски Првостепени Суд донео је решење од 1. јуна 1927. год. Бр. 17737, којим забрану и прибелешку на имовину дужника М. Ј. одобрава, а од тражења забране на плаћу дужника А. И. мене одбија, као од тражења неумесног и недоказаног, из разлога, што меница није проишле-

вана!!!, — и ако по § 146. Трг. Зак. издашљ менице одговара без проишља (вид. такође одлуке Кас. Суда од 25. V. 1891. год., Бр. 3421, од 10. VIII. 1898. год. Бр. 6071, од 8. VIII. 1907. год. Бр. 7705 и друге).

Како ми је обезбеда од дужника А. И. у овом случају била без нарочите важности, то се ја нисам на предње решење жалио, али, користећи се тиме, што је меница у питању била домицилирана у Београду, правдо сам поменути забрану и прибелешку код Београдског Трговачког Суда, који је својим осудним решењем Бр. 40197, које је постало извршно, сасвим правилно осудио обојицу дужника на солидарно плаћање његовог меничног дуга.

Др. Арсен М. Чубински,
адвокат.

НЕКРОЛОГ

† Љубомир Јездић адвокат

Адвокатски ред претрпео је још један осетан губитак. Саломњен дуготрајном тешком болешћу, пре кратког времена је у Београду преминуо и сахрањен Љубомир Јездић, познати београдски адвокат.

Рођен 1885. год. у Лозници, у угледној кући Јездића, пок. Љубомир васпитан је у националном духу, у коме су однеговани сви чланови те разгранате породице. По свршеној Војној Академији и положеном испиту зрелости, уписао се на правни факултет Београдског Универзитета. Још као студент он ступа у редове националне омладине и на први знак да је Српство у Старој Србији и Македонији у опасности од бугарске македонске организације, он се лаћа пушке, да прво као четник, а потом као четнички војвода, притекне потлаченом нашем живљу у помоћ. И ако релативно врло млад, он се необично истакао у нашој четничкој акцији, везујући своје име за прослављене четничке сукобе на Бабуни, Челопеку и Малешу.

У балканским ратовима 1912.—1913. и у светском рату 1914.—1918. пок. Јездић показао је необичну храброст прво као водник, затим као командир митраљеског одељења. За показану храброст и задобивене ране у борбама одликован је златном медаљом за храброст и орденом Белог Орла са мачевима.

Као јавни правозаступник заузео је видно место у адвокатском реду. Његова живахна природа, његов бујни темперамент и добро познавање закона чинили су га неодрљивим браниоцем права и истакли га у многим деликатним приликама његове адвокатске каријере. Био је агилан радник, израђен правник.

Он је не само као ратник, већ и као правозаступник био једна маркантна фигура у нашем друштву. Али изнад свега био је истакнут национални радник. И зато је његова прерана смрт истински ожаљена од свих његових пријатеља и другова.

Лака му земља за коју се са толико љубави борно!
Љ. В. С.

ПРАВНА БИБЛИОГРАФИЈА

Грађанско право, од Др. Лазе Марковића I књига. Општи део и стварно право. Ново поправљено издање. 1927. Београд Добија се у штампарији Народне Самоуправе.

Закон о бирачким списковима и закон о избору народних посланика за Народну Скупштину, од Божидара Пројића, II издање. Збирка закона Др. Мих. Илића — Београд. Геца Кон, 1927. стр. 136. 30 дин.

Полициски речник, од Душана Ђ. Алимјиха, књ. III (M + Ш). Београд. Геца Кон, 1927. стр. 660. Цена 120 дин.

Cerkveno pravo katoličke crkve s posebnim ozirrom na razmere v Kraljevini Srbov, Hrvatov i Sloveney, od Dr. Rade Kušaja. Dodatek. Pregled virov ustavnih in upravnih načel cerkvenoga prava pravoslavne cerkve. Druga predelana in popolnjena izdaja. Ljubljana, 1927. стр. 695.

„Nicht Vergleichbare“ statistische Zahlen, Sonderabdruck aus Schmollers Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft im Deutschen Reiche, od Dr. Франца Жижека, професора Универзитета у Франкфурту на Мајни. 1927.

МИСЛИ И АФОРИЗМИ

— О правди и праву —
Судија који показује уважање и обзире према лич-

ностима, не чини добро. За кору хлеба, он издаје истину.
Соломонова изрека.

Као што се зграда руши када архитект повреди закон математике, тако се руше и царства, чим се из њих повуче вечни закон правде.

Ла Кордер.

Право је морална моћ, дужност је морална нужност.
Лајбниц.

Правда без силе, немоћна је; сила без правде, тиранска је. Правда без силе, повређена је, јер увек има неваљалаца. Сила без правде оптужена је. Треба сјединити правду са силом, и зато учинити да оно што је праведно буде јако, а оно што је снажно буде праведно.
Паскал.

Правда је човечанству бремза, а милосрђе остан у њој. Одузмите једно или друго, човек стаје или

се стропоштава. Вођен милосрђем, ослоњен на правду, он греди одмереним и поузданим кораком својој судбини. То је идеал, који треба славити у законима, наравима, а пре свега, у мислима и у философији.

Виктор Кузен.

Једино што сваки човек треба да осматра у својим поступцима, то је да види да ли је оно што чини праведно или неправедно, да ли је то дело доброг или неваљалог човека.
Сократ.

Нема права противу права.

Босие.

Дужност и право су брат и сестра. Њихова мати је слобода. Они се рађају истог дана, расту, развијају се и умиру заједно.
Виктор Кузен.

Прикупио Љ. В. С.

БЕЛЕШКЕ

Избор председника одбора за правнички конгрес

На овогодишњем правничком конгресу, одржаном 23., 24. и 25. ов. м. у Сарајеву, за председника одбора за приређивање идућег правничког конгреса изабран је г. Др. Драгољуб Аранђеловић, професор Београдског Универзитета.

Нови јавни правозаступници

За јавне правозаступнике постављени су:

При Првостепеном Суду у Књажевцу г. Момчило Жањић, судија у оставци из Књажевца и при Првостепеном Суду у Зајечару г. Сава Митровић, судија у оставци из Зајечара.

Укази о судијама

Указом Њ. В. Краља постављени су:

За судију у одељењу Касационог Суда у Новом Саду г. Др. Јован Савковић, председник одељења Апелационог Суда у Новом Саду, а за судије Апелационог Суда у Новом Саду г. Др. Тодор Петковић, секретар одељења Касационог Суда у Новом Саду и г. Војислав Гомирац, судија Округног Суда у Новом Саду. За председника одељења у Новосадском Апелационом Суду г. Др. Бруно Петрић; за судију Апелационог Новосадског Суда г. Душан Спалатин, старешина Новосадског Средског Суда.

Г. Васа Петровић, судија Касационог Суда у Новом Саду, до сада на служби у Министарству Правде, упућен је на своју редовну дужност.

Најновијим указом постављени су:

У крушевачком првостепеном суду г. Радисав Гагић, судија велешког суда; у скопском првостепеном суду г. Душан Р. Антић, судија врањског суда; у штипском првостепеном суду г. Љубисав Костић, секретар суда у Косовској Митровици; у пријеполском првостепеном суду г. Милија Јовичић, секретар краљевачког суда; у новосадском окружном суду г. Стеван Бењек, привремени бележник новосадског апелационог суда и г. Крунисав Бећаровић, привремени бележник средског новосадског суда; у панчевачком средском суду г. Антун Јакнић, бележник панчевачког окружног суда; у сомборском средском суду г. Милић А. Комненовић, привремени бележник средског суда у Великој Кикинди; у кавадарском првостепеном суду г. Миодраг Вељковић, секретар пожаревачког суда; у плеваљском првостепеном суду г. Миодраг Васић, секретар чачанског суда; у кичевском првостепеном суду г. Благоје Димитријевић, секретар велешког суда.

Уважене су оставке г. г. Раденку С. Лазовићу, судији пиротског првостепеног суда и Сави Митровићу, судији зајечарског суда.

Погреб Љубе Јездића

Уз велико учешће овдашњег грађанства 16. ов. мес. сахрањен је престонички адвокат и члан нашег Удружења Љубомир Јездић. Опелу у Саборној Цркви присуствовао је Њ. Св. Патријарх, који је породици изјавио саучешће. На опелу је примећен велики број угледних правника и јавних радника. Из цркве су покојников ковчег изнели официри свих родова оружја. Пред црквом је први потпредседник нашег Удружења г. Љубомир Стефановић одржао леп и дирљив говор, подвлачећи покојников рад и истичући његове националне заслуге, јунаштво у ратовима и маркантност његове личности у нашој средини. На улазу у Александрову улицу са покојником се опростио г. Бора Н. Поповић, адвокат, који је у своме емоционалном говору истакао правничке особине пок. Јездића. На гробљу је један вод пешадије одао плотуну почаст земним остацима покојниковим.

Од Уредништва

Због нагомиланог и раније сложеног материјала изостао је из овог броја „Бранич“-а чланак о правничком конгресу у Сарајеву. Чланак ћемо објавити у првом наредном броју.

Apel sudovima i pravnicima naše zemlje

Odziv na pretplatu na „Branič“ ni posle tri godine od njegovog ponovnog pokretanja nije takav, da mu obezbedjuje opstanak i onakav razvitak, kakav svojim uređivanjem nesumnjivo zaslužuje. Interes našeg pravništva nalaže mu veću ljubav prema časopisima ove vrste.

Uredništvo sa žaljenjem mora da konstatuje bolan fakt, da i sudovi, pored mnogih i toplih raspisa G. Ministra Pravde, pokazuju nepojaman nehat u pretplati na naš časopis. Ilustracije radi možemo da napomenemo, da dok je od svih sudova u našoj zemlji (visih sudova, okružnih i prvostepenih sudova svih pokrajina, kotarskih i sreskih sudova) pretplaćeno svega 19, dotle je na „Branič“ pretplaćeno preko 70 opština, u kojima, često, i nema pravnika!

Zato redakcija toplo apeluje na sve sudove i pravnike da se svesrdno zauzmu za širenje „Branič“-a, a i sami se što pre na njega pretplate.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

БРАНИЧ

Година XII. Београд, октобар—новембар 1927. Број 10. и 11.

УРЕДНИШТВО: КЊЕГИЊЕ ЉУБИЦЕ ВР. 11. ИЗДАВАЧ: КЊИЖАРНИЦА „ПОЛЕТ“

SOCIALNO-POLITICKE IDEJE IZ INOSTRANOG KRIMINALNO-PRAVNOG ZAKONODAVSTVA

Dr. METOD DOLENC

PROFESOR LJUBLJANSKOG UNIVERZITETA

Po prilici u isto vreme, kad je većao plenum zakonodavnog odbora naše Narodne Skupštine o vladinom predlogu za jedinstveni zakonik, većao je i u parlamentu nemačke republike naročiti odbor o reformi tamošnjeg državnog kaznenog zakonika. Jedan od poglavitih obrađivača motiva k projektu za novi nemački kazneni zakonik, glasoviti profesor *Wolfgang Mittermayer* (Giessen) napisao je obzirom na spomenuto većanje u reviji »Die Justiz« (Berlin, 1927., II. sv., 6. kor.) dužu raspravu »O osnovnim mislima novog kaznenog zakonodavstva«, gde je kazao: »Jamačno biće u pitanju, da li ne bi bilo podesno i zgodno, da pričekamo sa reformisanjem kaznenog zakonika još nekoliko godina«. Ako takav naučnjak evropskog glasa govori ovako skeptički o zgodnosti našeg vremena za sadašnju reformu — dapače je mislio na revoluciju italijansko-pozitivističke škole, — možda neće biti ni suviše drsko, ako i mi kažemo, da nije baš strahovita nesreća, da prijašnja Narodna Skupština nije izglasala kazneni zakonik. Svakako dala je time vremena i priliku, da se doprinesu od »pobočne« strane pobudjenja za unošenje novih ideja u ovaj zakonodavni rad.

Bavićemo se u ovom članku sa *problemima socialno političke prirode*, kojima je bila već u kulturnom inostranstvu priznata takva važnost, da su stigli u poslednje doba — uzakonjenje.

Imamo u misli *bar zakone trtju* moderno uređenih inozemskih država, o kojim mi želimo, da se ozira nanje naša vlada i zakonodavni odbor Narodne Skupštine bar kod idućeg većanja o predlogu jedinstvenog kaznenog zakonika, jer nema izgleda, da bi se pristupilo odmah, ili još pre spomenutog većanja k donošenju naročitih zakona za rešenje ovih krupnih problema...

Prvi takav problem jeste *povreda dužnosti izdržavanja naročitih lica*, time da im se ne plate oni iznosi, koji su bili utvrđeni presudom.

Skoro u isti dan — izašli su u Francuskoj i u Austriji zakoni (u prvoj 7. februara 1925., u drugoj 3 dana pre) rukovodjeni po prilici istim idejama. (Nije nam pošlo za rukom da ustanovimo, kakve su bile zunanje veze ovih zakona; valda istovremenost ni bila slučajna). *Francuski* zakon stavlja pod sankciju kazne zatvora od 3 meseci do 1 godine ili novčane kazne od 100 do 2000 franaka, ako neko lice u doba od 3 meseci krivnjom ne plati od suda određene prinose k uzdržavanju bračnog druga, maloletne dece ili ascendentata. Ako se radi o povratu delikta, može se izreći samo kazna lišenjem slobode. *Austrlijski* je zakon malo drukčije formulisan. Tamo je kazano, da se kazni *krupna* povreda dužnosti plaćanja zakonitih iznosa za izdržavanje lica, koje ima pravo na ovo izdržavanje, ako se time ovo lice izloži bedi ili bataljivanju. I ovde se radi o izdržavanju dece, roditelja i bračnih drugova. Kazna je strogi zatvor od 7 dana do 6 meseci. O utvrđivanju doba zanemarivanja dužnosti naplaćivanja u doba kroz 3 meseca po austrijskom zakonu nema govora, a nalazi se u ovom zakonu interesantan dodatak, na ime, da pomoć, koje je dalo neko treće lice deci, bračnom drugu i t. d., ne izvinjava zakonitog dužnika. U doba zakona dovoljna je za krivnju culpa lata samo austrijski zakon kaže još, da u slučaju, kad učinilac neće ići za zaradom u cilju, da prouzrokuje nemogućnost plaćanja, treba krivnog oblika dolus-a.

Vodu bi nosili u Savu, ako bi hteli dokazivati eminentnu važnost ove socialno-političke ideje i za naš narod. Pripominjamo, da stoji norma ovakve prirode i u predlogu za nemačko-austrijski zajednički projekt (§ 282.) i za čehoslovački prednacrt reformisanog kaznenog zakonika (§ 249.) A kod nas? U glavi XXIV., koja govori o krivičnim delima protiv braka i porodice, predlagala je vlada u § 289. ovo:

»Roditelji, branioci, staraoci i uopšte oni kojima je povereno staranje o ličnosti deteta, ako zapuste ili zlostavljaju dete, koje je pod njihovom vlašću ili nadzorom, kazniće se strogim

zatorom, u koliko ta radnja ne prelazi u teže krivično delo«. U prvotnom tekstu projektu iz 1910. stalo je, da je kažnjiv samo, ko od navedenih lica decu sasvim zapusti ili svirepo zlostavlja. Nova formulacija teksta nastala je sigurno pod uticajem čl 184. švajcarskog projekta iz god. 1918., a na žalost nije pogodila tačno njegov pravi smisao. A još više se je približila redakcija, koja je izašla iz plenuma zakonodavnog odbora u Narodnoj Skupštini, starome tekstu iz god. 1190., kad je interpolirala pred slovo »zlostavljaju« još reči: »prekoračujući svoje pravo kažnjavanja«. U kratko kazano, socialno-politička ideja francusko-austrijskog zakona, švajcarskog, nemačkog i čehoslovačkog projekta izčeznula je sada potpunoma.

Drugi, socialno-politički vrlo važni zakon izašao je u nemačkoj republici 18. decembra 1926., pod naslovom „zakon za očuvanje mladeži od gadnih i prljavih spisova“ (»Gesetz zur Bewahrung der Jugend vor Schund- und Schmutzschriften«). Ovom zakonu je svrha, da se pruži zaštita podmlatku, da se ne pokvari gadnim i prljavim proizvodima književnosti i novina (od kojih poslednjih izuzete su političke). Kvalitet spisâ, kao gadnih i prljavih, određuje se prema odluci komisije veštaka, imenovanih od Ministarstva Unutrašnjih Dela, u koju ulaze po dva i dva zastupnici umetnosti i književnosti, knjižara, mladjahnih organizacija i nastavnika. Ova komisija dekretira spise, koji biće nabrojani u naročitom spisku, Strogim zatvorom kažnjava se do godine dana, ili novčano, ko namerno u spisak unete proizvode kolportira, objavljuje ili javno u poslovnici prodaje ili stavi u izlog, a naročito licima izpod 18 godina u kupovanje ponudi ili u zanatnom prometu uz naplatu ili besplatno prepusti. Isto tako kažnjiv je, ko namerno anonsira ovakve proizvode sa napomenom, da su bili uneti u spisak ili ko ovaj spisak u cilju hvaljenja štampa ili umnožava. Ako su ova dela počinjenja tek nehatom, kazna je samo novčana. Zaplena upotrebljivanih exemplara ovakvih proizvoda je obligatorna.

I Čehoslovačka vlada spremila je i već predala javnosti na kritiku baš ovih dana, kad ovo pišemo, nacrt zakona, koji će biti vrlo sličan baš prikazanome nemačkom zakonu. Sva kažnjiva dela po intencijama čehoslovačkog nacrta su prestupi i kažnjavaju se strogim zatvorom od 3—12 meseci, ako su počinjeni namerno, zatvorom od 8 dana do 3 meseci ili novčano, ako su počinjena nehatom. Izmena kazne lišenjem slobode u novčanu kaznu dopustna biće samo kot kulpoznih dela.

U vladinom predlogu za naš jedinstveni

kazneni zakonik iz g. 1926. imamo nako srodno odredjenje u glavi XXIII. o krivičnim delima protiv javnog morala pod § 284., koje slove: »Ko javno drži predavanje nemoralnog sadržaja, kojim se podstrekava na blud ili bludne radnje, kao i ko proizvodi, prodaje, rastura ili uopšte u javni saobraćaj pušta spise, novine, slike i druge predmete, koji sadrže tešku povredu javnog morala, kazniće se strogim zatvorom i novčano. Predmeti krivičnog dela oduzeće se«. I ovom odredjenju bio je kumom švajcarski projekat iz g. 1918. sa svojim čl. 179., samo da ni bilo preuzeto i daljno odredjenje, da je naročito kažnjiv, ko spise, slike i t. d. bludnog karaktera predaje licima izpod 18 godina. Iste socialno-političke ideje o očuvanju mladeži od bludnih spisova ima čehoslovački prednacrt u § 268., dalje i nemački (§ 269.), a poslednji s razlikom, da je ustanovio 16. godinu kao među kod mladeži, kojoj zabranjeno je nuditi ili prodavati spise bludnog sadržaja.

Kako se vidi, u ovim nacrtima govora je samo o *bludnom značaju* sadržaja spisa. Baš ovu ideju podcrtao je plenum zakonodavnog odbora Narodne Skupštine u § 284. vladinog predloga time, da je dodao ovom, gore doslovno navedenom §-u još jedan stav koji glasi: »Pod bludnjom radom... razume se svaka taka radnja, kojom učinilac ide na zadovoljenje svoje telesne pohote«.

Dobili pak smo već i u zakonu o štampi z dne 6. augusta 1925. još jednu uporednu, istosmernu normu, kojom se određuje, da učini prestup, kažnjiv zatvorom do 1 godine ili novčano do 10.000 dinara, ko štampom teško povredi javni moral ili ko objavljuje štampom stvari, koje se odnose na polni život na takav način, da se time uvredi sramežljivost ili dovedu u opasnost javni moral.

Da se radi ovde o paralelnim normama istog sadržaja, a da bi bilo bolje kod redakcije nacrtâ za kazneni zakonik pustiti zakon o štampi na snazi i samo dopuniti ga odredbom za slučajeve van štamparskih radnji, dalje, da treba da budu obadve normi u pogledu kazne u logičkom razmeru, što do sada nije slučajno, — sve to leži na dlani. Ali, iako se sve to pravilno udesi, kako treba, ipak smatramo za svoju dužnost, da iz socialno-političkih razloga toplo preporučimo prihvat naročite norme u duhu razlaganog nemačkog zakona ili čehoslovačkog nacrta. Nije naime u pitanju samo, da se mladež očuva od *pornografskih* proizvoda t. zv. književnosti. Da govorimo sa motivima k čehoslovačkome nacrtu naročitog zakona: Treba mladež obraniti i od spisa, koji prouzrokuju *sklonost k zločinstvima*, dalje, kojim se *tzajstva surovost* ili kojim se *vodi fantazija mladeži na*

krtya t opasna puta pustolovna. Dalje radosno pozdravljamo ideju čehoslovačkog nacрта za zakon, da se poveri odredjenje, koji spisi da ulaze u spisak gadnih i rdjavih proizvoda, *avtonomnum* komisijama. Time biće i za sudove konačno valjano rešeno pitanje, koja literarna dela povredila su moral ili su inače po svom sadržaju za mladež štetna. Ovim odlukama preći se iracionalno dopuštavanje, da jedan sud sada može shvaćati sadržaj nekog proizvoda kao tešku povredu morala, dočim drugi sud kaže, da nalazi — samo — modernu umetnost. Pojam »teške povrede javnog morala« u dosadašnjem projektu i u zakonu o štampi čini se nama prosto nekakvim kaučukom, kojeg u zakonitom tekstu biti ne sme.

Samo po sebi razume se, ako dodje u kazneni zakonik od nas željena i preporučena nova norma, treba da se pridrži izradnja detaljnih odredaba o ustanovljenju autonomne komisije za utanačenje spisaka gadnih i prljavih književnih proizvoda i pravilnika za poslovanje ove komisije naročiti izvršbeni uredbi, koju će izdati u limitiranom roku ministarski savet po predlogu Ministarstva Pravde, nauke i socialne politike.

*

Datumom 1. oktobra 1927. stupio je u Nemačkoj na snagu *zakon o suzbijanju polnih bolesti* od 18. februara 1927. koji uvodi vrlo važne novosti socialnopolitičke prirode. (Neposredni prethodnik ovog zakona bila je lex veneris u Švedskoj iz g. 1919, a i u drugim državama pripremaju se u istoj smeri nacrti). Nemačka postavila je citiranim zakonom sasvim novu organizaciju u borbi protiv zaraznih polnih bolesti. Traži se *prstlna istraga (pregled) t prstlno lečenje litca, koje je obolelo zaraznom polnom bolešću.* Ide se dalje nego kod prisilnog cepljenja, ipak neće pogoditi siljenje nikog, ako se sam pametno stara o tome, da izleči svoju bolest. U Zeitschrift für Sexualwissenschaften, XIV. god., sv. 5 (iz 1927. god.) kazano je na strani 179., da je ovaj zakon jedna „*kulturna radnja sa demokratskom idejom*«, kad traži prisilni pregled i lečenje od svakog. Ne radi se u prvoj vrsti o borbi protiv prostitucije, ne traži se ex lege za prostitutke uredno opetovano pregledavanje, nego ovo odredjuje tek lečnik. Traži se pak u § 2., da se mora svaki venerični bolesnik uputiti na lečenje, sa dopunom, dapače, da je ovo lečenje za siromahe besplatno. U §§ 4. i 9., preti se renitentnim bolesnicima sa prisilnim lečenjem. Lečnici dužni su, da orientiraju bolesnike o vrsti i sposobnosti zaraze njihove bolesti, dalje o kažnjivosti raširivanja bolesti na druga lica. Zakon penalizira Gefehrdung ne samo namerno konkretno, dovo-

djenje u opasnost, zaraze, već i nehatom počinjeno takvo delo. Dakako je ograničen efekat na obljud (coitus), a gonenje dela samo na predlog. Ima pak još i daljnih slučajeva penalizacije u zakonu, i to: sklapanje braka besobavesti budućeg bračnog druga od strane venerično bolesnog druga o značaju bolesti: dojenje zdravih deteta po venerično bolesnim dojkinjama i dojenje polno bolesne dece po drugim ženama sem ma ke i preizručivanje takvih deteta u odgoj trećim licima. Kod svih ovih delikata istovetno je po zakonu, da li je učinilac znao za svoju bolest ili je prema prilikama morao prihvatiti, da ima zaraznu polnu bolest.

Daljne odredbe bave se i regulisanjem prostitucijskog pitanja kao poglavitog izvora veneričnih bolesti. Zabranjena je kasernacija javnih bludnica ili ograničenje njihovog boravka na pojedine ceste u velikim varošima. *Vrlo važno je i to, da se već uzdržavanje bordela ili drugog takvog zanata, koji liči na bordel, kažjvava kao zločinstvo svodstva.* Medjutim, na drugoj se strani samo davanje stana javnim bludnicama još ne smatra samo po sebi svodstvom, u koliko naime nije u vezi sa izrabljenjem prostitutka s traženjem i siljenjem k bludnim radnjama.

Pokazali smo bar u najkraćim crtama neka odredjenja ovog zakona, da ih možemo komparirati sa predlozima za naš jedinstveni zakonik. Ima ih ovde sličnih normi u glavi XXII o krivičnim delima protiv opšteg zdravlja, gde stoji u prvom redu blanketni propis § 250: »ko ne postupa po propisima, kojima nadležna vlast naredjuje kakve pregtede ili odvajanja ili zabranjuje izvesna unošenja za zaštitu od prenosa ili širenja kakve zarazne bolesti kod ljudi i time prenese zaraznu bolest, kazniće se zatvorom do godinu dana ili novčano.« Ovde je *nehatom* učinjeno delo kažnjivo. U § 252. odredjeno je, da kazniće se sa zatvorom i novčano do 50.000 dinara, ko polno zaražen vrši obljudu i drugog zarazi ili na ma koji način drugog izloži opasnosti te zaraze, a po *ideologiji opšteg dela kaznenog zakonika to delo može biti kažnjivo samo, ako je učinjeno dolozno.* U § 261. normirana je pod sankcijom kazne zabrana, da zarazno bolno lice prima službu u kakvoj kući ili bude primljeno u službu u kakvu kuću. Na kraju ovog odredjenja govori se i o zaraznoj bolesti od koje treba, da sa neko lice leči — po »naredbi nadležne vlasti.« Time je već presumirana neka dužnost lečenja o koji ne zna se, gde će imati svoj zakoniti izvor.

Predaleko bi išli, ako bi hteli navoditi sve paralelne norme iz drugih zakonodavstava. Primititi ćemo samo, da je u Sloveniji i Dalmaciji § 393 austrijskog opšteg kaznenog zakonika bio već promenjen zakonom z dne 14.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

У априла 1913., br. 67 држ. зак. у том смислу, да је и *kulpozno prenošenje zaraznih bolesti*, дакако и полних, *kažnjivo*, и то, према ефекту, строже или блаже. I чехословачки преднацрт за казни законик разликује у § 281. случајеве доводjenja у опасност заразе полном бољешћу доложне и kulpozne врсте.

Treba, да топло поздравимо идеју присилног лећења svakог лица, које болује од полне бољести, а при том пољвучемо одређење овог закона, а даље и немачког нацрта и чехословачког преднацрта, којим енергично напушта се принцип касернације јавних блудница, не дозволјавајући под никаквим условом борделе као највећег извора заразних полних бољести. Motivi к § 272. немачког пројекта, који кањжава уздржавање бордела или сличних завода као сводство, позивају се баš на припремне радње к закону о сузбијању бољести и каже изричито, да треба у клици угушати сваку сумњу о томе, да бордели у Немачкој неће бити више трпљени. А чехословачки нацрт, који кањжава подизање или уздржавање бордела у § 264. робижом од 6 месеци до 3 године, позива се у својим мотивима на ранији чехословачки закон од 11. јула 1922., којим је у § 14. свако деловање бордела уопште забранјено. *Držtmo, da bt blio za našu državu vrlo časno i potrebno, da bt sledila u ovom pitanju bez odloga ovim radikalnim stranim zakonima* немачке и чехословачке републике, и то, дапаће, у интересу, да се прећи ширење полних бољести, а last not least, и у циљу да се диже достојанство наших жена и time човечанство уопште.

Ograničili smo se samo на три социјалполитичке идеје, прво, јер се нама чине између

важних најважније, друго, јер имају непосредног додира са казним законима (који моментат ваљда не важи у истој мери на пр. за прохибицију алкохолних пића у Сев. Америци или за антиникотинско законодавство у Чехословачкој). Moglo би се, дакако, питати, да ли није наша влада ова три проблема хотимце у својем предлогу за јединствени казни законик изоставила, намеравајући наћинити за њих нарочите законе. Ми двојимо о такој намери, а за то нека буде нама и дозвољено, да се опет, као у почетку овог чланка, осврнемо на излагања *Mittermaier-eva* и да цитирамо из његове споменуте расправе још и ово: „*Projekat (scilicet nemački) sagrešto je veliku pogrešku („starker Fehler“), da nekojt delikt nlsu uneti u obtm kaznenog zakonika, јер законик, којт има вољу, да удари temelj за чћтаву област кањњиве неправде, треба да обухвата сва битна кањњива дела, да th судије из самог обтма законика pregledno sposnaju а не да су остали остављјени за dockану tзradnju.*“ Ми се потпунома слажемо тим назорима и за то истићемо, да је решење набаћених питања у јединственом казном закоником гледе првог и другог проблема технички одмах изводљиво, а исто тако може се и појединим питањима трећег проблема дати одмах у споменутом закоником места и time ударити temelj, на којем треба да израде надлежна министарства даљне одредбе. Чини се, да тако *zgodna prilika*, као код промулгације будућег казног законика, за решење ових крупних социјалних питања неће тако брзо доћи. Toplo онда препорућамо, да се у најкраће време приступи к допунјениу предлога за јединствени казни законик у смислу излоћених постулата, јер од ових зависи у неку руку културни углед наше државе у иностраном свету.

ПИТАЊЕ ИЗЈЕДНАЧЕЊА НАШИХ ЗАКОНА

Dr. ЛУЈО БАКОТИЋ

ИЗВАНРЕДНИ ПОСЛАНИК И ОПУНОМОЋЕНИ МИНИСТАР

II. Административни закони

Још важније од изједначења судских закона јесте питање изједначења државних административних закона. Важније за то што тек у оквиру добрих административних закона и једнаких државних административних закона за целу земљу, биће омогућена ефикасна и једнообразна заштита и приватних права. — Као што је познато административни закони спадају у област јавнога права, а познати су Беконови афоризми: *At jus privatum sub tutela juris publici latet* (афоризам III); *Nepue tamen jus publicum ad hoc*

tantum spectat, ut addatur tamquam custos juri privato, ne illud violetur, atque ut cessent injuriae; sed extenditur etiam ad religionem, et arma, et disciplinam, et ornamenta, et opes, denique ad omnia circa bene esse civitatis (афоризам IV). А Роси је рекао да: „*c'est dans le droit public que se trouvent les têtes de chapitres du droit privé*“ (*Cours de Droit constitutionnel I. стр. LVIII.*

Потпуности ради да споменемо да административно право заједно са уставним правом и са кривичним закоником и кривичним

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

поступком, сачињава унутрашње јавно право сваке уставне државе.

До изједначења административних закона ми ћемо увек бити у хаосу створеном постојањем шест разних управних система, а тек изједначењем тих закона наша ће земља добити једну своју државну физиономију, јасну, одређену и коначно утврђену. Према томе је очевидно да питање изједначења државних административних закона не трпи одлагања.

Али с друге стране не смемо сметнути с ума да ми то питање имамо да решавамо у времену финансијске несперности. За то требамо и ту непромостиву околност имамо увек у виду. По мом мишљењу то је и нека срећа у несрећи; јер ћемо тако бити приморани да створимо један упрошћени систем администрације, који ће бити прегледнији, приступачнији и сигурнији, него што би то могао бити један компликованији и скупљи систем. Главна је да се добро свршавају послови и да се утврди ко их има да свршава. То изгледа да је једна врло проста ствар, али то није тако сада код нас.

Ако посматрамо како су сад организовани наши највиши централни уреди, одмах ћемо бити на чисто да се тако не може организовати једна здрава администрација.

Још од првог дана нашега уједињења настала је код нас дискусија о томе хоће ли се наша држава организовати по централистичком или по децентралистичком систему. Наше новине и наши часописи преплавише нас општим расматрањима за и против централизације. Међутим нико није предлагао нешто у погледу детаља. Превладало је било ваљда мишљење да су ти детаљи ситнице, које се лако могу уредити чим се људи одлуче за један или за други систем.

Централистички систем је победио. Али се у пракси десило да се децентрализовало и оно што је централизовано и у најдецентралистичкој држави. Децентрализована је администрација у самом оквиру централних Министарства, и то децентрализовање све више и више расте, тако да ће се једног дана морати да пронађе један нов термин да би се њиме означило то чисто југословенско децентрализовање централизма. Код нас има Министарства која имају не једну архиву, као што то бива у осталом свету, него на десетине архива, и скоро се свака од тих архива води по личном систему односног архивара. Ако случајно нема у уреду архивара Милована, нико није у стању да се у његовој архиви ориентира, и немогуће је да се нађу акта која треба да се консултирају. А ако је архивар Милован ту, а та

се акта ипак у његовој архиви не налазе, тад треба да се учине извиди по свим осталим многобројним архивима. — Али то је само једна од најмањих мана те децентрализације централизма. Главна је мана у томе што се администрација у појединим одељењима нерационално и неорганично цепа, док се та одељења развијају у одсеке и пододсеке, а сваки од тих одсека и пододсека тежи за добијањем што веће самосталности и што шире компетенције, сваки од њих хоће да добије свог шефа (или зар сваки чиновник коме то успе тражи да постане шеф неког одсека?), и сваки шеф настоји да стекне што већи делокруг рада и што већу важност, и да добије своје чиновнике, свој деловодни протокол, свог архивара и свог дактилографа. И то се тако развија у бесконачност, са сталним повећањем трошкова и растењем елемената који замршују прегледност и јасноћу администрације; надлежности појединих одсека се испреплићу, по два или и по више одсека раде на једном истом послу, без континуитета и врло често протусловно међу собом, и кад се узме у обзир да има доста велики број послова при којима су интересоване разне административне гране, па кад у свима њима настану такве забуне, може се лако замислити бабилонство које отуд произилази.

Зашто се све то дешава? Просто за то што код нас нема органских закона који одређују компетенцију колико појединих одељења неког надлештва, толико и појединих чиновника који су у њима запослени, и што нема оних апсолутно потребних „Пословних регламана“ (Geschäfts-Ordnungen) који тачно прописују како се имају да свршавају поједини послови, ко их има да свршава и у ком року, како имају да се држе архиве, како имају да се држе регистри у појединим одељењима, какви имају да буду односи између појединих одељења, и како има да се контролише и држи у евиденцији рад појединих чиновника.

Пословни регламани треба да врше улогу машине која хвата чиновнике у свој сплет (engrenage) и гони их путем којим морају да иду да би свршавали послове који су им поверени, тако да се њихов рад може увек најлакше да контролише. Уз то треба да се тим регламанима одреде и рокови за које треба да се поједини послови свршавају и санкције против пренебрегавања тих рокова. То би била тако рекућ машинска улога тих регламана. Претпостављени чиновници пак имаће да оцењују начин како се чиновнички персонал креће у сплету регламана и какав рад даје.

Али ти регламани имају да одреде не само дужности него и права појединих чиновника и то тако да та права буду гарантована исто тако као што су осигуране и дужности. — Да се разумемо: претпостављени чиновник нареди на пример једном свом потчињеном чиновнику да у датом случају поступи на начин који се не слаже са законским прописима. У том случају подређени чиновник има право да га не слуша; не само него он има дужност да га не слуша. И кад га не слуша, њему претпостављени чиновник не може ништа, не само, него ће подчињени чиновник бити крив у случају да се не користи правом да не слуша.

Рекло се више пута да се са најоскуднијим законима може добро управљати једном земљом, и да се и са најбољим законима може рђаво управљати. — То је један аксиом који је добар само за лењивце. И он је апсурдан. Има, истина, држава које имају врло оскудне законе — на пр. Енглеска, — али су у тој срећној земљи идеје рада и права тако развијене, да она може себи дозволити луксуз неимања педантних детаљних закона. Али код нас где осећаји права, реда и дужности нису бог зна како развијени, апсолутно је потребан један систем детаљних принудних закона који ће попут једне прецизне машине сам ухватити, као што је горе речено, у свој сплет руковоце административних закона тако да ће они морати да извршују свој рад као да их нека неодољива сила непрестано гура и прати у њиховом деловању. Такви су на пример немачки и аустријски органски административни закони.

Док се то код нас не уради нећемо никад имати реда у администрацији, јер је главна мана наше државне администрације неодређеност. Неодређеност у надлежности, неодређеност у односима, неодређеност и конфузност у свему.

Још нешто. У свим надлештвима има две врсте службеника. Службеника који решавају послове и службеника који се баве манипулативним пословима: регистровањем, завођењем аката, преписивањем, вођењем архива и т. д. Код нас су у Србији концептни чиновници донекле правилно постављени на своја места, али су манипулантни чиновници разасути по појединим одељењима и одселима. То проузрокује два зла: прво је у томе што свако одељење, а више пута и сваки одсек има по неколико манипулантних чиновника који раде искључиво послове тог одељења или одсека, а кад посао у том одељењу или одсеку стаје, паузира и њихов рад и тиме се свакако губи и дангуби, а

друго је зло у томе што тај систем захтева много већи број манипулантних чиновника него кад би се ти чиновници централизовали.

Оно што је до сада речено изгледа да има неки укус неповерења према нашем чиновничком особљу. Међутим то није било у мојој намери. Шта више ја мислим да највеће наше администрације проистичу не из неспреме чиновничког особља него из неодређености односа између државе и чиновника. Ако се хоће да уреди један систем добре администрације треба, наравно, најпре да се донесу добри административни закони и да се створи један добро организовани административни систем; али у исто време треба бити на чисто и са појмом полагаја људи којима држава поверава свршавање државних послова. Сам факт да држава њима поверава те послове доказује да ти људи постају тиме државним органима. То треба да буде јасно и самим тим органима а и држави која их поставља. Међутим та јасноћа не може да буде потпуно убедљива док се тим органима не осигура сталност њиховог положаја. Док се то не учини и држава и јавно мишљење долазиће увек у искушење да посматрају те органе експонентима једне политичке странке, а што је још опасније и сами ће ти органи бити склони да с те тачке гледишта посматрају свој чиновнички положај. Осим тога несталност положаја чиновника који нису никад сигурни да неће за двадесет и четири сата бити избачени на улицу, без да су ишта скривили, проузрокује једно психичко расположење сталног неповерења и државе према чиновницима и чиновника према држави, и целог народа према држави и према чиновницима, које иде на сигурну штету једне добре и савесне администрације, ма и ти чиновници над којима непрестано виси Дамоклесов мач отпуштања или пензионисања били и морално најнепрекорнији. Али та несигурност положаја у пракси је у многоме и узрок и исходите корупције, која се у таквим приликама и у таквој атмосфери приказује ако не морално логична а оно свакако разумљива и неизбежна.

Рекли смо: ако не морално логична. Али нам Свето Писмо каже да је у таквим случајевима корупција и морално логична. У еванђељу по Луки (глава 16) каже се ово: — „Рече још Исус ученицима својим: Бејаше један човек богат који имаше настојника, кога обедише код њега да му просипа имање. Он га позва к себи и рече му: Шта ово ја чујем за тебе? Дај рачун управе своје, јер више не можеш управљати мојим имањем.

Настојник рече у себи: Шта да радим сад кад господар мој узима од мене управу имања? Земљу копати? То ја не могу. Просити? — Стид ме је. Знам шта ћу чинити да би ме примили неки у куће своје кад ми се одузме служба моја. И дозвавши редом дужнике господара свога, рече првome: Колико си дужан господару мому? — Сто мера уља, — одговори му. Он му рече: Узми писмо своје, седи брзо и напиши педесет. Затим рече другome: А ти колико си дужан? Сто мера пшенице — одговори му. А он му рече: Узми писмо своје и напиши осамдесет. Господар похвали невернога настојника што опрезно поступи. Јер су синови овога века опрезнији према равнима себи, него што су синови светлости.

И ја вам кажем (*што Исус говори*): Начините себи пријатеље неправедним богатством, да би вас они примили у вечне шаторе кад вам оно нестане“.

Друга ствар која треба да се учини то је да се чиновници боље награђују. Нека их је мање, само нека се пристојно плате. Да ми имамо сувише много чиновника то сваки признаје. И за то је и настала код нас парола редуцирања чиновника. Али се при примењивању тог редуцирања код нас увек лаички поступало. Редуцира се процентуално. — Таквом су се редуцирању ругали још стари Грци из митолошког доба који су за ту врсту рада измислили били басну Прохустеовог кревета. Ако би некеме тај кревет био кратак, те би му висиле ноге преко њега кад би у њ легао, одсекли би му напросто ноге. Ми нисмо против редуцирања чиновника: ми смо одлучно за редуцирање. Али пре тога мора се донети један план администрације за целу земљу који има у исто време да буде у складу са потребама добре управе и са средствима којима наша земља располаже. Тај план администрације,

односно ти административни закони треба да нам створе један упрошћен систем управе који ће моћи да функционише са мањим бројем чиновника који ће бити боље награђени, који неће непрестано осећати бригу прекарности свог положаја, и који ће тек тада имати и пред својим сопственим очима и пред очима јавности осећај и својих дужности и свог ауторитета. После доношења таквих закона моћи ће се сигурном руком приступити редуцирању чиновника. Али одмах сутрадан после тог рационалног редуцирања треба да ступи у важност законска одредба о сталности чиновника.

Донесу ли се органски административни и остали административни закони и осигура ли се чиновницима њихов положај, уздигнуће се и морал код чиновника и створиће се један амбијент у коме ће поштен чиновник бити свестан вредности свог поштеног рада, и учиниће се један оријашки корак ка побољшању наше администрације. Не уради ли се тако, никад се на том пољу неће ништа постићи.

Тај се законодавни рад мора привести крају још пре него истекне продужени рок предвиђен у чл. 234 Закона о Државним Службеницима. Али треба да се запне. *Dem Thätigen gehört die Welt*, рекао је Шилер. Само се ја бојим да би за провођење тога рада и за здраво уређење наше администрације требало систирати барем за две године наш парламентарни живот. Јер против нашег парламентаризма постоје сви разлози које је пре више од тридесет година Scipio Sighele био изнео у својој брошури „Contro il parlamentarismo“ (Milano, Treves 1895.), док не постоји скоро ни један од разлога којим је Francesco Ambrosoli трудио се да брани парламентаризам од Sighele-ове критике у брошири „Salviamo il parlamentarismo“ (Milano, Tieves 1895).

ANKETA O SMRTOJ KAZNI*)

— MIŠLJENJA NAŠIH PRAVNIKA O NUŽNOSTI I O NAČINU IZVRŠENJA SMRTNE KAZNE —

U nauci mnogo raspravljano pitanje o smrtnoj kazni dobilo je svoj naročiti i izuzetan značaj kod nas povodom pretresanja predloga kaznenog zakonika. Taj predlog, koji je prošao kroz sekciju i plenum Zakonodavnog Odbora Narodne Skupštine, a zatim vraćen Ministarstvu Pravde, izazvao je veliko interesovanje solucijama njhne sankcionisanim za mnoga pitanja iz oblasti toga zakonika. Jedno od njih je

i pitanje smrtne kazne, čije je rešenje, sasvim pojmljivo, doktrinarno podelilo naše pravništvo. Oštra kritika kojim je znatan broj naših boljih pravnika propratio usvajanje predložene smrtne kazne, i u pogledu obima njene primene i samog načina njenog izvršenja, pobudila je Uredništvo „Branich“ -a da svoje stupce otvori jednoj objektivnoj i široj anketi, u kojoj bi uzeli učešća pravnički autoriteti naše zemlje, pravnici od

*) Rukopise za ovu anketu slati na adresu glavnog urednika časopisa g. Ljubomira V. Stefanovića, Dragačevska ul. 35., Beograd. Odgovori treba da su što koncizniji.

iskustva i stručnjaci. U tome cilju Uredništvo se obratilo mnogim uglednim pravnicima iz svih krajeva naše otadžbine (profesorima univerziteta, višim sudijama, advokatima i kriminalističkim stručnjacima) sa pitanjem: 1) da li su u načelu za smrtnu kaznu, i, ako jesu, za koja krivična dela da se ona predvidi i u kojem obimu da se primenjuje, i 2) za koji su način izvršenja smrtne kazne i sa kojih razloga. Mnogi su se već ljubazno odazvali i dostavili svoja

XVIII.

Moje mišljenje o smrtnoj kazni imao sam prilike da iznesem više puta, kako ranije u Rusiji u toku mojeg dugogodišnje rada u ulozi univerzitetskog nastavnika (a naročito u 1917. god., kada sam po nalogu Privremene Vlade sastavio projekat zakona o ukidanju smrtne kazne), tako i docnije u Kraljevini SHS u mojim univerzitetskim predavanjima i pri izradi projekta novog kaznenog zakonika, kada sam bio član dotične specialne komisije i jedan od redaktora opšteg dela tog projekta.

Ostavljaјуći na stranu pitanje o primenjivanju smrtne kazne u doba rata, a i u opšte po vojno-krivičnome zakonu (jer to je zasebno pitanje, koje treba da se rešava s obzirom na specialnu prirodu vojske i na naročite izuzetne prilike, koje donosi sa sobom rat), svagda sam sa dubokim uverenjem tvrdio, da naših dana u modernim pravnim i kulturnim državama smatrana kazna nesme biti zadržana u kaznenom zakonu (V. moja dela: „Kurs ugotovnoj politici“ (ruski), izd. 1909., str. 414—418. i „Problem izjednačenja prava u Kraljevini SHS,“ 1911., str. 32-39).

Zaista, i za sada imamo veliki broj pristalica i branitelja smrtne kazne, kako između teoretičara, tako i između pravnika praktičara. I dan danas još vodi se spor o smrtnoj kazni, ma da je taj spor u nauci krivičnog prava započet još u XVI. veku. Zato ne bi bilo korisno bez kraja ponavljati argumente i kontra-argumente, koji su bili već hiljadu puta iznošeni, te podrobno pretresati gornje pitanje in abstracto. Moramo naznačiti samo osnovne tačke i dalje skrenuti naročitu pažnju na potrebe današnjeg vremena i u našoj državi.

Pre svega interesantno je zabeležiti, šta nam daju istorijski podatci. Tu van sumnje možemo tvrditi, da je do kraja XVIII. v. gotovo communis opinio doctorum bilo za smrtnu kaznu i svi su kazneni zakonici primenjivali je u najširem obimu, i čak i u najtežim formama. Od početka XIX. v. dolazi odlučan preokret. Javljaju se poznata dela Monteskejea, Bekirije, Voltera, enciklopedista, i pored toga velika francuska revolucija donosi sa sobom temeljnu reformu državnog uredjenja: u mesto policijskog ili uopšte apsolutičkog tipa države, vezanog sa većim ili

mišljenja, koja će Uredništvo objavljivati u časopisu, po redu prijema. Ono će svoje gostoprимство ukazati i mišljenjima ostalih pravnikа, koje ovo pitanje interesuje, a kojima se ono nije posebno obraćalo. Na ovaj će se način, s obzirom na iskustvo kod nas i naše naučno shvatanje, baciti više svetlosti na ovo važno socijalno-političko pitanje, koje je više decenija, u prošlom i ovom stoleću, živo interesovalo naučnike i zakonodavce.

Lj. V. S.

manjim ostacima feudalizma, postaje tip pravne države, zasnovane na idejama legalnosti, slobode i širokih narodnih prava. U vezi sa tim krivično pravo sve više i više gubi svoj krvavi karakter pa se humanizira. U nauci postepeno dobijaju prevlast protivnici smrtne kazne, a u zakonodavstvu i praksi primena te kazne sve više i više se smanjuje. Čitav niz država sasvim je odbacio smrtnu kaznu u zakonu ili je faktički ne primenjuje. Odpočelo je se i širilo izumiranje smrtne kazne, kao što su to u svojim specialnim istraživanjima jednodušno ustanovili od starijih pisaca Mitermajer, Berner, Hetnjel, Kistjkovski, a od novih Getc, Štos, Piontkovski, Gernet i više drugih.

Ali gornji proces išao je polaganim tempom, te od poslednje četvrti XIX. veka i do naših dana vidimo novi preokret. Napredak izumiranja smrtne kazne u zakonodavstvu zadržao se, a u nauci, broj pristalica smrtne kazne ponovo se povećao. Zaista, oni ne idu tragom Žozefa od Mestra, ne pevaju himne ešafotu i ne slave dželata, kao otmenu emblemu krivičnog pravosuđa. Oni štite smrtnu kaznu samo za ograničeni broj krivičnih dela i obično „samo privremeno“, dok nisu došle „povoljnije prilike“ i „bolje socijalno i moralno stanje naroda“, ali ipak štite odlično, a naročito naših dana posle svetskog rata. Dakle, posle dugog napredka neočekivano vidimo, ako je dopušteno da se tako izrazimo, očigledan *nazadak*.

Mnogo je bilo uzroka te nepovoljne pojave. Vidimo tu pre svega uticaj političkih događaja (a naročito teških i krvavih anarhičkih zločina i proširenja u narodnim masama različitih ekscesa, izazvanih od komunista i levog krila socialista), sa kojima se želi da se bori uz pomoć smrtne kazne. Ima uticaja stare Bizmarkove lozinke „sila ide pred pravom“ i zanešena receptima, da se društvene bolesti leče „gvozdjem i krvlju“, zbog čega se moralne vrednosti mogu prinostiti na žrtvu utilitarnim ciljevima. Ima nekoliko i uticaja preteranog i jednostranog shvatanja Darvinove teorije o trajnoj i ogorčenoj borbi za ekzistenciju, kao o osnovnom zakonu života, a naročito učenja italijanske antropološke škole krivičnog prava, koja je kao svoju centralnu tačku iznela učenje o „rodjenim

krivcima“, koji čine najteža dela i nisu popravljivi, zbog čega prema njima treba da se redovno primenjuje smrtna kazna u interesu društvene bezbednosti. Gornje učenje bilo je pokolebano vrlo snažnima i ubedljivima udarcima kritike, a čak i niz pristalica antropološke škole prešao je na menjanje i ozbiljno ograničavanje svojih zahteva, ali osetan trag ostao je. Dalje, još veću ulogu igra tu dosada kolosalna snaga *tradicija i navika*, jer smrtna kazna je jedna od najstarijih čovečijih institucija, te je vezana sa idejama osвете i zastrašavanja, koje postoje u svetu od nezapamćenih vremena. Na kraju krajeva, kao generalni uzrok preokreta u korist smrtnе kazne, možemo naznačiti опште pojačanje u novo doba materialističkih tendencija, koje su neprijateljske prema svakome „suvišnom“ humanizmu i idealizmu. Dugotrajni niz evropskih ratova, koji se završio neverovatnim po broju žrtava i svireposti novih načina borbe (upotrebljavanje podmornica čak i protiv neutralnih ladja, zagušljivi gasovi i t. pod.), samo proširio i povećao je snagu tog generalnog uzroka.

Ipak i sada vidimo, da uprkos svemu gore navedenom svuda, a u pojedinosti i kod nas, čitav niz naučnika različitih generacija zadržava čvrst i odlučan stav *protiv* smrtnе kazne, te da istim putem ide ponekad i novo kazneno zakonodavstvo.

Sa našeg gledišta to je potpuno pojmljivo. Pre svega, neiskorenjiva mana smrtnе kazne, i u isto vreme i *neosportva*, je njezina *nepovratnost* i *nenaknadnost*. Istorija daje nesumnjive dokaze, da se ne mogu izbeći sudske greške čak i u državama, koje su visoko podigle uređenje svojih sudova i општи nivo krivičnog pravosuđa, a kazna nevinog čoveka zbog pogreške to je, istina, danas, sa kojim nikako se ne mogu pomiriti narodna savest i najelementarnije pravno osećanje. U isto vreme smrtna kazna je *nedeljiva*, zbog čega stoji u protivrečnosti sa najvažnijim principom individualizacije kazne. Zatim, zakonodavac, čak i u tom slučaju, ako je (u očiglednoj protivrečnosti sa idejom zastrašavanja) javnost smrtnе kazne ukinuta (zbog iskustvom dokazanog rdjavog moralnog uticaja te javnosti na narodne mase), podkopava svojim rukama princip visoke vrednosti čovečijeg života i moralnu maksimu „ne ubij“ i dok se ta kazna primenjuje, te ponavlja najgrublju i najprimitivniju formu reakcije protiv zločina, tim više da ubija tako reći zarobljenika pravosuđa, koji je već razoružan i vezan. Najzad, kod postojanja smrtnе kazne zakonodavac je primoran ili da sačuva odvratnu instituciju najmljenih dželata, ili da dželatske obaveze prisilno naredjuje svojim službenicima, koji nisu za to pozvati i često puta nemaju potrebne „veštine“.

Ali, ako na taj način potpuno su jasne one

ogromne mane, zbog kojih se smrtna kazna mora ukinuti, treba da vidimo sada, da li ima nekih naročitih razloga za održanje te kazne u *našoj državi*. Branioci smrtnе kazne u našoj književnosti navode nekoliko razloga, koje moramo pažljivo pretresti.

Pre svega navodi se, da se u našoj državi svakogodišnje izvršuje strahoviti broj najužasnijih zločina, koji se mogu sprečiti samo primenivanjem smrtnе kazne, kao jedinstvene mere, koja može zastrašavati zločince ove vrste. Usled toga ukidanje smrtnе kazne nesumnjivo bi povuklo za sobom rašćenje, najtežeg kriminaliteta. Dalje, tvrde, da bi ukidanjem smrtnе kazne bilo naročito opasno kod nas zbog nedovoljnih i nedovoljno pripremljenih organa javne bezbednosti i istraživanja, a još više zbog rdjavog stanja naših kaznenih zavoda. Zatim tvrde, da kod najtežih zločina samo smrtna kazna odgovara savesti i pravnom osećaju našeg naroda, te ako bi se ista ukinula, to bi izazvalo veliko nezadovoljstvo, više samovolje, a čak i razračunavanja bez suda na svoju ruku. Najsad navode, da se kod nas smrtna kazna izvršuje na prost i dosta human način, te zbog toga ne može da izazove prigovore, koji su bili izneti protiv ranijih svirepih formi njenog izvršenja.

Po našem mišljenju, *nijedan* od gornji razloga ne može biti usvojen. Pre svega se veliki broj najužasnijih i najodvratnijih zločina dešava ne samo u našoj zemlji, već i u više drugih država, i to bez razlike, da li kod njih postoji smrtna kazna, propisana za te zločine, ili je ukinuta. U maloj predratnoj Srbiji u toku nekoliko decenija godišnje se osuđivalo na smrt prosečno *više* zločinaca, nego u Francuskoj i približno *onoliko*, koliko u Engleskoj, dakle (ako uzmemo u obzir broj stanovništva) neverovatno izdašno, je više od polovine tih presuda bilo je i izvršeno, ali uprkos gornje zaista krvave represije teški kriminalitet nimalo nije se smanjio. A u isto vreme ne samo u Holandskoj i Norveškoj, a čak u Italiji, a naročito u južnoj, gde stanovništvo je manje kulturno i naviklo je na krvava dela nikako ne manje, nego u Srbiji, ukidanje smrtnе kazne nije dalo, kao što o tom svedoče podaci zvanične statistike, *nikakvog povećavanja* odgovarajućih zločina. Najzad u Rusiji, gde je pod boljševičkom vladom prosuto čitavo more krvi, te gde je po novom boljševičkom zakonu *više od četrdeset procenata svih zločina* ugroženo smrtnom kaznom, vidimo kolosalno rašćenje najtežeg i najodvratnijeg kriminaliteta, jer neverovatno je porasao (kao što su to utvrdili na osnovu tačnih podataka S. Maljgunov, prof. P. Sorokin, prof. Maklecov i kao što se vidi čak i iz optimiziranih zaključaka sovjetske statistike) broj svirepih ubistva, razbojništva, teških telesnih povreda i najmonstruoznijih zločina protiv morala,

WWW.UNILIB.RS

a naročito silovanja (V. o tome potrobnije našu raspravu „Zakon i stvarnost u Sovjetskoj Rusiji“, „Policija“, 1925.). Teško je da pronadjemo bolju ilustraciju za tezu, koju ja ustanovio još Monteskeje, da se zemlje, gde postoje najsurovije kazne, svagda javljaju kao zemle najtežih zločina. Dodaćemo samo, da ako je po koji put smrtna kazna donosila sa sobom zastrašavanje krivaca i smanjivanje brojeva onih zločina, protiv kojih je bila upravljena, to je bilo samo u slučajevima *neogrančenog terora*. Na taj način, na primer, je bila iskorenjena inkvizicijom „jeres“ u Španiji, a u toku poslednjeg decenija ugašena je politička tako zvana „kontra revolucija“ u Sovjetskoj Rusiji. Ipak, ni uslovi života savremenih *pravni* država, ni stupanj već postignute kulture, ni najzad stanje nerava savremenog čovečanstva ne dopuštaju ovakvih hakatiba, ne govoreći već o tome, da i uprkos najsvirepijég terora, ako se ostaju na snazi uzroci, koje stvaraju ma koju vrstu zločina, ti se zločini po isteku izvesnog vremena javljaju ponovo.

Zbog ovih razloga mislimo, da nema osnova za tvrdjenje, da je smrtna kazna naročito potrebna našoj državi radi zastrašivanja i t. zvane opšte (generalne) prevencije. Kao što je potpuno pravilno primetio pokojni Ministar Pravde Marko Djuričić, „u tom pogledu smrtna kazna može imati samo kakvu sasvim sporednu i neznatnu ulogu, tako da se borba državne vlasti protiv namnožavanja zločinih dela i zločinaca može da vodi sasvim uspešno i bez ove kazne“ („Motivi“ srpsk. projekta, str. 712.).

Ne možemo se nikako složiti i sa drugim iz gornjih razloga. Mislimo da bi za državu bilo testimonium paupertatis, ako bi ista zadržala smrtnu kaznu u interesu društvene sigurnosti, pozivajući se na rdjavo stanje kaznenih zavoda i izsledjivanja krivičnih dela. Sada je preduzeto izjednačenje zakona, koje će biti sprovedeno preko temeljne i duboke reforme sviju sudskih, kaznenih i građanskih zakona. Taj rad se bliži svome kraju i mora potpuno preurediti pravosudje u našoj državi, obnoviti sve zastarele norme i institucije i u opšte podići pravosudje na mogućnu visinu. Usled toga za bolju i uspešniju borbu sa teškim kriminalitetom potrebno je svima snagama i sa najvećim naporom težiti bržem završenju i sprovođenju u život preduzete reforme, a nikako ne zadržavati smrtnu kaznu u novom kaznenom zakoniku.

Treće, lako je tvrditi, da narodna svest kod nas prima smrtnu kaznu i smatra, da se samo ona javlja kao opravdana reakcija protiv najtežih dela, a naročito ubistva, ali to tvrdjenje trebalo bi *dokazati* na neki nesumnjiv način. Medjutim ima podataka, da kod naroda postoji i drugo shvatanje. Čitav niz lica, čiji dugogodišnji državni rad i dodir sa narodom, veliko iskustvo

u poznavanju našeg života, a ponekad istovremeno i naučni autoritet, nikako se ne mogu osporiti, kategorički tvrdi, da ukidanje smrtné kazne kod nas ne bi izazvalo u masama nepovoljnog uticaja. Kao primer navodimo g. Jovana Đ. Avakumovića, člana Akademije Nauka i biv. predsednika Ministarskog Saveta, koji je odlučno tražio, da se u naš novi kazneni zakon ne unese smrtna kazna, i tvrdio, da nije ista ni pravedna, ni za nas potrebna. Spomenimo takodje i g. Marka Djuričića, biv. Ministra Pravde, Predsednika Državnog Saveta i t. d., koji je kategorički tvrdio, da kod nas „ukidanje smrtné kazne odgovaralo bi pitomome karakteru našega naroda i ne bi proizvelo nikakvo rdjavo dejstvo. *Ovo će potvrditi svaki onaj, koji je imao prilike da dodje u češći dodir s masom našega naroda*“ (V. „Motivi“ projekta srpsk. kaz. zak., str. 714.). I zaista, čak i u umetničkoj našoj književnosti, koja je donekle ogledalo narodne misli i narodne svesti, nalazimo kod jednog pisca bliskog narodu ovakve reči: „Što uzimate ono, što dati ne možete?... Osudjivanje na smrt to nije kazna, to je jedna vrsta društvenog zločina, u toliko odvratnijeg, što za nj nema propisane kazne. Društvo treba da leči svoje rane, a ne da ih razgrebava“.

Jasno je, da narodna svest ne daje slike koje bi pokazivale jednodušno i čvrsto priznanje, da se smrtna kazna održi. Ali, ako bi zaista tako mislila većina naroda, koja nije dosada dosta prosvetčena i navikla na dugogodišnju praksu smrtné kazne u svim krajevima, koji sada sačinjavaju Kraljevinu SHS, to ne bi moglo da veže zakonodavca, koji mora da svim merama, a u tom broju i kaznenim propisima, diže narodnu etiku i opštu motivaciju građana na mogućnu visinu, a ne da kapitulira pred tim, što ne odgovara potrebama savremene kulture i traženjima i zadacima savremenog krivičnog pravosuđa. Inače trebalo bi ponoviti i batine.

Dalje, što se tiče tvrdjenja, da je potreba humanosti već zadovoljeni time, što je kod nas način izvršenja smrtné kazne (streljanje i vešanje) brz, prost i nije vezan, sa mučenjem, možemo reći, da je to tvrdjenje, koje teži, da ustavi i umiri društvenu savest, potpuno nepravilno. Treba pamtiti, da *kod svake vrste* smrtné kazne krivac između definitivne presude i njenog izvršenja neminovno preživljuje *očekivanje bliske smrti* i *saznanje da je ona netzbežna*, te da ta prava moralna tortura (ocitana u strahovitim bojama kod Dikensa, Dostojevskog, V. Higa, Turgenjeva i više drugih velikih pisaca), kao što nam svedoči iskustvo, ponekad dovodi jedne do ludila ili do potpunog smršavljenja, a druge do pokušaja samoubistva. Sem toga prost i lak način smrtné kazne u opšte *ne postoji*. Poznato je, da je težnja da se ukinu *svi* stariji načini izvršenja

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

smrtne kazne, kao mučni i nehumani, a da se pronadje nešto prosto i novo. dovela u Američkim Sjedinjenim Državama i pre svega u Nju-Jorku do stvaranja *elektrokucije*. t. j. smrtne kazne koja se vrši uz pomoć električke struje. Trebalo je da to bude poslednja reč humaniteta. Ali šta vidimo? O toj kazni izneo je podatke profesor Kreter, koji je ispitao čitav niz slučajeva njene primene. Na osnovu tih podataka Kreter tvrdi, da *gotovo nikad* kod elektrokcije smrt ne dolazi momentalno. Ponekad struja treba da se pušta *nekoliko puta* i u tim slučajevima krivac preživljuje teške muke: iz njegovih usta bije krvava pena, telo se savija u strahovitim konvulzijama pa gori mu koža u tim mestima, gde je vezan.

Na taj način tvrdjenja o humanosti savremenih načina smrtne kazne, kao što vidimo, potpuno ne odgovaraju stvarnosti.

Najzad, još nekoliko reči. Novi projekat kaznenog zakona nasledio je održanje smrtne kazne od srpskog projekta 1910. god. Medjutim teško je shvatiti, kako se mogla ista sačuvati u srpskom projektu, jer od četvorice redaktora njegovog M. Djuričić i M. Miljković u svojim odvojenim mišljenjima kategorički se izjasnili *protiv* smrtne kazne, a treći (D. Subotić) tražio je, da se ona primenjuje samo u *izuzetnim* slučajevima i mnogo *redje*, nego što je propisano u projektu. Medjutim projekat ne samo da je održao smrtnu kaznu, nego je čak i propisao nju u dosta širokom obimu, a novi projekat kaznenog zakona za celu državu ne samo da je ponovio odredbe srpskog projekta u odnosu smrtne kazne *od reči do reči*, već i pridodao slučaj „ubistva posle zrelog razmišljanja“, ma da je taj slučaj izazvao u samoj komisiji, koja je radila nad projektom, naročite i vrlo ozbiljne prigovore.

Dalje, u pogledu nedoslednosti moramo još naznačiti, da u starim kaznenim zakonicima, koji stoje na zastarelim idejama zastrašivanja i osvete, potpuno je pojmljivo primenjivanje smrtne kazne, a čak i telesnih kazni. Sasvim drugu sliku daje novi projekat našeg kaznenog zakonika. Isti je prihvatio potpuno moderno shvatanje ciljeva kazne, izrazito ističe cilj popravlanja krivca i zaštite društvene bezbednosti na celishodan način, t. j. sa obzirom na interese kako društvene, tako i krivčeve, te u vezi sa tim i sa idejom, da se ne može dopustiti nikakav višak kazne, ako nije *bezuslovno potreban*. Na osnovu toga projekat je prihvatio sve nove najbolje institucije, koje je stvorila nova naučna misao, a sprovela u život praksu naprednih država. Vidimo tu osnovnu osudu, široku zastarelost kazne, Irski progresivni sistem lišenja slobode (sa uslovnim otpustom i t. zvan. prelaznim zavodima), najblagije postupauje sa maloletnim zločincima (čak i starijima), zaista per-

fehtnu i početnu organizaciju novčanih kazni i t. d., i t. pod., a pored toga... zadržavanje smrtne kazne u obimu, koji (ako nećemo voditi računa o sovjetskoj Rusiji, koja nikako nije *pravna država*) će, prema podacima dosadašnje prakse, *bezuslovno* podići našu državu *na prvo mesto u Evropi* u odnosu propisivanja i broja smrtnih kazni. Mislimo, da nije to ni željeno, niti opravdano, a što se tiče doslednosti naš novi u ostalom potpuno moderni projekat liči na džentlmena, koji je od glave do pete obučen po poslednjoj modi, ali uz fračno odelo obukao stare seljačke cipele.

Nije to dosledno i sa druge strane. Naša država ima jedan od najnaprednijih u celom svetu Ustav, koji je široko postavio i osigurao prava naroda, očigledno verujući, da je narod u našoj državi dosta zreo i kulturno. Ne vidimo, kako ta vera može biti povezana sa traženjem, da se smrtna kazna kod nas održi, jer je ista za sada još *bezuslovno* potrebna zbog naših *naročitih prilika*, a u tom broju uporedno nepovotjnog kulturnog stanja naroda i nemogućnosti da se inače zaštititi kod nas društvena sigurnost.

Poslednja reč. Mada sada nije u modi široka slovenska ideja, mislimo, da bi trebalo u nekoliko voditi računa o kaznenom zakonodavstvu drugih slovenskih zemalja. Tu ćemo videti, da Rusija (dok nije u njoj zagrabilo vlast krvava boljševička vlada) u toku decenija u svojem kaznenom zakoniku nije znala za smrtnu kaznu (sem slučajeva atentata i najteže forme veleizdaje), a 1917. god. *potpuno* je ukinula istu. To je primer, koji je dao veliki slovenski narod na istoku. Ako predjemo na zapad, vidimo Čeho Slovakiju, koja je u svome prvom projektu kaznenog zakonika od 1921. god. zadržala smrtnu kaznu samo u slučaju, ako će lice osuđeno na doživotnu robiju izvršiti novo delo, kažnjivo istom kaznom. Ali u projektu od 1926. god. izbacila je *taj izuzetak* i potpuno ukinula smrtnu kaznu, navodeći, da sem nepovratnosti i nenagradivosti smrtne kazne, „stoji van spora da dobro uređeno dugotrajno lišenje slobode (a po potrebi i sa vrlo surovim otežavanjem režima) daje iste rezultate za zaštitu društva, kao i smrtna kazna, a u isto vreme ne vredja te humane osećaje, zbog kojih smrtna kasna svagda nije željena“ (B. Prof. Mižička: „Le projet du code penal tchehoslovaque“, Bull. du droit tchecosl., № 1-2. 1927, s. 26—27.).

Ovim plemenitim primerima bratskih slovenskih naroda dobro bi bilo slediti.

Ali stojimo sada pred završenom činjenicom. Sadašnja anketa o smrtnoj kazni, koja bi inače mogla biti od velikog uticaja kod rešenja pitanja o smrtnoj kazni, zadocnila je. Naš novi projekat kaznenog zakonika već je definitivno pretresan u Zakonodavnom Odboru Skupštine, a prema

kratkom postupku, kojim se vrši izjednačenje zakona. Skupština ne može donositi *popravke*, već samo može primiti ili odbaciti novi projekat u celni. Zbog toga, ako bi udruženje javnih pravozastupnika, koje je dalo u „Braniču“ inicijativu za anketu o smrtnoj kazni i tu anketu ostvarilo, došlo do uverenja, da je neophodno potrebno smrtnu kaznu ukinuti, ono bi trebalo, da izradi odgovarajući naročiti zasebni predlog i da ga podnese ministru pravde sa molbom. da taj predlog usvoji i podnese Narodnoj Skupštini.

Ali na uspeh u tom pravcu nema nikakve nade, jer je Zakonodavni Odbor Skupštine prihvatio projekt, koji *zadržava* smrtnu kaznu, i teško je očekivati, da bi Odbor u toliko temeljno promenio svoje gledište, te da bi to učinilo i Ministarstvo Pravde. Kod ovih uslova jedino što bi moglo uspeti, to bi bio predlog za *ogrančenje* primene smrtno kazne u novom kaznenom zakoniku. Ako bi na taj predlog pristao g. Ministar Pravde i podneo ga Narodnoj Skupštini, mislimo, da bi se u Skupštini ovaj predmet rešio povoljno.

Imamo za to sada i jedan naročito dobar uslov. Sadašnji Ministar Pravde Dr. Dušan Subotić, povodom propisa srpskog projekta o smrtnoj kazni, energično je tražio, „da se izvrši *drukče* normiranje odredaba u posebnom delu“ i da se smrtna kazna „zadrži samo kod dvogubog ill višestrukog hotičnog i sa predumišljajem ubistva, kod ubistva, izvršenog za vreme izdržavanja doživotne robije i u slučaju izvršenog ubistva Vladaoca ili Prestolonaslednika, *Za ostala krtična dela, kao i za jedno ubistvo, bilo ono s predumišljajem tlt kvalitkovano razbojništvom, kao i za pokušaj atentata imala bi da se primeni doživotna robija.*“ (V. „Motivi srpskog projekta,“ str. 730—731).

Želeti je dakle, u koliko je smrtna kazna, na žalost, zadržana u novom projektu, da bi ista imala mesto *samo* u tim zaista *tzuzetnim* slučajevima, koje je, kao što smo videli, tako oprezno, precizno i promišljeno nabrojao Dr. Dušan Subotić. Uparedno sa sadašnjim propisima novog projekta kaznenog zakonika, to bi bio jedan ogroman korak u napred, a u isto vreme velika korist za državu, za oplemenjivanje narodnih naravi i za visoki moralni nivo našeg krivičnog pravosudja.

Dr. Mih. Čubinski,
profesor Subotičkog Univerziteta.

XIX.

Uvaženi gospodine uredniče, odazivajući se, sa zahvalnošću, pozivu, kojim ste me počastvovali, da uzmem učešća u vašoj anketi o smrtnoj kazni, imam čast poslati vam sledeći prilog kao svoje mišljenje po istaknutim pitanjima:

I. — O smrtnoj kazni u opšte

Pitanje o ukidanju ili neukidanju smrtno kazne u našem kaznenom zakonodavstvu treba ceniti i rešiti isključivo sa gledišta kriminalne politike naše države, a ne pravne nauke u opšte, jer njegovo rešenje ima da odgovara prilikama i potrebama samo naše sredine i pojmovima koji u njoj vladaju, a ovoj ili onoj doktrini ili školi u nauci Krivičnoga Prava tek u koliko je učenje koje od njih podudarno sa tim obzirina.

Posmatrajući sa te strane to pitanje, ja sam *odlučio protiv ukidanju smrtno kazne u našoj državi*, i uveren sam, da bi se njeno eventualno ukidanje moralo pretvoriti u jednu nepotrebnu probu, koja bi se negativno, i relativno brzo završila ponovnim uvodjenjem smrtno kazne u naš kazneni sistem.

Gledana mojim očima, kao krajnje nužna mera samo protiv okorelih zločinaca i za najteže i svirepo ili gnusno izvršene zločine, smrtna kazna u svojoj nužnosti u primeni, u smislu specijalne prevencije, dobija, u isto vreme, i svoje puno opravdanje kao kazneno-pravna institucija, — bez obzira da li, u isto vreme, i u koliko, odgovara i služi i drugim ciljevima kazne u opšte, jer onda ovaj obzir dobija kod nje znatno sporedniji značaj, no što ga i ima, i mora imati kod ostalih vrsta kazni.

Moji su razlozi za to sledeći:

1.) smrtna je kazna *neophodno potrebna*. Iz dugogodišnje prakse, posmatranja i proučavanja, stekao sam uverenje — bez obzira šta o tome misle izvesni teoretičari u slabom doiru sa stvarnošću, — da u nas stalno postoji izvestan — srećom ne tako veliki — procenat okorelih, bilo urođenih ili prinovljenih, u zločinu ogrezlih priroda i tipova, — a ubedjen sam da će ih, sa preobražajem društva u pravcu u kome se već vrši, biti još i više, — od kojih je nemoguće potpuno obezbediti i zaštititi društvo ni na koji drugi način, do samo konačnim uklanjanjem njihovim pomoću smrtno kazne. Ova je, dakle, prema takvim zločincima jedno apsolutno nužno zlo.

2.) smrtna je kazna *najefikasnja*, jer proizvodi u potpunosti dejstvo koje se želi — konačno oslobadja društvo opasnog neprijatelja, i

3.) smrtna je kazna *nezamenljiva*, jer nema nikakve druge vrste kazne ili mere, koja bi nju mogla da potpuno zameni sa istim dejstvom u pogledu zaštite društva, celine, pa to ne može ni kazna doživotnog lišenja slobode. Ne verujem, da će država ikada uspeti da svoje kaznene zavode tako usavrši, da sasvim onemoguću svako begstvo osudjenika, a još manje verujem, da će ikada biti kaznenog zavoda, koji neće dati nijednog povratnika, te da bih se mogao zavaravati, da će se, sa sve boljom

i savršenijom organizacijom kaznenih zavoda, smrtna kazna moći uspešno da, u svima slučajevima, zameni kaznom lišenja slobode. U ostalom, ako, i kad, toga i bude bilo, uvek će biti i vremena i mogućnosti da se i pitanje o ukidanju smrtno kazne u pravom momentu postavi pred rešenje.

Prednjim razlozima, koji su za mene dovoljni, mogu se, za one kojima to nisu, dati i ovi:

a.) smrtna kazna *zadovoljava pravdu*, dakle porodicu, srodnike i prijatelje žrtve zločinčeve, i nailazi na odobravanje javnog mnjenja u nas, društva čijim osećajima pravičnosti potpuno odgovara, kadgod je njena primena izazvana i motivisana svirepošću ili gnusnošću izvršenog teškog zločina.

b.) smrtna kazna *nije protivna pravu*. Čovek je nosilac prava samo u toliko, u koliko pripada društvu, jer je ovo izvor svekolikih prava i oblast u kojoj ona postoje, te, u koliko on kao član društva smanjuje svoju pripadnost društvu, u toliko se i njegova prava sužavaju. Kad se, pak, postavi sasvim izvan i protiv društva, on prestaje biti i subjekt prava, pa i prava na život.

c.) smrtna kazna je, šta više, *i pravno osnovana*. Država je primila na sebe dužnost najvišeg čuvara i zaštitnika svih prava i pravnih interesa, u svojim granicama. Toj osnovnoj dužnosti njenoj mora odgovarati i njeno osnovno pravo na sva neophodno potrebna sredstva za ispunjenje te dužnosti. Ona se za neuspeh u tome ne sme da brani i pravda nikakvom nemogućnošću, pa ma otkuda ova dolazila, jer onda ne bi više bila to što je. Naпротив, baš ta nemoć države, da potpuno zagarantuje svoj pravni poredak, u svima slučajevima, na drugi način, najjasnije potvrđuje potrebu prava države, da se posluži i smrtnom kaznom kao krajnjim, po nuždi, sredstvom za zaštitu pravnog poretka, kad su sva ostala sredstva, koja joj stoje na raspoloženju, ma po čemu nedovoljna, bezuspešna ili nemogućna. Isto onako, kao što nemoć državnih organa bezbednosti, da odmetnika uhvate i time spreče u vršenju zločina, ne oduzima državi pravo da ovoga stavi van zakona i da njegovo ubistvo oglasi za svačije pravo, obećavajući čak i nagradu izvršiocu, tako ni nemoć ili neuspeh države da sačuva ili da popravi jednog osuđenog zločinca i time ga spreči u vršenju novih zločina, niti njoj oduzima pravo da ga se konačno oslobodi smrtnom kaznom kao zakonskim ubistvom, niti pak njemu daje kakvo pravo da i dalje bude predmet samo, očigledno, bezuspešnih pokušaja države da ga popravljanjem ili drugim palijativnim merama sprečava u njegovom zločinačkom zanatu.

d.) *i u pogledu generalne prevencije povoljan se uticaj smrtnoj kazni manje može porticati*, no ma kojoj drugoj vrsti kazne. Za mene je to toliko jasno, da ne smatram potrebnim naročito dokazivati.

i e.) *kritika smrtno kazne i sa gledišta humanosti nije osnovana*, jer je kud-i-kamo nehumanije ostaviti celinu na milost i nemilost njena zakletog neprijatelja, nego ovoga uništiti u interesu celine. U tom pogledu, smrtna kazna i nije — niti sme biti — što drugo, do jedna vrsta amputacije neizlečivo obolelog dela društvenog organizma, i kao takva ima i sve odlike — neizbežnost, zakonitost i humanost —, pa svakako i mahne — surovost, bol i opasnost — slične hirurškoj operaciji na čovečijem organizmu.

Slično, po mom mišljenju, stoji i sa ostalim argumentima protivnika smrtno kazne za ukidanje ove. Čistota i načelnost njihove teze zaustavlja se već pred vratima vojnog pravosudja, kome priznaju potrebu primene smrtno kazne. A pojedini razlozi njihovi, protiv nje kao institucije opšteg kaznenog prava, meni izgledaju tako nategnuti, da čine utisak, ili da se hoće pošto-poto da proturi jedno pogrešno gledište, ili pak praznih deklamacija iz mode ili iz najslabije strane hrišćanskog morala.

Jedini argumenat, koji nešto znači, to je nemogućnost popravke jednom već izvršene smrtno kazne u slučajevima pogreške pravosudja, koji su, u ostalom, minimalni; ali i taj vojuje, ne protiv smrtno kazne kao takve, već protiv nesavršenosti pravosudja koje je primenjuje; a sem toga, može se i otkloniti, ako se primena smrtno kazne u zakonu uslovi svima mogućim garancijama za pravilnost sudskog postupka i osude odn. nesumnjivošću krivice, i ako se Vrhovnom Sudu prizna pravo, da čini motivisane i obavezne predloge za ublaženja smrtno kazne putem pomilovanja onima od osuđenih na smrt, koji bi to ma po čemu zasluživali.

II. — *Obitn prtmene smrtno kazne*

Kao najvećim nužnim zlom, smrtnom se kaznom mogu ugroziti samo neježi zločini, kao što su: predumišljajni zločini protiv čovečijeg života, naročito oni koji su svirepi ili gnusni po svom izvršenju ili kojima se dovodi u opasnost život većeg broja ljudi, kao i izdaja, veleizdaja, uhodjenje za vreme rata i najteži vojni zločini.

U primeni, pak, smrtnu kaznu treba, što je moguće više, ograničiti na okorele zlikovce, za čiju popravku nema nikakva izgleda.

III. — *Načtn tzvršenja smrtno kazne*

Protivan sam javnom izvršenju smrtno kazne, kao nepotrebnom, a pri tom štetnom. Dovoljno

je, što se ona javno izriče, a oslencija njenog izvršenja, koje nema ni kod drugih vrsta kazna, zastarelo je nasleđe iz davne prošlosti, koje treba likvidirati.

Način izvršenja treba da bude najbrži i najlakši, koji bude nauka pronašla i iskustvo potvrdilo. Za sad, držim, da bi to bilo pomoću električne struje.

Vešanju osudjenika protivan sam, jer bi u našega sveta budilo uspomene na užasne prizore vešanja nevinih za vreme okupacije, a i inače je ono za naš svet odvratno.

U vojsci treba za vojne osudjenike u užem smislu zadržati streljanje, kao čisto vojnički način ubijanja, a za ostale osudjenike treba i u njoj usvojiti isti način izvršenja kao i za opšte osudjenike. Primate i t. d.

Ljub. A. Dabić
sud. brigad. djeneral,
stalni sudija Vel. Voj. Suda.

XX.

Po vašoj želji da se izjasnim po pitanju, da li u našem novom kaznenom zakoniku treba zadržati smrtnu kaznu ili ne, izjavljujem:

Moje dugogodišnje iskustvo, osnovano na posmatranju života narodnog, dovelo me je do uverenja, da je primena smrtne kazne nužna.

Smrtnu kaznu, kao po sve tešku, treba primeniti samo za ubistvo s predumišljajem i ubistvo u razbojništvu.

Isto tako, ovu kaznu treba primeniti i u slučaju izdaje otadžbine.

Što se tiče izvršenja smrtne kazne, ja držim da je bolji način streljanjem no vešanjem, jer kad krivac gubi život, neka ga gubi dostojanstveno, a ne skotski.

Mil. Ninković,
predsednik Beogradskog Apelacionog Suda.

О ОРГАНИЗАЦИЈИ ГОРЊЕГ ДОМА С ПОГЛЕДОМ НА РЕВИЗИЈУ УСТАВА

— POLITICUS —

У прошлим чланцима смо третирали питање о оправданости институције Горњег Дома и питање о врсти изборног начела, које би требало употребити приликом његовог формирања. Тада смо изнели и то, да и ако смо ми за институцију Горњег Дома, ипак зато смо стали на гледиште, да и за њега, што се његовог избора тиче, треба у начелу употребити исти изборни систем који важи и за Доњи Дом, Скупштину, а то је опште право гласа по начелу сразмерног представништва. И на Горњи Дом као саставни део парламента, одн. као део народног представништва, треба применити исте принципе, који су својствени модерној демократској држави. Али иако треба употребити исто изборно начело и за Горњи Дом као и за Скупштину, по нашем мишљењу питање се поставља, да ли би и Горњи Дом требало бирати непосредним гласањем, или на један такав начин, који би омогућио да се дође до бољег квалитета народних представника у Горњем Дому. Несумњиво је, да би за Горњи Дом требало усвојити такав један систем, којим би се осигурао бар у неколико ако не потпуно, што бољи квалитет Горњег Дома. Зато смо се ми у прошлом чланку изјаснили за посредно т. зв. двостепено бирање, на начин какав је данас усвојен у Француској. За овај систем бирања одлучили смо се нарочито с погледом на функције, које Горњи Дом има у данашњој

држави, а што смо већ у ранијим излагањима изнели.

Сада је на реду да видимо, како би требало организовати Горњи Дом код нас, под предпоставком, да се стање на гледиште на коме и ми стојимо, да би ову установу требало код нас завести у духу оних разматрања, која смо ми изнели у нашем првом чланку: *О установи Горњег Дома с погледом на ревизију Устава.*

Организација Горњег Дома није у разним временима била једна иста. У почетку, аристократска установа, Горњи Дом је био састављен само из представника високих друштвених редова, како у феудалној држави тако и у конституционалној у току XIX века. Тек у данашњој држави парламентарне демократије, Горњи Дом је изгубио карактер једне племићске и повлашћене скупштине и добио више демократски карактер, приступачан и способностима из ширих друштвених редова. Изузетак чини још само Енглеска, и ако парламентарна држава, но тај је изузетак врше формалне природе, пошто је последњом изборном реформом власт Горњег Дома доста осетно сужена с погледом на власт комуна, поред тога, што Доњи Дом у питању буџета и државних финансија има последњу реч. Дакле иако је Горњи Дом у Енглеској по своме саставу још и данас једна племићска скупштина, ипак зато он је у складу са начелима модерне демократије,

пошто лордови ни на који начин нису повлашћени у погледу комуна.

Кад се Енглеска остави за сада на страну у погледу организације Лордовског Дома, чија се организација објашњава историски, као једна вековна традиција, као мање више све политичке установе у Енглеској, организација Горњег Дома на континенту има у главном два основна типа с обзиром на то, да ли је Држава у питању монархија или република. Карактеристика Горњег Дома у републикама јесте, да се он оснива потпуно на изборном начелу без обзира на то, да ли се избор његових чланова врши посредним или непосредним начином. Само у извесним монархијама постоји један мешовит систем полуизборни полупостављен. У републикама је постигнуто начело, да и Горњи Дом буде израз народног учешћа у законодавним пословима, док је у монархијама дато у извесном смислу и учешће шефу извршне власти у погледу формирања овог високог законодавног и политичког органа, тако да је Горњи Дом у исто време израз не само народне воље већ и воље државног шефа. На тај начин хтео се дати и шефу извршне власти извештај на ток законодавних и политичких послова, поред тога, што шеф извршне власти, бар што се монархија тиче, има још и право законодавне санкције. Али и ако је све ово овако, ипак је потребно ради веће јасноће излагања начинити *distinguo*. На име, и у једном и другом случају, т. ј. било да се Горњи Дом формира, из чисто народних представника, било да је формиран оним мешовитим начином, као што је горе изложено, Горњи Дом у свакоме од тих случајева, подлежи начелима парламентаризма на којима почива данашња модерна држава, пошто је Горњи Дом саставни део парламента. И како је у парламентарном режиму Доњи Дом повлашћен, према Горњем Дому, ако не у законодавном погледу, а оно у погледу формирања политичке ситуације и парламентарне контроле над владом, пошто је влада у главном од њега зависна а — разлика између ових система у организацији Горњег Дома, не би практички била од велике важности. Оно што је овде од важности с погледом на разлику између ова два система, јесте улога Горњег Дома као политичког арбитра у случајевима сукоба и јаке заштрениости политичких група у Доњем Дому, као и у случају сукоба између домова. Ту би та разлика већ имала свога дејства, и на то се обично и мисли кад је реч о томе, који од ова два система треба завести у организацији Горњег Дома. Први систем је претежно изражен у организацији Францу-

ског Сената, а други у организацији Горњег Дома код монархија типа шпанско-румунског. Познато је, да су ове монархије задржале још извесне остатке ранијих монархија, оних пре појаве конституционализма, док су друге монархије типа италијанско белгиског напредније у овоме систему. Према томе, ни све монархије нису у потпуности усвојиле овај други систем, мешовити, како се и обично назива. На средини стоји монархија норвешког типа, која је у самој ствари једна република, у којој је шеф управне власти потпуно потчињен правном поретку, и у којој законодавно тело има надмоћност.

Због тога, што се у извесним монархијама чине одступања у погледу организације Горњег Дома од принципа чистог народног представништва, код присталица левичарске демократије створило се уверење, да је у томе погледу једнодоман парламентарни систем надмоћнији од дводомног пошто се код једнодомног система више не поставља питање постављених чланова од стране шефа извршне власти, а поред осталих разлога које смо ми изнели у нашем ранијем, горе наведеном чланку. С погледом на то они и тврде, да Горњи Дом још ни до данас није прошао кроз све фазе демократског развоја као што је то случај са једнодомним скупштинама.

С обзиром на све ово, што се тиче организације Горњег Дома код нас, ако се у опште прихвати идеја његове установе приликом будуће ревизије Устава, ми смо мишљења, да би требало усвојити не само начин бирања, већ и онакву његову организацију каква у Француској постоји. Што значи онакву организацију каква редовно постоји у републикама и у монархијама западне Европе? Као образац требало би узети организацију француског Сената, али са извесним модификацијама. Те би модификације имале бити следеће. Сви чланови Горњег Дома не би се бирали на један исти начин т. ј. већи део Горњег Дома могао би бити састављен од представника целога народа, који би били бирачи на онај исти начин као и чланови скупштине, општим и једнаким гласањем по принципу сразмерног представништва. Само би то бирање, као што смо раније напоменули, било двостепено на онај исти начин како се бира француски Сенат. Али, како је потребно по нашем мишљењу, састав Горњег Дома извести не само с обзиром на политичке моменте већ и с обзиром на привредно-социјалне, то би један мали део Горњег Дома имао бити биран с погледом и на ово начело. Тај мањи део његов бирао би се по начелу сталешког

представништва (задржавајући наравно и за ове бираче опште и једнако право гласа) у толико што би разне привредне организације и социјалне корпорације, бирале засебно један изврстан број чланова Горњег Дома. Бирачи би били само лица, која припадају по своме економском и социјалном положају тим организацијама и корпорацијама; једнако право гласа имали би како представници капитала тако и представници рада. Кандидате би давале привредне коморе (трговачка, индустријска, занатлијска и радничка), као и разна удружења оријентисана у смислу чисто социјалних интереса као: инвалидско удружење, удружење за заштиту деце и т. д. Тај сталешки део Горњег Дома, имао би поред осталог и улогу привредног парламента, те би као такав био зачетак таквог једног парламента, који би у будућности имао да се развија.

Оваква организација Горњег Дома, имала би прво то преимућство, што би дала једну солидну гаранцију, како за добар квалитет законодавног рада, тако и за виши ниво и бољу стручност парламента у опште. Посредно, двостепено бирање Горњег Дома је један услов, да његови чланови просечно узимајући, буду виших способности и боље стручности чланова скупштине, који излазе из непосредних народних избора.

Увођење сталешких представника у Горњи Дом, осигурава бар ту могућност, да се о привредно-социјалним интересима, поведе у парламенту озбиљнијег рачуна, као о најважнијим интересима у модерној држави, не само преко политичких представника у парламенту, него и кроз представнике рада и капитала, чије мишљење има у првом реду да се чује.

ПРАВНИ ОСНОВ АДВОКАТОВОГ ПРАВА НА НАГРАДУ

ВОЈ. М. ВУЈАНАЦ

АДВОКАТ

Питање о правном основу адвокатовог права на награду за правне услуге које чини своме клијенту дискутовано је у науци, спорно донекле у јуриспруденцији, различито решено у законодавствима и то како у начелу, тако и кад је реч о обиму тога права. С тога није без интереса осматрити та различита схватања, а сва се у кратким потезима могу свести на неколико гледишта. Није без интереса погледати ово питање баш сада кад је у изгледу доношење једног закона о адвокатима за целу земљу.

I.

Теорија о мандату.

Ова традиционална теорија, јер се ослања на концепције римског права, сматра да је извор правног односа адвоката према клијенту мандат.

У Риму, веле присталице ове теорије, мандат је био бесплатан јер је за римљанина као ратника и слободна грађанина било недостојно да буде плаћен за правне услуге које чини другоме. Адвокатуром су се пак могли бавити само слободни римски грађани, адвокат је био мандатор, а како је мандат био бесплатан, то ни о адвокатовој награди није могло бити речи. То стање је веле наследило и модерно право.

Поред овог историјског разлога да је извор правног односу адвоката и клијента римски мандат, па према томе тај однос бесплатан,

наводе и један други философски разлог јер тврде, да су умне услуге — а такве и јесу услуге адвокатовете — по својој природи такве да их је немогуће новцем процењивати. По својим мотивима узвишен, по особинама племенит, адвокатов рад, веле, не може новцем бити процењиван, а кад је немогуће одредити цену онда је то мандат а не најам.

На ове разлоге противници ове теорије одговарали су:

1. Пре свега није извесно да су римљани увек сматрали овај правни однос као мандат. Адвокат је ипак и онда био хонорисан за свој рад. Најпре је тај хонорар чињен у виду поклона, било у новцу било у каквој ствари, дакле добровољно, па је доцније адвокату признато право и на хонорар. Њему је стављана на расположење чак и тужба за наплату хонорара, само то није била *actio mandati* већ *cognitio extraordinaria*, а то за то што је мандат био бесплатан, те ни формула за *actio mandati* није садржавала ништа о цени. Кад је дакле њему давана нарочита тужба за наплату хонорара, значи да му је и римско право признавало право на награду. То пак, што је то била тужба *extraordinaria* а не *actio mandati* доказује да тај однос није ни сматран као мандат. Чудно би било рећи да је основ уговореног односа мандат, а да странка не може тражити наплату тужбом из тог уговора већ сасвим другом тужбом.

Позивање на традицију, то јест на римско

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

право није сигурно па дакле ни тачно и за то тај историски разлог не може опстати.

2. Философски разлог такође не би могао опстати. Узвишени мотив код умних радника, на пр. љубав према науци, великодушно помагање ближњем и др. нису правне аргументације. Професије се не могу класирати у више и ниже, јер осећање друштвене солидарности није одлика само неких професија.

Сем тога, ако је реч о великодушности онда ту немамо посла са правом нити уговором. Она је ван права. Мандат као уговор, дакле као право, не може се поткрепљивати нечим што је ван права.

3. Ни данашње демократско друштвено уређење не би било у сагласности са овом теоријом. Ако би се стало на гледиште мандата, а то значи бесплатног уговора, адвокатура би била привилегија богатих. Тако не може бити јер није у складу са демократијом, а ни са тог разлога што је адвокатура данас социјална потреба као и судство што је.

Дакле, не само што историјски разлог не стоји, што се философски не може примити, већ и социјални разлози не одобравају ову теорију. Усвојити једну солуцију противну потребама друштва и живота није мудро а ни правнички, јер живот не извири из права и правних теорија, већ право и правне теорије извиру из живота и друштвених потреба.

4. Напослетку, веле, права адвокатура је установа новијега доба, доба демократије, па је неумесно објашњавати њене правне основе правним институцијама далеке прошлости, једне далеке и сасвим друге цивилизације.

II.

Теорија о опшћиности уговора

Док присталице напред изложене теорије греше из већ изнетих разлога, присталице ове теорије опет греше на свој начин јер тврде: да између адвоката и клијената не постоји у опште никакав уговор. То своје гледиште базирају на оним истим философским чињеницама на које се позивају присталице теорије мандата а наиме на томе: да су адвокатоци правни послови специјалне природе и као такви непроцењиви.

Они износе и један чудан разлог, да су адвокатски послови „extra commercium“.

Ово се гледиште оспоравало овим разлогом: најпре тврђењем да се оно не заснива на правним, већ на чисто философским разлозима.

Друго, да ни једно законодавство није предвиђало нити предвиђа да су адвокатски правни послови, послови „extra commercium“.

Приговорима изнетим на философске разлоге о мандату, додају још један па веле: по овој теорији о отсућности уговора долази се до чудних резултата, а наиме да су физички радници, пошто заснивају уговор о најму који је законом предвиђен, у бољем положају од умних радника. И као што се нису могли напред ставити умни радници у бољу друштвену и правну ситуацију од физичких, тако се не могу сад ставити ни физички радници у бољи социјални и правни положај од умних.

Па не само да теорија о отсућности уговора оваквим схватањем ставља физичке раднике изнад умних, него и адвокатима претпоставља друге врсте умних радника. Као што је адвокатура слободна професија, исто је тако и глума и сликарство и ауторство књижевних дела и т. д., па ко може спорити да између сликара и његове клијентеле нема у општи уговора?

III.

Теорија о безименом уговору

Присталице ове теорије новијег датума признају да је адвокат са клијентом везан уговором. Само, веле, тај уговор не треба тражити у Грађанском Закону. Наши закони, кажу, још у многоме базирају на римском праву, те адвокатуру као установу новијег доба изрично не предвиђају као нарочиту врсту уговора.

Сем тога, веле, дошли би смо често пута у безизлазан положај кад би сваком новом правном односу тражили извор само у већ законом предвиђеним уговорима. Закони се граде за дуже време, 100, 150 и 200 година, а живот ствара у међувремену нове правне односе. Правни однос у коме се адвокат обвезује да брани или заступа а клијент да тај рад хонорише, уговор је, кажу, али безимен јер законом непредвиђен. Обавеза клијентова да хонорише рад свога адвоката базира на начелу усвојеном у Грађанском Праву: да нико не треба да се богати на рачун другог а јер би то иначе било неправедно обогаћење.

Најзад тврде да такав уговор, ма да изрично у закону непредвиђен, могу странке закључити јер није противан моралу и јавном поретку, а није ни законом забрањен.

Ово гледиште о безименом уговору представља знатан прогрес у духу савремености, али оно није у довољној мери снажно ни примљиво. Није за то што читав део јудикатуре не штити позитивним законским прописима, већ га ставља ван одредаба позитивног законодавства а поставља готово само на једну теоретску подлогу. С погледом на

живот, на многобројне правне односе који се стварају између адвоката и клијента и на то, да је тежња да се правни односи што више обухвате позитивним законодавством. овај више теоретски ослонац ове теорије готово је непримљив.

Сем тога, овај правни однос у многим је земљама баш предвиђен и регулисан позитивним законодавством, те се онда не може ни сматрати безименим.

IV.

Теорија о најамном уговору

Ово је, колико нам је познато, доминирајућа теорија. Вели се овако: Основни елементи уговора о најму су рад и награда; у правном односу који је у питању оба су елемента заступљена, ergo то је уговор о најму.

И заиста, с те стране, тешко би се овом сватању могло приговарати, али се рекло, да ово гледиште ставља адвоката у потчињен положај према клијенту. Но, и овај приговор о потчињености заступници теорије најамног уговора побијали су као нетачан тврдњом: да адвокат ради по свом знању, независно од клијента; да он сам процењује хоће ли примити посао или не; да примљен посао може у току рада и напустити, — дакле да је потпуно слободан, а кад је тако, не може се рећи да је потчињен. Природа самог адвокатовог пословања — умни рад — искључује ту потчињеност. Исто је, веле, стање и код лекара па ко би могао тврдити да је лекар у потчињеном положају према болеснику?

Јуриспруденција прихвата ову теорију о најму, а и многе адвокатске коморе. Од законодавстава, колико нам је познато, ову су теорију прихватили: швајцарско, немачко, талијанско, шпанско и српско (§ 719. Грађ. Зак.). У Белгији се још дискутује између најма и безименог уговора.

V.

Теорија о јавној служби

Присталице ове теорије тврде, да правни однос адвоката и клијента није чисто приватно правног карактера, већ и део јавне службе. Поред тога што је адвокат своје клијенте саветодавац и помагач у спору, он је још и помоћник суда. Њему је, зацело, ствар клијентова главни интерес, али је поред тога његова мисија и проналажење истине.

Ова се теорија труди да докаже у ствари то, да је адвокатура више јавно-правног но приватно-правног карактера. Разлози су јој ови:

1. Судство је јавна служба, а адвокатура је део те јавне службе. Адвокат полаже

заклетву, подлеже специјалној дисциплини, негде ужива извесне привилегије па чак и монопол;

2. Адвокат мора по некад да ради и без уговора, на пр. кад га одреди Суд или Комора за браниоца сиромашном лицу и тада не може да одбија бранилаштво нити да наплати хонорар;

3. Ако је то приватно-правни уговор, како би онда могао адвокат да одустане од њега кад му се учини посао незакон?

4. Професионална дисциплина није установљена за то да осигура приватно-правни однос адвоката и клијента већ да осигура јавну службу и правосуђе.

* * *

То су у главном до сада заступана гледишта у науци и законодавствима. Што се јуриспруденције тиче, она адвокату признаје право на награду, али је колебљива кад је у питању обим тога права.

Остављајући на страну теорију о мандату као теорију историско-философске подлоге и теорију отсућности уговора као једну варијану теорије о мандату, можемо рећи да се дискусија још креће око она три гледишта наиме: о безименом уговору, о најму и о јавној служби.

Нама изгледа да се у дискусији по овом питању (овде нарочито мислимо на теорију о јавној служби) не разликују довољно две ствари које би требало одвојити и то: посматрање адвокатуре као социјалне установе и посматрање правног односа адвоката према клијенту у погледу на награду. Те две ствари треба двојити за то што имају различиту подлогу. Адвокатура посматрана као социјална установа базира на социолошким чињеницама док се адвокатово право на награду заснива на чисто правним чињеницама. Социологија је шири појам од права.

Адвокатура као социјална установа у многоме је израз политичко-економског курса једне епохе, па ако се хоће, једне епохе у одређеној држави. Политичка нас историја учи да се под различитим режимима и адвокатура као друштвена установа мењала. Као што је јавна реч трпела већа или мања ограничења, исто је тако та ограничења трпела и адвокатура као један од најизразитијих носилаца јавне речи. Историја кривичне процедуре нам то исто документује, јер је и та процедура у великој мери била одјек политичко економског стања, а адвокатура је са њом увек била у тесној вези и делила сличну судбину. И за то ограничења која су чињена адвокатури не треба сматрати само као ограничења чињена у интересу

јавне службе, у интересу правосуђа, већ и као, и то још више као ограничења чињена у циљу контроле над једним моћним редом интелектуалних радника, над једним моћним друштвеним фактором. Ако је на пр. сиромашко право установа у интересу правосуђа и људске солидарности, право надзора над радом адвокатских комора, право суспендовања њихових одлука, право распуштања њихових одбора и др. свакако су много више установе са циљем да се обезбеди контрола режима над овим моћним социјалним фактором.

Извесна ограничења адвокатуре имају основа и у економском стању земље. Идеја друштвене солидарности треба да влада и у адвокатури, јер и адвокатура има одређену културну улогу у држави, те за то сва ограничења у том правцу а у границама, на свом су месту. Адвокатуру као друштвену установу можемо, дакле, посматрати не само као установу правну већ и још више као установу социјалну, па онда схватити и сва политичко-економска ограничења која је прате.

Али, ако посматрамо правни однос адвоката и клијената, онда то не можемо чинити са оне широке социјалне платформе већ пре са чисто правне. У овом погледу ми немамо да сматрамо у првом реду друштвену мисију адвоката, већ његову дужност према једном одређеном лицу а следствено томе и његово право. Тај правни однос адвоката и клијената не може бити јавноправног већ приватноправног карактера. Друштвена подела рада ствара тај правни однос и он се мора, као и код свих других професија (умних и физичких) регулисати правом и то приватним. Чим тај правни однос није противан закону и јавном интересу, не остаје друго до да се

испитају његови основни елементи и потражи законска квалификација његова. Ти елементи су данас јасни и они су: рад и награда. Ни римско право, као што је показано, није спорило овај други елемент; модерно право га признаје, а многа законодавства и изрично. Ова два елемента су основни елементи уговора о најму. Позитивно законодавство предвиђа најам *in abstracto* т. ј. за све случајеве у којима се он може појавити, а не само за ову или ону врсту рада. Нигде оно не предвиђа најам као уговор о физичком раду, те за то ништа не стоји на путу да се правни однос о коме је реч сматра као најамни. Тврдити да је то безимени уговор неумесно је, јер се на терен теорије ставља питање које је у ствари предвиђено позитивним законодавством.

Приговор, да и ако тај правни однос има све елементе уговора о најму ставља адвоката у потчињен положај последица је заблуде за то, што се хоће да деле професије у више и ниже и што се на најам гледало као на уговор о физичком раду, а то није основано ни тачно. У осталом, тај приговор о потчињености и није правни приговор већ приговор сентименталности, који себи допуштају имућни људи, заборављајући да адвокатура није великодушност нити привелегија већ потреба друштва и правосуђа. Као такав, он је дакле непримљив.

Из ових изнетих посматрања и разлога, изгледа нам да би се могао извести овај закључак:

1. да правни однос адвокатовог права на награду јесте уговор приватно-правни и
2. да је тај приватно-правни уговор уговор о најму.

ОМАШКЕ ПРИ ВОТИРАЊУ ЗАКОНА

Др. ДАНИЛО Ј. ДАНИЋ

СЕКРЕТАР КАСАЦИОНОГ СУДА

У последње време, после рата, не поступа се тако тачно у погледу потребних форми приликом издавања закона, као што је то чињено раније и као што у осталом треба и да буде. Није редак случај да се више не пази на уводну законску клаузулу која садржи промулгацију и санкцију, као и на завршну која садржи акт публикације и наређење да се закон врши. Таквих случајева било је много после рата. После Видовданског Устава, рађено је на издавању закона брзо и на дохват, нарочито на озакоњавању ранијих уредаба, оних пре устава, које је издавала влада. Тих је уредаба било врло много,

и законодавац их је приликом њихове ревизије и озакоњења имао у масама. Код већине тих озакоњених уредаба, није се више много пазило ни на какву форму, и клаузуле које су поред текста законског, потребне за постојање и вршење сваког закона, нису увек садржавале елементе који су тако рећи од решавајућег значаја за један закон.

Све ове случајеве не можемо набрајати, јер их има врло много, а и не би било ни од какве потребе набрајати их таксативно. Али оно што пада у очи, и што је од веће важности да се спомене, то је факат, да су се чак и у законским текстовима догађале

грешке, као што је то случај са *законом о опшћој ујрави, законом о обласним и средским самоуправама и уредбом о поделу земље на области*. Такав исти случај био је и са *законом о избору народних посланика*, о чему је у јавности било до сада много писано. То је она позната омашка законодавчева са чл. 85 истог закона, у коме је противно уставу остала одредба, да председници општина не могу бити у исто време и народни посланици, одредба која је у осталом у супротности и са чл. 15 тога закона, који члан не помиње својство председника општине као сметњу за посланички положај.

Овом приликом хоћемо само да истакнемо такође једну грубу грешку приликом вотирања закона, која се никако не би смела десити, и која у самој ствари и по својој природи чини, да се један такав закон строго узев, може сматрати као и да не постоји. То је случај са она три закона која напред споменуемо: *закон о опшћој ујрави, закон о обласној и средској самоуправи и уредба о поделу земље на области*. Сви ови закони вотирани су у времену када се Краљ налазио у иностранству, ван земље, и у које је време краљевску власт вршио Министарски Савет по овлашћењу у смислу чл. 59. Устава. Та је власт пренета на Министарски Савет указом од 19. фебруара 1922. г., док су сви горе напред поменути закони решени у Народној Скупштини 21. марта 1922. г. а потписани, санкционисани 26. априла исте године. Сви су дакле ови закони постали перфектни у времену када је владалац био ван земље, у иностранству. Истина, у међувремену, између 21. марта када су ови закони решени (изгласани) у Скупштини и 26. априла када су потврђени, Краљ се био вратио у земљу, али је поново напустио земљу 21. априла, што значи да је у времену потврде закона а то је 26. април 1922. г. био ван земље, преневши пре тога краљев. власт на Министар. Савет по чл. 59. Устава.

Дакле сва та три закона вотирани су за време краљевог одсуства из земље. У томе времену законодавна власт била је у рукама Народне Скупштине и Министарског Савета као двају законодавних чинилаца. У уводној клаузули законској се изреком констатује „да је Народна Скупштина решила и да је Министарски Савет потврдио и потврђује“ закон и т. д. Носилац краљевске власти, Министарски Савет је дао закону санкцију. Међутим, последњи чланови у текстовима тих закона наређују, да закон ступа на снагу кад га Краљ потпише. По тексту тога последњег члана у систему закона, изгледало би, да је услов да закон ступи на снагу

још и тај да га и Краљ потпише; другим речима, и ако је закон решен од стране Народне Скупштине, и потврђен од стране Министарског Савета, као носиоца краљевске власти у то време, т. ј. у моменту вотирања закона, ипак треба да га Краљ потпише да би закон могао ступити на снагу. Разуме се да то никако не може да буде значај тога законског прописа, и ако би по његовом слову на први поглед могло тако да се узме. Јер доиста тај је законски пропис категоричан. У њему изреком стоји, да закон ступа на снагу кад га Краљ потпише. Познато је, да закон ступа на снагу онога дана када је санкционисан одн. потписан од стране онога државног органа у чију надлежност долази потврда одн. санкција закона. Н. пр. тај надлежни орган у Француској јесте Сенат; он потврђује законе, председник Републике их само проглашава и обнародује. У Немачкој пре рата, тај је орган било *Савезно Веће (Bundesrath)*, које је било тако рећи врховни државни орган у предратној Немачкој Империји. Данас та улога припада у главном народном представништву са извесном улогом у томе смислу *Царевин. Већа (Reichsrath)*, које има суспензивно вето. Код нас је тај орган Краљ, који је по Видовданском Уставу други законодавни фактор, поред његове улоге шефа извршне власти. По чл. 46. Устава, законодавну власт врше Краљ и Народна Скупштина, заједнички, а та се Краљева улога у законодавству састоји у томе, што он поред законодавне иницијативе још и потврђује законе, јер по чл. 49. Устава „Краљ потврђује и проглашује законе...“ Јасно је, да из овога треба извести, да закони ступају на снагу у моменту потписа од стране надлежног државног органа за потврду закона. Јасно је према томе и то, да ће у нормалним приликама, по нашем позитивном праву, један закон ступити на снагу кад га Краљ потпише као други законодавни фактор (чл. 46. и 49. Устава). Зато је и узето у пракси, да се сваки законски текст обично завршава клаузулом: „овој закон ступа на снагу кад Краљ потпише.“ Код нас се у пракси, а према усвојеним формулама, видно разликује потврда закона, ступање закона у живот, од његовог почетка важности. Та формула у целости гласи: „...Овај закон ступа на снагу кад га Краљ потпише, а обавезну снагу добија кад се обнародује.“

Када све ово што смо досада рекли, применимо на случај који нас овде интересује, видећемо, да је клаузула унета као завршни члан у напред поменути законе потпуно депласирана, и не само што је депласирана већ је та клаузула и непотребна. Ти закони

о којима је овде реч, као што је већ раније напоменуто, вотирани су у време када Краљ није био у земљи. *Датум њихове санкције јесте 26. април 1922. г. у време када је ондашњи Министарски Савет вршио краљевску власт, коју је Краљ пренео на њега у смислу чл. 59. Устава.* Испод тога датума налази се потпис Министарског Савета, као што је то сасвим у реду по горе поменутом уставном пропису. Исто тако је правилна и на своме месту, констатација у уводној формули горе поменутих закона „да је Народна Скупштина решила, а Министарски Савет потврдио и потврђује закон...“

У то време, у време вотирања горњих закона, законодавна власт припадала је стварно Народној Скупштини као једном законодавном чиниоцу и Министарском Савету у својству вршиоца краљевске власти, као другом законодавном чиниоцу, и ти су закони могли бити вотирани само сагласношћу ова два чиниоца, као што се то стварно и десило, и као што је у уводној законској клаузули верно констатовано. Према томе, на пример чл. 30 закона о општој управи, који садржи наредбу, да тај закон ступа на снагу кад га Краљ потпише, је апсолутно непотребан, јер је тај закон већ ступио на снагу чим га је потврдио односно потписао Министарски Савет, вршилац краљевске власти у моменту одсутности Краља. Краљ који се као одсутан налази ван земље, није способан ни за какав правни акт, па разуме се не може као такав да употреби ни своје право санкције. То долази отуда, што је у таквом једном случају, Краљ фактички спречен да врши краљевску власт, па се у таквим случајевима Краљу и поставља заступник који ће вршити ту власт до његовог повратка у земљу. И зато, рећи у једном закону, који је вотиран потпуно правилно за време одсуства Краљевог ван земље, од надлежних законодавних чинилаца, који је као такав и на снагу ступио, *да ће тај закон ступити на снагу кад га Краљ потпише*, јесте у ствари један правни но-

сис, који у оваквим случајевима треба скрупулозно избегавати. Законима вотираним на овај начин, у овоме погледу није у опште потребна једна оваква клаузула, кад је већ врло добро познато, како из природе саме ствари тако и из одредаба и духа устава, да је један закон створен у ономе моменту кад су се оба законодавна чиниоца на њега сагласила, без обзира на то, да ли је то у даноме случају Краљ, намесници или Министарски Савет. Тај моменат је оличен у датуму потписа законског текста од стране надлежног државног органа за потврђивање закона, а што се види из штампаног текста сваког обнародованог закона.

Интересантно је, да на крају забележимо, да се оваква једна омашка десила за време намесништва малолетноме Краљу Александру Обреновићу. У Закону о пороти од 31. марта 1892 г., у чл. 44. стоји, да он ступа на снагу кад га Краљ потпише. Међутим, тај је закон вотиран за време намесништва и носи санкцију односно потписе краљевих намесника, и ако се у његовој уводној клаузули правилно констатује, да је тај закон „Скупштина решила и намесници потврдили и потврђују“, као носиоци краљевске власти. Разуме се да тај закон ни до данас није добио краљев потпис, нити га је могао добити!

У овоме погледу била је много правилнија пракса за време намесништва малолетнога Кнеза Милана Обреновића. Нпр. поред осталих, закон о условном ошћуштању криваца из казнишелних заведења, вотиран је 22. маја 1869. год. од стране Државног Савета који је онда био законодавно тело и потврђен од стране намесника. У уводној клаузули се каже, „да је Државни Савет решио а намесници књажевског достојанства одобрили и одобравају.“ У тексту овога закона не постоји никаква клаузула у погледу ступања на снагу закона, већ просто уобичајена завршна клаузула која садржи наредбу за вршење закона. То је потпуно правилна пракса, и на њу би се у оваквим случајевима, требало вратити.

PROBLEM ZAŠTITE ULAGAČA

Dr. VIDAN O. BLAGOJEVIĆ

ADVOKAT

Nesravnjeno je lakše govoriti o ovom pitanju u opštim potezima, teoriski, naučno, nego izvoditi iz ranijih izlaganja praktične zaključke i davati predloge u ovom ili u onom smislu, da bi se bolje ili gore ili nikako zaštitili ulagači. Međutim, po nama, pošto je gledanje na ovo pitanje i izvodjenje praktičnih zaključaka, čisto *individualna stvar*, dakle shvatanje ovog ili onog

pisca, teoretičara ili praktičara, to naravno sva izlaganja po ovoj materiji moraju nositi više manje *lični* karakter pišćev i ni u kom slučaju se ne mogu nikome nametati. Ona ostaju kao takva i ako trebaju zakonodavcu, on ih vadi, plasira i iz njih uzima ono što mu izgleda korisno. Samo, ne treba zaboraviti, da jedno pitanje, da ga zakonodavac uzme u pretres i

sankcioniše u kakvom zakonu, treba da sazri, pored toga što i potreba za njegovo rešenje treba da je nesumnjiva. Prema tome, zaključci koje izlažemo jesu naši lični i mi za njih snosimo punu odgovornost.

Mi nalazimo, da treba pitanje zaštite ulagača regulisati zakonodavnim putem. To pitanje nije ni zastarilo, niti se njegov interes izgubio. Ono je prema tome još uvek aktuelno. Zakon bi se o zaštiti ulagača imao doneti što pre. On bi bio *privremen*, kao što smo ranije istakli i ostavilo bi se *uvldjavnost* zakonodavčevoj do kad bi imao da važi, t. j. do kad bi mu odredbe trebalo, delimično ili u celini, zadržati u snazi. Mi ostajemo pri tome, da ovaj zakon ima prvenstveno *vaspitan* cilj i prema tome i u koliko se ovaj cilj postizava, u toliko bi odredbe ovog zakona trebalo *graduelno* ukidati. Tako, da kad jednog dana stupi na snagu isti režim koji u ovoj oblasti prava danas važi, režim potpune slobode, ta sloboda da ima svoga smisla i da je niko ne može da zloupotrebi na štetu ulagača.

Zakon o zaštiti ulagača, kako ga mi zamišljamo, bio bi tako sastavljen, da bi sadržavao dva dela: *opšti* i *posebni*. *Opšti* deo sadržavao bi materiju koja se odnosi na uloge i ulagače *stricto sensu*, koja nije još ni u kakvom zakonu kod nas normirana. To bi bila, prema tome, potpuna novina. *Posebni* deo sadržavao bi materiju u kojoj bi bile izložene izmene i dopune postojećih zakona, a koje imaju veze sa uložnim institutima i ulozima, u saglasnosti naravno sa principima iznesenim u prvom delu zakona. Drugi deo — *posebni* — ovog zakona, ličio bi po svome spoljnom obliku na Uredbu o ubrzanju rada kod sudskih i islednih vlasti od 22. juna 1921. god. (v. *Službene Novine* br. 155 od 15. jula 1921. god.), pošto bi se u njemu, na način izložen u Uredbi, izlagale izmene i dopune postojećih zakona. Naglašujemo, da bi ovaj zakon bio novina za nas i da bi prema tome zakonodavac trebao tačno da prečisti pojmove o tome, šta želi i hoće u ovaj zakon da unese. On bi morao uz to, da se posluži pripremim radovima, skupštinskim diskusijama, pravnim i finansiskim raspravama i samim tekstom zakona o zaštiti ulagača koji vlada u Čeho-Slovačkoj, pored toga, što bi se morao poslužiti i stranim i domaćim spisima i anketama činjenim po ovom pitanju. Izradu projekta zakonskog trebalo bi prema tome poveriti našim pravnim i finansiskim stručnjacima, kako bi se u ovoj materiji znalo šta se hoće. Poslu bi se pristupilo odmah. Ne možemo da ne podvučemo, da dok se nalazi i suviše vremena za izradu projekta za nekakvu vanstečajnu nagodu, koju niko savestan neće, bar kod nas u Beogradu, i u granicama predratne Srbije i

Crne Gore, dotle se kod nas nema vremena za izučavanje ovakvo važnog pitanja. Medjutim, njegovo odlaganje ne donosi dobra, već štete kako ulagačima tako preko njih i samoj državi, koja mora da štiti ove svoje građane od najezde nesavesnih i nesolidnih štednih instituta.

Opšti deo ovog zakona sadržavao bi na prvom mestu definiciju uloga, način na koji se postaje ulagačem i kako se ulog štednom institutu preda (uložna knjižica), utvrdio tačno prava i dužnosti ulagača i ulogoprimalca (reč skovana da se ne bi ovaj pojam morao označavati opisnom rečenicom), značaj uložne knjižice, njena svojstva, njena legalizacija, njena dokazna vrednost, (na pr. da se na osnovu određene uložne knjižice, kad se odmah po prezentaciji ili po ugovorenom roku za isplatu ne plati, može tražiti ma kakvo obezbedjenje na pokretnoj ili nepokretnoj imovini ulogoprimalca i kratka osuda — isto kao po menici), duplikat i falsifikat knjižice, ulog na određeno lice ili na donosioca i način podizanja istog, i t. d.... tako da se odnosima između ulagača i ulogoprimalca da ugovorna osnova sa obaveznom primenom zakonskih propisa koji se na trgovačke ugovore odnose. Zbog toga što je ovo nova materija, potrebno je da zakonodavac predvidi što je moguće više pravnih situacija i normira ih, kako bi se suzilo polje juresprudenciji, koja bi mogla da primeni ove zakonske propise protivno volji i nameri zakonodavca, što bi bilo štetno. Izvan svega, volja i namera zakonodavčeva morala bi biti ovde jasno i precizno izražena, drugim rečima, nju bi morao izraditi kakav prvoklasni pravni stručnjak. Ovo podvlačimo iz razloga, što ovom zakonu poklanjamo veliku pažnju. Rđjav zakon u ovoj materiji, proizveo bi gore dejstvo nego nikakav zakon.

Zakon bi dalje normirao, ko može biti ulagač a ko ulogoprimalac. Ulagač može biti svako ono lice koje može biti pravi sopstvenik novca ili pokretnosti u opšte. Sa definisanjem ulogoprimalca išlo bi mnogo teže. Ulogoprimalci bi mogli biti, po našem mišljenju, samo banke, štedionice i u opšte novčani zavodi, koji bi za taj posao bili ovlašćeni u svojim pravilima i kojima bi Ministar Trgovine i Industrije, po saslušanju jednog naročito određenog stručnog saveta i datog obaveznog za Ministra mišljenja naročito taj posao odobrio. Utvrdilo bi se u zakonu, da bi se ovo ovlašćenje, odobrenje ili dozvola, mogli dati samo onim novčanim zavodima, čiji bi potpuno uplaćeni osnovni akcionarski kapital iznosio najmanje 5,000.000,— din. i čiji su poslovi isključivo likvidne prirode (eskont i reeskont). Primanje uloga bi se zabranilo onim zavodima, koji finansiraju ma kakvu industriju u ma kakvom vidu ili daju zajmove na duge rokove (duže od 3 meseca). Ovo s

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

toga, što ovakvi poslovi sadrže u sebi priličnu dozu rizičnosti, pa je pravo da taj rizik snose banke na svojim vlastitim sredstvima (kapitalu) a ne da ga prenose na ulagače. Uloge bi mogle primati samo one banke, koje bi postojale najmanje tri godine a objavile najmanje tri godišnja bilansa, gde bi im rad pokazao neke pozitivne rezultate. Ocena ovog rezultata kao i sva pitanja po ovom zakonu, spadala bi pod nadzor i stručnu studiju jednog naročitog saveta, koji bi bio sastavljen iz predstavnika Narodne Banke, Poštanske Štedionice, i ostalih naših banaka. Ovaj savet bi imao najviše do 5 članova, biran bi bio za kratko vreme — jednu godinu dana, i nlegove odluke, u koliko ih bude tražio Ministar Trgovine i Industrije, bile bi sa njega obavezne. Dalje bi postojao jedan propis, koji bi sadržavao naredbu, da svaka banka koja prima uloge na štednju, mora svakog trenutka imati u svojim kasama bar 1/3 gotovog novca ili likvidnih kratkoročnih državnih obligacija ili državnih papira, čija bi se vrednost cenila po dnevnom kursu berze, od celokupnog iznosa uloga, i t. d. i t. d....

Gornje odredbe i slične njima, mogle bi se u ovom prvom — *opštem* delu zakona samo principijelno izložiti, bez ičega konkretnog, tako da se njihov pravi oblik pojavi tek u drugom — *posebном* delu. *Opšti* bi se deo mogao prema tome rezervisati samo za opšte pojmove za definiciju ulagača, ulogoprimca i uloga.

Drugi deo ovog zakona sadržavao bi izmene i dopune već postojećih zakona kod nas, u saglasnosti sa principima izloženim u prvom delu zakonskom. Najveće i najznatnije izmene i dopune pretrpeo bi, odnosno dobio, zakon o akcionarskim društvima za Kraljevinu Srbiju od 10. decembra 1896. god. sa izmenama i dopunama od 17. novembra 1898. god. koji je u celosti proširen na teritoriju Crne Gore zakonom od 30. marta 1922. god. a čije neke odredbe važe na celokupnoj državnoj teritoriji. Taj zakon bi sadržao na pr. naredjenje, da svi zavodi koji primaju uloge, imaju obavezno, na kraju svakog meseca objavljivati svoje bilanse bilo u Službenim Novinama ili naročito u tu svrhu ustanovljenom zvaničnom državnom organu. Taj bilans bi bio sastavljen po jednoobraznom šablonu za sve zavode od prilike onako, kako je to g. Nikola Stanarević u jednom od prvih brojeva *Bankarstva* za 1924. god. izložio. Rad bi svih ovih zavoda podležao kontroli stručnih organa na pr. Poštanske Štedionice ili Narodne Banke. Knjige bi se imale obavezno potvrditi kod prvostepenog suda i uredno voditi. Svaka nepravilnost u ovom smislu povlačila bi kaznu do 500.000.— din. Materijalna i krivična odgovornost članova upravnog i nadzornog odbora banaka znatno bi se pooštrile. Tražilo bi se na

primer, da ova dva odbora imaju u svojim rukama efektivno 1/3 od celokupnog broja akcija zavoda kojim rukuju. Te akcije bile bi položene u trezore ne banke kojoj pripadaju, već u naročito za to određena odeljenja Narodne Banke ili Ministarstva Finansija ili Poštanske Štedionice. Za vreme zasedanja, članovi upravnog i nadzornog odbora ne bi mogli nikako, ni u kome vidu, raspolagati ovim akcijama sem radi glasanja na zborovima. One služe kao garantija da će upravljači bančini paziti na interese banke kojom upravljaju. i t. d. i t. d....

Pored gornjih izmena u zakonu o akcionarskim društvima, stecišni i krivični zakonik bi se njima saobrazila i u tom smislu izmenili. U prva dva ova zakona, unela bi se odredba po kojoj kad banka padne pod stečaj, automatski padaju pod stečaj članovi upravnog i nadzornog odbora, a celokupna njihova pokretna i nepokretna imovina, u koliko ne bi bila založena za druge dugove, služi prvenstveno ulagačima, a posle njih i ostalim bančnim poveriocima, kao opšta zaloga njihova pored bančine imovine. Svi članovi upravnog i nadzornog odbora solidarno su odgovorni bančnim poveriocima za sve poslove i pre i posle stečaja. U slučaju stečaja, svagda će se, bez ičijeg traženja, već po zvaničnoj dužnosti, otvoriti krivična istraga protiv članova upravnog i nadzornog odbora za dela kradje, utaje, prostog i lažnog bankrotstva i za sva ostala dela koja obično izlaze na videlo po stečaju. Kazna će se naravno za krivce pooštriti — na pr. ako se stvori jedan naročiti delikt koji bi obuhvatio u glavnim potezima sve nedopuštene radnje koje čine obično nesavesni upravljači, kazna bi mogla biti od 10—20 godina roblje ili zatočenja. pored novčane kazne do 500.000.— din. Pored toga, predvideo bi se neobično prost, brz i jeftin postupak sa stečajevima banaka. i t. d. i t. d....

Imalo bi još mnogo da se kaže u ovom smislu. Ipak onoliko koliko smo kazali nalazimo da je dovoljno, pa da se zaštite ulagači a preko njih možda i ostali poverioci banaka. Mnogi će možda sa osmejkom čitati ove redove, i zaključiti, da bi se možda sa ovim sistemom ubile naše banke. Kad se ubije *poule aux oeufs d'or* onda nema ni kokoške, ni jaja. Medjutim, sa ovim režimom postojaće i dalje banke a biće i dalje uloga i ulagača.

Potrebno je naglasiti, da po sistemu koji bredlažemo, neće biti bezopasno postati članom upravnog ili nadzornog odbora jedne banke. Ovo će zvanje biti skopčano sa priličnom odgovornošću materijalnom i krivičnom. Kad se bankari budu počeli piasiti krivičnog zakonika, stecišnog zakonika i zakona o akcionarskim društvima, onda će ulagači moći biti sigurni, da im se može vrlo retko desiti slučaj, koji se

Удана на жалост врло често дешава, да banka, kojoj je novac ne štednju dat, obustavi plaćanja i posle upropašćene ulagačke imovine nikom ne odgovara, ili ako želi da padne, da imaju automatski da padnu sa njome i njeni upravljači i da se protiv njih odmah otvori krivična istraga. Ulagачi, a sa njima i ostali poverioci, znače vrlo dobro, da upravljači banke u koju su novac uložili, neće moći upropastiti banku a da sebe ne upropaste, u toliko pre, što će ulagači moći svakog meseca iz detaljnog bilansa banaka, da se uvere o stanju njihove banke kao i da dobiju tačnu sliku o radu bančinom iz mesečnih izveštaja stručnih organa Ministarstva Trgovine i Industrije koji će stajati svima na raspoloženju. Blagodareći strogostima ovih odredbi, neće se mnoga lica, kao danas, usudjivati, da osnuju svoju banku, čime će se posredno stati na put nicanju manjih banaka, kao pečurki posle kiše. One pak banke, koje ne stoje na sigurnim nogama, ili bi likvidirale vrlo brzo, ili bi bankrotirale, ili bi se fuzionisale sa ostalim većim bankarskim institucijama i na taj način smanjio bi se broj banaka a pojačale one koje već postoje. Na taj bi način u glavnom prisustvovali propadanju manjih banaka, ali bi se na taj način kod nas koncentracija banaka izvela bez velikih i ozbiljnih potresa. To bi bila mislimo, pozitivna strana našeg sistema, jer mi smo, iz mnogo razloga, za krupnije bankarske institucije. Kroz ovu fazu prošlo je ili prolazi danas mnogo zemalja. Engleska je na primer, za vreme i posle rata, usled neobično velikih bankarskih krahova, izvršila koncentraciju bankarskog kapitala. U gotovo svima ostalim zemljama, naročito u Francuskoj, Italiji i Nemačkoj, koncentracija se banaka sprovodi polako ali sigurno. Naša zemlja pati od velikog broja sitnih novčanih zavoda. Ta preterana decentralizacija kapitala posledica je našeg individualizma, koji je potenciran sprovođenjem lokalnih samouprava. Lokalna samouprava, jedna izvršna državno-pravna institucija, na čijem su programu kod nas stvarane nove stranke, rdjavo je delovala na naš privredni individualizam. Tako, u mesto da nekoliko velikih naših bankarskih institucija, osnuju svoje filijale po mnogobrojnim našim privrednim centrima, mi vidimo na protiv, male lokalne zavode kako preplavljuju lokalnu pijacu. Nesumnjivo je da bi se privrednici mnogo jeftinije služili novcem da ga traže preko filijala većih banaka u svojim mestima, gde su i opšti troškovi i kamatne stope nesravnjeno manji a novčana sredstva veća od nekoliko zavoda; ali prelazeći preko ovih čisto materijalističkih razloga, lokalni privrednici vole da banka u njihovoj palanci nosi njihovo ime! Sa sistemom koji mi preporučujemo, ovoj privrednoj nezgodi bi se stalo radikalno na put, čime bi se doprinelo, mislimo,

i našoj privredi u opšte i sitnoj bankarskoj klijenteli iz unutrašnjosti na pose.

Mi najzad smatramo, da naše banke, i pored jakih organizacija i lepих institucija koje imaju, ne bi bile ipak *same* u stanju, da se efikasno zaštite od nesavesne i neloyalne konkurencije i ne bi mogle sprečiti mnogobrojne kriminalne mahinacije pojedinih banaka, protiv kojih je jedino država u stanju da se bori.

Pri oceni ovog pitanja ue treba zaboraviti i *moralnu* odnosno *moralizatorsku* stranu našeg predloga. On će pročistiti bankarsku zagušljivu atmosferu i sa pooštenim krivičnim i stecišnim zakonima i zakonom o akcionarskim društvima ništiti suvereno sve što ne valja u našem bankarstvu. U isto vreme, pomoću ovog sistema, učiniće se, to je nesumnjivo, da se ulagači vrate sa svojim ulozima bankama, te će na taj način ovaj ovako neproduktivan novac postati produktivnim. Sistem davanja novaca privatnima pod interes, neće se dugo održati usled velike nesigurnosti koje plasiranje na ovaj način novca povlači. Ulagачi se neće mnogn dvoumiti kome će dati svoje uštedjevine kad vide s jedne strane organizovanu kontrolu uloga a s druge strane potpunu slobodu ugovaranja. S toga i ovu dobru stranu ne treba zaboraviti pri oceni svega prednjeg, pa pošto ovaj sistem koji mi predlažemo, nije u opreci sa moralom, a pokazuje uz to nesumnjivo preimučstvo nad sistemom koji sada vlada, to on ima prema tome sva svojstva da bude od ladne i nepristrasne kritike usvojen.

Ostaje nam da kažemo još nekoliko reči o sistemu zaštite ulagača koji vlada u Čeho-Slovačkoj i o predlogu zakona o zaštiti ulagača, koji je nedavno — pre pola godine — izradilo Ministarstvo Trgovine i Industrije.

Zakona o zaštiti ulagača, po saznanju od jednog poznatog ekonomsko-finansiskog pisaca, a u nedostatku samog zakona, u Čeho-Slovačkoj, ima pet. Jedan se odnosi na depozite a druga četiri imaju za predmet zaštitu ulagača u običnom smislu ove reči. Dominantna ideja svih ovih zakona jeste neobična stroga kontrola nad uložnim institutima. Tu kontrolu nisu najradije podnosili ovi instituti u prvo vreme. Medjutim, sa vremenom, oni su se na istu navikli, tako da je sad strpljivo snose i protiv nje ne protestvuju. Izvršena je revizija novčanih zavoda i predviđene stroge kazne za zavode koje bez odobrenja izdaju uložne knjižice. Ustanovljena je centrala novčanih zavoda koju osnivaju svi štedni instituti ulažući u njen osnovni kapital po jednoj skali prema svome osnovnom kapitalu. Preko te centrale i njenih revizora vrši se kontrola novčanih zavoda. U nju su dužni štedni instituti položiti 10% od primljenih uloga, što

služi kao garantija za svaku eventualnost. Postoji još dosta interesantnih odredaba. Zakoni su ovi doneseni po neposrednom ugledanju na slične zakone u Sjedinjenim Severo-Amerikanskim Državama. Oni su dali dosta dobrih rezultata u Čeho-Slovačkoj. Mi ih na žalost u originalu nismo imali prilikom pisanja ove studije.

Na projekat zakona o zaštiti ulagača izradjen

od strane Ministarstva Trgovine i Industrije, dalo je Udruženje Banaka u Beogradu u svome *izveštaju* o radu za 1926. god. iscrpan odgovor vrlo nepovoljan za projekat. Posle odgovora, koji je u mnogome na svom mestu, izgleda, da je projekat definitivno povučen. Šta će doći biti sa ovim pitanjem, mučno da ko zna u našoj zemlji. Mi najmanje.

КРИТИЧКИ ПОГЛЕД НА ПРЕДЛОГЕ МЕНИЧНОГ И ЧЕКОВНОГ ЗАКОНА

— МИШЉЕЊЕ УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА УПУЋЕНО ПОДСЕКЦИЈИ ПРИВАТНО-ПРАВНОГ ОДСЕКА СТАЛНОГ ЗАКОНОДАВНОГ САВЕТА ПРИ МИНИСТАРСТВУ ПРАВДЕ ЗА ИЗРАДУ ТРГОВИНСКОГ ЗАКОНИКА*1)

§ 91. На крају прве реченице додати : „Ово решење не може постати извршно пре трећег дана после рока за исплату.

§ 94. После прве тачке додати : „За издаваоца сматра се да је потписао меницу у месту како гласи издање менице ; а за акцептанта важи законска претпоставка да је потписао меницу у своме месту сталног пребивања означеног у меници, сем ако је акцептант на меници означио датум и место акцептирања.

После § 103, избрисати други део и ставити:

Б. Сопствена меница.

§ 104. Под 2.) реченицу изменити па да гласи :

„Безусловно обећање да ће платити одређену своту новаца.“

§ 117. Да се пребаца на крај целокупног трговачког законика.

Глава друга. § 117. О Чековима.

§ 1. Закона о чековима да се замени § 117. или како долази на ред у целокупном трговачком законнику. По том продужити редом §§.

Али ћемо овде ради лакшег прегледа давати примедбе према садашњим §-има.

§ 3. У § 3. изоставити трећи став, јер је у супротности са другим ставом истог параграфа.

§ 9. Чек не може бити акцептован. Изјава о акцепту, која се стави на чек, не ствара обвезу акцептанта на плаћање чековног износа из сопствене имовине, нити значи признање о постојању покрића, већ важи као авал за трасанта. Али чек може бити од трасата визиран. Виза трасата на чеку значи потврду трасатову, да се покриће за исплату чека већ налази у његовим рукама и да се овом визом постојеће покриће везује за овај визиран чек.

Стављеном визом на чеку трасат се обве-

зује на чување износа истог чека и исплату износа овог чека чим му се чек поднесе на исплату.

Стављена виза на чеку не ослобођава трасанта од материјалне одговорности и пуног регреса, ако чек не буде на време исплаћен.

Виза мора да буде стављена до рокова у § 12. означених за подношај на исплату. Доцније датирана виза на чеку има дејство као да је стављена последњег дана рока за подношај.

§ 11. Чек се плаћа по виђењу. Исправа, у чијем би тексту доспелост била другачије назначена, није чек.

§ 12. Став под 1. да гласи : „1. у року од двадесет дана, ако је чек издат у нашој земљи или у другој којој земљи у Европи.

Тачка 2. да се изостави.

Овом параграфу додати после тачке 3. (раније 4.) нову тачку 4. „Визиран чек има се поднети трасату на исплату у року од тридесет дана од дана стављене визе на чеку. Ако на визи није означен дан стављене визе, онда у року од педесет дана од дана издања чека.“

§ 14. Други став да гласи :

„Трасат мора одбити исплату чека, ако зна да је над имовином трасанта отворен стечај или је стечај већ путем званичних новина објављен. Трасат не може одбити исплату пре отвореног стечаја визираног чека.

§ 25. У последњем ставу реч „трасат“ заменити са „трасант“.

На крају додати : „Трасант који у времену издања чека није имао покриће код трасата, одговара имаоцу чека кривично за превару ако после протеста због неисплате не исплати овај свој издани чек.

Ова се превара извиђа и казни само на тужбу оштећеног имаоца чека.

§ 31. Овај § изоставити и пренети на крај трговачког законика,

*1) Ово је мишљење израдио члан Управе Удружења г. Д-р Јаков Челебоновић,

За овим додати што следује:

Глава Трећа. О трати, или трговачкој упутници.

§ Трата или трговачка упутница јесте исправа по наредби, коју трасант издаје ради наплате свог потраживања од трасата. Трата има текст вучене менице са разликом да у тексту у место речи менице има ставити „ове упутнице“.

Трате или трговачке упутнице не губе своју важност због недостатка каквих услова прописаних за меницу, ако се из садржине трате јасно види издање трате са налогом трасату за исплату.

Трата издата по наредби може се преносити као и меница.

§ Трата предата од праведног имаоца трасату са потврдом наплаћена од трасата потпун је доказ, да је трасат износ трате исплатио трасанту за измирење свог у ово доба постојећег дуга. Кад је трата предата од имаоца трасату, онда важи као законска претпоставка да је трасат ову трату исплатио у корист трасанта.

Глава Четврта. О писменом трговачком јемству.

§ Писмена трговачка јемства јесу исправе, које новчани заводи (Банке) издају у трговачком или грађанском послу или трговци или трговачке фирме у трговачком послу, а којима се издаваоци обвезују да ће трећем лицу исплатити извесан износ новца, ако извесан дужник не би свој дуг у истом износу у извсном одређеном року исплатио.

Издавалац писменог трговачког јемства дужан је о року означеном у јемству положити одређени износ новца дотичном повериоцу или његовом пријемнику права, ако главни дужник овај дуг не исплати, а без обзира на имовно стање главног дужника и на његову способност за плаћање.

Поверилац ће при наплати писменог јемства предати исправу о дугу главног дужника и на јемству уз повраћај потврдити наплату истог.

(Објашњење). Данас су у велико у трговачком промету ова гарантна писма, која неки заводи часно о року исплаћују без приговора, а неки траже претходно доказ о немаштини главног дужника. С тога је потребно да се законим путем утврди права обвеза оваквих јемаца.

Наш законодавац тражи правилно код грађанског јемства, да поверилац своје потраживање претходно наплати од главног дужника, јер је код грађанског јемства циљ да се поверилац обезбеди да неће изгубити тражбину, а не да поверилац шиканира јемца, док код трговачког јемства није циљ само

обезбеђење тражбине већ још и исплата о року. Трговцу је код јемства главно да о року наплати своје потраживање, како би и он са своје стране могао одговорати својим обвезама; код грађанског јемства је циљ само обезбеђење тражбине као такве.

Писмено јемство има потпуну важност, кад га јемац само потпише.

Глава пета. О исправама на доносиоца, о кореспонденцији и другим трговачким исправама.

§ Исправе на доносиоца су све исправе, којима се издавалац обвезује испунити своју у исправи означену обвезу сваком имаоцу исте без испитивања његовог права својине.

Својина исправе на доносиоца може се пренети на другог простом предајом из руке у руку. Ималац исправе на доносиоца може употребити сва права, која му ова исправа даје, као сопственик без доказивања праведног начина прибављања исте.

§ Исправе на доносиоца, које служе као средство за плаћање не могу се амортизирати.

Исправе на доносиоца, које дају имаоцу право на трајан приход (одређени или неодређени као акције, облигације и т.д.) могу се амортизирати као што следује:

Онај, коме је нестала исправа на доносиоца са правом на трајан приход, може тражити амортизацију само код суда, где је главно седиште издаваоца ове исправе.

Уништење ове исправе може тражити само сопственик или његов пуномоћник, с тога је молиоц дужан поднети доказе о својини ове исправе, даље поднети веран препис исправе и знаке распознавања као број, датум, вредности и т.д. Сем тога молиоц је дужан описати догађај, како му је исправа нестала.

Ако молиоц нема потпун доказ о својини, а поднесе доказе, којима доводи до велике вероватноће свој исказ, може суд да нареди молиоцу допуну заклетву.

Ако суд нађе да су поднети докази довољни треба одредити поступак прописан у чл. 47 до 57 закона о Народној Банци.

§ Писма, уговори, закључнице и све друге исправе, које се односе на трговачки посао, пуноважан су доказ о ономе што садржавају противу издаваоца ако су од њега или његовог пуномоћника потписани.

Исправе по наредби могу се амортизовати по прописима одређеним за менице. Исправе на доносиоца могу се амортизирати само по прописима §§ ако имају трајни приход.

Исправе на име могу се амортизирати као и све грађанске исправе по прописима закона о грађанском поступку.

Адвокатско удружење слободно је умо-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
Улити цењену Подсекцију Законодавног Савета, да изволи узети овај додатак у оцену и по могућству одмах унети у пројекат, јер трговачки промет трпи велику штету од неодређености у важности ових последњих исправа.

На стављена питања у упитном табаку адвокатско удружење има част одговорити следеће:

а) код меничног закона.

На питање под 1. одговорили смо траженом изменом у § 76.

По питању под 2. налазимо, да је потребан сурогатни протест ради обезбеђења од изигравања трећих лица.

По питању под 3 налазимо да су прописи §§ 79 до 82 добри.

По питању под 4 налазимо да је Подсекција врло правилно решила то питање. Удружење се слаже са предлогом да не треба ограничити меничну способност сељаку ни женама. Сељак је довољно заштићен на случај неписмености, а писменом сељаку није потребна заштита, јер је он довољно бистар, а да би га неко могао обманути.

Удатој жени такође није потребна ова законска заштита.

По питању под 5 налазимо, да пре доспелости рока за плаћање не треба да постане решење о амортизацији извршним, јер се о року најсигурније може утврдити, дали је заиста меница нестала или су наводи молиоца неистинити.

По питању под 6 налазимо да није потребан дужи рок за *vacatio legis*, ако се менични закон изда особено.

По питању под 7 слажемо се са предложеном предпоставком.

б) код чековног закона.

По питању под 1. налазимо да је у интересу јасноће врло корисно уврштавање норми меничног закона у систем чековног закона.

По питању под 2 дали смо потребну примедбу код § 3.

По питању под 3 слажемо се са системом и дали смо потребне примедбе код § 12.

По питању под 4 наше је гледиште, да треба задржати обе врсте прецртаног чека.

По питању под 5 слажемо се са предложеном редакцијом § 19., по којој ималац протестираног чека може тражити само регрес из купљеног чека без враћања на раније односе, који су окончани закључењем куповине и продаје чека као једног средства за плаћање.

По питању под 6 налазимо да није потребно оставити још један радни дан после рока за подношење на исплату, јер трасат мора до рока имати у напред спремљено покриће.

По питању под 7 налазимо да је редакција § 22 добра и да није потребан краћи рок застарелости код нас.

По питању под 8 слажемо се са редакцијом чл. 23, по којој само издавалац чека одговора за неправедно обогатење.

По питању под 9 налазимо, да би требало у броју 13 § 23 изнети јасно у којим случајевима може поверилац продати залогу или употребити право ретенције, јер се природа чека као средства за плаћање разликује од менице као исправе за кредит. Ово нарочито с погледом на заштиту купаца чека као трећих лица и на кредитну вредност чека као ередства за плаћање.

По питању под бр. 10 налазимо да није потребно продужити рокове јер су рокови за исплату чека иначе кратки.

По питању под бројем 11 налазимо да треба прописати што строжије мере ради очувања кредита и вере у чек, који је код нас иначе у почетку употребе, како би се увела у живот што већа употреба чека и клиринг промета.

Адвокатско Удружење на крају понова захваљује на пажњи и изјављује своју готовост, да са свјетске стране увек изнесе своја гледишта код законских пројеката на основу познавања практичне примене појединих закона у судској примени.

ГОСПЛАН

— АПОЛОН ЕРОПКИН —

ПУБЛИЦИСТА

Госплан је особито државно уређење у Совјетској Русији, које је глава целе економско-финансиске организације и управља свим економским животом земље.

У Совјетској Русији, као што је познато, комунистичка управа угушила је и уништила сваку иницијативу појединца, уништила слободну трговину, слободну производњу, слободни извоз производа преко границе и тиме искоренила сваку слободну конкуренцију на

пијаци. Све те сложене функције, које у другим државама врше трговина и индустрија на свој сопствени ризик, — предузела је на себе Влада Совјетске Русије. Она је собом заменила сваку личну приватну иницијативу, приватну конкуренцију по целој огромној области промета робе, на пространству целе Русије, па је и произвођач и купац у подчињеном јој руском народу. Све фабрике, сви заводи, сва стоваришта сировине и робе,

сва велика трговачка стоваришта и амбари, чак и различни дућани и магазе; све то припада њој комунистичкој државној управи и нико осим ње не сме управљати и радити у тој по пространству највећој области. Само она, комунистичка управа, зна — када и како треба пустити у рад ове или оне фабрике или заводе; само она зна, где и колико треба закупити и спремити сировина за те фабрике; само њој је извесно и познато колико и какве робе треба спремити и како одредити међу народ, каквих великих слагалишта, како их снабдети и у каквој количини.

Но то још није све. Комунистичка управа пошто је уништила сваку конкуренцију, узела је на себе и калкулацију цена на робу својих фабрика и слагалишта робе; и да не би загранична конкуренција цена подкопала до самога темеља њихове несталне установе, комунистичка совјетска власт оградилa се кинеским зидом — тарифских царинских одредаба, које се по висини својој представљају у ствари прекомерне и неподношљиве. Потпуно је разумљиво, да и висину радничких зарада по фабрикама и заводима одређује такође, сама управа, до најситнијих детаља и промена.

Није тешко сада представити какав је огроман посао предузела совјетска влада и колику армију чиновника и послуге мора одржавати, да би могла остварити ту сложу комбинацију, комунистичких експеримената у једној најважнијој грани народне привреде — трговини и индустрији: 1.5 милиона држ. чиновника и 1.5 мил. држ. фабр. радника.

Свет није још видео досад, такву огромну множину бирократије, каква је у совјетској Русији, и знаменита комунистичка фабула „ко не ради и не једе“ преобратила се у савременој Русији у некакав табор принудних државних чиновника, који одређују служећи за одређену плату, своје одређено време.

Ја нећу сада исцрпно приказивати, каквим је резултатима довело совјетско газдинство, таква досад невиђена бирократија. То не спада у задаћу мога чланка, који жели представити само суштину система совјетског „госплана.“ Резултат је лако себи представити управо код нас у Југославији, где је већ изнешено питање о комерцијализацији таквих државних предузећа, као железница или бродарства, које и осим чисто економских функција врше још и чисто државне функције н. пр. страгегиске.

Ја хоћу да нагласим, да је и у совјетској Русији, остала једна велика грана народне економије, која се отргла од социјализације, особито комунистичке социјализације; то је — мало сељачко газдинство. Истина совјет-

ска Управа објавила је сву земљу за државну, простије речено одузела је од сопственика и предала држави — национализовала је. Само апарат земљорадње показао јој се одвише тежак, и сељачко ситно газдинство остало је, као што је и било, у самој основи својој, оделито, приватно; јер се не може обрађивати земља, сејати и збирати продукт, по бирократском обрасцу, макар и комунистичком.

Уступајући у тој грани привреде — земљорадњи пред диктатуром приватног газдинства, комунистичка држава, никако се није могла одрећи, одређивања цене продукцијом сељачких производа, јер то уступање сопственицима, пред слободном конкуренцијом уништило би цело њихово вешто комунистичко уређење, бирократског народног газдинства.

Зато совјетска управа објављује своју цену сељачким продукцијом приватног газдинства, и организовала је свој трговачки апарат, за закупљивање сељачког жита; и препродаје га за границу.

Ту су се и добиле, знамените и судбоносне за комунисте „ножнице“ на које је наишла совјетска управа, и до данас се безуспешно бори у жљебу тих „ножница,“ (маказа).

У чему се састоје те „ножнице,“ Цена?

Сасвим просто. совјетска управа продаје своју робу из фабрика и завода народу *скупо*, а жито купује од народа *јевтино*. Добија се несугласица цена.

Ако сељак добија за производ свога труда, за зрно, тако ниску плату са којом не може задовољити своју најпречу свакодневну потребу у обући, одећи, у инвентару и осталој индустријској роби, губи се код њега воља према раду; део земље остаје незасејан, јер никакав совјетски чиновник не може га натерати, да обрађује непотребни део земље, који му не припада и не може га приморати, да изнесе на пијац храну и да је продаје јевтино.

С друге стране, и совјетска управа не може сељаку платити скупље за зрно, него што су цене хлебу на међународној пијаци и које се одређују слободном конкуренцијом. Совјетска управа је овде наишла на тешкоће и није у стању уклонити с места ове „ножнице“ цена, у унутрашњости Русије, које су тако судбоносне за њу. Напротив „ножнице“ ове прете пресећи сву комунистичку мрежу вештачких цена, на предмете и робу комунистичког газдинства. Ево већ више од једне године, како се совјетска власт бори, са неразрешивим проблемом спуштања цена индустријских предмета. Али она није у стању то постићи, јер зарада радника не може се

снизити; цена сировина подлежи утицају светских цена, а бирократски чиновнички апарат за управљање фабрика и индустријских завода, гута сву чисту добит.

Добија се *circulus vitiosus* — зачарани круг — у који је безизлазно запала совјетска управа.

Таква је суштина комунистичког народног газдинства у Русији.

Из овог општег нацрта совјетске системе народног газдинства, сама собом се намеће рола Госплана.

Та рола је особито важна и пуна одговорности. Госплан је домаћин свега комунистичког газдинства; то је ум целог предузећа; он мора о свему израније промислити; све проценити; све купити, као што сопственик — фабрикант, све процењује, припрема, промишљава све кораке у своме капиталистичком предузећу. Госплан мора знати где, и по, каквој цени, треба додати сировине, гориво, машине за целу индустрију совјетску, на простору целе Русије. Он мора промислити и одредити, висину зарађене плате радника, размеру произвођења сваке поједине фабрике, висину цене приготовљене робе. Госплан мора се бринути и о трговинском апарату за експорт својих индустријских прерађивина; о транспортима, расходима, о смештајима робе, о калкулацији цена и др.

Као добар домаћин Госплан мора предвидети, какав му је кредит потребан за целу годину; али како државна банка чини само један део совјетског газдинства, дужан је Госплан предвидети и све операције саме банке, која је центар свију других кредитних установа, у Совјетској Русији. Госплан се мора бринути и о емисији банкнота „бумажних червонца“ (папирни новац) и о потпуности златне подлоге у банци; и о курсу червонца, па разуме се и о експорту совјетске робе и активном трговинском билансу Русије. Госплан мора обухватити и предвидети сав газдински, економски и финансијски живот комунистичке државе; он мора да се брине и о државном буџету, мора предвидети све његове расходе и приходе.

Било би одвећ слабо и ситно сравњење функција Госплана; са функцијама Министар-

ства Финансија, Трговине и Индустрије и Земљорадње. Та министарства постоје и у Совјетској Русији. Такозвани Наркомфин, Наркомзем и остала. Она раде сваки у својој области. То је извршна власт; док Госплан чак и није власт; њега пре можемо сравнити са Привредним Саветом, који је силан својим ауторитетом, а не силан принуђавања. Сва наређења и сви извршиоци очекују решавајућу реч Госплана и његова упутства. И Госплан обухвата све шире и све дубље народно газдинство Совјета. Он као полип обухвата га са свих страна. Ове године постављен је већ на ред у Совјетској Русији план газдинства на 5 год. унапред. Такозвани „пјатилетка“ (летилетка) и Госплан се још више распространио.

Но овде се и показала сва теориска абстракност, сав бирократизам, тога вишега економског уређења, Совјетске Русије: Госплан није имао фактичког материјала, за друга уређења и предвиђања будућности. Место диагнозе Госплан се заваравао прорицањем. И ми сад можемо посматрати, како постепено пада ауторитет тога уређења, против кога се подиже већ глас и у совјетској штампи. Да не говоримо празним речима износимо тачне изводе из Совјетског Вјесника финансија (од 1927 г. V стр. 52) где аутор износи поражавајућа факта о погрешкама Госплана. Тако н. пр. државна трговина за год. 1926 потраживала је за другу четвртину кредит од 18.5 милиона рубаља. Државна банка смањила је до до 15 мил. р. а потребовано је само 4 мил. руб. Или, кредит за индустрију метала те исте год. био је одређен за 83.5 мил. руб. Госплан повећао је тај кредит на 107. мил. руб. па ипак сва програмна индустрија метала није била испуњена на 10%.

Програм Госплана подвргава се непрестаним преуређивањима, особито у области хране и извоза за границу, која савршено измењују целу слику народног газдинства, претварајући активни трговачки биланс у пасивни. Ако још и совјетска штампа стави на ред питање: Шта је боље, планови или директива? То је јасно, да Госплан није испунио своју задаћу и да су његови дани у комунистичкој Русији избројани. Ко ће и чиме њега заменити? ✓

КРАЂА И ЊЕНЕ ВРСТЕ ПО ОПШТЕМ КАЗНЕНОМ ЗАКОНИКУ

ВИТОР Д. КРСТИЋ

КМЕТ-ПРАВНИК БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНЕ

(Свршетак).

Но ако су овакве мале крађе у вредности до десет динара (гроша чаршијских) учињене на плодовима и у опште на стварима које се непосредно појести и попити могу и ако су оне узете за сопствено уживање да се казни само на тужбу оштећеног. Вредност узима се по обичној цени.

Саучесници при крађи, превари и утаји да се казне као и сами главни кривци. Но лица, у другом члану § 50 од казне изузета, изузимају се и сада.“

Из садржине овог параграфа видимо следеће:

а.) Ако крадена ствар не вреди више од десет динара (раније десет гроша) казна је до три дана затвора, осим случаја опасне крађе из § 223 к. з. Одређујући за овако малу вредност крађе казну од три дана, законодавац је хтео да заштити кривца, јер у њему није гледао јачу поквареност и што ове мале крађе могу бити резултати тренутности и непромишљености. Привилегишући с једне стране кривце оваквих малих крађа, законодавац кривцу у исто време је одузео могућност јаче одбране, јер по §§ 15. и 16. полиц. уредбе пресуде полицијских и општинских власти за сва она кривична дела за која закон предвиђа највећу казну од три дана, извршене су. Против њих нема места жалби. И по овоме, у једној пресуди незаконитој, па било да њена незаконитост долази од несавесности или из непажње органа који је доноси, може се десити да некрив буде осуђен за крађу, па ма и за овакву малу. Жиг крађе остаће му увек на челу. А и за ову незнатну крађу несумњиво вреди принцип да је боље двадесет девет кривих пустити него једног невиног осудити. А када би кривац и у овом случају имао права жалбе Првостепеном Суду, он би имао гаранције да ће се његова ствар пред Судом, и савесно и са знањем, извидети и решити, и одлуку Суда морао би мирне савести примити. Овај тежак положај невиних криваца отклања пројекат казног закона од 1921 и 1922. године. Сасвим правилно схватајући да кривична дела против имовине по својој садржини нису полицијски иступ, он је до садање иступне крађе ставио у главу „кривична дела против имовине“, која су по њему само злочини и преступи. А за крађе по овом пројекту, и код незнатне вредно-

сти, моћи ће се употребити право жалбе на вишу власт, што ће се регулисати новим кривичним судским поступком.

2. — Ако је крађа учињена из јавних збирки за уметност, науку и занате.

3. — Кад ко покраде кошнице, платно с белила, сабране плодове у пољу и у опште предмете које људи, уздајући се у јавну сигурност у пољу без чувара држе.

4. — Кад ко време какве велике нужде и заблуде као на пр. при ватри или преплави воде, или у време какве буне или метежа прилику употреби и у нужди наставши се покраде.

5. — Кад је крађа учињена по напустившој ноћној тишини у кућама и другим зградама у којима људи живе.

6. — Кад ко на јавним путевима или на пошти путничке торбе, бисаге је ли сандуке просече или отвори и такве ствари покраде.

7. — Кад ко што украде од сумашедших лица или деце, која нису дванесту годину навршила од ствари које су она на себи имала или при себи носила.

8. — Кад је крађа учињена од два или више лица, која се на ту цел договорили.

9. — Кад је крађа учињена на јавним саборима, тржиштима или саборима.

10. — Кад је крађа учињена од слугу спрам газде или другог каквог лица, које у истом обиталишту седи: исто тако кад радници, шегрти, калфе покраду свога газду или мајстора у кући, радилишту или дућану.

11. — Кад у гостионици сам господар или његове слуге покраду путника или госта, или кад овај последњи украде што у гостионици.

12. — Кад ко од кога или у опште као гост примљен буде, па газду куће, или кога од укућана, или ови њега покраду.

Но ако има олакшавајућих околности казна се може спустити до на један месец затвора.

Законодавац је доносио одредбу § 222. к. з. хтео да извесне крађе, на прост начин учињене, али с обзиром на место где су учињене, као што су крађе из јавних збирки, с обзиром на предмет крађе као што су ствари Служби Божјој посвећене; или на начин како су извршене као што је крађа на пошти из путничке торбе или ко покраде ствари које људи у пољу држе без чувара, уздајући се у јавну сигурност и т. д. — казне

строже. Законодавац је сматрао да неће бити од довољног утицаја казна на кривца ако буде кажњен истом казном и за крађе из § 222. к. з., којом се казни кривац за просте крађе, и законодавац је сматрао да у извесним случајевима казна одређена за крађе из § 221. к. з. не би одговарала величини кривичног дела из § 222. к. з., те је предвидео и казну робије за кривице из овога прописа § 222. к. з.

Квалификујући их т. ј. отежавајући их законодавац не води рачуна о вредности покраденог предмета, јер, ако би вредност узимао као битан знак за појам крађе из § 222, к. з., онда би се дешавало да би врло често крађе које је законодавац хтео да квалификује т. ј. да их учини тежим од простих а лакшим од опасних, биле просте. На пр.: неко украде три снопа жита из крстина у пољу, чија вредност износи 195—динара. Како су просте крађе оне чија вредност прелази преко 200—динара, то би ова крађа била иступна, јер јој је вредност испод 200—динара. А законодавац је баш хтео противно. Хтео је да таква крађа не буде ни иступна ни преступна, него квалификована, од просте тежа, јер је извршена под нарочитим околностима; али не и опасна, ма да може бити и опасна. Због извесних нарочитих околности и односа, поред осталог, законодавац је хтео да строже кривца казни за крађе из § 222. к. з. на пр.: крађе извршене над предметима који се чувају у пољу без чувара, што се узда у јавну сигурност, законодавац казни строжим казнама, да би спречио чињење ових крађа, јер је наш сељачки свет принуђен да дуже држи своје земаљске производе у пољу без чувара. Овако строже казне утичу застрашавајуће, а на тај се начин штити имовина сељачкога света коју он, у пољу, не може сам да чува. Или на пр.: крађу слугу према газди и ако би њена вредност била испод 200—динара, законодавац кажњава као квалификовану крађу само зато, што је поремећен овај однос поверења — који газда има према слози, коме поверава, тако рећи, сву своју имовину. Строжа казна према слози дејствоваће и на остале слуге, које ће се размислити хоће ли извршити крађу своје газди с обзиром на последице које их очекују. У обичају нашега народа је, да госту указује сву своју пажњу. Гост је нешто више. И кад се такво лице, као што је гост, покраде, онда законодавац са разлогом не пита за вредност покрађе.

И наука кривичнога права и законодавства воде рачуна о особинама субјекта у кривичном праву. И наш законик води рачуна о особинама субјекта у кривичном делу, јер кри-

вцу који се трудио да поправи учињену штету, који је имао прилике учинити већу штету па је није учинио и т. д. то признаје као олакшавну околност. И у § 228. к. з. законодавац води рачуна о покајању, као особини кривца. Покајању је законодавац код крађе дао велики значај. Према § 228. к. з., ако се крадљивац покајао и пре него што је ико, осим његових домаћих и сродника именованих у другом одељку § 50. к. з. (други одељак овог параграфа измењен је чл. 2. Уредбе о убрзању рада код судских и полицијских власти односно помагача сродника код дела одметништва), сазнао да је он крађу учинио, покрадено вратио или намирио — обештетио покрађеног из сопствених побуда, поштедеће се сасвим од казне, осим случаја опасне крађе. У случају ове крађе, ако је крадљивац покраденог сасвим намирио, казниће се половином оне казне на коју би био осуђен, да ово није учинио. Ако је покрађеног од части намирио, суд ће му казну умањити.

Пројекат казненог законика од 1910. године не даје накнади штете и покајању онај значај који даје садањи закон. По § 267. пројекта, ако је крадљивац пре осуде повратио оштећеном ствар или му накнадио вредност, суд ће му ублажити казну а према околностима може му је свести и до најмање мере. Пројекат од 1910. године не прави разлику између просте и опасне крађе као садањи закон.

Пројекат од 1921./22. год. у § 315. каже: да ће суд ублажити казну кривцу, ако он украђену ствар пре осуде врати оштећеном или му њену вредност накнади, а може га и од казне и ослободити. Како пројекат изрично говори о случају из § 308. т. ј. о лакшим врстама крађе, значи да накнади штете није хтео дати овај значај и код тешких врста крађи из § 310.

Од извесних односа у животу и сродству зависи како само постојање дела крађе тако и услови за њено извињање, коју су ти сродници један према другоме учинили или коју су учинили поједина лица према другима са којима су у нарочитом односу, према садањем нашем казненом законнику. О таквим случајевима говоре §§ 234., 235. и 236. Казненог Законика. У § 234. к. з. говори се о породичним крађама које учине супрузи један према другом или претци потомцима у правој линији. У таквом случају крађа се неће казнити само ће се осудити да се украђено поврати или накнади. У § 235. к. з. говори се да ће се крађе према сродницима из другог одељка § 50. к. з. и према задругару, хранитељу, тугору и васпи-

татељу казнити само на тужбу покраденог или оштећеног, и да ће тужитељ моћи до саопштења прве судске пресуде од суђења одустати. Казна је у овим случајевима много блажија: за опасну крађу из § 233. к. з. затвор је највише до године дана а у другим случајевима затвор је највише до четири месеца. У § 236. к. з. говори се о крађама шегрта, калфи и слугу у опште, које учине према газди или коме члану његове породице. Ове крађе казне се само на тужбу господара. Тако исто казниће се на тужбу и крађе које шегрти, калфе и слуге један другом учине или који члан породице господара.

Пројекат од 1910. године предвиђа крађе из § 234., 235. и 236. к. з., само са извесним одступањима од §§ 235. и 236. к. з. Пројекат од 1922./22. год. предвиђа такође крађе из §§ 234. и 235. к. з. са извесним одступањима код § 235. к. з. Овај пројекат напустио је § 236. садањег казненог законика.

III.

Крађе по специјалним законима.

Прилике и потребе са напретком културе, развијање и напредак друштва стварају нове односе које треба регулисати. У време, када је наш казнени законик донесен, а то је пре шездесет година, биле су сасвим друкчије прилике. Доцније, са развитком нашега друштва и односа у њему настала је потреба за регулисањем тих новопосталих односа. Тако су се почели јављати и посебни закони. Ти нови закони, регулишући нове односе, запрећивали су казном онима који се не би придржавали регулисаних односа, и тако су постојала кривична дела по специјалним или посебним законима. Нове прилике створиле су и посебне законе који садрже и одредбе о крађама. Како се све крађе чине под нарочитим околностима и према нарочитим објектима, законодавац је сматрао да ће најбоље бити ако их унесе у засебне законе а не и у општи казнени законик.

Такви су посебни закони: закон о шумама, закон о чувању пољског имања и закон о лову. *Закон о шумама* говори о крађи у чл. 111., 112., 113. и 114.

Чл. 111. гласи: „Ко без одобрења одсече у шуми необорено дрво или сече, вади и износи саднице, сматраће се да је учинио дело крађе и казниће се од 1 до 12 месеци затвора, а поред тога осудиће се да оштећеном накнади вредност украденог дрвета по чл. 104., 105. и 106. овог закона“.

Чл. 112. гласи: „Ко из шуме украде са дрвета сокове, смолу, мезгру платиће на име накнаде половину вредности дрвета по чл.

105. и 106. овог закона и казниће се затвором до два месеца“.

Чл. 113. гласи: „Ко поломи или одсече гране са необереног дрвета у намери, да их против-законом присвоји, накнади ће оштећеном вредност по чл. 108. и платиће двоструку вредност тога предмета на име казне“.

Чл. 114. гласи: „Ко украде из шуме суве огранке, лишће, сухо или зелено, маховину, шишарку, жир и остало шумско семење, род, воће, земљу, камен, жиле, траву, накнадиће штету и биће кажњен са 1—5 динара“.

Међу најважнијим одредбама у закону о шумама јесте чл. 133. Брзина поступка и доказна вредност реферата шумара, подшумара или чувара шума два су главна елемента чл. 133. Он гласи: „шумар, подшумар или чувар шума кад ухвати неког у горосечи или с дрвима на путу из државне шуме, дужан је о томе поднети писмени реферат општинском суду у року 24 сахата, а најдаље за пет дана. Кад општински суд прими реферат, дужан је у року од 24 сата изаћи на лице места и, у присуству шумара или чувара шума и окривљеног, извршити увиђај, који ће потписати: шумар, кмет или председник и два присутника. Овај увиђај суд општински дужан је спровести надлежној власти у року од пет дана. Такав протокол цениће се као јавна исправа по кривичном поступку, и он је *поштин доказ против учињоца дела*. Но окривљеном је допуштено да се брани свима законим дејствима, прописаним у кривичном поступку.“ Пракса код полицијских власти и код судова је да се рефератом чувара шума доказује и постојање дела, а не само да је доказ о кривичној одговорности.

По чл. 136. истрага и суђење морају се обавити најдаље за тридесет дана. Велика вредност шума и њихова важност руководили су законодавца, да унесе што већу брзину у поступак и да да тако јаку доказну снагу реферату чувара шума.

За суђење преступних кривица надлежан је судија појединач, а његове пресуде разматра у последњем степену Апелациони Суд.

Закон о чувању пољскога имања. — О крађи у овом закону говоре чл. 16. који гласи: „кад пољски чувар ухвати кога, да у пољу краде или штету чини, мора га, ако му је непознат, ухватити и спровести општинском суду, а позната му човека јавиће општинском суду“ и чл. 22. који гласи: „ако би крађа или штета улазила у кривице већег рода но што су оне о којима може да суди општински суд, овај ће по званичној дужности одмах то дело спроводити среској власти, односно окружном на-

челству, које ће даље поступити по кривичном закону и поступку судском у кривичним делима.“

Ни чл. 16. ни чл. 22. као ни остали чланови овога закона не говоре ништа ближе о крађама учињеним по овом закону. Једино на шта нас овај закон упућује то је то, да ће суд, ако је кривица већег рода но што је она о којој он може да суди, послати акта средском односно окружном начелству, који ће даље поступити по кривичном закону и кривичном поступку. Раније су општински судови могли изрицати по иступним кривицама највећу казну до десет дана затвора, те због тога у чл. 22. она реченица: „ако би крађа или штета улазиле у кривице већег рода, но што су оне о којима може да суди општински суд...“ да ће их послати средској власти односно окружном начелству ако би требало изрећи већу казну од десет дана. Како сада и општински судови могу изрицати казну затвора до тридесет дана за иступна дела за која је ова казна предвиђена, то су за суђење иступних кривица по овоме закону надлежне само општинске власти. Иступне кривице по овом закону јесу у суштини кривице из овога закона. Но како нас чл. 22. упућује на кривични законик, то значи да ни вредност украђеног предмета на пољском имању не сме бити већа од двеста динара (раније двеста гроша чаршијских), пошто су крађе до 200. — динара иступне крађе. Тако: ако би ко покрао необрано грожђе или необран кукуруз, чија је вредност испод 200. — динара (раније двеста гроша чаршијских), онда би ту била крађа из чл. 22. Али чим су ови плодови сабрани и остављени у пољу, па их неко украде, онда не би било дело из чл. 22. поменутог закона, па ма вредност крађе била и испод 200. — динара, већ дело крађе из § 222. тач. 3. каз. законика. Разлика је између чл. 22. и тач. 3. § 222. к. з. у томе, што плодови код § 222. тач. 3. морају бити сабрани и остављени у пољу без чувара, уздајући се у јавну сигурност, па онда украђени, а по чл. 22. морају бити брани у моменту крађе и што пољска имања и објекте на њима чува нарочити чувар.

Несумњиво и по чл. 22. закона о чувању пољског имања, крађе извршене на местима означеним у чл. овога закона ако им је вредност преко 200. — динара или више од 100. — динара, излазе из надлежности овога закона и постају преступне кривице које се имају

судити по пропису казненог законика. А ако су извршене под условима § 223. каз. зак. оне су, без обзира на вредност, опасне крађе.

Закон о лову. — У чл. 38. овог закона предвиђена је крађа дивљачи. Чл. 38. гласи: „ко по приватним ограђеним имањима без одобрења сопственика истих дивљач лови, хвата или ма на који начин исту сатира сматра се као крадљивац и као такав казниће се по кривичном закону“. Од вредности украђене дивљачи, ако је украђена на прост начин, зависи хоће ли бити иступна или проста крађа. Ако је крађа дивљачи учињена на начин предвиђен по § 223. каз. законика без обзира на вредност, биће опасна крађа.

Закон о накнади штете учињене злонамерном паљевином и намерним противзаконим поништајем ствари.

На крају да напоменемо и закон о накнади штете учињене злонамерном паљевином и намерним противзаконим поништајем ствари, и ако овај закон не даје дефиницију крађе нити испитује њену природу. Ми га помињемо само за то што је законодавац овим законом, ма да много доцније, дао јачу заштиту материјалној страни, проузроковану крађом извесних објеката. Оне исте прилике које су створиле овај закон 1892. године, због у њему означених кривица, нагнале су законодавца да доцније, 23. децембра 1903. год. допуњујући га, унесе у њега и обештећење извесних покрађених објеката, на начин који јаче штити приватне интересе појединих. Ти су објекти ови: стока, земљоделски алат, храна (људска и сточна) воће, живина, кошице и пољска ограда. Законодавац их је заштитио за то што су они неопходно потребни земљорадничком свету за живот и рад.

Да би се добило право на ову накнаду штете, чл. 1. овога закона тражи:

а) Да су покрађене ствари напред речене: стока, земљоделски алат и остале;

б) Да је крађа извршена у атару сеоске општине или на пољском имању варошких општина, дакле са оних места која су поверена јавној сигурности.

в) Награду даје оштећеном, на његов захтев, општина у којој је крађа извршена, ако се кривац не ухвати у року од 30 дана, од када је иследна државна власт извештена о извршењу кривичног дела. А ако је кривац ухваћен, па накнада штете од њега не може да се изврши, онда накнаду плаћа општина из које је кривац.

КОМЕНТАРИ ОДЛУКА КАСАЦИОНОГ СУДА

СИМА АЛКАЛАЈ

АДВОКАТ

I.

Код кратког суђења може се тражити задржање на основу изузећа за одбачај парнице из § 109. гр. с. п.

У збирци г. Србислава Ковачевића „Судска Пракса у 1925. год.“ на страни 482. износи се случај, да је Лесковачки Првостепени Суд одбио да задржи од извршења своје осудно решење донето по застарелој меници, дајући као разлог да су „у § 455. г. с. п. побројани узроци са којих осуђени може тражити задржање решења од извршења па како молилац није показао ни један од ових узрока, то се од тражења има одбити.“

Касациони Суд ово решење поништио је са ових разлога:

„Кад је тужени у акту своје навео, да тражи задржавање за то, што тужилачка банка као притежалац менице није у законном року подигла тужбу за наплату, већ да је са подизањем ове тужбе задоцнила и да је према томе његова обвеза по спорној меници престала — онда је Првостепени Суд пре доношења ожалбеног решења требао у смислу тач. 7. § 305. гр. с. п. да цени овај навод туженога, јер ако се утврди, да тај навод стоји, онда је то случај застарелости обвезе, који се уподобљава § 458. гр. с. п.“

Примедбе Касационог Суда у суштини су добре али налазим да су погрешно засноване на пропису § 458. гр. с. п. који упућује на §§ 449. и 454. гр. с. п. и према томе има искључиво у виду форму исправе и јасноћу обвезе која се исправом доказује а не предвиђа и околности које спречавају остварење права утврђеног исправом која испуњава услове § 449. г. с. п.

Према томе, пошто је застарелост као изузеће које спречава суђење предвиђена само у § 109. г. с. п. а није предвиђена и у § 455. г. с. п. или у коме другом од прописа о кратком суђењу правилније би било у том случају да је Касациони Суд своје примедбе засновао на § 109. гр. с. п. који се по мом мишљењу може примењивати код кратког суђења.

За овакво мишљење најјачи аргуменат налазим у факту, да и остала изузећа побројана у § 109. гр. с. п. нису поновљена и у § 455. г. с. п. или у коме другом пропису о кратком суђењу, а међутим сва изузећа из § 109. г. с. п. такве су природе, да њихово постојање и истицање мора да спречи

у опште суђење без разлике по коме се поступку суђење врши.

Ради јасноће разлагања изнећу у кратко свако од изузећа из § 109. и показују могућност њиховог постојања и примене при кратком суђењу.

1. „Да је спорни предмет једном већ пресуђен или да о истом парница друга међу њима постоји.“ (§ 109. т. 1. г. с. п.). Овај члан предвиђа два изузећа: *exceptio rei judicatae* и *exceptio litis pendentes*. Ничега немогућег нема да се овим чланом предвиђени случаји појаве и код кратког суђења.

Пошто тужилац у кратком поступку може да поднесе исправу у овереном препису а оригинал задржава код себе, на основу исте исправе може се поднети друга тужба, било када је спор по првој тужби још у току, било кад је прво решење већ извршено.

Могу још да напоменем да је баш код меница најчешћи случај, да се две тужбе за исту меницу дају и према томе баш код кратког суђења најчешће се могу ова изузећа јавити.

Оба ова изузећа § 455. г. с. п. не предвиђа, а ни један други пропис о кратком суђењу не односи се на њих.

2. „Да је тужитељ за исто тражење већ намирен или да се поравњао“ (§ 109. т. 2. г. с. п.). И овај члан предвиђа два изузећа: *exceptio solutionis* и *exceptio litis per transactionem finitae*. Прво од ових изузећа — *exceptio solutionis* — једино је од свих изузећа из § 109. гр. с. п. које је поновљено у § 455. г. с. п. Друго изузеће *exceptio litis per transactionem finitae* — у прописима о кратком суђењу није поновљено и сумњам да би се могућност његове примене могла извести из § 455. т. 2. гр. с. п.

Како се и по меницама и по облигацијама често закључују поравнања може се и у кратком поступку појавити случај који предвиђа ово изузеће, да се започне спор по исправу о којој је раније између странака поравнање постигнуто.

3. „Да је уговор кога испуњење тужитељ тражи незакон“ (§ 109. т. 3. г. с. п.). И то изузеће прописи о кратком суђењу не предвиђају. Међутим врло је могуће да се приватном или чак и јавном исправом, која испуњава услове § 499. гр. с. п. утврђују правни односи законом забрањени, и према томе да се њихово остварење тражи кратким поступком.

Сви у § 539. грађ. зак. побројани забрањени уговори могу се направити у виду формално пуноважне исправе по којој једна страна има јасно право а друга страна дужност. Па чак ми је познат и случај да је пре кратког времена код власти потврђен уговор којим је муж за утврђену цену своју жену издао под закуп.

Тај уговор којим се уговара посао који кривични закон кажњава има све услове за кратко суђење, пошто је направљен у виду јавне исправе и по њему уговорачи имају закуподавац јасно право — да уговорену закупнину тражи, а купац дужност — да закупнину плати.

Противу оваквог уговора прописи о кратком суђењу не предвиђају никакво изузеће. Међутим не може бити ни најмање сумње да законодавац у сваком случају противу оваквог уговора одобрава изузеће о недозвољеном основу.

Код овог изузећа има још једна околност која потврђује моје мишљење о примени § 109. г. с. п. при кратком суђењу.

Изузеће о недозвољеном основу из § 109. г. с. п. само је поновљен пропис из § 99. т. 1. г. с. п. по коме суд по званичној дужности мора да одбаци тужбу о томе „што је законима забрањено, или је срамотно или што је физички немогуће“.

Како се § 99. г. с. п. и § 109. г. с. п. налазе у истој IV. глави г. с. п. и како су оба прописа јавног карактера, а у глави о кратком суђењу није изриком њихова примена при кратком суђењу предвиђена, ако се оспори § 109. г. с. п. примена у кратком суђењу, самим тим се онемогућава и примена § 99. г. с. п.

Међутим до сада опште је усвојено гледиште, да се § 99. г. с. п. примењује и код кратког суђења.

4. „Да је тужиочево право застарело“ (§ 109. т. 4. г. с. п.) *Exscriptio praescriptionis*. И ово изузеће у прописима о кратком поступку није нарочито предвиђено. Пошто је пак ван сумње да и у кратком поступку овом изузећу има места, Касациони Суд изводи могућност примене овог изузећа у кратком поступку из § 459. у вези са § 449. г. с. п. али као што сам горе рекао § 459. г. с. п. никакве везе нема ни са изузећем застарелости нити са којим другим од изузећа из § 109. г. с. п.

Из свега овога закључујем да законодавац § 109. г. с. п. исто као и § 99. г. с. п. сматра као општи пропис, који се у опште у суђењу примењује, без обзира по ком поступку се суђење врши, по редовном или по изузетном кратком.

Па чак шта више ни §§ 99. и 109. г. с. п. нису једини од прописа за редовно суђење који се морају применити и код кратког суђења. Примера ради навешћу још изузеће које предвиђа § 110. т. 1. гр. с. п. ексцепција конекситета и § 174. г. с. п. по коме кад се појави кривично дело обуставља се грађанско извиђење и суђење и отпочиње се криминално извиђање.

Сви прописи о случајевима овде наведеним такве су природе, да се морају сматрати као општи прописи који имају примене код извиђања и суђења парница без обзира на поступак којим се парница расправља и према томе ако се код кратког суђења појави случај једног од ових изузећа, са тог разлога може се тражити задржање исто као и у случају кад постоје изузећа из §§ 455. и 458. г. с. п.

II.

Тражбина није у опасности кад је на имање дужниково одобрено обезбеђење а одлука о том обезбеђењу није извршна

У „Привредном Гласнику“ од 6. новембра 1927. бр. 45. објавио је уважени г. Д. Н. С., одлуку Касационог Суда по којој се може одобрити обезбеђење за неприспелу тражбину ако се докаже да је већ једно обезбеђење суд одобрио, без обзира да ли је одлука о том обезбеђењу постала извршна.

Коментаришући ову одлтку г. Д. Н. С. вели, да је ово питање и раније Касациони Суд увек у истом смислу решавао. Међутим то није сасвим тачно, и примера ради наводим одлуку Касационог Суда од 22. септембра 1925. г. бр. 8221 у супротном смислу, која гласи :

„Погрешно је Суд нашао да је опасност за повериочеву тражбину наступила само за то, што је према решењу приложеном у акту тражене забране одобрена већ једна забрана на дужникову имовину.

Овај случај опасности, који предвиђа тач. 4. § 394. гр. с. п. претпоставља, да раније стављена забрана пружа доиста заложно право повериоцу за чији је рачун стављена, јер таква забрана доводи у питање наплату оних тражбина, којима рок није протекао. Но ова опасност стварно ће наступити само онда, ако је решење о раније одобреној забрани постало извршно, и на тај начин дотичном повериоцу буде обезбеђено право залогe на узабрањеној имовини; иначе, ако то решење не постане извршно, већ се забрана поништи и скине, онда је и привидна опасност за наплату тражбине других поверилаца којима рок није истекао; престала, те би и забрана

одобрена на основу једног неизвршног решења о ранијој забрани била лишена основа, т. ј. не би имало разлога да се једном повериоцу обезбеђује тражбина и пре рока за испуњење обвезе од стране дужника.

Дакле, случај опасности због раније стављене забране, може бити само онда, ако је то решење постало извршно.

По мом мишљењу одлука Касационог Суда објављена у Привредном Гласнику погрешна је и неправилна, а сматрам да је одлука која овде наводим потпуно у смислу закона.

Разлози за ово моје мишљење су следећи:

1. Пошто је обезбеђење начин да се привремено до окончања парнице дужнику одузме право располагања над извесним делом његове покретне или непокретне имовине, пошто реч „стављен“ значи нешто урађено, свршено, израз „стављена“ у законском тексту значи, да је потребно да је циљ обезбеђењу постигнут т. ј. да је дужнику до окончања парнице онемогућено располагање пом. имовином.

Међутим самим тим, што је забрана одобрена, она још није стављена т. ј. располагања имовином на коју је обезбеђење тражено још није ограничено, јер дужник може то да спречи, било да положи новац или државне хартије од вредности у судски депозит до окончања парнице, било да жалбом

вишем суду изазове поништај судске одлуке о одобреном обезбеђењу. Учини ли дужник једно или друго, забрана и ако одобрена није „стављена“ у смислу закона и према томе није испуњен законски услов за одобравање обезбеђења пре рока.

2. Одлука нижег суда, коју виши суд поништи, сматра се као да није никада ни постојала и не може да произведе никакав правни ефекат. Према томе ако виши суд поништи одлуку о првом обезбеђењу, значи да је друго обезбеђење одобрено на основу једне одлуке која у опште не постоји. У том случају као што се правилно вели у овде наведеној одлуци Касационог Суда, забрана одобрена на основу једног неизвршног решења о ранијој забрани била би лишена основа.

3. Једном стављено обезбеђење може се скинути само из разлога побројаних у § 392. г. с. п.

Па како у том параграфу као основ за скинуће није предвиђен случај престанка опасности, дошло би до тога, да и ако виши суд поништи одлуку о ранијем обезбеђењу или са других разлога раније обезбеђење не опстане или се чак утврди да је прво обезбеђење одобрено на основу лажне исправе *ипак доцније обезбеђење остаје у снази.*

Солуција немогућна и противна законском правилу о ваљаности правних аката.

СУДСКА И АДМИНИСТРАТИВНА ПРАКСА

Кад лекари даду мишљење о стању здравља тестватора далеко после смрти, може се тражити поновљење спора на основу нових сведока, који би утврдили противно стање.

Спор о важности тестаментa пок. Н. уд. пок. Д. Б. расправљен је код Првост. Суда Вар. Београда на тај начин, што је тужилачка страна одбијена од тражења уништаја њеног тестаментa. Пресуда је донета по том основу, што су сведоци осведочили њену последњу вољу по старом закону и што су два лекара стручњака дали мишљење у самом спору да је тестваторка била способна за изјаву њене последње воље.

Тужилачка страна је благовремено тражила поновљење спора позивајући се на сведоке који би имали утврдити да тестваторка није могла изјавити последњу вољу јер је била слепа и глува као и да је поднела мишљење Санитет. Савета, да су дата мишљења стручних лекара недовољна јер су дата на две године по смрти тестваторке.

Налазећи, да су овим испуњени услови из тач. 2., 5. и 13. § 426. гр. с. п. тражила је

да суд реши, да има места поновљењу спора.

Првост. Суд одбацио је разлоге тужилачке стране и одбио тужилачку страну од тражења са разлога: да нема места испиту сведока због тога, што је питање здравља тестваторке и њене урачуљивости и правне способности било расправљено и цењено у првом спору, којом је приликом нађено, да испиту тих сведока нема места, за то, што је суд дао превагу исказима сведока стручњака — лекара.

Касац. Суд у II. од. примедбама од 14. децембра 1926. год. бр. 10848. поништио је решење Првост. Суда са разлога:

„Не стоји разлог Суда, да нема места испиту сведока на које се тужилачка страна у акту тражења поновљења позвала због тога, што је питање здравља тестваторке и њене урачуљивости и правне способности за прављење тестаментa било већ и цењено и расправљено у првом спору, којом је приликом нађено, да испиту тих сведока нема места за то, што је Суд дао превагу исказима сведока стручњака — лекара.

Тај разлог Суда не може да опстане, јер

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

када је тужилачка страна у својој тужби за поновљење спора тражила, да се изиште мишљење Глав. Санит. Савета о вредности сведоџбе лекара Д. и Х., и када је Санит. Савет том поводом дао своје мишљење од 16. априла 1925. год., из кога се види, да Савет сматра, да су те сведоџбе — лекарска уверења — недовољне, јер су издате на две године године после смрти пок. Н., не дакле непосредно по учињеним опажањима, а и за то, што у тим уверењима нису изнети знаци болести, — када је дакле, сада таквим мишљењем Санит. Савета ослабљена важност тих стручних сведоџба, то је онда јасно да је тим накнадно поднетим мишљењем измењено стање ствари, које је постојало за време и у току ранијег спора.

Према томе, када се сада сведоџбе вештачких сведока — на основу којих је и донета пресуда, којом је окончан ранији спор, појављују као недовољне, онда је требало, да Суд с обзиром на тако измењено стање ствари испита поменуте сведоке, који би имали да сведоче о сколностима које су сада од решавајуће важности за питање, има ли места обнови спора или не, а до чијег су сазнања ти сведоци дошли путем непосредног чулног опажања тих релевантних чињеница. Тек по испиту тих сведока и целокупном и потпуном извиђању — § 166. гр. с. п., суд би имао да цени, коме ће да да превагу да ли исказима сведока — вештака или исказима осталих сведока.

А ако би се у току оцене овога питања по нахођењу суда појавила потреба и за стручним мишљењем после тако накнадно извиђеног и нађеног стања, онда да суд, евентуално, затражи и мишљење Санитетског Савета.“

Саопштио Judex.

Меница на којој поред потписа неписменог трасанта нема знака „крст“ није менична исправа и нема као таква вредности као пуноважна исправа по § 377. гр. с. п.

С. З. поднео је Гор. Милановачком Прв. Суду меницу по којој му А. Ј. као трећи жирант дугује 6480 динара.

Пошто је рок меници протекао, тражио је за обезбеду дужне суме забрану на покретност А.

За доказ поднео је меницу по којој је он притежалац ранији жирант С. Ј., издавалац В. М. А., коју је као неписмену потписао М. А. пред два сведока, али испред потписа В. нема крста и акцептант М. Ј. А. и менични протест.

Првостепени Суд је одбио тражену забрану са ових разлога:

„Како пред именом неписменог трасанта

В. на поднетој меници не достаје знак крст а по § 80. у вези § 81. трг. зак. потребно је, да се испред имена неписменог трасанта стави крст поред потписа два сведока, те у овом случају нема менице ни меничне обвезе, па се за то молилац има одбити од тражења као недоказаног.“

Потражилац је у жалби нападао решење Прв. Суда и навео, да он није тражио забрану према трасанту В. већ према жиранту А. Ј. чија је обвеза на меници с обзиром на менични протест као самостална у свему пуноважна, а он — потражилац као регресни поверилац — јер је менични износ платио додниме жиранту Ђ. М.

Касациони Суд у II. одељењу нашавши, да тиме што поред потписа неписмене издатељке В. нема крста меница не испуњава услове из § 80. и 81. трг. зак. и као менична исправа у опште нема вредности, решењем од 25. октобра 1927. г. Бр. 11064. оснажио је решење Првост. Суда.

Саопштио Judex.

Уговор којим је између брата и зета конституисано право становања сестре са зетом на братовом имању важи и после смрти зета уговорача кад се сестра преудала за друго лице.

Р. Н. у тужби поднетој Гор. Милановачком прв. суду представио је да је приликом удаје своје сестре М. за Јована, дао сестри добровољно своју кућу на уживање за становање и тиме са зетом Јованом конституисао уговор о поклону потврђен дежурним судијом.

У том писмену је казано: од свих мојих грађевина уступам мојој сестри М. и њеном мужу Ј. кућу с лица . . . и то само право становања т. ј. да у истој имају право становати за свога живота.

Ја Ј. за себе и своју жену примам ово право становања у поменутој кући.

Уговор је потписан само од тужиоца и зета Ј.

Доцније је Ј. умро а његова сестра М. преудала се за М.

Како је тај уговор морао важити само за живота Ј., то је смрћу његовом престало и право његове сестре и њеног садашњег мужа на уживање овог имања.

За то је тражио пресуду, да тужени по уговору немају право бесплатног становања у поменутој кући.

Првостепени Суд је нашао:

„Пошто се из самог приложеног писмена-уговора, као јавне исправе види, да је тужилац закључио уговор са Ј. првим мужем тужене М. и самом туженом М., коју је њен муж Ј. као законити заступник по §§ 109 и

771 гр. зак. и §§ 81 и 87 гр. с. п. заступао, а она доцнијим својим поступцима а нарочито уживањем тога имања као и садашњим својим непристајањем да из истог имања изађе показала у смислу § 771. грађ. зак. и § 87. гр. с. п., да је поступак њеног мужа, који је тај уговор у име њено и закључио — одобрила, према тому тужилац по поднетом писмену стоји у обавези не само према умрлом Ј. већ и према туженој М.

Према наведеноме тужиоцево тражење неумесно је и према садањем њеном мужу М., јер он као њен муж у смислу §§ 766 и 767. грађ. закона има право на уживање добара своје жене.

За то је пресудом од 18. фебруара 1927. год. Бр. 3430. одбио тужиоца од тражења, коју је пресуду Беогр. Апелац. Суд у II. од. 16 Јуна 1927. Бр. 8233. одобрио, а Касациони Суд у II. од. решењем од 24 октобра о. г. Бр. 9057. оснажио пресуду Апелац. Суда.

Саопштио Judex.

Кад парничари нису у своје сопственом делу нема места главној заклетви.

Г. С. из Ковачеве Баре својом тужбом представио је, да га је пок. Н. С. бив. из Ковачеве Баре узео себи и очувао као своје дете, па и усинио; да је пок. Н. имао брата С., који је умро; да су пок. С. и Н. живели у задрузи и тако су помрли. Зато је он — Г. тражио, да сâм наследи целокупну заоставштину и пок. Н. и пок. С., јер је пок. С. оставио унука од кћери му М. и М. Р., који се јавио у масу и тражио наслеђе за себе на делу пок. С.

Код неспорног судије, није могао показати уговор о усиновљењу, јер му је исто нестало за време окупације и зато је упућен на грађанску противу М. Р. да докаже: да је заиста усинен од стране пок. Н.

Поступајући по решењу неспорног судије Г. је тужио првостепеном суду М. Р. и молио суд, да пресуди: да је законским путем усинен од стране пок. Н. и да је према томе једини наследник. Да је заиста законитим путем усинен од стране пок. Н. С.; да је уговор о усиновљењу постојао; да је за време рата нестало навео је, да ће утврдити сведоци, а за сада на све то понудио је туженом главну заклетву, а да повраћену прима.

Тужени М. изјавио је, да нема места испиту сведока зато, што је уговор о усиновљењу строго формалан и свечан и као таквог његова се садржина не може сведоцима доказати — § 233. грађ. суд. поступка. Осим тога да главној заклетви нема места — § 262. грађ. суд. пост., јер се она може нудити

само о чисто фактичким тврђењима, али да не може бити места главној заклетви где је спорно право или правни однос. Али ако би суд нашао да има места главној заклетви исту је примио.

Лесковачки Првостепени Суд својом пресудом од 15. децембра 1925. год. бр. 34143 пресудио је: да се тужилац Г. одбије од свога тражења као неумесног и недоказаног, а са разлога: што нема места главној заклетви, јер парничари нису у сопственом делу — § 282—284. грађ. суд. поступка. Поред тога тужилац је понудио главну заклетву туженом, али се овај није изјаснио, да понуђену главну заклетву прима, те према томе није повраћена заклетва тужиоца, нити пак може понуђену-повраћену примати, кад је није примио тужени. Осим тога и кад би било места главној заклетви, да је усиновљење постојало или да није постојало, ипак у смислу § 262. грађ. суд. пост. та заклетва не би била од важности, пошто се не би могло знати какво усиновљење, јер према § 143. грађ. зак. усиновљење може бити са условом, са неком погодбом, што се заклетвом не би могло утврдити, јер је зато потребна писмена исправа.

По благовременом незадовољству тужиоца Г. Скопљански Апелациони Суд својом пресудом од 17. јуна 1927. год. бр. 2102. одобрио је пресуду Првостепеног Суда с тим, да је само Првостепени Суд погрешно у разлозима ожалбене пресуде назначио, да тужени који се није изјаснио да ли понуђену главну заклетву од стране тужилачке прима или не, сматра се, да иста није повраћена, већ напротив неизјашњавањем тужене стране о понуђеној главној заклетви има се сматрати да је исту повратио тужилачкој страни. Али и када би било места главној заклетви у конкретном случају исте не би могло бити, пошто парничне стране нису у своје делу — § 288. грађ. суд. пост.

Касациони Суд у своје II. одељењу својим решењем од 11. октобра 1927. год. бр. 8556. оснажио је пресуду Скопљанског Апелационог Суда, јер је на исту благовремено била изјављена жалба од тужилачке стране.

Саопштио
Мил. Р. Крчић, адв.

Појам злостављања састоји се не само у непосредном телесном поремећавању, нарушавању или повреди телесној, већ и у посредном поремећавању телесног благостања, без телесног додира у опште злостављање глађу — § 160. крив. закона.

Лесковачком Првостепеном Суду оптужени су В. К. његова ванбрачна жена М. и Б. В.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

А. сви из Грајевца зато, што су злостављали и остављали без хране и неге В. малолетну кћер опт. В., те је ова услед тога умрла ноћу између 10. и 11. октобра 1924. год.

Првостепени Суд је нашао: да у радњи опт. В., М. и Б., а у томе што су пок. В. злостављали; што је нису надгледали: што јој нису давали хране; што су је тукли и са њом нечовечно поступали, тако да је В. од њиховог злостављања и умрла ноћу између 10. и 11. октобра 1924. год., стоји кривично дело предвиђено и казнимо по § 160. тач. 1. крив. закона. Зато је пресудом од 15. октобра 1925. год. бр. 27162. казнио опт. В. са 10 год. а М. са 8 год. робије, а Б. у смислу § 56. крив. зак. извинио казне и предао старатељима да га казне, јер је исто извршио без разбора, пошто је имао у времену извршења истог 12 година и 6 месеци.

По благовременом незадовољству Скопљански Апелациони Суд решењем својим од 3. децембра 1925. год. бр. 3894. преиначио је пресуду првостепеног суда и опт. В. М. и Б. пустио испод суђења, налазећи да дело за које се оптужују не постоји.

Но, по благовременој жалби Касациони Суд у I. одељењу примедбама од 30. новембра 1926. год. бр. 10455. поништио је решење Скопљанског Апелационог Суда од 3. децембра 1925. год. бр. 3894. са разлога:

„Противно схватању првостепеног суда које је правилно, Апелациони Суд је погрешно узео да у радњи оптужених Василија и ванбрачне му жене Милеве, не стоји дело из § 166. тач. 1. каз. зак. и то да не стоји само зато, што је за постојање тога дела, као што мисли Апелациони Суд, потребно да је смрт наступила искључиво као последица нанетих телесних повреда.

Међутим појам злостављања из тога законског прописа има један много шири смисао — злостављати некога не значи само вређати га физички, јер се за појам злоставе не тражи да се она безусловно мора да

састоји у непосредном телесном поремећавању, нарушавању или повреди, телесног, физичког благостања човека (damnum corporis, corpori datum), већ се она исто тако може да састоји и у посредном поремећавању телесног благостања, без телесног додира у опште злостављање глађу, на пр. што је најзад исто тако могуће и злостављање средством механичког мучења и вређати.

Па када је у овом случају протоколом секције детињег леша утврђено, да је смрт наступила услед крајње изнурености, а исказима сведока утврђено да су оптужени умрло дете дивљачки и животињски тукли, да су га систематски мучили глађу; да су га гонили на тежак посао, да га је оптужени Василије једном бацио у неку бару и ту оставио а други пут опет, пошто га је истукао везао конопцем за дрво — када је све то утврђено онда такав поступак оптужених представља читав низ радња злостављања упућених на то, да дете умре и све те радње сасвим сагласно налазу вештака приликом секције леша, — да је дете умрло од изнурености — резултирају у завршну последицу смрт детињу.

Усвајајући горње примедбе Касационог Суда, Скопљански Апелациони Суд је својом пресудом од 23. децембра 1926. год. број 5021. нашао: да је пресуда првостепеног суда у свему осталом на закону заснована само да је првост. суд погрешно узео да се кривична одговорност оптужених утврђује лекарским уверењем, протоколом секције и испитаним сведоцима, већ се иста утврђује само испитаним и заклетим сведоцима, па се у погледу казне потпуно сложио са првостепеним судом.

Касациони Суд у I. одељењу решењем својим од 8. фебруара 1927. год. бр. 1294. оснажио је пресуду Апелационог Суда од 23. децембра 1926. год. бр. 5721.

Саопштио
Мил. Р. Крџић, адв.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ

Наша народна привреда и национални приход: обрадили В. М. Буричић, М. Б. Тошић, А. Вегнер, П. Рудченко и Д-р М. Р. Ђорђевић. — Штампана Државне Штампарије у Сарајеву 1927. Издање писаца. Страна 270.

Није никакво чудо, што је се пет наших познатих стручњака, пет горњих писаца, удружило, да на релативно малом броју страна, учине необично интересантан покушај, на име, да нам пруже у најконцизнијој форми, разне облике наше привреде са националним односно социјалним доходком од исте. Горње дело називамо покушајем из разлога, што га и писци таквим

сматрају. Међутим, оно је далеко од сваког покушаја: пошто представља научно дело у пуном смислу те речи. С тога га можемо назвати научним делом, првим ове врсте, код нас.

Схватајући сву тежину оваквог подухвата, пет горњих писаца је поделило материје о којима се говори у горњем делу, па је сваки у својој области тражио најпотпунија обавештења, која својом обилношћу зачуђавају. Све тако добијене податке, писци су морали свестрано претрести, уједначити, подвргнути најстрожијој критици, која доминира делом, тако да исто даје утисак онакве целине, као да га је писао један једини

човек. То је доказ да свих пет писаца дају овде у ствари једно мишљење и један рад што је у сличним предметима заиста тешко наћи. Али, то је у исто време и доказ, са колико је се пажње приступило претходним радовима и дефинитивној изradi овог дела.

У добро уређеним земљама, питању које третира горње дело, посвећује се нарочита пажња. У ту сврху одређују се нарочити кредити и припремају нарочити стручњаци. Постоји другим речима, један нарочито организован посао. Код нас свега тога нема, и да се нису за изучавање овог питања нашли побуђени петорица горњих писаца, услед нетачно цитираних цифара у неким говорима народних посланика у Народној Скупштини, можда исто не би било изучено. То би међутим била очигледна штета. Са овим делом пак моћи ће се, са много више извесности, ако не и математичком прецизношћу, оперисати са до сада неодређеним појмовима, о народној привреди и њеном приносу. У осталом, побуде за ово дело, писци су јасно изложили у своме *Предговору*. Оне се могу свести на једно: да је им је побуда била, да пронађу неки солиднији основ при кретању кроз неодређен појам националног односно социјалног приноса од наше народне привреде. Из бојазни да им се не би пребацало да су, били и сувише широке руке при одређивању цифара, писци одмах изјављују, да своје цифре сматрају ниским испод нормалних, те према томе, глобална цифра националног односно социјалног приноса, била би нешто већа од оне коју су они нашли. С погледом на то, што ће финансијери, било државни или приватни, узети ову глобалну цифру за основ својих калкулација при склапању буџета, одређивању пореског и фискалног оптерећења наших пореских субјеката и објеката, давању кредита и т. д. ове скрупуле писаца могу се бранити. Боље је заиста, цифре, које већ саме по себи нису математички тачне, нешто и смањити, него ли дати могућност финансијерима да форсирају национални приход и узимају и оно, што се сматра минимумом egzистенције.

Увод нам излаже метод по коме су писци радили ово дело. Од четири у науци усвојена метода, писци су се послужили петим — методом инвентара, којим се нико више не служи. Али с погледом на необрађеност овог предмета код нас, по изложеном методу је ипак, изгледа, најсигурније доћи до стварне истине. То је разлог, да одмах а priori верујемо у успех овог дела. Даље, из *увода* видимо, да је национално богатство Србије износило 211 мил. фунти стерлинга или на 1

становника 92 фунте, што преведено на златне динаре износи 5.321.4 мил. дин. за целу земљу односно 2.320 зл. дин. просечно на сваког становника. Народни доходак пак изнео би 28 мил. фунти стерлинга или 706.16 мил. динара а на 1 становника 12.3 фунти или 310 злат. динара, (процена енглеског економиста *Мелхоло* из 1896. год.)

Г. *Милић Радвановић* је 1918. год. у Женеви, на челу Српског Централног Комитета, нашао, да народно богатство Србије у почетку 1914. год. износи 11.835 мил. зл. динара, што на оно 2.900.000 становника износи по 3.335 дин. за сваког становника. Годишњи народни доходак изнео би 1.210 мил. зл. дин. или на 1 становника 417.3 зл. дин.

Најзад, пок. *Косија Шојановић* као Министар Финансија у своме експозеу уз буџет за 1920/21. год. рачунао је тадашњи доходак Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца са 35 милијарди динара или на 1 становника 500—570 зл. динара.

Дугим истраживањем а на основу података прикупљених у главном за последње три године, писци су нашли, да укупни народни доходак износи 69 милијарди 608.150.000.— дин. што се изведеним дохотцима од 10 мил. 493.800.000.— дин. износи укупног социјалног дохотка 80.101.950.000.— дин. На једну породицу од пет чланова износио би социјални доходак 30.808 дин. годишње или месечно 2.566 дин. просечно за све породице у земљи.

Дуго би нас одвело набрајање свих добрих особина овог дела. Ми само скрећемо пажњу на ту околност, да су писци до горње цифре дошли после свестраног изучавања овог питања, пошто су своје поставке утврдили у необично интересантним статистичким таблицама. Такав рад писцима даје право да траже од сваког ко им узме горње дело на критику, да истој приступи са бар исто онолико пажње са којом су и они приступили изradi овог дела. То најобичнији обзир налажу кад се томе још дода, да је дело изашло у доброј техничкој опреми, са очигледном тежњом да се у што бољем облику пружи читаоцу многобројни подаци којим дело обилује, онда је јасно, да се ни у овом погледу не би могло приговорити писцима ни делу. Понављамо да је дело интересантно, да заслужује озбиљну пажњу и да се у критици истога мора бити веома пажљив. Ми га с тога препоручујемо нашим читаоцима.

Д-р Видан О. Благојевић
адвокат

БЕЛЕШКЕ

Закон о адвокатима

Закон о адвокатима биће ових дана усвојен у секцији Законодавног Одбора Народне Скупштине па ће одмах затим бити упућен пленуму Законодавног Одбора. Према току рада у томе Одбору може се очекивати да Одбор овај закон усвоји најдаље до краја овог месеца, а да у Скупштини буде коначно примљен почетком идућег месеца.

Приправа за судијски испит

У Министарству Правде израђена је уредба о приправи за судијски испит, на основу чл. 122. Финансијског Закона. Тим чланом Закона предвиђен је рок од три године за приправу за судијски испит. Уредба је јуче ступила на снагу. Она важи за све судијске приправнике, који још нису положили судијски испит,

узимајући оне, који су 31. марта ове године навршили рок за приправу и по досадашњим прописима предали молбу за полагање судијског испита на надлежном месту.

Кретање председника судова и судија

За председника Земаљског Суда у Шибенику г. Д-р Анте Тулубић, виши судски саветник.

Пензионисан је г. Драгутин Цецулић, потпредседник Банског Стола у Загребу, јер је навршио године службе.

За касационог судију при Б. одељењу Касац. Суда Д-р Јован Савковић, апелациони судија у Н. Саду.

За судију Првостепеног Суда у Пехи г. Милан Лабовић, судија у оставци.

За судију Првостепеног Суда у Велесу г. Миодраг Анђелковић, докле судија Првостеп. Суда у Кавадару

ПИТАЊЕ ИЗЈЕДНАЧЕЊА НАШИХ ЗАКОНА

Dr. ЛУЈО БАКОТИЋ

ИЗВАНРЕДНИ ПОСЛАНИК И ОПУНОМОЋЕНИ МИНИСТАР

II. Административни закони

(Наставак)

Министарство Унутрашњих Дела

Системисање Министарства Унутрашњих Дела биће код нас најтеже административно питање. Његово уређење значи уређење целе наше политичке администрације, у којој у много случајева нисмо на чисто ни са тим јесу ли за неке послове надлежна средска поглаварства или је за њих надлежност резервисана Министарству Унутрашњих Дела, или којем другом Министарству.

Наша се земља по Уставу административно дели на области, округе, срезове и општине. Окрузи су и поред Устава аболирани, и према томе остаје фактична подела на области, срезове и општине. Чланом 95 Устава одређено је да једна област не може имати више од 800.000 становника. Тај је број без сумње био меродаван за оснивање области, јер би иначе природни прираст становништва проузроковао периодично разграничавање области у којима би се временом становништво намножило преко тог броја. Међутим уставом није прописан и минималан број становника за једну област. И тако смо ми са становништвом од непуних 13 милиона дотерали до 33 области, са 33 великих жупана, 333 срезова са 333 среских поглавара, са читавом армијом виших полицијских чиновника и са читавом војском полицијских писара и правника, агената и стражара. И све је то рђаво плаћено и непрестано изложено премештајима, пензионисањима и отпуштању из службе. И ми се још чудимо што нам је администрација слаба!

Политичка администрација земље дира у интересе сваког појединог грађанина. Она је и социолошки и политички проблем. Политичка администрација земље је огледало државе. Она је она еманација државног живота која може да подржава, али и да поткопава кредит и престиж једне земље. За то се о њој не може говорити, а да се не испитају чињенице које на њу утичу и факта из којих се она образује. Политичка администрација

даје физиономију земљи. Према политичкој администрацији једна земља изгледа поштена или непоштена, паметна или глупа.

Али се тема политичке администрације код нас не може третирати ако се не води рачуна о политичком животу наше земље. Није могуће ограничити се на излагања општих идеја.

Због тога ја молим читаоце да ми дозволе једну малу екскурзију кроз наш политички живот. Нећу залутати. Ограничићу се на оно што је у тесној вези са политичком администрацијом наше земље.

Код нас се не води рачуна о чињеницама које сам мало пре споменуо. Или се тај рачун слабо води. Ми не унемо да резонујемо. Ми као да хоћемо да моделишемо ствари по идејама које имамо о њима, а не да црпимо наше идеје из ствари које су пред нама. Ми видимо оно о чему мислимо, уместо да мислимо о ономе што пред собом видимо.

Мој уважени и цењени пријатељ господин Др. Аранђеловић, који је човек и паметан и сталожен и који искрено воли своју земљу, у чланку „42 тачке“, публикованом у божићном броју „Трговинског Гласника“, набројио је главне мане наше управе у Јужној Србији. Он извор тих мана види у „привидном парламентаризму“ кроз који се развија наш политички живот, и он каже да нема наде да ћемо ускоро прићи систему правога парламентаризма заснованог на слободно израженој вољи народа“, који би све то излечио.

Ја се не могу сложити са овим начином посматрања стварности, јер мислим да наш парламентаризам није привидан, но да је он у истини и у потпуности прави „наш парламентаризам.“ Ми данас нисмо у стању да дамо бољи парламентаризам.

Али да је тај наш парламентаризам паралисао и да стално држи наш политички живот у паралитичком стању, у томе се са господ. Др. Аранђеловићем потпуно слажем. И зато не верујем ни у чудноват (тако га назива сам господ. Др. Аранђеловић) лек који он предлаже за Јужну Србију, а који би се састајао

у подели Јужне Србије на реоне, по којој би у неким окрузима било места само за радикале а у другима само за демократе —, да би се тим путем онемогућило даље партизанско деловање у тим крајевима. Не слажем се пре свега за то, јер би и то био један партизански рецепт по коме би се партизанство ипак, макар у кристалисаног форми, подржало, а не слажем се још из два разлога.

Први је разлог у томе што ја поред разлика у лицима не видим разлика у програмима демократске и радикалне странке. Други је разлог у томе што се цело наше јавно мишљење тужи не само на администрацију у Јужној Србији, него се оно тужи у опште на администрацију у целој земљи.

Да застанемо мало код ова два разлога. Не само да између демократске и радикалне странке нема видљиве разлике у програму —, можда је има у начину извођења програма —, али ни друге наше парламентарне странке нису показале до сада нешто што би личило на програм неке странке која би могла нешто да створи и која има нешто свога да каже. Оне су се све до сада извезбале само у стварању потешкоћа, у ометању свакога рада, у тражењима која се косе и са уставом и са парламентарним радом, а више пута и са здравим разумом, у жучности полемике, у неподиштавању сваког ауторитета, у непоштовању своје властите државе. То су њихове изразитије одлике, и њихове главне карактеристике. И из њих је изникао наш садашњи парламентаризам. И тај парламентаризам није привидан, на жалост он је стваран.

И он води у пропаст целу земљу и не само Јужну Србију. Госп. Др. Аранђеловић у гореспомнутом чланку наводи између осталог да један од разлога који зарађује администрацију у Јужној Србији јесте у томе што политички чиновници који у њој врше своју службу више него на закон и на право треба да пазе да иду на руку посланицима, и да ако тако не раде они су изложени опасности да буду премештени, отпуштени или пензионисани.

Да та констатација Госп. Др. Аранђеловића није далеко од тачности, то најбоље може да доказује наш буџет. Али то важи за целу нашу земљу а не само за Јужну Србију.

Наша држава плаћа годишње 604 милиона динара на пензије. Та сума, и сама по себи речита, показује се страховита кад се упоређује са другим буџетским сумама. Из тих упоређења излази да ми на пензије издајемо годишње више но што износе сви ануитети целокупног државног дуга; да нас пензије

коштају више но што износе издатци за Министарство Правде, Вера и Иностраних Дела, наиме више но што годишње коштају сва та министарства скупа са свим надлештвима која су им подређена, то јест скупа са свим судовима у земљи, свима посланствима и консулатима на страни и т. д.; да нас пензије коштају више но што износи трошак целокупне политичке управе земље, урачунајући ту и трошак за целу жандармерију; да нас пензије коштају више но што износе целокупни лични издатци за војску и морнарицу. Ето доведе смо дотерали нашим парламентаризмом!) И наравно: оно што се издаје на једну страну не може се дати на другу страну. За то су наши чиновници тако слабо плаћени. И каква плата таква и песма.

Та убедљива лекција цифара доказује дејствитивно дејство нашег парламентаризма, и то дејство није тек привидно, него је оно потпуно и математички израчунато као тачно.

Из наших политичких партија не струје никакве плодне ни социјалне, ни економне, ни политичке идеје кроз нашу земљу, оне никад у ово девет година нису урадиле ништа позитивна, никад нису умеле да изађу пред народ са било којом корисном идеологијом, него су на пољу сипале само фразе и грдње, а унутра су створиле хаос и конфузију. И то ће и даље тако да иде, док целога народу једног дана не додија.

Али ко воли ову земљу тај не може да то зажели. Ко воли ову земљу тај може да жели само да се томе злу стане на пут. И лек је само један. Аболирање нашег „парламентаризма“, тог нашег не „привидног“, него „правог нашег“ али лажног парламентаризма, барем дотле док се не доврши зграда на Батал-Џамији. Ни једна искрена суза не би за њим пала. Јер губитак парламента не би био никакав губитак за нашу земљу. Изгубило би се нешто због чега се можемо и пред страним и пред својим светом само да стидимо и од чега постајемо на очиглед свих непријатеља наших сваким даном слабији, а дискредитујемо се и пред нашим пријатељима. Апстрахујући од уштеде

1). Према буџету за 1927/28. годину предвиђен је трошак за пензије у суми од 604 милиона динара. За Министарство Правде са свим судовима у земљи одобрен је трошак од 292.845.906 динара; за Министарство Вера 139.353.715 динара; за Министарство Иностраних Дела са свим посланствима и консулатима на страни 161.439.611 динара. Према томе трошак за сва три министарства износи скупа 593.639.222 динара. За Министарство Унутрашњих Дела са целокупном политичком управом земље и жандармеријом предвиђен је трошак од 602.405.843 динара. Целокупни ануитети свих државних дугова износе на 602 милиона динара, а сви лични издатци за војску и морнарицу (изузимањем само граничних трупа) износе на 590 милиона дин.

коштања његове гломазне непродуктивне машине, његово систирање би ваљда уразумело наше политичаре да се не сме радити онако као што они сада раде, па када би после извесног времена ушли у нов парламенат ваљда би у њ ушли с расположењем и са спремом бољом и кориснијом и за своју репутацију и за истинске интересе земље. Без систирања парламента на извесан низ година, ми нећемо успети да изиђемо из хаоса у који нас је садашњи парламентаризам бацио.

У нашој земљи у којој избори нису били у стању да нам дају један добар парламенат, може да се нађе педесет паметних и поштених људи који би, постављени на чело управе земље и на важнија места управне хијерархије, могли да испуне задатак да организују нашу државу како ваља. А када се наша држава организује тако да управни систем може у њој добро да функционише, моћи ћемо се опет вратити парламентаризму, али правом парламентаризму, у коме се активност народних посланика испољује у самом парламенту, а не у кулоарима разних надлештава, и у коме народни посланици не смеју да се ангажују ни за унапређивање ни за постављање, ни за смењивање државних чиновника, него се њихова критика државне управе, као год и њихова законодавна иницијатива врши отворено усред парламента.

Када се уклони главна запрека која стално омета сређивање наше администрације, прва ствар која би требала да се уради била би та да се ревидира управна подела наше земље, и да се она сведе најпре на 12 или 14 области, и на каквих 250 срезова, а по могућности редуцирати и број општина. Затим требало би тачно одредити надлежност обласних самоуправа, срезова и општина и свакој од тих јединица уступити послове који јој припадају. Осим тога одредити компетенцију за решавање појединих послова, које би у већини случајева требале да у првој инстанцији свршавају општинске и среске власти са правом жалбе на Жупаније и на компетентна Министарства, редуцирајући на минимум компетенцију Министарстава за решавање послова у првој и последњој инстанцији. Уза све то наравно треба ло би да се саставе и административни закони за целу земљу и „Пословни Редови“ за поједина колико државна, толико и самоуправни надлештва. Тај посао би се могао свршити и рецепирањем најбољег од 6 разних управних законодавстава по којима се наша земља сад управља, удешавајући то законодавство према финансијској моћи земље. И то би било једно решење које би довело реду. Добило би се и у реду и у времену.

Кад се све то уради може да се пређе ревизији чиновништва. Ако се административни закони направе имајући у виду економску снагу земље — а на то се мора pazити, — увидеће се да се нашом земљом може управљати са доста мањим бројем чиновника но што их ми данас имамо. Изгледа да у полицијској струци има доста велики број неквалификованих чиновника. За то кад се приступи редуцирању требало би у првом реду редуцирати те неквалификоване чиновнике, а места која по новом плану остану празна попунити способним пензионисаним квалификованим чиновницима, који би изгубили право на пензију кад се не би хтели примити службе која би им се понудила.

После свега тога требало би одмах законским путем огарантовати сталност свим чиновницима, колико државним, толико и самоуправним, да не би ни самоуправе се даље забавиле пензионисањем и постављањем чиновника из страначких обзира и стварањем несрећника и незадовољника.

Најзад требало би знатно повећати плате чиновницима који би се задржали у служби.

На крају требало би усвојити нарочите одредбе које би онемогућиле пензионисање по молби појединих чиновника још способних за службу.

Само тим путем можемо са надати да бисмо могли добити једну бољу администрацију но што је она за коју се сви слажу да је окарактеришу као недобру, а која само као таква оправдава личне интервенције и за најситније административне послове и народних посланика и адвоката, од којих један доста велики број и не ради судске послове него живи од самих интервенција —, појава, коју сам ја, који сам био петнаест година адвокат у Далмацији, угледао по први пут у свом животу овде у Београду. И та појава даје у исто време и карактеристику и осуду наше администрације.

Питање уређења наше адмицистрације је по мом дубоком уверењу нерешљиво у режиму нашег парламентаризма. Али оно није ни мало тешко ако се парламенат за неки низ година уклони.

То је моје најискреније уверење. Али признајем да пре двадесет година не би ми на памет пало да ћу једнога дана под својим потписом изразити такво уверење. То је сигурно зато што су пре двадесет година и Народна Скупштина Краљевине Србије и Хрватски и Далматински и Сарајевски Сабор били много ближи парламентаризму но што је то случај са Народном Скупштином Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца.

ANKETA O SMRTOJ KAZNI^{*})

— MIŠLJENJA NAŠIH PRAVNIKA O NUŽNOSTI I O NAČINU IZVRŠENJA SMRTNE KAZNE —

U nauci mnogo raspravljano pitanje o smrtnoj kazni dobilo je svoj naročiti i izuzetan značaj kod nas povodom pretresanja predloga kaznenog zakonika. Taj predlog, koji je prošao kroz sekciju i plenum Zakonodavnog Odbora Narodne Skupštine, a zatim vraćen Ministarstvu Pravde, izazvao je veliko interesovanje solucijama njtme sankcionisanim za mnoga pitanja iz oblasti toga zakonika. Jedno od njih je i pitanje smrtnе kazne, čije je rešenje, sasvim pojmljivo, doktrinarno podelilo naše pravništvo. Oštra kritika kojim je znatan broj naših boljih pravnika propratio usvajanje predložene smrtnе kazne, i u pogledu obima njene primene i samog načina njenog izvršenja, pobudila je Uredništvo „Branič“-a da svoje stupce otvori jednoj objektivnoj i široj anketi, u kojoj bi uzeli učešća pravnički autoriteti naše zemlje, pravnici od iskustva i stručnjaci. U tome cilju Uredništvo

se obratilo mnogim uglednim pravicima iz svih krajeva naše otadžbine (profesorima univerziteta, višim sudljama, advokattma i kriminalističkim stručnjacima) sa pttanjem: 1) da li su u načelu za smrtnu kaznu, i, ako jesu, za koja krivična dela da se ona predvidi i u kojem obimu da se primenjuje, i 2) za koj su način izvršenja smrtnе kazne i sa kojih razloga. Mnogi su se već ljubazno odazvali i dostavili svoja mišljenja, koja će Uredništvo objavljivati u časopisu, po redu prijema. Ono će svoje gostoprinstvo ukazati i mišljenjima ostalih pravnika, koje ovo pitanje interesuje, a kojima se ono nije posebno obraćalo. Na ovaj će se način, s obzirom na iskustvo kod nas i naše naučno shvatanje, baciti više svetlosti na ovo važno socijalno-političko pitanje, koje je više decenija, u prošlom i ovom stoleću, živo interesovalo naučnike i zakonodavce.

Lj. V. S.

XXI.

Poštovani Gosp. Uredniče,

Na vaš ljubazni poziv, čast mi je odgovoriti Vam u sledećem:

I. Ja sam za smrtnu kaznu, kod nas, iz sledećih razloga:

a) Sto ima takvih zločina, koje prema opštem shvatanju narodnom, nije moguće ne kazniti smrću. Jedno dobro zakonodavstvo i dobro uređeno sudstvo, u dobro uređenoj državi, moraju voditi računa o ovom shvatanju. To je oličeno u onoj dobro poznatoj maksimi: da zakonodavstvo ide za svešču narodnom. I s toga je i problem smrtnе kazne jedno potpuno individualno — posebno pitanje za svaku državu i treba ga po mome mišljenju, sa te tačke gledišta posmatrati. Tako, kod nas, u glavnom, smrtnе presude ne izazivaju gnušanje niti proteste od strane užih ili širih narodnih slojeva. Pored toga, mišljenja protiv smrtnе kazne jesu obično usamljena, akademska, sa razlozima, istina, koji bi se teoriski mogli pravdati, pa čak i braniti, ali koji s pogiedom na naš slučaj, ne stoje. Ukinuti smrtnu kaznu, značilo bi ostaviti jedan deo kažnjivih radnji i to najtežih, po opštem narodnom shvatanju, bez prave kazne — smrtnе. A te eksperimente, za ljubav visokih teorijskih principa i izlaganja, ne bi trebalo izvoditi.

b) Sto je kod nas nemoguće, usled nedostatka dobro uređenih kaznenih zavoda, čuvati bez opasnosti po ostale građane ona lica — zlo-

čince — koji bi, ne bivši osudjeni na smrt, morali izdržavati kaznu doživotne robije. Ova kazna ima svoga smisla kad se izdržava u kaznenim zavodima daleko od zemlje u kojoj je zločin, zbog koga je kazna izrečena, učinjen. (pr. Gujana, Nova Kaledonija). Ali kad se ista izdržava u zemlji gde je zločin učinjen i kazna izrečena, onda često puta ni najbolja kontrola zavodska, ni dobro organizovan zavodski nadzor, nisu u stanju da stanu na put izvršenju plana o begstvu osudjenika, planu, koji ovakvim licima mora biti uvek pred očima. Jednom pobegao, osudjenik će se prvo osvetiti svojim potkaziivačima ili hvatačima, ranijim žrtvama i t. d. Često i ubijajući ih, pa će se docnije odmetnuti u goru, jer mu ništa drugo ne predstoji, i postati strah i trepet za okolinu, s tim da ako bude živ uhvaćen, neće moći iskusiti kapitalnu kaznu! Ovaj slučaj — hipoteza sasvim ostvarljiva — imperativno zahteva kod nas primenu smrtnе kazne. Izgleda nam nemoguće, u ovom slučaju istaći ubedljiv razlog protiv smrtnе kazne. Tako drugim putem, dolazimo na naš razlog pod a) za smrtnu kaznu.

II. Sto se tiče predvidjenja i primene smrtnе kazne, mišljenja sam da istu treba predvideti u kaznenom zakoniku pa prema tome i primenjivati je samo na najkrupnija zločina dela, kao: ubistva sa predumišljajem, naročito kad je koristoljublje bilo motiv — pokretač zločinca (pr. ubistvo sa razbojništvom), a pod ubistvom, treba li naročito naglasiti, podrazumevamo i trova-

^{*}) Rukopise za ovu anketu slati na adresu glavnog urednika časopisa g. Ljubomira V. Stefanovića, Dragačevska ul. 35., Beograd. Odgovori treba da su što koncizniji.

nje, zlonamernu paljevinu, koja je stala života koga od prisutnih u upaljenom predmetu, zlonamerno puštanje vode preko brana, koje je prouzrokovalo smrt koga lica. Pored toga, mislim da bi trebalo primeniti smrtnu kaznu na lažnog svedoka usled čijeg je lažnog svedočenja jedno lice bilo osudjeno na smrt, kao i za teške zločine izdajstva otadžbine, naročito za vreme rata (na pr. predaja odn. predaja ratnih planova kojoj inostranoj sili, otkrivanje za vreme rata položaja trupa, naredaba i t. d.).

III. Što se tiče primene smrtnе kazne, ja sam za izvršenje iste vatrenim oružjem — streljanjem. To s toga:

a) Što mi streljanje izgleda najefikasnije sredstvo za ubistvo, i ako je baš protivno tvrdjeno od strane protivnika ovog načina izvršenja smrtnе kazne. Ubijeno lice iz vatreног оруђа, пушке, револвера, — неповратно је убијено. Смрт наступа одмах кад је погодак у главу или у срце učinjen. Ali sam naročito mišljenja, da bi prilikom izvršenja smrtnе kazne trebalo obavezno ispaliti na osudjenika bar tri plotuna i to u najbršem mogućem vremenu, da se ne bi dešavalo, što je retko, da iza prvog plotuna osudjenik daje znake života. Na taj način, samo izvršenje kazne, ne računajući pripreme. svelo bi se na vreme od najviše jednog minuta.

Medjutim, i kod vešanja i kod ubistva elektricitetom, prema poslednjem stanju nauke, smrt ne nastupa odmah. Kod vešanja tvrdi se da nastupa obamrlost odmah usled prltiska nervus vagusa, ali osudjenik živi još desetak minuta (slučaj sa Krunjačem) tako da ga je uvek u ovom roku moguće povratiti u život. Niko još nije utvrdio, da li je u ovom slučaju obamrlost potpuna ili samo delimična, t. j. dali osudjenik prima spoljne utiske i u koliko, pošto mu je omča natakuta na vrat. Kod ubistva elektricitetom nastaje izvestan proces u organizmu za koji se tvrdi da ne proizvodi smrt momentalno, već neku vrstu obamrlosti, tako da smrt nastupa docnije. Iz svega gornjeg zaključujem, da je ubistvo vatrenim oružjem savremenije od gore navedenih slučajeva.

b) Što u našem narodu, naročito u krajevima biv. Srbije i Crne Gore, postoji prilična odvratnost prema ubijanju osudjenih vešanjem. To je delo, u mnogome, okupacije. Za što podsećati na rdjavu prošlost? Ne treba nikome da je cilj, a najmanje zakonodavcu. Za ovaku instituciju — smrtnu kaznu, i njeno izvršenje — mora se imati dostojna pošta. Takvu poštu streljanje je uvek pobudjivalo, bar u granicama biv. Srbije i Crne Gore. Sasvim bi bio drugi slučaj sa vešanjem. To što i neki branioci vešanja (g. Dr. Josip Šilović u *Braniču* br. 8 (27) tvrde, da je vešanje niži način izvršenja smrtnе kazne od streljanja i da neki zločinci ne zaslu-

žuju drugo do konopac, najbolji je dokaz, da je izvršenje smrtnе kazne streljanjem „časna smrt“ a vešanjem „sramna“. Medjutim, ja mislim, da i ako je vešanje niži način izvršenja smrtnе kazne država, u čije je ime ista izrečena, mora se pokazati dostojanstvenom, na visini, isto onako kao što je se pokazala dostojanstvenom i na visini kad je preko svojih nepristrasnih sudija isledjivata zločin i izricala smrtnu kaznu. To dostojanstvo treba naročito očuvati, u najvišem interesu, prilikom izvršenja najteže i najstrožije od kazni — smrtnе.

Najzad; koliko se streljanje smatra i u kulturnom svetu najvišim načinom za izvršenje smrtnе kazne, najbolji je dokaz što su vojne vlasti izvršivale ovu kaznu streljanjem prema licima, koja su se svojim radom ogrešila o vojne propise ili čak i o propise iz redovnih kaznenih zakonika (koji se odnose na špijunažu na pr.) Tako je bilo u svima savezničkim vojskama, pa i kod nas. Na taj je način priznato streljanje, kao više dostojanstvenije, ali i svečaniје sredstvo za itvršenje smrtnе kazne u onim momentima, kad se otadžbina brani od izdajnika. Zašto se ne bi ta ista otadžbina na isto tako dostojanstven način oslobodjavala od krivaca na smrt osudjenih za zločine iz redovnih kaznenih zakonika ;

IV. Na zaključku izjavljuјem, da sam odsudno protivan izvršenju smrtnе kazne, ma kakav način izvršenja bio, sa velikom pompom i publicitetom. Tražio bi da se ista izvršuje u prisutvu najnužnijih lica, a u potpunom odsustvu svih radoznalih posmatrača. Zabranio bi uz to objavljivanje detalja o pogubljenju, poslednjim časovima osudjenog na smrt i t. d. ako se isto ne čini u isključivo naučnom cilju.

O. B. Blagojević,
advokat
predsednik Advokatskog Udruženja

XXII.

Smrtna kazna nalazila je i nalaziće uvek opravdanost svoje primene u višim socijalnim i moralnim potrebama društva. Njeno zavođenje zakonodavstvima raznih zemalja, ili ukidanje, motivisano je u svima vremenima preovladjivanjem suprotnih gledišta kriminalnih politika tih zemalja i nauke u odnosnim periodima njenoga razvitka.

Posmatrano sa tog dvojakog gledišta, pitanje o smrtnoj kazni, u suštini socijalno-političko, rasvetljavano je evolucijom osećaja morala, etike, a naročito generalne prevencije, kojoj su države svagda bile naklonjene, kad kod se ticalo suzbijanja ozbiljnih povreda javne bezbednosti i pravnoga porekta u zemlji. Otuda je i princip odmazde kroz vekove igrao važnu ulogu u usvajanju smrtnе kazne. Zашtita државе

je, dakle, nesumnjivo uvek bila jedini i pravi cilj smrtne kazne. Ova je krajnje sredstvo (ultima refugis), kojom su zakonodavci pribegavali za održanje javne i imovne bezbednosti i poretka u zemlji.

O ovome pitanju izneto je do sada u nauci toliko materijala, da se ne da mnogo šta novo reći. No kako se anketa, otvorena u „Branich“-u, ograničava na dva precizna pitanja, a opseg traženog mišljenja isključuje opširno teorijsko razlaganje, to svoje mišljenje rezimiram u ovome:

Načelan sam protivnik smrtne kazne, jer je smatram kao nepopravljivo i nedeljivo, a osim toga i kao etično suviše grubo i surovo sredstvo. Ne samo apstraktno teorijsko i čisto filozofsko gledište, već i stanovište praktičnosti ove najteže kazne, čijom se primenom nije mogao smanjiti broj krivičnih dela njome ugroženih, vodi nesumnjivo zaključku, da, načelno, lišavanje krivaca životom treba ukinuti u onim zemljama, koje su uspele ili su u stanju da zavedu jedan usavršen sistem izdržanja kazni ustanovom modernih kaznenih zavoda.

Potrebu načelnog ukidanja smrtne kazne vrlo lepo ilustruje i taj fakat, što su je izvesne države, koje su zavele smrtnu kaznu posle jednog prvog ukidanja, sada opet ukinule svojim najnovijim zakonima. (Švajcarska upr.).

Ali, kao što je veliki broj zakonodavaca, naučnika i državnika principiuelno bio za ukidanje smrtne kazne, pa su je ipak iz obzira nužnosti i oportunitizma usvajali, nalazeći da nezavisno od promenljivosti prilika u jednoj zemlji i civilizacije, život naroda i njegovo uredjenje treba da se saobražavaju potrebama naroda, tako, i kod nas, izuzetne prilike nalažu provizorno zadržavanje te kazne. Jer, zaista, opravdanje svake, a poglavito smrtne kazne, nalazi se u nuždi. S toga sam i ja za privremeno zadržavanje smrtne kazne kod nas i to samo za najteža krivična dela — za najuži obim njene primene. U najnovijem predlogu kaznenog zakonika primena smrtne kazne je preterana. U tom pogledu delim u potpunosti mišljenje jednog od glavnih redaktora projekta srpskog kaznenog zakonika, našeg uglednog pravnika Dr. Dušana Subotića, da se ta kazna zadrži za najograničeniji broj i najteža krivična dela onih zločinaca, koji bi se mogli klasirati u neku vrstu zverova u ljudskom obliku — kao dvogube i više-struke ubice sa predumišljajem, hotične ubice za vreme izdržavanja doživotne robije, a zatim za ubice vladara ili naslednika prestola. Smrtnu kaznu za krivična dela političke prirode treba ukinuti. Apstrahujem krivična dela izvršena za vreme rata (veleizdaju u ratno doba, špijunažu i t. d.)

na koja bi se imali primenjivati vojni zakoni. Samo bih u tom pogledu odnosno sudske procedure zahtevao moderniji postupak i više jemstava za pravilnost izvidjenja i presudjivanja tih dela.

Što se tiče načina izvršenja smrtne kazne protivan sam vešanju. Taj način, sam po sebi, pored nesumnjivo utvrdjenih slučajeva mučenja osudjenika, predstavlja i jednu izuzetnu sliku odvratnosti. Brži je i donekle praktičniji način izvršenja smrtne kazne odsecanjem glave (giljotiniranje), ali i on, kao i streljanje (ubijanje iz pušaka) ne otklanja sliku krvoločnosti. Zato svim tim načinima pretpostavljam elektrokuciju (pogubljenje elektricitetom), kao čovečniji način pogubljenja, u koliko ono, po prirodi same stvari, može u opšte to da bude. Ali bih radije u mesto elektrokucije zaveo izvršenje smrtne kazne upotrebom veoma jakih otrova, koji brzo i bez bolova proizvode smrt (n.pr. cijankalijumovom kiselinom sa trenutnim proizvodjenjem smrti, hlороfirmisanje jačom dozom it.d.). Samo ma koji od ovih načina izvršenja smrtnih kazna da se usvoji, trebalo bi u svakom slučaju izbeći ispaštanja osudjenika posle saopštenja da se kazna nad njime ima izvršiti. Zato bi ga trebalo stavljati u stanje besvesnosti neposredno pred pogubljenjem. Savremena društvena kultura to nesumnjivo nalaže.

Isto tako mišljenja sam, da se javnost pogubljenja treba da ograniči. Pogubljenja osudjenika treba obavljati u zatvorenom prostoru (intra muros) u prisustvu najpotrebnijih zvaničnih organa i eventualno lica, koja bi, u interesu naučnih proučavanja, mogla po prethodnom odobrenju vlasti, prisustvovati izvršenju kazne.

Ljub. V. Stefanović,

advokat,

prvi potpredsednik Advokatskog Udruženja.

XXIII.

1. Fiat iustitia, ne pereat mundus, neka se izvrši pravda, da ne bi propalo društvo. Ovaj princip mora da bude osnova svakog krivičnog zakonodavstva. Primenjen na problem smrtne kazne, on zahteva pre svega, da se reši pitanje, da li ima uopšte država pravo, da raspolaže sa životom čoveka na taj način, da mu ga izvršenjem smrtne kazne oduzima. Čovek kao takav nije neki pravni, već fiziološki produkt dvaju čoveka različenog pola. Njega nije ustvarilo niti društvo niti država, pa zato i njegov život ne može služiti kao predmet u javnopravnim ustanovama. Država odriče pravo na život čoveka

samim njegovim roditeljima, t. j. njegovim tvorcima, pa zato kao pravna ustanova ne može sebi prisvojiti ovo pravo, tim manje, što nije u stanju, da čoveku podeli njegov život, odnosno, da mu oduzeti život povрати. Prema tome država iz opštepravnih kao i iz državnopravnih razloga nema prava na život čoveka, usled čega i njena ustanova smrtnе kazne gubi svaki *raison d'être*.

2. Smrtna kazna je ubistvo. Zašto? Prema kaznenom pravu ubistvo se sastoji u uništenju ljudskoga života ili u prouzrokovanju smrti čoveka izvršenom ljudskom radnjom. Definicija ubistva se poklapa sa definicijom izvršene smrtnе kazne, je izvršenje smrtnе kazne nije ništa drugo nego uništenje ljudskog života. Izvršuje smrtnе kazne ostaje dakle ubistvo, pa se ono opravdavalо ma bilo kojim kriminalističkim teorijama. Ono je ubistvo i to u toliko strašnije i u toliko nelogičnije, što ga čini sama država, koja za to krivično delo predviđa i izvršuje kaznu.

3. Pored toga, da li ispunjava smrtna kazna ciljeve kazni uopšte? Kazna u smislu kaznenog prava (vidi: T. Živanović) jeste *zlo*, u kaznenom zakonu predviđeno, koje se izriče od nadležne državne vlasti zbog krivičnog dela i krivca *protivo žrtvica* i koja izdrži od njega lično u *opštem* interesu. Posmatrana sa jednog vrlo važnog, religioznog momenta, koji igra veliku ulogu u pogledu društvenog morala, smrtna kazna odnosno njeno izvršenje ne predstavlja za krivca nikakvo zlo, jer sa toga gledišta smrt nije zlo već odrešenje od svetskih zala i patnji. Osudjeni na smrt se smrću samo oslobodjava jednoga zla i to srazmerno kratkim ispaštanjem, koje je vezano za izvršenje smrtnе kazne. Smrtna kazna ne pogadja krivca ali ona može da pogodi vrlo osetno njegovu ostalu, živu porodicu, jer joj ubija oca ili majku, sina ili ćerku, jer joj otima hranioca, staraoca ili radnog člana. Uperena je ona i protiv društva, jer ga lišava jedne privredne snage, pa i protiv same države, jer joj oduzima jednu odbranbenu silu. Prema tome smrtna kazna nije zlo za samog krivca, ali ona može da bude zlo, za njegovu porodicu, za društvo i državu, pa zato ona nije ni u opštem interesu.

4. Isto tako smrtna kazna ne odgovara uslovima kazne u opšte. Ona nije moralna, jer ubijanjem ona ne leči zločinstva, tim više ona sama upravo vaspitava ka ubistvu. Ona nije čovečna, jer ne gleda na čoveka kao na subjekt, već ga smatra ka objekt, kojemu može da oduzima život. Nadalje ona nije ni deliva ni opozivljiva pa je već radi toga i nepravedna. Za ograničena krivična dela stvara večne posledice. Ali ne samo po svojim krivičnopravnim već i po svojim građanskopravnim posledicama ona nije pra-

vedna, jer oduzima osudjeniku mogućnost da nadoknadi učinjenu štetu.

5. Pojam države kao najviše pravne ustanove isključuje, da bi se ona kod ocenjivanja i presudjivanja krivičnih dela svojih građana rukovodila instinktima lične odmazde i osvete. Ona mora da bude slobodna i uzvišena nad takvim prohtevim, koji imaju svoj izvor u trenutnim ili prelaznim afektima pojedinaca i mase. Tim više država mora osnivati svoje kaznene sankcije na etičkim načelima čovečanstva. Nije kazna sredstvo za sebe, već sredstvo za održavanje pravnog poretka, da se umanje psihičke i društvene posledice zločina te da se kloni činjenje budućih zločina time, da se zločinac učini bezopasnim. Da bi se pak postigao ovaj cilj, kazna mora služiti u prvome redu kao sredstvo za sistematsko vaspitanje i poboljšanje krivaca u preuredjenim kaznenim zavodima.

Ako nećemo, da se čini zlo, onda kao kulturni ljudi ne smemo dozvoliti, da to zlo čini država. Zato je vreme, da se kida sa smrtnom kaznom, jer ona i nije kazna već ubistvo.

6. Naposletku još par reči o zastrašavajućem dejstvu smrtnе kazne. Čovek nosi u sebi dostojanstvo čoveka. Njegov pravni instinkt oseća, da on zaslužuje kaznu za učinjeno krivično delo. Nikad on neće opredeliti svoje radnje iz *straha* pred kaznom, pa bilo to i sama smrtna kazna. Ali jedno drugo sredstvo može da probudi u njemu ovo zastrašivanje, naime osećaj poniženja. Pa da li je zbilja zadaća države, da vaspitava ponizne robove, kukavice, da li nije može biti u njenome interesu, da ima ponosite i junačke građane.

Baš za našu državu, koja je rezultat tolikih i tolikih palih žrtava za njenu slobodu i veličinu, ne bi bilo dostojno, da ponižuje svoje građane sredstvima zastrašivanja. S toga i držim, da nema mesta smrtnoj kazni kod nas, jer otpada njen glavni motiv zastrašivanja.

Dr. Jakov Stefančić
advokat

XXIV.

Društvene, kulturne i moralne prilike moraju svagda biti merilo za ocenjivanje pitanja o nužnosti smrtnе kazne. Što su ove na višem stupnju sve je manja potreba da društvo ovako teškom merom reaguje na izvesne krivične radnje svojih članova. U sredini gde su moralne, društvene i kulturne prilike na visokom stepenu ova reakcija, i u blažoj formi, imaće dejstva i postizavaće svoj cilj.

Ako sa ovog gledišta posmatramo naše prilike biće nam teško da priznamo, ali je istina, da naše društvene, kulturne, a naročito moralne prilike u širokim masama našeg naroda nisu na onom stupnju, gde bi primena smrtnе

kazne bila nepotrebna. Još uvek, naročito u ne-prosvećenijim narodnim slojevima, čovečije radnje bivaju često upravljane najnižim pobudama i instiktima, zbog čega se često i događaju veoma teška, svirepa i opasna krivična dela.

Na ovakve krivične radnje i krivična dela društvo mora reagovati. Da bi se pojedinačne zle volje i instikti obuzdali i naterali da svoje radnje saobrazе pravnom poretku, za izvesna najteža krivična dela potrebno je zadržati i najtežu kaznu. Kao odmazda i sredstvo zastrašivanja smrtna kazna je neophodna mera. Zato sam mišljenja da *smrtnu kaznu treba zadržati u novom kaznenom zakoniku. Ona je potrebna za sledeća krivična dela: ubistvo sa predumišljajem, svirepo i opasno razbojništvo, i izvesne teže zločine protiv sigurnosti države i vojske u ratno doba.*

Što se tiče načina izvršavanja smrtnе kazne mišljenja sam da *treba zadržati i streljanje i vešanje.* Sam način izvršavanja nije indiferentan u pogledu samog cilja ove kazne, a to je, pored odmazde, i dejstvo na publiku u cilju zastrašivanja. U širokim narodnim slojevima, bar kod nas, streljanje se smatra lakšom smrću, i ako u stvari nije; a pored toga objektu streljanja priznaje se izvesni heroizam, dok se na vešanje gleda kao na nešto svirepo, ponižavajuće i sa grozom. Zato sam mišljenja da kod nas treba zadržati oba načina izvršavanja smrtnе kazne, i streljanje i vešanje. Koji će se od ova dva načina upotrebiti u konkretnom slučaju odlučio bi sud, koji osuđuje na ovu kaznu. Kao kriterium za ovo služio bi sudu način i pobude izvršenja krivičnog dela u pitanju. Ako su kod izvršioca dela pobude niže i odvratnije, a način izvršenja dela svirepiji, nečovečiji i ružniji, smrtna kazna bi se imala izvršiti vešanjem, u protivnom streljanjem.

S obzirom na cilj kazne smrtnu kaznu bi trebalo izvršivati *javno.* Slavko A. Marković

advokat

XXV.

Izgleda da se bar danas kaznom, uglavnom, uklanja iz društva svako ono lice koje prekrši

društvene propise. Preko kazne, drugim rečima, društvo se oslobadja ličnosti, za koju ono, u jednom vremenu, smatra da joj smeta.

Jednom kada društvo postigne taj cilj, koji mu je, ponavljam, danas najvažniji, šta ono ima više da zahteva od izvršioca krivičnog dela? Učinilac je sprečen da odstupa nadalje od propisanih društvenih pravila, budući da je podvrgnut naročitom režimu. Zašto bi društvo imalo sada potrebe da uvede i smrtnu kaznu, kao odmazdu za učinjeno delo? Oduzimanjem života krivcu postiže se nešto više nego što se od kazne traži. Zato smrtnu kaznu treba ukinuti.

Posle toga, nije potrebno veliko znanje i iskustvo pa videti, da svaka individua nosi u sebi sažete osobine svojih predaka, koje, kao jedna osobena celina, prolaze kroz život, primajući i ostavljajući utiske na životnom putu. Ako bi se primila ova polazna tačka, po čemu bi onda jedan krivac, koji bi učinio i najjezovitije i najkrvoločnije delo, bio toliko kriv, da mu se oduzme ono što je svakom najmilije: život?

Jedna individua je, prosto uzevši, rezultanta izukršanih fenomena sažetoga „ja“ i svih drugih događaja, i kakav je rezultat tog zapleta takva je i fizionomija te individue.

I kada je individua nešto što je „stvarano“ do kritičnog momenta onda se njoj ne može pripisati, u tolikom stepenu, odgovornost, da bi je trebalo pogubiti. Povredila je društveni poredak, ukloniti je, jer priroda stvari to iziskuje, ali joj društvo ne sme učiniti veliki bol — pogubiti je — jer je društvo prvi i najveći krivac za njene greške.

Neka se zakonodavac i pobornici smrtnе kazne pri odlučivanju u ovom pitanju uvek sete duboke mudrosti narodnih izreka: „robom ikad, grobom nikad“, „dokle ima veka ima i leka“, „mrtvoj glavi leka nema“... i Svetoga pisma: „ko je bez greha, neka se baci prvi kamenom na ovu grešnicu...“

Dušan P. Mišić,
sekretar suda.

КРИТИЧКА РАСМАТРАЊА ОДЛУКА КАСАЦИОНОГ СУДА

ДРАГИЋ Н. СОЛДАТОВИЋ

СУДИЈА КАСАЦИОНОГ СУДА

„Бранич“ у свом 10. и 11. броју, од ове године донео је одлуку Касационог Суда, по саопштењу Јудех-а, да меница не вреди ако на њој није стављен крст уз неписменог трасанта, поред довољног броја сведока.

Ова одлука, и ако је на закону основана,

јасно показује колико су одредбе нашег Трговачког Закона престареле и постале несавремене. И ако је у време издања овог законика, 1860 године, имало разлога једном оваквом наређењу из тач. 5. § 80. Трг. Зак. јер је тада било међу нашим трговцима доста

неписмених, њезин разлог постојања одавно је престао, и велика је потреба, да што пре добијемо један модеран закон о меницама, који ће у свему задовољити потребе друштвеног саобраћаја.

Основаност ове одлуке правда се тиме, што је меница формална исправа. За њу су прописани услови, које мора испуњавати, па да вреди. Нема ли тих услова, онда није меница. И кад се по тач. 5. § 80. Трг. Зак. за неписменог издаваоца тражи и крст поред његовог имена, поред сведока, онда, кад тај знак недостаје, меница нема свих потребних услова, па и не вреди.

Истина, сваки потпис на меници преставља самосталан уговор, засебну обвезу, али то правило вреди под претпоставком да је меница састављена онако како закон предвиђа. Другим речима, прво је потребно, да је меница у свему написана, као што предвиђа § 80. Трг. Зак. па да вреди као менични уговор, и онда тек може бити речи о самосталној обвези њезиних потписника.

Ова је одлука сагласна и с мишљењем наших теоретичара Меничног Права,* а и с ранијом праксом нашег Касационог Суда.**

Као што се види, постоји разлика између обвезе неписменог дужника по облигацији и обвезе неписменог трасанта и акцептанта по меници. Облигација неписменог дужника, за суму где сведоци не могу бити доказ, вреди тек кад је Суд или друга надлежна власт потврди, а међутим код менице у сличним случајевима не тражи се та потврда власти.

Доста велику забуну при оцени вредности неписменог трасанта на меници ствара одредба § 92. Трг. Зак. у којој се за важност обвезе неписменог акцептанта, поред сведока не тражи крст, и ако ту не би требало да буде разлике.

Услед ових различитих наређења за неписменог издаваоца и неписменог акцептанта у тач. 5. § 80 и § 92 ист. зак. Касациони Суд је раније доносио и неједнаке одлуке. Некад није тражио за неписменог издаваоца и знак крста и ако то у закону изриком пише, само за то, што се не тражи знак крста као услов за важност обвезе неписменог акцептанта. А некад је опет за неписменог акцептанта тражио знак крста, па да његова обвеза вреди, и ако то § 92. Трг. Закона не

предвиђа, само за то, што се то тражи као услов за неписменог издаваоца. А некад опет обе ове одредбе примењивао је онако, како је у њима изриком предвиђено, т. ј. за важност обвезе неписменог издаваоца тражио је крст, а за неписменог акцептанта; није. Ово се јасно види из одлука Касац. Суда, штампаних уз одговарајуће прописе издања Трг. Законика од Г. Др. Гојка Никетића.

Саопштена одлука Јудех-а показује мишљење данашњег Касационог Суда. Истоветна одлука постоји и од 24. септембра 1925 год. под Бр. 8196. одштампана у књизи „Судска Пракса у 1925 години“ од Г. Срб Ковачевића стр. 351. те се може узети да је ово стална пракса данашњег Касац. Суда.

Што се тиче обвезе неписменог акцептанта данашњи Касациони Суд одлуком у свом II. одељењу од 20. августа 1927. Бр. 8415 и одлуком у III. одељењу од 12 новембра 1927 Бр. 11581 утврдио је, истина већином гласова, а не једногласно, да за важност обвезе неписменог акцептанта, није потребан и знак крста, јер се по мишљењу већине тај услов у § 92. Трг. Зак. као одредби, што говори о неписменом акцептанту, не тражи, мада пак. Сп. Радојичић у својем делу „Основи Трговачког Права“ на страни 259 вели, да је само простом омашком законодавчевом изостављено у § 92. Трг. Зак. да се за важност обвезе неписменог акцептанта крст не тражи, а на овим разлозима мањина у главном оснива своје гледиште.

Ради потпуности потребно је овде напоменути још једно гледиште, које има својих следбеника, а то је, да сам суд не треба по службеној дужности да се упушта у оцену да ли је уредна обвеза једног потписника на меници, пре него што интересована лица недостатке не истакну, јер је то слично застарелости, која се не узима у вид, пре него што се њоме интересовано лице не брани. Отуда и овде, по овом мишљењу, сам суд не би требао да се упушта по службеној дужности, да ли је пуноважна обвеза издаваоца, за то што уз његов потпис нема крста, а он је неписмен, кад се он сам не брани тиме, и можда ће признати своју обвезу поред тог недостатка. Држимо да је ово мишљење неоправдано Суд увек мора по службеној дужности да мотри да ли су на меници, по којој односе расправља, све форме испуњене, што их је закон предвидео, јер је меница као што рекосмо формална исправа, а дужност суда да мотри јесу ли сви услови испуњени, јавног је карактера.

У осталом у овом случају издавалац менице, при доношењу забране и нема могућности да се изјашњава, јер се и не тужи,

* Види: од Андре Ђорђевића Менично Право II изд. стр. 111; од Ст. Радојичића Основи Трг. Права изд. IV. стр. 221; од г. Ђ. Б. Несторовића Менично Право страна 57 и од Мил. Т. Туцаковића Менично Право страна 64.

** Види Нову Збирку одлука Касационог Суда од Ст. Максимовића изд. III стр. 152.

нити се од њега тражи наплата забраном. Чак кад би доцније и било накнадног његовог признања потписа на меници и дуга по истој, то његово признање не би било меничног карактера, већ грађанског, те се не би ценило по Трг. Зак. и прописима о меници, већ по Законнику о Грађ. Суд. Поступку.

По чл. 98. новог предлога Мен. Законика, што је поднет Народној Скупштини, неписмено лице, или лице иначе писмено, али које моментално није у стању писати, даје меничне изјаве рукознаком овереним од Суда или јавног бележника на самој меници или алонжу њезином.

Чиниоци, који врши оверавање, потврђује: да лично, или преко сведока, познаје лице које даје меничну изјаву; даље да је дотичном лицу прочитана менична изјава и да је оно изјавило, да то одговара његовој вољи. Ту изјаву чиниоци снабдева службеним бројем, печатом и својим потписом.

Дакле по новом предлогу Меничног Закона исти се услови траже за важност обвезе неписменог дужника на меници, као и за важност обвезе неписменог дужника по облигацији, а то је очевидно сигурније и боље.

Овај број „Бранич“-а, по мом саопштењу, доноси одлуку Касационог Суда: да код уговора о промени не може бити пречег права куповине.

И ми налазимо да је таква одлука у основи правилна, као што су сви судови узели, али ипак налазимо, да је овај спор што га саопштисмо, пре времена завршен, расправљен и ако није довољно ислеђен. противно § 166 Грађ. Суд. Пост.

Код уговора о промени, о којима говори наш Грађански Законик у гл. XXIII. заиста не може бити примене одредаба о пречем праву куповине, о којима је реч у гл. XXIV истог Закона, Али у § 643 Грађ. Зак. из главе, која говори о куповини и продаји, изриком стоји: „ако се ствар једна тако продаје, да осем новаца још и ствар друга се да, онда је овај уговор смешан од промене и продаје. Ако је већа вредност ствари него новаца, онда је промена, ако ли је већа или једнака вредност новца, онда је продаја и куповина“.

Дакле промена са придом у новцу може по закону претстављати и уговор о промени и уговор о куповини и продаји, све зависи од величине прида. И разуме се, ако претставља уговор куповине и продаје, онда ту може бити и примене одредаба о законској првенственој куповини, у противном не може.

За то, по нашем мишљењу, Касациони Суд није требао овакву пресуду Апелационог Суда одобравати, већ је требао поништити и наредити да се извиди: признањем парничара, а по потреби и вештака, да ли је дати прид у новцу раван, већи или мањи од размењених имања; или ако је то извиђено, онда да овај уговор цени и по реченом § 643. Грађ. Зак. и утврди: је ли овде уговор о промени или је о куповини и продаји, пошто је то од утицаја за службено тражење, као што напред наведосмо.

У овом смислу, као што изложисмо, ово питање расправља и наш теоретичар Грађанског Права Г. Д-р Живојин Перић, професор Универзитета, у својој књизи „О уговору о продаји и куповини св. III. стр. 228 и ко жели више разлога о овом питању може их наћи у поменутој расправи.

СИРОМАШКО ПРАВО

ВОЈ. М. ВУЈАНАЦ

АДВОКАТ

Адвокатура је не само значајна правна већ тако исто и значајна друштвена установа. И као једна и као друга, она је племенита професија. Као правна установа племенита је за то, што се њеном помоћи лакше и брже долази до праве истине, до праведног решења спорних питања, што је неопходно за углед правосуђа; — као социјална племенита је за то што јој је циљ да отклони или бар ублажи горку људску судбину. Њену помоћ требају и богати и сиромашни, а помоћи пак сиромашнога у одбрани његових

легитимних интереса пред судом, помоћи га свесрдно и без икаквог материјалног интересовања, племенито је. Тако радити значи остваривати идеју друштвене солидарности. Ту идеју прихватили су још адвокати из давних времена и она вечно живи и живеће. На тој идеји друштвене солидарности заснована је дужност давања правне помоћи сиромашнима, а на тој су дужности људски закони саградили сиромашко право т. ј. право на бесплатну правну помоћ. И ако је тако, ипак закони нису основ сиромашког права. Основ

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

тога права је осећање друштвене солидарности и, кад тога осећања не би било, законске одредбе о сиромашком праву биле би мртво слово. Сиромашко право је, дакле, мање законска дужност а више једна од племенитих страна адвокатуре.

Сиромашко право на тој основи схваћено, опште је прихваћено и ван дискусије. Оно што нас овде може заинтересовати јесте само питање: како је то право законима регулисано?

Сиромашко право признавала је још стара, римска цивилизација. Слободан римски грађанин сматрао је за своју дужност грађанску да и на суду штити своје потчињене људе. Временом и услед нарочитог развоја ондашњих друштвених прилика, то осећање дужности ослабило је. Тада је претор узимао на себе бригу да потчињенима и сиромашнима који би остали без патроне заштите, сам одреди адвоката, па је и у своме едикту говорио: „Si non habebunt advocatum, ego dabo“. Доцније су и државни закони статуирали сиромашко право и штитили га, чак и строгим санкцијама на пр. искључењем адвоката из адвокатског реда.

Ову установу римског права наследило је и модерно право, а прихватиле и адвокатске корпорације (коморе, удружења), па је прихватају и данас. Тако на пр. неке установљавају такозване сиромашке дане у које се дају бесплатни правни савети сиромашном свету; друге ту дужност распоређују равномерно на своје чланове; треће одређују по једног свог члана за сталног заступника сиромашних и т. сл. — не чинећи то по сили законских наређења већ из осећања друштвене солидарности.

Закони нашега времена у разним државама нормирају сиромашко право, али се баш не слажу кад је реч о обиму његовом. У том погледу постоје нека размимоилажења те различити системи.

По једноме систему — француском, а ако не грешимо и аустриском — адвокат је дужан заступати сиромашне пред судом без икакве награде. Он награду не сме примити макар му је заинтересовани и понудио.

Друго се гледиште формирало у Белгији, по коме је адвокат дужан примити се заступања сиромашних пред судом, али по коме, награду коју би му заинтересовани понудио, може примити.

Треће је схватање у Немачкој, јер по овоме, ако заступано сиромашно лице дође доцније до иметка, дужно је дати своме заступнику пристојну награду.

Могло би се рећи да постоји и четврти

систем — швајцарски — по коме заступника сиромашних хонорише држава.

Систем француски, како видимо, идеалан је јер искључује награду, док немачки на пр. то не чини већ ову прима ипак под означеним условом. Основа француског система је само идеја друштвене солидарности, док је основа немачког још и правни принцип, да се не треба богатити туђим трудом. И као што се са чисто друштвеног гледишта потпуно оправдава систем француски, тако се исто са тог и још и са правног гледишта даје бранити и систем немачки.

Нама Словенима, благонаклоност и душевност према ближњем а нарочито према сиромашнима, карактерна је црта расе. Ми смо увек радо прихватили установу сиромашког права, па га је статуирао и наш адвокатски закон у свом § 26. који гласи:

„Правозаступник је дужан у кривичним предметима (§ 10. Крив. Суд. Пост.), по одредби суда примити се да брани кривца, разуме се са наградом, ако је кривац у стању платити (§ 334. Крив. Суд. Пост.).

Он је дужан примити се да брани масу по одредби суда, а исто тако, по наређењу суда, мора се примити и да бесплатно заступа парницу код суда сваког лица које би принело влашћу потврђено сведочанство убожества. Но ако би такво лице парницу добило, или би доцније до каквог имања дошло, дужно је награду браниоцу платити“.

Из овога прописа даје се констатовати:

1. да је адвокат дужан пружити сиромашнима бесплатну правну помоћ и у кривичним и у грађанским стварима, и
2. да је та правна помоћ у кривичним стварима потпуно бесплатна, док је у грађанским заступани дужан дати пристојну награду „ако би доцније дошао до каквог имања“.

Из овога се пак даје закључити да је наш адвокатски закон у погледу на кривичне ствари примио француски систем, а да је у погледу на грађанске прихватио немачки систем.

Што се тиче наше судске праксе, она је такође прихватила сиромашко право кад су у питању кривично-правни интереси, док је врло редак случај да се у грађанској парници даје заступник сиромашном лицу. Па и у кривичним споровима судови се више обраћају на судско особље него на адвокате. Оваква судска пракса има своју добру и своју рђаву страну. Добра јој је страна у томе што се судским чиновницима даје могућност праксе и припремање за адвокатску говорницу; рђава јој је страна у томе, што

ће се млади и неискусни судски чиновник кад кад срести у спору са каквим еминентним правником адвокатом, те можда неће бити у стању, и крај најбоље воље, помоћи сиромашнога у довољној мери.

И наш садањи пројекат адвокатског закона који је већ пред законодавним телом, обезбеђује сиромашнима право на бесплатну правну помоћ, како у кривичним тако и у грађанским споровима — §§ 22. и 23., само је сад усвојио један систем на место ранија два и то систем немачки, јер по § 27. став 7. „ако странка дође до могућности да плати, заступник сиромашних има право захтевати од ње награду“.

По § 36. ова дужност заступања сиромашних пада не само на адвоката већ и на адвокатског приправника.

Али, кад је већ реч о законском норми-

рању сиромашког права, скреће нам пажњу став 1. § 26. Прој. који вели: „У расправама пред судовима, властима и корпорацијама, адвоката може заменити адвокатски приправник, који је код њега у вежби, а који се има легитимисати уверењем Одбора Адв. Коморе“.

Питање је сад, да ли адвоката и као заступника сиромашних може заменити његов приправник?

Мислимо да то не би могло да буде, јер није у складу са духом закона, а сем тога могло би се десити да дужност заступања сиромашних не падне на адвокатски ред већ на ред адвокатских приправника, а то значи и у стручном и у материјалном погледу на ред слабијих. И, кад је реч о закону, не би била грешка прецизирати одредбу § 26-ог у наведеном смислу, тек потпуности ради.

СЕОСКЕ СКУПШТИНЕ И СЕОСКИ СОВЈЕТИ

— РЕЦЕНЗИЈЕ ИЗ СОВЈЕТСКОГ ЈАВНО-ПРАВНОГ ЗАКОНОДАВСТВА —

АПОЛОН ЕРОПКИН

Декрети совјетске владе од 14. марта и 24. августа 1927. год. регулишу особито важне стране живота сеоског сталежа у Совјетској Русији: о општим зборовима и о самоуправи сеоског сталежа.

Како је познато, сеоски сталеж у Русији од најстаријих времена користио се правом самоуправе: сеоски зборови решавали су питања не само газдинског опстанка и интереса, већ и чисто државног, административног поретка; тако, напр., по решењу сеоског збора члан сеоске општине могао је бити послат на насеље у Сибир; тако исто могао је бити примљен опет у општину по издржању казне на робији или у Сибиру.

Сеоски зборови решавали су питања о преједи општинске земље (передел); о већем или мањем учешћу појединих домаћина у општинској земљи; о породичним раздруживањима (раздел), при чему је збор одређивао, какво имање припада коме члану породице и на који начин.

Напоследку највећа прерогатива сеоских зборова била је разрез земаљских пореза између појединих земљорадничких домаћина. Закон није стешњавао општину у тим односима и она је имала право узети основу за тај разрез по својему нахођењу, само подједнако за све чланове општине: напр. размер удела земље, број радника у породици, број потрошача хране, број стоке и т. д.

Све те прерогативе сеоске општине оснивале су се на начину општинског земљишта и одговорности чланова исте општине једнога за другог, тако да држава није сматрала за нужно да се меша у унутрашњи живот сеоске општине, ако је она савесно испуњавала своје објезе према држави.

Појмљиво је, да су све сеоске и општинске дужности биле изборне. Држави је припадао само општи надзор над радом и управом општинских власти.

Али са појавом совјетске власти положај се силно изменио: као што је познато, совјетски систем државне комунистичке управе састоји се у томе, да комунистички совјети управљају помоћу концентрисаних кругова: у центру је „Совнарком“, совјет народних комесара; затим совјети појединих република; па — обласни совјет, губерњски, срески, волостни и сеоски. Сви ти концентрисани совјети и ако се сматрају као изборни од рода, у суштини су одређени члановима — протекционашима комунистичке странке. А како је странка у сравању са масом руског народа, као језгра, сасвим мала и потчињена гвозденој дисциплини, као опричници цара Ивана Грозног, то је јасно да су ови избори само инсценирана комедија, где руски народ игра пасивну улогу гледаоца.

Такви су протекционаши и сеоски совјети, стављеници комунистичке странке на селима.

ЮРИДИЧЕСКИЙ ВЕСТНИК

Они уопште нису израз и представници праве сеоске општине и увек су били туђи, наметнути људи. Они нису знали најглавније услове газдинског живота те општине и њихова брига и пажња била је управљена сасвим на другу страну: на страну политичке пропаганде комунистичких идеја.

Уосталом обичан газдински живот сеоског народа, на огромном простору руске степе и шума, развија се својим обичним начином. Њега није било могуће утиснути у комунистички јарам. Напротив комунистичка управа устукла је пред његовим потребама и под његовим притиском.

Резултат тога уступка је сов. декрет од 14. марта 1927. год. о сеоским зборовима. Наравно правила су та врло далеко од пређашње потпуне слободе сеоских зборава. Али ипак се тиме признаје извесна самоуправа народа изван зависности од сеоских совјета.

Ипак сеоски совјети су дужни сазвати збор после 2 месеца или и после 3 месеца лети, за време летњих радова. А може се уопште сазивати према потреби, ако то тражи $\frac{1}{5}$ чланова села. Кворум збора је четврт чланова сеоског насеља општине. Позив на збор оглашава се зараније. Питања се решавају простом већином, Руководи збором председништво, које збор изабере, Општа контрола за рад збора поверава се сеоском совјету, који може зауставити решење збора, ако се учини што незаконито или *нецелисходно*. И то му је лакше учинити, јер сеоски совјет остаје и по новим правилима извршилац решења сеоског збора.

На тај начин добија се некакав поп sens, да је извршни орган у исто време и контролни. Тиме се силно ограничава независност сеоских зборава.

Још веће је ограничење уведено у области

самоуправе сеоског народа по декрету 24. августа 1927. године. По тим правилима на сеоске зборове пуштају се само она лица, која имају права избора; али тим правом се не користе сви имућни кућевласници. Међутим уведени зборови без њиховог учешћа важе и за њих, јер се и они уврћују у категорију платезника пореза, одређених у њиховом одсуству.

То је чисто комунистичка црта декрета: право гласа допушта се „комбеду“, т. ј. комитету сиротних, који одређује суму пореза и за себе и за друге, богатије домаћине, који су без права гласа баш за то што су они имућнији.

Закон допушта „комбеду“ одређивање порезне квоте, али детаљан разрез међу поједине платезнике он оставља сеоском совјету, т. ј. своје комунистичком органу, с тим да за богатије домаћине одреди и већу суму пореза. Сав тај разрез шаље се за контролу општинском совјету.

Као што видимо, под притиском живота совјетска управа до некога степена попустила је комунистичком систему управљања у корист самоуправе сеоског народа, истина са знатним ограничењем у смислу контроле са применом комунистичког принципа одређивања порезног терета, подижући у први ред „комбед“: њему припада право одређивања пореза на рачун имућног сталежа, који се сматра као парије, којем је одузето право гласа.

У ствари то није самоуправа народа, већ диктатура пролетаријата.

Али ипак је бреша проломљена у совјетском систему. Сеоски сталеж је добио за себе исконску форму управе зборовима (мир). Постепено добиће и више, јер је сељак остао веран традицијама.

ДАВАЊЕМ МЕНИЦЕ ЗА ДУГ, НЕ ВРШИ СЕ ПРЕНОВ ДУГА

СИМА АЛКАЛАЈ

АДВОКАТ

Пре извесног времена на рочишту за распоред новца по једној стец. маси код Београдског Трговачког Суда, појавио се овакав случај: сопственик зграде у којој је била радња стец. дужника пријавио је у стец. масу своје потраживање за дужну закупнину од времена пре стечаја и тражио је да му се та закупнина првенствено исплати с обзиром на § 686. гр. зак. За доказ своје

тражбине уз пријаву поднео је акцепт дужников за износ дужне закупнине.

Присутни повериоци — већином адвокати — нису могли да се сложе око тога да ли треба сопственику зграде признати првенство у наплати или не. Једни су заступали мишљење да је дуг од закупнине преновљен датим меничним акцептом дужника, и да се према томе не може признати првенствено

Пошто поверилац не потражује више дуг од закупнине, већ дуг из менице. Други су опет били мишљења да дужник дајући свој акцепт за дуг није извршио пренов тог дуга, чији је основ остао исти и да према томе поверилац има право првенствене наплате.

У прилог мишљења које сам бранио, да меница дата за дуг, не пренавља дуг, већ само олакшава наплату истог навешћу овде мишљења о томе питању познатих правних аутора.

Пошто су наши законски прописи о меници већином само превод одговарајућих француских законских прописа, без сумње да је за нас најмеродавније мишљење Француских аутора, а ево шта о питању које овде третирамо веле Ch. Lyon Caen и L. Renault у њиховом *Traité de Droit Commercial IV*. Томе 6 издање на страни 78.

„У случају који је доста чест, да је сопственик менице поверилац издаваоца, да ли потраживање које он на основу менице прибавља према издаваоцу и трасанту акцептанту замењује његово раније потраживање, тако да се онс има сматрати као угашено преновом, или он само добија једну могућност више да искористи своје потраживање, које ипак остаје у снази? Ово питање има велики практичан интерес са више хипотеза: Петар поверилац Павлов за имање продато уговором закљученим код нотара добија за продајну цену менице повучене од Жана у његову корист.*) Ако је потраживање које потиче од продаје угашено преновом, онда престају и привилегија и право раскинућа, и извршни титилус и 30. годишња застарелост, а остају једино права која потичу из менице. Саобразно правилу чл. 1273. code civil-а (одговара нашем § 847. гр. зак.) који важи у трговачким стварима овде у принципу треба одбацити идеју о новацији; ништа не показује намеру повериоца да хоће да се одрекне сигурности које му припадају; он је једино примио начин исплате који може бити користан и њему и дужнику, али се он није одрекао за случај неплаћања права која је имао пре издавања менице. У том смислу каже се, да поверилац пристаје да прими трговачки папир за исплату свог потраживања само под условом наплате. У осталом овде нема ничег неприкосновеног и околности могу указати на супротну вољу: на пример поверилац примајући меницу дао је признаницу за своју првобитну тражбину;

*) Исти интерес постоји за случај да су менице примљене за исплату закупнине обзиром на привилегију закуподавчеву по чл. 2102. т. 1. code civil. (примедба пишчева).

у таквом случају он се је одрекао прве тражбине и задржао је права из менице.

У примедби, ови аутори наводе, да је већ Casaregis рекао, да се меница *semper intelligentur datae pro solvendo et non pro soluto*. Поред тога наводе већи број писаца и одлука француских судова у истом смислу.

И ако је концепција Немаца о меници различита од француске о овом питању немачки аутори пишу у истом духу као и француски.

Konrad Cosack у *Lehrbuch des Handelsrechtes 7* издање на страни 289. пише:

„1. Већ раније више пута споменули смо да се меница даје „за дуг“: давалац менице обећава у меничној форми, давање које и иначе дугује и без ове потврде у меничној форми. Према томе у овом случају вредност менице за повериоца не лежи у томе што му је обећано ново давање, већ што једно давање, које би могао и иначе да потражује сада може да потражује на згоднији, простији и сигурнији начин. Нарочито ако дужник не изда само свој сопствени акцепт, већ ако од другог лица акцептирану и на њега пренету меницу на његовог повериоца даље пренесе, он повериоцу доводи још гомилу садужника, у неку руку као јемце, а који ипак много строжије одговарају но јемци.

2. Давање менице за дуг врши се редовно за наплату*) Према томе не сматра се да је поверилац пријемом менице исплаћен, већ има тек да се наплати утеривањем менице. Зато он мора да сачека рок менице, да меницу акцептанту и адресантима за част благовремено презентира и евентуално да је протестира због неисплате и најзад да дужнику благовремено неисплату менице саопшти, тако да овај исту може да исплати пре но што његова поверилачка права из менице застаре. Ако поверилац пропусти једну од ових мера, онда према прописима меничног права не гаси се само његово потраживање по меници, већ и његово старо потраживање; но остаје му право приговора да пропуштање менично-правних форми и рокова није последица његове грешке. Ако напротив поверилац одржи форме и рокове, онда он по том може да тражи испуњење његове старе тражбине, и није дужан прво да тужбом тражи наплату менице.

Ако је у исплату дужник дао само свој акцепт, онда разуме се да поверилац може одмах по истеку меничног рока да тражи испуњење старе обавезе, и није дужан да прво изиште протест због неисплате. а вра-

*) Курзив је пишчев.

ћање на стару тражбину дозвољено му је и онда, ако је допустио, да права из менице застаре“.

Код аустријанаца мишљење је исто. У Dr. Josef Friedländer: Wechselordnung Wien 1897 уз чл. 83. мен. зак. на страни 81. наводе се одлуке највишег аустријског суда:

„1. Прихват менице сам по себи не пренавља дуг за који је меница примљена“.

„Исто тако ни давање односно примање од трећег лица примљене менице“.

„Исто тако ни пренос менице“.

„2. Ако је менична важност менице дате само за наплату дуга угашена, онда повери-

лац нудећи меницу, има право да тражи испуњење првобитне тражбине“.

Из напред наведених текстова сматрамо, да је сасвим јасно, да и правна литература и судске одлуке стоје на гледишту, да се давањем менице за дуг, тај дуг не пренавља, и да све до исплате, било менице, било првобитне тражбине, поверилац и поред менице има све евентуалне сигурности и привилегије које му даје првобитна тражбина.

На крају да напоменемо да по питању новације и наши правни писци и наш Касациони Суд, у колико су нам одлуке по овом питању познате, стоје на гледишту овде цитираних аутора.

СУДСКА И АДМИНИСТРАТИВНА ПРАКСА

Противно садржини менице, не може се главна заклетва нудити.

По тужби Р. првостепени суд осуди по кратком поступку Б., да му плати 100.000 дин. дуга по меници, 6% интереса од прошлог рока до наплате и да му накнади таксу и трошкове, али по тражењу дужника, суд је задржао ово решење од извршења, са разлога у њему изнетих, и одредио је редовно суђење.

У спору је дужник Б. изјавио: да је ова меница издата једино за покриће евентуалне штете у ортаклуку — шумском предузећу, што су га тужилац, он тужени и још К. и С. водили. Вредност примљена по меници није у готову новцу, већ у пречишћеном односу, рачуну овог шумског посла, што се види из самог преноса издаваоца менице К., на кога се у заштиту позива.

(Меница је с протеклим роком од три месеца, вучена на сопствену наредбу, за суму 100.000 дин. Вредност примљена у готову. На њој је издавалац К. а акцептант Б. На полеђини је исте овакав пренос: „Платите по наредби Р. (тужиоца). Вредност примљена у пречишћеном рачуну шумског посла, без даље моје одговорности по овој меници — датум — К. Н. о. р.“. Испод овог преноса је потпис повериоца Р.).

За доказ својих навода дужник Б. поднео је даље писмено, што му га је К. упутио и које гласи:

„Овим вам изјављујем да по меници од 100.000 дин. којој је рок 15. септембар 1924. год. а по којој сам ставио прибелешку на ваше имање, по решењу Првостепеног Суда, и која је претворена у интабулацију, данас не дугујете мени лично, већ смо ту меницу

ви и ја потписали за рачун ортакчког посла, који у ортаклуку са Р. и С. радимо у сечи шуме. Ову суму ви сте оставили као дужник за покриће могуће штете у ортакчком послу, ако се иста при разортачењу покаже. — 16. новем. 1924. год. К. Н. с. р.“.

Осем тога, тужени Б. је понудио повериоцу Р. главну заклетву на околност: да између тужиоца Р., заштитника К., А. и С. не постоји уговор о ортаклуку за експлоатацију шуме и да тужени Б. по овом уговору, спорну меницу од 100.000 дин. није издао ортаклуку за покриће евентуалне штете која би на његов део пала, ако би се штета показала по ликвидацији овога ортаклука.

Позвани у заштиту К. примио је се заштите и признао све наводе туженог Б. као истините.

Поверилац Р. одговорио је: да главној заклетви нема места, јер се нуди у туђем делу и противна је меници. Ако суд ипак нађе да јој има места, он је прима.

Првостепени Суд по оцени свих навода и доказа нађе, да поднета меница има сва својства вучене уредне менице из § 80. Трг. Зак. и за то се дужник тужени Б. има осудити да суму по њој плати повериоцу и накнади му интерес, таксу и трошкове.

Приговор туженог Б. и заштитника К., да ова меница није од узетог готовог новца, већ да је дата као супергаранција за покриће евентуалне штете, која би пала на Б. као ортака у шумском предузећу, остао је недоказан, а противи се самом садржају менице.

Горњи наводи не виде се из преноса на меници, нити из писмена, што га је К. упутио Б. То писмено може служити само као доказ о постојању извесних односа између индо-

санта К. и акцептанта Б., које само њих двојицу може везивати, а никако и индосатара Р., који је према Б. стекао оригинално право онако, како из менице проистиче и како се Б. у меници обвезао. Приговоре, што би их дужник — тужени Б., према К. могао истицати, не може их истицати према индосатару Р., јер се Б., као акцептант, својим потписом обвезао не само према преносицу К., већ и према сваком доцнијем притежиоцу менице по §§ 90., 140. и 141. Трг. Зак. као непосредан уговорач онако, како му обвеза у меници гласи, а доцнији притежаоци менице нису дужни да воде рачуна о приватним уговорима између ранијих индосаната и дужника.

Најзад, понуђеној главној заклетви нема места према §§ 263., 282. и 284. Грађ. Суд. Пост. јер се нуди противно уредној писменој исправи и у туђем делу.

Са ових разлога Првостепени Суд осуди туженог Б. на плаћење главног дуга и споредних тражбина.

Услед незадовољства туженог Б. Београд. Апелац. Суд нађе, да ова пресуда не одговара закону са разлога:

Не стоји навод Првостепеног Суда да је главна заклетва изнета и понуђена против писмене исправе и у туђем делу. Тужени Б. није одрицао, нити данас одриче да је издао меницу по којој Р. тражи осуду, већ је само истакао да та меница није ефективна, и да он по истој није примио новац, већ да је њу издао као гаранцију за покриће евентуалне штете у ортаклуку шумског предузећа, који су ортаклук сачињавали поред њега, Р., К. још А. и С.

Па како тужилац Р. није признао ове наводе, то је Б. о томе понудио главну заклетву, те отуда овој заклетви има места по §§ 263., 282. и 284. Грађ. Суд. Пост. јер се од стране туженог и заштитника истиче постојање ортаклука, кога је члан био и тужени Р. За то се и не може узети да тужиоц Р. и тужени Б. нису у свом делу у погледу околности, за коју је главна клетва изнета.

Међу тим околност, на коју се главна заклетва нуди, од решавајуће је вредности, по налажењу Апелационог Суда прво, за то што се из преноса на меници види, да је преносилац К. навео, да је вредност примио у пречишћеном рачуну шумског посла, што значи, да је тај шумски посао постојао, на који се тужени Б. позива у одређивању значаја исте менице; и друго, за то, што се контра писменом К. тврди, да је меница издата од туженог Б. као ортака у шумском предузећу као гаранција за могућу штету, ако би наступила из ортаклука. Ово контра

писмено тужилац не одриче, већ само наводи да је без вредности.

Са ових разлога Београдски Апелац. Суд пресуди да се тужилац Р. закуне, да између њега, К., А., С. и туженог Б. није постојао уговор о ортаклуку за експлоатацију шуме и да тужени Б. по овом уговору, није издао ортацима за покриће евентуалне штете, која би на његов део пала, спорну меницу, од 100.000 дин. ако би се ова штета по ликвидацији посла показала, па ако је положи, онда да тужена плати спорни дуг са интересом и трошковима, а ако је не положи, онда да се од тражења одбије и плати туженоме трошкове.

По жалби тужиоца Р. Касациони Суд ову пресуду поништи, налазећи да не одговара закону са разлога:

Погрешни су разлози Апелационог Суда да у овом случају има места главној заклетви на изнету околност у ожалбеној пресуди, кад је та заклетва изнета и понуђена против писмене исправе — менице, противно јасном наређењу § 282. Грађ. Суд. Пост. јер меница гласи да је издата за вредност примљену у готову, и иста има форму вучене менице на сопствену наредбу, према чему, тужени Б., као акцептант на истој не може иносити главну заклетву и њоме доказивати да је спорну меницу од 100.000 дин. издао ортацима, као кауцију за покриће евентуалне штете, која би пала на његов део из уговора о ортаклуку, кад на тој меници нема ознаке, да је иста кауциона.

Београдски Апелациони Суд није усвојио ове примедбе, већ је остао при својој пресуди и дао прстивразлоге у којима је између осталог у главном изнео, да се заклетва не нуди противно садржини менице. Меница се њоме неће да негира, већ се њоме хоће да утврди порекло њено. Осем тога, овде је, вели Апелациони Суд, у питању карактеристика менице, као једног трговачког посла, те је допуштена употреба свих доказних средстава за одређивање њеног значаја у појављеном спорном односу између парничних страна.

Општа седница Касационог Суда 12. јануара ове 1928. године под Бр.: 81. усвоји примедбе свог трећег одељења, а одбаци противразлоге већином гласова.

Драгић Н. Солдатовић
судија Касац. Суда

Код уговора о промени не може бити пречег права куповине.

Тужиља Т. у својој тужби претставила је, да је њен рођени брат Д. продао Љ. браник за 4000 дин. а није претходно њу, као нај-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ближег сродника и јединог свог наследника, која има првенствено право куповине, понудио, па је за то положила куповну цену и тужила брата Д., као продавца, и Љ. као купца, тражећи да суд пресуди, да она има прече право куповине овог непокретног имања од Љ. и да јој се исто имање уступи а цена у 4000 дин. Љ. преда.

Тужени признао је све наводе тужиљине у одговору и одобрава, да јој суд досуди првенствено право куповине.

Међутим тужени Љ., као купац, одговорио је, да је он са продавцем Д. направио уговор о размени, јер је заиста од Д. примио поменути браник, о коме је реч у тужби, али је Д. за исти у размену дао једну своју њиву, чије је границе описао и још прида 2000 круна, одмах при свршеној погодби и 2000 дин. доцније, а код оваквих уговора не може бити речи о пречем праву куповине.

Осим тога, тужени Љ. истакао је, да је продавац Д. повео код истог суда спор против њега за уништај овог уговора о трампи, што се види из одвојених акта, приложених уз овај спор о пречем праву куповине, и с погледом на дан те тужбе за уништај овог уговора, тужиља је задоцнила за подизање своје тужбе за пречу куповину па је за то молио да је суд одбије од тужбеног тражења, као неумесног.

Првостепени Суд у разлозима своје пресуде нађе: да је размена спорног браника Д. за земљу и прид Љ. по уговору заиста извршена; да је тужени Д. 13. септембра 1921. године, пред истим судом тужбом против Љ. подигао и тражио уништај овог уговора; и да је тужиља тужбу своју за првенствено право куповине поднела 26. септембра 1922. године противно § 673. Грађ. Зак. јер је за овакве тужбе остављен рок од месец дана.

Дакле, пречег права куповине може бити само код уговора куповине и продаје. Међутим, из тужбе туженог Д., у уговореним актима за раскид уговора, види се, да он с туженим Љ. није закључио уговор продаје и куповине, већ уговор о трампи, јер је тужени Љ. браник уступио за другу његову земљу и прид у новцу — § 632. и 633. Грађ. Зак.

Са ова два разлога Првостепени Суд тужиљу одбије од њеног тражења као неумесног, а по незадовољству тужиље, Беогр. Апел. Суд нађе да је пресуда Првостепеног Суда правилна и на закону основана, да је треба одобрити, само не стоји разлог Првостепеног Суда, да је тужиља предајући своју тужбу за прече право куповине суду 26. септембра 1922. год. исту неблаговремено поднела, после рока од 30 дана, узи-

мајући да јој рок почиње тећи од 13. септембра 1921. год. кога је дана тужени Д. подигао своју тужбу против Љ., због поништаја уговора о трампи спорног имања, јер та тужба заснива спор само између њих двојице и не веже трећа лица, па ни тужиљу Т., јер тај моменат кад је заснован спор између Д. и Љ. за раскид уговора, није ни морао бити познат тужиљи.

За тим је Апелациони суд допунио и други разлог Првостепеног Суда, налазећи да је тужени Д. у својој тужби и допуни исте, што се налазе у одвојеним актима, признао да је с Љ. заиста закључио уговор о трампи спорног имања, а не уговор о куповини и продаји.

С тога је Беогр. Апел. Суд са овом изменом и допуном разлога одобрио првостепену пресуду и по жалби тужиље Т. исту је оснажио и Касациони суд у свом другом одељењу 25. новембра 1927. год. Бр. 10.944 већини гласова.

Драгић Н. Солдатовић,
судија Кас. Суда.

Има места примени § 55. стед. пост. и повериоцу одредити нов рок за пријаву, ако није оглас у Службеним Новинама по § 22. стед. пост. оштампан три пут и то у размаку од по 8 дана између огласа

У стед. масу И. Б. после одређеног рока за пријаву поверилаца пријавило се је и поверилац акц. друштво Д. тражећи да му се одреди рок за пријаву тражбине. Београд. Трг. Суд решењем од 26. авг. 1926. г. Бр. 47999. одбио је повериоца од тражења налазећи да поверилац није доказао, да се је без своје кривице пропустио у року пријавити.

Касац. Суд примедбама од 21. Јануара 1927 г. Бр. 524. поништио је ово решење са разлога :

„У одељку 1. § 22. Стед. пост. за правилност обнародовања предвиђено је да проглас о отварању стечаја мора бити стављен три пута у званичне новине у размаку од по осам дана. Према томе, кад између штампања појединих огласа у Службеним Новинама није прошло по осам дана већ мање, онда се има узети, да повериоци, за које важи обнародовање преко званичних новина нису правилно по закону и на време обавештени, и да, према томе нема до њих кривице што су са својом пријавом одоцнили, те је и суд према § 55. стед. пост. дужан да оним повериоцима који то траже одреди нов рок за пријаву њихових потраживања у стед. масу без обзира на наређење II. од § 29 стед. пост., по коме се обнародовање прогласа за

лица која живе ван места стец. суда сматра за свршено тек онога дана кад је оглас први пут у званичне новине стављен, — јер је ово наређење од важности само по питање о наступању правних последица отвореног стечаја, а не и по питање о кривици за неблаговремено пријављивање, и налази своју примену само под условом, да је поступак предвиђен у I. од. § 22. стец. пост. са којим чини једну целину, у начелу правилно и потпуно обављен.

Па како тај случај и овде стоји, јер се из примерака Службених Новина приложених у роч. белешци види, да је између штампања другог и трећег огласа прошло само 6. дана и кад поверилачка фирма тражи одређивање новог рока за пријаву, онда је било места примени § 55. ст. пост. и одређивању новог рока за пријаву потраживања.

Саопштио Judex

Јавна је продаја неуредна ако у огласу о продаји непокретног имања није имање у огласу означено у границама и по именима — називима граничних имања

Љ. С. тужио је извршиоца јавне продаје његова непокрет. имања поред осталих разлога и за то, што у огласу о продаји, границе пописаног имања нису обележене суседним имањима по њиховом имену, нити означене до чијег службена пута, те се није знало, ко је требао да присуствује попису и да се изјасни о границама као граничар.

Прв. суд в. Београда ценећи овај разлог нашао је: „да је овај навод неумесан јер се из огласа, који је према списку пописа састављен види, да су у попис узети парцели сани плацеви, који по бројевима иду један за другим, а који се граниче до имања М. Ј., службеног пута и имања дужника Љ. и да су граничари присуствовали попису и нису на исти чинили примедбе те није ни било потребно имање опширније описивати, јер су сви заинтересовани присуствовали премеру, и да је исти довољно јесан био, доказ је што су лицитирању присуствовали осам надметача“.

Решењем својим од 27. нов. 1926. Бр. 55643. одбио је тужиоца од тражења.

Касац. Суд у II. одељењу примедбама од 24. Јануара 1927. Бр. 534. поништио је ово решење са разлога:

„По III. од. § 477. гр. с. п. у огласу јавне продаје, границе непокретног имања које се продаје морају бири означене суседним имањима и то не само по имену његових сопственика и метрима у свакој страни, већ и по имену суседних имања.

Па како се из примерка Службених Новина види, да у оштампаним огласима границе ни једне од парцела непокретног имања, које је било предмет ове јавне продаје, нису означене и по имену суседних имања, како се то у наведеном зак. пропису и тражи за важност и уредност огласа, — то онда ни првост. суд није могао узети, да је спорна продаја уредна, нити ју је могао својим решењем оснажити, јер не испуњава све законске услове, већ је био дужан, да ту јавну продају као неуредну у смислу § 501. тач. 1. у вези §§ 506. и 509. гр.с-а. уништи.

Мањина снажи решење.

Саопштио Judex

У случајевима презадужености масе умрлих лица, надлежан је неспор. дела судија да питање презадужености масе умрлих лица предходно сам са наследницима и пријављеним повериоцима расправи, па у случају презадужености упути надлежном редовном суду...

Г. С. адв. представио је суду, да пок. В. Н. дугује фирми Д. З. чији је он пуномоћник, суму од 2843.65 динара по меницама, а њему по особеном осудном решењу 1620 динара. Дужник је умро и наследница је без пописа његова жена К. О овоме за доказ поднео је К. изјаву, коју је учинила код судије за неспорна дела. На основу т. 4. § 3. стец. пост. молио је суд да над имовином пок. В. односно над имовином његове наследнице К. отвори стечај.

Првостепени Суд решењем својим бр. 32444 одбио је молиоца од тражења, као неумесног и недоказаног, и то са ових разлога:

„Из поднетих меница у овереном препису, као и извршног осудног решења овога суда, види се, да је пок. В. у обавези према потражиоцу стечаја и његовом властодавцу, а из саслушања поднетог у овереном препису под бр. 32074 види се, да код неспор. дела судије овога суда постоји маса пок. В. и да је се удова пок. В. на истом саслушању изјаснила да се наслеђе заоставштине прима без пописа.

Према предњем обавезе пок. В. по смислу § 394. Грађ. Зак. могу прећи на другога, а у овом случају на удову К. по праву наслеђивања само онда када буду испуњени и сви услови прописани у чл. 51., 52., 81. и 82. Грађ. Зак., а према прописима чл. 102., 103., 104., 108. и 109. неспор. *правила у случајевима презадужења масе умрлих лица, надлежан је неспорних дела судија, да то питање као предходно расправи са наследницима и пријављеним повериоцима, па тек*

у случају утврђења презадужености било би према напред наведеним надлежан редован суд.

Па како овде не стоји напред наведени случај т. ј. удова К. није оглашена од надлежног судије за дефитивну наследницу, јер према чл. 101. неспор. правила, поднето њено саслушање од стране молиоца није доказ о томе, те према томе није ни могла ући у право и обвезе пок. В., те да јој се по об-

везама пок. В. тражи отварање стечаја, нити је питање о презадужености масе пок. В. претходно расправљено код неспор. дела судије, то се молилац са свега наведеног, и с обзиром на напред наведене законске прописе од овог тражења има одбити као неумесног...

Касациони Суд, у II одељењу, решењем бр. 12910/1927. оснажио је решење прв. суда, а жалбу одбацио.

Саопштио Д. Д. Б.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ

Србислав Ковачевић: Судска пракса у 1926 години. Г. Србислав Ковачевић, судија Касационог Суда, настављајући користан посао по наше правосуђе, издао је и ове године *Судску Праксу*. Друга његова књига односи се на *Судску Праксу у 1926 год.* и представља готово целокупан огромни материјал расправљан пред нашим вишим судовима у Србији у 1926 години. Г. Ковачевић је све то лепо средно и успео да да све што би било од интереса за правнике и наше правосуђе. Као и прва књига, и ова друга књига г. Ковачевића садржи разноврстан материјал и обилује примерима из свију грана нашега права и позитивних закона. Само друга књига је обилнија примерима и по материјалу већа, те у толико кориснија. С тога и ова књига г. Ковачевића неоспорно значи добит са гледишта нашега правосуђа.

Цена књизи је 110 динара, добија се код писца и код књижаре „Полет“, у Београду. Д. Д. Б.

Sa Braniteljske Govornice (Zbirka Plaidogera). Zbirka govora deseterice zagrebačkih odvjetnika u kaznenim raspravama. Sakupio Dr. Ivo Politeo, Zagreb. — Врло је симпатична појава овога рада нашег угледног ко-

леге из Хрватске, који се потрудио да објави одбране својих другова, дате у важнијим кривичним процесима. Овакви су се радови појављивали у страним литературама доста често. У нашој су земљи занемарени. Одбране и заступања у великим споровима драгоцени су материјал за проучавање правосуђа, праћење његовога развоја и расветљавање многих спорних односа и појава у друштву. Они су, шта више, корисни за васпитање будућих покољења адвоката. Зато је овај рад г. Д-р Политеа за сваку похвалу. Уредништво топло препоручује својим читаоцима ову лепу збирку.

Љ. В. С.

Изашао је из штампе „Адвокатски Дневник“ за год. 1928. Садржина му је осим календарског и табеларног (за рокове и евиденције) дела, *судска и управна подела целе државе по срезовима, преглед свију судских органа у држави, преглед свију домаћих адвоката и јавних бележника*, адресе страних адвоката, извадак из закона о таксама и поштанско телеграфско телефонске тарифе. — Цена је књизи Динара 120. — Поруџбине прима Књижарница „Полет“ — Београд, Скопљанска ул. 5.

ПРАВНА БИБЛИОГРАФИЈА

Die Geistesverfassung der heutigen politischen Männer од Ж. М. *Перића*, редовног професора Београдског Университета, 1927. Издање Рудолфа Чудна, Гларус.

О застарелости у грађанском праву од *Др. Арсена М. Чубинског* са предговором професора Ж. М. *Перића*. Издање библиотеке за правне и друштвене науке. (књижарница Геце Кона). Београд, 1927. год.

Акцијско Право Краљевине Срба Хрвата и Словенаца (коментар закона) од *Милорада Зебића*, начелника Министарства Трговине и Индустије. Издање пишчево (Кнез Милетина бр. 72). Београд, 1928. Цена 100 дин.

О увреди и клевети од *Др. Томе Живановића*,

професора Универзитета. Друго потпуно прерађено и знатно попуњено издање. Београд. Издавачка књижара Геце Кона. 1927.

Osnova Prava o Štampi од *Stanka Tranka*, професора Загребачког Универзитета. 1927. Загреб. издање Југословенске Штампе А. Д.

Sa Braniteljske Govornice (Zbirka Plaidogera). Zbirka govora deseterice zagrebačkih odvjetnika u kaznenim raspravama. Sakupio Dr. Ivo Politeo Zagreb.

Прва збирка празних расправа и политичких чланака од *Др. Јакова К. Челебоновића*, адвоката. Београд. 1927.

Odvjetnik. Bulletin Društva Odvjetnika u Hrvatskoj i Slavoniji. God. I. Br. 1. Zagreb, 1927. Din. 10 broj.

Љ. В. С.

МИСЛИ И АФОРИЗМИ

О савести и адвокатима

Претпостављам глас моје савести свима говорима који се о мени могу држати.

Цицерон

Савест је Бог присутан у човеку.

Иди где хоћеш, свугда ћеш наићи на своју савест.

В. Иго

Дидро

Бдите над собом. Будите себи тужилац, затим судија. Тражите за себе покатак помиловање, па ако устреба и изреците себи казну.

Сенек

Прикупно : Љ. В. С.

Посматрајмо које се особе тако много туже на сувише велику слободу адвоката и уверићемо се, да су то готово увек моћни људи, људи који у тврђаву Висетр

затварају злосрећника само зато што им није указао дужно поштовање, мада се они свакодневно огреше о правцу коју дугују тим несрећницима. То су ти који би хтели сузити слободу адвоката и с тога је тачно да баш ради одбране слабих од моћних, слобода адвоката треба да буде брањена од свију добрих грађана као последња одбрана народне слободе.

Превео : Д. Д. Б.

Малзерб

БЕЛЕШКЕ

Наш адвокатски ред примљен у Међународни Савез Адвоката

Међународни Савез Адвоката на својој пленарној седници од 8. децембра пр. г. примио је за свога члана наше Адвокатско Удружење.

И ако је било извесних формалних тешкоћа које су могле одложити још на неко време пријем нашег адвокатског реда, наш делегат г. Љуб. В. Стефановић, први потпредседник Удружења, успео је да отклони те тешкоће и омогући ступање нашег реда у Савез. У додиру који је тим поводом имао са члановима Савеза, г. Стефановић је поред предусретљивости белгиских делегата наишао на велике симпатије према нама код виђених представника националног савеза француских адвоката.

Истовремено са нашим удружењем коначно су примљени у Савез и адвокатски редови Румуније, Мађарске и Бугарске.

Седиште Међународног Савеза Адвоката

Средишња Управа Међународног Савеза Адвоката на пленарној седници одлучила је да седиште Савеза буде у Брислу, у згради Палате Правде, а да се у Паризу установи главни административни Одсек Савеза.

Пројект адвокатског закона

Пројект адвокатског закона у проучавању је у Законодавном Одбору. Има изгледа да закон буде примљен у најновијој својој редакцији у току идућег месеца за случај да Нар. Скупштина продужи законодавни рад.

Свечаност рестаурирања Палате Правде у Ренсу

У мају о. г. обавиће се велике свечаности рестаурирања Палате Правде у Ренсу, порушене за време рата. Ова ће свечаност имати карактер националног празника и отпочеле су велике припреме за њихово што сјајније извођење. Свечаностима ће присуствовати изасланици правништва свих земаља. Од Одбора за приређивање ове националне манифестације изражена је жеља, да наше правништво узме што виднијег учешћа у њој.

Земаљски Савез Адвоката

У току фебруара и марта о. г. одржаће се у Загребу и Љубљани скупштине Удружења Хрватских Адвоката и Словеначке Адвокатске Коморе, на којима ће се решавати питање о оснивању земаљског савеза адвоката наше земље. Изабрани Одбор за оснивање савеза спроводи врло активно припремне радове у Београду, Загребу и Љубљани. Оснивање овог Савеза питање је кратког времена.

Јавни правозаступници

Постављени су:

За јавног правозаступника при Првостепеном Суду у Петровцу (код Пожаревца) г. Александар Кокавенда, писар првостепеног суда у оставци;

За јавног правозаступника при Првостепеном Суду у Смедеревској Паланци г. Владимир Хајдук-Вељковић, јавни правозаступник из Смедерева.

За јавног правозаступника при Првостепеном Суду у Пећи. г. Ђорђе Мијушковић, јавни правозаступник у Призрену.

За јавног правозаступника при Првостепеном Суду у Куманову г. Никола Стојковић, суд. писар у оставци, и

За јавног правозаступника при Првостепеном Суду за град Београд г. Светозар Поповић, помоћник Министра Унутрашњих Дела у пензији.

Председници Судова

За председника Округног Суда у Котору постављен је г. Виктор Оребица, судија истог суда и

За председника Судбеног Стола у Вараждину постављен је г. Фран Столиновић, судија Банског Стола у Загребу.

Судије Духовног Суда

Указом Н. В. Краља у Београдски Епархијски Духовни Суд постављени су за судије:

Г. г. Ђорђе Протић, парох рипањски, Живота Милутиновић, намесник среза рамског и голубачког и Аним Секулић, парох бело-поточки.

Кретање Судија

Пензионисан је г. Антун Каменаровић, судија Земаљског Суда у Шибенику;

Уважена је оставка г. Владимиру Просечком, судији Банског Стола у Загребу;

За судију Београдског Трговачког Суда постављен је г. Богдан В. Николић, судија Првостепеног Суда за Округ Београдски;

Стављени су у пензију: г. Андрија Павловић, виши земаљски судски саветник у Сплиту и г. Шимун Љубић, которски судија у Дрину;

Уважена је оставка г. Таси Стојановићу, судији Првостепеног Суда у Кавадару.

За судију Првостепеног Суда у Шапцу постављен је г. Живан Гудовић, секретар Лозничког Суда;

За судију Првостепеног Суда у Кавадару постављен је г. Селимир Новаковић, секретар Битољског Првостепеног Суда; и

За секретара Апелационог Суда у Скопљу постављен је г. Живојин Поповић, секретар Апелационог Суда у пензији.

Позив на претплату

Уредништво и администрација „Бранич“-а моле све своје досадашње претплатнике, а исто тако и читаоце који би се сада хтели претплатити, да похитају са претплатом за ову годину.

Претплату слаш издавачкој књијарници „Полет“, Скопљанска ул. 5, Београд.

Овоме броју придодат је садржај часописа за 1927 годину.

Штампа »Туцовић« Београд, Макензијева 3. Тел. 11-42 и 47-35.

